EXERCITATIONES
DE CHRISTO,
EJUSQUE VIRGINE MATRE.

EXERCITATIONES
HISTORICÆ, CRITICÆ, POLEMICÆ,
DE CHRISTO,
EJUSQUE VIRGINE MATRE.

Quibus Judæorum errores, de promisso sibi Liberatore, nova methodo refelluntur: Christianæ Religionis Mysteria omnia, ad certam Historiæ fidem exiguntur, explicantur, defenduntur.

Habitæ in Academia Patavina,

A F. JACOBO HYACINTHO SERRY
Primario ibidem S. Theologiæ Professore, Doctore Sorbonico, Ordinis Prædicatorum.

VENETIIS, MDCCXIX.
Apud Joannem Malachinum, sub signo D. Ignatii.
Impensis Julii de Maphæis.
SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

Illustrissimis atque Excellentissimis Viris,

ALOISIO PISANO,

Ædis D. Marci Procuratori, & Equiti,

JOANNI PASCHALICO,

MICHAELI MAUROCENO,

Academiæ Patavinæ Moderatoribus:

F. Jacobus Hyacinthus Serry Felicitatem.

REm Vobis vestram offero, REI LITTERARIÆ CURATORES SAPIENTISSIMI, dum habitas à me de Christo, ejusque Virgine Matre,

Exer-

Exercitationes historicas, criticas, polemicas inscribo clarissimo Nomini vestro. Quem enim litterarium ingenii fœtum, nutu ac jussu vestro, in Academia vestra concepi, fovique diu; quemque Vos prodeuntem in lucem, ne abortivo partu intercideret, præsenti periculo subduxistis; jamque depositum, peneque conclamatum, ac deploratum opportuno patrocinio, opeque benignissima, ab interitu vindicastis; quidni rem vestram prædicem jure summo? Quod itaque multis nominibus vestrum est, hoc rependo: Vobisque Diis veluti natalitiis soteria ista dum voveo, non tam munus offero, quam debitum reddo. Sic sane Principes Viros, virtuti simillimos, qui Superos benefaciendi potestate, ac voluntate proxime referunt, non secus ac ipsos superos propitiamus; quibus de suo, non de nostro litamus: quorum scilicet muneris est, non modo quod offerimus, sed & quod iisdem placemus, quod spiramus, ac vivimus. Quidquid itaque hoc in Opere, tot periculorum superstite, jure optimo vestrum est, ACADEMIÆ MODERATORES AMPLISSIMI, æquo animo habetote; eaque renidenti fronte excipite, qua litteræ nostræ, ac disciplinæ, tamquam benignioris Syderis aspectu, beantur ac refoventur. Tunc certe quam Vobis faventibus lucem aspexit, feret egregie, & plebeia judicia libere facileque contemnet. Ego interim officii ac debiti bene memor, in hoc ipso qualicumque munusculo, quod

Cime-

Cimeliis vestris, tanquam votivum Anathema venerabundus appendo, vestram in me prolixam beneficientiam duntaxat agnosco; cui uni acceptum refero, quod honori vestro ac meritis dico; tantumque me debere profiteor, quantum vix unquam solvendo futurus sim. Si quid tamen in illo est etiam meum, quod sentio quàm sit exiguum; id eatenùs meum esse volo, ac prædico, ut sit perenne mei erga Vos obsequii, venerationis, & observantiæ monumentum.

NOI

NOI RIFORMATORI
Dello ſtudio di Padova.

AVendo veduto per la fede di Reviſione, ed approvazione del P. Fra Tommaſo Maria Gennari Inquiſitore, nel Libro intitolato: *Exercitationes hiſtoricæ, criticæ, polemicæ, de Chriſto, ejuſque Virgine Matre &c.* Compoſto dal P. M.ᵒ Giacomo Giacinto Serry pubblico Profeſſore, non eſſer coſa alcuna contra la Santa Fede Cattolica, e parimente, per atteſtato del Segretario noſtro, niente contra Principi, e buoni coſtumi; concediamo licenza a Giovanni Malachini Stampatore in Venezia, che poſſa eſſere ſtampato, oſſervando gli ordini in materia di Stampe; e preſentando le ſolite copie alle pubbliche librerie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 28. Gennaro 1718. *More Veneto.*

(Alviſe Piſani Caval. Proc. Riſor.
(Gio: Pietro Paſqualigo Riſor.
(Michiel Moroſini Riſor.

Agoſtino Gadaldini Segr.

F A-

FACULTAS
R.[mi] Patris Magistri Generalis Ordinis Prædicatorum.

Nos Fr. Antoninus Cloche, sacræ Theologiæ Professor, ac totius Ordinis Prædicatorum Magister Generalis, & servus.

CUm, utì Nobis exponitur, Adm. Rev. Pater Magister *F. Iacobus Hyacinthus Serry* Doctor Parisiensis, & in Universitate Patavina publicus Professor sacræ Theologiæ, Opus composuerit, cui titulus: *Exercitationes historicæ, criticæ, polemicæ, de Christo, ejusque Virgine Matre &c.* illudque prelo subjicere desideret: Nos, harum serie, nostrique auctoritate Officii, quantum in nobis est, & servatis aliis de jure servandis, paternè indulgemus: dummodò ab Adm. RR. PP. Magistris, Fr. *Antonio Boninchi*, & Fr. *Dominico Donato Savoldelli*, Provinciæ nostræ S. Dominici Venetiarum, luce dignum judicetur, eorumque censorio in scriptis calculo approbetur. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen. In quorum Fidem &c. Datum Romæ, in Conventu nostro S. Mariæ super Minervam, Die 24. Septembris 1718.

F. Antoninus Cloche
Magister Ordinis.

Locus ✠ Sigilli.

Reg. Fol. 24.

F. Thomas Ripoll Magister, Provincialis Terræ S. & Socius.

APPROBATIO
Theologorum Ordinis Prædicatorum.

REverendissimi Patris Magistri Generalis jussis obsecuti legimus, qua debuimus ac potuimus diligentia, *Exercitationes historicas, criticas, polemicas, de Christo, eiusque Virgine Matre*, habitas in Academia Patavina, à R. P. M. Jacobo Hyacintho Serry, primario ibidem Sacræ Theologiæ Professore. Nihilque in iis deprehendimus, quod aut sacris Fidei Canonibus, aut purioribus morum regulis adversetur. Imo multa ubique passim observavimus, ad frangendam Judæorum perfidiam apprimè valitura: plurima verò ad planam, rectamque Mysteriorum omnium, quibus humanæ salutis opus Christus absolvit, notitiam studiosis lectoribus tradendam, opportuna. Quare opus absolutissimum, preloque dignissimum judicamus: totique Ecclesiæ spondemus non mediocriter profuturum.

Datum Venetiis, in Conventu nostro SS. Joannis & Pauli, die 25. Aprilis 1719.

F. Antonius Boninchi Magister.

F. Joannes Dominicus Donatus Savoldelli Magister.

INDEX
EXERCITATIONUM
DE CHRISTO,
EJUSQUE VIRGINE MATRE,

EXER-

EXER-

INDEX

EXER-

EXERCITATIONUM.

EXERCITATIO XXXX.

EXERCITATIO XXXXI.

EXERCITATIO XXXXII.

EXERCITATIO XXXXIII.

EXERCITATIO XXXXIV.

EXERCITATIO XXXXV.

EXERCITATIO XXXXVI.

EXERCITATIO XXXXVII.

EXERCITATIO XXXXVIII.

EXERCITATIO XXXXIX.

EXER-

INDEX EXERCITATIONUM.

EXER-

EXERCITATIONES
DE CHRISTO,
EJUSQUE VIRGINE MATRE.

PROLOGUS.

ALter supra vicesimum annus oritur, ex quo me sacris litteris operantem, studiosæ Juventutis institutioni, VENETA MAJESTAS admovit. Per id ego tempus Theologicam Disciplinam universam, quintùm diversis Auditoribus tradidi; ut penè tædeat pigeatque, eamdem quarto quoque anno telam retexere, novoque opere redordiri. Quare de Deo homine facto sextùm etiam dicere jussus; ne idem etiam diversè ingererem, relictis, ut vocant, Scholæ quæstionibus; diu aliàs ac fusè admodùm pertractatis, ad quæstiones historicas, criticas, polemicas diverti; iisque agitandis, anno integro litterario me totum dedi. Placuit inusitatum Italiæ Scholis Theologicæ disputationis argumentum; non discipulis modò, sed & summis ac etiam Principibus viris, qui pro sua humanitate, bonoque in litteras nostras genio, Auditorium frequentabant. (Rarus alibi bonarum artium Professoribus datus honos, Patavii frequentissimus.) Id mihi incitamentum fuit, quo integrum opus, etsi jam tunc non ingratum, secundis curis recognoscerem, perpolirem, multaque rerum accessione illustrarem: ut mandatum typis, securiùs ac tutiùs publicam lucem ferre posset, quod viva voce ex Cathedra recitatum, tantorum Vi-

rorum judicium subiisset. Periculosioris enim est aleæ, oculorum censuram subire, quàm aurium: cùm, quæ transvolare audientem possunt, ea ex intervallo revocare legenti liceat. In eo duplex mihi consilium stetit: primum quidem, Judæorum errores, falsaque de promisso sibi Christo præjudicia refellere: Alterum, illudque præcipuum, certam Mysteriorum omnium, quibus humanæ salutis opus Christus absolvit, notitiam tradere: refutatis ubique passim commentis, næniis, & fabellis, nimiâ quorumdam, sivè licentia, sive superstitione inductis, ac publicatis. Si enim, ut ajebat Tullius, *Nihil debet esse in Philosophia commentitiis fabellis loci*; quis tantùm hodie in quorumdam Theologia dari non lugeat: ut paris fermè sit operæ, Sacrorum Mysteriorum dignitatem, majestatemque adversùs inconsultam quorumdam pietatem sustinere; ac veritatem ipsam, fidemque adversùs impiorum blasphemias tueri, atque defendere. Grande illud malum pietati, ac religioni exitiale observavit summus ævi sui censor, ac scriptor Melchior Canus, idemque depelli vehementer optavit, lib. 11. de Locis Theologicis cap. 6. *Nec Sanctæ Virgini*, inquit, *nec Christo Domino, hominum impudentia pepercit, quin quod in aliis Divis factitavit, idem quoque in Christi, & Matris ejus historia scribenda faceret; & pro humani ingenii levitate, multa vana & ridicula comminisceretur* At qui tanto mederetur malo, virum voluit probum, integrum, incorruptum; ut nequid falsi auderet dicere, ne quid veri non auderet, ne qua suspicio gratiæ in dicendo foret, ne qua simultatis. Num is ego sim, recteque mihi præsens cesserit alea, publicum judicium erit: cui si conatus iste meus non ingratus acciderit, alia quæ teneo prælo matura, ad cæteras Theologiæ partes spectantia imposterum dabo.

EXER-

EXERCITATIONUM DE CHRISTO, EJUSQUE VIRGINE MATRE,

PARS PRIMA.

In qua Judæorum errores, falsaque de promisso sibi Christo præjudicia refelluntur.

EXERCITATIO PRIMA.

De improba Judæorum cæcitate, in definiendis Christi promissi notis, ad quarum normam illius veritas exigatur.

I. SÆpè mecum tacitus cogitavi, quid demùm causæ sit, quod, cùm tam multæ in dies prodeant, de salutari Christi adventu, eruditæ lucubrationes, & vulgatæ typis, & è sacro suggestu pronunciatæ; tam pauci tamen Judæorum ad Christianam fidem traducantur: ut jam cesserit in proverbium, facilius esse Æthiopem dealbare, quàm Hebræum ab errore divellere. Donec id venit in mentem, ortum id maximè ex anticipatis, vetustisque opinionibus, quas de promissi sibi Christi dotibus, & officiis animo imbiberunt; in quibus evellendis, refellendisque, prima Virorum eruditorum desudare debet industria: quod ni fiat, omnis in cæteris quibusque probandis, demonstrandisque, perit labor, luditur opera.

Ecquid enim, si percontemur ab eis, qualem sacris in Litteris prænunciatum sibi Christum existiment, qualem etiamnum hodiè præstolentur? Sine cunctatione reponunt, quod à majoribus acceperunt: Virum bellatorem ac manu fortem, Gentium domitorem, qui obliteratam Mosaicam legem restituat, Leviticum Sacerdotium instauret, Salomo-

 nis

nis Templum, ac Jerosolymam à fundamentis erigat; ac demum Judaicum genus toto orbe dispersum, ac profugum, relictis, spretisque Gentilibus, in unum cogat, fortunet, ac beet. Ea sibi promissi Christi criteria fingunt cœci homines, his spebus crudas mentes alunt, atque interim hianti ore candidiores soles expectant. Falsa autem ea cùm sint, falsa quoque illorum de Christi adventu judicia derivari necesse est. Hinc ingens illa frangendæ Judaicæ perfidiæ difficultas, & auferendi velaminis labor propemodum infinitus. Cùm enim sinistram illam, de Messiæ dotibus, & officiis opinionem ebiberint, illùc perpetuò vota vertunt: ac licèt Ecclesiastici Tractatores magno argumentorum apparatu perspicuum faciant, præfinita optati adventus tempora successisse jampridem, fluxisse Danielis hebdomades, ablatum Judææ sceptrum: illi ex adverso omnes ingenii nervos intendunt, ut eliquatissimis Oraculis nebulas offundant; quòd necdum talem Messiam viderint, qualem sibi stultè, inaniterque finxerunt.

Idem scilicet illis usu venit, quod olim Theophrasto Philosopho, in rusticano secessu degenti contigisse legimus: quem cùm Alexander Macedo, de suo in ejus casam adventu, submissis nunciis monnisset; numquam tamen adduci potuit, ut stata die, ac dicta hora advenientem agnosceret, coleretque pro dignitate: quòd alium sibi finxisset Macedonem, proceritate scilicet corporis magnum arbitratus, qui contrà, statura humili, sola rerum gestarum gloria, ubique magnus celebrabatur.

II. Quid plura? Non pauca Scripturarum vaticinia, quæ mysticum in sensum sumenda veniunt, mortiferam secuti litteram præposterè accipiunt, ut necdum Prophetias omnes impletas obtendant. Hinc cùm de beatis Christi temporibus, ab Isaia scriptum legerint, Cap. 11. v. 6. *Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hœdo accubabit; puer parvulus minabit eos; Leo quasi bos comedet paleas*: (quo symbolo dissonas gentes, moribus ac patriis legibus diversas, sub unius Christi domini imperium cogendas vaticinatus est sacer Vates:) ii continuò, quasi ridente Minerva, hujusce Oraculi corticem in Christianorum faciem illidunt, ut Jesu Nazareno Christi dignitatem eripiant, quòd illo in terris agente, nec lupus habitarit cum agno, nec pardus cum hædo accubuerit; nec ulla demùm aureæ hujus ætatis ab Isaia descriptæ vestigia, in hanc usque diem mortalibus apparuerint. O cœcas mentes! Quidni ergo, si superis placet, complanatum iri terræ sola adventante Messia fabulantur, ut & tunc montes ipsi subsidant, surgantque valles? Nam & hoc ipsum, si litteræ corticem æmulemur, vaticinatus est Isaias Cap. 40. v. 4. *Omnis vallis exaltabitur; omnis mons & collis humiliabitur; & erunt prava in directa, & aspera in vias planas*. Quidni quoque plaudentia manibus flumina, montes festo saltatu choreas agentes, adoriente Messia, comminiscuntur? Namque & hoc alterum, si nudis verbis hæreamus, futurum ominatus est Regius Vates, Psalmo 97. v. 8. *flumina plaudent manu, simul montes exultabunt à conspectu Domini*. Quæ sanè, præterquàm sunt absurdissima, repugnant etiam inter sese: cùm & montes exultare à conspectu Domini, quod ait Regius Vates, impossibile sit; si nulli tunc,

li tunc, ut loquitur Isaias, futuri sunt montes, sed solo æquandi.

III. Quid ergo nobis facto est opus, si quo felici exitu Judaicam perfidiam frangere volumus, & oppansum cœcis mentibus velum educere? Evellenda illis ex animo funesta illa, infaustaque præjudicia: figenda promissi Messiæ criteria: definiendæ notæ, ad quarum normam certam veri Messiæ agnitionem exigamus: revelandus Propheticorum oraculorum sensus, ne omni interpretationum vento circumferantur. Ita fiet, ut longè alium Liberatorem Mundo promissum Judæi videant, quàm sibi ex præconceptis opinionibus finxerint; & in unum, quem nolunt, Jesum Nazarenum vaticinia collineare fateantur. Quocirca octo ista doctrinæ capita totidem Exercitationibus ostendere, firmisque momentis evincere aggredimur, antequam expleta salutaris adventus tempora demonstremus.

Primum: Christum sacris Prophetarum oraculis prænunciatum, non Judæos modò, quæ cœca illorum gloriatio est, verùm etiam Gentiles, atque illos maximè vocaturum fuisse, & Idololatriam toto orbe deleturum.

Secundum: Christum divinis promissum Oraculis, novum Sacerdotii genus instituturum fuisse, Levitico consummato, atque sublato. Qua parte delusos maximè Judæos nemo nescit.

Tertium: Christum à Moyse Synagogæ prædictum, Legem novam consummata veteri; fœdus novum impleto veteri sanciturum: Ritusque Mosaicos, inductis aliis, ablegaturum. Quo capite Judæorum animi potissimùm obduruerunt, Mosaicæ Legis perennitatem arbitrati.

Quartum: Christum veteris Testamenti figuris ac typis adumbratum à Deo, non Salomonicum Templum, ut putant, non Jerosolymam instauraturum; ut illic veteri ritu Judæi sacrificia offerant, & in terra patrum suorum secundùm carnem feliciter, beatèque vivant: sed Templum Spiritale toto orbe diffusum, Ecclesiam dico, ubi spiritu, & veritate colitur Deus.

Quintum: Christum fatidicis Codicibus expressum, non Virum bellatorem, copiarumque ductorem futurum, ut ajunt, qui miseram gentem armata manu, ac stricto gladio vindicet: sed Virum humilem, atque pacificum; sacra dumtaxat, in vitia, non in homines, bella gesturum; nec nisi arma mystica tractaturum.

Sextum: Christum sacris Vaticiniis prænunciatum, hominem non prorsùs immortalem fore, quod ajunt; sed morti, & quidem turpissimæ à perfidis addicendum: ut hominum noxas expiaret sanguine suo.

Septimum: Christum Vatum penicillo delineatum, ac tanquàm ad vivum expressum, non purum, ac merum hominem fore; sed hominem Deum, cum hominibus conversantem.

Octavum: Christum Deum, & hominem à sacris Vatibus dictum, non communi satu, cæterorum hominum sorte proditurum in lucem; sed partu Virgineo, qui Deum factum hominem deceat.

In quibus omnibus probandis, demonstrandisque, ne qua fortè nubecula Judæorum mentibus hæreat; neve secum pugnare sacri Codices videan-

videantur; illud simul aperiemus: quo pacto, quave ratione Christus mortalibus oriturus, alio & alio sensu pacificus, & bellator à Divinis Vatibus dictus sit, servus & Dominus, rejectus & approbatus, contemptus & honore habitus, ignotus & cognitus, pauper ac dives, æternus & morte damnandus.

IV. Hæc ubi semel in aperto fuerint, semotis jam præjudiciis, reductoque velo, promissum sibi Christum, velut ex facie Judæi noscent. Atque dum illis subinde, impleta salutaris adventus tempora, revolutas annorum periodos, expletas Danielis hebdomadas, ablatum Judææ sceptrum, ereptam Prophetiam, Templum eversum, Sacerdotium antiquatum demonstrabimus; quæ omnia nascituri Christi epocham figunt, torque prænunciatas à sacris Vatibus notas, in uno Jesu nostro consentientes referemus; Christum ex facie jam notum, Judæi, si rectè sapiunt, amplectentur: sin minùs, quid nisi cœcam obstinationem incusabimus? Hoc igitur nobis consilium: hæc institutæ de Christi adventu disputationis, quæ primum hìc locum obtinet, idea atque conceptus.

V. Id unum in votis est, ut qui è Judæorum grege bonarum artium studiis delectantur, quales in Italia plurimos novi, hujusce argumenti tractatione nequaquam absterreantur, sed invitentur multò magis. Ego quidem pro ea, quæ Christianis inesse debet, humanitate, tela ipsa, quæ feram, melle subliniam, pietate non minùs, quàm doctrina pugnabo: ut vel ex ipsa tuendæ Christianæ causæ ratione, Judæi facilè colligant, penes illos veram stare religionem, qui ita modestè norunt de religione disputare.

Nos verò quotquot Christiana professione ac nomine sumus; *genus electum, gens sancta, filii promissionis*, hanc ipsam Judæorum in Christo negando pertinaciam, ac cœcitatem lucro vertamus. Hæc nobis, hæc primariæ demonstrationis loco sit, qua Christi jamdudum nobis oborti veritatem astruamus, cæteris omnibus demonstrationibus anteponenda. Et verò, (ut hoc saltem velitari argumento in præsentia proludam) cùm hanc ipsam Judæorum obstinationem, & cœcam in Christo negando pertinaciam præcinuerint sacri Vates; tum maximè Jesum à Nazareth Christum verum esse Judæi probant, dum pertinaciter negant; ipsasque Prophetias implent, dum impletas inficiantur.

VI. Quid enim sacris in Litteris luculentiùs expressum, quàm futura Judæorum in Christum perfidia, obstinatio, pertinacia, ob quam à Deo rejici, ac reprobari meruerunt? Isaiæ Cap. 1. v. 2. *filios enutrivi & exaltavi, ipsi verò spreverunt me: cognovit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui; Israel autem me non cognovit, & populus meus non intellexit. Væ genti peccatrici, populo gravi iniquitate, semini nequam, filiis sceleratis; dereliquerunt Dominum, blasphemaverunt Sanctum Israel, abalienati sunt retrorsum.* Osee Cap. 9. v. 17. *Abjiciet eos Deus meus, quia non audierunt eum: & erunt vagi in nationibus.* Jeremiæ Cap. 5. v. 21. *Audi popule stulte, qui non habes cor: qui habentes oculos non videtis; & aures, & non auditis.* Et post pauca v. 25. *Populo huic factum est cor incredulum, & exasperans; nescierunt & abierunt.* Tum Cap. 8. v. 5. *Apprehenderunt mendacium, & noluerunt reverti: Attendi & auscul-*

sculravi, nemo quod bonum est loquitur . . . . . Milvus in Cælo cognovit tempus suum; turtur & irundo & ciconia custodierunt tempus adventus sui: populus autem meus non cognovit judicium Domini.

Quid disertiùs divinis Oraculis prænunciatum, quàm Christum, in salutem quidem Israelis, mittendum à Deo; eidem tamen, sua ipsius culpa, in ruinam cessurum & scandalum? Isaiæ Cap. 8. v. 14. *Erit vobis in sanctificationem: in lapidem autem offensionis, & petram scandali duabus domibus Israel, & in laqueum; & in ruinam habitantibus Jerusalem. Et offendent ex eis plurimi & cadent: & conterentur, & irretientur, & capientur.*

Quid frequentiùs inculcatum, quàm Judæorum in sacris Litteris intelligendis, exponendisque improba cœcitas, mentisque stupor & cordis? Isaiæ Cap. 29. v. 10. *Miscuit vobis Dominus spiritum soporis, claudet oculos vestros; prophetas & principes vestros, qui vident visiones, operiet. Et erit vobis visio omnium sicut verba libri signati, quem cum dederint scienti litteras, dicentque, lege istum; respondebit, non possum, signatus est enim. Et dabitur liber nescienti litteras; diceturque ei, lege; & respondebit, nescio litteras . . . . . Ideo ecce ego addam, dicit Dominus, & admirationem addam populo huic, miraculo grandi & stupendo: peribit enim scientia à sapientibus ejus, & intellectus prudentum ejus abscondetur.* Isaiæ Cap. 6. v. 9. *Vade, & dices populo huic: audite audientes, & nolite intelligere: videte visionem, & nolite cognoscere. Excæca cor populi hujus, & aures ejus aggrava, & oculos ejus claude; ne fortè videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, & convertatur, & sanem eum.* Jeremiæ Cap. 8. v. 9. *Quomodo dicitis, sapientes nos sumus, & lex Domini nobiscum est; Verè mendacium operatus est stylus mendax scribarum. Confusi sunt sapientes, perterriti & capti sunt: verbum enim Domini projecerunt, & sapientia nulla est in eis.* Ezechielis Cap. 12. v. 2. *Fili hominis in medio domus exasperantis tu habitas; qui oculos habent ad videndum, & non vident; & aures ad audiendum, & non audiunt: quia Domus exasperans est.* Et alia id genus pene sexcenta, quæ commemorare longum esset.

Illum ergo, colligo ego, Christum verum esse fatendum est, quem Judæi pertinaciter diffitentur; cùm & id à sacris Vatibus fuerit prænunciatum, futurum ut venienti Christo pertinacitèr repugnarent. Fatendum: verum illum esse liberatorem à Deo missum, in quo scandalum passi sunt cœci homines; cùm & id prædixerit Isaias, fore ut in eum, tanquam in offensionis petram impingerent. Fatendum, præposteras esse ac spurias, quas è sacris Litteris eruere sibi videntur, promissi Christi Domini notas, & characteres; cùm & id Prophetæ veteres præmonuerint, fore ut in Scripturarum intelligentia cœcutirent. Fatendum, uno verbo dixerim, nunc maximè Prophetias impletas esse, dum negant; quandoquidem hæc ipsa illorum negatio propheticis Oraculis prænunciata est.

VII. Atque hìc certè divinorum judiciorum altitudinem demirari licet; dum gentem integram, nusquam licèt imperitantem, ubique tamen incolam, Christiano nomini præ cæteris inimicam conspicimus; servandis illis ipsis, quos minus intelligit, veteris Testamenti Codicibus excubantem; signatosque sibi libros, nobis apertos, ac reseratos, toto orbe

orbe circumferentem, ut inimicos nostros, quemadmodum loquitur Augustinus, librorum nostrorum custodes, ac bajulos habeamus, qui & fidei nostræ, & perfidiæ suæ chyrographum gestent. Ita providente supremo Numine, ne ulla de nobis oriri suspicio possit, num fortè sacros illos libros, quibus prænunciatus est Christus noster, suppossuerimus, quod de nobis suspicari Gentiles facilè possent, nisi Judæos præ cæteris nobis infensos, fidejussores haberemus. Augustini observatio est, Enarratione 1. in Psalmum 58. *Per omnes gentes*, inquit, *dispersi sunt Judæi, testes iniquitatis suæ, & veritatis nostræ. Ipsi codices habent, in quibus prophetatus est Christus, & nos tenemus Christum. Et si quando fortè aliquis Paganus dubitaverit, cum ei dixerimus prophetias de Christo, quarum evidentiam obstupescit, & admirans putaverit à nobis esse conscriptas: de Codicibus Judæorum probamus, quia hoc totum prædictum est. Videte quemadmodum de inimicis nostris alios confundimus inimicos*. Quod ut feliciùs cederet, Judaicam gentem, Romanorum licèt armis devictam, subjugatamque, deleri tamen omnino noluit Deus, sed servari; constansque legis suæ signum in omne ævum tenacissimè custodire: ut objecta semper oculis nostris reprobatæ nationis imagine, summam Dei in nos, quos sibi in gentem elegit, misericordiam agnosceremus. Quod piè perinde, ac eruditè prosequitur sanctissimus Doctor, ita Christum Dominum, Romanos Judæorum domitores alloquentem inducens: *Istos inimicos meos, ipsosque, qui me occiderunt, noli occidere. Maneat gens Judæorum. Certe victa est à Romanis, certè deleta est Civitas eorum: non admittuntur ad Civitatem suam Judæi, & tamen Judæi sunt. Nam omnes istæ provinciæ à Romanis sunt subjugatæ; Judæi tamen manent cum signo suo: nec sic victi sunt ut à victoribus absorberentur. Non sine causa Judæus Cain ille est, qui cum fratrem suum occidisset, posuit in eo Deus signum, ne quis eum occideret. Hoc est signum, quod habent Judæi: tenent omninò reliquias legis suæ, circumciduntur, Sabbatha observant, Pascha immolant,* * *azima comedunt. Sunt ergo Judæi, non sunt occisi, necessarii sunt credentibus gentibus. Quare hoc? Ut demonstraret nobis Deus in inimicis nostris misericordiam suam. In ramis superbiæ præcisis, inserto misericordiam suam demonstravit oleastro. Ecce ubi jacent, qui superbi erant: ecce ubi insertus es, qui tunc jacebas. Et tu noli superbire, ne præcidi merearis.*

At sentio, me plus justo hærere in limine. Quod igitur hactenùs delineavi, aggrediundum est opus: resque ipsa tota distinctè, ac per partes faciunda. Quarè proxima Exercitatione primam notam, ad quam promissi Messiæ agnitionem exigere Judæi solent, distinctè refellemus, oppositamque statuemus; qua non modò Judæos, verùm etiam exteras Gentes, Messiæ ministerio, vocatum iri demonstrabimus.

EXER-

* *Stante adhuc templo Pascha immolabant; non sic tamen everso Templo.*

EXERCITATIO II.

De prima prænunciati Christi nota; Gentium, scilicet, vocatione, & abolitione Idololatriæ.

I. NOta est illa Judæorum, cùm recentium, tùm veterum aberratio, unde prima fluxit cæcitatis ac perfidiæ labes, Aud. Om., Christum Prophetarum vaticiniis prænunciatum, Judæos dumtaxat, quibus singulariter promissus est, vocaturum, liberaturum, beaturum: reliquas verò gentes, tanquàm electi populi inimicas, despecturum, & cæcis Idololatriæ tenebris demersas, sacro furore deleturum. Hoc sibi primum venturi Christi criterium fabricati sunt miseri homines, hanc primam promissi liberatoris notam posuere, ad cujus normam ejusdem agnitionem pertinaciter exigunt. Eoque jacto fundamento, Jesum nostrum, eo maximè titulo, Christum esse diffitentur; nec nisi impostorem, ac seductorem fuisse putant, quòd Gentiles, non secùs ac Judæos, vocandos sibi sumpserit; Ecclesiamque promiscua Judæorum, atque Gentilium societate conflatam instituerit.

Hoc primum Judaicæ perfidiæ caput oppugnandum aggredimur, eoque maximè titulo Jesum nostrum verum esse Messiam, seu Christum ostendimus, unde illi pertinaciter negant. Quocirca adversis omninò vestigiis incessuri duo hæc, præsenti exercitatione demonstranda sumimus: primum, Christum sacris oraculis prænunciatum, non Judæos tantùm, verùm etiam Gentiles, atque illos maximè fuisse advocaturum: Alterum, quod præcedentis consectarium erit, Jesum Mariæ filium primas illas veri Messiæ partes fœliciter implevisse, nec alium idcircò expectari meritò posse.

II. Et certè, quod ad primum caput attinet, tam crebris, tamque dilucidis sacrarum scripturarum oraculis, gentium vocatio prænunciata est, tanquàm primarius venturi Christi character, notaque potissima, ut mirari omninò subeat, Judæos eo in capite cæcutiisse. Enim verò promissi Messiæ imperium, non uno privato Judææ tractu concludunt sacri Vates, non uno Cananææ sinu definiunt; sed toto, qua latè patet, orbe diffundendum contestantur: eumque non modò Jerosolymis, totaque Judæa, verùm etiam in Gentilibus regnaturum disertissimè profitentur. Id porrò qua ratione verum esset, si soli Judæi, spretis, contemptis, ac reprobatis Gentibus, in Christi fidem, & clientelam vocandi erant? Scripturarum elenchum, & indicem texendum aggrediar, si cuncta ad id evincendum opportuna Oracula referre velim: pauca seligam, unde cœtera nosse liceat.

Genesis Cap. 12. v. 3. ubi Christus ex semine Abrahæ nasciturus prænunciatur: *In te*, inquit Deus, *benedicentur universæ cognationes terræ*. Tum subinde Cap. 22. v. 18. *Benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ*. Ac demum

mum Cap. 49. v. 10. ubi mittendus Messias promittitur de Tribu Juda; *Non auferetur sceptrum de Juda, & dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est; & ipse erit expectatio gentium.* Ut hinc videamus, prima Dei oracula, quibus prænunciatus est Christus, non Judæorum dumtaxat, sed universarum cognationum, atque gentium benedictionem, liberationemque promisisse.

Sed & longè disertiùs Propheta Regius, Psalmo 2. v. 8. *Postula à me, & dabo tibi gentes, & possessionem tuam terminos terræ.* Psal. 17. v. 44. *Eripies me de contradictionibus populi, constitues me in caput gentium.* Psal. 21. v. 28. *Reminiscentur & convertentur ad Dominum universi fines terræ: & adorabunt in conspectu ejus universæ familiæ gentium; quoniam Domini est regnum, & ipse Dominabitur gentium.* Psal. 71. v. 8. ubi venturi Messiæ imperium describitur, *Et dominabitur à mari usque ad mare, & à flumine usque ad terminos orbis terrarum . . . . Et benedicentur in ipso omnes Tribus terræ, omnes gentes magnificabunt eum.* Psal. 85. v. 9. *Omnes gentes quascumque fecisti, venient, & adorabunt coram te Domine, & glorificabunt nomen tuum.*

Regio Vati mirè concinit Isaias, venturi Messiæ officium describens Cap. 49. v. 6. *Parum est, ut sis mihi servus ad suscitandas Tribus Jacob, & fæces Israel convertendas: ecce dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ.* Et Cap. 55. *Ecce testem populis dedi eum, ducem ac præceptorem gentibus.* Quasi venturi Messiæ ministerii pars maxima in Gentilium conversione, institutione, atque salute procuranda posita esset.

Facessat ergo vana illa Judæorum gloriatio, qua promissi Messiæ imperium, religionem, ac fidem, in uno Judeæ tractu concludunt: Gentilesque procul à Dei cognitione, atque benedictione perpetuò fore, ambitiosiùs ariolantur. Imo verò hanc præ cæteris adorientis Messiæ notam designavit Isaias, quòd ejus ætate exteræ gentes in domum Dei Jacob venturæ essent, legemque de Sion exeuntem fideliter amplexuræ: *Et erit*, inquit ille Cap. 2. v. 2., *in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, & elevabitur super colles, & fluent ad eum omnes gentes, & ibunt populi multi, & dicent, venite, & ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Jacob; & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis ejus: quia de Sion exibit lex, & verbum Domini de Jerusalem.* Cui & suffragatur Zacharias Cap. 2. v. 11. *Et applicabuntur gentes multæ ad Dominum in die illa, & erunt mihi in populum.*

III. Quid plura? Minus sacris Vatibus visum est, venturi Messiæ imperium, religionem, ac fidem ad omnes terræ tractus, atque ad ipsos quoque Gentiles protendisse: Ne quis fortè hac in re falleretur; nevè totum id de Judæis per varias Mundi Nationes, ac gentes dispersis dictum acciperet, quos Christus collecturus esset, atque ad se vocaturus; non de gentilibus ipsis, Idololatris, ignotisque Deo populis, Deumque nescientibus ab eodem vocandis, atque ad veri Dei cultum traducendis: illos ipsos à Deo vero alienos populos perinde vocandos, convertendosque prænunciarunt Sacri Vates. Oseæ Cap. 2. v. 24. *Dicam non populo meo populus meus es tu: & ipse dicet, Deus meus es tu.* Isaiæ Cap. 55. v. 5. *Ecce gentem, quam nesciebas, vocabis; & gentes, quæ te non noverunt,*

ad te

ad te current, propter Dominum Deum tuum, & Sanctum Israel, quia glorificavit te. Cap. 18. v. 7. *In tempore illo deferetur munus Domino exercituum à populo divulso, & dilacerato, à populo terribili, post quem non fuit alius; à gente expectante, expectante, & conculcata*. Cap. 65. v. 1. *Quæsierunt me, qui ante non interrogabant; invenerunt, qui non quæsierunt me. Dixi ecce ego, ecce ego, ad gentem quæ non invocabat nomen meum*. Cap. 31. v. 7. *In die illa abiiciet vir idola argenti sui, & idola auri sui, quæ fecerunt vobis manus vestræ*. Cap. 17. v. 7. *In die illa inclinabitur homo ad factorem suum: & oculi eius ad sanctum Israel respicient: & non inclinabitur ad altaria, quæ fecerunt manus eius: & quæ operati sunt digiti eius non respiciet, lucos & delubra*. Quibus paria leguntur Cap. 2. v. 17. 18. 19. 20. & Psalmo 17. v. 45.

IV. Quin etiam, quod notandum magis, eas quoque speciatim Gentilium nationes ad veri Dei cultum convertendas significarunt, quæ densioribus ignorantiæ & idololatriæ tenebris involvebantur; quæque Judaicum populum odio præ cæteris implacabili prosequebantur: ut fatuam illam gloriationem, atque jactantiam Judæi deponant, qua cæteros veluti canes, & à vero Deo segreges despicantur. Ecquæ enim gens Idololatriæ tenebris immersa magis, quæ Natio Judæis magis infensa, quàm Ægyptus? Et hanc tamen, depulsa Idololatria, verum Deum agnituram, & adoraturam vaticinatus est Isaias Cap. 19. v. 19. *In die illa erit altare Domini in medio terræ Ægypti, & titulus Domini juxta terminum ejus, erit in signum, & in testimonium Domino exercituum in terra Ægypti. Clamabunt enim ad Dominum à facie tribulantis: & mittet eis Salvatorem, & propugnatorem, qui liberet eos. Et cognoscetur Dominus ab Ægypto, & cognoscent Ægyptii Dominum in die illa; & colent eum in hostiis, & in muneribus, & vota vovebunt Domino, & solvent*. Vaticinatus perinde est Ezechiel Cap. 30. v. 13. *Hæc dicit Dominus Deus: disperdam simulachra, & cessare faciam idola de Memphis: & dux de terra Ægypti non erit ampliùs, & dabo terrorem in terra Ægypti*. Non absimiliter Zacharias Cap. 13. v. 2. *Et erit in die illa dicit Dominus exercituum, disperdam nomina idolorum in terra* (Ægypti,) *& non memorabuntur ultra: & pseudo prophetas, & spiritum immundum auferam de terra*. Quæ gens idololatriæ tenebris immersa magis, aut quæ Judæis magis infesta quàm Assirii? Et hos tamen verum Deum, depulsa idololatria, adoraturos prænunciavit Isaias idem, Cap. 27. v. 13. *Et erit in die illa, clangetur in tuba magna, & venient qui perditi fuerant de terra Assyriorum, & qui ejecti erant de terra Ægypti: & adorabunt in monte sancto in Jerusalem*. Quæ gens idololatriæ tenebris immersa magis, aut quæ Judæis magis infesta, quàm Babylonii, Æthiopes, Tyrii, Sabbæi, Madianitæ, Ephæi, aliæque id genus? Et hos tamen ad veri Dei cultum accessuros Sacri Codices attestantur. Psal. 86. v. 4. *Memor ero Rahab, & Babylonis, scientium me: ecce alienigenæ, & Tyrus, & populus Æthiopum, hi fuerunt illic*: Nimirum in Sion civitate Sancta, de qua illic sermo venit. Psalm. 41. v. 9. *Coram illo*, Christo scilicet venturo, *procident Æthiopes, & inimici ejus terram lingent. Reges Tharsis, & Insulæ munera offerent, Reges Arabum, & Saba dona adducent; & adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes servient ei*. Isaiæ 60. v. 3. *Et ambulabunt gentes in lumine tuo, & Reges in splendore ortus tui. Leva in*

circuitu oculos tuos , & vide , omnes isti congregati sunt , venerunt tibi : filii tui de longe venient , & filiæ tuæ de latere surgent . Tunc videbis , & affluet ; mirabitur , & dilatabitur cor tuum , quando conversa fuerit ad te multitudo maris , fortitudo gentium venerit tibi . Inundatio camelorum operiet te , dromedarii Madian , & Epha . Omnes de Saba venient , aurum , & thus deferentes , & laudem Domino annunciantes . Quæ gens tandem Judaico populo magis infesta , quàm quæ Jerosolymam devastavit ? Et hanc tamen verum Deum adoraturam vaticinatus est Zacharias Cap. 14. v. 16. *Et omnes , qui reliqui fuerint de universis gentibus , quæ venerunt contra Jerusalem , ascendent ab anno in annum , ut adorent Regem Dominum exercituum.*

Alia id genus penè sexcenta missa facio Scripturarum oracula ; quibus Gentium vocatio , atque ad veri Dei cultum religiosa conversio , uti primarius venturi Messiæ Character denunciatur . Legat , qui volet , integrum Isaiam , maximè verò Capite 42. ad 66. Jeremiam Capitibus 3. 4. 16. & 31. Oseam Capitibus 1. & 2. Joelem Cap. 2. Amos Cap. 9. Michæam Cap. 4. Sophoniam Capitibus 2. & 3. Aggæum Cap. 2. Zachariam Capitibus 2. 8. 9. 13. & 14. Malachiam Cap. 1.

V. Jam verò , ut ad alterum positæ assertionis Caput accedam ; Jesum nostrum primas illas promissi Messiæ partes fœliciter implevisse ; gentesque idololatras ad veri Dei cultum , partim se ipso , partim discipulorum ministerio revocasse , adeo notum est , ut negari à nemine possit. Ex quo enim generale mandatum Apostolis à Christo Domino datum est , Matthæi Cap. 28. v. 19. *Euntes docete omnes gentes :* Marci Cap. 16. v. 15. *Euntes in mundum universum prædicate Evangelium omni creaturæ :* jam tunc destinatione , atque mandato abolita est idololatria , peracta conversio gentium : Cùm contrà , stante Mosaica lege , utpote quæ non erat universis gentibus prædicanda , ne mandato quidem , atque destinatione gentium conversio peragenda esset , aut abolenda illarum idololatria . Progressu verò temporis ita promotum est sacrum opus , ut vix ulla jam toto orbe natio sit , gens ulla , quæ saltem uni verò Deo non serviat . Omnes , tametsi sacris , ac ritibus dissidentes , Deo vivo , ac vero , fugata idololatria , thus adolent . Ac si quis fortè est Orbis angulus , ubi etiamnum idola colantur ; is , novis in dies missis Evangelii præconibus , eruditur , paulatìm vocatur ad fidem ; & à prophanis suis ritibus ad puram , castamque fidei professionem , repetitis decretis Pontificiis , avocantur . Sic ut ea vocandarum gentium , & eliminandæ idololatriæ prophetia , quæ prima Christi venturi nota data fuerat , & impleta jamdudum sit , & in dies cumulatiùs impleatur ; donec in sæculi fine ex integro perficiatur , & consummetur : Juxta Apostoli dictum 1. Corinth. Cap. 15. v. 28. *Cùm autem subjecta fuerint illi omnia , tunc & ipse subjectus erit ei , qui subjecit sibi omnia , ut sit Deus omnia in omnibus.*

VI. Nunquid ad hæc Judæi ? Nonnulli generis sui gloria tumidi , quique gentiles non secus ac canes miseros despicantur , frigidè reponunt , promissiones de Christo venturo Judæis solis factas esse , non gentibus . Sit ita porrò , ut volunt , non id obest , quominùs Christus ille solis Judæis promissus gentilibus etiam salutem esset allaturus ; id quip-

pe

pe laudata jam oracula distinctè significant. Abrahæ E. G. promissus est Christus: at non qui solos Abrahæ posteros liberaret, sed universas terræ gentes, & cognationes; ut loca Geneseos à me laudata disertè testantur. Judæ promissus est Christus ex ejus semore nasciturus: at non Judæis solis profuturus, sed gentibus, à quibus etiam expectabatur; ut indigitatus à me locus ostendit. Atque ita de reliquis promissionibus. Solis ergo Judæis promissus est Christus, quia apud eos solos & Moyses, & Prophetæ versabantur, iisque solis eloquia sua crediderat Deus: at non pro solis Judæis promissus est, sed pro his omnibus, qui invocant nomen ejus. *An Judæorum Deus tantùm, nonne & Gentium? Imò & Gentium*. Rom. Cap. 3. v. 19.

Quamquam & id inficiari omninò possumus, solis Judæis promissum fuisse Christum, tametsi specialiori sanè modo fuerit illis prænunciatus. Annon enim inter Moabitas venturum Christum prænunciavit Balaamus, Deo ita volente, ut inter barbaras etiam gentes Christus utcumque agnosci posset? Propheriam refert Moyses ipse, Num. Cap. 27. v. 7. *Orietur stella ex Jacob, & consurget virga de Israel, & percutiet duces Moab, vastabitque filios Seth*. Quo oraculo excitatos Magos, observant Ecclesiæ Patres, ad Christum natum requirendum. Annon inter Idumæos venturum liberatorem vaticinatus est Job, cujus liber à Judeis uti sacer agnoscitur? Annon inter Ninivitas Prophetæ munus auspicatus est Jonas? Non uni ergo Judaico populo, verùm etiam gentili, à sacris Vatibus promissus est Christus. Primas itaque sibi arrogent Judæi, quantùm libuerit, Roman. 7. v. 2. quòd *credita illis fuerint eloquia Dei*: quòd prima, nobilioraque venturi Messiæ vaticinia exceperint; per me licet: *Non enim fecit (* Deus *) taliter omni nationi, & judicia sua non manifestavit eis*, Psal. 147. v. 20. At primas alio ex capite, potiorique jure sibi gentiles arrogabunt, quòd priores venienti Christo sint obsecuti, ipsisque Judeis prelati fuerint. Deo ita futurum prænunciante ad Judæorum superbiam retundendam: Deuteron. Cap. 28. v. 43. *Advena, qui tecum versatur in terra, ascendet super te, eritque sublimior: tu autem descendes, & eris inferior: ipse fœnerabit tibi, & tu non fœneribis ei: ipse erit in caput, & tu eris in caudam*. Et Ezechielis Cap. 17. v. 24. *Ego Dominus humiliavi lignum sublime, & exaltavi lignum humile, & siccavi lignum viride, & frondere feci lignum aridum*. Quod de Judeis, ac gentilibus dictum nemo nescit.

Illud enim verò prima Dei destinatione fuerat constitutum, ut Judeis primùm salutis via panderetur. Hinc Christus Dominus, Matthæi 15. mulierem Chananæam de finibus Tyri egressam repulit ut indignam; *non esse bonum*, inquiens, *panem filiorum dare canibus*: seque missum dumtaxat professus est, *ad oves quæ perierunt domus Israel*. Ac tum Apostolos fidei satores mittens, Matth. Cap. 10. v. 5. *In viam Gentium*, inquit, *ne abieritis, & in civitates Samaritanorum ne intraveritis*. Verùm Judeis Evangelium salutis repellentibus, in eorum sortem gentiles ingressi sunt. Quod in Actibus Apostolicis disertè significarunt Paulus, & Barnabas Cap. 13. v. 46. *Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei; sed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad Gentes*.

VII. Repu-

VII. Reponunt alii hebraicæ legis doctores, quos de more Rabbinos dicunt, frustra jactitare Christianos, Gentes ad veri Dei cultum conversas esse, Jesu Nazareno adoriente, ejusque Discipulis prædicantibus; cum inter Christianos ex Gentilibus majori ex parte coalescentes tot hereses, tot sectæ, tot schismata reperiantur; à quibus nos ipsi, qui Catholici dicimur, abhorremus. Non ergo, inquiunt, veri Dei cultus toto orbe diffusus est: quandoquidem nec una toto orbe Christiana religio viget.

Mirari profectò subit, Judæos eo nos telo petere, quod non hebetare modò, sed & in illos regerere facilè fuerit. Imprimis enim, in quacumque tandem Christianorum secta, quocumque in schismate, unus verus, depulsa idololatria, colitur Deus: quod adoriente Christo futurum, Prophetæ veteres prænunciarunt: Stat ergo vel ex hoc solo capite, quod hactenus argumentum prosecuti sumus. Dicant tamen amabò, (quandoquidem de Christianæ religionis veritate cavillantur) numquid vera inter Judæos Religio fuit olim? Non id profectò Judæi negabunt, qui veram etiamnùm religionem apud suos extare contendunt. At nonne quo tempore apud Judæos religio florebat maximè, sectis, & schismatibus scindebantur? Numerabantur enim Samaritani, Saducæi, Pharisei, Hemerobaptistæ, Herodiani, aliique non pauci, doctrina, & ritibus inter se se, non minùs dissidentes, quàm inter Christianos Ariani, Manichæi, Nestoriani, Eutychiani, Pelagiani, Calvinistæ, Lutherani. Quorsum verò tot inter sectas vera nihilominus stabat Judæorum religio? Causas assignant Hebrei numero plures, nobis perinde ad solvendum nodum istum accomodas. Primam, quia, inquiunt, omnes & Samaritani, & Saducæi, & Herodiani, & Pharisæi verum, & unicum Deum adorabant. Bene est: at adoramus & nos unicum, quotquot Christiani nominamur, tametsi sectis, & hæresibus discindamur. Secundam afferunt rationem, quia omnes Moysem, uti legislatorem agnoscebant, ejusque libros amplectebantur; tametsi à nonnullis falsis interpretationibus inquinatos. Et id bene: At agnoscimus & nos omnes Jesum, ut Christum Cœlo demissum, ejusque Evangelium, tametsi à nonnullis sinistra interpretatione vitiatum, excipimus. Tertiam rationem addunt, quia religionis Judaicæ orthodoxia, & puritas in primo stipite, unde cæteri omnes spurii palmites pullularunt, innoxia stabat; nihilque primæ originis sanctitati officiebant cœnosi rivuli derivati. Hoc & nos usurpamus: Christianæ religionis orthodoxia, & puritas, nobis Catholicis & Romanis, uti primo stipiti, unde tot illæ sectæ derivarunt, integra hæret: nec quidquam Christiani nominis sanctitati officiunt tot illæ pestes, ac sectæ, quibus quotidiè scindimur. Aut ergo nullam apud se se religionem fuisse Judæi dicant, quo tempore tot illis schismatibus scindebantur; aut veram apud Christianos tot inter hæreses religionem florere posse fateantur.

VIII. Quæret fortasse nonnemo, qui Christus *expectatio Gentium* dicatur, Genesis Cap. 49. v. 10. uti & *desideratus cunctis Gentibus*, Aggæi Cap. 2. v. 8. cùm nec desiderari, nec expectari ab iis posset, qui nullam, aut

aut certè levissimam futuri illius adventus notitiam habebant ? Respondeo, potuisse planè in eumsanè modum, quo res etiam inanimes ea desiderare, atque expectare dicuntur figuratè, quæ sunt illis maximè necessaria, etsi nullam illorum notitiam habeant: *ut terra de cœlo pluviam expectare* dicitur, Deuteronomii Cap. 11. v. 11. *Frumentum desiderare nubes*, Job Cap. 37. v. 11. *Area sitire imbrem*, Joelis Cap. 2. v. 20. Sic itaque Gentes, ad quarum salutem Christi adventus necessarius omninò erat, eumdem expectare, ac desiderare sunt dictæ, quamquàm illis esset ignotus. Aut certè id dictum, non de desiderio, atque expectatione, Christi adventum, ejusque fidem præcedente, sed de desiderio salutis obtinendæ per Christum post cognitionem, ac fidem de illo habitam, ex quo demum advenerit, illisque nunciatus fuerit. Ut sileam, non omnibus omninò Gentibus fuisse prorsus ignotum, promissum Judæis liberatorem & Christum: quod ex Balaami, & Jobi historia perspectum est.

EXER-

EXERCITATIO III.

De altera prænunciati Christi nota; sublato, scilicet, Levitico Sacerdotio, novoque inducto.

I. QUam ante dies aliquot instituimus viam, eamdem hodiè tenere pergimus, Aud. Ornat., alteram Judaicæ cecitatis aberrationem, qua in diiudicandis Christi promissi characteribus hallucinantur, hodierna Exercitatione confutamus. Ea, scilicet, Judæorum animos jamdudum occupavit opinio, leviticum legis veteris Sacerdotium, utpote à Deo Optimo Maximo solenniter institutum, perennitèr fuisse duraturum: tantùmque abesse, ut à promisso Christo rescindi, abolerique possit; ut potiùs ab illo instaurandum omninò sit, novaque solennitate celebrandum. Quo semel jacto perfidiæ fundamento, necessaria consecutione subindè colligunt, Jesum nostrum falsum prorsus Messiam esse, imò veriùs hominum seductorem, divinæque institutioni prorsùs injurium, qui sublato levitico Sacerdotio, novum apud suos instituit, falsaque religione populos informavit. Quid ergo nos in præsentià agere oporteat, ut Judaicam hallucinationem refellamus; Jesumque Mariæ filium ex hoc ipso principio, verum esse Messiam, demonstremus, unde illi pertinaciter negant? Hoc unum ex opposito demonstrandum incumbit: leviticum legis veteris Sacerdotium, tametsi divinitùs institutum, certo dumtaxat tempore fuisse duraturum, finemque sub Messiæ temporibus habiturum. Ita fiet, ut opposita consecutione colligamus, Jesum nostrum idcircò maximè veri Messiæ nomine dignum esse, quòd leviticum Sacerdotium ablegârit, novumque Sacerdotii, ac Sacrificii genus induxerit.

II. Tria maximè in levitico legis veteris Sacerdotio Scripturæ notant, quibus & illud ex integro constat: victimas videlicet offerendas, Sacerdotes offerentes, locum, ubi esset Sacrificium offerendum. Victimas offerendas designaverat Deus certa animantium genera, boves, agnos, arietes, aliaque id genus, quæ in libris Mosaicis adnotantur. Sacerdotes oblaturos elegerat, non quovis ex ordine, sed ex unica Tribu Levi; imo intra Leviticam Tribum, ex sola Aaronis familia oriundos. Locum demum, ubi esset Sacrificium offerendum, definierat, non qualemcumque, & pro arbitrio seligendum; sed Tabernaculum Domini, ac tum postea Salomonicum Templum, extra quod Sacrificium omne prophanum erat. Porrò tria hæc, tametsi Divinitùs instituta, victimas, Sacerdotes, & locum immutanda fore, adeo dilucidè prænunciarunt sacri Vates, ut stipites, ac plumbeos esse oporteat, quotquot id pertinaciter negent.

III. De Singulis dicam ex ordine. Ac primò quidem, quod attinet ad

ad victimas offerendas, eas tandem aliquando reiiciendas fore, disertè pronunciat Jsaias Cap. I. v. 3. idque ob horrenda Judæorum scelera, atque ob illud maximè, quo Deum suum ignorarunt, manusque effuso Christi sanguine inquinarunt. *Cognovit bos*, inquit Propheta, *possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui; Israel autem me non cognovit, & populus meus me non intellexit. Væ genti peccatrici, populo gravi iniquitate, semini nequam, filiis sceleratis, dereliquerunt Dominum, blasphemaverunt sanctum Israel, abalienati sunt retrorsum* ..... v. II. *Quo mihi multitudinem victimarum vestrarum, dicit Dominus? Plenus sum, holocausta arietum, & adipem pinguium, & sanguinem vitulorum, & agnorum, & hircorum nolui. Cum veneritis ante conspectum meum, quis quæsivit hæc de manibus vestris, ut ambularetis in atriis meis? Ne offeratis ultra sacrificium frustra: incensum abominatio est mihi. Neomeniam, & Sabbatum, & festivitates alias non feram, iniqui sunt cætus vestri. Calendas vestras, & solemnitates vestras odivit anima mea: Facta sunt mihi molesta, laboravi sustinens. Et cum extenderitis manus vestras, avertam oculos meos à vobis, & cum multiplicaveritis orationem, non exaudiam: manus enim vestræ sanguine plenæ sunt*. Nec minùs apertè Jeremias Cap. 6. v. 20. *Ut quid mihi thus de Saba affertis, & calamum suave olentem de terra longinqua? Holocautomata vestra non sunt accepta, & victimæ vestræ non placuerunt mihi*. Amos non absimiliter Cap. 5. v. 21. *Odi, & projeci festivitates vestras: non capiam odorem cætuum vestrorum. Quod si obtuleritis mihi holocautomata, & munera vestra, non suscipiam, & vota pinguium vestrorum non respiciam*. Ac demùm Michæas Cap. 6. v. 6. *Quid dignum offeram Domino? Curvabo genu Deo excelso? Numquid offeram ei holocautomata, & vitulos anniculos? Numquid placari potest Dominus in millibus arietum, & in multis millibus hircorum pinguium?*

IV. Reponent fortè Judæi, nihil aliud hæc oracula sibi velle, quàm tot illa victimarum genera, totumque illum solennitatum Judaicarum apparatum Deo minimè probari; non quòd re ipsa exoleverint, aut ultrà offerri, celebrarique non possint: sed quòd impuris fortè mentibus ac manibus offerrentur. Quo casu etiam florente Mosaica Lege, ingrata nonnunquam erant sacrificia.

Verùm quantùm illos ea interpretatio fallat, ostendit Regius Vates, dignus cæterorum Prophetarum interpres. Is enim Christi adventum prænuncians Psalmo 49. Judæorum sacrificia improbatum iri significat; non quòd holocautomata, & sacrificia per se se spectata Deo displiceant; sed quòd ille offerendorum animalium ritus sit abrogandus, novumque Sacrificii genus instituendum. Clariora verba sunt, quàm ut cavillari quis possit: v. 7. *Audi populus meus, & loquar Israel, & testificabor tibi. Deus Deus tuus ego sum: non in Sacrificiis tuis arguam te: holocausta autem tua in conspectu meo sunt semper. Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis hircos ..... Immola Deo Sacrificium laudis, & redde Altissimo vota tua*.

Ubi Deus paratum se quidem, promptumque significat ad sacrificia, & holocausta suscipienda; sed aliud jam velle Sacrificii genus innuit, quàm quod Aaronico ritu celebratur, vitulorum ac pecudum mactatione. Quocirca Psalmo 109., quem integrum Christo promisso accommodant Hebræo-

bræorum doctissimi, Christi mittendi Sacerdotium, non secundùm Ordinem Aaronis, sed secundùm Ordinem Melchisedech, futurum asseritur, v. 4. *Iuravit Dominus, & non pœnitebit eum, tu es Sacerdos in æternum secundùm Ordinem Melchisedech*. Nempe ut intelligamus, non jam sub Messiæ imperio pecudes Aaronico ritu mactari in Sacrificiis oportere; sed instar Melchisedecis, panis, & vini Sacrificium offerendum esse. Is etenim, uti nostis, panem, & vinum obtulit Domino, Genesis Cap. 14. v. 18.

Accedit alterum observatione dignissimum: non modò à sacris Vatitibus prænunciatum esse, fore ut Deus Judeorum Sacrificia reprobaret; verùm etiam veteres Hostias, & Sacrificia penitus cessatura occiso Christo: ne ultra cavillari Judæi possint. Danielis Cap. 9. v. 26. *Post hebdomades sexaginta duas occidetur Christus . . . . . . & in dimidio hebdomadis deficiet Hostia, & Sacrificium*. En primum de victimis, & Hostiis offerendis.

V. Jam verò, si Sacerdotes offerendo Aaronico Sacrificio destinatos perpendamus, Judæi multò faciliùs causa cadent. Tantùm enim abest, ut viros de Tribu Levi, ac de familia Aaronis perpetuò seligendos voluerit Deus, qui etiam post Messiæ tempora, Aaronicum Sacrificium offerant: quin contra potiùs Judæis omnibus in sceleris pœnam interdictum à Deo legimus, ne ultrà Sacerdotale munus obirent. *Conticuit populus meus, eò quòd non habuerit scientiam. Quia tu scientiam repulisti, repellam, ne Sacerdotio fungaris mihi. Et oblitus es legis Dei tui, obliviscar filiorum tuorum, & ego*. Ezechelis Cap. 34. v. 10. *Hæc dicit Dominus Deus: ecce ego super Pastores requiram gregem meum de manu eorum, & cessare faciam eos, ut ultra non pascant gregem, & pascant ampliùs pastores semetipsos, & liberabo gregem meum de ore eorum, & non erit ultra eis in escam*.

Quid plura? Non modò Judæis interdicendum Sacerdotale munus, contestatus est Deus; sed etiam è numero Gentium (quòd notandum maximè) Sacerdotes, & Levitas electurum se declaravit; ex Africanis, & Lydis, ex Græcis, & Italis, exterisque Nationibus Dei nomen antea ignorantibus, ut Sacris Altaribus administrent. Sic ut nulla jam suboriri dubitatio possit, quin Aaronicum Sacerdotium temporarium esset, & adventante Christo penitùs abrogandum. *Ecce ego*, inquit Deus, Isaiæ Cap. 66. v. 18. *venio ut congregem ex omnibus gentibus, & linguis, & venient, & videbunt gloriam meam. Et ponam in eis signum, & mittam ex eis qui salvati fuerint ad gentes, in mare, in Africam, & Lydiam tendentes sagittam; in Italiam, & Græciam, ad Insulas longè, ad eos qui non audierunt de me, & non viderunt gloriam meam . . . . . Et assumam ex eis in Sacerdotes, & Levitas, dicit Dominus*. Volente itaque Domino antiquatum est Aaronicum Sacerdotium, ex quo ad Gentiles translatum est. Illud enim ita Leviticæ Tribui assertum erat, ut si quis fortè alia stirpe satus thuribulo manum admoveret, capite plecteretur. Numer. Cap. 16. v. 40. *Ne quis accedat alienigena, & qui non est de semine Aaron, ad offerendum incensum Domino; ne patiatur, sicut passus est Core, & omnis Congregatio ejus loquente Domino ad Moysem*.

VI. Sed quid tandem, si locum offerendo Aaronico Sacrificio destinatum

tum

tum perpendamus ? Compendio confecta res erit. Enim verò, in solo Tabernaculo Domini, ac tandem in solo Salomonis Templo, offerendum erat Aaronicum veteris Testamenti Sacrificium, ut in confesso est apud Hebræos, & tamen spopondit Deus, futurum aliquando, ut grata, & propitia Sacrificia ubivis gentium extra Salomonicum Templum, extra Judæam, ac in ipso exterarum Nationum sinu offerentur. Malachiæ Cap. 1. v. 10. *Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim Solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum.* Apertiùs verò Isaiæ Cap. 19. v. 19. ubi venturi Messiæ beata tempora describuntur: in ipsa etiam Ægypto, & ab ipsis Ægyptiis offerendum tunc Sacrificium declaratur: *In die illa erit Altare Domini in medio terræ Ægypti, & titulus Domini juxta terminum ejus erit in signum, & testimonium Domino Exercituum in Terra Ægypti. Clamabunt enim ad Dominum à facie tribulantis, & mittet eis Salvatorem, & propugnatorem, qui liberet eos. Et cognoscetur Dominus ab Ægypto, & cognoscent Ægyptii Dominum in die illa, & colent eum in hostiis, & in muneribus, & vota vovebunt Domino, & solvent.* Et Cap. 18. v. 7. *In tempore illo deferetur munus Domino exercituum à populo divulso, & dilacerato; à populo terribili, post quem non fuit alius; à gente expectante, expectante, & conculcata, cujus diripuerunt flumina terram ejus, ad locum nominis Domini exercituum, montem Syon.* Ubi est ergo illa Aaronici Sacrificii jactata perennitas, ab ipsomet Christo in Salomonico Templo religiosè retinenda? Cùm potiùs adoriente Christo, quovis in loco, ac in ipsa etiam Ægypto, atque ab ipsis Ægyptiis, offerri Sacrificia possint.

Et certè, cùm illud promissi Messiæ munus potissimum esse debuerit, ut non Judæos tantùm, verùm etiam Gentiles toto orbe diffusos advocaret, atque in unius religionis, & fidei professionem colligeret; quemadmodum in superiori Exercitatione locupletissimis Sacrarum Scripturarum oraculis demonstravimus; qui quæso fieri posset, ut eo Sacrificio staret Messiæ Religio, quod in uno Jerosolymorum Templo, atque à solis Judæis offerendum erat ? Qua lege, qua sorte, stata die in hoc unum Orbis Templum ex toto terrarum Orbe convenirent ? Aliud igitur instituti Sacrificium opus erat, quod, & ubivis, & quavis die, & ab omnibus Gentibus offerri commodè posset. Messiæ igitur debitas partes implevit Jesus à Nazareth, dum Sacrificium typicum, ac temporarium abrogavit, novumque constituit. Sic enim erat à Sacris Vatibus prænunciatum.

VII. At fuit, inquiunt Judęi, ab ipso Deo Sacrificii, & Sacerdotis Levitici promissa perennitas. Jeremiæ Cap. 33. v. 17. *Hæc dicit Dominus. Non interibit de David vir, qui sedeat super Thronum Domus Israel. Et de Sacerdotibus, & de Levitis non interibit vir à facie mea, qui offerat holocautomata, & incendat Sacrificium, & cadat victimas omnibus diebus. Et factum est verbum Domini ad Jeremiam dicens: hæc dicit Dominus: si irritum potest fieri pactum meum cum die, & pactum meum cum nocte, ut non sit dies, & non in tempore suo; & pactum meum irritum esse poterit cum David servo meo, ut non sit ex eo*

C 2 *filius*

filius, qui regnet in Throno ejus, & Levitæ, & Sacerdotes ministri mei. Sicuti enumerari non possunt stellæ cœli, & metiri arena maris; sic multiplicabo semen servi mei, & Levitas ministros meos. Qui ergo fieri potuit, ut & sacrificii & Sacerdotii Levitici abolitio certa Christi venturi nota esset? Quove jure, titulòque utrumque sustulit Jesus noster, ut alterum Sacerdotii, & sacrificii genus induceret?

Nodum hunc à Judæis perindè solvi necesse est: Quod si fecerint, erunt illi mihi magni Apollines. Si enim, inquam, sacrificii, & Sacerdotii Levitici promissa à Deo perennitas est, quid illi ab annis ampliùs mille sexcentis utroque perinde sunt destituti? Nec satisfacient, si forte reponant, utrumque à suo illo, quem præstolantur, Messia restitutum iri. Quamquàm enim res ita foret, ex quo tamen per annos ampliùs mille sexcentos utrumque cessavit, ac desiit; absolutum, quod illi fingunt, Dei promissum falsum est; quo nimirum spopondit futurum esse, ut de Sacerdotibus & Levitis non interiret vir à facie ejus, qui offerret holocautomata, & incenderet sacrificium, & cæderet victimas omnibus diebus. At quem solvere nodum Judæi nequeunt, solvimus longè facillimè, ac novum inde statuti dogmatis argumentum petimus. Reponimus itaque duo simul, eodemque planè modo promisisse Deum, laudato Jeremiæ oraculo: non interiturum de David virum, qui sedeat super Thronum Israel; & non interiturum de Sacerdotibus, & Levitis virum, qui offerat holocautomata, & incendat sacrificium: seu non defuturum Israeliticum Sceptrum de Domo David, & Sacerdotium de Domo Levi. Porrò ex aliis Scripturæ locis, quibus perindè promissa est Judaici Sceptri perennitas, liquet apertè, non esse promissam Judaici sceptri absolutam perennitatem, sed certis terminis circumscriptam; donec, scilicet, promissus Judæis Christus Mundo illucesceret: Genes. Cap. 49. v. 10. *Non auferetur Sceptrum de Iuda, & dux de fæmore ejus, donec veniat qui mittendus est.* Itaque pari modo, non absoluta Sacrificii, & Sacerdotii perennitas Synagogæ à Deo promissa est, sed iisdem planè circumscripta limitibus; donec, videlicet, Christus Dominus oriretur. Quare cùm sublatum jam, & sacrificium, & Sacerdotium Leviticum nemo non videat; ipsique etiam Judæi, velint, nolint, plus satis experiantur, promissum Judæis Messiam, & Christum Mundo illuxisse necesse est. Addiderim, si quis fortè absolutam prorsùs Sacrificii, & Sacerdotii Levitici perennitatem Synagogæ promissam velit; non alio sensu id verum esse, quàm quo absolutam quoque Judaici sceptri perennitatem promissam aliqui putant: Nempè, uti temporale Judææ sceptrum in spirituale transmutatum perennat in Christo, de quo Angelus ad Mariam dixit Lucæ Cap. 1. v. 31. *Dabit illi Dominus sedem David Patris ejus, & regnabit in domo Iacob in æternum:* ita typicum, & temporarium Levi Sacerdotium in amplius, perfectius, sanctiusque transmutatum æternum in Christo manet; de quo Apostolus in Epistola ad Hebræos Cap. 7. v. 23. *Et alii quidem plures facti sunt Sacerdotes, idcirco quòd morte prohiberentur permanere; hic autem, eo quòd maneat in æternum, sempiternum habet Sacerdotium.*

VIII. Cæte-

VIII. Ceterùm qui nobis tam audactèr litem intentant miseri Judæi de sublato Aaronico Sacerdotio, sine quo veram religionem stare non posse putant; videant ipsi quo pacto stare nunc apud se se veram religionem nobis ostendent: Videant, num ipsi suo se gladio jugulent. Si etenim, ut veritas habet, nulla sine Sacrificio, sine Sacerdotio stare vera religio potest; ostendant quæso nobis, quodnam ipsi nunc Sacerdotium, quod Sacrificium penès se habeant. Sacrificia certè nec offerunt Judæi, nec offerre nunc possunt, juxta Ordinem Aaronis, quem unicum jactant, & profitentur. Destructo siquidem Tabernaculo, & Salomonis Templo solo equato nullus illis suppetit locus, ubi offerre nunc liceat. Sacerdotes nec habent, nec habere nunc possunt: cùm suas Tribus usqueadeo permixtas, & confusas habeant, ut Leviticam, ex qua sola Sacerdotes seligere fas illis est, secernere nequeant. Quàm ergo Religionem profitentur? Dicent fortè, quod mihi non ita pridem illorum unus obtrudebat, qui Synagogę suę cymbalum audit: stare sinè iis posse Judaicam Religionem, imò & stetisse re ipsa toto tempore captivitatis Babylonicæ, dum everso primùm Jerosolymæ Templo, in Babylonem à Rege Nabucodonozor deportati fuere. Verùm hallucinantur, qui ea suffugia comminiscuntur. Nam & tempore captivitatis Babylonicę, Judei non pauci substiterant Jerosolymis; iique nomine fratrum suorum in Babylonem deportatorum hostias offerebant ad aram Domini, quæ quidem etiam everso Templo residua manserat: aut nova illic levi opere extructa fuerat. Patet id ex Epistola Judæorum in Babylone captivorum ad alios Jerosolymis residuos, quæ extat in libro Baruch Cap. 1. v. 10. *Misimus ad vos pecunias, de quibus emite holocautomata, & thus, & facite manna, & offerte pro peccato ad aram Domini Dei nostri*. Sacrificium igitur retinebant in illis rerum suarum angustiis. Habebant etiam hac ipsa tempestate Pontificem Josedechum, ut videre est lib. 1. Paralipomenon Cap. 2. v. 15. Certa etiam spe instaurandi Templi fovebantur: Deo scilicet per Jeremiam attestante, futurum tandem, ut intrà annos septuaginta Templum instauraretur, Cap. 25. v. 12. & Cap. 29. v. 10. Nunc verò, post secundam Jerosolymorum ruinam à Romanis illatam, permixtis confusisque Tribubus, Sacerdotes nec habent, nec habere ullo modo possunt: Templum una cum Ara Domini à Tito, & Vespasiano ita solo æquatum est ab annis mille sexcentis, & quod excurrit, ut omnis offerendi Sacrificii, & instaurandi Templi spes sit adempta; quod cumulatiùs demonstrabimus loco suo. Perperam ergo eo Babilonicæ captivitatis exemplo se muniunt, ut argumentum elidant.

IX. Reponent fortè Judæi, si quam rerum nostrarùm notitiam habent: Magnam Christianorum partem, nec Sacerdotes habere, nec Sacrificium: potissimè verò Calvinianos; apud quos nec Sacrificium altaris offertur, nec Sacerdotes ad Sacrum ministerium obeundum injunguntur: qui tamen veram penes se Religionem extare gloriantur.

Optandum, ut argumento satisfacerent Calviniani Ministri: neque enim is ego sum, qui causam illorum orare debeam. Dicam tamen interim, hunc

huncipsum Calvinianorum errorem, quo Missæ Sacrificium explodunt, nihil Judæis in hacce præsenti Controversia suffragari. Non habent illi quidem quotidianum, & incruentum Missæ Sacrificium, quod à nobis ad cruenti Sacrificii memoriam offertur in dies; nec temporarios Sacerdotes ad id muneris destinatos inungunt; habent tamen illi, quemadmodum inquiunt, Christum novi Testamenti Sacerdotem æternum, cruentumque mortis illius Sacrificium, semel quidem cruento modo oblatum in terris, sed quod itidem incruento modo perennitèr offertur in Cęlis, ubi Christus perennus hostia semetipsum jugiter offert Deo Patri. Quare non sunt illi sinè Sacerdote, & sinè Sacrificio; qui, & Sacerdotem æternum, & æternam hostiam Deo perennitèr oblatam agnoscunt. Quare nil mirum, si ex hoc saltem capite, veram penes se se Religionem extare glorientur. Verùm non ita Judæi de Sacerdotii, & Sacrificii Aaronici perennitate gloriari possunt. Neque enim sui illi dudum è vivis sublati Aaronici Sacerdotes suo in Cœlis officio defunguntur, uti defungitur Christus: nec perennant, quę ab iis fuerunt olim oblatæ victimę; uti profectò perennat victima illa grandis, & salutaris in ara Crucis olim oblata. Dispar itaque Judæorum, & Calvinistarum est ratio. Quæ tamen non ideo sunt à me dicta, quasi Calvinianos ab errore tueri velim; absit: sed ut Judæorum argumento reponam quidquid minus mali Calviniani reponerent, si eo fortè ad hominem, ut vulgò dicitur, urgerentur.

X. Mitto ineptam, insulsamque quorumdam Judæorum argutationem, qui, ut Levitici Sacerdotii abolitionem non esse apud suos extinctæ, & antiquatæ Religionis argumentum, ostendant, id demum clarigationis veluti jure nobis opponunt: Christianos etiam summo Sacerdote suo quandoque destitui, ut tempore Schismatis, ac toto pseudo-Pontificatu Joannæ Papissæ. Quasi verò deficiente apud nos Pontifice Summo deficiat Sacerdotium; ac non potiùs multa Episcoporum, ac secundi Ordinis Sacerdotum millia supersint ad Christianæ Religionis Sacra peragenda? Aut fortè sublato Pontifice non stet penes Ecclesiam Catholicam alterius eligendi, initiandique potestas? Cum contrà apud Judæos, non modò Pontifex Summus, sed & totus Sacerdotum, ac Levitarum Ordo desierit; nullaque aliorum eligendorum, initiandorumque facultas extet penès Synagogam. Quæ porrò de Joanna Papissa vulgò jactantur, tametsi dictis nihil officiunt, anilia commenta sunt, ab ipsis etiam Protestantibus, quibus aliquid pudoris est, falsi convicta: De quibus prolixiùs disputare, non est loci hujus, & instituti.

EXER-

EXERCITATIO IV.

De tertia prænunciati Christi nota, Sublata nimirùm Lege Mosaica, novaque sancita.

I. TErtiam Judeorum in Christum nostrum criminationem attigimus, Aud. Om., qua illum veri Messiæ partibus defuisse, imò & se se nefario sacrilegio polluisse, audacissimè criminantur. Mosaicam Legem tanta solemnitate divinitùs institutam, tot miraculis, ac prodigiis confirmatam, tanta religione à viris Spiritu S. afflatis custoditam, tot sæculorum tractu florentem, à Christo nostro rescissam, eliminatam, antiquatam non sine stomacho conqueruntur. Si mala lex Moysis, inquiunt, cur à Deo sancita? Si bona, cur à Jesu nostro rescissa? Neque satis intelligi posse ajunt, qua sorte, quo fato, instituta Dei, Deo ipso volente atque jubente, rescindi aliquando debuerint; quasi is instabilium, ac levium hominum more consilia mutet. Hinc colligunt Viri miseri, Jesum nostrum nequaquam uti Messiam habendum, sed uti fædifragum, Deo injurium, Sacrorùm institutorum conculcatorem morte damnandum: Aliumque idcircò Messiam, à Sacris Vatibus prænunciatum expectari à fidelibus oportere; qui neglectam, & obliteratam ab hominum cordibus Moysis Legem instauret, majoremque in lucem, & solemnitatem inducat.

Nos aliam longè viam inimus: utque Judaicam perfidiam hoc ipso, quo nobis jugulum petant, gladio feriamus; hoc unum præsenti Exercitatione demonstrandum aggredimur: Mosaicam Legem, tametsi divinitùs institutam, adventante Christo obliterari, antiquari, in novam, uno verbo dicam, commutari debuisse. Ita fiet, ut opposita consecutione colligamus, Jesum nostrum idcircò maximè veri Messiæ nomine dignum esse, quòd Legem veterem consummarit, novamque condiderit.

II. In qua quidem obeunda provincia, media subeundi oneris parte levati sumus. Ea enim Superioribus Exercitationibus fundamenta posuimus, uberrimaque veterum Prophetarum testificatione confirmavimus; unde Legem Mosaicam adoriente Christo rescindi, atque in novam commutari debuisse, necessariò colligamus. Si enim, uti jam demonstravimus, Christus sacris oraculis prænunciatus, non Judæos tantùm, ut ipsi putant, verùm etiam exteras gentes toto orbe diffusas, & Judaico nomini inimicas vocaturus erat, & in fidei, religionisque societatem adducturus; novam profectò legem, ablegata Mosaica, succedere opus erat. Ecquo enim pacto Lex unico Judaico populo data, cujus promissa uni dumtaxat Abrahæ stirpi servabantur, universis latè Gentibus accomodari potuisset? Quo pacto, toto orbe diffusi populi unicam Chananæam terram lacte, ac mele fluentem inhabitassent, quod religiosis

giosis legis suæ observatoribus Moyses promittebat? Qua forte universæ gentes carnali Circumcisione initiandæ fuissent, cùm hæc ad Judeos à cœteris gentibus distinguendos fuerit primitùs instituta. Quod enim Judæos distinguit à gentibus, commune esse non potest Judæis, & gentibus. Quo tandem portento universi orbis populi in unum Jerosolymæ Templum convenissent, statisque temporibus confluxissent ad Legis Mosaycæ Sacra peragenda, quæ alio in loco sinè sacrilegio celebrari non poterant? Alteram itaque legem succedere opus erat, non Judęis utique peculiarem, sed quæ servari ab omnibus gentibus posset.

Rursùs, si Messias, Prophetarum vaticiniis nunciatus novum Sacerdotium sublato Levitico conditurus erat, quod pariter dedimus manifestum; quis non videat, novam quoque legem sublata veteri sancitturum fuisse? Stat quippe inconcussum illud D. Pauli principium, quo Hebræos olim exagitabat; principium, inquam, naturali lumine notum, *Translato Sacerdotio, necesse est, ut & Legis translatio fiat*, Ad Hebręos Cap. 7. v. 12. Quomodo enim sublato Levitico Sacerdotio stare ea lex posset, cujus pars maxima in Levitici Sacerdotii cultu, ac religione versatur? Jam ergo in antecessum ex positis, probatisque fundamentis contra Judęos præjudicata res est.

Non ita tamen morosi sumus, nec in asserenda veritate adeo parci, quin illos novis momentis, iisque nil minus validis refellamus. Et sanè, fædus novum, pactum novum adventante Messia à Deo cum hominibus ineundum, illudque non temporarium, sed æternum tam sæpè Sacris in litteris prænunciatur, ut planè mirari mihi subeat, Judęos eo in capite cæcutiisse. Isaiæ Cap. 55. v. 3. *Inclinate aurem vestram, & venite ad me; audite, & vivet anima vestra, & feriam vobiscum pactum sempiternum, misericordias David fideles. Ecce testem populis dedi eum, ducem, & præceptorem gentibus*. Tum postea Cap. 61. v. 8. *Dabo opus eorum in veritate, & fædus perpetuum feriam eis, & scient in gentibus semen eorum, & germen eorum in medio populorum*. Jeremiæ Cap. 32. v. 40. *Et feriam eis pactum sempiternum, non desinam eis bene facere, & timorem meum dabo in corde eorum, & non recedent à me*. Ezechielis Cap. 16. v. 62. *Suscitabo ego pactum meum tecum, et scies quia ego Dominus*. Osee Cap. 2. v. 18. *Percutiam cum eis fædus, in die illa . . . . . et sponsabo te mihi in sempiternum*. Et alia id genus non pauca Prophetarum vaticinia; quæ Dei Fedus, non qualecumque, & cum solis Judæis, sed æternum, atque cum universis gentibus ineundum, prænunciarunt.

III. Quid modò Judæi, ut laqueum istum effugiant? legem, seu fœdus, adveniente Messia sanciendum ultrò concedunt, non tamen novum, & ab eo distinctum, atque diversum, quod cum Israelitico populo jampridem sequestro Moyse Deus inierat. Verùm os illis occludit Propheta Baruch Cap. 2. v. 35. *Et statuam illis Testamentum alterum sempiternum, ut sim illis in Deum, et ipsi erunt mihi in populum*. Os illis verberat Jeremias Cap. 31. v. 31. atque adeo apertè, adeo dilucidè, ut omnem prorsus cavillationem elidat. *Ecce dies venient, dicit Dominus, et feriam domui Israel, & domui Juda fædus novum: non secundum pactum, quod pepigi cum Patribus eorum, in die qua apprehendi manum eorum, ut educeram eos de*

ter ra

terra Ægypti: pactum quod irritum fecerunt, & ego dominatus sum eorum, dicit Dominus. Sed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Israel post dies illos, dicit Dominus: dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam illam, & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum. En itaque Legem novam, Messiæ temporibus sanciendam; Legem à Mosaica Israelitico populo ex Ægypto egresso data longè distinctam; Legem non in tabulis lapideis scriptam, sed cordibus insculptam, Legem non servitutis, sed amoris.

Ecquis etiam nesciat, Mosaicam Legem, & in monte Sina sancitam à Deo, & unico Judaico populo datam esse? Porrò Legem alteram Messiæ temporibus orituram vaticinatus est Isaias Gentibus quoque communem à Jerosolymis, & monte Sion prodeuntem. Quibus notis quid, nisi Euangelium intelligamus à Christo nostro Jerosolymis datum, à Spiritu S. in Monte Sion super discipulos effuso confirmatum, ut universis gentibus nunciaretur? *De Sion exibit Lex*, inquit Isaias Cap. 2. v. 3. *& verbum Domini de Jerusalem, & judicabit gentes, & arguet populos multos.* Quæ iisdem fermè verbis legere est Michææ Cap. 4. v. 2. *Et properabunt gentes multa, & dicent, venite ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Jacob; & docebit nos de viis suis; & ibimus in semitis eius: quia de Sion egredietur lex, & verbum Domini de Jerusalem. Et judicabit inter populos multos, & corripiet gentes fortes usque in longinquum.* Et v. 6. *In die illa, dicit Dominus, congregabo claudicantem, & eam, quam ejeceram, colligam, & quam afflixeram. Et ponam claudicantem in reliquias, & eam, quæ laboraverat, in gentem robustam. Et regnabit Dominus super eos in monte Sion ex hoc nunc, & usque in æternum.*

IV. Notum, quantùm se Judæi hoc loco torqueant, ut ab iis Jeremiæ, Isaiæ, & Michææ vaticiniis expediant sese. Jeremiam de novo fædere, seu pacto locutum respondent, non de Lege nova sancienda: quam ob causam hebraico vocabulo *Berith*, non vocabulo *Tora* sit usus. Aut certè, si de Lege nova sancienda fortasse dixit, novam dumtaxat intelligi voluisse, quoad modum scribendi, ac denunciandi; non novam quoad substantiam mandatorum etiam cæremonialium. Hoc est, eamdem semper futuram Mosaicam Legem, & si quæ priùs in tabulis lapideis scripta erat, atque ita minùs religiosè servabatur; postmodum Judæorum cordibus, ac visceribus ad plenam ejusdem observantiam inscribenda sit. Isaiam verò, & Michæam, legem de Sion, seu de Jerosolymis prodituram dixisse volunt; quatenùs in monte Sina à Deo primùm Moysi data, tum Jerosolymam perlata, inde tandem velut è publica schola propagata sit.

Quàm sint responsa illa futilia, nemo non videt. Norunt enim-verò quotquot hebraicè sciunt, idem plane sonare *Tora*, quòd *Berith*: uti planè Sacrarum Scripturarum usu idem lex sonat, ac fædus, & pactum: propterea quòd data, receptaque Lege, Deus, & homo mutuò paciscantur; iste quidem observantiam spondens, ille remunerationem promittens. Maximè cùm in antithesi posita illic ab Jeremia inter pactum novum, & pactum vetus utrobique vocabulum *Berith* usurpetur; certoque certius sit, nomine pacti veteris nonnisi veterem Legem intelligi.

D Unde

Unde etiam Exodi Cap. 34. v. 27. & Deuteronomii Cap. 29. v. 1., ubi de Mosaica Lege sub nomine fœderis in Latina versione sermo fit, vocabulum *Berith* in textu Hebraico reperitur. Jam verò ex quo lex nova à Deo sancienda promittitur, mandata quædam nova complecti illam necesse est, non cordibus dumtaxat inscribi priora mandata ad illorum observantiam obtinendam. Nec enim Princeps Legem novam condere dicitur, dum Legem diu antea latam procurat executioni demandari. Quare utrumque per Jeremiam promisit Deus, & Legem novam se daturum, & hanc ipsam populi sui cordibus, ac visceribus inscripturum. Alterum, quod de Mosaica Lege subjungitur in Sina primùm data, tum Jerosolymam perlata, inde tandem velut è publica schola propagata futilitatis plenum est. Mosaica quippe lex in Sina data est toto præsente populo, ac Tribubus universis, quæ eamdem in suas quæque domos detulere: Quare illam à Jerosolymis velut è publica schola emendicare, necesse illis non fuit. Michæas etiam, & Isaias, locis ante laudatis de futura legis sanxione, & traditione loquuntur: *De Sion exibit lex* . . . . . *De Sion egredietur lex*: horum autem Prophetarum ætate iam dudum *exierat*, *egressaque* fuerat Mosaica lex: de ea itaque sermonem illic esse, impossibile est. Quamquàm enim Prophetæ res futuras ob certitudinem Prophetiæ quandoque narrent, uti præteritas; numquàm tamen res præteritas, uti futuras enunciant. Restat ergo, ut de Euangelica lege in Monte Sion Jerosolymis lata sermo fiat.

Et sanè, novam illic, & alibi legem spondent laudati Prophetæ, ad cujus observantiam Gentes quoque obligarentur: repugnat autem Mosaicam Legem ab omnibus Gentibus observari: tum quòd multa illius præcepta, extra certam promissam observari nequeant: tum quòd præceptorum aliqua data sint ad Judaicum populum à cæteris gentibus distinguendum, uti paulò antea demonstravimus.

V. Quid, quòd Mosaicæ Legis ritus, Sabbatha, solennitates, Sacros apparatus tandem aliquando abolendos non semel vaticinati sunt Sacri Vates? Isaias Cap. 1. v. 13. *Neomeniam, & Sabbathum, & festivitates alias non feram. Calendas vestras, & solemnitates vestras odivit anima mea.* Oseas Cap. 3. v. 4. *Dies multos sedebunt filii Israel sinè Rege, & sinè Principe, & sinè Sacrificio, & sinè Altari, & sinè Ephod, & sinè Theraphim.* Hoc est, sinè Sacerdote, & sinè Propheta: erat enim *Ephod* superhumerale Sacerdotum indumentum; *Theraphim* autem imagines erant futura prænunciantes. Oseas idem Cap. 2. v. 11. *Cessare faciam omne gaudium Israelis, & solemnitatem ejus, Neomeniam ejus, & omnia festa tempora ejus.* Amos Cap. 5. v. 21. *Odi, & projeci festivitates vestras, & non capiam odorem cætuum vestrorum. Quòd si obtuleritis mihi holocautomata, & munera vestra, non suscipiam, & vota pinguium vestrorum non respiciam.*

Dicent fortè viri miseri, comminantis, & indignantis Dei verba esse, ut illos officii sui admoneat; nòn Dei veteres institutiones obliterantis. Verùm, & indignantis, & obliterantis verba esse, textus clamat: idque disertè contestatus est Jeremias Cap. 31. supra laudato; ubi idcircò pactum vetus à Deo rescindendum monet, quòd illud jam pridem

dem filii Israel nequitia sua, ac sceleribus irritassent. Hinc Isaiæ Cap. 43. v. 18. monet Deus: *Ne memineritis priorum, & antiqua ne intueamini: ecce ego facio nova, & nunc orientur, tunc cognoscetis ea.* Hujusque rationem assignat v. 22. *Quia non me cognovisti Iacob, nec laborasti in me Israel.* Ut sileam, Oseæ saltem dictum merè propheticum esse, ac simpliciter denunciare, quid Judæis eventurum sit, nullo comminantis, & indignantis Dei sensu insinuato.

VI. Sed vultis rem totam minutatim, ac per partes expendamus? Prestò sum. Quid in veteri ritu sanctius, quid augustius Arca ipsa Testamenti, in qua scilicet Dei Majestas inhabitabat, Lexque Moysis servabatur? Et hanc tamen adventante Christo obliterandam, ac nihili faciendam mandavit Deus, Jeremiæ 3. v. 16. *Cùm multiplicati fueritis, & creveritis in terra, in diebus illis, ait Dominus, non dicetis ultra Arca Testamenti Domini, neque ascendet super cor, neque recordabuntur illius, neque visitabitur, nec fiet ultra.* Quid sanctius, ac solemnius solemnitate Paschali in memoriam exitus de Ægypto celebranda? Et hanc tamen aliquando rescindendam predixit Jeremias Cap. 25. v. 7. *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & non dicent ultra vivit Dominus, qui eduxit filios Israel de terra Ægypti.* Quid sanctius inter Mosaicæ Legis Sacramenta carnali circumcisione Abrahamo primùm indicta, tum postea à Moyse præcepta, ac demum à Josue novo ritu celebrata? Et hanc tamen carnalem Circumcisionem innovandam, & in spiritualem commutandam vaticinatus est Jeremias Cap. 4. v. 3. *Hæc dicit Dominus viro Iuda, & Ierusalem, novate vobis novale, & nolite serere super spinas: Circumcidimini Domino, & auferte præputia cordium vestrorum, Viri Iuda, & habitatores Ierusalem.* Deuteronomii 30. 6. *Circumcidet Dominus Deus tuus cor tuum, & cor seminis tui, ut diligas Dominum Deum tuum in toto corde tuo.* Quid Sanctius Salomonico Templo, extra quod Sacrificium Mosaicæ Legis offerre sacrilegum erat? Et hoc tamen solo æquandum vaticinatus est Isaias Cap. 25. v. 2., omni futuræ instaurationis spe adempta, ne crudas spes suas Judæi inaniter alant, qui illud à Messia suo instauratum iri ariolantur. *Posuisti Civitatem in tumulum, urbem fortium in ruinam, domum alienorum, ut non sit Civitas, & in sempiternum non ædificetur.* Qua de re in sequenti plura dicam.

Id ergo, velint, nolint, Judæi fateantur, Mosaicam Legem adoriente Messia rescindi, & in novam commutari debuisse: frustraque Messiam alterum expectari, qui neglectam illam, & obliteratam instauret. Neque obest; quòd crambis instar recoctæ nobis obtrudunt: Si bona Lex Moysis, cur tandem rescissa? Proh Deum immortalem! Bona quidem Lex illa fuit, sed justo tempore, donec nova succederet. Bona, sed instar pædagogiæ ad rudes animos informandos; atque ita accedente plenitudine temporum perficienda. Bona, sed instar figuræ, atque ita revelata veritate abolenda. Bona, sed instar Symboli Christum præfigurantis, atque ita veniente Christo implenda, & consummanda. Nec idcircò Deus, quo volente rescissa fuit, consilia mutasse putandus est: quia & illam, ea mente, eoque consilio condiderat primùm, ut justo dumtaxat tempore perduraret, & consummata demum, Messiæ tem-

D 2 pore

pore exolesceret: adeoque non immutata est, sed impleta Dei voluntas. Uti planè dum Deus Serpentem æneum, quem à Moyse conflari jusserat in deserto, ab Ezechia Rege comminui voluit, lib. 4. Regum Cap. 18. v. 4. Consilia non mutavit; quia non ea mente serpentem æneum conflari voluerit, ut perpetuò perduraret; sed ut ea duntaxat urgente necessitate laboranti populo mederetur.

VII. Neque magis nos anxios, & sollicitos habet, quòd Judæorum aliqui curiosius observant: Malachiam Prophetarum ultimum Cap. ult. v. 4. Mosaicæ Legis observantiam inculcasse, usque ad extremum Mundi diem: *Mementote Legis Moysi servi mei, quam mandavi ei in Horeb, ad omnem Israel præcepta, & judicia. Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam, antequam veniat dies Domini magnus, & horribilis, & convertet corda patrum ad filios, ne fortè veniam, & percutiam terram anathemate*. Indeque effectum, ut Jesus ipse noster, ne falsus Propheta, falsusque Messias agnosceretur, non semel protestatus sit, non venisse se legem solvere, sed adimplere. Matth. Cap. 5. v. 17. Quòd videlicet probè sciret, Legem Moysis *æternam* in Scripturis sæpe dici; cui ut nihil addi, ita nihil ex ea detrahi possit: Deuteronomii Cap. 4. v. 2. *Non addetis ad verbum quod vobis loquor, nec auferetis ex eo. Custodite mandata Domini Dei vestri, quæ ego præcipio vobis*. Adeo non erat Mosaica Lex ex integro abolenda.

Non inquam observationes istæ anxios nos, ac sollicitos habent. Locus siquidem Malachiæ, de utroque Christi adventu exponi commodè potest: vel de primo, uti Matthæi Cap. 11. v. 14. & Lucæ Cap. 1. v. 17. exponitur: quo casu, quemadmodum Eliæ nomine Joannes Baptista designatur: *Ipse est Elias, qui venturus est*, (ante Jesum nostrum,) *ut convertat corda patrum in filios*: ita Mosaicæ Legis observantia ad Joannem usque dicitur obligasse; quatenus scilicèt, *omnes Prophetæ, & lex usque ad Joannem prophetaverunt*, Ibidem v. 13. Secundùm quem Zachariæ Prophetæ sensum tantùm abest, ut Mosaicæ Legis perennitas colligi possit, ut potiùs ejusdem abolitio, & cessatio Jesu nostro adoriente colligatur. Vel de secundo Christi adventu Malachiæ dictum accipitur, ut Matthæi 17. v. 11. ac sic quidem ad eum usque diem Mosaicæ Legis memoria recolenda indicitur: *Mementote Legis Moysi servi mei*, non observantia mandatur: quæ duo Hebræi solent accuratè distinguere. Aut si eò usque illius observantia mandatur, præceptorum duntaxat moralium (quæ Legis etiam Evangelicæ communia sunt) observantia præcipitur; non cæremonialium, & judicialium, quæ Mosaicæ Legis propria sunt. Hanc Christus noster non solvit quidem, absolvit tamen: hanc adimplevit, sed adimplendo consummavit, figurata ejusdem præcepta ad exitum perducendo: eaque ratione illius nos jugo tandem absolvit. Ad Galatas 3. v. 13. *Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum: quia scriptum est, maledictus homo, qui pendet in ligno*. Sicubi autem *æterna* Lex sacris in litteris dicta est, non utique ratione finis id nominis habuit: aut certè non ratione figuræ in ea contentæ dicta est *æterna*; sed ratione figurati, & ratione antitypi. Nisi fortè Legem æternam se ipsa dicere malit aliquis quoad præcepta moralia, tametsi, quoad præcepta cæremo-

remonialia temporalem. Quod porrò in Deuteronomio latum est interdictum, ne quidquam verbo Dei addatur, aut detrahatur ex eo, privatos quidem Judæos, ac totam etiam Synagogam adstringit; non Deum ipsum, qui sublata Lege Mosaica Euangelicam subrogavit: maximè cum nec sic quidem verbum, quod Moysi locutus fuerat, re ipsa resciderit, sed impleverit; figurasque præceptis cæremonialibus expressas allata demum veritate compleverit, consummarit.

VIII. Nihilo fœliciùs argutantur Hebræi aliqui recentiores, ac veteres, qui, ut Circumcisionem potissimum Mosaicæ Legis ritum perpetuò duraturam, ac nunquam rescindendam evincant, locum Genesis Cap. 17. v. 12. ambitiosiùs ostentant: ubi Deus Circumcisionis ritum Abrahamo præcipiens ita loquitur: *Infans octo dierum circumcidetur in vobis, omne masculinum in generationibus vestris, tàm vernaculus, quàm emptitius circumcidetur; eritque pactum meum in carne vestra in fœdus æternum.* Hinc circumcisionis perennitatem avidè colligunt, quòd ab ipso Deo æterna sit dicta.

Nec illi ignari, & imprudentes, qui domestica nesciant, quæ nos ab illis, non illos à nobis oportuit didicisse. Notat siquidem Rabbi Chimchi in libro Radicum, Vocabulum illud *æternum* expressum Hebraica voce *Holam* (uti est in citato Genesis loco) non semper significare durationem omni fine carentem, sed longum quandoque tempus; non semper stricti nominis æternitatem sonare, sed solam quandoque diuturnitatem: ut Genesis 17. v. 8. de terra Chanaam dictum est, *dabo tibi, & semini tuo; terram peregrinationis tuæ; omnem terram Chanaam in possessionem æternam* per verbum hebraicum *holam*: quæ tamen jam diu à Judæis non obtinetur. Et Deuteronomii 15. v. 17. De servo, qui anno septimo egredi noluerit, dicitur, *assumes subulam, & perforabis aurem ejus in janua domus tuæ, & serviet tibi usque in æternum*; per vocem *holam*: qui tamen recurrente anno Jubilæi à servitute solutus erat, ut habetur in Levitico Cap. 25. v. 10. Ac tunc tantùm vocem illam *æternum* durationem omni fine carentem necessariò significare, dum vocabulo *Nezac*, vel *Sela*, vel, *Od* in Hebraico textu expressa est. Quod idem, missa eruditione Rabbinica, observat D. Augustinus, quæst. 13. in Genesim, & quæst. 43. in Exodum. Perperam itaque absolutam Circumcisionis perennitatem ex laudato Testimonio Judæi colligunt.

Sit ita tamen, & absolutam perennitatem, seu durationem omni fine carentem, eo vocabulo significari concedamus: non advertunt imprudentes, duo longè diversa adnotari hoc loco, ac latè distingui. Fædus, scilicèt, Dei cum Abrahamo initum, seu contractam cum illo amicitiam, & signum initi fæderis. Circumcisio Abrahamo præcepta non est fædus ipsum, sed est fæderis signum, uti versiculo superiori declaratur, *Circumcidetis carnem præputii vestri, ut sit in signum fæderis inter me, & vos.* Damus ergo Judæis, ultroque concedimus, fædus Dei æternum esse, contractam Dei cum Abrahamo amicitiam æternam esse; quod unum scriptura docet loco à Judæis toties decantato: *Eritque pactum meum in carne vestra in fædus æternum:* at contracti fæderis signum æternum esse perne-

pernegamus: nullumque scripturæ locum proferri posse contendimus, quo signum hoc æternum, ac perenne vocitetur.

Inquient fortè, signum fœderis æternum esse oportere, si fœdus æternum est. At id ex proprio cerebro dicent, non ex sacris litteris: tamque falsum est, quàm quòd maximè. Quis enim nesciat, amicitiam firmam, ac stabilem instabili plerumque, fluxo, ac fugitivo signo firmari? Quis nesciat E. G. plerumque perire annulum, qui unicum apud Hebræos fœderis matrimonialis signum est, nec tamen idcircò Matrimonium rescindi, atque dissolvi? Satis quippe est ad retinendam cujuscumque amicitiæ, ac fœderis firmitatem, si signum, quo primùm sancita est, memoria recolatur, quamquam illud re ipsa desierit. Id & nos agimus in præsentia, qui licèt exoletam Circumcisionem non usurpemus, toties tamen divini fœderis cum Abrahamo initi recordamur, quoties Circumcisionem sola mente recolimus.

IX. Sed reponent, (idque mihi non semel à Judæis objectum est:) fœdus Dei cum Abrahamo initum, cum ejus quoque semine initum fuit: stat igitur etiamnum hodie cum Judaico populo Dei fœdus: quandoquidem secundùm nos fœdus illud æternum erat. O cæcos homines! Fœdus cum Abrahamo initum, cum ejus quoque semine initum est! Ita certè: sed quo semine? Semine fideli, quod fidem Abrahæ sectaretur: semine, quod staret in pacto, quod staret in fœdere, non quòd pactum, fœdusque iniquitate sua rescinderet. Mutua quippe fide pacta consistunt. Si ergo tanta fide pactis initis stetissent Abrahæ posteri, quanta fide stetit Abraham ipse, nihil dubitandum quin & perpetuò cum posteris perdurasset. At quàm turpitèr pactum initum Judæi violarint, Prophetæ plus satis attestantur, ac lugent. Psal. 77. v. 57. *Averterunt se, & non servaverunt pactum: quemadmodum patres eorum conversi sunt in arcum pravum.* Jeremias Cap. 11. v. 10. *Irritum fecerunt domus Israel, & domus Juda pactum meum, quòd pepigi cum patribus eorum.* Oseas Cap. 6. v. 7. *Sicut Adam transgressi sunt pactum: ibi prævaricati sunt in me.* Malachias Cap. 2. v. 8. *Vos autem recessistis de via, & scandalizastis plurimos in lege: irritum fecistis pactum Levi, dicit Dominus exercituum.* A divino itaque fœdere sua culpa, & iniquitate deciderunt. Sed volunt Abrahæ semen, cum quo fœdus initum, perenniter stet? Hoc sumus nos, quotquot Christiano nomine gloriamur. Semen Abrahæ sumus, non carne, sed spiritu; semen ex fide, non ex fœmore; semen circumcisum mente, non corpore. *Non enim*, ut ait Apostolus ad Romanos Cap. 2. v. 28. *Qui in manifesto Judæus est; neque quæ in manifesto est circumcisio: sed qui in abscondito Judæus est; & circumcisio cordis in spiritu, non littera, cujus laus non ex hominibus, sed ex Deo est.*

EXER-

EXERCITATIO V.

De quarta prænunciati Christi nota; Templo, scilicet, ac Jerosolyma, numquam instaurandis; deque Judaico populo minimè colligendo.

I. NIhil in ore frequentiùs habent Judaicæ perfidiæ Doctores, atque magistri, quàm Christum Prophetarum vaticiniis prænunciatum, Urbem Jerosolymam, ac ipsum maximè Salomonicum Templum excitaturum, ut illic veteri ritu Judæi sacrificia offerant, & in terra Patrum suorum secundùm carnem beatè, ac fælicitèr vivant. Hac esca gregalium suorum spes crudas alunt; stolidæ plebi fortunata tempora, & soles candidos adpromittunt; standum animis admonent, donec excussa, qua premuntur ubique gentium misera servitute, bona pace, & avorum suorum hæreditate perfruantur. Hinc & Jesum nostrum veri Messiæ partibus defuisse audacissimè colligunt, quòd nihil ejusmodi quidquam Judæi ejus ætate experti sint: minùsque Servatoris officio functum effutiunt, à cujus tempore Judæi extorres, & profugi ubique gentium vagantur, & errant; quos tamen à promisso sibi Servatore colligendos Prophetæ veteres prænunciarunt.

Quantùm illos ea fallat opinio, ex parte hactenùs demonstravimus; dum Leviticum Sacerdotium, Legemque Mosaicam à promisso Messia antiquandam, ac rescindendam probaremus. Hinc quippe nullam excitandi Salomonici Templi necessitatem superesse facilè colligas. Verùm, ne potissimum istud Judaicæ perfidiæ perfunctoriè tantùm attigisse videamur, id præsenti Exercitatione demonstrabimus: Omnem prorsus instaurandæ Jerosolymæ, & excitandi Salomonici Templi spem Judæis ademptam esse; frustraque illos Messiam alterum præstolari, qui istud miseræ, ac profugæ genti officium præstet.

II. Et certè, divino quodam numine factum est, ut post annos mille sexcentos, & quod excurrit, Salomonicum Templum à Tito, & Vespasiano solo æquatum, nequaquam excitaretur; tametsi Judæi molitionem attentarint sæpè numero. Verùm-enim-verò Templi, & Urbis instaurationem quotiès Judæi aggressi sunt, totiès repressi, atque submoti cæptum opus intermisere. Primùm quidem sub Hadriano Imperatore; tum sub Constantino tentantes opus, à militibus longè submoti, manum quantocitiùs retraxerunt: postremò sub Juliano Apostata, qui Christianæ Religionis odio magnas Judæis & opes, & operas ad Templum excitandum impenderat, opus rursus aggressi, ingenti portento repressi conciderunt: igne scilicet è fundamentis erumpente, & intempestivos conatus reprimente; ut Dei numen in molitores iratum experirentur universi. Non hìc Christianos Scriptores facti testes advocabo, à quibus portentum hoc memoriæ commendatum est, tametsi spectatissimos,

mos, ac fide digniſſimos: Joannem Chryſoſtomum Serm. 2. in Judæos & Homilia 4. in Matthæum, Gregorium Nazianzenum Orat. 4. Ambroſium Epiſt. 29. ad Theodoſium, Theodoretum lib. 3. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Cap. 20. Socratem paritèr lib. 3. Cap. 20. Sozomenum lib. 5. Cap. 22. Caſſiodorum Hiſtoriæ tripartitæ lib. 6. Cap. 43. alioſque non paucos, in quos Judæi fortaſſis exceptionem facerent, uti Chriſtianorum partibus addictos. At teſtem dabo omni exceptione majorem, Ammianum Marcellinum, virum ethnicum, Chriſtiani nominis profeſſum hoſtem, quem nobis ad Judæorum invidiam gratificari voluiſſe, nemo dixerit. Is ergo lib. 23. *Rerum geſtarum* de Juliano Apoſtata ita ſcribit: *Imperii ſui memoriam magnitudine Operum geſtiens propagare, ambitioſum quondam apud Ieroſolyma Templum, quod poſt multa, & internecina certamina, obſidente Veſpaſiano, poſteaque Tito ægrè eſt expugnatum, inſtaurare ſumptibus cogitabat immodicis; negotiumque maturandum Alypio dederat Antiochenſi, qui olim Britannias curaverat pro Præfectis. Cum itaque rei idem fortitèr inſtaret Alypius, juvaretque Provinciæ Rector, metuendi globi flammarum propè fundamenta crebris aſſultibus erumpentes, fecere locum exuſtis aliquotiès operantibus inacceſſum: hocque modo elemento deſtinatiùs repellente, ceſſavit inceptum.* Hæc ſcriptor ethnicus, Chriſtianorum adversùs Judæos cauſam agens.

Neque minùs divino numine factum æſtimare par eſt, ut in ejus tandem Principis poteſtatem cederet Jeroſolyma, magni quondam nominis umbra, qui Chriſtiano nomini præ cæteris infenſus eſt: ne fortè fatalis urbis inſtaurationem Chriſtianorum artibus impeditam Judæi dicant: ſed ultricem Dei manum in ſe concitatam experiantur. Neque enim, ne inſtauretur, obſiſtimus nos, aut repugnamus, qui nihil in eo terræ tractu poteſtatis obtinemus. Obſtat nominis noſtri profeſſus hoſtis Turcarum Imperator, nullo certè impendendi nobis officii ſtudio motus, ſed cæcus divinæ ultionis adminiſter. Imo obſtat ſecreto, atque occulto judicio Deus ipſe, qui pro ea, quam habet in flectendis, movendiſque hominum cordibus mirabili, atque ineffabili poteſtate, Judæos ipſos ab eo inſtaurandæ Jeroſolymæ audaci conſilio tandem aliquando procul avertit. Neque enim à multis ſæculis opus faciundum ſuſceperunt Judæi, aut etiam attentarunt.

III. Jam verò quàm inaniter adventante Meſſia tentandum inſtaurationis opus ariolentur cæci homines, iis manifeſtum fore arbitror, qui ſacra Prophetarum oracula vel obiter lectitarint. Omnem enim, & inſtaurandæ Jeroſolymæ, & inſtaurandi Templi ſpem mortalibus adimunt. Iſaiæ Cap. 25. v. 2. *Poſuiſti Civitatem in tumulum, urbem fortem in ruinam, domum alienorum; ut non ſit civitas, & in ſempiternum non ædificetur.* Jeremiæ Cap. 19. v. 11. *Hæc dicit Dominus exercituum, ſic conteram populum iſtum, & Civitatem iſtam, ſicut conteritur vas figuli, quod non poteſt ultra inſtaurari.* Amos Cap. 5. v. 1. *Audite verbum iſtud, quod levo ſuper vos planctum: Domus Iſrael cecidit, & non adiiciet, ut reſurgat; Virgo Iſrael projecta eſt in terram, & non eſt qui ſuſcitet eam.* Danielis Cap. 9. v. 26. *Et Civitatem, & ſanctuarium diſſipabit populus cum Duce venturo, & finis ejus vaſtitas, & poſt finem belli ſtatuta deſolatio. Confirmabit autem pactum multis hebdomada una: & in medio hebdomadis*

deficiet

deficiet hostia, & Sacrificium. Et erit in Templo abominatio desolationis; & usque ad consummationem, & finem perseverabit desolatio. Unde est ergo fatua illa Templi Salomonici tandem aliquando per Messiam instaurandi spes, stolidæ Judæorum plebi à Magistris suis, atque Doctoribus tam liberaliter facta? Sic sanè simplicium credulitati illudendum, ut id demum instauratum iri jactitetur, quod *in sempiternum non ædificandum* vaticinatus est Isaias: *non ultra instaurandum* Jeremias: *non erigendum, nec suscitandum* Amosius: perpetua demum, atque *ad finem usque* duratura *desolatione* dissipandum Daniel prænunciavit?

Accedit Osee locupletissimum vaticinium Cap. 3. v. 4. miserum Judæorum statum, quo sinè Rege, sinè Templo, sinè Sacerdote, sinè aribus futura est perfida gens, ad extremum usque mundi diem duraturum vaticinatur: quo demum tempore Christum agnoscent Judæi, sed serò nimis. *Dies multos sedebunt filii Israel sinè Rege, & sinè Principe, & sinè Sacrificio, & sinè Altari, & sinè Ephod, & Theraphin:* (hoc est sinè Pontifice, & sinè Propheta:) *Et post hæc revertentur filii Israel, & quærent Dominum Deum suum: & pavebunt ad Dominum, & ad bonum ejus, in novissimo dierum.* Nulla ergo instaurandi Templi spes illis affulget, si ad novissimum usque diem sinè Sacrificio, sinè Altari, sinè Pontifice mansuri sunt.

IV. Sed videamus nunc tandem, quid illorum spes potissimùm excitarit, ut stultam adeo fabulam venditarent. Amosi Prophetæ luduntur oraculo perperam intellecto, Cap. 9. v. 11. ubi Deum ita loquentem inducit: *In die illa suscitabo tabernaculum David, quod cecidit: & reædificabo illud, sicut in diebus antiquis.* Et post pauca, v. 14. *Convertam captivitatem populi mei Israel: & ædificabunt Civitates desertas, & inhabitabunt: & plantabunt vineas, & bibent vinum earum, & facient hortos, & comedent fructus eorum. Et plantabo eos super humum suam, & non evellam eos ultra de terra sua, quam dedi eis, dicit Dominus Deus.* Luduntur & aliis longè pluribus, quæ Judæos quaquaversùm dispersos, & profugos in pristinum statum, & locum à Christo venturo restituendos vaticinantur. Isaiæ Cap. 11. v. 12. *Levabit Dominus signum in nationes, & congregabit profugos Israel, & dispersos Juda colliget à quatuor plagis terræ.* Jeremiæ Cap. 29. v. 14. *Reducam captivitatem vestram, & congregabo vos de universis gentibus, & de cunctis locis, ad quæ expuli vos, dicit Dominus, & reverti vos faciam de loco, ad quem transmigrare vos feci.* Cap. 30. v. 3. *Convertam conversionem populi mei Israel, & Juda, ait Dominus; & convertam eos ad terram, quam dedi patribus eorum, et possidebunt eam.* Cap. 32. v. 37. *Ecce ego congregabo eos de universis terris, ad quas ejeci eos in furore meo, & in indignatione grandi; & reducam eos ad locum istum, & habitare eos faciam confidenter.* Ezechielis Cap. 74. v. 12. *sicut visitat pastor gregem suum in die, quando fuerit in medio ovium suarum dissipatarum, sic visitabo oves meas, & liberabo eas de omnibus locis, in quibus dispersæ fuerunt in die nubis, & caliginis. Et educam eas de populis, & congregabo eas de terris, & inducam eas in terram suam: & pascam eas in montibus Israel, in rivis, & in cunctis sedibus terræ: In pascuis uberrimis pascam eas, & in montibus excelsis Israel erunt pascua earum.*

Magna fateor, & larga promissa, quæ carnalium Judæorum oculos

ſtatim feriant; animoſque ad temporalia duntaxat bona inhiantes rapiant, atque devinciant! Quæ tamen magna ex parte nonniſi figurato ſenſu accipi poſſunt; ut ad ſpiritualem Judæorum liberationem per fidem, necnon ad myſticam Jeroſolymorum inſtaurationem, Eccleſiam ſcilicet, à Chriſto inſtituendam, conſequendamque referantur. Quod ni fiat, in ſexcenta abſurda impingitur: quorum duo hic leviter notare ſatis erit in uno Amoſi vaticinio, quod Judæis præ cæteris fucum facit, Tabernaculum, ſcilicèt, Domini reædificandum ominatur Amoſus ſicut in diebus antiquis, *ut poſſideant reliquias Idumææ, & omnes nationes, eò quòd invocatum ſit nomen meum ſuper eos*, v. 12. Quis autem dicat, Zorobabelis ætate, ac etiam ſecutis inde temporibus Nationes omnes Judæorum imperio fuiſſe ſubditas: cùm ii potiùs exterarum deinceps Nationum dominatum, ac etiam tyrannidem paſſi ſint? Addit idem Amoſus v. 15. *Plantabo eos ſuper humum ſuam, & non evellam eos ultra de terra ſua, quam dedi eis, dicit Dominus Deus tuus*. Cùm tamen perſpectum ſit, totam Judaicam gentem ſuis ſubinde ſedibus fuiſſe depulſam, diſſipatam, perpetuoque exilio ad hæc uſque tempora damnatam. Non itaque ad temporalem Jeroſolymorum inſtaurationem, ſed ad ſpiritualem Judæorum liberationem per fidem, Eccleſiæque inſtitutionem referenda illa ſunt; uti in Actibus Apoſtolicis Cap. 15. v. 14. referuntur. Interea tamen quæ de materiali, ut ajunt, Jeroſolymorum inſtauratione, deque temporali Judæorum liberatione, & in priſtinum locum reſtitutione promittuntur, tot illis productis oraculis, ſtolidè prorſus expectantur etiamnum, quæ dudum deſtinatum exitum habuerunt: ſoluta nimirum ſub Cyro Perſarum Rege Captivitate Babylonica, inſtaurato ſecundis curis Salomonico Templo, Judaico populo in Judæam reducto, atque in integrum reſtituto annis ante Chriſtum noſtrum amplius quingentis, lib. 2. Paralipomenon Cap. 36. Eſdræ 1. Cap. 1. Cum enim durante Captivitate Babylonica Propheticum munus obirent Amos, Jeremias, Ezechiel; ad illam primam inſtaurationem, quæ ſoluta poſt annos ſeptuaginta Captivitate facta eſt, oculos intendebant; ut Judæorum captivorum animos erigerent, data illis ſpe bona futuræ propè diem liberationis, & Templi quantocitiùs excitandi. Idut dicamus, gemina ratio cogit: prima quòd inſtaurandi Templi facultatem à Cyro Perſarum Rege datam, notet Eſdras, *ut compleretur verbum Domini ex ore Jeremiæ*. Secunda, quia ſi de altera Jeroſolymorum inſtauratione, qualis nunc ab Hebræis expectatur, poſt ſecundam cladem à Tito, & Veſpaſiano illatam Prophetas illos locutos diceremus, palam ſibi, apertèque repugnarent; quippe qui, & Jeroſolymam, & Templum numquam deinceps inſtaurandum locis paulò ante laudatis apertiſſimè conteſtantur.

V. Reponunt nihiloſecius Judæi, modicam, tenuemque admodùm fuiſſe eam Jeroſolymorum inſtaurationem, quæ ſub Cyro poſt primam everſionem tentata eſt: cum tamen futurum prænunciaverint Jeremias Cap. 31. v. 38., & Zacharias Cap. 14. v. 10. ut inſtaurata Jeroſolyma finitima circumquaque loca, colles, ac valles occuparet: atque hinc colligunt, Meſſiam expectandum eſſe, qui ſecunda inſtauratione facta, tan-

tam

tam Urbi amplitudinem tribuat, quantam Prophetæ laudati promiserunt: Addunt, & hoc quoque Jeremiam spopondisse, fore ut instaurata Civitas, *non evellatur, & non destruatur ultra in perpetuum*: Et Zachariam Cap. 14. v. 11. perinde scripsisse; *Anathema non erit ampliùs, sed sedebit Jerusalem secura*: Cum tamen post factam primam illam sub Cyro instaurationem, sub Tito deinde, ac Vespasiano deleta sit. Ut ergo (subiungunt) suis Oraculis veritas constet, nova cumulatissimaque instauratio expectanda est; ultra quam nullus deinceps eversionis, ac vastationis metus esse possit: placidèque ad Dominum suum Judæi exules revertantur.

Sed in eo quoque deluduntur: nec satis intelligunt, Prophetas pro more suo à typo, seu figura ad veritatem gressum facere; ab instauratione temporali Jerosolymorum, quæ sub Cyro peracta est post primam eversionem, ad spiritualem Ecclesiæ institutionem; ut carnales Judæorum animos à temporalibus bonis ad spiritualia erigerent. Quæ ergo de instauratæ tunc primùm Jerosolymæ amplitudine, ornatusque perennitate sacris in litteris adnotantur; hæc de Ecclesiæ institutione, de mystica, & spirituali instauratione intelligenda omninò veniunt. Ne porrò Judæi mortiferæ litteræ tenaciùs hærentes nobis obtrudant, Christianorum effugium istud esse, ac pro arbitrio confictum, ut objectam illorum difficultatem declinemus potiùs, quàm solvamus; hujusce dati responsi rationes prorsus invictas subiicimus, quæ Judaicarum interpretationum vanitatem in propatulo ponant; idque totum de spirituali instauratione accipiendum evincant.

Ratio prima hæc est: quòd non absimilem instaurationem, liberationem, redintegrationem Sodomitis, & Samaritanis adpromiserit Deus, ac laudatis ante Oraculis Judæis dicitur spopondisse. Ezechielis Cap. 16. v. 55. *Soror tua Sodoma, & filiæ ejus revertentur ad antiquitatem suam: & Samaria & filiæ eius revertentur ad antiquitatem suam, & tu, & filiæ tuæ revertemini ad antiquitatem vestram*: hoc est, ad antiquam sedem, opes, & gloriam. At Samariam, Sodomam, vicinasque urbes igne succensas nusquam temporaliter restituendas Judæi consentiunt: spiritualis igitur duntaxat eis promittitur instauratio. Parem Moabitis, ac Judæis ipsis liberationem promisit Jeremias Cap. 48. v. 47. *Convertam captivitatem Moab in novissimis diebus, ait Dominus*. Parem & Ammonitis spopondit Cap. 49. v. 6. *Et post hæc reverti faciam captivos filiorum Ammon, ait Dominus*. Cum tamen nec Ammonitas, nec Moabitas è temporali captivitate rediisse, Judæi fateantur. Quæ ergo illis promittitur liberatio, spiritualis est, puta conversio ad Deum per Christum. Quidni ergo pari jure laudatis Prophetarum vaticiniis spiritualem Israelis, ac Jerosolymorum instaurationem intelligamus, Ecclesiæ scilicet institutionem?

Ratio altera hæc est: quòd Dei domum, & Jerosolymam instaurandam in eum modum, ac formam Prophetæ vaticinentur, quam ad litteram, & secundùm verborum superficiem accipere, ineptissimum sit. *Ecce ego*, inquit Deus Isaiæ 54. v. 11. *Sternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in Saphiris, & ponam jaspidem propugnacula tua*: Quæ quis extra figuram dicta putet? *Et erit* inquit Isaias Cap. 2. v. *præ-*

paratus mons domus Domini in vertice montium, & elevabitur super colles: Quæ quis secundùm nativum verborum sensum accipienda sibi fingat? *Et erit*, subiungit idem Isaias Cap. 66. v. 23. *mensis ex mense, sabbathum ex sabbatho, veniet omnis caro, ut adoret coram facie mea in Jerusalem*. Qua verò forte fieri posset, ut toto Orbe diffusæ gentes quovis mense, imò & quovis sabbatho Jerosolymam tandem instauratam adirent, verum illic Deum adoraturæ? Addit Zacharias Cap. 44. v. 16. 18. 19. convolaturas illuc gentes omnes *ad celebrandam festivitatem Tabernaculorum*: Rem utique, si nudam litteram spectes, penitùs impossibilem. Sed & Isaias toties jam appellatus instauratæ semel Jerosolymæ, populique ad pristinas sedes reducis beata tempora describens; ea de vallibus, ac montibus, de diebus, ac noctibus, de brutis demùm animantibus narrat, quæ si quis stricto sensu, ac citra allegoriam velit accipere, omnium cachinnis, ac sibilis excipietur. Cap. 40. v. 4. *Omnis vallis exaltabitur, omnis mons, & collis humiliabitur; & erunt prava in directa, & aspera in vias planas*. Cap. 24. v. 23. *Erubescet Luna, & confundetur Sol, cum regnaverit Dominus exercituum in monte Sion, & in Jerusalem*. Cap. 30. v. 26. *Et erit lux Lunæ sicut lux Solis, & lux Solis erit septempliciter, sicut lux septem dierum in die, qua alligaverit Dominus vulnus populi sui, & percussuram plaga ejus sanaverit*. Cap. 11. v. 6. *Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hædo accubabit; vitulus, & leo, & ovis simul morabuntur, & puer parvulus minabit eos. Vitulus, & ursus pascentur, simul requiescent catuli eorum, & leo quasi bos comedet paleas. Et delectabitur infans ab ubere super foramine aspidis, & in caverna reguli, qui ablactatus fuerit, manum suam mittet. Non nocebunt, & non occident in universo monte sancto meo*. Hæc itaque spirituali, & allegorico sensu citra dubium intellecta nonnisi ad spiritualem Jerosolymorum, & Judaicæ gentis instaurationem, liberationem, salutem, ac pacem referuntur.

Tertia demum ratio, quæ Judæis jugulum petit, ista est: quòd sua laudatis paulò ante Jeremiæ, & Zachariæ oraculis veritas minimè constaret, si de temporali Jerosolymæ instauratione locuti dicantur. Hanc enim, ut primùm instaurata fuerit sub Cyro Persarum Rege, *non evellendam* ultra, *nec destruendam*; nec futuram deinceps *anathema*; sed summa *securitate* potituram affirmant. Quod certè, si de temporali securitate, atque perennitate dictum velint, quis non videat esse falsissimum? Cùm toties subinde à Romanis oppugnata, capta tandem, incensa, deletaque sit. De mystica itaque Jerosolymorum instauratione, deque spirituali Judæorum restitutione locutos Prophetas oportet; dum futuræ sub Cyro Persarum Rege restitutionis, atque instaurationis adiuncta, ac circumstantias prænunciaverunt: ut à typis (quod Prophetis familiare est) ad antitypa gressum facerent, à Templo, Isaia 45. v. 1., scilicèt Salomonico sub Cyro *Christo Domini* temporaliter instaurato, ad Spirituale Templum (Ecclesiam intellige) à Christo Jesu excitandum, extruendum, & consecrandum.

VI. Hinc depulsam arbitror alteram Judæorum hallucinationem, qua terram Chanaam, Abrahamo, & semini ejus à Deo datam gloriantur, *in posses-*

in possessionem æternam, Genesis Cap. 17. v. 8. Unde colligere sibi putant; Terram hanc adveniente Messia sibi fore restituendam, ut illam æternùm possideant, juxta Isaiæ vaticinium Cap. 60. v. 21. *Populus autem tuus omnes justi in perpetuum hæreditabunt Terram, germen plantationis meæ, opus manus meæ ad glorificandum*. Et Ezechielis Cap. 37. v. 25. *Et habitabunt super Terram, quam dedi servo meo Jacob, in qua habitaverunt patres vestri. Et habitabunt super eam ipsi, & filii eorum, & filii filiorum eorum usque in sempiternum: & David servus meus princeps eorum in perpetuum, &c.* Ut enim omittam hic, quod in superiori exercitatione Hebræorum Magistrorum auctoritate probatum est; iis loquendi formulis, *in æternum*, *in perpetuum*, *in sempiternum*, non semper durationem omni fine carentem intelligi, sed prolixum quandoque tempus significari dumtaxat: quis quæso vel mediocriter sapiens, prima fronte non videat, isthæc per allegoriam dicta esse, & terræ Chananeæ symbolo, celestem fælicitatem adumbrari in perpetuas æternitates à veris Abrahæ filiis possidendam? Nam si res secundùm carnem, & juxta litteræ corticem pensare Judæi velint; dicant, qua ratione fieri posset, ut Abrahæ semen, quod toto terrarum Orbe diffundendum promiserat Deus, Genesis 13. v. 16. unico Chananeæ sinu contineri posset? Dicant, qua sorte, Terra Chanaam æternùm possidenda esset, quam ab annis mille sexcentis, & eò ampliùs minimè possident? Dicant, qua digna mercede fidem Abrahæ Deus optimus compensasset, si unicum illi, ejusque semini terræ angulum in præmium concessisset? Mentem ergo erigere necesse est, ne & Abrahæ fidei, & Dei liberalitati injuriam irrogemus. Quare Chananeam à posteris Abrahæ re ipsa, ac longo annorum tractu possessam olim, ultrò concedimus: at insinuatam illam possessionis perennitatem ad Celestem patriam, cujus hæc symbolum erat, referandam judicamus. Aliàs sua Dei oraculo veritas constare non potest.

VII. At erit fortè qui dicat, Jesum nostrum nec sic quidem veri Messiæ officio functum esse; qui Judæos toto Orbe dispersos, ac profugos, ne spiritualiter quidèm collegit, nec in unius Ecclesiæ societatem adduxit: quòd tamen, fatentibus nobis, verus Messias sacris oraculis prænunciatus facturus erat. Imò, inquio ego, Judæos in unius Ecclesiæ sinum collegit Jesus noster, quotquot colligendos Prophetæ veteres prænunciarunt; veros Abrahæ filios: filios, inquam, non carne, sed spiritu; filios non ex fæmore, sed ex fide; filios non corpore circumcisos, sed mente: *Non enim omnes, qui ex Israel sunt, hi sunt Israelitæ: neque qui semen sunt Abrahæ, omnes filii*, inquit Apostolus ad Romanos 9. v. 7. Quin, & id observatione longè dignissimum est, Judaicæ gentis partem plurimam Christo Domino adhæsisse, ac consensisse, partem alteram repugnasse; ut Prophetarum oracula omni ex parte implerentur. Cum etenim Prophetæ, Judæorum alios Messiæ consensuros, alios repugnaturos prænunciarint; vocandos alios, alios reiiciendos: minùs propheticæ veritati consultum esset, si vel omnes, excepto nemine, Christo Domino consensissent; vel omnes, dempto nemine, repugnassent. Duplicem igitur Israelem secernere necesse est: spiritualem unum, carnalem alterum: fidelem illum,

lum, infidelem iſtum; hunc verum Abrahæ filium, iſtum ſpurium, ac degenerem: hunc promiſſis benedictionibus cumulatum in Chriſto Jeſu, cui credidit; illum reprobatum à Jeſu, quem tradidit: hunc in Eccleſiæ Catholicæ unitatem fidei profeſſione ſuſceptum; iſtum in effuſi ſanguinis pœnam toto orbe profugum, & extorrem. Sic ſanè Scripturas nullo negotio conciliamus; donec ad ſæculi finem, ac in ſecundo Chriſti adventu infælices illæ Iſraelis *Reliquiæ convertantur: reliquiæ* (inquam) *Jacob, ad Deum fortem*: ut eſt apud Iſaiam Cap. 10. v. 21.

EXERCITATIO VI.

De quinta prænunciati Christi nota; Nempè, fore illum virum humilem, atque pacificum, non manu fortem, ac bellatorem.

I. SUccedit ordine quinta prænunciati Messiæ nota, quæ uti carnalium Judæorum genio magis arridet, ita & ab iis majori animorum contentione defenditur. Horum una vox est, una sententia, Messiam Prophetarum oraculis prænunciatum, virum manu fortem, ac bellatorem futurum, qui & ingentes ducat exercitus, & iis cum summo imperio præsit. Cùm enim in unam, qua toto Orbe premuntur, temporalem servitutem oculos intendant; eum tandem oriturum sibi liberatorem opinantur, qui miseram gentem armata manu, ac stricto gladio vindicet; densaque gentibus exteris strage illata, optatam diù suis libertatem restituat. Ea spe bona lactantur miseri, ventura fælicia tempora præstolantur; futurumque tandem existimant, ut hoc suo Messia duce, ac vindice, quem sibi ad arbitrium effingunt, Nationum, quibus hodiè serviliter parent, sanguine saginentur.

Ludam operam, si quotquot in hanc rem Scripturarum oracula congerunt cæci homines, velim hic minutatim, atque distinctè recensere. Selectiora breviter dabo, quibus figmentum istud nituntur adstruere. Numerorum Cap. 24. v. 17. ubi Christi adventus quàm disertissimè prænunciatur: *Orietur stella ex Iacob, & surget virga de Israel, & percutiet duces Moab, vastabitque omnes filios Seth. Et erit Idumæa possessio ejus: hæreditas Seir cedet inimicis suis: Israel verò fortiter aget. De Iacob erit, qui dominetur, & perdet reliquias Civitatis.* Psalmo 109. v. 6. *Dominus à dextris tuis confregit in die iræ suæ Reges. Iudicabit in Nationibus, implebit ruinas, conquassabit capita in terra multorum.* Isaiæ Cap. 42. v. 13. *Dominus sicut fortis egredietur, sicut vir præliator suscitabit zelum: vociferabitur, & clamabit: super inimicos suos confortabitur.* Jeremiæ Cap. 12. v. 12. *Gladius Domini devorabit ab extremo terræ, usque ad extremum ejus.* Joelis Cap. 2. v. 11. *Dominus dedit vocem suam ante faciem exercitus sui, quia multa sunt nimis castra ejus, quia fortia, & facientia verbum ejus.* Habacuch Cap. 3. v. 12. *In fremitu conculcabis terram, in furore obstupefacies gentes: egressus es in salutem populi tui, in salutem cum Christo tuo.* Zachariæ Cap. 9. v. 13. *Extendi mihi Iudam quasi arcum, implevi Ephraim, & suscitabo filios tuos Sion, Græcia; & ponam te quasi gladium fortium.* Et alia id genus multa, quæ passim in Prophetis occurrunt: unde Messiæ bellatoris, Copiarumque ductoris effingendi ansam Judæi recentiores, ac veteres arripuerunt.

Sed neque unico isto actu Messiæ bellicosi fabula luditur. Addunt liberales næniarum istarum venditores, Messiam post confecta bella, eam orbi pacem temporalem allaturum, quæ nullo deinceps bello, nulla

In inter se gentium dissensione turbetur. Ita quippè colligere sibi videntur ex variis Prophetarum oraculis. Psalmo 45. v. 9. *Venite, & videte opera Domini, quæ posuit prodigia super terram, auferens bella usque ad finem terræ: arcum conteret, & confringet arma, & scuta comburet igni.* Psalmo 75. v. 1. *Notus in Judea Deus, in Israel magnum nomen ejus, & factus est in pace locus ejus, & habitatio ejus in Sion. Ibi confregit potentias arcuum, scutum, gladium, & bellum.* Isaiæ Cap. 2. v. 4. *Conflabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces: non levabit gens contra gentem gladium, nec exercebuntur ultra in prælium.* Michææ Cap. 4. v. 3. *Judicabit Dominus inter populos multos, & corripiet gentes fortes usque in longinquum, & concident gladios suos in vomeres, & hastas suas in ligones: non sumet gens adversus gentem gladium, & non discent ultrà belligerare. Et sedebit vir subtus vitem suam, & subtus ficum suam, & non erit qui deterreat, quia os Domini locutum est.* Aliaque non absimilia Prophetarum oracula, quæ distinctiùs, & accuratiùs recensere, longum esset.

Quid plura? Talem orbi pacem à Christo bellatore, ac domitore datum iri fabulantur, quæ bruta etiam animantia inter sese conciliet, societque mutuò; quæque ingenitam illis feritatem adimat, ne ultra deinceps hominibus noceant. Ut planè quod in effingenda aurea Saturni ætate à Poetis ingeniosè confictum est, totum id in effingendo Messiæ sæculo somniasse Judæorum aliqui videantur. Nec desunt, quæ in hujus commenti fidem ostentent Prophetarum vaticinia. Isaiæ Cap. 11. v. 6. *habitabit lupus cum agno, & pardus cum hædo accubabit: vitulus, & leo, & ovis simul morabuntur, & puer parvulus minabit eos. Vitulus, & ursus pascentur, simul requiescent catuli eorum, & leo quasi bos comedet paleas. Et delectabitur infans ab ubere super foramine aspidis, & in caverna reguli, qui ablactatus fuerit manum suam mittet. Non nocebunt, & non occident animalia in universo monte sancto meo.* Quæ totidem fermè verbis inculcantur Cap. 65. v. 25. *Lupus, & agnus pascentur simul, leo, & bos comedent paleas, & serpenti pulvis panis erit: non nocebunt, nec occident in omni monte sancto meo, dicit Dominus.* Ezechielis Cap. 34. v. 25. *Faciam cum eis pactum pacis, & cessare faciam bestias pessimas de terra, & qui habitant in deserto, securi dormient in saltibus.* v. 28. *Et non erunt ultra in rapinam in gentibus: neque bestiæ terræ devorabunt eos; sed habitabunt confidenter absque ullo timore.* Oseæ Cap. 2. v. 18. *Percutiam cum eis fœdus in die illa, cum bestia agri, & cum volucre Cæli, & cum reptili terræ, & arcum, & gladium, & bellum conteram de terra, & dormire eos faciam fiducialiter.*

Quid autem, positis illis Judaicæ perfidiæ fundamentis, adversùs Jesum nostrum consequatur, apertò est: Illum nempè à nobis perperam uti Messiam agnosci, & coli; quem nec virum bellatorem, nec manu fortem extitisse, satis scimus; nec ulla nobis hujusce promissæ pacis, aureæque ætatis paulò antè narratæ beneficia contulisse profitemur.

Ut ergo pro more nostro, & instituto inanes illas Judæorum argutias retundamus, duo hæc demonstrare nobis est opus: Primùm, Messiam illum bellatorem, tot illis vaticiniis prænunciatum, non temporalia, non carnalia bella gesturum fuisse, ut Judæi sibi inanirèr blandiuntur; sed spiritualia, quibus animæ hostes, & vitia pelleret: Alterum, pacem à Messia bellicoso hominibus redonandam spiritus esse, non

non carnis; animæ, non corporis; piam mentis, & fidei securitatem, non externam variarum gentium in servandis finibus consensionem. Sic certè Judæos cæcos Scripturarum interpretes ostendemus, & Jesum nostrum verum Messiam iis ipsis principiis demonstrabimus, quibus illi pertinaciter negant.

II. Ut itaque promissum bellatorem, bellaque ab ipso gerenda certissimè dignoscamus; arma ipsa, quibus usurus est, observare sat erit. Ex armorum quippè genere belli quoque gerendi genus sinè controversia definiemus. Hæc porrò nobis indigitat Isaias, cujus suffragio turpiter abutuntur, Cap. 11. v. 4. *Percutiet terram virga oris sui, & spiritu labiorum suorum interficiet impium: & erit justitia cingulum lumborum ejus, & fides cinctorium renum ejus.* Bellum igitur spirituale gesturus erat bellator ille, spiritualia dumtaxat arma tractaturus, verba scilicèt, spiritum, justitiam, & fidem. Quæ totidem à fidelibus illius Discipulis tractanda monet Paulus Apostolus, ad Ephesios Cap. 6. v. 13. *Propterea accipite armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare. State ergo succincti lumbos vestros in veritate, & induti loricam justitiæ, & calceati pedes in præparatione Evangelii pacis; in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere: & galeam salutis assumite, quod est verbum Dei.* Quibus in verbis, Christi Apostolum Prophetæ mirum in modum consentientem habemus, ut unius interpretationem ex alio colligamus.

Idem belli genus, spirituale scilicèt, nil minùs egregiè, & luculentèr ostendit Isaias idem, Cap. 8. v. 3. ubi de Christo bellicoso in ipsa quoque pueritia bella gerente sic habet: *Et dixit Dominus ad me, voca nomen accelera spolia detrahere, festina prædari: quia antequam sciat puer vocare patrem suum, & matrem suam, auferetur fortitudo Damasci, & spolia Samariæ coram Rege Assyriorum.* Jam ergo vagitu ad arma vocaturus erat bellator infantulus: signa belli, non tuba, sed crepitacillo daturus: nec ex equo, vel de curru, vel de muro, sed de Nutricis aut gerulæ suæ collo hostem aggressurus: atque ita Damascum, & Samariam pro mamillis subacturus. Quidni ergo figuratam hic locutionem, & spirituale bellum adumbratum intelligamus; quo nimirum præmatura professione virtutis, internos animi hostes, Damasci, & Samariæ symbolo designatos adhuc puer superaret? Sed hæc est Judæorum improba cæcitas, ut non alios hominis hostes putent, præter Ægyptios, Assyrios, Babybilonios, aliosque id genus antiquos suæ gentis domitores: nec alia idcirco bella, ab eo, quem præstolantur, liberatore gerenda norint, nisi quæ temporalem illis libertatem, ac pacem attulerint. Vah cæcas mentes! Verus hominis hostis peccatum est, quo uno læditur anima, & servituti addicitur. Legant suæ gentis Annales, nusquam Judæos servituti addictos invenient, nisi ob idololatriam, aut scelus aliquod ingens. Ita Ægyptiis, Moabitis, Ammonitis, Philistæis, Madianitis, Assiriis, Babyloniis, Persis, Medis, Græcis, Romanis per varia temporum intervalla ob admissa identidem scelera servierunt. Ut hinc noverint, peccata veri nominis hostes esse, unde prima tot servitutum, totque malorum origo nata est: Ægyptios verò, Moabitas, Philistæos, aliosque id genus populos,

non tam hostes, quàm Dei vindicis administros. Is ergo verus Messias, verus Liberator habendus erit, qui vitiis, non qui gentibus bellum indixerit; qui spiritualia, non qui carnalia arma tractarit; qui mentis, non qui corporis libertatem attulerit. Hinc frequentes illæ Prophetarum voces: *Si in toto corde vestro revertimini ad Dominum, auferte Deos alienos de medio vestri, Baalin, & Astaroth, & præparate corda vestra Domino, et servite ei soli, & liberabit vos de manu Philistiim* Lib. 1. Reg. Cap. 8. v. 3.

Sed nihil æquè Judaicam hoc in capite vanitatem exsufflat, quàm decretorium Sapientis oraculum, Sapientiæ Cap. 5. v. 17. ubi venturi Liberatoris bellicum apparatum describens, hostesque ab eo conterendos adumbrans nil, nisi spirituale bellum ab eo gerendum insinuat. *Dextera sua reget eos, et brachio Sancto suo defendet illos. Accipiet armaturam zelus illius, et armabit creaturam ad ultionem inimicorum. Induet pro thorace justitiam, et accipiet pro galea judicium certum: Sumet scutum inexpugnabile æquitatem: acuet autem duram iram in lanceam, et pugnabit cum eo orbis terrarum contra insensatos.* En tibi promissi Bellatoris armaturam; justitiam, judicium, æquitatem, ac zelum: quæ illis instar thoracis, & galeæ, instar scuti, & lanceæ futura erant. Quò planè collineat Oseæ dictum Cap. 1. v. 7. *Domui Juda miserebor, et salvabo eos in Domino Deo suo. Et non salvabo eos in arcu, et gladio, et in bello, et in equis, et in equitibus.* Næ ergo Judæi mente, & sensu capti, qui suæ gentis Liberatorem, Alexandri, ac Cæsaris apparatu proditurum ariolantur: mortiferamque secuti litteram nil, nisi quæ carnis sunt sapiunt? Hunc longè alium nobis effingit Isaias Cap. 42. v. 1. ut mitem potiùs, humilem, pacificum dignoscamus. *Ecce*, inquit, *servus meus, suscipiam eum; electus meus, complacuit sibi in illo anima mea. Dedi Spiritum meum super eum; judicium gentibus proferet. Non clamabit, neque accipiet personam, nec audietur vox ejus foris. Calamum quassatum non conteret, et linum fumigans non extinguet. In veritate educet judicium: non erit tristis, neque turbulentus, donec ponat in terra judicium, et Legem ejus insulæ expectabunt.*

III. Nunc autem pacem à Messia domitore, ac bellatore hominibus redonandam spiritus esse, non carnis; (quod alterum præsentis instituti caput est) ex hoc primo sponte sua fluere, nemo non videt. Ut enim belli fructus pax est, spiritualem ab eo pacem donari necessum erit, qui non nisi spiritualia bella gesserit, & spiritualia arma tractarit. Patet id nihilosecius adhuc luculentiùs, & apertiùs ex Aggæi oraculo, Cap. 2. v. 8. ubi de Templo Salomonis post solutam Captivitatem Babylonicam restituto sub Cyro Persarum Rege sermonem habens, loquitur in hæc verba: *Veniet desideratus cunctis gentibus, et implebo domum istam gloria, dicit Dominus exercituum. Magna erit gloria domus istius novissima plusquàm primæ, dicit Dominus exercituum. Et in loco isto dabo pacem, dicit Dominus exercituum.* Quæram etenim à Judæis, num fortè pax temporalis Templo huic à Zorobabele restituto data fuerit, quod creberrimis bellis appetitum est ab Antiocho, Pompejo, Caio, ac tandem post horrendas calamitates funditùs à Romanis excisum est? Negabunt profectò, si sapiunt, temporali pace donatum esse Templum illud: spiritualem itaque pacem huic dumtaxat promissam fuisse fateantur necesse est. Quamscilicèt

licèt Jesus noster eo in Templo oblatus Æterno Patri hominibus quæsivit sanguine suo, placato Deo, & hominibus reconciliato, sedatisque conscientiæ motibus, qui teterrimum peccatoribus bellum inferunt.

IV. Quod ergo Isaiæ 2. de Messiæ temporibus legimus, undè Judæi præsidium petunt: *Conflabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces: non levabit gens contrà gentem gladium, nec exercebuntur ultrà ad prælium*: Uti & alterum Micheæ 4. à Judæis proferri solitum, figuratæ loquendi formulæ sunt à Prophetis usurpari solitæ spiritualem animæ pacem iis symbolis designantes. Nempè deponendam significavit avaritiam, superbiam, cupiditatem, aliosque pravos animi motus, unde injusta bella nascuntur. Qualia ex dominandi libidine Nabucodonozor, Antiochus, Assirii, Chaldæi, Persæ, Græci, Romani nondum nato Christo moverunt. Non quòd sub Messiæ imperio injusta etiam bella esse non possint: quot enim experimur in dies? Sed quòd istiusmodi nulla à veris, piisque Christi fidelibus excitentur; ad quos memoratæ Isaiæ, & Michææ promissiones diriguntur. Ut enim bella hæc Christi Lege vetantur, ita qui exdominandi cupiditate, atque libidine bella movent, non Christiani verè sunt, sed Pagani.

V. Se verò longè magis deridendos propinant recentiores Hæbrei, qui pacis temporalis, aureæque, quam fabulantur, ætatis sub Messiæ imperio rediturae vestigia in brutis etiam animantibus quærunt, Oseæ, Isaiæ, & Ezechielis oraculis abusi turpiter. Quasi verò adveniente Messia, ferocia animalia mitibus sociari debuerint, eodem pasci pabulo, eademque caula concludi. Hæc sanè usque adeò inepta sunt, ut nequidem in cucurbitæ caput venturum existimaverim; nisi hæc ipsa à Synagogæ primoribus jactari propriis ipse auribus audivissem. Has tamen gregalium suorum ineptias deridènt, qui aliquantò plus sapiunt, Synagogæ Magistri: Rabbi Samuel, Rabbi David Kimchi, Rabbi Moyses Benmaimon. Ecquis enim non videat, lupum, pardum, ursum, leonem, feraque id genus animantia uti impiarum gentium simulacra à Prophetis assumi; agnum verò, hædum, vitulum, mansuetas pecudes, fideles Israelitas adumbrare; quorum summa erit inter gentes pax, atque tranquillitas animi, ubi semel in unius Ecclesiæ societatem coaluerint? Barbaras enim gentes brutorum animalium simulacris adumbrari, testis est Propheta Joel Cap. 1. v. 4. Ubi Judææ vastationem à Babyloniis, Persis, Græcis, Romanis inferendam prænuncians, erucæ, locustæ, bruchi, & rubiginis symbola mutuatur: *Residuum*, inquit, *erucæ comedit locusta, & residuum locustæ comedit bruchus, & residuum bruchi comedit rubigo*: hoc est, ut ipsimet Judæi nobiscum interpretantur, reliquias Imperii Babylonici vastavit Persarum imperium, reliquias Persidis vastavit Græcia, reliquias Græciæ vastavit Roma. Testis & Daniel, qui oblatum sibi divinitùs *quatuor grandium bestiarum* visum enarrat Cap. 7. eadem illa quatuor Regna designantium.

Certè si nihil in Propheticis oraculis exponendis allegoriæ damus, sed mortiferam secuti litteram, omnia κατὰ λέξιν sumi volumus, ut auream Messiæ ætatem effingamus; non modò deponendam brutorum ani-

mantium feritatem effutiemus; sed etiam complanatum iri terræ sola fabulabimur; ut nulli tunc montes, nullæ valles existant: dicente scilicèt Isaia Cap. 40. v. 4. *Omnis vallis exaltabitur, omnis mons, et collis humiliabitur; et erunt prava in directa, et aspera in vias planas.* Quin etiam novo absurditatis, ac repugnantiæ genere, flumina plaudentia manibus, montes, sylvasque caprarum more saltantes fabulabimur; Regio scilicèt Vate inclamante, Psal. 97. *Flumina plaudent manu, simul montes exultabunt à conspectu Domini, quia venit . . . . . . Tunc exultabunt omnia ligna sylvarum à facie Domini, quia venit.* Quæ certè, ut alibi observavimus, præterquam sunt absurdissima, pugnant insuper inter sese: cùm & montes exultare à conspectu Domini, quod ait Regius Vates, impossibile sit; si nulli tunc montes, ut loquitur Isaias, futuri sunt, sed solo æquandi.

Fateantur itaque, velint, nolint miseri recutiti aureum illud promissi Messiæ sæculum, nonnisi figuratè, ac spiritualitèr accipiendum esse: aliàs figmenta sua jampridem ebibita novis iisque turpioribus cumulabunt; quibus sese non solùm mente, sed & sensu captos magis, ac magis exhibebunt.

EXER-

EXERCITATIO VII.

De sexta prænunciati Christi nota; Moriturum scilicet illum morte turpissima, suoque Sanguine humanum genus expiaturum.

I. QUòd Christum divinis oraculis prænunciatum virum bellatorem, copiarumque ductorem Judæi commenti sint, parum illis visum erat, nisi eumdem etiam immortalem effutirent. Ita se sacris litteris edoctos ajunt, ubi tam sæpè venturi Messiæ perennitas, ejusque Regni æternitas commendatur. Psalmo 109. v. 4. *Tu es Sacerdos in æternum secundùm Ordinem Melchisedech* Psal. 71. v. 5. *Permanebit cum sole, & ante lunam, in generationem, & generationem*. Isaiæ 9. v. 7. *Multiplicabitur ejus imperium, & pacis non erit finis. Super solium David, & super regnum ejus sedebit, ut confirmet illud, & corroboret in judicio, & justitia amodò, & usque in sempiternum*. Ezechielis Cap. 37. v. 25. *David servus meus princeps eorum in æternum*. Danielis Cap. 7. v. 14. *Dedit ei potestatem, & honorem, & regnum; & omnes populi, Tribus, & linguæ ipsi servient. Potestas ejus potestas æterna, quæ non auferetur, & regnum ejus quod non corrumpetur*. Michææ Cap. 4. v. 7. *Regnabit Dominus super eos in monte Sion, ex hoc nunc, et usque in sæculum*. Et alibi sæpiùs.

Hinc validissimum adversùs Jesum nostrum telum cudere arbitrantur; qui cùm morte, & quidem turpissima sit affectus, Christus à sacris Vatibus prænunciatus esse non possit. Neque verò commentum istud ab iis recens excogitatum æstimare par est: illo enim ipso Jesum quoque viventem, & cum hominibus conversantem impetierunt, teste Joanne Cap. 12. Evangelii v. 24. Cùm enim is Christum sese Judæis daret, ac prædicaret, seque tamen Cruci suffigendum, & exaltandum innuerat, *Respondit ei turba, nos audivimus ex Lege, quia Christus manet in æternum, & quomodo tu dicis, oportet exaltari filium hominis? Quis est iste filius hominis?* Nempè jam tunc Christum à Lege promissum, nequaquam moriturum arbitrabantur. Quo fit, ut & fabulæ loco habeant delictorum nostrorum expiationem Christi Sanguine faciendam: tametsi noxas hominum quodam sensu laturum Christum illorum aliqui fateantur; quem idcirco *virum expiationis* appellant.

Quare ut hoc etiam oppansum Judæorum oculis velum reducamus, ne eo fortè præjudicio occupentur, quominùs verum Christum agnoscant; duo hæc ostendenda veniunt: Primum, Christum divinis oraculis prænunciatum, mortem, & quidem turpissimam subiturum fuisse, impiorum circumventione, ac malis artibus: Alterum, eumdem illum noxas hominum effuso sanguine expiaturum. Age nunc rem agamus, & ad positæ assertionis probationes accedamus.

II. Messiam ab impiis morte plectendum adeò luculentèr Prophetæ veteres

teres præcinverunt, ut meridiana in luce cæcutiisse Judæos necesse sit, qui inde contra Christum nostrum argumentum arripuerunt, quòd sustinendæ mortis genus, Crucis scilicet, obiter innuisset, *Ego*, inquiens, *si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum*, Joannis 12. v. 23.

Daniel in eo percelebri vaticinio, quo Messiam post certas hebdomades venturum vaticinatus est, Cap. 9. v. 26. Eum tandem occidendum disertè significat: *Post hebdomadas*, inquit, *sexaginta duas occidetur Christus*.

Sapiens Cap. 2. v. 18. impiorum adversùs Christum conatus, & oblocutiones percensens, ita illo in eum blasphemantes inducit, ut mortem ei turpissimam inferant: *Tanquam nugaces æstimati sumus ab illo, & abstinet se à viis nostris tanquam ab immunditiis, & præfert novissima justorum, & gloriatur patrem se habere Deum. Videamus si sermones illius veri sint, & tentemus, quæ ventura sunt illi, et sciemus, quæ erunt novissima illius. Si enim est verus filius Dei, suscipiet eum, et liberabit eum de manibus contrariorum. Contumelia, et tormento interrogemus eum, et sciamus reverentiam ejus, et probemus patientiam illius, morte turpissima condemnemus eum*. Quo nihil disertius, nihil apertius.

Isaias Christi in subeunda morte mansuetudinem commendans, eumdem profectò moriturum pro certò ponit, Cap. 53. v. 7. *Oblatus est, quia ipse voluit, et non aperuit os suum. Sicut ovis ad occisionem ducetur, et quasi agnus coram tondente se obmutescet, et non aperiet os suum. De angustia, et de judicio sublatus est, generationem ejus quis enarrabit? Quia abscissus est de terra viventium. Propter scelus populi mei percussi eum*. Quo oraculo disertissimo Eunucum Reginæ Candacis ad Christi fidem vocatum scribit Lucas, dum ejus illi sensum Philippus aperuit, Actorum Cap. 8.

Non absimiliter Jeremias Cap. 11. v. 19. *Ego quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam: et non cognovi, quia cogitaverunt super me consilia dicentes: mittamus lignum in panem ejus, et eradamus eum de terra viventium, et nomen ejus non memoretur amplius*.

Omnibus verò explicatiùs Zacharias Cap. 12. v. 10. ubi Deum ita loquentem inducit: *Effundam super domum David, et super habitatores Jerusalem spiritum gratiæ, & precum, & aspicient ad me, quem confixerunt: Et plangent eum planctu, quasi super unigenitum, & dolebunt super eum, ut doleri solet in morte primogeniti*.

Quis ergo Judæos ferat tam temerè, tamque audacter effutientes, Christum à lege promissum nequaquam fuisse moriturum: eaque de causa Jesum nostrum pro vero Christo, atque Messia promisso haberi non posse, quòd is morte, eaque turpissima sit affectus? Cum contrà, hoc ipsum Prophetæ veteres præcinverint, fore ut Christus turpissimam mortem obiret.

III. At nec id satis. Nedum moriturum Messiam Sacri Vates cecinere; verùm etiam mortis genus, quo Nazarenus noster affectus est, omnesque oppetitæ mortis adjuncta, & circumstantias adeo distinctè, & explicatè notarunt, ac retulerunt; ut illum ipsum exerto digito demonstrasse, nec tam prophetias, quàm Euangelium adornasse, videantur.

Quid

Quid etenim? Jesu nostro capiendo, tenendo, ducendoque ad mortem præluſit Principum Sacerdotum, seniorumque consilium; de quo Matthæus Cap. 26. v. 3. *Tunc congregati sunt Principes Sacerdotum, & Seniores populi in atrium principis Sacerdotum, qui dicebatur Caiphas, & consilium fecerunt, ut Jesum dolo tenerent, & occiderent*. Et hoc ipsum David vaticinatus est, Psal. 2. v. 2. *Astiterunt Reges terræ, & principes convenerunt in unum adversus Dominum, & adversus Christum ejus*. Figuratè verò Psal. 21. v. 12. *Circumdederunt me vituli multi, tauri pingues obsederunt me; aperuerunt super me os suum, sicut leo rapiens, & rugiens . . . . . . Quoniam circumdederunt me canes multi: consilium malignantium obsedit me*.

Jesus noster venditur triginta argenteis, ejusque venditionis prætio projecto ager figulinus emitur. Et hoc prænunciatum est à Zacharia, Cap. 11. v. 12. *Appenderunt mercedem meam triginta argenteos. Et dixit Dominus ad me, projicie illud ad statuarium, decorum pretium, quo appretiatus sum ab eis. Et tuli triginta argenteos in domum Domini ad statuarium*. Similiter ab Amos, Cap. 2. v. 6. *Hæc dicit Dominus, super tribus sceleribus Israel, & super quatuor non convertam eum, pro eo quòd vendiderit pro argento Justum, & pauperem pro calceamentis*. Hoc est vili pretio, quod vix emendis detritis calceamentis sufficisset.

Jesus à Judæis captus ducitur ad tribunal. Prædictum hoc etiam à Jeremia, Threnorum Cap. 4. v. 20. *Spiritus oris nostri Christus Dominus captus est, in peccatis nostris*.

Jesus noster conspuitur, & in faciem cæditur. Præcinuerunt & id Prophetæ non pauci: Isaias Cap. 50. v. 6. *Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus: faciem meam non averti ab increpantibus, & conspuentibus in me*. Jeremias Threnorum Cap. 3. v. 30. *Dabit percutienti se maxillam, & saturabitur opprobriis*. Michææ Cap. 5. v. 1. *In virga percutient maxillam Judicis Israel*. Quo titulo non alium nisi Christum intellectum voluit: de quo Isaiæ 33. v. 22. dicitur: *Dominus judex noster, Dominus legifer noster, Dominus Rex noster; ipse salvabit nos*.

Jesus noster flagellis cæditur, Et id à Davide prædictum Psal. 34. v. 15. *Adversum me lætati sunt, & convenerunt: congregata sunt super me flagella, & ignoravi*. Psalmo 37. v. 18. *Quoniam ego in flagella paratus sum, & dolor meus in conspectu meo semper*. Psalmo 72. *fui flagellatus tota die, & castigatio mea in matutinis*.

Jesus noster iniquè à falsis testibus accusatur. Prænunciavit & hoc Regius Vates, Psal. 34. v. 11. *Surgentes testes iniqui, quæ ignorabam, interrogabant me*. Psal. 37. v. 13. *Qui inquirebant mala mihi, locuti sunt vanitates, & dolos tota die meditabantur*. Psalm. 26. v. 12. *Insurrexerunt in me testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi*.

Jesum ad montem Calvariæ procedentem, & Cruci, quam gestabat, suffigendum, plangentium, & lamentantium turba comitatur. Præcinuit hoc Zacharias Cap. 12. v. 10. *Effundam super domum David, & super habitatores Jerusalem spiritum gratiæ, & precum, & aspicient ad me quem confixerunt. Et plangent eum planctu, quasi super unigenitum, & dolebunt super eum, ut doleri solet in morte primogeniti*.

Jesus

Jesus noster ligno Crucis suspenditur, pedibus, manibusque confossis: Ita planè prædictum à multis. Ab Jeremia Cap. 11. v. 19. *Et ego quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam: & non cognovi, quia cogitaverunt supra me consilia, dicentes, mittamus lignum in panem ejus, & eradamus eum de terra viventium.* A Davide Psal. 21. v. 17. *foderunt manus meas, & pedes meos, & dinumeraverunt omnia ossa mea.* A Zacharia Cap. 13. v. 6. *Quid sunt plagæ istæ in media manuum tuarum: Et dicet, his plagatus sum in domo eorum qui diligebant me.*

Jesus unà cum latronibus Cruci suffigitur, & pro suis tortoribus Deum rogat. Sic sanè Psalmo 53. v. 12. *Cum sceleratis reputatus est, & ipse peccata multorum tulit: & pro transgressoribus rogavit.*

Jesu nostri de Cruce pendentis vestimenta partiuntur sibi Milites; in tunicam inconsutilem mittunt sortem. Ita planè Psalmo 21. v. 19. *Ipsi verò consideraverunt, & inspexerunt in me: diviserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem.*

Jesus in Cruce sitiens felle, & aceto potatur. Ita Psalmo 68. v. 22. *Dederunt in escam meam fel, & in siti mea potaverunt me aceto.* Et Jeremiæ Threnorum Cap. 3. v. 15. *Replevit me amaritudinibus, inebriavit me absinthio.* v. 19. *Recordare paupertatis meæ, & transgressionis meæ, absinthii, & fellis.*

Jesus Noster in Cruce pendulus irridetur à prætereuntibus capita sua moventibus, ac tolerata etiam supplicia exprobantibus. Est & id apud Davidem Psalmo 21. v. 7. *Ego autem sum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abjectio plebis. Omnes videntes me deriserunt me, locuti sunt labiis, & moverunt Caput: speravit in Domino, eripiat eum; salvum faciat eum, quoniam vult eum.* Quæ planè iisdem fermè verbis, Christo probra jaciebant Principes Sacerdotum cum scribis, & senioribus: *Alios salvos fecit, se ipsum non potest salvum facere: si Rex Israel est, descendat nunc de Cruce, & credimus ei: confidit in Deo liberet nunc si vult eum; dixit enim quia filius Dei sum.* Matth. Cap. 27. v. 42. Iterum Psalm. 88. v. 52. *Exprobraverunt inimici tui Domine, exprobraverunt commutationem Christi tui.* Item Psal. 108. v. 26. *Ego factus sum opprobrium illis: viderunt me, & moverunt capita sua.* Quæ omnes impiorum in Christum de Cruce pendentem derisiones, & probra distinctius prænunciantur, laudato suprà Sapientiæ loco, Cap. 2. v. 18.

Jesu tandem moriente, sol obscuratur, tenebrescit dies, terra movetur, in signum doloris, & luctus. Neque id a Prophetis silentio missum: Amos Cap. 8. v. 8. *Numquid super isto non commovebitur terra, & lugebit omnis habitator ejus? . . . . Et erit in die illa, dixit Dominus Deus, occidet Sol in meridie: & tenebrescere faciam terram in die luminis: & convertam festivitates vestras in luctum, & omnia cantica vestra in planctum.* Joel Cap. 2. v. 10. *A facie ejus contremuit terra, moti sunt Cœli: Sol, et Luna obtenebrati sunt; stellæ retraxerunt splendorem suum.*

Cùm ergo, & Messiam moriturum Prophetæ dixerint; & mortis à Jesu nostro oppetitæ circumstantias tam multas, tam singulares, quæque in alium neminem cadant, minutatim atque distinctè notarint; tantum abest, ut ei Messiæ titulum propterea derogare Judæi possint, quòd mortem obierit, ut potiùs, non alium ab eo agnoscere atque excipere cogantur, quem intento veluti digito, Prophetæ veteres præmonstrarunt.

IV. Unam

IV. Unam fortè Judæi evadendi sibi viam aperient, si dixerint: quæ hactenus magno numero prolata sunt Prophetarum Oracula, queis Christus patiens moriensque præsignatus est, de Christo illiusque morte non esse propheticè dicta; etsi casu dumtaxat atque fortuitò, in illo exitum habuisse videantur. At nec illa quidem evadent via, nisi duo hæc simul ostenderint: primum, de quo alio propheticè dicta sint; alterum, in quo alio exitum obtinuerint: quæ tamen, quantumlibet ingenium torqueant, nusquam ostendent. Ac de Davide quidem plana res est, illum non de se ipso, sed de altero quopiam dixisse propheticè, quæ ex ipsius Psalmis hactenùs recitavimus; etsi illatas sibi injurias narrasse videatur. Quandonam enim aut flagellis cæsus est David, aut ab iniquis testibus accusatus, aut pedes manusque confossus, aut cum sceleratis reputatus, aut felle, & aceto potatus, aut ejus demum vestimenta inter prædatores divisa sunt, aut sortitione illis sunt attributa? De Christo itaque certissimè dixit Propheta Regius, cujus & ipse typus erat, cui & ipsum Davidis nomen sacris in litteris sæpiùs attribuitur. De Salomone, Isaia, Jeremia, Zacharia, Michæa, & Amoso, nil minus certum, illos de Christo perindè dixisse propheticè: seu quòd res narrent, quæ in illos ipsos minimè cadant: seu quòd Christum ipsum, cui eventura erant, ex ipsius nomine nonnumquam appellent: seu quòd Deum ipsum, qui hæc à Judæis in assumpta natura passurus esset, loquentem inducant. Neminem autem unquam inventum esse, in quo quæcumque ex laudatis Vatibus recitata sunt, exitum habuerint; usque adeo notum est, ut ne Judæos quidem, tametsi obstinatè refractarios, inficiaturos putem.

V. Nonnulla potiùs, quantùm conjicio, ex prolatis vaticiniis cavillabuntur; quæ de Christo minimè dicta contendent, ac longè alio referenda volent. Et quidem, in Amosi oraculo nodum quærunt illorum aliqui: *Super tribus sceleribus Israel, et super quatuor, non convertam eum pro eo quod vendiderit pro argento justum*. Cap. 2. v. 6. Quod de futura Christi venditione (cujus causa sinè ulla spe veniæ Israelem repulerit Deus) propheticè dictum inficiantur, sed de Josephi venditione historiè dictum volunt. Ineptè tamen, & contrà facti notitiam. Non enim Josephi venditio, quartum Israelis scelus numeratur, sed primum: neque illius causa, absque conversionis spe repulsus est Israel, sed charus etiam Deo subinde fuit. Hoc etenim ordine, Israelis scelera recensentur, juxta sacrarum scripturarum fidem; ut primo loco Josephi venditio ponatur; secundo adoratio vituli in Oreb; tertio occisio Prophetarum: quibus tamen venia data est: quarto venturi Christi venditio; omni conversionis, & veniæ spe Israelitis prorsus adempta.

Vitilitigant alii longè plures, versionis vulgatæ lectionem, ad Psalmum 21. v. 17. *foderunt manus meas, & pedes meos*: additisque pro arbitrio punctis hebraicis, non utique *foderunt*, ex hebraico vocabulo *Chari*, legi volunt, ne tam patenti vaticinio convincantur; sed *sicut leo*, ex vocabulo *Chaari*, legi malunt: ex quo nullus planè sensus elicitur. Quid etenim sibi vult, *sicut leo manus meas, et pedes meos*? cum præsertim quæ sequuntur minimè congruant, *et dinumeraverunt omnia ossa mea*; quæ tam bel-

 lè cum

lè cum priori vulgatæ lectionis parte consentiunt. Sed & audacibus interpolatoribus ora verberant septuaginta Interpretes, qui *Charù* non *Chaari* in hebraico textu legerunt; foderuntque, non *sicut leo* verterunt: ita quippè adamussim reddidere ὤρυξάν μου πόδας καὶ χεῖρας, *foderunt pedes meos, & manus*.

Cavillantur pari audacia, allatum supra Oraculum Jeremiæ, Thren. 4. v. 20. *Spiritus oris nostri Christus Dominus captus est in peccatis nostris*. Quod non de Christo promisso, seu Messia, dictum existimant, sed de Josia Rege, qui non pro suis, sed pro populi peccatis à Nechaone Rege Ægypti, occisus est. Verùm cavillatoribus refractariis genuinum infringit Paraphrastes Caldæus, missis circuitionibus, & ambagibus vertens, *Rex Messias captus est*: infringit, & ipse textus habraicus; qui loco vocabuli *Dominus*, Dei nomen Tetragrammaton ponit, *Jehova* scilicet, nulli planè aut appropriatione aut accommodatione conveniens, sed ei soli, qui natura ipsa sua Deus est.

Nugantur demum in Regii vatis dicto, Psal. 72. v. 14. *fui flagellatus tota die*: quasi de Christo nostro nequeat intelligi; qui non tota die, sed media vix hora, de mane flagellatus est. At non advertunt, si nugis illis est locus, neminem omninò fore, in quem Regii Vatis verba cadere possint: cùm nemo unquam die tota, & integra flagellatus inveniatur. Horum ergo verborum duplex est sensus: primus, ut flagellorum nomine, non verbera duntaxat intelligantur, sed quæcumque tormenta, quæcumque supplicia, quæcumque pœnæ, per totam illam diem toleratæ, quæ à matutina castigatione, seu verberatione initium habuere: qua de causa sit dictum, *fui flagellatus tota die, & castigatio mea in matutinis*. Alter sensus est, ut Christus flagellatus sit tota die; quòd flagellorum verberumque dolorem senserit totam diem; ob illorum nimirum acerbitatem, illatasque sibi plagas atrocissimas: tametsi mediam dumtaxat horam, de manè, flagellatio tenuisset.

Stant itaque undecumque, omnique ex capite invictæ probationes, quibus primam statutæ assertionis partem ostendimus: promissum sacris Oraculis Christum, mortem eamque turpissimam fuisse subiturum. De cætero, eumdem illum noxas hominum proprio sanguine expiaturum fuisse, (quod membrum statutæ assertionis est alterum) ex superiori demonstrato capite, consectarium arbitror. Cùm id non ob aliud Judæi inficientur, quàm quòd Messiam nequaquam moriturum existiment. Unicum, ad causæ cumulum addam Isajæ oraculum Cap. 53. v. 4. Quòd aliorum benè plurium instar erit: *Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit. Et nos putavimus eum quasi leprosum, & percussum à Deo, & humiliatum. Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra; disciplina pacis nostræ super eum, & livore ejus sanati sumus. Omnes nos quasi oves erravimus, unusquisque in viam suam declinavit, & posuit Dominus in eo iniquitates omnium nostrum . . . . Propter scelus populi mei percussi eum*. Quod ad præsens institutum satis superque est.

VI. Nec quemquam movere potest decantata toties Judæorum cantilena, qua Christi Regni perennitatem ostentant, ut eum nusquam moriturum

turum evincant. Imò idcirco moriturum fuisse dicimus, ut Regnum æternum atque cæleste adipisceretur. Cùm etenim Messiæ Regnum toties à Prophetis descriptum, ac prænunciatum, non terrenum sed spirituale omninò sit, non hujus mundi sed alterius; mori illum necesse fuit, ut obitæ mortis merito, Regnum æternum obtineret, hominibusque sanguine suo quæsitis atque redemptis, in omne ævum dominaretur. *In hoc enim Christus mortuus est, & resurrexit, ut & vivorum, & mortuorum dominetur*. Rom. 14. v. 19. *Nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?* Lucæ 24. Cap. 26. Qua parte Judæi deluduntur turpiter, seque supinos, ac cæcos scripturarum Interpretes produnt: dum Messiæ Regnum, de quo toties mentionem ingerunt sacri Codices, aut mundanum, hujusque seculi, aut aliter quàm obitæ mortis merito, ei datum arbitrantur. Supinam cæcitatem castigant laudata Prophetarum Oracula. Hinc Isajas Cap. 57. v. 12. Christo dominatum atque triumphum, nonnisi in meritum mortis oppetitæ, adjudicat: *Ideo dispertiam ei plurimos, & fortium dividet spolia, pro eo quod tradiderit in mortem animam suam*. Hinc idem ille Euangelicus Vates promissum Messiam, non præsentis, sed futuri sæculi patrem appellat; ejusque principatum, nonnisi ex Cruce ipsa, quam humeris gestaturus erat, derivavit Cap. 9. v. 6. *Parvulus natus est nobis, & filius datus est nobis; & factus est principatus super humerum ejus, & vocabitur nomen ejus admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis*. Hinc & Propheta Regius, Christum gentium populorumque caput constitutum monet, non ob aliud, quàm ob toleratam contradictionem, & reprobationem ab impiis: Psal. 17. v. 44. *Eripies me de contradictionibus populi, constitues me in caput gentium*. Psal. 117. v. 22. *Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli*. Sed est illa Judæorum densa cæcitas, ut quoties de Regno æterno audiunt, nonnisi terrenum intelligant: quoties de Davidis solio in ævum possidendo, & instaurando legunt, nil nisi mundanum cogitent, externo mortiferæ litteræ sensui dumtaxat hærentes. Adeo scilicèt, juxtà Isaiæ pronunciatum Cap. 6. *excæcatum est cor populi hujus*; bonisque terrenis, ac perituris dumtaxat inhiat, more pecudum, quibus nulla futuræ supernæque vitæ spes est. *Incrassatum est cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculos suos compresserunt; ne fortè videant oculis, auribus audiant, & corde intelligant, & convertantur, & sanem eos*. Actorum Cap. 28. v. 27.

EXERCITATIO VIII.

De septima prænunciati Christi nota; Non purum hominem futurum, sed hominem Deum, cum hominibus conversantem.

I. Mirum fortè videri queat Judæos, qui in reddenda promissi sibi liberatoris imagine, audaci adeò liberoque usi sunt penicillo, ut illum, contrà quod veritas habet, gentium domitorem, bellicosum, copiarum ductorem, ac prorsus immortalem effingerent; eumdem tamen (quod verissimum erat) Deum verum, factum hominem, & cum hominibus conversantem, ne leviter expressisse. Nihil tamen est quod miremur, si alterum, quo tenentur, errorem attendimus. Fecit hoc enim fatalis illa, qua jamdudum laborant, Mysterii Trinitatis ignoratio. Cùm enim promissum sibi Messiam, liberatoremque, à Deo mittendum ubique legerint; Deum autem uti natura, ita & persona unum, non trinum agnoscant: necessaria consecutione factum est, ut Messiam illum suum, non Deum, à quo mitti debuit, sed alterum à Deo, sibi fingerent. Cùm contrà, si Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, ut Catholica fides habet, genitum agnovissent; Deum à Deo in assumpta hominis natura, mitti posse, de facili comperissent. Ut igitur hunc illis scrupulum eximamus, nobilissimamque adumbrati Messiæ notam, ex qua maximè dignosci debeat, præfigamus, ac definiamus; illud nunc, quod rei caput est, ex veteris Testamenti Oraculis, ostendere aggredimur: Messiam, tametsi mittendum à Deo, Deum tamen, & ipsum esse debuisse, in assumpta hominis naturà eum hominibus conversantem. Unde & hoc alterum Judæi simul intelligent: Deum tametsi individua naturæ, non ideò tamen persona unum esse; sed Deum de Deo, ex ipsa æternitate, mente genitum: ut & hoc pacto à genitore genitum mitti, in assumpta natura, ac etiam in tempore nihil vetet, nihil repugnet.

II. In eo sacrorum Oraculorum genere limpidissimum, disertissimumque illud mihi semper visum est, quod legitur in libro Baruch; qui tametsi hebraicè modo non extat, habraicam tamen originem refert: Cap. 3. v. 36. *Hic est Deus noster, & non æstimabitur alius adversùs eum. Hic adinvenit omnem viam disciplinæ, & tradidit illam Jacob puero suo, & Israel dilecto suo. Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conversatus est.* De vero etenim illic Deo sermonem fieri, ne Judæos quidem arbitror negaturos: de suo inquam Deo; quem coluerunt, & adorarunt, à quo disciplinæ legem acceperunt. Is autem, si Barucho Jeremiæ scribæ, & amanuensi fides est, in terris visus est, & cum hominibus conversatus est. Quod sanè aut nuspiam, aut in Christi promissi persona exitum habuit. Deus igitur ille fuit, & in terris visus, & cum hominibus conversatus.

Repo-

Reponent illi fortè, Deum, ex Baruchi vaticinio, in terris videndum fuisse, & cum hominibus conversaturum, non persona propria, naturæ nostræ substantialiter unita, atque ita hominum oculis conspicua; sed sola miraculorum, & prodigiorum patratione, quæ in electi populi beneficium editurus erat. At si non alio pacto Deus videndus fuisset in terris, nihil singulare, ac peculiare in futurum tempus promisisset Baruchus, ut diceret, *post hæc in terris visus est*: cùm tot tantaque portenta atque prodigia, in tradenda disciplinæ lege, diu ante edidisset. Ut sileam, Deum, quòd in hominum beneficium prodigia patret, non idcircò censeri, cum hominibus conversari; nisi quamdam nobiscum in natura communionem, & societatem habeat. Accedit, quòd patrationem miraculorum Prophetæ quandoque notent, tamquam quid consectarium, ac veluti fructum Dei ipsius ad nos venientis. Isaiæ Cap. 35. v. 4. *Deus ipse veniet, & salvabit nos: tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt. Tunc saliet sicut cervus claudus, & aperta erit lingua mutorum.* Et Cap. 25. v. 9. *Ecce Deus noster iste, expectavimus eum, & salvabit nos. Iste Dominus, sustinuimus eum, & exultabimus, & lætabimur in salutari ejus. Requiescet manus Domini in monte isto: & triturabitur sicut teruntur paleæ in plaustro, & extendit manus suas sub eo, sicut extenditur natans ad natandum, & humiliabit gloriam ejus cum allisione manuum ejus.* Non igitur eatenus ad nos *Deus ipse* venisse censendus est, non eatenus à nobis est visus, ac nobiscum est conversatus, quòd ejus nomine atque virtute ingentia sint patrata miracula: sed quòd præsens ipse, nobisque in humana natura sibi unita conspicuus, miracula illa patrarit, nostramque salutem sit operatus.

III. Pari, ad præsens institutum nostrum, vi, ac potestate est Isaiæ vaticinium Cap. 48. v. 12. & sequentibus, si penitùs expendatur, & primis ultima conferantur. *Audi me Jacob, et Israel, quem ego voco. Ego ipse, ego primus, ego novissimus: manus quoque mea fundavit terram, et dextera mea mensa est Cælos . . . . . Accedite ad me, et audite hoc: non à principio in abscondito locutus sum: ex tempore antequam fieret ibi eram: et nunc Dominus meus misit me, et Spiritus ejus. Hæc dicit Dominus Redemptor tuus sanctus Israel: Ego Dominus Deus tuus, docens te utilia, gubernans te in via qua ambulas.* En tibi Deum verum, finem utique atque principium rerum omnium, Cœli, & terræ conditorem, qui se à domino suo missum dicat in salutem, & redemptionem Israelis. Deum ergo de Deo fateri necesse est, Deum verum de Deo vero, ad salutem hominum missum, ut in assumpta natura Israelem redimeret. Quis ille porrò, nisi Messias Israeli, ac per Israelem mundo promissus?

In eumdem planè sensum Cap. 45. v. 14. *Hæc dicit Dominus: labor Ægypti, et negotiatio Æthiopiæ, et Sabaim viri sublimes ad te transibunt, & tui erunt: post te ambulabunt vincti manibus, et te adorabunt, teque deprecabuntur: tantum in te est Deus, et non est absque te Deus: vere tu es Deus absconditus, Deus Israel Salvator.* Et hic quoque qui loquitur, verus Deus est: *Hæc dicit Dominus*: neque enim alium ea formula loquentem inducunt Prophetæ. Is itidem quem alloquitur, perindè verus est Deus, in Israelis salutem missus: Deus

Deus inquam absconditus, à nobis exorandus, & adorandus; absque quo non est Deus, hoc est, qui solus est Deus, ex trita loquendi formula, superiori capite usurpata, v. 6. *Hæc dicit Dominus Rex Israel, & redemptor ejus, Dominus exercituum: ego primus, & ego novissimus, & absque me non est Deus.* Qui igitur in salutem Israelis venturus erat Deus verus est à Deo vero missus; cum quo tamen unus, ac solus est Deus, unitate nempè naturæ, etsi persona ab eo distinctus.

Nec absimiliter Zachariæ Cap. 2. v. 8. & sequentibus, Dominus exercituum, sese à Domino exercituum missum dicit, bis, ac etiam tertiò: missum autem etiam ad gentes, ut & illæ ad Deum converterentur, ejusque tunc demum populus fierent. *Hæc dicit Dominus exercituum: post gloriam misit me ad gentes, quæ spoliaverunt vos: qui enim tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei: Quia ecce ego levo manum meam super eos, & erunt præda his qui serviebant sibi: & cognoscetis quia Dominus exercituum misit me. Lauda, & lætare filia Sion, quia ecce ego venio, & habito in medio tui, ait Dominus. Et applicabuntur gentes multæ ad Dominum in die illa, & erunt mihi in populum, & habitabo in medio tui, & scies quia Dominus exercituum misit me.* Quis non hic Deum verum à Deo vero missum intelligat: Messiam Deum, à Deo patre; cum quo tamen natura unus est Deus, etsi persona distinctus ab eo? Observatio est Augustini lib. 20. de Civitate Dei Cap. 30. *Ecce dicit Dominus omnipotens, à Domino omnipotente se missum. Quis hîc audeat intelligere, nisi Christum loquentem?* Quod idem ex altero paris formæ Oraculo intulerant Patres Concilii Sirmiensis; ex Genesis scilicèt dicto, Cap. 19. v. 24. *Dominus pluit super Sodomam, & Gomorrham, sulphur, & ignem à Domino de Cælo.* Ita quippè Anathemate 16. pronunciant laudati Patres, ut est apud Hilarium libro de Synodis: *Si quis, pluit Dominus à Domino, non de filio, & Patre intelligat, sed ipsum à se dicat pluisse, anathema sit. Pluit enim Dominus filius à Domino patre.*

IV. Confirmat ista vel maximè, quòd promisso Messiæ tributas divinitatis prærogativas legamus, characteres, ac titulos iis ipsis scripturæ locis, quos de Messia scriptos, Judæorum vulgus agnoscit: Ut perennitatem, Psalmo 71. v. 5. *Permanebit cum Sole, & ante Lunam, in generatione, & generationem.* Totius mundi dominatum: v. 8. *Dominabitur à mari usque ad mare, & à flumine usque ad terminos Orbis terrarum.* Adorationis cultum eidem à Regibus exhibendum; v. 11. *Adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes servient ei.* Miserorum liberationem per ipsum afferendam: v. 13. *Parcet pauperi, & inopi, & animas pauperum salvas faciet: ex usuris & iniquitate redimet animas eorum.* Benedictionem gentibus omnibus largiendam: v. 18. *Benedicentur in ipso omnes Tribus terræ, omnes gentes magnificabunt eum.* Nomen ejus in æternum benedicendum: v. 17. *Sit nomen ejus benedictum in sæcula, ante Solem permanet nomen ejus*, v. ult. *Benedictum nomen majestatis ejus in æternum, & replebitur majestate ejus omnis terra.* Æternitatem denuum: Michææ Cap. 5. v. 2. *Et tu Bethleem Ephrata, parvulus es in millibus Juda: ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israel: & egressus ejus ab initio à diebus æternitatis.* Futile quippè est quod nonnulli Rabbini reponunt, Messiam ex æternitate esse oportere; in mente divina dumtaxat, non in se ipso.

ipso. Nihil enim peculiare, ac singulare haberet eo ex capite; cum ex æternitate in mente divina sint quæcumque creaturæ, ex ipsarum etiam conditione vilissimæ.

Nec modò Divinitatis prærogativas, ac notas promisso Christo tributas legimus, sed & distinctum Dei nomen eidem assertum: Isaiæ Cap. 9. v. 6. *Parvulus natus est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus super humerum ejus. Et vocabitur nomen ejus, admirabilis, Consiliarius, Deus, fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis.* Ingentis enim audaciæ est, Dei nomen in eo Isaiæ Oraculo expunctum velle, quod & Textus hebraicus, & Chaldaicæ paraphrases, & versiones Syriaca, & Arabica constantissimè retinent.

Sed nec qualecumque Dei nomen Messiæ tributum legimus; sed sacrum & ineffabile Tetragrammaton *Jehova*; quod nulli planè creaturæ quantumlibet præcellenti, per figuram, & translationem accomodari potest, sed huic uni designando consecratur, qui solus natura sua verus est Deus. Videas id in Jeremia Cap. 23. v. 5. *Ecce dies veniunt dicit Dominus, & suscitabo David germen justum: & regnabit Rex, & sapiens erit; & faciet judicium, & justitiam in terra.* Quod certè de venturo Messia dictum, ne Judæi quidem inficiantur. Tum sequitur è vestigio: *In diebus illis salvabitur Juda, & Israel habitabit confidenter, & hoc est nomen quod vocabunt eum Dominus justus noster.* In hæbreo verò, pro *Dominus*, est nomen *Jehova*. Uti & Cap. 33. v. 14. & sequentibus, ubi eadem sententia paucis immutatis recitatur: *Ecce dies veniunt dicit Dominus, & suscitabo verbum bonum, quod locutus sum ad domum Israel, & ad domum Juda. In diebus illis, & in tempore illo, germinare faciam David germen justitiæ, & faciet judicium, & justitiam in terra. In diebus illis salvabitur Juda, & Jerusalem habitabit confidenter, & hoc est nomen quod vocabunt eum, Dominus justus noster*: apposito perindè nomine *Jehova*, loco *Domini*, in Textu hebraico, ut promissus Messias, venturusque Salvator: veri propriique nominis Deus intelligatur.

V. Non me fugit, quantùm Judæorum oculos urat illa tam elegans tamque distincta *Dei* appellatio, promisso Messiæ tributa, ac per nomen etiam Tetragrammaton *Jehova*, quod de nullo planè, nisi de verò Deo, figuratè dicitur. Idcircò illorum aliqui, Aquilam, Symmachum, Theodotionem, Semichristianos Judaizantes secuti, Dei titulum ex Isaiæ oraculo audacter expungunt. At ut diximus, audaces interpolatores falsi convincunt, Textus hebraicus, Paraphrastæ Chaldæi, versiones Syriaca, & Arabica, Dei nomem, ac titulum referentes. Alii in geminum Jeremiæ Contextum petulantiùs grassantur: iique duplici ordine distinguuntur. Alii enim legi nolunt, *hoc est nomen, quod vocabunt eum, Dominus justus noster*: quo significatur, Christum venturum à sui fidelibus vocatum iri, Dominum justum nostrum, seu Dominum justificantem nos: sed violato, pro nutu, sacro Textu, legi malunt, *hoc est nomen quo vocabit eum Dominus, Justus noster*; quasi Messias vocandus sit à Domino, *Justus noster*: non ipse tamen Dominus Deus sit. Verùm reclamant Hebraici Codices, punctis, & apicibus Massoreticis illustrati, Paraphrases Chaldaicæ, versiones Syriaca, & Arabica, verbum plurali numero *vocabunt*,

cabunt, non singulari *vocabit* referentes, ut planè fideles vocaturos, non vocaturum Dominum notent. Ut mittam, Deum, si *justi* nomine Messiam vocaturus erat, non utique dicturum, *Justus noster*, seu justificans nos; sed potiùs *Justus vester*, seu justificans vos: cùm is non Deum, sed populum justificaturus esset? Idcircò cæteri, eo relicto suffugio, cùm Messiam Dominum justum nostrum ipso nomine *Jehova* nuncupatum, hoc loco videant, eò se recipiunt, ut dicant, ipsum quoque Tetragrammaton nomen *Jehova*, non per proprietatem quidem, sed per translationem, creaturis quandoque tribui sacris in litteris. Ut Genes. 22. v. 14. Mons super quem Abraham sacrificium obtulit, dictus est *Dominus videt*, usurpato perindè nomine *Jehova*, loco τῷ *Dominus*; quòd illic vidisset Deus, probassetque Abrahę obedientiam. Exodi 17. v. 15. altare constructum à Moyse ab eodem dictum est *Dominus exaltatio mea*, usurpato nomine *Jehova*; quòd ibi Deus Moysem exaltasset, concessa illic victoria de Amalecho. Ezechielis Cap. 48. v. 35. Jerosolyma dicitur *Dominus ibidem*, per vocabulum *Jehova*. Aberrant nihilominus isti toto ostio; nec suis illis exemplis quidquam evincunt. Nec enim mons, nec altare, nec Jerosolyma, *Jehova*, seu Dominus absolutè dicuntur; sed addito ubique vocabulo aliquo, exercitam illic operationem significante: nempè *Dominus videt*, *Dominus exaltatio mea*, *Dominus ibidem*. Quare non ipsam Dei essentiam atque naturam, illis rebus convenientem significat nomen *Jehova*; sed divinam tantùm operationem atque virtutem, iis in rebus elucentem. At in laudatis Jeremiæ locis, Messias *Jehova justus noster* simpliciter dicitur: quo quidem Dei natura atque essentia, uti Messiæ propria denotatur. Maximè cùm Messias persona quædam sit, quæ hujus appellationis capax esse potest, cætera laudatis exemplis allata, inanimata prorsus, in quæ Dei nomen simpliciter, & absolutè sumptum, cadere non posse, nemo non videt. Quare non modò Deus in Christo, ac per Christum justificat nos; sed ipsemet Deus est, *Justitia nostra*, ut habet textus hebraicus, hoc est, auctor justitiæ nostræ.

Non est tamen dissimulandum, non deesse eruditos Interpretes, ac summè Catholicos, qui ad secundum Jeremiæ locum mendum irreptitium putent in vulgata versione: ac pro *vocabunt eum*, legi velint *vocabunt eam*, ut non ad Christum promissum, sed ad Jerosolimam, cujus ibi mentio est, appellatio illa cadat, *Dominus justus noster*. Et quidem generis feminini pronomen referunt exemplaria nonnulla latina, ac ipse quoque Textus hebraicus hodiernus. Septuaginta tamen Interpretes, Parafrastæ Chaldæi, & versio Syriaca habent generis masculini pronomen. Quæ haud levem suspicionem ingerunt, vitiatum ibi potius esse hodiernum Textum hebraicum, quàm vulgatam Ecclesiæ versionem. Maximè cùm versiculus ille decimus sextus Capitis 33. nuda sit repetitio versiculi sexti Capitis 23. ubi masculini generis pronomen, sinè controversia positum est. Utcumque tamen se res habeat, quisquis in postremo Jeremiæ loco, *eum* legerit, Christum eo nomine insignitum agnoscet: *Dominus* (*Jehova*) *justus noster*, seù *justitia nostra*. Quicumque verò *eam* legi maluerit; Christum nomen quoque suum, spiritali Jerosolimæ, hoc est, Ecclesiæ communicasse, concedere compelletur. Quæ duo ad præsentem,

quam

quam hic agimus causam ex æquo referunt. Seu enim *Jehova justus noster*, hoc est, *justitia nostra* Christus est appellatus, seu suum ipsius nomen *Jehova* Ecclesiæ sponsæ suæ commune voluit esse, Deum illum esse perindè oportet.

VI. Dispendium operæ fuerit intactum, hìc præterire celebratum Zachariæ vaticinium; quod uti in Jesu nostro impletum memorat dilectus Apostolus Cap. 19. Euangelii, v. 37., ita luculentum est divinitatis argumentum in Christo prænunciato. Extat illud Cap. 12. v. 10. his verbis expressum: *Effundam super Domum David, & super habitatores Jerusalem Spiritum gratiæ, & precum: & aspicient ad me, quem confixerunt.* Ex quo ita colligere licet: Qui illic loquitur, Deus verus profectò est; nec enim alius Spiritum gratiæ, & precum super domum David, & super habitatores Jerusalem effundere potuit, nisi Deus: is ille porrò futurum spondet, ut in ipsum aspiciant Jerusalem habitatores, ipsumque configant. Deum itaque in assumpta certè natura, & aspecturi erant, & confixuri Jerosolymorum habitatores: isque vicissim humanam naturam assumpturus erat, ut ab iis configi posset.

Non sum inscius, variare Hebreorum exempla, & expressas inde ab antiquo versiones, græcam, syriacam, & arabicam, ac in nonnullis Hebreorum exemplis legi *dekarou, confixerunt*; in aliis *recadou, insultaverunt*: nato nimirum errore ex duarum quamsimilium litterarum hebraicarum trajectione, ד daleth, & ר resh. At præterquàm melioris notæ codices, ac longè plures priorem lectionem referunt, eamque calculo suo probavit Joannes Euangelista hebræus ex hebræis, laudato jam Euangelii loco legens, *videbunt in quem transfixerunt*: utcumque tamen legere lubeat, perindè Jesu nostro patiente impletum jure dicitur vaticinium Zachariæ, cùm & illum Judæi confixerint, & illi cruci affixo Judæi petulantiùs insultarint: De quibus narrat Matthæus Cap. 27. v. 39. *Prætereuntes autem blasphemabant eum moventes capita sua, & dicentes: vah qui destruis templum Dei, & in triduo illud reædificas: Salva temetipsum: si filius Dei es, descende de Cruce.*

VII. Cæterùm, ne memorato sub hujus disputationis initium obice teneantur Hebræi, quominùs summum illud fidei caput agnoscant: neve Deum factum hominem à Deo mitti posse inficientur; quòd plures in eo personas agnoscere reformident, alteram ab altera spiritualiter genitam, Deum scilicet de Deo, Deum verum de Deo vero: (quamquam est hoc ex momentis secundo ordine positis abundè probatum) pleniùs tamen, ac luculentiùs, ex Psalmo 2. & ex Psalmo 109. demonstratur. Prioris hæc verba sunt v. 7. *Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te: postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* Alterius autem v. 1. & seq. *Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion, dominare in medio inimicorum tuorum: tu es Sacerdos in æternum secundùm Ordinem Melchisedech.* Quo ex loco Christus noster tam luculentam æternæ suæ ab æterno Patre generationis probationem eruit, ut Pharisæis ora præcluserit: Ut est apud Matthæum

Cap. 22. v. 41. Dum enim inquit Regius Vates: *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te:* & rursus, *dixit Dominus Domino meo.....: in splendoribus Sanctorum ex utero ante Luciferum genui te*, duas profectò personas secum veluti loquentes inducit, alteram ex altera genitam, & quidem ex æternitate: atque ita utramque divinam; cùm nihil ex æternitate sit præter Deum. Perfatuum enim est, quod recentiores Hebræi nonnulli contra Majorum suorum fidem commenti sunt, verba hæc Davidis ipsius esse Salomonem alloquentis. Quis enim Salomonem, aut alium quemvis hominem in Splendoribus Sanctorum editum dicat? Quis ante Luciferum genitum fabuletur? Quis Salomonem, aliumve mortalem Sacerdotem æternum commentus est unquam, ac etiam secundùm Ordinem Melchisedech? Quis Davidem Salomonis hostes ad illius pedes prostravisse sibi fingat; gentes illi in hæreditatem dedisse, totumque terrarum Orbem possidendum contulisse? Non alteriùs ergo, nisi Æterni Patris verba illa esse possunt æternum filium alloquentis, in quem unum cadere possunt; ut multis ostendit Apostolus in Epistola ad Hebræos Cap. 1. v. 5. & seq. & Cap. 7. v. 3.

Plura addere facile fuerit, sed jam satis est probationum. Audiendi modò Judæi in oppositum adnitentes, Christumque à Deo promissum purum hominem futurum ostendere aggredientes. At ut multa ad suam illam perfidiam sustinendam congerere solent, quæ intra breve spatium expediri à nobis, atque refelli omninò non possunt: idcircò illud operis in alteram Exercitationem polemicam mittimus, majori otio perficiendum.

EXER-

EXERCITATIO IX.

Judæorum promissi sibi Christi divinitatem negantium, momenta refelluntur.

I. PRomissi Messiæ divinitate, quantùm ex veteris Testamenti oraculis licuit, bono in lumine collocata; id unum nobis in præsenti reliquum est, ut Judæorum conatus improbos, queis lucidissimæ veritati nebulas offundere moliuntur, vanos prorsus, atque irritos ostendamus. Qua in re id unum dolet, quòd ab Arianis, ac Socinianis eodem errore implicitis vires accipiant quibus in oppugnanda fide catholica audaciores fiunt, ac valentiores. Hujus tamen, cujus hìc causam agimus, præsidio tuti, fœderatorum Synagogæ militum tela eadem arte & opera retundemus.

Hoc itaque paralogismo Judæi primùm in aciem veniunt. Deus, inquiunt, venturum Christum hisce verbis promisit Moysi, Deuteronomii Cap. 18. v. 18. *Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui; & ponam verba mea in ore ejus, loqueturque ad eos omnia, quæ præcepero illi.* Non esset autem similis Moysi, sed eo longè major, si Deus re ipsa foret. Qua ratione cum Moyse digniorem facit Apostolus noster, ad Hebr. Cap. 3. v. 3. *Amplioris gloriæ iste præ Moyse dignus est habitus, quantò ampliorem honorem habet domus, qui fabricavit illam.* At quidni, quæso, ex quo Deus factus est homo, ex conditione assumptæ naturæ Moysi similis esset, qui nobis omnibus ab eodem Apostolo similis dicitur? Ad Philippenses 2. v. 7. *In similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo.* Tametsi ex divinæ naturæ conditione Moysem infinitis titulis antecellat.

Urgent nihilosecius: Adeo non erat Christus noster verus Deus, ut potiùs se à Deo derelictum fassus sit, de Cruce exclamans, *Deus meus, Deus meus, ut quid me dereliquisti?* Nempè id nesciunt cæci homines, & in isto argumenti genere minùs versati, & eruditi, in extrema vitæ periodo Divinitatem Christum Dominum deseruisse foris, ut non esset illi ad defensionem contra tortores, atque carnifices, quò acerbiùs pro nobis pati posset: non deseruisse tamen intus quoad unionem hypostaticam, ut Deus, Deique filius semper esset. Qua de re pleniùs disputabimus loco suo. Quamquam si quoad unionem hypostaticam in extrema vitæ periodo deseruisse fateremur, Judæi vel ex hoc capite causa caderent. Inde quippè consequens esset, Christi Domini humanitatem toto antea vitæ decursu ea unione hypostatica fuisse donatam.

II. At ecce insurgit illorum unus, qui in rebus nostris, atque in historia Euangelica præ cæteris Sodalibus versatus videri amat: Usqueadeo conscius sibi erat Jesus noster, non esse se Deum, ac Dei filium, imò nec Christum à lege promissum; ut quamquàm per circuitus, & ambages, cum sese quandoque jactaret, numquam tamen apertè, distinctè,

 con-

conceptisque verbis eum se præbuerit, ac venditarit, à Judæis quantumlibet provocatus: Joann. 10. v. 24. *Circumdederunt eum Judæi, & dicebant ei, quousque animam nostram tollis? Si tu es Christus, dic nobis palam*: Quin etiam Matthæi 16. v. 20. *Tunc præcepit Discipulis suis, ut nemini dicerent, quia ipse esset Jesus Christus.*

Quibusnam, quæso, hæc edisserit Recutitus? Christianis non puto historiam Euangelicam probè callentibus: Turcis fortasse, aut Sinis, nonnisi Alcorani deliria, & Confucii somnia lectitantibus. Quotquot enim Euangelium evoluerunt, norunt sanè, quàm sæpè, quàm clarè, atque distinctè Christum sese, Deique filium dixerit Jesus noster: Joannis Cap. 4. v. 25. *Dicit ei mulier Samaritana, scio quia Messias venit, qui dicitur Christus. Cum ergo venerit ille, annunciabit nobis omnia. Dicit ei Jesus, ego sum, qui loquor tecum.* Matthæi 26. v. 63. *Princeps Sacerdotum ait illi; Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis, si tu es Christus, filius Dei vivi. Dicit illi Jesus, tu dixisti.* Hoc est, ex Hebræorum loquendi formula, ita est, ut dixisti. Marci Cap. 14. v. 61. *Summus Sacerdos interrogavit eum, & dixit ei: Tu es Christus filius Dei benedicti? Jesus autem dixit illi, ego sum.* Lucæ Cap. 22. v. 66. *Et ut factus est dies, convenerunt seniores plebis, & principes Sacerdotum, & Scribæ, & duxerunt illum in concilium suum dicentes, si tu es Christus, dic nobis. Et ait illis: si vobis dixero, non credetis mihi: si autem & interrogavero, non respondebitis, neque dimittetis. Ex hoc autem erit filius hominis sedens à dextris virtutis Dei. Dixerunt autem omnes, tu ergo es filius Dei? Qui ait, vos dicitis, quia ego sum.* Hoc est, ego sum uti dicitis. Undè subiunxerunt. *Quid adhuc desideramus testimonium? Ipsi enim audivimus de ore ejus*; nempè esse se filium Dei. Joannis Cap. 10. v. 36. *Vos dicitis quia blasphemas, quia dixi, filius Dei ego sum.* Quin & hoc ipso, qui nobis obiicitur, loco Joan. 10. v. 24. Cùm Jesu nostro dixissent Judæi: *Quousque animam nostram tollis? Si tu es Christus, dic nobis palam*: hoc ipsum, quod quærebatur, professus est palam: subiungit enim Evangelista: *Respondit eis Jesus, loquor vobis, & non creditis*: Nempè quod ex me quæritis, loquor vobis, nec tamen creditis: *Opera, quæ ego facio in nomine Patri mei, ecce testimonium perhibent de me: sed vos non creditis, quia non estis de ovibus meis.* Imò usque adeo palam se, apertèque Dei filium præbuerat Jesus noster toto vitæ decursu, ut hac ipsa de causa à Judæis ad mortem postulatus sit. *Nos legem habemus*, ajebant illi, *& secundùm legem debet mori, quia filium Dei se fecit*: Joan. 19. v. 7. Quotquot etiam se illi primùm adiunxerant, eumdem uti Messiam, seu Christum à Lege, & Prophetis promissum habebant: Joan. 1. v. 41. *Andreas invenit Simonem, & dicit ei, invenimus Messiam, quod est interpretatum Christus.* Et v. 45. *Invenit Philippus Nathanaelem, & dicit ei, quem scripsit Moyses in Lege, & Prophetæ, invenimus Jesum filium Joseph à Nazareth.* Quod ergo Apostolis præceperit Jesus, ne cui tunc dicerent, ipsum esse Christum; non ideò fuit, quòd talem se ipse non præberet, palamque non prædicaret: sed quòd unius tunc Christi missionis tempus esset, non item Apostolorum: nec in hujus ministerii partem ingredi possent ii, nisi post Christi mortem, & illapsum Spiritus S. Priùs enim pro tuenda veritate Jesum mori necesse fuit, quàm cæteros pro eadem illa vitam profundere.

Sed

Sed neque se Deum esse tacuit Christus, quamquàm ex ore ejus numquam vox illa prodierit, *Deus ego sum*: quia eos sibi titulos sumpsit, qui uni Deo congruunt; undè & ipsi Judæi satis dignoscerent, eum pro Deo prorsùs haberi velle. Hinc Joan. Cap. 5. v. 17. cum in Judæorum cœtu dixisset Christus: *Pater meus usque modò operatur, & ego operor*; mortem illi statim intentarunt, quòd ea loquendi ratione *Patrem suum diceret Deum, æqualem se faciens Deo*. Non absimiliter Joan. 10. v. 30. Cùm alio in cœtu dixisset Christus, *Ego, & Pater unum sumus*; Divinitatem sibi his verbis attributam intellexere Judæi; sumptisque, quibus illum obruerent, lapidibus dixere: *De bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia, quia tu homo cum sis, facis te ipsum Deum*. Rursus Joan. 8. v. 58. cùm perindè dixisset Christus, *Amen amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego sum*: arrogatam sibi eo verbo æternitatem, divinitatemque intellexere; eaque de causa, *tulerunt lapides, ut jacerent in eum*. Cur porrò non ita perindè distinctis, conceptisque verbis Deum sese dixerit Christus toto mortalis vitæ tempore, ac subindè dixere, atque scripsere ejusdem Discipuli, & Apostoli; ratio in promptu est: quòd necdum tunc Trinitatis Mysterium expressè, distinctèque revelatum esset; sed subobscurè tantùm, & in velamine Sacrificiorum, & figurarum: adeoque periculum esset, ne hac ipsa de causa Christi prædicationem Judæi rejicerent, si Deum à Deo, (quem persona, non secùs ac natura unicum noverant) missum audirent: donec illapsu Spiritus S. plenioris, distinctiorisque revelationis recipiendæ capaces fierent. Neque enim æstimare par est, Judæorum vulgus ullam tunc Mysterii Trinitatis notitiam habuisse, nomineque *filii Dei*, quod sibi sumebat Christus, alteram Trinitatis personam intellexisse ejusdem cum æterno Patre naturæ, atque substantiæ: sed singularis dumtaxat sanctitatis, & excellentiæ virum à Deo ad salutem Israelis specialiter missum. Non est itaque cur silentium Christo nostro objiciant recutiti.

III. Nova tamen hìc oritur difficultas, quæ, ut aliquos malè torquet, ita à nobis resolvi postulat. Sit ita, inquiunt aliqui, Christus se filium Dei vocitarit, eoque illum ornarint titulo Apostoli ejus, atque Discipuli; attamen nonnisi filius Dei adoptivus erat, ea videlicet adoptione, quæ ex gratia, singularibusque Spiritus S. donis sobolescit; non filius naturalis ex ipsa Patris substantia genitus, ejusdemque naturæ divinæ communione consubstantialis. Id ex duplici Scripturæ loco colligere sibi videntur. Primus occurrit Joan. 10., ubi cùm Christus adstantibus Judæis se ipsum Dei filium nuncupasset; iique idcircò commoverentur, eumque lapidibus oppetere vellent, quasi per summam blasphemiam Dei titulos sibi arrogasset; Christus eorum impetum sedavit his verbis, quibus emissum verbum interpretatus est, & emollivit, v. 34. *Nonne scriptum est in lege vestra*, (Psal. 81.) *ego dixi Dii estis, & filii excelsi omnes? Si illos dixit Deos, ad quos sermo Dei factus est, & non potest solvi Scriptura: quem Pater sanctificavit, & misit in Mundum, vos dicitis, quia blasphemas, quia dixi, filius Dei sum?* Ex quibus ita colligunt: Idcircò probat Christus Dominus, nullam se blasphemiam admisisse, Dei filii titulum sibi arrogando, quia in Scripturis,

filii

filii Dei, ac etiam Dii appellantur ii, ad quos sermo Dei factus est: at ii ad quos factus est sermo Dei, Prophetæ nimirum, & Justi veteris Testamenti non aliter Dii dicuntur, & filii Dei quàm ex gratia adoptionis: non itaque alio sensu Christus ipse filius Dei, ac Deus haberi voluit. Rursus filiationem suam idcircò probat eo loci Christus Dominus, quia à Patre sanctificatus est: *Quem Pater*, inquit, *sanctificavit, & misit in mundum, vos dicitis quia blasphemas, quia dixi filius Dei sum?* Non alia ergo filiatio illi est, quàm quæ sanctificatione obtinetur: hæc porrò non nisi gratuita est, & adoptiva. Et quidem si Christus naturalem se Dei filium, verumque Deum appellasset, nusquam se contrà Judæos ab ea, cujus accusabatur blasphemia liberasset allato Prophetarum, atque Justorum exemplo, quos Scriptura nonnisi improprio, & translatitio sensu Deos appellat. Hoc primum.

Alterum ex Lucæ Cap. 1. petitur argumentum, ubi Angelus Christi Incarnationem Virgini pariturae prænuncians; cum illa adeo felici Nuncio respondisset; *quomodo fiet istud, quia virum non cognosco?* Reposuit v. 35. *Spiritus Sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi: ideoque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei.* Ideo ergo Christus de Virgine natus vocatus est filius Dei, quia superveniente Spiritu Sancto, obumbrante Altissimo conceptus est: At filiatio, quæ non aliter habetur, quàm merito purissimæ conceptionis temporalis, & ex superveniente Spiritus Sancti gratia, accidentaria dumtaxat, est adoptiva, gratuita, non naturalis, ac substantialis, quæ ex æternitate, ac necessariò habetur: Christus igitur filiationem divinam, substantialem, naturalem, eternam non habet; sed ut maximè gratuitam, accidentariam, uno verbo dixerim, adoptivam. Hoc alterum quod aliquos malè torquet argumentum.

IV. Non est tamen difficile utrumque refellere. Ad id ergo, quod primo loco positum est, reponi in primis potest: Christum, quoties se Dei filium turbas alloquens vocitavit, non illico id omne ab iis intelligi voluisse, quod illis suberat verbis; esse se nimirum Dei filium naturalem ex eterni Patris substantia genitum: quia necdum expressè, distinctèque revelato Trinitatis Mysterio, æterna illa secundùm substantiam generatio longissimè erat à Judæorum intelligentia, sensuque disiuncta: sed id unum tunc temporis intelligi voluisse, illum se esse singularis virtutis, sanctitatis, & excellentiæ virum, quem venturum in salutem Israelis, Lex, & Prophetæ promiserant. Adeoque nihil mirum, si eo se titulo in eum dumtaxat sensum intellecto dignum probarit, Prophetarum, ac Justorum exemplo, qui cum tantæ dignitatis, & excellentiæ non essent, Dii tamen, ac filii Dei sunt appellati, Psalmo 81. v. 6. *Ego dixi Dii estis, & filii excelsi omnes.*

Quidni quoque reponamus: Christum Dei filii titulum stricto prorsus sensu, (ut re vera erat) sibi arrogantem; objectam sibi à Judæis blasphemiæ notam depulisse, non facta comparatione sui ipsius cum Prophetis, & Justis; qui ideo tantùm dicti Dii, ac Dei filii, quia ad ipsos *sermo Dei factus est*: sed argumento, ut logici loquuntur, à minori ad majus. Quasi diceret, si illos Scriptura Deos appellat, ad quos sermo Dei

Dei factus est, Prophetas scilicet, ac Justos veteris Testamenti; quantò magis citra blasphemiam filius Dei appellari potest ille, qui substantialis Dei sermo est? Si Justi quilibet filii Dei nuncupatur vel hoc solo titulo, quòd per adventitiam, & accidentariam Spiritus S. gratiam sanctificati sunt; quantò magis eo titulo dignus erit ille, quem Pater sanctificavit ea sanctificatione substantiali, quam ex ipsa sui æterna generatione sortitur: de qua Paulus ad Romanos 1. v. 4. *Qui prædestinatus est filius Dei in virtute secundùm spiritum sanctificationis*, nimirum æternæ.

Alterum ex verbis Angeli Virginem salutantis delibatum argumentum, mero laborat æquivoco; quod enodare, & expedire facile sit. *Spiritus S.* inquiebat Nuncius ille cælestis, *superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi: ideoque quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei*. Benè profectò: at perperam infertur: Christus ergo habet, quòd filius Dei sit appellatus, quia obumbrante Spiritu Sancto conceptus est. Minimè gentium: quia *τὸ nascetur ex te* non applicat supra personam Christi absolutè, & secundùm sese spectatam, sed supra personam, quatenus subsistit in natura assumpta. Nihil itaque aliud sibi volunt Angelica verba, quàm obumbrationem Spiritus Sancti, qua deipara Virgo fæcundata est in causa fuisse, cur homo ille ex Virgine natus filius Dei vocetur, & sit. Quatenus, scilicet, humana natura ex Spiritus Sancti obumbratione obtinuit, ut Dei filio hypostaticè jungeretur; eaque ratione vocaretur, & esset, quòd ex Virgine natum est. Non itaque absolutè, ac sinè modo inferendum est, Christum ex sua Conceptione temporali habuisse, quòd filius Dei nominetur: sed restrictè Christum ut hominem eam filii nomenclaturam obtinuisse ex ea conceptione purissima, qua humana natura hypostaticè Verbo Dei unita est.

Si cui fortè responsum istud videtur obscurius, & impeditius, istud alterum sibi habeat. Ideo Christum Dei filium dictum esse, quòd obumbrante Spiritu Sancto de Virgine Matre conceptus sit: quia vel ex hoc solo quasi à posteriori, & à signo externo, Christum Deum esse, ac Dei filium naturalem certò colligimus: propterea quòd soli Deo temporaliter genito mira illa, ac prodigialis conceptio debeatur: juxta quod Ecclesia canit, *Miretur omne sæculum, talis decet partus Deum*. Undè non ait Angelus, *Ideoque quod nascetur ex te, erit filius Dei*: sed *vocabitur filius Dei*: nimirum ab hominibus, cum ex hujusmodi signo discentibus. De cætero enim ratio à priori, ac necessaria cur Christus verus sit, ac naturalis Dei filius, est, quia ex substantia Patris ante sæcula genitus est. En tibi enervatum illum, non Judæorum quidem, (nec enim solent illi adeò substantialiter disputare) sed Arianorum, & Socinianorum Achillem.

V. Quandoquidem autem in hanc aleam cum Arianis, ac Socinianis ingressi sumus: juvat levi saltem manu reliqua momenta refellere, quibus Christi divinitatem pari perfidia aggrediuntur. Congerunt itaque illi ea omnia Evangelii loca, ubi Christus suæ veluti conditionis, & sortis oblitus Divinitatis titulos recusare, atque à se amovere visus est: ut prescientiam rerum omnium, ac præsertim extremi judicii, quam sibi inef-

bi inesse diffitetur, Marci Cap. 13. *De die illa nemo scit, neque filius hominis*: summam largiendi cui voluerit Regni Cœlestis potestatem, quam se habere negat, Matth. 20. v. 23. *Sedere ad dexteram meam, vel sinistram non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo*: omnipotentiam, qua se præditum negat Joan. 5. v. 23. *filius non potest à se facere quidquam*: æqualitatem cum Patre, quàm sibi fatetur indebitam Joan. 14. v. 28. *Pater maior me est*: summam bonitatem, Marci Cap. 10. v. 18. *Cur me dicis bonum? Nemo bonus, nisi solus Deus*. Quo ultimo loco supremam bonitatem uti sibi minùs debitam, non modò à se amovet, sed ea maximè ratione, quòd Deo soli debeatur: satis profectò innuens ab eo se titulo longè esse. Ad restim funiculum addunt Apostoli dictum, ad Romanos Cap. 1. v. 4. *Qui prædestinatus est filius Dei in virtute secundùm spiritum sanctificationis*. Cum enim prædestinatio non sit, nisi de rebus liberis, & futuris; cum nec ex æternitate, nec ex necessitate naturæ Dei filium esse colligunt, sed ex tempore tantùm, atque ex liberæ adoptionis gratia, qui divina prædestinatione factus est filius Dei.

Sed sunt hæc planè ludicra, atque futilia. Utque singula distinctè percurram: Quis prudens diffiteri audeat, extremi judicii diem fuisse Christo perspectam, si quæ de ipso Scriptura narrat, paulisper attenderit? *Constitutus est judex vivorum, & mortuorum*: Ut ait D. Petrus Act. 10. v. 42. Quis porrò judex ignoret pronunciandæ sententiæ, & ferendi judicii diem? Auctor ille est sæculorum, atque ita extremæ diei. *Per quem fecit & sæcula*, ad Hebræos Cap. 1. v. 1. Quis verò opifex suum opus ignoret? In illo *thesauri omnes scientiæ, & sapientiæ* conditi erant: qua ergo fortè hoc illum divinæ sapientiæ arcanum latuisset? Idcircò itaque extremum judicii diem se nescire respondit ab Apostolis interrogatus, quia Dei Patris Legatus erat ad homines missus; atque ita Legatorum more respondit, qui ea se nescire dicunt, quæ tenent sub sigillo: ea quippè re ipsa nesciunt ut Legati, quia eorum revelatio illis delegata non est. Nec propterea aut amphibologia, aut æquivocatione usus est Christus, ut nonnullis Christianæ morum disciplinæ corruptoribus visum est, qui eo Christi exemplo abutuntur, ut æquivocationum, & amphibologiarum usum fidelibus licitum faciant. Non, inquam, iis usus est Christus, quia cùm verba significandi vim ex publico usu recipiant, quisquis verbis juxta publicum usum significantibus utitur, sinè æquivocatione, & amphibologia censendus est loqui: nec mentis, ut ajunt, restrictione opus habet, ne mendacii reus evadat ita loquens. Porrò verbum *nescio* in ore Legati de secreto Regis interrogati ex publico usu in quacumque Republica bene constituta recepto id sonat unum, *nescio ut revelem*; etsi aliunde noverit, ut occultet. Quare Legatus, qui ita ore rotundo se nescire respondet, ubi de secreto principis interrogatur, tam non mentitur, nec æquivocatione utitur; quàm nec Confessarius, qui de rebus in sacro Tribunali auditis interrogatus, simpliciter, & absolutè respondet, *Nescio*: quia nimirum ex publico Ecclesiæ usu verbum *nescio* id unum in ejus ore sonat, nescio ut homo, nescio ut revelem: adeoque mentis restrictione non indiget, qui sic loquitur, ut mendacium evitet; si tamen

nugaci

nugaci illa arte vitari posset. Cæterùm Christum Dominum, aut etiam Angelos, Patriarchas, Prophetas, Apostolos æquivocis, aut amphibologiis usos esse, commentum est insulsum, erroneum, impium ab universo Clero Gallicano damnatum solemni Censura, anno 1700. die 4. Septembris pronunciata adversus hæc, aliaque fætida sordentium quarundam scholarum purgamenta. Propositio Episcoporum censuræ subjecta hæc erat: *Patriarchæ, & Prophetæ, Angeli, ipse Christus, nedum viri justi, & sancti æquivocationibus, sive amphibologiis, & restrictionibus mentalibus usi sunt:* Episcoporum verò censura his verbis expressa fuit: *Hæc propositio scandalosa est, temeraria; mysticè, propheticè, parabolicè, sivè æconomicè, ad insinuandam altiùs veritatem dicta, vel tacita cum vulgaribus gestis confundit, Sanctorum Patrum acta ludibrio vertit, ipsis etiam Angelis iniuriosa, erga Christum contumeliosa, & impia.* Ita Religiosissimi, doctissimique Præsules Galliarum. Sed hæc obiter ad eam assertionem morum corrùptricem refellendam. Alia jam Judæorum, & Arianorum objecta paucis expedio.

VI. Quo titulo extremi judicii diem perspectam habuit Christus Dominus, ita & habuit conferendi cui liberet Regni Cœlestis arbitrium, quod nobis sanguine suo mercatus est. Annon enim Cœleste Regnum pro summa potestate latroni pœnitenti largitus est? Tantùmque abest, ut hoc inesse sibi negarit arbitrium filiorum Zebedæi Matrem alloquens, quin potiùs confirmavit. Non enim ait, *non est meum dare, sed Patris*: verùm, *non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre*. Quasi dicat, non est æquum dare vobis titulo, quem obtenditis, consanguinitatis: sed iis dandum est, quibus ob virtutis meritum à Deo Patre, & à me quoque paratum est. Uno verbo, non inesse sibi negat conferendi potestatem, sed iis inesse negat obtinendi meritum, qui à Deo Patre prædestinati non sunt.

Quod ad Omnipotentiam attinet, plana res est, non posse filium *à se facere quidquam*, hoc sensu: quòd uti naturam habet à Patre, non à se ipso; ita & agendi virtutem, quæ divinæ naturæ est indivulsa, non habet à se, sed à Patre. Nec tamen idcircò minùs potest: imò, ut ait ipsemet, *quæcumque Pater fecerit, hæc & filius similiter facit*, Joannis 5. v. 19. Id itaque non imbecillitatis, sed suæ à Patre processionis est argumentum.

Ruit mole sua illud alterum de æqualitate cum Patre, quam Christum his verbis negasse volunt, *Pater major me est*. Per omnium quippè ora volitat trita responsio, Christum uti hominem Patre quidem esse minorem, tametsi uti Deus sit illi non æqualis modò, verùm etiam omninò consubstantialis; juxta vulgatum illud Symboli Divo Athanasio perperam adscripti: *Æqualis Patri secundùm divinitatem, minor Patre secundùm humanitatem*: quo vel uno, Christi Domini dictum Arianis eripitur. Quia tamen interpretationem illam minimè patiuntur quorumdam Patrum testimonia, Gregorii, scilicet, Nazianzeni, Basilii, Cyrilli Alexandrini, Chrysostomi, Athanasii, Tertulliani, Hilarii, qui Christum etiam uti Deum, quodam dicendi modo, Patre minorem agnoscunt; idcircò istud quoque ad solutionis cumulum addimus: Patrem

æternum in ratione principii processionis quadam (ut Schola loquitur) relata dignitate, atque præstantia gaudere, Filio, ac Spiritui Sancto minimè communi. Sic etenim Pater, & Filii, & Spiritus Sancti principium est, ut ii vicissim Patris principium nequaquam sint. Quæ tamen excellentia, atque præstantia, cùm merè relata sit, absolutam in natura æqualitatem minimè lædit. Ne quis verò putet, quæsitum de Scholæ tribulis, ac vepretis suffugium illud esse, potiùs quàm genuinum Patrum illorum interpretamentum; S. Cyrilli verba dabo, quibus & suam, & aliorum Patrum sententiam in eum planè modum exponit, lib. 11. Thesaurorum: *Cùm secundùm substantiæ rationem æqualis sit Patri filius, & per omnia similis, majorem tamen ipsum dicit, (Pater major me est) tamquam principio carentem, cùm habeat ipse principium; eo ipso dumtaxat, quod ex Patre est, tametsi cum eo existentiæ ratione conveniat.*

Quintum minùs urget, si Christi loquentis scopum attendimus. Dum enim cuipiam eum Magistrum bonum appellanti respondit, *cur me dicis bonum? Nemo bonus nisi solus Deus*, non inesse sibi, aut bonitatem, aut Divinitatem inficiari voluit, sed interrogantis incredulitatem retundere; qui, cùm ipsum Deum nollet agnoscere, bonum eum nihilominus appellabat. Quare argumento velut ad hominem usus, dixit: cum me Deum abneges, quid me tamèn bonum appellas? Cum bonus verè nemo sit, nisi solus Deus.

Postremi, quod Pauli est, testimonii explicandi duæ apparent viæ. Una est, si dicamus cum Doctore Angelico, in ea propositione, *Christus prædestinatus est filius Dei*, τò *filius* propositionis subjectum esse, non prædicatum: quò significetur, filium Dei prædestinatum esse ut homo fieret, hominesque redimeret. Altera, si dixerimus τò *Christus* non supponere pro persona absolutè sumpta, sed quatenùs in humana natura subsistit: ut sit sensus, humanam naturam in Christo prædestinatam esse, ut assumeretur ad conditionem Filii Dei per unionem hypostaticam cum Verbo Dei. Qua duplici explicatione difficultas omnis elisa est.

At interim, dum Arianos insequor, à suscepto munere, & instituta cum Hebræis disputatione procul abscedo. Dum enim promissum sibi Christum Deum fore diffitentur, ac etiam evincere satagunt, à Sanctorum Patrum testimoniis, & à Scholæ nostræ subtilitatibus procul abstinent, in quibus fatentur, mediocriter se esse versatos. Quare ab opere supervacuo abstinendum, & progrediendum ad alia.

EXERCITATIO X.

De postrema promissi Messiæ nota; Seu de partu Virgineo, quo in lucem edendus erat.

I. DE partu Virgineo, quo Christus in lucem edendus erat, nulla nobis cum Judaica Synagoga lis esset, si Deum illum futurum (quod jam abundè probavimus) una nobiscum agnoscerent. Quid enim tam Deum deceat, hominem inter homines prodíturum, quàm de illibata Virgine nasci? At, ut illud perfractè negant, ita & istud pari audacia, atque perfidia diffitentur. Quare ut postremam istam promissi Messiæ notam ex superiori jam spontè fluentem paucis expediam, rem fermè totam ad unius Isaiæ oraculi criterium revoco, cujus occasione gravis Christianos inter, atque Judæos controversia dudum emersit: *Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel: butyrum, & mel comedet, ut sciat reprobare malum, & eligere bonum*, Isaiæ Cap. 7. v. 14. Quod in Deiparæ partu impletum esse, testatur Matthæus Cap. 1. v. 22. *Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur, quod dictum est à Domino per Prophetam dicentem, Ecce Virgo in utero habebit filium &c.*

Utque id ab omnibus intelligi facilè possit, occasionem, qua fusum oraculum est, paucis exponam. Rasin Rex Syriæ, & Phacee Rex Israel sociatis viribus, & copiis Civitatem Jerusalem obsidione cinxerant, eamque vehementèr urgebant, & Achazum Regem Juda ad extremas angustias adigebant: cum Deus, misso Isaja Propheta, Regi Achazo periclitanti fecit animum, spoponditque brevi futurum, ut ab iis hostibus eximeretur. Is minùs integram fidem Prophetæ præstitit; quòd in tam præcipiti rerum eventu promissam liberationem ab omni veri specie remotissimam existimaret. Quapropter, ut promissis fidem adderet Isaias, spopondit, se miraculum quodcumque liberet in Achazi oculis editurum in editæ Prophetiæ confirmationem. Renuit impius Rex, nolle se, inquiens, tentare Dominum. Tunc despectum se sentiens Isaias, converso sermone ad domum David, cui duram in Deum cervicem exprobravit, futurum spopondit, ut Deus spontè sua portentum omnium maximum ederet, Virginis, scilicèt, pariturae, cujus filius *Emmanuel*, hoc est, nobiscum Deus vocandus esset: addiditque, terram duorum illorum Regum Jerusalem obsidentium devastatum iri, antequam Virginis pariturae filius annos attingeret rationi proximos. *Propter hoc*, inquit Propheta, *dabit Dominus ipse vobis signum. Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel: butyrum, & mel comedet, ut sciat reprobare malum, & eligere bonum. Quia antequam sciat puer reprobare malum, & eligere bonum, derelinquetur terra, quam tu detestaris, à facie duorum Regum suorum.*

Eo oraculo prenunciatum Messię ortum summo consensu contendimus, quotquot Christiano nomine sumus; favetque nativus Scripturæ sensus, si paulò

si paulò penitiùs perpendatur. Cum etenim impius Achaz fieri non posse crederet, ut Dei ope à duobus potentissimis hostibus liberaretur, signaque in promissæ liberationis confirmationem oblata respueret; significare voluit Deus, in ipsius nutu esse positum, ut majora prodigia edat, & ab hostibus longè potentioribus homines liberet. Quare facturum se, inquit, ut etiam Virgo gravida gigneret, Deumque pareret, totumque humanum genus à diaboli tyrannide, cujus levem imaginem duo illi Reges Jerusalem obsidentes præferebant, sinè cunctatione liberaretur.

Judæi è contrario nihil, quod Messiam contingat, eo vaticinio prænunciari volunt; Christianosque enunctioris esse naris existimant, qui magna inibi mysteria subodorentur, ubi nulla re ipsa sunt. Quare tria ponunt hujusce vaticinii occasione: primùm, perperam in vulgata Ecclesiæ versione legi, *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium*; cùm hebraica vox *haalma*, quæ in primigenio textu legitur, non Virginem necessariò sonet, sed puellam adolescentulam, quæcumque sit illa, sivè virum experta, sivè intacta, sivè nupta, sivè innupta. Secundò, nihil miraculi fore ajunt, tametsi necessariò legendum esset, *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium*: Id enim, inquiunt, eo sensu dictum non esset, quasi Virgo servata virginitate Deum conciperet: sed quòd Virgo cum esset antea, filium deflorata virginitate parturiret. Eo planè modo, quo Christus de miraculis à se patratis Joanni renunciari jussit, *quia cæci vident, claudi ambulant, surdi audiunt*, Matth. Cap. 11. v. 5. non quasi in ipsa cæcitate, & surditate viderent, atque audirent, sed quòd cæci, surdique cum essent antea, sanata jam cæcitate, ac surditate, integris sensibus uterentur. Tertiò, prænunciatum eo vaticinio contendunt longè alium à Messia; Ezechiam, scilicèt, filium Achaz, ut aliquibus placet; seu etiam ipsius Isaiæ filium nasciturum, ut alii magis probant: quo necdum ex ephebis egresso, Syriæ Regnum devastatum est.

II. Tria hæc æque falsa demonstrare officii nostri est, si quo fœlici exitu Judæos volumus exagitare, ac celeberrimum vaticinium, quo maximè Fides Catholica nititur, ab impuris cavillationibus vindicare. Agedum, nostram advocationem domesticæ causæ accomodemus. Hoc primum esto hodiernæ exercitationis caput: Legendum omninò in Isaiæ oraculo, *Ecce virgo concipiet*: nec vox illa hebraica *haalma* cum articulo emphatico *ha* scripta anceps habenda, quasi in puellam, sivè quæ virum passa sit, sivè quæ ejus fuerit expers, ex æquo congruat: sed ei soli necessariò competit, quæ virginitatem adhibita custodia servarit; quæque ad eam custodiendam abstinuerit publico, & intra parthenonos septa se continuerit.

Enimverò vox *haalma* ab hebraico themate *alam*, quod abscondere propriè significat, derivatur. Hincque addenotandam Virginem integram desumpta est; quòd olim in more positum esset, ut Virgines magna diligentia secluderentur, & ab omni virorum accessu semotæ custodirentur: ut videre est lib. Esther Cap. 2., & lib. 2. Machabæorum Cap. 7. v. 19. tum apud Josephum lib. 7. Antiquitatum Judaicarum Cap. 7. ut Scriptores prophanos silentio mittam. Hinc Salomon Virginem describens in Can-

in Canticis Cap. 4. v. 12. *Hortus conclusus*, inquit, *soror mea Sponsa, hortus conclusus, fons signatus*, quòd nempè Virgines clausæ, obseratæ, obsignatæque essent, ut inviolatum Virginitatis suæ sigillum, & integra pudoris claustra custodirent.

Hoc ipsum confirmant alia non pauca Scripturarum exempla, ubi eadem illa hebraica vox *haalma*, cujus occasione cavillari Judæi solent, ad Virginem viro prorsus incognitam denotandam usurpata est, præmisso articulo illo emphatico *ha*. Genesis Cap. 24. v. 16. Ubi de Rebecca nondum certè deflorata versio latina habet, *Puella decora nimis, Virgoque pulcherrima, & incognita viro*: textus hebraicus habet *haalma*. Idem Mariæ sorori Moysis attribuitur nomen, Exodi Cap. 2. v. 8., quo tempore necdum viro subacta fuerat. Uno verbo nullus in universa, qua latè patet Scriptura Sacra, contextus adnotari potest, ubi ea hebraica dictio usurpata legatur ad juvenculam viro cognitam designandam. Nolim in his mihi fidem integram dari, quippè qui vix aliquid in hebraicis litteris balbutire audeo; Sed detur integra Hieronymo viro hebraicè longè doctissimo, qui hebraicos Codices non secus ac digitos suos, & ungues noverat: *Ostendant itaque Judæi*, inquit ille, *in Scripturis alicubi positum haalma, ubi adolescentulam tantùm, non Virginem sonet: & concedimus eis, illud, quod in Isaia apud nos dicitur, Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, non absconditam Virginem, sed adolescentulam significare jam nuptam*. Quocirca tria esse hebraica nomina observat Sanctissimus Doctor lib. 1. contra Jovinianum, quæ solent hac in materia sacris in litteris usurpari: 1. *Naara*, quod adolescentulam simpliciter sonat, seu Virgo sit, seu corrupta: estque propterea ætatis dumtaxat nomen: 2. *Betulah*, quod ex adverso Virginem sonat, sivè adolescentula sit, sivè ætate provecta: estque idircò dumtaxat integritatis nomen. 3. *Haalma*, quod utrumque simul significat, Virginem, scilicèt, & adolescentulam; ut integritatis simul, & ætatis teneræ nomen sit. Eoque ultimo propterea usum Isaiam celebri illo, quod expendimus vaticinio, ut adolescentulam simul, & Virginem parituram designaret. Hinc & lingua punica, quæ ex hebræa nata est, *Haalma* Virginem sonare, idem ille nobis est auctor in suis ad Isaiam commentariis.

III. Accedit in hujusce catholicæ veritatis confirmationem, septuaginta Interpretum fides, quibus non stare, Judæis religio debet esse: ii quippè, & genere, & religione Judæi erant: Oraculum autem illud grecè vertentes, nulla circuitione usi, Παρθένος reddiderunt, quod Virginem integram denotare nemo nescit: ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ λήψεται υἱόν, *Ecce Virgo in utero concipiet Filium*. Ita pariter habent Paraphrases Chaldaicæ, Versiones Syriaca, & Arabica, Virginem perindè vertentes. Quibus ex recentioribus adjungendus venit R. David Kimchi in libro Radicum, ubi eamdem illam significationem inesse dictioni *haalma* disertè docet. Quare ridendi omninò veniunt recentiores Hebræi, qui versiones Symmachi, Aquilæ, Theodotionis nobis obtrudunt, ubi loco Virginis Juvenculam transtulerunt. Quis etenim nesciat, Symmachum Ebionitarum hæresi fuisse infectum, quibus Jesu Matris Virginiatem inficiari, solemne erat: Aquilam, & Theodotionem proselitos

fuisse

fuisse judaizantes, qui suas Scripturæ Sacræ versiones suis erroribus accomodarunt. Egregii sanè viri, qui in hacce eliquanda controversia judices audiantur! Scilicet, qui adversæ partis erroribus polluuntur. Certè consule Atheos, negabis Deum. Quid ergo mirum, si professi Marianæ Virginitatis osores Semi-Judæi hoc illi oraculum, quo maximè nititur, dolosis versionibus eripuerint?

Ludunt pariter, illuduntque, qui vulgatum nostrum Interpretem alia Scripturæ loca reddentem, *adolescentiam*, & *adolescentulas* quandoque vertisse, nobis opponunt, ubi vocabulum *haalma* in Hebræo textu positum erat: ut Proverbiorum Cap. 30. v. 18. *Tria sunt mihi difficilia, & quartum penitùs ignoro, viam Aquilæ in Cœlo, viam colubri supra petram, viam navis in medio mari, & viam viri in adolescentia sua*. Et in Canticis Canticorum Cap. 2. v. 2. *Adolescentulæ dilexerunt te nimis*. Primam quippe adolescentiam intelligit Salomon in Proverbiis, qua quis adhuc delitescit, & absconditus est; adeòque adolescentiam virginalem, idque sibi vult unum, ignorari viam viri in prima adolescentia sua, quia ex prima viri adolescentia dignosci non potest, quis tandem futurus sit. *Haalma* itaque adolescentiam sonare non diffitemur: at non qualemcumque, sed absconditam, ignotamque; adeòque Virginalem, qualem profectò Salomon intelligi vult, ejusdemque vulgatus Interpres. Nec minùs adolescentulas Virgines intelligit in Canticis Canticorum, quas, & à Reginis, & à concubinis, quæ virum, scilicèt, passæ fuerant, apertè distinguit, Cap. 6. v. 7. *Sexaginta sunt Reginæ, & octoginta concubinæ, & adolescentularum non est numerus*: quæ nondum viro subactæ fuerant.

IV. Jam, quod alterum Judaicæ cavillationis caput attinet, id pari fide, atque constantia pronuncio: Virginem parituram eo Isaiæ oraculo designari, quæ servata virginitare filium edat. Conceptum etenim Virginis portendit eo loci divinus Vates uti signum ingens, hoc est, veluti rem novam, inusitatam, prodigialem: *Pete tibi signum à Domino*, inquit ille, *sivè in profundum inferni, sivè in excelsum supra*: Quid verò novi, ac prodigii haberet, si puella more communi fœminarum post delibatam Virginitatem filium esset paritura? Unde Hebraicus textus ita periodum effert, ut planè virginitatem partui coniungat: Ita quippè, si voculas ipsas, ac syllabas religiosiùs æmulari velimus, legendum venit: *Ecce Virgo prægnans, & pariens filium*. Atque hæc ipsa novitas est, omnibus retrò sæculis ignorata, quam verbis paululum immutatis vaticinatus est Jeremias Cap. 31. v. 22. *Creavit Dominus novum super terram, fœmina circumdabit virum*: cùm tamen, si Judaicis interpretamentis aures accomodamus, nullam esse novitatem planè liqueat, totumque, quantum quantum est, conceptionis miraculum evanescat.

V. Tertium tandem, quod obtrudunt, ludicrum prorsus est, ac desperatæ causæ apertissimum argumentum: eo, scilicet, Isaiæ oraculo portendi ortum Ezechiæ filii Regis Achazi, aut certè ortum filii ipsiusmet Isaiæ Prophetæ. Insulsum planè commentum! Fac enim, Filium de Virgine nasciturum non prænunciari hoc loco: fac, non promitti *Emmanuelis*, hoc est, pueri divini conceptum: fac, uno verbo dicam, nihil ni-

commu-

communem partum denunciari: necdum tamen ad Ezechiæ filii Achaz, aut etiam ad ipsius Isaiæ filii nativitatem prænunciandam oraculum istud flecti posset, ut Judæi plus nimio imprudentes, nec satis in historia sacra versati fabulantur. Qua etenim amabò sorte Ezechiæ ortum prænunciasset tunctemporis Isaias, uti illorum aliqui volunt; cùm is diu antea natus esset, multosque jam annos numeraret? Ita porrò rem esse, ex sacris litteris liquet. Achaz enim, quo regnante vaticinium istud fusum est, *sexdecim annis regnavit*, ut habetur lib. 4. Regum Cap. 16. v. 2. Achaz autem Ezechiam filium suum *annos viginti quinque natum* hæredem Regni reliquit, uti Cap. 18. v. 2. legere est: annos ergo circiter decem numerabat Ezechias, dum Achaz pater ejus regnum obtinuit; atque adeò multò plures numerabat annos, dum Achazo regnum obtinente oraculum istud, quod expendimus, ab Isaia pronunciatum est.

Sed neque fęlicioribus ventis mare istud enavigant, qui ipsius Isaiæ filii ortum portendi eo vaticinio commenti sunt. Illius etenim pueri ortus portenditur, quo necdum annos rationi proximos obtinente, Samaria devastanda erat: *Antequam sciat puer reprobare malum, & eligere bonum, derelinquetur terra, quam tu detestaris à facie duorum Regum*. Seu, ut sequenti Capite dicitur v. 4. *Antequam sciat puer vocare patrem suum, & matrem suam, auferetur fortitudo Damasci, & spolia Samariæ*: At quo tempore Regnum Samariæ eversum est, annos facilè sexdecim Isaiæ filius numerabat; utpotè qui jam anno quarto Regni Achaz natus erat; adeoque diu ante bonum à malo secernere noverat: aut certè diu ante patrem, ac matrem ex nomine appellabat. Rursùs illius pueri ortus denunciatur, cujus mater, sin minùs Virgo, at saltem juvencula erat: ita quippe Judæi volunt: at Isaiæ uxor Juvencula tunc profectò non erat, sed vetula potiùs: non itaque illius filii ortus describitur eo loci. Suis itaque retibus implicantur Hebræi, dum ista suffugia quærunt, ut eliquatissimæ veritati nebulas offundant, partumque virgineum singularem promissi Messiæ prærogativam inficientur.

VI. Quod opponunt nihilominùs, difficultatem non levem habet, multorumque torsit ingenia. Ajunt quippè, incredibile prorsus esse, ut Isaias Achazo à duobus Regibus obsesso futuram liberationem promittens, in hujus promissę liberationis fidem signum dederit partum illum Virgineum, ortumque Messiæ, quem nos annis circiter octingentis post Achazi obitum contigisse existimamus. Rei etenim promissę signum, quo nobis promissionis veritas confirmatur, rei promissæ exitum antevertere necesse est: aliàs nullam nobis promissæ rei fidem faciet. Non ergo Jesu nostri ortus eo vaticinio portenditur.

Verùm non est ita, ut ajunt, non est ita. Neque etenim Isaias virgineum partum uti prognosticum signum futuræ liberationis Achazo dederat: sed contrà potiùs, cùm prognosticum signum, seu miraculum ab Isaia edendum nollet Achaz, Prophetamque uti falsum ariolum despicaretur, nullam dictis ejus, & promissæ liberationi fidem adjungens: is, ut verum se Prophetam ostenderet, Deumque majora præstare posse, quàm quæ hac occasione Achazo promittebat, significaret; partum Vir-

gineum

fuisse judaizantes, qui suas Scripturæ Sacræ versiones suis erroribus accomodarunt. Egregii sanè viri, qui in hacce eliquanda controversia judices audiantur! Scilicet, qui adversæ partis erroribus polluuntur. Certè consule Atheos, negabis Deum. Quid ergo mirum, si professi Marianæ Virginitatis osores Semi-Judæi hoc illi oraculum, quo maximè nititur, dolosis versionibus eripuerint?

Ludunt pariter, illuduntque, qui vulgatum nostrum Interpretem alia Scripturæ loca reddentem, *adolescentiam*, *& adolescentulas* quandoque vertisse, nobis opponunt, ubi vocabulum *haalma* in Hebræo textu positum erat: ut Proverbiorum Cap. 30. v. 18. *Tria sunt mihi difficilia, & quartum penitùs ignoro, viam Aquilæ in Cælo, viam colubri supra petram, viam navis in medio mari, & viam viri in adolescentia sua.* Et in Canticis Canticorum Cap. 2. v. 2. *Adolescentulæ dilexerunt te nimis.* Primam quippe adolescentiam intelligit Salomon in Proverbiis, qua quis adhuc delitescit, & absconditus est; adeòque adolescentiam virginalem, idque sibi vult unum, ignorari viam viri in prima adolescentia sua, quia ex prima viri adolescentia dignosci non potest, quis tandem futurus sit. *Haalma* itaque adolescentiam sonare non diffitemur: at non qualemcumque, sed absconditam, ignotamque; adeòque Virginalem, qualem profectò Salomon intelligi vult, ejusdemque vulgatus Interpres. Nec minùs adolescentulas Virgines intelligit in Canticis Canticorum, quas, & à Reginis, & à concubinis, quæ virum, scilicèt, passæ fuerant, apertè distinguit, Cap. 6. v. 7. *Sexaginta sunt Reginæ, & octoginta concubinæ, & adolescentularum non est numerus:* quæ nondum viro subactæ fuerant.

IV. Jam, quod alterum Judaicæ cavillationis caput attinet, id pari fide, atque constantia pronuncio: Virginem parituram eo Isaiæ oraculo designari, quæ servata virginitate filium edat. Conceptum etenim Virginis portendit eo loci divinus Vates uti signum ingens, hoc est, veluti rem novam, inusitatam, prodigialem: *Pete tibi signum à Domino*, inquit ille, *sivè in profundum inferni, sivè in excelsum supra*: Quid verò novi, ac prodigii haberet, si puella more communi fœminarum post delibatam Virginitatem filium esset paritura? Unde Hebraicus textus ita periodum effert, ut planè virginitatem partui coniungat: Ita quippè, si voculas ipsas, ac syllabas religiosiùs æmulari velimus, legendum venit: *Ecce Virgo prægnans, & pariens filium.* Atque hæc ipsa novitas est, omnibus retrò sæculis ignorata, quam verbis paululum immutatis vaticinatus est Jeremias Cap. 31. v. 22. *Creavit Dominus novum super terram, fœmina circumdabit virum*: cùm tamen, si Judaicis interpretamentis aures accomodamus, nullam esse novitatem planè liqueat, totumque, quantum quantum est, conceptionis miraculum evanescat.

V. Tertium tandem, quod obtrudunt, ludicrum prorsus est, ac desperatæ causæ apertissimum argumentum: eo, scilicet, Isaiæ oraculo portendi ortum Ezechiæ filii Regis Achazi, aut certè ortum filii ipsiusmet Isaiæ Prophetæ. Insulsum planè commentum! Fac enim, Filium de Virgine nasciturum non prænunciari hoc loco: fac, non promitti *Emmanuelis*, hoc est, pueri divini conceptum; fac, unò verbo dicam, nihil ni commu-

communem partum denunciari: necdum tamen ad Ezechiæ filii Achaz, aut etiam ad ipsius Isaiæ filii nativitatem prænunciandam oraculum istud flecti posset, ut Judæi plus nimio imprudentes, nec satis in historia sacra versati fabulantur. Qua etenim amabò forte Ezechiæ ortum prænunciasset tunc temporis Isaias, uti illorum aliqui volunt; cùm is diu antea natus esset, multosque jam annos numeraret? Ita porrò rem esse, ex sacris litteris liquet. Achaz enim, quo regnante vaticinium istud fusum est, *sexdecim annis regnavit*, ut habetur lib. 4. Regum Cap. 16. v. 2. Achaz autem Ezechiam filium suum *annos viginti quinque natum* hæredem Regni reliquit, uti Cap. 18. v. 2. legere est: annos ergo circiter decem numerabat Ezechias, dum Achaz pater ejus regnum obtinuit; atque adeò multò plures numerabat annos, dum Achazo regnum obtinente oraculum istud, quod expendimus, ab Isaia pronunciatum est.

Sed neque felicioribus ventis mare istud enavigant, qui ipsius Isaiæ filii ortum portendi eo vaticinio commenti sunt. Illius etenim pueri ortus portenditur, quo necdum annos rationi proximos obtinente, Samaria devastanda erat: *Antequam sciat puer reprobare malum, & eligere bonum, derelinquetur terra, quam tu detestaris à facie duorum Regum*. Seu, ut sequenti Capite dicitur v. 4. *Antequam sciat puer vocare patrem suum, & matrem suam, auferetur fortitudo Damasci, & spolia Samariæ*: At quo tempore Regnum Samariæ eversum est, annos facilè sexdecim Isaiæ filius numerabat; utpotè qui jam anno quarto Regni Achaz natus erat; adeoque diu ante bonum à malo secernere noverat: aut certè diu ante patrem, ac matrem ex nomine appellabat. Rursùs illius pueri ortus denunciatur, cujus mater, sin minùs Virgo, at saltem juvencula erat: ita quippe Judæi volunt: at Isaiæ uxor Juvencula tunc profectò non erat, sed vetula potiùs: non itaque illius filii ortus describitur eo loci. Suis itaque retibus implicantur Hebræi, dum ista suffugia quærunt, ut eliquatissimæ veritati nebulas offundant, partumque virgineum singularem promissi Messiæ prærogativam inficientur.

VI. Quod opponunt nihilominùs, difficultatem non levem habet, multorumque torsit ingenia. Ajunt quippè, incredibile prorsus esse, ut Isaias Achazo à duobus Regibus obsesso futuram liberationem promittens, in hujus promissę liberationis fidem signum dederit partum illum Virgineum, ortumque Messiæ, quem nos annis circiter octingentis post Achazi obitum contigisse existimamus. Rei etenim promissę signum, quo nobis promissionis veritas confirmatur, rei promissæ exitum antevertere necesse est: aliàs nullam nobis promissæ rei fidem faciet. Non ergo Jesu nostri ortus eo vaticinio portenditur.

Verùm non est ita, ut ajunt, non est ita. Neque etenim Isaias virgineum partum uti prognosticum signum futuræ liberationis Achazo dederat: sed contrà potiùs, cùm prognosticum signum, seu miraculum ab Isaia edendum nollet Achaz, Prophetamque uti falsum ariolum despicaretur, nullam dictis ejus, & promissæ liberationi fidem adjungens: is, ut verum se Prophetam ostenderet, Deumque majora præstare posse, quàm quæ hac occasione Achazo promittebat, significaret; partum Virgineum

gineum miraculorum omnium maximum prenunciavit, totumque humanum genus Diaboli tyrannide liberandum vaticinatus est. Non ergo partus virgineus, ortusque Messiæ tanquàm prognosticum liberationis Achazi signum datum est: imò potiùs tanquàm signum posthumum, ac rememorativum, ut ita loquar, prophetiæ præcedentis: Ut videlicet homines à Diaboli tyrannide Messiæ ministerio tandèm aliquandò liberati, anteactæ liberationis Achazi recordarentur.

Extant divinis in litteris istiusmodi signa posthuma, seu memnistica longè multa. Exodi Cap. 3. v. 12. Deus Moysem populi liberatorem mittens, *hoc habebis signum*, inquit, *quòd miserim te: cum eduxeris populum meum de Ægypto, immolabis Deo super montem istum:* Hæc porrò immolatio populi exitum, Moysisque missionem diu subsecuta est. Primi Regum Cap. 10. v. 2. Samuel post inunctionem Saulis in Regem; *Et hoc tibi signum*, inquit, *quòd unxerit te Deus in principem: cùm abieris hodie à me, invenies duos viros iuxta sepulchrum Rachel*; & alia, quæ nonnisi post Saulem inunctum gesta sunt. Sunt igitur signa posthuma, & memnistica priorum, non prognostica futurorum. Neque refert, quòd in vivis futurus non esset Achaz, dum Virgo Christum esset paritura, quia non Achazo ipsi prodigiale illud signum ab Isaia datum est, sed domui David: *Audite ergo domus David:* quæ ad id usque temporis perennatura erat.

VII. Reponunt viri propositi tenaces, hujus pueri ortum portendi laudato Isaiæ vaticinio, quo discretionis annos nondum assecuto, Regna Damasci, & Samariæ devastanda erant: at non modò ante discretionis annos à Jesu nostro habitos, sed & diu antequam oriretur in terris, utrumque Regnum fuerat devastatum; non itaque Prophetia illa refertur ad Jesum. Verùm non advertunt viri carnales, & in uno litteræ cortice dumtaxat hærentes, Prophetam pro more suo à figura ad rem ipsam designatam transvolare; à temporali liberatione Achazi, ab obsidione Rasin, & Phacee ad liberationem humani generis à diabolica servitute, cujus hæc nonnisi symbolum erat. Nihil ergo sibi vult aliud Isaia iis verbis, *antequam sciat reprobare malum, & eligere bonum: antequam sciat vocare patrem suum, & matrem suam*; quàm genus humanum precocibus venturi Messiæ virtutibus, ac laboribus à peccati tyrannide liberatum iri. Quare & ea parte figurata locutio est. Sexcenta Prophetarum exempla dare, facilè fuerit, ubi eodem planè contextu à typis ad antitypa, à figuris ad Christum transitum faciunt, nisi otiosi hominis esset, in re compertissima demonstranda diutiùs immorari.

VIII. Quę hactenus in explicando, tuendoque Isaiæ vaticinio diximus, majorem ex aliis oraculis lucem accipiunt, quæ fœminam tandem aliquam absque viri copia parituram portendebant. Quamquàm enim quis eo partu in lucem edendus esset, non ita ut Isaias adnotarint; hujus tamen ortus prærogativa, si res ita contingeret, præ cæteris dignum Messiam Judæos non arbitror negaturos. Et quidem Levitici Cap. 12. v. 2. ita Moysem Deus alloquitur: *Loquere filiis Israel, & dices ad eos, Mulier, si suscepto semine peperit masculum, immunda erit septem diebus, juxta dies*

separa-

separationis menstruæ. Ut quid verò clausula illa, *si suscepto semine pepererit*; si nulla unquam mulier, nisi suscepto semine, paritura erat? Certè aut supervacua planè circumscriptio illa fuit, aut mulierem aliquam nullo suscepto semine parituram ea loquendi formula significavit. Pariter Exodi 13. v. 2. & Numerorum 8. v. 16. *Sanctifica mihi omne primogenitum, quod aperit vulvam, tam de hominibus, quàm de jumentis*. Quid hoc quoque, *quod aperit vulvam*; si nullus unquam futurus erat primogenitus, qui matris vulvam non aperiret, atque ex matre integra nasceretur? Sed de hoc alibi plura, dùm de Virgine purificata disseremus. Non absimiliter lib. 2. Regum Cap. 7. v. 12. ita Deus Davidem alloquitur: *Cum completi fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de utero tuo, & firmabo Regnum ejus*. Et Psalmo 131. v. 11. *Juravit Dominus David, & non frustrabitur eum, de fructu ventris tui ponam super sedem suam*. Quod non de Salomone diu antea nato, sed de Christo ex Davidis genere orituro intelligere necesse est. Quid hìc porrò Christus ex Davidis *utero*, seu *ventre* eggressurus dicitur; cùm potiùs ex patrum lumbis, non ex patrum ventre, vel utero nascantur filii? nisi quòd illic Virginis Matris uterus designetur, de quo solo Christus Dominus, promissum Davidi semen, non de lumbis, & semine viri proditurus erat. Ingeniosa Tertulliani observatio est lib. 3. contra Marcionem, & S. Irenæi lib. 3. adversus hæreses Cap. 27.

IX. In hanc usque diem, de variis prænunciati Christi notis, dotibus, characteribus diximus: ut falsa Judæorum præjudicia revelleremus quibus longè alium oriturum sibi Christum animo fingunt, quàm quem Sacra Scripturarum Oracula promiserunt. Postulat in præsentia suscepti operis ratio, ut de præfinito salutaris adventus tempore dicamus. Quod ubi semel Jesu nostro nascente elapsum, impletumque probaverimus; certo jam, invictoque momento colligemus, talem dudum re ipsa venisse Christum, qualem venturum Lex, & Prophetæ prænunciaverant.

EXERCITATIO XI.

De Christo, stante secundo Templo, mortalibus orituro.

I. Absoluta de Christi promissi notis, dotibus, characteribus prolixiori tractatione, qua Judæorum ignotum Sacris Vatibus Liberatorem effingentium hallucinationes reteximus, confutavimus; alteram de præfinito optati adventus tempore commentationem aggredimur, ut Judaicam perfidiam, undecumque id fieri poterit, impetamus. Hactenus omnes veri Messiæ dotes sacris in litteris præsignatas uni Jesu Nazareno congruere, multis ostendimus; nunc notatas salutaris adventus periodos, necnon definita ortus illius optatissimi tempora in ejusdem Jesu nostri ætatem indicere, admotis veluti calculis, demonstrabimus.

Cæterùm, ut est istud magnæ molis opus, nec una exercitatione conficiendum, rem totam per partes aggrediemur; hocque unum erit hodiernæ prælectionis argumentum: Messiam à sacris Vatibus prænunciatum certissimè nasciturum fuisse, stante adhuc secundo Salomonis Templo; seu, ut clariùs dicam, stante Salomonis Templo, quale à Zorobabele post solutam captivitatem Babylonicam sub Cyro Persarum Rege instauratum erat: nec ultra post secundi Templi hujus excidium adventum Messiæ protrahi posse. Quare cum instauratum à Zorobabele Salomonis Templum, annis subindè post Christum nostrum in Cœlos elatum triginta septem eversum, soloque æquatum fuerit sub Vespasiano nimirum, & Tito; consequens omninò est, Messiam ante Vespasiani, ac Titi imperium adventasse: rectèque idcircò salutaris illius adventus epocham in Jesu Nazareni ætatem incidisse. Atque ita Judæos ignoranter, ac perperam suum etiamnum hodiè Liberatorem expectare, qui dudum advenit.

II. Amplam nobis probationum copiam subministrat Aggæas Propheta Cap. 2. Prophetiæ suæ, si cum libro primo Esdræ Cap. 3. conferatur. Rem paucis exponam, ut eruendi indè argumenti vis percipi faciliùs possit. Eversa primitùs Jerosolyma, dirutoque Salomonis Templo, Judæos captivos in Babylonem deportaverat Nabuchodonozor Rex, anno ante Christum nostrum sexcentesimo sexto. Annos septuaginta perduravit sæva captivitas, quibus demum exactis, Judæi à Cyro Persarum Rege libertate donati sunt, veniamque Templi instaurandi, suis tamen sumptibus, impetrarunt. In hanc operam potissimùm intenderunt Zorobabel filius Salathiel, & Jesus Filius Josedech. Verùm, ut erant tunc temporis Judæorum accisæ vires, exhaustum ærarium, adeò instaurati Templi moles à prioris Templi pompa, majestate, & magnificentia procul aberat, ut quotquot inter Judæos levem aliquam pristini Templi memo-

memoriam retinerent, in lacrymas solverentur. Lacrymantem populum solatus est Deus: instaurati Templi prærogativas, quibus pristinum superaret, commendando, ac celebrando hisce verbis observatione dignissimis, apud Aggæam Prophetam Cap. 2. v. 7. *Adhuc unum modicum est, & ego commovebo cælum, & terram, & mare, & aridam: & movebo omnes gentes, & veniet desideratus cunctis gentibus: & implebo domum istam gloria, dicit Dominus exercituum ..... Magna erit gloria domus istius novissimæ, plusquam primæ, dicit Dominus exercituum: & in loco isto dabo pacem, dicit Dominus exercituum.*

Tot hìc in Judæos decretoria argumenta, quot verba: tot effata, quot apices. En etenim desideratum cunctis gentibus, qui Templum illud secundum à Zorobabele instauratum sua gloria sit repleturus: en pacem salutarem eo in Templo dandam hominibus: en Cœlum terramque, ac omnes etiam Orbis populos commovendos: en novissimi Templi gloriam pristini Templi gloria superiorem, majoremque. Stant porrò universa hæc in nostra Christianorum hypothesi; qua ponimus, verum Messiam Templum istud secundum (antequam à Romanis secundum everteretur) præsentia sua, miraculis, adhortamentis, orationibus illustrasse, consecrasse. Messias enim desideratus cunctis gentibus sacris in litteris nuncupari solet: Is salutarem animorum pacem reconciliato hominibus Deo fidelibus dedit: Is novæ legis institutione, omniumque gentium in unius Ecclesiæ fidem consociatione Cœlum, terram, populosque commovit universos: Is divina prorsus majestate, ac gloria, qua major Salomone fuit, Templum replevit, & illustravit: Ut planè tot illis titulis secundum hoc Templum pristinum modis omnibus superarit. Atque ita in Christianorum hypothesi, Aggææ prophetia plenam, & integram sortita est veritatem. Verùm in hypothesi Judæorum, qui Messiam secundum illud Salomonis Templum præsentia sua illustrasse diffitentur, eumque temporibus illis Mundo illuxisse inficiantur, quocumque ex capite Aggææ prophetia falsa est; nihil enim eorum, quæ ab Aggæa sunt memorata, eo in Templo peractum esset, undè prioris Templi gloriam superasse, dici posset.

III. Risum tenere vix possum, dum Judæorum effugia recolo, quibus argumenti hujusce vim eludere adnituntur. Jactant, scilicet, nonnulli ad hujusce secundi Templi gloriam exaggerandam; Alexandrum Macedonum Regem ad illud aliquando supplicem accessisse: magnumque Herodem hoc idem munificentia planè regia exornasse. Sit ita porrò, per me licet; an ergo propterea pristini Templi dignitatem, & gloriam superasse dici posset, quasi Alexandri, aut Herodis majestas plus illi dignitatis attulisset, & gloriæ, quàm vel unius Salomonis contulerat primo? Aut etiam, quod absurdum magis, vel Herodes, vel Alexander *desideratus cunctis gentibus* dici posset? Cùm tamen promiserit Deus, futurum ut desideratus cunctis gentibus hoc Templum subiturus esset. Reponunt alii, majorem secundi Templi gloriam dictam esse, ob majorem, scilicet, illius diuturnitatem: quòd primum annis dumtaxat quadringentis viginti duobus perdurasset; facta nimirum computatione, ab an-

 no Sa-

no Salomonis undecimo, quo perfectum est sacrum opus, ad annum Sedeciæ undecimum, quo à Rege Nabuchodonozore igne absumptum est: Alterum annis circiter quingentis septuaginta perennarit, donec à Romanis unà cum Urbe succenderetur. Perperam tamen, ac futiliter, cùm non ex novi operis diuturnitate aliquantò majori gloriam illam, & excellentiam petierit Deus, sed ex Servatore à cunctis gentibus expetito Templum istud subituro; & ex pace illic ab eodem mortalibus concedenda, quod ex utroque laudato oraculo perspectum est. Sunt denique qui reponant, in eo majorem secundi Templi gloriam fuisse positam, quòd repugnantibus Judaici nominis hostibus sit extructum; primum verò summa, & integra pace. Cujus quoque responsi nugacitas, tametsi patet ipsa per sese, alio adhuc ex capite ruit: quòd nimirum major illa secundi Templi gloria uti futura promitteretur à Deo; ista, qualiscumque à Judæis fingitur, præterita esset.

Quandoquidem autem de pace sermo incidit, à Judæis scire velim, quo pacto, quave ratione in hoc secundo Templo datam nobis pacem ostendent, qui spiritualem pacem à Messia ibidem datam inficiantur? Enim verò, si de temporali pace, quam unicam Judæi norunt, interpretentur oraculum, vereor ne minùs secundo huic Templo pax fuerit; quàm alteri præcedenti. Ecquis enim nesciat, quàm impotenter furiis invectus Seleucus expilationem ejus attentarit; quàm fœdè prophanarit Antiochus, ac deindè Pompejus; quàm sacrilegè idolis, ac suo præsertim simulachro dehonestare præsumpserit Cajus; quàm ferocitèr in idem exarserint Vespasianus, & Titus, illudque tandem solo æquarint? Vertant igitur sese in omne latus miseri homines, horum alterum admittere compelluntur; aut Messiam stante etiamnum Salomonis Templo à Zorobabele restituto, & instaurato adventasse, illudque præsentia sua illustrasse, consecrasse; aut nullam divino huic Aggæi Oraculo veritatem inesse.

IV. His robur addit, quod legimus apud Malachiam Prophetam. Fuit ille, ut notum est, Prophetarum ultimus, qui etiam instaurato per Zorobabelem Salomonis Templo prophetiam adornavit; eo maximè tempore, quo Judæi secundi ædificii mole inspecta à lacrymis temperare non poterant, quòd prioris comparatione vilius videretur. Hos ille, non aliter quàm Aggæas, solari aggressus est, futurum spondens, ut ad ipsum Templum brevi Messias accederet: qui nomen ei suo adventu, dignitatem, & gloriam conciliaret. *Ecce ego*, inquit Deus Malachiæ 3. v. 1. *Mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam: & statim veniet ad Templum suum Dominator, quem vos quæritis, & Angelus Testamenti, quem vos vultis: Ecce venit, dicit Dominus exercituum.* Certè Judæorum neminem fore puto, qui nomine Dominatoris, & Angeli, seu Nuncii Testamenti ab Hebræis tamdiù expetiti alium à Messia significari contendat: maximè cùm illum aliis etiam notis subindè indigitet Malachias, quæ in unum Messiam referri valeant. Ad illud itaque Templum Messias venturus erat: atque adeò ante Vespasiani, ac Titi imperium, à quibus tandem eversum est Templum, Messias Mundo illuxit.

Crescit

Crescit autem in immensum argumenti robur, si in nostrorum temporum Judæos sermonem convertamus. Enim verò Aggæus, & Malachias Messiam brevi tunc nasciturum portendebant; ac velut staret in januis. *Adhuc unum modicum est*, inquit Aggæas, *& movebo omnes gentes, & veniet desideratus cunctis gentibus . . . . . Ecce ego mitto Angelum meum*, inquit, Malachias, *& statim veniet dominator: &c. Ecce venit &c.* Quibus etiam consentit Habacuch Propheta Cap. 2. v. 3. *Veniens veniet, & non tardabit.* Prophetabant illi porrò annis antè Jesum nostrum quingentis circiter, ac viginti: quibus si addamus annos 1718., quos in præsentia à Jesu nostro numeramus, recurrent anni bis mille ducenti triginta & octo, quo ex tempore Prophetæ illi tres Messiam proximè, brevique venturum promiserunt. Et tamen, si Judæis fidem adjungimus, nondum advenit. Quis, quæso, cæcam obstinationem non videat, lugeatque?

V. Sed audite, quæso, quid illorum uni non ita pridem in mentem venerit, ut hujusce argumenti vim elideret. Reposuit ille, Prophetas ante laudatos Messiam intra modicum tempus oriturum dixisse, tametsi nequidem hodiè venerit post annos bis mille ducentos, & quod excurrit; quia apud Deum immensa temporum spatia instar momenti reputantur, juxta illud Prophetæ Regis oraculum, *mille anni ante oculos tuos tanquam dies hesterna, quæ præteriit*. Psal. 89. v. 4. Sit ita verò, ut re ipsa est, immensa temporum spatia instar momenti Deo reputentur: at ubi Deus alloquitur homines, ejusque certas ad aliquid designandum temporum periodos definit, tales illas accipere necesse est, quales hominibus periodi fluunt, non quales Deo, cui nil effluit, sed omnia ex æquo præsentia sunt. Alias nihil ex Dei verbo certi colligeremus: sicque temporum notæ divinis in litteris frequenter expressæ nihil unquam certi designarent: siquidem nulla apud Deum temporum intervalla, atque discrimina reperire licet. Sed & dicat magnus ille Judæorum Apollo, cur extremi dumtaxat Prophetæ Messiam intra breve tempus oriturum prædicarunt, non itidem antiquiores? Certè, si, quod ille reponebat, veritate constaret; quidni etiam Moyses, quidni Abraham, quidni Adamus ipse Messiam intra modicum tempus oriturum dixissent? Nam & totum tempus, quod ab Adam ad Christum, imò ad diem usque judicii fluit, Deo ipsi modicum, & momentaneum reputatur. Facessant ergo nugaces, & malenati Circulatores.

VI. Gravia sunt hæc, sed addam, quæ Judæis multò certiùs jugulum petant. Usque adeò ex sacrarum litterarum oraculis compertum est, Messiam eo sæculo fuisse nasciturum, quo Jesus noster Mundo illuxit, ut hæc ipsa inter illius ætatis Judæos receptissima opinio esset, ac certa sententia. Non hic ego Judæos illos numerabo, quos ea tunc persuasione fuisse imbutos, sacrum memorat Evangelium: Simeonem, quem tunc *expectasse consolationem Israel*, monet Lucas Cap. 2. v. 25. Annam prophetissam filiam Phanuelis. *Redemptionem Israelis* pariter præstolantem: v. 38. Mulierem Samaritanam Christo nostro dicentem, Joan. 4. v. 25. *Scio quia Messias venit, qui dicitur Christus*: Non hos, inquam, appellabo: sed Judæos propriorum librorum auctoritate convincam: quòd antè me eruditè

eruditè præstitit Illustrissimus Præsul Petrus Daniel Huetius in Demonstratione Euangelica, è qua nonnihil hic delibare, nulla mihi invidia sit.

Legimus igitur in Thalmude, maximè verò in libro Sanhedrin Capite ultimo, Scholam Eliæ, non quidem Prophetæ hujus celebris, sed alterius Hebræi Doctoris inter suos præstantissimi, Scholam, inquam, Eliæ, totum Mundi tempus ab Adam usque ad finem sæculorum sex annorum millibus definivisse; quorum duo millia priora antè Circumcisionis legem Abrahæ datam fuerit *Thou*, id est inanitas: duo millia sequentia Lex: postrema duo Messiæ Regnum. Messias ergo juxta eam Eliæ Scholam expleto quarto Mundi millenario Regnum suum auspicaturus erat. Ac re ipsa quidem expleto quarto millenario natus est Jesus noster. Fertur & in libris Rabbinorum, confessos esse majores suos, qui temporibus Jesu nostro paulò superioribus vixere, Messiæ adventum fuisse tunc imminentem. Fertur iisdem in libris, Judæos, qui tempore secundi excidii Jerosolymitani viverent, arbitratos jam tunc Messiam adventasse, sed ignotum alicubi latitasse. Tradit Rabbi Salomon Jarchi, asseverasse priscos gentis suæ Doctores, Messiam eo die natum, quo excisa est Jerosolyma. Sed & in eodem libro Sanhedrin, ubi varia Rabbinorum deliramenta de Messiæ adventu referuntur, notantur nonnulli Rabbini, qui dixerint, Messiam venisse quidem, antequam Templum Jerosolymitanum secundò excideret, sed inter horti Eden delicias ævum agitare cum Elia Propheta, à quo tandem aliquando ungendus sit oleo lætitiæ, dùm ad muneris sui administrationem prodibit. Notantur & alii Rabbini, qui finxerint, eum tunc re ipsa venisse, sed Romæ inter ægros lepra laborantes latitasse; qua de causa ab Isaja de illo dictum esset, *& nos reputavimus eum quasi leprosum*: ratum verò tempus, quo ex his latebris emersurus esset, non designarunt. Adeò, scilicet, persuasum Judæis erat, stante adhuc secundo Salomonis Templo, ac sub Nazareni nostri temporibus notatas Messiæ adventus periodos successisse.

VII. Ex hac eadem pervulgata inter Judæos opinione, (quòd nempè eo tempore Messias venturus esset, quo Christus noster Mundo illuxit) pullulavit multorum ambitio, qui Messiæ nomen, & dignitatem usurpapare tunc ausi sunt: cùm tamen antè id temporis quemquam hoc attentasse nulla prodat Historia. Primus, ut eruditè notat laudatus Præsul Huetius, hac impietate sese illigavit Herodes magnus, qui sectam de suo nomine celebrem fecit, à qua uti Messias agnoscebatur. Christos postea se ipsos professi sunt vecordes illi Samaritani Dosithæus, & Simon. Imperium deindè tenente Adriano, Messiam se dixit Bar-cocheba sivè filius Stellæ; hoc insignitus nomine, quòd sibi nobile illud Balaami vaticinium accommodaret: *Orietur stella ex Jacob*, Num. Cap. 24. v. 17. Deindè verò Bar-cuziba, hoc est, filius mendacii dictus est, postquam ejus impostura deprehensa fuit. Bar-cochebæ vesaniam imitati sunt Rufus ipsius filius, ac deindè Romulus nepos, sed infælici prorsus exitu. Varii subindè exorti sunt pseudo-Christi velut insignis ille David Elda-vid,

vid, qui Persidis Regem bello lacessere ausus, vesaniæ tandem suæ pœnas capite luit: aliique plures, quos memorare hic longum esset, in Epistola Maimonidæ ad Rabbinos Massilienses, & in libro *Schebet Jehuda* recensiti. Undè porrò, undè nata est tanta illa apud Judæos suffirandi Messiæ tituli ambitio, quo ex tempore Jesus noster Mundo illuxit, cùm nullus in antecessum id attentasset? Nisi quòd Judæorum animos ea jam tunc occupasset opinio, promissi Messiæ tempora successisse, dum Christus noster obortus est.

Ac re ipsa quidem, tametsi Judæi, qui Jesum nostrum prædicantem, sibique Messiæ titulum arrogantem audivere, litem illi quovis ex verbulo, ac motu intentarent, ut illum imposturæ reum agerent; nemo tamen omnium inventus est unus, qui illi eo ex capite litem moverit, quòd se Messiam, Christumque venditaret, quo tempore salutaris adventus periodi elapsæ non essent: nemo illi ex repugnantia temporum negotium facessivit. Ita nempè eo ex capite causa ejus erat in tuto: Messiæque promissi tempora jam tunc advenisse, Judæi fatebantur universi, tamquam rem sacris litteris contestatam, ipsisque etiam gentilibus non ignotam. Testis mihi sit Flavius Josephus scriptor inter Judæos celeberrimus, qui Apostolorum temporibus vixit, & Jerosolymitano excidio præsens adfuit. Is libro 7. de Bello Judaico Cap. 12. disertè testatur, Judæos suos eo sæculo sub Nerone, Vespasiano, & Tito ad bella movenda fuisse maximè concitatos ob sacrorum codicum vaticinia, quibus futurum spondebatur, ut hoc tempore aliquis è Judaica gente toti Orbi imperitaret: quamquàm is, ut erat vero lumine destitutus, vaticinia illa, sivè adulatione, sivè ex animi sententia Vespasiano accommodarit, non utique Judæo, sed Imperatori apud Judæos renunciato. *Quòd maximè eos ad bellum excitaverat, responsum erat ambiguum, itidem in sacris libris inventum, quòd eo tempore quidam esset ex eorum finibus Orbis terræ habiturus imperium. Id enim illi quidem quasi proprium acceperunt, multique sapientes interpretatione decepti sunt. Hoc autem planè responso Vespasiani designabatur Imperium, qui apud Judæam creatus est Imperator.* Testis & mihi Cornelius Tacitus eò locupletior, quòd Ethnicus fuerit. Is libro 5. Historiarum, de Jesu nostri sæculo ita scribit: *Pluribus persuasio inerat, antiquis Sacerdotum litteris contineri, eo ipso tempore fore, ut valesceret Oriens, profectique Judæa rerum potirentur*: hoc est, Judæos supremum Orbis imperium occupaturos. Testis mihi Svetonius Ethnicus quoque in Vespasiano. *Percrebuerat Oriente toto vetus, & constans opinio, esse in fatis, ut eo tempore Judæa profecti rerum potirentur.* Quod etiam Judæos *ad se traxisse* contestatur, indeque maximè rebellandi animum induisse. Adeò, scilicet, verùm est, Judæos divinis oraculis admonitos Messiam Regnum Judææ, totiusque Orbis imperium occupaturum expectasse tunc temporis, quo Jesus noster Mundo illuxit: tametsi falsis Regiæ dignitatis imaginibus delusi terrenum, ac temporalem, non cœlestem, ac spiritualem Regem præstolarentur.

VIII. Unum superest desperatæ causæ præsidium, quo se Judæi plerùmque recipere solent, dum eo à nobis telo petuntur. Nempè reponunt

sunt illorum aliqui, sic sanè fuisse primùm definita salutaris adventus tempora; at ob ingentia patrum suorum scelera in meliorem subindè tempestatem à Deo ipso dilatum esse. Dignum Palæmone commentum! Scilicet, consilia sua mutarit Deus; quasi quid essent Judæi peccaturi, non pervidisset, cum primùm mittendum Christum definivit? Quia tamen Responsum illud omnium insanissimum, aliis etiam argumentis pressi Judæi nobis ingeminant: hoc nos peculiari Exercitatione, data opera confutabimus, dum de promissis conditione suspensis agemus.

EXERCITATIO XII.

De Christo, intra septuaginta hebdomades, ac florente adhuc Romanorum Imperio, in lucem prodituro.

I. Binas orituri Christi temporis notas definivit Daniel Propheta Sanctissimus, in quarum examine nostra hodiè desudabit industria: Christum mortalibus oriturum portendens intra hebdomades septuaginta, ac florente etiamnum Romanorum Imperio per ipsum evertendo, & conterendo. Ex quo certè duplici vaticinio geminum contra Judæos momentum delibabimus, quo promissum Liberatorem (quem etiamnum hodiè præstolantur) multis retrò sæculis adventasse, demonstremus.

Illud porrò celeberrimum Danielis vaticinium de Christo intra septuaginta hebdomades orituro, dum verso ordine primo, solos mihi Judæos oppugnandos aggredior, missaque implexarum quæstionum tractatione, quas ab instituto nostro remotissimas novi, unicam, quæ Messiæ adventum intimè spectat, difficultatem attingo. Quid rei sit, paucis aperio, ut primùm inde momentum contra Judæos invictum ejiciam.

Soluta post annos septuaginta Captivitate Babylonica, anno ante Christum nostrum quingentesimo trigesimo sexto, Daniel Propheta sanctissimus prolixam ad Deum precationem habuit, qua Judæorum peccata confessus humillimè, quibus iram Dei concitaverat misera gens, divinam illis misericordiam efflagitavit. Sub orationis suæ finem Angeli Gabrielis aspectu, atque alloquio recreatus est, qui ei divina consilia de Christo proximè mittendo reseravit. Supplicantem Prophetam hisce verbis affatus est Angelus: *Septuaginta hebdomades abbreviatæ sunt super populum tuum, & super Urbem Sanctam tuam, ut consummetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur justitia sempiterna, & impleatur Visio, & Prophetia, & ungatur Sanctus Sanctorum. Scito ergo, & animadverte: ab exitu sermonis, ut iterum ædificetur Jerusalem, usque ad Christum Ducem, hebdomades septem, & hebdomades sexaginta duæ erunt. Et rursum ædificabitur platea, & muri in angustia temporum. Et post hebdomades sexaginta duas, occidetur Christus, & non erit ejus populus, qui eum negaturus est. Et Civitatem, & Sanctuarium dissipabit populus cum Duce venturo, & finis ejus vastitas, & post finem belli statuta desolatio. Confirmabit autem pactum multis hebdomada una, & in medio hebdomadis deficiet hostia, & Sacrificium. Et erit in Templo abominatio desolationis, & usque ad consummationem, & finem perseverabit desolatio.* Hæc Angelus Gabriel Danielem alloquens, uti legere est apud eumdem Prophetam Cap. 9. v. 24. & seq.

Ut ergo Judæos eo telo feriamus, Messiamque Mundo jamdudum illuxisse apertissimè colligamus, duo hæc demonstrare nobis est opus. Primum non alium nisi Messiam sacro illo Gabrielis oraculo fidelibus ad-

 promitti:

promitti: Alterum, definitum tempus, intra quòd venturus promissus est, Jesu Nazareni ætate elapsum esse. Hinc necessaria consecutione colligemus, frustra Judæos suum etiamnum hodiè Liberatorem præstolari, qui Mundo dudum illuxit.

II. De primo capite nullum apud Rabbinos veteres dubium fuit; Messiam eo Gabrielis Oraculo portendi fassi sunt, Rabbi Barachia, in *Berechid Rabba*, R. Moysis Ben-Nachman in Danielem, R. Samuel in Epistola ad R. Isaac, aliique non pauci à Raymondo Martini in Pugione fidei memorati. Atque id evincit apertè Oraculi contextus integer, modò attentiùs perpendatur. Is etenim venturus promittitur, qui prævaricationem consumeret, finem peccato imponeret, deleret iniquitatem, justitiam sempiternam adduceret. Ecquis porrò, nisi Messias his Characteribus Sacris in litteris designatus est? Iterum is ille promittitur, qui visiones, & prophetias impleret. Quis verò ille, nisi is ad quem ut ad finem Prophetiæ omnes diriguntur. Ille demùm promittitur, qui pactum Dei cum hominibus confirmaret: qua nota Messiam sæpiùs indigitavit Isajas, maximè verò capitibus 42. & 49.

Hinc primo veluti conspectu cernitis, opinor, quàm cæca nonnullorum recentium Rabbinorum pertinacia fuerit; qui, vel Cyrum Persarum Regem, vel Zorobabelem, vel Jesum Josedechum eo oraculo designari jactitarunt; cùm ii à sacris illis titulis ab Angelo notatis tam longè absint, quàm ortus ab occidente. Quamquàm & duplici aliunde capite revinci eorum Rabbinorum cespitatio potest. Primò, quòd nullus horum sit occisus; nec Cyrus, nec Zorobabel, nec Jesus Josedech, cùm tamen Christus iste, cujus adventum promittit Gabriel, occidendus esset: *Post hebdomades sexaginta duas occidetur Christus*. Secundò, quòd ii tres in vivis essent, quo tempore Danieli visio ista facta est: cùm contra is, cujus adventum portendit Angelus, nonnisi post certas hebdomadum periodos mittendus à Deo esset.

III. Jam verò tempus, intra quòd venturus promissus est Christus ille, Jesu Nazareni ætate elapsum esse, (quod alterum, potissimumque probationis caput est) bifariam evinco. Primò, ex adiunctis salutaris adventus circumstantiis: secundò, distincta præscriptarum hebdomadum computatione. Adiunctæ certè circumstantiæ rem in propatulo ponunt. Is etenim prænunciatus est, cujus adventu cessabunt Visiones, & Prophetiæ: at Prophetas cessasse in Synagoga ab ipso Nazareni nostri sæculo Judæi ipsi vel inviti profitentur. Quosnam enim Synagogæ suæ Prophetas ab eo tempore nobis obtrudent? Is rursus prænunciatus est, quo occiso, Civitas Jerusalem, & Sanctuarium dissipandum erat. At utrumque dissipatum esse sub Vespasiano, & Tito Judæi plus satis experiuntur, ac dolent. Is venturus prænunciatus est, in cujus adventu deficiet hostia, & Sacrificium: At utrumque defecisse Judæi norunt, qui nullas jam hostias, nulla Sacrificia offerunt: imò everso Salomonis Templo, dirutoque Tabernaculo, nullum Sacrificium offerre jam possunt, ut aliàs me arbitror demonstrasse. Is demum prænunciatus est, quo tandem morte sublato, futura erat in Templo abominatio desolationis ad consummationem,

mationem, & finem usque duratura: At & id Judæi oculis usurpant, ac manibus palpant: Desolatum Templum experiuntur, fatalisque desolationis reliquias circumquaque uti spirantia cadavera etiamnum gestant: abjecti, despecti, miseri, extorres, sinè patria, sinè Principe, sinè Sacerdote, sinè Sacrificio, sinè Templo: Ut planè in iis impletum videamus, quòd Christo ad mortem damnato, sacrilego quidem, sed tamen Prophetico ore protulerunt: *Sanguis ejus super nos, & super filios nostros.* Quid ergo in aliud tempus suspiria trahunt?

Hoc idem præfinitum tempus elapsum esse, æquè evincit septuaginta hebdomadum computatio, intra quas Christus erat oriturus, eoque omnia eventura erant, quæ Gabriel Angelus Danieli prænunciavit. Quòd ut faciliùs innotescat, observare necesse est, Septuaginta hebdomades annorum, non dierum hoc loco intelligi: quarum singulæ annos septem referant; omnes verò simul annos quadringentos nonaginta conficiant. In sacris quippè litteris duplex tantùm invenitur hebdomadum acceptio, dierum, scilicet, & annorum: Dierum, inquam, ut Levitici. 23. v. 15. Ubi septem dierum hebdomades à Paschate ad Pentecostem numerantur: Annorum verò, ut Levitici. 25. v. 8., ubi septem annorum hebdomades, ad Jubilæum definiendum, numerari præcipiuntur: *Numerabis*, inquit Deus, *septem hebdomadas annorum, id est, septies septem, quæ simul faciunt annos quadraginta novem . . . Sanctificabisque annum quinquagesimum.* Porrò dierum hebdomadas in Danielis vaticinio nequaquam intelligi, ipsi quoque Judæi spontè consentiunt: quandoquidem dierum hebdomades septuaginta, dies duntaxat quadringentos nonaginta conficerent, hoc est, menses admodùm sexdecim; quo tamen brevi temporis intervallo nihil contigit eorum, quæ intra septuaginta hebdomades oritura prædixerat Gabriel Angelus. Restat ergo, ut de annorum hebdomadibus Sacrum Oraculum intelligatur.

Quamquàm autem in iis Danielis hebdomadibus variæ circumferantur Eruditorum opiniones, quandonam exordium duxerint: Aliis earum initium petentibus ab anno primo Darii Medi Persarum Regis, quo creditur pronunciatum Oraculum, solutaque captivitas est anno ante Christum nostrum quingentesimo trigesimo sexto: aliis initium hebdomadarum petentibus ab anno septimo Artaxersis Longimani, quo ab eo Principe diploma regium datum est ad Rempublicam Judaicam reformandam anno ante Christum nostrum quadringentesimo sexagesimo septimo: aliis demum hebdomadum initium repetentibus ab anno vigesimo ejusdem Artaxersis Longimani, quo restaurandæ Jerosolymæ venia Nehemiæ facta est anno ante Christum nostrum quadringentesimo quinquagesimo quarto. Undecumque tamen initium septuaginta hebdomadum petas, eas Jesu nostri sæculo elapsas esse, necesse est: cùm nonnisi annos quadringentos nonaginta conficiant: quos ut maximè in excidio Jerosolymitano evolutos invenies. Sed etsi ea foret Judæorum cavillatorum pervicacia, ut eas hebdomades necdum Jesu Nazareni sæculo evolutas effutirent: adeòne vecordes erunt, ut dicant, eas nec nostro quidem sæculo effluxisse, quo annos bis mille ducentos sexaginta

quinque ab eo Danielis vaticinio numeramus? Quid ergo suum etiamnum hodiè Liberatorem præstolantur?

IV. Non me fugit, fuisse Judæorum aliquos, qui, ut laqueum istum effugerent, tempusque venturi Messiæ in longum ævum protraherent, septuaginta Danielis hebdomades, non annorum simpliciter, sed decenniorum esse, dixerint; adeò ut unaquæque hebdomada septem annorum decades, hoc est, annos septuaginta conficeret: atque adeò septuaginta hebdomades annos quater mille nongentos complecterentur. Scio fuisse & alios, qui hebdomades Jubilæorum intellexerint: sic ut hebdomadas una septem Jubilæos, hoc est trecentos quinquaginta annos involveret: est enim Judaicus Jubilæus annorum quinquaginta periodus: sic ut septuaginta Jubilæorum hebdomades annos referant quadringentos quinquaginta, supra vicies centena millia. Sciò demum fuisse & alios, qui sæculorum hebdomades effinxerint, quarum, scilicet, quælibet septem sæcula referret: sic ut septuaginta hebdomades sæculorum annos nongentos, supra quadragies centena millia complectantur. Quæ certè, si vera forent, Messiæ adventus ultra Kalendas græcas, ut ajunt, protraheretur. At dicant fabulatores nugivendi, qui putida ista commenta vacuo cerebello fabricati sunt, dicant, inquam, quonam Scripturarum, aut sui etiam Thalmudis exemplo, suas illas decenniorum, Jubilæorum, aut sæculorum hebdomades comprobabunt? Nullas enim, ut dixi, nisi dierum, & annorum hebdomades Scriptura memorat. Sed nec ulla pœnes garrulos illos argutatores commenti sui stabit usura: comprehendentur in astutia sua. Enim verò Civitatem, & Templum eversum iri post illas hebdomades septuaginta vaticinatur sacrum illud Danielis Oraculum: Sacrificia pariter in medio postremæ hebdomadis abolitum iri prænunciat: cum tamen peracta sint illa omnia, antequam vel prima sæculorum hebdomada, vel secunda Jubilæorum, vel decima decemajorum impleta esset. Non ergo Decenniorum, Jubilæorum, aut sæculorum hebdomadibus intelligendum est Danielis Oraculum.

Audiendus longè minùs Porphirius Judæus, secta Saducæus, qui eo Danielis vaticinio implicitus, nec satis commodam, qua elaberetur, viam inveniens, id demum reposuit, Danielem non esse Prophetis adnumerandum: hujusque vaticinii, qualecumque sit, intelligentiam ad finem usque sæculi absconditam esse: juxta quod Danieli à Deo dictum fertur, Cap. 12. v. 9. *Vade Daniel, quia clausi sunt, signatique sermones usque ad præfinitum tempus*. Porphirium negat Synagoga ipsa, quæ Danielis librum, non modò ut canonicum, verùm etiam ut Propheticum habet, postremis Capitulis dumtaxat exceptis: virique Sanctissimi spiritui prophetico testimonium perhibet Ezechiel Cap. 28. v. 3., ubi de Rege Tyri per ironiam dicitur: *Ecce sapientior es tu Daniele, omne secretum non est absconditum à te*. Locus verò Danielis in oppositum productus, centum jugis boum colligatis, nunquam ad præsentem, quam expedimus prophetiam traheretur, ut ejus intelligentia ad extremum usque Mundi diem dicatur abscondita. Nec enim de septuaginta hebdomadibus illic sermo est, sed de salvandis in fine Mundi Judæorum reliquiis, aliisque in vitam æternam,

æternam, aliis in opprobrium surrecturis. Imò de septuaginta hebdomadum revelatione expresè ab Angelo Gabriele dictum est v. 22. Capitis 9. *Egressus sum, ut docerem te, & intelligeres . . . . . Animadverte sermonem, & intellige visionem.* Quid itaque ad finem usque Mundi abscondita dicitur?

Restat recentium quorumdam Judæorum cavillatio, paulò quidem tolerabilior, sed quæ tamen facilè diluatur. Opponunt, scilicet illi, ventura tempora hoc Danielis Oraculo promitti, quibus futurum est, *ut consummetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur justitia sempiterna*: Cùm tamen peccata perinde grassari videamus, homicidia, inimicitias, adulteria, rapinas, aliaque id genus vitiorum monstra. Non itaque nostra ista Messiæ tempora eo Oraculo præsignata sunt. Verùm non advertunt cæci homines, non eo sensu peccati finem adventante Messia promitti, quasi orto illo, nihil ultra homines peccaturi sint: sed quòd hominum peccata, quæ lex vetus hircorum, & taurorum sanguine abstergere minimè poterat, hæc Christi sanguis elueret, si tamen eo elui, ac emundari homines vellent. Nec enim boni Medici partes sunt, ut nemo pereat, etiam qui voluerit: sed ut eorum nullus intereat, qui salutaria illius consilia amplecti, & observare voluerit. Non hoc sensu justitia sempiterna per Messiam adducenda fingi debet, quasi omnes sub Messiæ imperio justitiam sectaturi sint; nullus sub ejus imperio futurus iniustus: sed quòd uberiora, quàm olim, justitiæ amplectendæ consilia, retinendæ subsidia, reparandæ remedia humanæ infirmitati contulerit. Mosaicæ quippè Legis justitia, non plena, suisque numeris absoluta erat; quippè quæ multa carnali populo ad cordis duritiam indulgebat; uti vicem talionis, libellum repudii, usuram cum exteris, aliaque non pauca, quæ Christi Lege sublata sunt. Non hoc sensu delenda iniquitas, adventante Messia, quasi nullus ea ætate futurus esset iniquus: sed quòd chyrographum decreti, quo Mundum universum suis legibus, ac debitis obstrictum Diabolus detinebat, morte sua pro nobis oppetita deleverit: Juxta quod ait Apostolus: *Et vos, cum mortui essetis in delictis, & in præputio carnis vestræ, convivificavit cum illo, donans vobis omnia delicta, delens, quòd adversùs nos erat, Chyrographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud Cruci.* Ad Colossenses 2. v. 13.

V. Succedit nunc demum alterum, quod ipso statim initio spopondimus, Danielis Oraculum de Christo, florente adhuc Romanorum Imperio mortalibus orituro, unde invictum perindè pro Jesu nostro argumentum eliciamus. Extat illud Cap. 2., ubi celebre Nabuchodozoris somnium interpretatur Propheta Sanctissimus. Præmittit statim futurum esse, ut aureo Nabuchodozoris Regno aliud Regnum argenteum subindè succederet; huic tertium æreum; isti demum quartum ferreum: *Post te*, inquit v. 39., *consurget Regnum aliud minus te argenteum; & Regnum tertium aliud æreum, quod imperabit universæ terræ, & Regnum quartum erit velut ferreum: & quomodo ferrum comminuit, & domat omnia, sic comminuet, & conteret omnia hæc.* Quænam eo loci Regna notentur, nemo non videt; Primum

Primum aureum sinè controversia Babyloniorum est, quibus tunc Nabuchodonozor imperabat: secundum proximè succedens velut argenteum Persarum, ac Medorum fuit, à quibus Babylonii sunt devicti sub Cyro: tertium æreum, quod latè dominaturum erat, Græcorum fuit, qui omnia pœnè terrarum spatia, Persasque ipsos, ac Medos subegere sub Alexandro: quartum ferreum robore longè præstans Romanorum est; qui Græcos ipsos sub Cæsaribus debellarunt. His ita præmissis, subiungit sacer Vates, & somniorum Interpres, v. 44. *In diebus autem Regnorum illorum suscitabit Dominus Cæli Regnum, quod in æternum non dissipabitur: & Regnum istud alteri populo non tradetur: comminuet autem, & consumet universa Regna hæc, & ipsum stabit in æternum.* Quibus verbis Messiæ Regnum designari, veteres etiam Hebræi spontè professi sunt: R. Aben-Ezra, R. Salomoch, R. Saadia, R. Levi Ben-Herson; ac ipsi quoque Thalmudis Auctores in libro *Sanhedrin* Cap. 11. Quibus, si fortè recentiores refragari vellent, sacris Oraculis convincerentur, queis Messiæ Regnum cætera consumpturum, perpetuòque duraturum declaratur, Psal. 71. & 109. Isajæ 9. & 11. Michææ 4. maximè verò Danielis 7. v. 13. *Aspiciebam ego in visione noctis: & ecce cum nubibus Cæli quasi filius hominis veniebat, & usque ad antiquum dierum pervenit: & in conspectu eius obtulerunt eum. Et dedit eis potestatem, & honorem, & Regnum. Potestas eius potestas æterna, & Regnum eius, quod non corrumpetur.*

Id ergo certissimè concludendum, Messiæ Regnum juxta Danielis Oraculum, florente adhuc quarto Regno, nempè Romanorum Imperio, à Deo fuisse suscitandum; ut illud ipsum tandem aliquando consumeret. Quæ certè in Jesu nostri tempora cadunt, ipseque tandem probavit eventus, quo pacto secutis inde temporibus spirituale ejusdem Imperium temporale Romanorum Regnum comminuerit, atque contriverit. At interim dicant amabò, qui suum adhuc venturum Messiam hianti ore præstolantur; qua forte fieri tandem poterit, ut florente Romanorum Imperio sui illius nondum exorti Messiæ Regnum suscitetur; cùm tot retrò sæculis exciderit ferreum illud Romanorum Imperium à Daniele tam disertè, tam dilucidè prænunciatum?

VI. Scio non defuturos etiam ex Christianorum ordine, qui dicant, nomine quarti Regni ferrei à Daniele nocati, non Romanorum, sed Lagidarum, & Seleucidarum Regnum intelligi. Sed sit ita, ut lubet aliquibus eruditis; quæstionem peregrinam ingredi nolim: in qua, quocumque Judæi se vertant, causa perinde cadunt. Non minùs enim Lagidarum, & Seleucidarum, quàm Romanorum Imperium dudum excidit. Atque ita fieri omninò nequit, ut stante, ac florente Lagidarum, & Seleucidarum Imperio, illius, quem etiamnum expectant, Messiæ Regnum suscitetur. Dicam tamen obiter, minùs rectè fuisse illud à nonnullis excogitatum, nomine, scilicet, quarti Regni ferrei, Lagidarum, & Seleucidarum Regnum designari. Primò, quia Regnum illud ferreum, de quo Daniel, unicum fuit; duo verò Lagidæ, & Seleucidæ Regna tenuerunt. Secundò, quia Regna Lagidarum, & Seleucidarum Regnum ipsum Alexandri, seu Græcorum ex parte constarunt:

runt: adeòque ad tertium æreum Regnum pertinent, non ad quartum ferreum. Tertiò maximè, quia quamvis duo illa Regna sese oppugnarint, & oppetierint bellis, minimè tamen sese mutuò comminuerunt; nec Regnum Macedoniæ (quod Alexandri, & Græcorum Imperii caput erat) debellarunt. Cum tamen disertè significet Daniel, futurum esse, ut quartum illud ferreum Regnum priora illa comminueret, atque contereret. Sed id obiter, jam ad institutum propiùs accedo.

VII. Reum me, si intactum hìc prætermiserim Prophetæ Michææ de natali Messiæ solo vaticinium, quo tam bellè, tam egregiè evincitur, quod hìc maximè quæritur, præfinita Christi adventus tempora jamdudum elapsa esse. Est autem hujusmodi, Cap. 5. v. 2. *Et tu Bethleem Ephrata parvulus es in millibus Juda: ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israel; & egressus ejus ab initio, à diebus æternitatis.* Quo loco Bethleem Ephrata Tribus Judæ viculum ab Urbe Jerosolyma sexto milliario distantem uti natale Messiæ solum prænunciari, vetus Hebræorum opinio fuit. Unde & Herodi sciscitanti, ubi Christus nasciturus esset, continuò responderunt Scribæ, legisque Doctores. *In Bethleem Judæ, sic enim scriptum est per Prophetam &c.*, ut apud Matthæum legere est Cap. 2. v. 5. Et alii apud Joannem Cap. 5. v. 42. *Nonne Scriptura dicit, quia ex semine David, & de Bethleem castello, ubi erat David, venit Christus?* Quam etiam Majorum suorum doctrinam tenuerunt sequtioris ævi Magistri Thalmudistæ in libro *Sanhedrin*, capite ultimo, & in libro de Paschate Cap. 10. Paraphrastæ Chaldæi, R. Salomoch, & R. David Kimchi, aliique non pauci ab erudito Præsule Daniele Huetio memorati. Quia & Prophetæ contextus clamat ipse per sese. Quis enim nomine Dominatoris Israelis, *cujus egressus ab initio est, & à diebus æternitatis*, veniat intelligendus, nisi Christus, de quo David Psal. 109. v. 3. *Ex utero*, inquit, *ante Luciferum genui te*: & Psal. 71. v. 5. *Permanebit cum Sole, & ante Lunam in generatione, & generationem*: & paulò infra, *ante Solem permanet nomen ejus*. Hinc autem ita colligo adversus hujus ætatis Hebræos: Si in Bethleem Judæ viculo Messias nasciturus erat; stante itaque Bethleemo natus est: itaque ita stultè nunc, & futilitèr expectatur, quo ex tempore nullum jam Bethleemum sub Sole reperire licet; sed ita solo æquatum est, ut locus etiam, ubi fuerit, frustra quæratur.

Sentiunt hujus argumenti pondus Judæi aliqui recentiores: utque vim ejus elidant, reponunt, non Messiæ, sed alterius cujuspiam Dominatoris natale solum à Michæa designari. Sed & ii à professione Majorum suorum, qui Oraculum illud ad Christum promissum retulere, procul abscedunt; novisque se laqueis implicant. Quem etenim alterum ex Dominatoribus Israelis dare poterunt, cujus *egressus à diebus æternitatis* fuerit, de quo tamen hìc Michæas sermonem instituit? Sed inter Dominatores Israelis tres tantùm Bethleemi natos observo sacris in litteris; Abesanum Judicem Israelis, Judicum 12. Elimelechum Maritum Noemi, Ruth Cap. 1. Ac demum Davidem. 1. Regum 17. At sunt illi omnes Michææ ætate longè superiores, ad quos idcircò vaticinium illud referri non potest. Ingentis etiam ignorantiæ, ac supinitatis specimen produnt,

qui

qui Ezechiam Regem indigitari hoc loco volunt : quippè qui Jerosolymis, non Bethleemi ortum habuit; jamque rerum potiebatur, quo tempore oraculum istud Michæas effudit, ut ex primo Prophetiæ versiculo compertum est. Non minoris tarditatis plenum est, quod alii dictitant, Zorobabelem hoc oraculo prænunciari : cùm contrà, certo certius sit, eum non Bethleemi, sed in Babylone natum esse, ex quo subinde populum reduxit : idque ipso ejus nomine declaratur : Zorobabel enim idem planè sonat, ac *semen*, seu *filius Babylonis*. Quocumque ergo se vertant nostrorum temporum Judæi, laqueum non effugiunt.

EXER-

EXERCITATIO XIII.

De Christo, ablato Judæ sceptro, Judæis, ac Gentibus orituro.

I. Splendidissimum Patriarchæ Jacob morientis vaticinium tandem attingimus, quo nullum muniendæ Christianorum causæ luculentius, nullum revincendæ Judæorum perfidiæ efficacius sacris in litteris expressum est. Vaticinium illud intelligo, quo vocatis ad se filiis, paternam benedictionem largiturus, iisdemque ventura nunciaturus, ita Judæ fausta ominatus est: *Non auferetur sceptrum de Juda, & Dux de fœmore ejus, donec veniat, qui mittendus est; & ipse erit expectatio Gentium:* Genesis Cap. 49. v. 10. Hinc quippè quotquot meridiana in luce non omninò cæcutiunt, Messiam adventasse jampridem, hominibusque fœlicitèr illuxisse, certissimè colligunt: atque id quidem argumento isto, non longiùs accersito, non Dialecticæ spinis, & tribulis obsito, sed spontè fluente, & omnibus obvio. Non erat auferendum sceptrum de Juda, & Dux de fœmore ejus, donec veniret, qui à Deo mittendus erat: at sceptrum de Juda jampridem ablatum est, Duces, ac Principes de fœmore ejus diu olim desiere: venit igitur ille, qui à Deo mittendus erat.

Verùm est illa Judæorum pervicacia, obstinatio, ut quò nitidius, quò splendidius Oraculum est, eò petulantiùs, audaciùsque cavillis, ac tricis nebulas illi offundant, ne ullum indè Catholicæ Fidei præsidium repetamus. Quare pervicaces, audacesque cavillatores duas in classes, ac veluti ordines distribuemus, ut singulos exagitare, atque refellere commodiùs liceat. Ut enim duo eo vaticinio continentur; is, scilicet, qui à Deo mittendus promittitur: *Donec veniat, qui mittendus est*: & nota temporis, quo is Mundo illucescere debuit, nempe dum sceptrum de Juda ablatum fuerit, Ducesque de fœmore ejus imperitare desierint: duas cavillatorum classes invenio. Alii Messiam eo vaticinio promitti diffitentur, sed virum quempiam alterum; puta Moysem, aut Saulem, aut Davidem, aut Jeroboamum, aut tandem Nabuchodonozorem: sic enim quique pro arbitrio ariolantur, & fingunt. Alii è regione positi, Messiam hoc loco prænunciari cùm videant, alia diverticula meditantur, ut notatum salutaris adventus tempus diutissimè protrahant: necdum, scilicet, de domo Juda sceptrum ablatum audacissimè ponunt. De singulis dicemus ex ordine: ac illos in præsenti eventilabimus, qui alium à Messia prænunciari, atque promitti fabulantur: Cæteros de ablato Judæ sceptro contendentes ferulæ nostræ manum subjicere, exercitatione altera compellemus.

II. Messiam indigitari hoc loco, compertum est, si vulgatam Scripturæ Sacræ versionem consulamus. *Non auferetur Sceptrum de Juda, & Dux de fœmore ejus, donec veniat, qui mittendus est; & ipse erit expectatio gentium.*

Hunc quippè duæ illæ notæ designant : *qui mittendus est : ipse erit expectatio gentium*. Enimverò cùm universæ propemodùm veteris Testamenti promissiones eò tendant, ut Messiam à Deo mittendum, eumdemque venturum fidelibus spondeant : quotiès *mittendus* antonomasticè, aut *venturus* excellentia quadam divinis in litteris legitur, toties Messias sinè controversia designatur. Hinc Moyses Deo supplicans, ut Messiam quantocitiùs mitteret, Exodi Cap. 4. v. 13. *Obsecro Domine*, inquit, *mitte quem missurus es* ; nulla adiuncta nomenclatura. Sic Habacuc 2. v. 3. *Qui venturus est veniet*, *& non tardabit* : nec tamen quis ille sit, peculiari nomine designatur. Non absimiliter delegati ad Christum nostrum Judæi nonnulli, ut eumdem interrogarent, num fortè Messias esset, nec ne ; Matth. Cap. 11. v. 3. *Tu es*, inquierunt, *qui venturus es*, *an alium expectamus*? Scilicet, id perspectum habebant, *venturi* nomine excellentia quadam, & antonomasticè Messiam significari. Sic ergo cùm venturum, mittendumque promittat eo loci Sanctissimus Patriarcha, illum ipsum, cui hoc nomen antonomasia quadam, & excellentia inhæsit, compertum est, non alium nisi Messiam sacro illo Oraculo designari.

. Confirmat hoc ipsum nota altera, qua eumdem illum insignivit Patriarcha Sanctissimus : *Et ipse erit expectatio gentium*. Eo quippè titulo Messiam insigniri, passim sacris in litteris explorata res est. Psal. 21. v. 28. *Adorabunt in conspectu eius universæ familiæ gentium*. Psal. 85. v. 9. *Omnes gentes*, *quascumque fecisti*, *venient*. Isaiæ Cap. 2. v. 2. *Fluent ad eum omnes gentes*. Idem Cap. 11. v. 10. *Ipsum gentes deprecabuntur*. Rursùs Cap. 49. v. 6. *Ecce dedi te in lucem gentium*, *ut sis salus mea usque ad extremum terræ*. Aggæi Cap. 2. v. 8. *Movebo gentes*, *& veniet desideratus cunctis gentibus*. Et alibi sæpiùs. Ut planè Judæos, non modò cæcos, sed & vecordes esse oporteat, qui Messiam eo titulo designari, pertinaciter negant.

. Nil minùs Messiam hoc loco designari, compertum erit, si textum ipsum hebraicum, cui Judæi tenaciùs herent consulamus ; ejusdemque priscos è Judæis Interpretes, aliosque, quorum in Sinagoga celebre nomen est, audiamus.

Textus hebraicus ita planè ad litteram redditur : *Non recedet sceptrum à Juda*, *& Legislator de interpedes ejus*, *usquequò veniat Siloh* : *& erit ei obedientia populorum*. Quæ sanè, sin minùs verba vulgatæ nostræ referunt, attamen sensum. Nomen quippè *legislatoris*, quod habet hebraicus textus, *Ducis* vocabulo reddit vulgatus Interpres : quia prima Ducis, ac principis potestas in ferendis legibus sita est, quibus populum ducit, regit, moderatur. Quod ait hebraicus textus, *de interpedes ejus*, hoc ipsum est, quod habet vulgatus Interpres, *de fæmore ejus*. Ea quippè hebraicæ linguæ sanctitas est, castimonia, puritas, ut partes generationi servientes, non ex nomine, sed potiùs ex situ designet. Quare cùm dicendum illi esset, *de fæmoribus*, seu *de genitalibus ejus*, dicere maluit *de interpedes ejus*. Quod subdit, *donec veniat Siloh*, idem planè sonat, ac *qui mittendus est* ; *Siloh* enim idem quòd *missus*. Hinc Natatoria Siloe, *interpretatur missus*, Joan. Cap. 9. v. 7. Quod tandem ultimò ponitur. *Et erit ei obedientia populorum*, in id redit, quod habet interpretatio vulgata, *& erit expectatio gentium* : quia & illi

& illi ipsi populi obedientiam venienti Christo præstabunt, qui ejus adventum expectant.

Septuaginta Interpretes, quorum suffragio Judæi stare, si quis illis pudor est, compelluntur: cùm & illi Judæi fuerint seni ex qualibet Tribu selecti, ut textum hebraicum græcè verterent sub Ptolomæo Philadelpho annis ante Christum nostrum fermè trecentis. Septuaginta, inquam, Interpretes eumdem omninò sensum reddidere, qui uni Messiæ congruere possit: *Non deficiet Princeps ex Juda, & Dux de fœmoribus ejus, donec veniant, quæ promissa sunt ei: & ipse est expectatio gentium*. Ecquid enim sibi vult istud, *donec veniant, quæ promissa sunt ei*; nisi donec impleantur promissiones Abrahæ, Isaaco, & Jacobo factæ, Genesis Cap. 12. 26. 28., ut Messias ex illorum semine oriretur? Hæc enim, ut omnium maxima sunt, ita antonomasticè promissa dicuntur, ad quæ cætera omnia tamquam ad finem referuntur.

Textus Samaritanus, & ipse pariter à Judæis elaboratus, nil minùs evidenter Messiam hoc loco designatum confirmat: *Non auferetur Sceptrum de Juda, & Dux de vexillis ejus, hoc est de cohortibus ejus militaribus, donec veniat Pacificus: & ad ipsum congregabuntur populi*. Quis ille porrò pacificus, ad quem gentium omnium populi congregandi erant, nisi is, de quo ab Isaja dictum est Cap. 9. v. 6. *Vocabitur nomen ejus admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, pater futuri sæculi, Princeps pacis: Multiplicabitur ejus Imperium, & pacis non erit finis?* De quo longè ante præcinuit Regius Vates, Psal. 71. v. 7. *Orietur in diebus ejus justitia, & abundantia pacis, donec auferatur Luna*. Et post Davidem, Zacharias Cap. 9. v. 10. *Dissipabitur arcus belli, & loquetur pacem gentibus*.

Textus Chaldaicus à Judæis etiam paraphrasticos adornatus rem extra omnem dubitationis aleam ponit. Sic quippè habet: *Non auferetur habens principatum in Domo Juda; neque Scriba à filiis filiorum ejus, donec veniat Messias, cujus est Regnum: & ei obedient populi*. En utique Messiam ex ipso nomine designatum: cum tamen Paraphrastæ illi, & genere, & religione Judæi fuerint, Jonathan nimirum, & Onkelos.

Textus Syriacus haud multò aliter oraculum reddit: *Non deficiet sceptrum de Juda, & expositor de interpedes ejus, donec veniat is, cujus istud est: & ipsum expectabunt gentes*. Quis verò ille intelligendus, cujus propriè est Judæ sceptrum, nisi ille, qui illud æternùm obtinebit? De quo Danielis Cap. 7. v. 14. *Potestas ejus potestas æterna, & Regnum ejus, quod non corrumpetur*.

Quid plura? Ipsum quoque Thalmud Babylonicum, Tractatu *Sanhedrin* Cap. 11. Messiam nomine *Siloh*, quod in hebraico textu legitur, eo Jacobi vaticinio designari disertissimè profitetur. Quæstionem quippè movens, quodnam sit Messiæ nomen? ita respondet: *Qui de domo Rabbi Schilæ sunt, dixerunt, Siloh nomen ejus esse: quia dicitur donec venerit Siloh*. Ad locum, scilicet, quem expendimus, alludit apertissimè. Ac re ipsa quidem Rabbini veteres pœnè omnes, Abraham Aben Ezra, David Kimchi, Salomon Jarchi, R. Joseph in Ikkarin, Abraham Lachutus in libro Juchasin, aliique benè plures à Galatino, & Raymundo Martini recensiti,

M 2 Mes-

Messiæ adventum eo vaticinio prænunciari spontè consentiunt, aliaque di versicula meditantur, ut necdum impletam Prophetiam ostendant. Donec alii audaciores, nescio quo flante Aquilone, cùm ablatum sceptrum de Juda cogente veritate fateantur, alterum à Messia oraculo illo indigitari dictitarunt: quos distincta ineptiarum confutatione eventilare, nostrarum hìc tandem partium esse arbitramur.

III. Moysem igitur indigitari, ac prænunciari aliqui volunt, ea maximè ratione, quòd Jacob in terra Æpypti extremum diem agens Oraculum istud fuderit, ubi posteros suos defuncto Josepho malè mulctandos præsentiebat: atque idcircò, ut illos spe bona solaretur, Moysem liberatorem à Deo mittendum prænunciavit.

Petbellè id quidem, & in speciem saltem appositè. Minùs tamen fœliciter conjectantur, qui id effutiunt; vertuntque ima summis. Tum quòd Moyses, non expectatio gentium, sed eorum domitor potiùs fuerit: tum maximè, quia sic falsum prorsus esset, & absonum vaticinium: *Non auferetur Sceptrum de Juda, donec veniat, qui mittendus est*. Tantùm enim abest, ut sceptrum in domo Juda, duxque de fæmore ejus extiterit, antequam Moyses ad Israelitici populi liberationem mitteretur à Deo; ut potiùs vice versa certo certius sit, nullum in domo Juda, aut etiam in tota Judaica gente fuisse sceptrum, aut Ducem ante Moysem. Cum ante id temporis, non nisi dura, & atroci captivitate pressi, sinè capite, sinè Duce, sinè legibus in Ægypto gemuerint. Rursus tantùm abest, ut Moyse adoriente sceptrum è domo Judæ recesserit, Duxque de fœmore ejus Judaicam gentem moderari desierit, ut contra potiùs, post tempora Moysis Judæorum Respublica, tempore Judicum, ac subinde Regum, Principes potentissimos obtinuerit; exterarumque gentium gloriam, aut æquarit, aut vicerit. 2. Reg. 7. v. 9. *feci tibi nomen grande, juxta nomen magnorum, qui sunt in terra*. Adeò, scilicet, nugivendi illi fabulatores mutant quadrata rotundis.

Fœlicioribus ad divinandum ventis non ducuntur, qui Saulem indigitatum existimant eo Jacobi morientis oraculo; & nomine *Siloh* in hebraico textu notatum ajunt, *donec veniat Siloh*: quòd nempe is in urbe Silo à Samuele sit inunctus in Regem. Præterquam enim adductis paulò ante momentis confutari & illi possint; (cùm nec expectatio gentium fuerit Saul, nec adorto illo sceptrum de Juda recesserit; sed contrà post ejus obitum, succedente Davide, ejusque Nepotibus, sceptrum in domo Juda floruerit maximè) pugnant insuper ii cum historiæ veritate. Non enim in Silo, sed in *Ramatha*, seu in *Ramathaim sophin* unctus est Saul; in *Maspha* verò renunciatus est Rex, ut legere est lib. 1. Regum Cap. 8. 9. 10.

Hinc & ii confutati manent, qui pari prorsus absurdo Davidem designari hoc loco volunt; eoque nomine *Siloh* in hebraico textu significari sibi fingunt, quòd eo tempore Rex sit inunctus, quo Arca de *Siloh* sublata est. Quandoquidem, & post David stetit in Juda sceptrum, ac longè cuàm ante hac potentius, & illustrius: diu verò antequam regnaret ille, imò & ante Saulis tempora Arca de Siloh sublata erat. 1. Reg. 4.

Perinde ridendi veniunt, qui Jacobi morientis Oraculum ad Jeroboamum

mum miserè detorquent, quem idcirco in hebraico textu *Siloh* nuncupatum effutiunt, quòd Rex in Siloh creatus esset. Tam enim id falsum est, quàm quòd maximè. Libro siquidem 3. Regum Cap. 12. v. 20. in Sichem creatus dicitur. Aliunde verò illo in Regem Israelis super decem Tribus electo, Judæ Regnum nequaquam extinctum est, quod pœnes Roboamum, aliosque Davidis Nepotes ad Sedeciam usque mansisse, certissimè liquet.

Turpiùs multò hallucinantur, qui Nabuchodonozorem à Jacobo moriente prænotatum, ac designatum existimant; non utique ut virum Judæis propitium, ac salutarem, sed contrà potiùs, ut Dei vindicis administrum, qui illorum delicta plecteret. Eaque de causa dictum esse, *Non auferetur Sceptrum de Juda, & Dux de fæmore ejus, donec veniat, qui mittendus est:* quia Nabuchodonozor, Judæis in captivitatem abductis, Joakimum illorum regem conjecit in carcerem; ac demum effossis oculis è Regia sede dejecit.

Age enim, hanc Joakimo Judæorum Regi injuriam irrogavit Nabuchodonozor Rex, non idcircò tamen Judæorum genti sceptrum eripuit; nec tunc Judææ Regnum extinctum est. Quòd triplici ex capite evinco. 1. Quia, Joakimo in carcerem conjecto, patruum ejus Sedeciam Regem instituit Nabuchodonozor, ut constat ex lib. 2. Paralipomenon Cap. 36. v. 10. Atque idcirco in Tribu Juda stabat jus regium, ac in ipsa etiam Davidis familia. 2. Quia extincto Nabuchodonozore, Joakimum vinculis solutum Solio restituit Evilmerodachus Nabuchodonozoris Filius, eique regia insignia contulit, ut legitur lib. 4. Regum Cap. 25. v. 27. 3. Quia post solutam deinceps captivitatem Babylonicam, suos Duces, ac inter alios Zorobabelem habuit Respublica Judæorum, suisque legibus sub Aristocratico Imperio sub Assamonæis ad Herodem usque perduravit. Quo demum tempore, ad Alienigenam translato Sceptro, Judæi suprema potestate exuti sunt: quod loco suo distinctiùs explicabimus. Deinde quis credat Nabuchodonozorem, *expectationem gentium* dictum esse à Patriarcha Jacobo, qui potiùs juxta Isaiæ oraculum Cap. 14. impiorum, & sceleratorum numero ab universis gentibus habitus est? Quis credat, illum *mittendum* antonomasticè dictum esse: cùm eo nomine, eoque titulo is peculiariter designetur, quem studio tam ardenti, ac vehementi Judæi ad se mitti peroptabant, venturumque Liberatorem precabantur? Ut prætercam, Sanctissimum Patriarcham fausta hic, lætaque filio suo Judæ ominari; quæ certè à futura Nabucodonozoris in Judæos tyrannide longè absunt.

IV. Miror inter tam multos Synagogæ fabulatores, qui tam varia suffugia quæsiere, ut Jacobæum oraculum ad alterum, quàm ad Messiam præsignandum inflecterent, inventos non esse aliquos, qui Pompejum indigitatum, ac prænunciatum effutierint. Sub Pompejo enim non minùs, quàm sub Nabuchodonozore sceptrum Judæis videtur ablatum, dum ii Romanis vectigales effecti sunt. Sed nec id quidem prudentèr obtendi potest. Quamquam enim Judæos subegerit Pompejus annis ante Christum nostrum sexaginta tribus, eosque Romanis fecerit vectigales; sceptrum

tamen,

tamen, seu Principatum nequaquam abstulit; sed detruso Aristobulo, Hircanum illius fratrem Solio restituit; ut est apud Josephum lib. 14. Antiquitatum Judaicarum Cap. 8. & lib. 1. de Bello Judaico Cap. 5. Quod aliàs etiam, ac diu ante Pompejum Judaicæ Genti contigerat, ut pariter vectigalis Gentibus fieret: quin tamen jure sceptri excideret. Qua de re lib. 1. Machabæorum Cap. 13. v. 41. scriptum legimus: *Anno centesimo septuagesimo ablatum est jugum gentium ab Israel: & cœpit populus scribere in tabulis, & gestis publicis. Anno primo sub Simone summo Sacerdote magno Duce, & Principe Judæorum* anno, scilicet, ante Christum centesimo quadragesimo quinto.

Id ergo certum, indubitatumque, non alium, nisi Messiam eo Jacobi morientis oraculo designari. Nunc illi mihi ex adverso refellendi veniunt, qui, cùm Messiam oraculo illo prænunciari fateantur, eò confugiunt, ut sceptrum è Domo Juda ablatum inficientur. Hos Exercitatione proxima pro suis meritis exagitabimus.

EXERCITATIO XIV.

Continuatio ejusdem Argumenti: De Judææ Regno circa Christi Domini ortum everso, ac prorsus extincto.

I. CHristum celeberrimo Jacobi morientis oraculo prænunciatum, eumdemque illum, ablato Judææ sceptro, mittendum à Deo, superiori Exercitatione demonstravimus. Rabbinorum cavillationes, & tricas, qui vel Moysem, vel Saulem, vel Davidem, vel Jeroboamum, vel demum Nabuchodonozorem, eo vaticinio prænunciatos fabulantur, satis opinor confutavimus, ne ea parte suffugia quærant. Restat, ut eos in præsentia refellamus, qui, cùm Messiam explicatissimis hujusce Oraculi verbis promitti fateantur, ablatum tamen à Juda sceptrum diffitentur, ne Messiam mortalibus illuxisse, concedere compellantur.

Vereor tamen maximè, ne otiosi hominis personam induisse videar, operamque inutiliter ludere; dum in re compertissima demonstranda studium pono. At trahit me vel invitum quorumdam Judæorum audacia; qui, ne causa cecidisse videantur, solem lucere meridie negare malunt, quàm victrici veritati fasces submittere. Quare ut fugientes hostes è vestigio insequar, bonas horas perdere malim, quàm meas in vindicanda veritate partes quoquo pacto desiderari.

II. *Non auferetur*, inquit sacrum Oraculum, in cujus expositione versamur, *Sceptrum de Juda, & Dux de fæmore ejus, donec veniat, qui mittendus est*, porrò sceptrum de Juda ablatum esse, Ducesque de fæmore ejus desiisse jampridem à Jesu Nazareni temporibus perspecta res est; ut hinc colligere certò liceat, promissi Messiæ tempora ejus ætate successisse. Sive enim de sceptro peculiaris Tribus Judæ vaticinium intelligatur, ut putant aliqui, sive de sceptro totius promiscuè Judaicæ gentis, ut alii censent: sive sceptri, Ducisque nomine Regia dignitas intelligatur, aut alia quævis Monarchica potestas, ut visum nonnullis est: sive demum auctoritas Aristocratica Senatus hebraici ex viris septuaginta conflati, quem *Synedrin* vocitabant; nullum prorsus apud Judæos sceptrum extare, perspicuum est. Ex quo enim tempore Jerosolymorum Civitas eversa est, Templum igne absumptum sub Vespasiano, & Tito, annis post Jesum Nazarenum in Cœlos assumptum triginta sex; suis pulsa sedibus misera gens, extorris, & profuga aliarum Nationum imperio ubique paret, ac servit: omni supremæ potestatis titulo exuta, nec leges condit, nec gladii jus exercet, nec monetam cudit, nec bellum denunciat, nec sancit fœdera; nec quidquam attentat eorum, quibus stat summa potestas; sed alieni ubique gentium juris est, invisa, despecta, contempta, ludibriis omnium, & cachinis objecta.

Si autem à civilibus ad sacra animum convertamus, in eos præjudicata res

ta res est. Exciso quippe Jerosolymorum Templo, destructoque Tabernaculo, Sacrificia nec offerunt, nec offerre jam possunt: Sacerdotes nec habent, nec habere fas illis esset, ut Sacra peragerent, tametsi Jerosolymitanum Templum excitaretur. Cùm enim nonnisi ex Levitica Tribu Sacerdotes assumere illis liceat, Tribusque usque adeò inter sese confusas habeant, atque permixtas, ut Leviticam à cæteris secernere nemo possit, nulla illis seligendorum Sacerdotum facultas inest. Nulla ergo civilis, nulla sacra apud Judæos suprema potestas est, nulla Respublica, nulla religio. Res in propatulo est, in Orbis luce: nec enim facti privati, sed publici quæstio vertitur, quod & usurpatur oculis, & manibus contrectatur. Prodant, si quod Regnum habent, si quod supremum jus, quovis illud nomine insignire lubeat: si quod Templum, si quod Sacrificium, si quem Pontificem, ac Sacerdotem. Prodant, gradum ultrò referemus: non ablatum sceptrum de Judà, & Ducem de fœmore ejus profitebimur, Jesumque Nazarenum Messiæ titulo spoliabimus. At non ita profectò cucurbitæ sumus, ut hæc nobis venditari patiamur, quotquot sumus in Orbe homines.

III. Res est profectò cachinnis omnibus digna, quo pacto sceptra, coronas, & regna apud suos etiamnum extare, venditent Rabbini nonnulli, ut ignaro pecuri, aurito gregi fidentiùs illudant; ac nondum impletum Jacobæum vaticinium ariolentur. Sunt etenim, qui reliquias nobis obtrudunt decem Tribuum, quas Salmanazar Assyriorum Rex in captivitatem deportavit anno ante Christum nostrum Septingentesimo vigesimo primo, ut aliqua dominationis vestigia iis etiamnum adjudicent. Quatuor Tribus Dan, Gad, Nephtali, & Azer in Æthyopia etiamnum extare ajunt: Sex reliquas in Asia suis legibus utentes, ac regna illic obtinentes. Verùm ne quis illicò reponat, fabulosa hujusmodi regna esse, quæ à mortalium nemine ad nostram usque ætatem retecta sunt: id ad mendacii cautionem addunt providi circulatores, Tribus illas regnum obtinentes mœnibus igneis protectas esse, & ab omni hominum commercio sejunctas. Ita R. Simeon Jalcut. Regnantes, nescio quos Judæos, versùs orientem Solem locat R. Abraham Perizol alter nugarum venditor. At ne mendacii revinci possit, (siquidem nullus eos detexit hactenus) hos montibus immensis conclusos obtendit. Decem Tribus in America Coronas, ac Sceptra tenentes fabulatur Thalmud Jerosolymitanum: Ne tamen fabula retegatur, putidiorem alteram fabulam addit; eas nempe nubibus protectas, & à reliquis mortalibus hujusmodi sepimento separatas comminiscitur.

Ita gregalium suorum, stolidique pecoris credulitati illudunt Rabbini circulatores, cæci, ducesque cæcorum. Regna fingunt, sed impervia, igneis mœnibus, ac montibus circumsepta, oppansis nubibus inaccessa. At si sic est, qua arte, quave industria ex iis regionibus inaccessis ad ipsos nuncii commearunt, ut isthæc rescire possent, litterisque mandare? Nec advertunt, quàm stupendo dissidio invicem committantur professi fabulatores. Namq. Simeon Jalcut decem Tribus regnatrices, partim in Æthiopia, partim in Asia locat: Thalmud verò Jerosolymitanum

mitanum in America constituit. Sed age, fingant, si tandem lubet, in Lunæ concavo Regna sua, ut mendacia in tuto ponant: nos de decem illis Tribubus à Rege Salmanazare in captivitatem deportatis id unum scimus, quòd à Josepho Judæo scriptore celeberrimo memoriæ proditum est: eas nempe trans Euphratem adductas in immensam multitudinem excrevisse. Verùm nulla illic illarum Regna commemorat; imò Barbarorum Imperiis eas secutis inde temporibus subiectas fuisse, Severus Sulpitius observavit, lib. 2. Historiarum. Unus omnium Postellus semi-Judæus inventus est, qui parte 1. Historiæ Orientalis Cap. 5. & 6. memoriæ prodidit, decem Tribus à Salmanazare deportatas versùs orientem Solem diu latitasse, ac tandem prognatos ex iis Tartaros, atque Turcas erupisse, vastasque illas regiones occupasse: quod ille ex Haytoni Armeni historia probare nititur. Verùm tametsi pura, putaque commenta illa sint, à viro projectæ fidei, lubricæque auctoritatis somniata, Hebræis tamen nullo pacto, nulla ratione patrocinantur. Demus enim, & Turcas, & Tartaros, qui certè, & Sceptra, & Regna tenent, à Judæis illis prognatos esse; non idcircò Regna, ac sceptra tenere Judæi putandi essent. Cùm nec Tartari, neque Turcæ Judaicis moribus, legibusve Imperium administrent; nec Moysis religionem profiteantur: imò Judæos, non secùs ac cæteri Principes, mancipiorum loco habeant, duriùsque cæteris premant.

Jactant alii longè multi, habere suos in Syria Regnum florentissimum: nullum tamen inde ad nos nuncium commeare, quia interjacet Sabbathicum flumen, quod, ut sola die Sabbathi navigabile est, ita Judæis die illa iter agere non licet. Lepidè verò! Unde ergo extare illic, ac etiam florere Regnum didicere? Aut cur alterius etiam gentis, ac religionis nuncios, & tabellarios, quibus iter Sabbatho suscipere liceat, nec excipiunt, nec submittunt? Sed nec quod fingitur Sabbathicum flumen, impedimento Judæis esse potest, quominùs inde suos etiam Contribules nuncios accipiant, & submittant. Nec enim Sabbathicum dictum fuit, quòd sola die Sabbathi, qua Judæis interdictum est iter, trajici possit: sed quòd sex dies continuos fluat, septimo quiescat, fluere desinat, alveumque relinquat omninò siccum, si Plinio fides est lib. 31. Historiæ naturalis Cap. 2. Seu potiùs, ut ex Josepho colligere licet lib. 7. de Bello Judaico Cap. 24. Sabbathicus fluvius est dictus, quòd Sabbatho fluat, senis verò diebus paulatim decrescat, ac tandem arescat omninò, donec, recurrente Sabbatho, assuetam præstet vicem. Id enim subobscura Josephi narratio videtur innuere, dum Titi Imperatoris in Syriam excursionem describit: *Princeps Titus conspicit in itinere fluvium cognitione dignissimum. Is fluit medius inter Arcas, & Raphanaas Agrippæ Regni Civitates. Habet autem quoddam peculiare miraculum: nam cum sit, quando fluit, plurimus, neque meatus segnis, tamen interpositis sex diebus à fontibus deficiens, siccum exhibet locum videre: deinde, quasi nulla mutatione facta, septimo die similis exoritur: atque hunc ordinem semper eum observare pro certo compertum est. Unde etiam Sabbathicus appellatus est, à sacro Judæorum septimo die denominatus.* Utcumque tamen se res habeat, seu sex diebus arescat flu-

men, seu defluat; commodum perinde Judæis præbebit iter; ut vel navigio, si defluit, vel sicco pede si arescit, trajicere valeant. Quamquàm, ut planiùs dicam, quod res est, nullus hujusmodi fluvius in Syria visitur modò: quidquid olim, dum Syriæ Civitates obiret Titus Imperator, historiamque Josephus scriberet, rei fuerit.

IV. Succedunt alii de Synagoga nugivendi, qui, ut stramineum qualecumque sceptrum suis etiamnum adjudicent, certum nescio quem Æthmalotarcham nobis venditant è Tribu Juda oriundum, quem Judæi plerique Patriarcham appellant, quemque in Asia imperitare fabulantur. Commentum hoc pigmentis multis ornavit Rabbi Beniamin Tudelensis, in Itinerario historico. Suum illum Æthmalotarcham genealogiæ suæ seriem texere, scribit, legitimisque documentis probare: infinitas Judæorum copias versùs Eurum obtinere sui juris, rerumque omnium ubertate affluentes, beatissimaque loca latè occupantes.

Vetus est illa Judæorum cantilena, jam à secundo Christiani nominis sæculo decantata, in quam Origenes ipse calamum acuit, lib. 4. de Principiis Cap. 1. Duo ergo tempora cautè hic secernenda veniunt, ne ullum inde Judæi præsidium petant; Origenis nimirum ætatem, & sequentium sæculorum seriem. Quòd ad Origenis ætatem attinet, utpote ab excidio Jerosolymitano non longè dissitam, negare omninò nolim, extitisse etiam tùm apud Judæos aliquam præteritæ potestatis fugitivam memoriam, nonnulla ereptæ auctoritatis vestigia, languidumque extinctæ Reipublicæ cadaver: Judæos in suos jure gladii interdum usos esse; (Origene in Epistola ad Julium Affricanum id attestante) tametsi nonnisi dissimulantibus Romanis, ac permittentibus jure gladii uterentur. Verùm habuisse illos ea ætate, aut Regem, aut Ducem, aut Principem, quovis tandem barbaro nomine lubeat appellare, omninò nego. Nec suum illum, quem venditant Æthmalotarcham, Origenis ætate supremum jus obtinuisse, ullo testimonio comprobabunt. Dent, si quod habent, nec suis nos mendaciis pascant. Cæterùm quod posteriora Origene tempora spectat, adeò attonsa, resectaque est staminea illa prætensi Æthmalotarchæ potestas, ut non modò ubi jam sit, sed ubi fuerit, frustra quæratur. Id agnoscunt vel inviti Rabbini ipsi, quibus aliquid pudoris est, frontemque non omninò perfricuerunt; R. David Kimchi in Prophetam Oseam, R. Isaac Abrabaviel in Commentariis in Isajam, R. Manasse, R. David Ganz. Quin etiam, quod notandum magis, R. Isaac Axric sodalium suorum fraudes in Asiatico illo Judæorum Imperio confingendo, supremaque Æthmalotarchæ potestate jactanda retegit, & irridet: gerrasque illas, ac nænias ad misellorum solatium à nebulonibus fictas ingenuè contestatur.

Neque verò tot agemus adstipulatoribus, ut Beniaminum Tudelensem Asiatici hujusce Imperii, atque Æthmalotarchæ buccinatorem imposturæ revincamus. Ipse fabulatorem sese prodit, ac nugivendum, dum de iis, quæ narrat, nihil præter auditum se habere profitetur, solamque, unde id hauserit, famam jactat. Sed & nonnulla insuper addit, nectitque fabellæ circulator ille, quæ omnem Judæis facultatem adimunt, figmen-

figmentum istud in suæ causæ præsidium obtrudendi. Addit quippè, Æthmalotarcham illum suum, à Mahumetanorum Calipha ex solemni formula, suscepto nempe sigillo, potestatem accipere solitum fuisse. Ex quo uno facilè colligas, tametsi alia nulla suppeterent, suprema illum potestate minimè valuisse, qui alieno pendebat arbitrio, nec nisi precariam in suos subditos auctoritatem exercebat.

At quid in iis fabulis exsufflandis ludimus operam? Unius Oseæ Oraculo confecta res est, qui hodiernum Judaicæ gentis statum vaticinatus Cap. 3. vel ipsam Imperii umbram, potestatemque omnem ademit: *Dies multos sedebunt filii Israel, sinè Rege, sinè Principe, sinè Sacrificio, sinè Altari, sinè Ephod, & sinè Teraphin.* Quo uno Oraculo disertissimo fabulas illas omnes de Principibus apud Judæos etiamnum extantibus in antecessum occupavit. Neque enim illos usque adeò stipites fore puto, ut id ab Osea dictum respondeant de tempore Captivitatis Babylonicæ, non de præsenti Judaicæ gentis infortunio. Judæos quippè in Captivitate Babylonica suos Reges, ac Principes habuisse, Sedeciam, Joakimum, Zorobabelem, ex lib. 4. Regum Cap. 25. & lib. 2. Paralipomenon Cap. 30. certò liquet. Suos etiam habuisse Pontifices, ac inter alios Josedechum, ex lib. 1. Paralipomenon æquè constat. Suos habuisse Prophetas, Danielem, scilicet, Jeremiam, Baruchum, Ezechielem, Aggæum, nota res est. Jus demum necis, & gladii in reos suos retinuisse, judicium in Susannam eo tempore pronunciatum disertè probat. Imò & id insuper manifestum, tempore Captivitatis Babylonicæ Judæos non paucos Jerosolymis substitisse, qui nomine fratrum suorum in Babylonem deportatorum hostias offerebant ad Aram Domini, quæ etiam everso Templo residua fuerat, ut ex Baruchi Cap. 1. colligere est. Non ergo de Captivitate Babylonica vaticinatus est Oseæ, dum dixit, *Dies multos sedebunt filii Israel, sinè Rege &c.* sed infaustum Judaicæ gentis statum, in quo versatur in præsentiarum, certissimè denunciavit.

V. Meliori fortasse fide videntur esse Judæorum aliqui, qui cum fictitia prorsus esse noverint jactata suorum regna, atque imperia, eo deveniunt, ut dicant, non actu quidem Judæos Regnum obtinere, habere tamen jure summo; cùm illis nonnisi per summam injuriam à Romanis ereptum sit: atquè ita necdum esse impletum Jacobæum vaticinium. Labuntur ii tamen errore duplici, ac spisso admodum. Si enim satis Judæis esset, sceptrum, seu Regnum habere jure; Judaici Regni, sceptrique jactura certum, fixumque adventus Messiæ signum esse non posset: cùm ad extremum usque Mundi diem pari libertate, parique titulo dicturi sint, habere se Regnum, ac sceptrum, non actu quidem, sed jure summo. Quod enim illis à Romanis per summam, ut arbitrantur, injuriam ablatum est primum, omni deinceps ætate per summam injuriam ablatum reputabitur, habebuntque semper, ut illis videbitur, jure summo, quod actu, ac re ipsa numquam habebunt. Sed & illud falsissimum est, quod tanta audacia ponunt, post cladem illis à Romanis illatam stare pœnes ipsos sceptri, Regnique jura. Quomodo enim suis avulsa sedibus, totoque orbe dissipata infælix

Natio jus sceptri, Regnique retineat; suis maximè confusis Tribubus, everso Templo, amisso Sacerdotio, sinè quibus Judaicæ Reipublicæ forma stare non potest? Aut quomodo exutos se per summam injuriam Regno conqveruntur; qui nonnisi in perduellionis suæ pœnam, moniti sæpiùs, rogatique, ut arma ponerent, exuti sunt à Romanis?

VI. Verùm, inquiet fortassis aliquis: Numquid Deus etiam interposito Sacramento non spoponderat, fore ut Regium Judææ sceptrum in Davidica stirpe tandem aliquando constitutum numquam excideret, sed in ævum potiùs perduraret? *Filii tui usque in sæculum sedebunt super sedem tuam*, Psal. 131. v. 12. Aut ergo perennat etiamnum Judææ sceptrum, aut promissi fidem violavit Deus; quod vel excogitare sacrilegum est.

Ita sanè perennat Judææ sceptrum in domo David: sed quo pacto perennat, & ubi? Non aliter certè, quàm quia de temporali in spirituale transmutatum possidetur à Christo Jesu Davidis filio, Judæorumque æterno Rege. Qua de causa Angelus Gabriel Virginem Deiparam salutans Lucæ Cap. 1. v. 31. *Ecce*, inquit, *concipies in utero, & paries filium, & vocabis nomen ejus Jesum: hic erit magnus, & filius Altissimi vocabitur: & dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus, & regnabit in domo Jacob in æternum: & Regni ejus non erit finis.* En utique perennans Judææ sceptrum, juxta oppignoratam Davidi fidem: sed in spirituale commutatum: perennans, inquam, non apud perfidos Judæos omni dudum Regno, ac principatu exutos, sed in Christo Jesu, atque in ejus Ecclesia.

VII. Supersunt binæ Judæorum cavillationes, non ita pridem ab ipsis excogitatæ, ut celeberrimum Jacobi morientis Oraculum elidant: Altera quidem de virga tribulationis, altera de conditionatis Dei promissis, quas altera Exercitatione refellemus.

EXER-

EXERCITATIO XV.

Alia præcluduntur Judæorum effugia, De virga tribulationis, deque promissis conditionatis.

I. NEcdum Rabbinicarum cavillationum finis est, necdum exhausta sophismatum pharetra, quibus splendidissimo Jacobi morientis Oraculo nebulas offundere moliuntur: *Non auferetur Sceptrum de Juda, & Dux de fæmore ejus, donec veniat, qui mittendus est*. Iis ergo jam satis pro sua audacia exagitatis, qui vel Messiam eo vaticinio nequaquam prænunciatum obtendunt, vel Sceptrum de domo Juda nequaquam ablatum fabulantur; in aciem alii veniunt pro aris, & focis pugnaturi; novisque quæsitis diverticulis totum sacri Oraculi sensum invertunt.

Accedunt primi in ordine nonnulli Judaicarum partium Magistelli, qui dicant, vocem hebraicam *Sceveth*, quam latinus noster Interpres *Sceptrum* vertit, virgam simpliciter significare: seu sit illa regiminis virga, atque imperii justi, quam *Sceptrum* Latini dicunt, de qua Psal. 44. v. 7. *Virga directionis, virga regni tui*: seu sit illa tribulationis virga, de qua Psal. 2. v. 9. *Reges eos in virga ferrea*. Quo posito, subiungunt, hebraicam illam vocem *Sceveth* nequaquam in Jacobæo vaticinio denotare summum, ac justum imperium, quod in Tribu Juda, vel in tota Judaica gente ad Messiam usque mansurum esset, sed tribulationem, atque tyrannidem, qua misera gens usque ad Messiæ adventum premenda sit, atque jactanda, sic ut iste sit Oraculi sensus, *Non auferetur virga tribulationis de Juda, donec veniat, qui mittendus est*. Hincque audacissimè colligunt, Messiam ea maximè ratione non venisse, quòd Judaica gens ea etiamnum tyrannide, atque tribulatione jactetur, quæ nonnisi adventante Messia finem est habitura: Nec modò telum eludunt, quo illos paulò antea petebamus, sed & regerunt in nos ipsos.

Id quidem prima fronte subtilitèr excogitatum: at improbè prorsùs, & contrà Oraculi contextum, si paulò penitiùs observetur. Demus enim, vocem *Sceveth* seorsim sumptam virgam perinde significare posse, ac sceptrum: demus virgæ nomine æquè tribulationis virgam exprimi posse, ac virgam directionis, atque regiminis, seu imperium justum, & mite: vetant nihilominus hujusce Oraculi adjuncta, ne hanc illi interpretationem à Judæis excogitatam accommodemus. Duo enim coniungit Jacobæum Oraculum, non auferendum sceptrum, seu, ut ipsi volunt, Virgam, & Ducem de fæmore Judæ non defuturum, donec veniat, qui mittendus est: At Dux ille de fæmore Judæ numquam defuturus, donec Messias advenerit, non tyrannus profectò est, nec Judaicæ gentis inimicus, sed legitimus, consanguineus, contribulis, ac beneficus Princeps. Quod ergo de virga, (siquidem ita illis vertere libet) ad adventum usque Messiæ non defutura hoc loco dicitur, non de virga tribulationis, sed

sed de virga directionis, regiminis, imperii justi, uno verbo, de sceptro intelligere necesse est. Quod cùm ab annis mille, ac septingentis, & eò amplius ablatum sit, Ducesque de fœmore Judæ desierint, Messiam dudum adventasse, certissimè liquet.

Hoc idem inficetorum Rabbinorum interpretamentum explodunt septuaginta Interpretes, quos hebraici vocabuli *Sceveth* potestatem ignorasse, Judæi non dicent. Ii quippe vulgatæ versionis nostræ sensum, non modò reddunt, verùm etiam nitidiùs explicant; dum vocabulum *Sceveth*, non Sceptrum, quod figuratæ locutionis nomen est, sed *Principem* simpliciter vertunt: *Non deficiet Princeps de Juda, & Dux de fæmoribus eius, donec veniant, quæ promissa sunt ei*. Quibus per omnia consentiunt Paraphrastæ Chaldæi, Judæi & ipsi ita vertentes, *Non auferetur habens principatum ex Domo Judæ, donec veniat Messias*: Thalmudistæ quoque, R. Maimonides, R. Bechai, R. Raschi, R. Chaskuni, aliique, quos recensere longum esset. Adeo, scilicet, prisci illi Judæi, & hebraicæ linguæ periti ab eo *virgæ tribulationis* interpretamento nuperrimè excogitato procul aberant.

Sed nec advertunt imprudentes Magistelli, qui hoc nobis interpretamentum obtrudunt, falsum omninò fore Jacobæum vaticinium, si de virga tribulationis, numquam Judæis defutura, deque dominatu tyrannico deberet intelligi. Ecquis enim dixerit, Judæos post istud Jacobi morientis vaticinium sub injusto dominatu, ac tribulationis virga perpetuò gemuisse? Certè à Davide usque ad Sedeciam annorum fermè quingentorum spatio regiam potestatem obtinuit Tribus Juda: mitissimis tunc, & æquissimis Regibus paruit Judaica gens; nullumque toto illo temporis tractu exterorum Principum dominatum passa est. Rursùs post Sedeciam, solutamque Captivitatem Babylonicam sub Reipublicæ forma Magnatibus suis paruit Judaica gens, suisque legibus stetit ad Herodem usque annis supra sexcentis. Errore itaque laboraret Jacobæum Oraculum, si de virga tribulationis veniret intelligendum: quasi Judaica gens à tempore Jacob perpetua ad Messiam usque tribulatione jactanda fuisset.

Accedit & istud observatione dignissimum: Jacob proximè moriturum, benedictionemque filiis largientem fausta filio suo Judæ ominatum esse. Id ejus ad Filium oratio integra disertè probat. Non faustum porrò, lætumque, sed malum admodùm esset omen, si perpetua tribulatione jactatum iri Judaicam gentem prænunciasset, donec Messias Mundo illucesceret.

II. Ea itaque statione dimissa, utpote iniquiori, ac malè tuta, alii aliò se recipiunt. Ii, scilicet, cùm promissi Messiæ tempora successisse certò videant, Prophetarumque vaticinia commodè satis interpretari non possint, ut suum etiamnum errorem in tuto ponant, eò demum confugiunt, ut dicant, Messiæ adventum ob ingentia Judaicæ gentis scelera fuisse procrastinatum ultra præfinitum, statutumque tempus. Promissiones itaque salutaris adventus hypoteticas fuisse volunt, si nempè pietatem, justitiamque Judæi colerent: quod cùm illi non egerint, in aliam tempestatem dilata illorum liberatio est.

Vah pessimam desperatæ causæ advocationem! Nullum etenim prophetarum

tarum vaticinium est, quod simili exceptione eludi non posset. Et quidem, si quæ sunt hypotheticæ Prophetiæ, certisque conditionibus alligatæ, has ipsas conditiones fronte præferunt, sin minùs, aliis saltem Scripturæ locis conditiones hujusmodi adnotantur. Jacobæum autem, quod expendimus, vaticinium conditionem nullam præsefert; nullusque Scripturæ sacræ locus proferri potest, unde illam colligere liceat. Imò cœtera omnia, quæ venturi Messiæ tempus definiunt Scripturarum Oracula, plana prorsùs, absolutaque sunt; nulla pendula, aut certis conditionibus alligata. Sic venturum illum portendunt Aggæus, & Malachias stante adhuc Salomonis Templo à Zorobabele instaurato. Post hebdomadas sexaginta duas occidendum Christum, vaticinatus est Daniel; nullis planè conditionibus adjunctis, quibus præfiniti temporis ratio pendula sit. Ut planè perspicuum fiat, Judæos desperatæ causæ necessitate absonum istud effugium quæsisse.

Et verò si in aliud tempus, quàm quod erat in vaticiniis, Messiæ adventus protractus est, indigitent ergo Judæi, quodnam illud tandem sit?. Incertum illud esse respondent, nullumque re ipsa definiunt, quo demùm elapso, Messias certò sit oriturus. In incerto igitur fluctuare necesse est: cùmque Deus tot signis, tot characteribus, tot notis salutaris adventus tempora in Scripturis definierit, ne in Messia recipiendo, auscultandoque falleremur; neve in rei summa error obreperet, nullum jam certum calculum haberemus, ad quem veri Messiæ agnitionem exigere liceat; divinis, scilicet, consiliis immutatis, rebusque ob scelera Judæorum in incertum tempus procrastinatis, atque dilatis. Quod quàm absonum sit, nemo non intelligit, nisi qui cerebrum in calcaneo gestat.

Quid etiam tam absonum, quàm Messiæ adventum ob Judaici populi peccata dilatum effutire? Id planè perinde est, ac si quis dilatum Medici adventum obtenderet ob ingravescentem decumbentis hominis ægritudinem: cùm contra potiùs, hac ipsa de causa maturare adventum oportuerit, crescente hominis vitio, atque peccato, in cujus remedium Messiam venturum Prophetæ veteres cecinerunt.

Accedit, quod in superioribus demonstravimus: Messiam, scilicet, non in Judæorum dumtaxat, verùm etiam in Gentilium salutem venturum fuisse. Quæ ergo æquitas patitur, ut Gentilium Servatorem ob Judæorum delicta procrastinatum existimemus? Quasi gentiles peccatorum à Judæis admissorum pœnas essent luituri.

Sed & qui ista tam fidenter, tam liberaliter fabulantur, ut vaticiniorum vim elidant, recedunt à gregalium suorum professione. Vulgata quippe est Rabbinorum opinio, quam etiam R. Juda multis confirmat in libro *Sanhedrin*, corruptissimos fore Judæorum mores, quo tempore Mundo Messias illucescet, Doctorumque suorum conventus impudicitia infames fore. Ut quid ergo propter scelera Judæorum Messiæ adventus dilatus esset, quem corruptissimis temporibus venturum Rabbini ipsimet profitentur? Certè fœderatos mendaces non sui tantùm, sed & sociorum oportet esse memores

III. Unus omnium forsan erit Scripturæ locus, quo abuti Judæi possint,

sint, ut suum illud de conditionata Messiæ promissione figmentum obducant: Psalmi scilicet 131. testimonium, ubi Deus Davidi spopondisse fertur, futurum ut ejus posteri Regnum perpetuò obtinerent, si tamen divinis mandatis obsequerentur: *Si custodierint filii tui testamentum meum, & testimonia mea hæc, quæ docebo eos, filii eorum usque in sæculum sedebunt super sedem tuam.* At nec id quidem Judæorum causam juvare potest. Aliud quippe est, temporale Judææ Regnum, aliud Regnum spirituale, ac perenne Christi promissi. Prioris Regni temporalis perennitatem sub conditione promissam ultrò concedimus: secundi Regni spiritualis Christi venturi negamus. Imò verò usque adeò certò, absolutèque perenne Messiæ imperium spirituale promisit, ut etiam disertissimè denunciarit, se Domum Jacob, ac Regnum spirituale in Messia servaturum, tametsi temporale Judææ Regnum ob illius gentis scelera eversurus esset. *Ecce oculi Domini*, inquit Amos Cap. 9. *super Regnum peccans, & conteram illud à facie terræ: veruntamen conterens non conteram domum Jacob.* Quid hoc porrò, *non conteram domum Jacob*, nisi Messiæ Regnum sartum tectumque servabo, tametsi temporale Judææ Regnum sim eversurus? In eumdem omninò sensum Psal. 88. v. 30. & seq. Davidis posterorum delicta, si qua fortè contingant, castigaturum se denunciavit Deus; non ideò tamen oppigneratam illi fidem negaturum, Regnumque ipsius (in spirituale utique commutatum) in ejus semine Christo Domino perenniter servaturum. *Ponam in sæculum sæculi semen ejus, & thronum ejus sicut dies cœli. Si autem dereliquerint filii ejus legem meam, & in judiciis meis non ambulaverint; si justitias meas prophanaverint, & mandata mea non custodierint: visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum: misericordiam autem meam non dispergam ab eo, neque nocebo in veritate mea: neque prophanabo testamentum meum, & quæ procedunt de labiis meis non faciam irrita. Semel juravi in sancto meo, si David mentiar; semen ejus in æternum manebit.* Quid plura? Ejusdem spiritualis Regni perennitatem adeò firmiter, absolutèque, omnique semota conditione Davidi spopondit Deus, ut sacramentum, ac jusjurandum addiderit Jeremiæ Cap. 33. v. 25. *Hæc dicit Dominus; si irritum potest fieri pactum meum cum die, & pactum meum cum nocte, ut non sit dies, & nox in tempore suo; & pactum meum irritum esse poterit cum David servo meo, ut non sit ex eo filius, qui regnet in Throno ejus.* Quæ verba non de Salomone, aliove carnali Davidis filio temporaliter regnaturo intelligenda esse, sed de Christo Davidis filio; inde maximè liquet, quòd hæc à Jeremia proferantur, qui quadringentis circiter annis post Salomonem prophetavit, imò & omnibus Judæ Regibus jam Mundo sublatis. Quare nonnisi in Jesu nostro Nazareno exitum habuere; de quo Angelus Mariam Virginem alloquens, *Erit*, inquit, *Altissimi filius: & dabit ei Deus sedem David Patris ejus, & Regni ejus non erit finis.* Lucæ Cap. 1. v. 32. Perperam ergo Messiæ Regnum, ac dominatum sub conditione promissum dicunt Judæorum aliqui.

At quid ultra in absono figmento confutando ludimus operam? Judæis jugulum petit ille ipse Psalmi 131. locus, quem appellant. Duo quippe cautè secernit; Messiam ex Davidis semine mittendum, & Regnum temporale ad posteros transiturum. Primum non modò absolutè, verùm

etiam

etiam sub sacramento promittit: *Juravit Dominus David, & non frustrabitur eum, de fructu ventris tui ponam super sedem tuam*. En primum: tum è vestigio subdit alterum sub conditione pietatis, ac religionis posterorum: *Si custodierint filii tui testamentum meum, & testimonia mea haec, quae docebo eos, & filii eorum usque in saeculum sedebunt super sedem tuam*. Toto igitur aberrant ostio, qui, quod de temporali Judae Regno sub conditione Davidi promissum est, ad Messiae adventum iniquè detorquent, quasi is nonnisi sub conditione promissus esset.

IV. Quandoquidem autem Judaei peccatorum suorum, quibus iram Dei concitarunt, mentionem ingerunt, adeò ut hac ipsa de causa dilatum Messiae adventum existiment; dispendium causae fecerim, si, quod inde in illos argumentum erui potest, tacitus praetermiserim. Quaeram igitur ab eis, quodnam illud tam grande, tam immane scelus sit, quo in praesentia tenentur. Certè ii nec idola nunc colunt, nec prophetant in nomine Baal, nec filios Daemoniis immolant, nec Deos sibi propriis manibus fabricantur, uti patres eorum quondam aliàs attentarunt. Et tamen diuturniori servitute premuntur hodie, quàm unquam retroactis Saeculis pressi sint, dum Idololatriae crimine polluerentur. Quodnam ergo peccatum illud est, quo tantam Numinis iram suis cervicibus concitarunt? Illud certè, quod Idololatriam multis nominibus superat: illud, inquam, quo Messiam Coelo demissum tradiderunt, vendiderunt, ac Cruci tandem suffixerunt. Nullum enim aliud indigitare ipsi possunt, quo annorum mille, ac septingentorum servitutem (ne quid de futuro dicamus) promereri potuerint. Vadem hic, testemque habemus Amosum Cap. 2. v. 6. *Haec dicit Dominus, super tribus sceleribus Israel, & super quatuor non convertam eum pro eo, quòd vendiderit pro argento justum, & pauperem pro calceamentis*. Quodnam enim quartum illud Israelis scelus est, cujus causa effectum ait Amosus, ut illum Deus minimè convertat? Non aliud sanè, nisi Christi ad mortem traditio, atque venditio. Josephi quippe venditio, de qua locutum Amosum Judaei respondent, ne victi eo testimonio videantur, nec quartum Israelis scelus fuit, nec interminabili servitute punitum est, sed paucorum duntaxat annorum, à Josephi ipsius morte ad exitum ex Ægypto computandorum. Ita quippe quatuor Israelis scelera, totidemque iisdem inflictae servitutes, ac poenae distinguuntur. 1. Josephi venditio, cujus causa secuta est Captivitas Ægyptiaca. 2. Adoratio vituli aurei, unde secuta Captivitas sub manu Assyriorum tempore Judicum. 3. Occisio Prophetarum, unde nata Captivitas Babylonica. 4. Traditio Christi ad mortem, unde praesens Judaicae gentis dissipatio, dispersio, misera servitus in aevum duratura.

Obfirmant nihilominùs animum, miseramque, qua premuntur ubique gentium, servitutem aliunde ortam contendunt, quàm ex illata Christo Domino morte turpissima. Tum quòd nonnisi post annos totos ab illata Jesu morte triginta sex Judaeorum dissipatio, atque dispersio coepta sit, haud ita procrastinanda, ac differenda, si in illatae mortis hujus poenam inflicta esset. Tum quòd mitior pro sceleris gravitate poe-

na foret, si verum Christum Dominum occidissent; qui potiùs ob id ipsum deleri ex integro meruissent.

Quid id, quæso, per fidem vestram? Numquid non *Altissimus patiens est redditor*? Eccles. 5. v. 4. Certè diluvium nonnisi post annos centum viginti immissum est, quo ex tempore *omnis caro corruperat viam suam*: Captivitas Ægyptica post annos ampliùs octoginta à Josephi venditione cœpta est: Assyriaca post annos circiter centum à conflato, & adorato vitulo aureo. Quid ergo mirum, si ad annum post Christi mortem trigesimum sextum Judæorum dispersio, ac dissipatio dilata sit, quamquàm in tanti sceleris pœnam inflicta censeatur? Nihil quoque refert, si levior Deicidio judicetur pœna hæc, perperamque inde colligitur, non fuisse illam ad puniendum Deicidium Judæis inflictam: cùm vix unquam pares delictis pœnas temporales infligat Deus, qui temperatum misericordia judicium in sontes exercet. Tametsi haud satis scio; duriùs ne in perfidam gentem animadversum esset, si momento deleta fuisset ex integro, quàm quòd suis pulsa sedibus, dispersa quaquaversùm, ac dissipata in nepotibus etiam, ac pronepotibus puniatur. Quibus & illud addere præstat, quod ex Augustino docuimus alibi: Judæos, ita volente Deo, à Romanis victoribus non esse deletos ex integro, sed cum lucis hujus usura relictos: non utiquè ad pœnæ mitigationem, sed ad Ecclesiæ Catholicæ bonum, profectumque credentium. Enarrat. 1. in Psal. 58. *Sunt ergo Judæi, non sunt occisi, necessarii sunt credentibus gentibus. Quare hoc? ut demonstraret nobis Deus in inimicis nostris misericordiam suam. In ramis superbiæ præcisis inserto misericordiam suam demonstravit oleastro*. Eo sanè modo, quo Deus, cujus inscrutabilia judicia sunt, *Sustinet in multa patientia vasa iræ apta in interitum, ut ostendat divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparavit in gloriam*. ad Rom. Cap. 9. v. 22.

V. Iis considerationibus commotus illorum unus, dum has illi in familiari collatione proponerem, quid putatis reposuit mihi? Rem planè fœdam dictu, fœdam auditu. Respondit, scilicet, ille gemebundus, suspiriaque ex imo trahens, gentem suam dira quidem, ac diuturna servitute premi ob Jesum Nazarenum; non quòd illum morte damnassent, sed quòd is homo cùm esset, divinitatis sibi titulos arrogarit, seque uti Messiam nefariè venditarit: quam audaciam Deus zelotes ita malo animo habuit, ut ob idipsum totam Judaicam gentem, unde ille ortus erat, servitute, dispersione, ac vilipendio damnarit. Sic ille profectò argumentum, quod in ejus caput contorseram, non eludere modò, sed & in Christianos regerere, sibi videbatur. Proh delirum argutatorem! Eccur ergo, si sacros Divinitatis titulos, Messiæque dignitatem sibi arrogavit immeritò Jesus noster, Judæi tanti sceleris pœnam luerent; cùm illi ob id ipsum in illum animadverterint, illum damnaverint, Cruci suffixerint? Illi enim ipsi sunt, qui Pilato nullam in ipso mortis caussam invenienti succlamarunt: *Nos habemus legem, & secundùm legem debet mori, quia filium Dei se fecit*. Non plectendi ergo, sed magno præmio afficiendi Judæi essent, qui suas in illum partes tam religiosè implevissent, & affectatæ divinitatis pœnas ab impostore exegissent. In Christianos longè veriùs Dei furor

ror exarsisset, qui nefarii impostoris partes secuti, divinitatis titulos in eo venerantur. Ii, ii servitute, dispersione, vilipendio damnandi essent, qui in sceleris partem veniunt, Jesumque Nazarenum talem habent, colunt, adorant, qualis ipse haberi voluit.

Haud ita blasphemum videri poterit prisci cujuspiam Judæi Responsum, qui suæ licèt synagogæ honori consultum iret, nullo tamen Jesum nostrum onerabat probro, dum diceret: nihil cum Jesu Nazareno habere commune suam illam, qua premuntur ubique gentium, miseram servitutem; nec in sceleris alicujus pœnam illis à Deo esse inflictam: sed in majus divini erga ipsos amoris argumentum. *Quos enim amat Deus, arguit, & castigat*, Apocal. Cap. 3. v. 19. Ac quemadmodum *via impiorum prosperatur* interdum, Jerem. 12. v. 1., ita nil mirum, si rebus adversis premantur & justi sæpè numero. Eo vel maximè, quòd si pœnæ loco inflicta esset Judaicæ genti servitus adeò diuturna, consuetas justitiæ leges Deus prætergressus esset, secundùm quas *visitat peccata patrum in filios, in tertiam* dumtaxat, *& quartam generationem*, Numerorum Cap. 14. v. 18. Judæi enim ad centesimam usque generationem adversis urgentur rebus, exilioque damnantur.

Verùm quantum alter Servatori Christo, tantum iste justo Judici Deo injurius est. Etsi enim justos, quos diligit Deus, pœnis quandoque corporalibus afficiat, atque ad certum tempus, ut eosdem emendet, ac probet magis: spiritualibus tamen, iisque perennibus numquam affligit. Judæi autem non corporalibus dumtaxat pœnis, sed & spiritualibus; nec temporalibus modò, sed & perennibus afficiuntur: qualis profectò est Templi, Sacrificii, ac Sacerdotii jactura ad finem usque sæculi duratura: quæ ipsorum servitutis, atque exilii pars maxima reputatur. Alia quoque pœnarum, quæ toti Judaicæ genti; aliæ earum, quæ privatis infliguntur, ratio est. Cùm enim bonorum temporalium copiam, & ubertatem Judaicæ genti spopondisset Deus, si traditam sibi legem religiosè servaret: divinæ planè fidelitati repugnat, ærumnis, atque miseriis temporalibus obrui gentem integram, (quidquid privatis casu contingat) nisi in generalis cujuspiam sceleris pœnam. Neque verò statutas justitiæ leges prætergreditur Deus, dum Christi Crucifixorum scelus ad centesimam usque generationem castigat, castigabitque ad millesimam usque. Quia quandiù peccatum patrum affectu perseverat in filiis, tamdiù justè castigatur in eis nullo præfinito veniæ tempore. Sic autem hac etiam ætate Judæi affecti sunt animo, ut Christum iterato Cruci suffigerent, si fortè in illorum manus incideret. Quid mirum ergo, si illos paterni etiamnùm sceleris pœna maneat?

VI. Postulat pertractatum hactenus tribus Exercitationibus argumentum adversùs Judæos validissimum de Judæ sceptro nusquam, donec Christus advenerit, auferendo; ut quid *Juda* nomine intelligi debeat inquiramus. Sunt etenim Christianos inter, ac summè Catholicos viros, cui *Juda* vocabulo specialem Tribum Juda notatam existiment: quasi sola hæc ad Christum usque supremam auctoritatem obtinuerit. Alii, *Juda* nomine, totam promiscuè Judaicam gentem intel-

ligi volunt; penès quam suprema potestas ad Christum usque constiterit: Quid quid ea in re definire libuerit, perinde causa Judæi cadent: cùm Jesu nostro adventante, non modò specialis Judæ Tribus, sed & tota promiscuè Judaica gens suprema auctoritate exuta sit. Unde ea intacta controversia, ad alia progredi animus erat. Verùm quoniam non incuriosa quæstio hæc est, quæque non parùm lucis afferet vaticinio Jacobæo, undè invictum adeò contra Judæos momentum delibavimus: idcircò in ea quoque pertractanda industriam nostram, ac diligentiam exercendam judicavimus. Erit itaque sequentis Exercitationis Argumentum.

EXERCITATIO XVI.

De Judæ sceptro: Privatæ ne Tribus fuerit, an totius Judaicæ gentis?

I. POst Judæos celeberrimo Jacobi morientis Oraculo repressos diù, ac debellatos, cum nonnullis Christiani nominis Professoribus congrediendum nobis est: qui tametsi, & impletum Oraculum, & ablatum dudum Judæ sceptrum probè noverint; quid tamen Judæ nomine significatum voluerit Patriarcha Sanctissimus, non omninò inter sese consentiunt. Sunt etenim, qui totam promiscuè Judaicam gentem designari volunt suprema auctoritate potituram, donec demissus Cœlo Messias Mundo illucesceret: alii peculiarem Judæ Tribum notatam existimant, tamquam unicam supremæ inter Judæos potestatis hæredem ad tempus usque Christi Domini regnaturam. Quin & hoc ipso secundo in ordine non desunt, qui peculiarem Judæ Tribum, non homines ipsos à Juda prognatos intelligant, quos ad Christum usque regnaturos dixerit Patriarcha Sanctissimus; sed Judæ sortem, seu possessionem, ac regionem, quæ in terræ promissæ partitione Judæ Tribui obventura erat: ut nimirùm pronunciati vaticinii sensus sit: non ablatum iri Sceptrum de Juda, hoc est, Regni sedem futuram in Tribu Juda, seu in sorte Tribus Judæ, Jerosolymis, scilicet, nec inde auferendam (quicumque tandem ibi principatum obtineant) donec Christus advenerit.

II. Quàm procul à vero aberraverint, qui postremam illam explicandi vaticinii viam aperuere, multis evincere non est opus. Patet res ipsa per sese. Duo quippè conjungit vaticinium Jacobæum: non auferendum sceptrum de Juda, & Ducem de fœmore Judæ non defuturum, donec Christus advenerit. Si ergo Judæ nomine peculiarem Judæ Tribum Jacob voluit intelligi, ut illi quidem autumnant, non sceptrum itaque in ejus dumtaxat sorte duraturum portendit à quibuslibet obtinendum, sed sceptrum potiùs à solis Judæ posteris, ex ejus, scilicet, fœmore orituris ad Christi usque tempora possidendum. Hùc illud adde: acceptam eo sensu primam illam Jacobæi vaticinii partem falsissimam fore. Nec enim toto Judicum principatu, qui annos obtinuit trecentos sexaginta quinque; nec Saulis ætate, qui per annos quadraginta regnavit super Israelem, Regni sedes in sorte Tribus Juda semper fuit, multò minùs Jerosolymis substitit. Sed neque quo ex tempore in sorte Juda, ac Jerosolymis constituta est Regni sedes, ibidem ad Christum usque perennavit, quæ per annos septuaginta fuit in Babylone, regnantibus illic Joachimo, & Sedecia. Nec omittendum, impletum non iri ea in hypothesi Sacrum Oraculum, dum ad Herodem translatum est sceptrum: Cùm & tunc quoque in sorte Tribus Juda, ac Jerosolymis perennaret Regni sedes; ubi fixam Herodes habebat Regiam, non secus ac David, illiusque nepotes.

Illud

Illud verò, quod ad eam interpretationem cohoneſtandam obtruditur, indignum eſt, ut refellatur à nobis: in id, ſcilicet, intendiſſe Davidem, dum ait Pſal. 77. v. 67. *Repulit Tabernaculum Joſeph, & Tribum Ephraim non elegit, ſed elegit Tribum Juda montem Sion, quem dilexit*. Quaſi verò de Regni ſede loquatur illic Regius Vates, quam in ſola Tribu Juda, ac Jeroſolymis fixam voluerit Deus: ac non potiùs de Arca fœderis, quam de Silo Ephraimiticæ Joſephi Tribus Civitate transferri voluit, ut in Templum Jeroſolymitanum tandem aliquando inſereretur, ibidemque cuſtodiretur: juxta quod ibidem v. 60. dicitur, *Repulit Tabernaculum Silo, Tabernaculum ſuum, ubi habitavit in hominibus*. Quamquàm etiam ſi de Regni ſede, quam Jeroſolymis fixam manere juſſiſſet Deus, locutus eſſet Regius Vates, quid inde, quæſo, colligeretur, id unum Judæ filio promiſiſſe Jacobum, non defuturam in ejus ſorte Regni ſedem à quibuslibet Tribulibus occupandam?

III. Ea igitur eliminata ſententia, quam primus omnium, ſi benè conjicio, Perrerius invexit, multiſque ſubinde pigmentis obduxit Bonfrerius: eò difficultatem redactam video, num Judæ nomine tota Judaica gens, quæ ab ipſo nomen accepit, an verò peculiaris Judæ Tribus intelligenda veniat in vaticinio Jacobæo?

Qua in re, ne diutiùs in limine hæream, iis me libenter aſſentiri profiteor, qui Jacobi morientis Oraculum, non de ſola Judæ Tribu, principibuſque eo genere ortis intelligendum opinantur; quaſi pœnes illos ſolos Judææ ſceptrum ad ortum uſque Meſſiæ perpetuò ſteterit: ſed de tota Judaica gente, quæ ad Chriſtum uſque ſupremum in ſuos imperium ita tenuit, ut ex quibuslibet Tribubus Principes ſuos indiſcriminatim habuerit. Ita ſanè Eccleſiæ Patres communi pœnè calculo definiunt: ita Judaicæ gentis hiſtoria prorsùs evincit.

Verùmenimverò antiqui pœnè omnes Eccleſiæ Patres, qui Judæos argumento ex celebri Jacobi morientis prophetia deducto exagitarunt, nempè S. Juſtinus Martyr in dialogo cum Tryphone Judæo: S. Athanaſius lib. de Incarnatione Verbi Dei: S. Joannes Chryſoſtomus homil. 67. in Geneſim: Euſebius lib. 8. Demonſtrationis Evangelicæ, & lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Cap. 6.: S. Ambroſius lib. de Benedictionibus Patriarcharum Cap. 4.: S. Auguſtinus lib. 18. de Civitate Dei Cap. 45. S. Cyrillus Alexandrinus lib. 7. Glaphirorum in Geneſim: Theodoretus Quæſtione pariter in Geneſim 110. Ii, inquam, omnes Eccleſiæ Patres ſceptrum de Juda ad Chriſti Domini ortum propterea non defeciſſe aſſerunt, quòd Judæi uſque ad Chriſti Natale Principes ex gente ſua, ex genere ſuo ſemper habuerint: non quòd ad id uſque temporis penes unam Judæ Tribum ſteterit ſuprema poteſtas. Oraculum igitur Jacobæum ad totam Judaicam gentem, non ad unam Judæ Tribum referendum exiſtimarunt.

Id Judaicæ Gentis hiſtoria ex ſacris litteris petita multò luculentiùs evincit: quæ à pronunciato celebri illo Oraculo ad Chriſtum uſque multos Judaicæ genti Principes, ac ſupremos Dominos præſtitiſſe tradit ex aliis à Juda Tribubus oriundos. Planè ſua huic Oraculo veritas nullo pacto

pacto constaret, si de sola Tribu Juda veniret intelligendum. Oraculum enim fudit Patriarcha Sanctissimus in Ægypto degens, atque extremis vitæ metis admotus: porrò ab ejus obitu ad Davidem usque non paucos Judaicæ genti præfuisse liquet, qui Judæ Tribules nequaquam essent. Ut enim totum Ægyptiacæ servitutis tempus omittamus (quandoquidem sui tunc juris Hebræi non erant, sed Ægyptiis parebant Regibus) ubi primùm soluta captivitate Ægyptiaca sui juris effecti sunt, cæperuntque à propriis gentis suæ Ducibus regi; Moysem primò, tùm deinde Josue principes habuere, non illos profectò de Tribu Juda; cùm is de Tribu Levi, iste de Tribu Ephraim originem duceret. Iis fato sublatis, terraque promissionis ab Israelitis occupata, secuta est Judicum dominatio. Fuerunt illi numero tredecim, qui trecentis, & ampliùs annis Judaicum populum cum summa potestate rexerunt. Ex iis autem duo dumtaxat ex Tribu Juda prognati fuere, Othoniel, & Abesan; cæteri ex quibuslibet aliis Tribubus oriundi. Judicum principatui successit Regium imperium in Judaicæ gentis regimine. Regum verò primus Saul fuit de Tribu Beniamin: huicque demum successit David, qui Regium sceptrum in domum Juda, è qua ille ortus erat, primùm intulit. Non itaque penes unam Judæ Tribum Judaicæ gentis stetit Imperium.

IV. Haud me fugit responsuros aliquos, Jacobæi Oraculi sensum esse, nusquam sceptrum de Domo Juda defuturum, ex quo primùm in illam inductum esset, non ex quo tempore Oraculum fusum est: atque idcirco non inquirendum, quinam ante Davidem Judæis præfuerint; numne ii omnes ex Tribu Juda originem duxerint: sed quinam Davidi successerint; num illi deinceps perpetua successione ad Christum usque sceptrum in Judæ Tribu servarint. Verùm præterquam ea exponendi vaticinii ratio, & violenta videtur, & Patribus ex diametro adversatur, necdum tamen eorum opinionem in tuto ponit, qui Judæ Tribui perenne sceptrum post Davidis tempora concreditum arbitrantur. Quamquam enim à Davide ad Joachimum, seu Jechoniam, & Sedeciam usque, imperturbata nepotum serie, Judaicum sceptrum quingentorum circiter annorum spatio in Judæ Tribu perennarit: extincto nihilominus Jechonia in Babylonica captivitate, sceptrum ab ea domo recessisse, certissimum est. Id evincit in primis tremendum Jeremiæ Oraculum in Jechoniam pronunciatum in ejus scelerum execrationem Cap. 22. v. 28. *Numquid vas fictile, atque contritum vir iste Jechonias? Numquid vas absque omni voluptate? Quare abjecti sunt, ipse, & semen ejus, & projecti in terram, quam ignoraverunt. Terra, terra, terra, audi sermonem Domini: hæc dicit Dominus, Scribe virum istum sterilem, virum, qui in diebus suis non prosperabitur: nec enim erit de semine ejus vir, qui sedeat super solium David, & potestatem habeat ultra in Juda.* Atque ita quidem probavit eventus: quamquam enim octo filios habuerit Jechonias, qui lib. 1. Paralip. Cap. 3. v. 17. recensentur, *Asir, Salathiel, Melchiram, Phadaia, Semeser, Jecemia, Sama, & Nadabia*; nullum tamen illorum Regni successorem obtinuit. Quin & ipse Zorobabel nepos ejus per Salathielem prognatus populi quidem è captivitate reducis ductor fuit, nullum tamen habuit principatum, sed in Jesum Josedech

dech Levitam Tribulem translatus est. Sedecias verò Jechoniæ, seu Joachimi patruus, quem Nabuchodonozor loco ejus ad solium evexit, nullos perinde habuit Regni hæredes, ac successores, Regumque Davidicæ familiæ postremus est habitus. Lib. 2. Paralip. Cap. 36. v. 10.

V. Confirmat id totum multò magis, quæsitumque suffugium intercludit omninò Judaicæ gentis historia; ex qua principatum è Judæ Tribu ad Leviticam translatum esse, perspicuè liquet. Nota quippe, exploratаque res est, Judæorum Rempublicam soluta captivitate Babylonica quamdam Aristocratiæ formam induisse, rerumque summam penes Summos Sacerdotes, (quandoque Ducis, ac Principis, quandoque etiam Regis titulum præferentes) extitisse per quingentos, & ampliùs annos ad Herodem usque, quo regnante natus est Christus. Assamonæos enim, quos & subinde Machabæos vocitarunt, (ex quatuor initialibus litteris, *mem*, *caph*, *beth*, *iod*, quas suis vexillis inscripserant.) Quis similis tui in fortibus Domine? Penes quos suprema auctoritas erat, de Tribu Levi fuisse, certissimè constat, ex lib. 1. Machabæorum Cap. 2. v. 1. Ubi Matathias Machabæorum pater dicitur *filius Joannis filii Simeonis Sacerdos ex filiis Joarib*. Et v. 54., ubi idem ille Matathias Machabæorum Pater se ex Phinee oriundum prædicat: *Phinees*, inquit, *pater noster zelando zelum Dei, accepit testamentum Sacerdotii æterni*. Phineem autem, ac tum Joaribum Aaronis nepotes extitisse sacris altaribus destinatos, atque adeò ex Tribu Levi nota res est ex libro Numerorum Cap. 25. v. 10. ubi legimus: *Dixit Dominus ad Moysem, Phinees filius Eleazari, filii Aaron Sacerdotis avertit iram meam à filiis Israel; quia zelo meo commotus est contra eos, ut non ipse delerem filios Israel in zelo meo. Ideò loquere ad eum, ego do ei partem æderis mei; & erit tam ipsi, quàm semini ejus pactum Sacerdotii sempiternum.* Et ex lib. 2. Esdræ Cap. 11. ubi recensentur incolæ Jerosolymæ, & Civitatum Juda, post factam instaurationem: *In Jerusalem habitasse* dicuntur *de Sacerdotibus, Idaia filius Joarib; Jachin, Saraja filius Helciæ, filius Mosallam, filius Sadoc, filius Meraioth, filius Achitob princeps domus Dei*.

Apertiùs etiam Sacerdotale Machabæorum genus contestatur idem ille liber 1. Machabæorum Cap. 13. v. 41. de Simone Machabæo rerum tunc summam tenente apud Judæos sermonem habens: *Anno centesimo septuagesimo ablatum est iugum gentium ab Israel: & cæpit populus Israel scribere in tabulis, & gestis publicis, anno primo sub Simone Summo Sacerdote, magno Duce, & Principe Judæorum.* Ubi summum Sacerdotium cum summo principatu in Simone Machabæo conjunctum videmus. Pariter sequenti Cap. 14. v. 41. *Judæi, & Sacerdotes eorum consenserunt, eum esse Ducem suum, & Summum Sacerdotem in æternum, donec surgat Propheta fidelis.* Quin etiam secutis inde temporibus Pontificalis dignitas cum Regis titulo juncta fuit. Aristobulus enim Joannis Hircani filius Pontificis, & Principis appellatione minimè contentus, Regis nomen, & insignia sumpsit, quæ ejus subinde posteri tenuerunt; ut est apud Flavium Josephum lib. 13. Antiquitatum Judaicarum Cap. 19. & D. Augustinum lib. 18. de Civitate Dei Cap. 45. Quis porrò neget, Sacerdotes nonnisi de Tribu Levi, nequaquàm verò de Tribu Juda extitisse, Deo ita jubente Numerorum Cap. 16. v. 40.

Ne

Ne quis accedat Alienigena, & qui non est de semine Aaron ad offerendum incensum Domino? Unde & signanter notat Apostolus ad Hebræos Cap. 7. v. 14. neminem ex Tribu Juda altaribus præstò fuisse, nisi Christum Sacerdotem simul, & Regem: *Manifestum est, quòd ex Iuda ortus sit Dominus noster: in qua Tribu nihil de Sacerdotibus Moyses locutus est.*

Quare me stupor ingens insessit, dum apud Baronium, virum aliàs numquam sinè laudis præfatione nominandum, legerem in Apparatu ad Annales Ecclesiasticos, Machabæos paternum genus ad Judam filium Jacob retulisse. Quod quàm falsum sit, satis me arbitror demonstrasse: Genus quippè suum ad Levi certissimè referebant. Purpuratum Historicum delusit versus 63. Capitis 5. libri 1. Machabæorum, ubi de Machabæis ita legitur: *Et viri Iuda magnificati sunt valde in conspectu omnis Israel, & gentium omnium, ubi audiebatur nomen eorum*: Hincque Machabæos de Tribu Juda extitisse commentus est: quòd nempè *viri Iuda* vocitentur. Perperàm sanè: nam *viri Iuda* non significat *viros de Tribu Iuda*, sed viros Judæ Machabæi fratres, ac socios, qui eo Duce gerebant prælia; de quibus sequenti versiculo subditur: *Et exivit Iudas, & fratres ejus, & expugnabant filios Esau in terra, quæ ad Austrum est: & percussit Ebebron, & filias ejus, & muros ejus, & turres succendit igni in circuitu.* Eam cespitationem emendasset Baronius, si ad textum græcum vel levitèr attendisset, ubi latinæ Versionis æquivocatio tollitur; sic enim habet: Καὶ ὁ ἀνὴρ Ἰούδας, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐδοξάσθησαν. Hoc est, *& vir Iudas, & fratres ejus glorificati sunt valde &c.* Quod ipsa quoque versio Syriaca luculenter expressit. Undè nihil ad genus Machabæorum è Juda derivandum extundi potest; quos, & Levitas, & de genere Sacerdotali fuisse, compertum est.

VI. Nonnulli nodum istum extricaturi, ut sceptrum etiam in Tribu Juda Machabæorum tempore constitisse evincant, alteram putidiorem fabulam comminiscuntur: Machabæos, scilicet, Sacerdotes principatum obtinentes, si minùs paterno, at saltem materno genere ex Tribu Levi extitisse: eo ducti fundamento, quòd utraque Tribus, & Levi, & Juda mutuis matrimoniis quandoque junctæ fuerint: uti planè Aaron, & Jojadas Summi Pontifices filias Aminadabi, & Jorami uxores duxisse leguntur, Exodi Cap. 6. & 2. Paralip. Cap. 22.; Quod planè frivolum est. Quamquam enim duæ illæ Tribus Matrimoniis jungi possent, incredibile prorsus est, eas quingentorum annorum spatio perpetuò junctas esse; Summosque Sacerdotes principatum tunc temporis obtinentes nonnisi ex Tribu Juda, numquam ex sua, aliisque Tribubus uxores sibi copulasse. Sed etsi id contigisse fingeremus, non illicò profectò consequens esset, sceptrum in Tribu Juda Machabæorum tempore constitisse: quia nulla apud Judæos maternæ stirpis habetur ratio, juxta Thalmudicum dictum, *familia matris non vocatur familia*. Ac quemadmodùm Sacerdotium in Tribu Juda fuisse non dicimus, dùm aliqui de Tribu Levi Sacerdotes uxoribus de Tribu Juda jungebantur: ità nec sceptrum in Tribu Judâ fuisse dicendum esset ætate Machabæorum; quamquàm ipsi de Tribu Levi prognati uxores de Tribu Juda duxisse ponerentur. Quid etiam, quòd eo constituto principio, consequens foret, sce-

ptrum in Tribu Juda regnante Herode substitisse: cum & ipse Mariannam haberet uxorem regio Assamonæorum genere ortam; atque adeò secundùm illos ex Tribu Juda pari ratione prognatam.

Idcircò reponunt alii, ut eo se laqueo liberent, ea etiam ætate temporum, qua Levitici principes Machabæi rerum summa potiebantur, sceptrum penes Tribum Juda quodam sensu constitisse; quia hæc ipsa Tribus Juda Sacerdotes Machabæos in principes eligebat; servataque sceptri proprietate, usumfructum Leviticæ Tribui concedebat. Eo planè modo, quo Poloniæ sceptrum penès Polonos esse dicitur, quamquam ex aliis gentibus sæpiùs Reges habeant; modò Gallum, modò Germanum, nunc demum Saxonem: quia eos sibi Reges Poloni seligunt, sceptrique proprietate servata, usumfructum exteris in Regem electis largiuntur.

Benè id quidem, atque subtiliter excogitatum, nodoque solvendo percommodum; modò tamen duo hæc veritate niterentur: primum, Tribum Juda sceptri Judaici proprietatem ea ætate retinuisse: secundum, solam Tribum Juda Leviticos viros in Principes elegisse. Ea quippe duo ad hujusce Responsi firmitatem desiderantur. Verùm duo hæc à veritate procul abeunt. Primum quidem, quia sceptri proprietatem Judæ Tribus amisit in Jechonia, ut ex laudato Jeremiæ Oraculo compertum est: *Scribe virum istum sterilem, virum, qui in diebus suis non prosperabitur: nec enim erit de semine ejus vir, qui sedeat super Solium David, & potestatem habeat ultra in Juda*: Cap. 22. Secundum æquè falsum est, solam Judæ Tribum Levitas viros in principes elegisse. Quandoquidem Tribus omnes ad principis, seu Ducis electionem suffragabantur, si qua tunc fortè fieret: tum ex veteri Judæorum consuetudine, Exodi 18. v. 25. insinuata, qua electiones ad totius Reipublicæ regimen attinentes ab universis Tribubus fieri solitum erat: tum maximè, quia ad Jonathæ, ac subinde ad Simonis electionem populum omnem tunc temporis conspirasse, Scriptura disertè notat. De Jonatha quidem lib. 1. Machabæorum Cap. 9. v. 28. *Congregati sunt omnes amici Judæ, & dixerunt Jonathæ: ex quo frater tuus Judas defunctus est, vir similis ei non est, qui exeat contra inimicos nostros, Bacchidem, & eos, qui inimici sunt gentis nostræ. Nunc itaque te hodie elegimus esse pro eo nobis in principem, & Ducem ad bellandum bellum nostrum. Et suscepit Jonathas tempore illo principatum, & surrexit loco Judæ fratris sui.* De Simone autem Cap. 14. v. 35. *Vidit populus actum Simonis, & gloriam, quam cogitabat facere genti suæ: & posuerunt eum Ducem suum, & Principem Sacerdotum*: Et rursus v. 46. *Complacuit omni populo, statuere Simonem, & facere secundum verba ista. Et suscepit Simon, & placuit ei, ut Summo Sacerdotio fungeretur, & esset Dux, & princeps gentis Judæorum, & Sacerdotum, & præesset omnibus.* Perperam ergo ab una Tribu Juda principatum obtinuisse Machabæi dicuntur. Quid quòd nec semper ex electione secutis temporibus principes fierent; sed plerumque hæreditario veluti jure Levitæ Assamonæi principatum, quemadmodum & Summum Sacerdotium obtinerent; ut Patri filius, fratri frater succederet, nulla populi accedente suffragatione, sed exterorum principum patrocinio. Quod præsertim in

Aristo-

Aristobulo, Alexandro Hircano, alteroque Aristobulo videre fuit: De quibus legendi veniunt Flavius Josephus lib. 13., & 14. Antiquit. Jud. Strabo lib. 16. Dion lib. 37. Itane verò iis in casibus Judæ Tribus Sacerdotes in principes eligebat, servataque Sceptri proprietate, usumfructum Tribui Leviticæ concedebat? Commentum igitur est inter omnia maximum, quod ab iis tam fidentèr obtruditur.

Age tamen, demus id totum, ut libet, ut lubet: necdum sua Oraculo Jacobæo staret veritas, si de sola Tribu Juda veniret intelligendum. Nedum enim sceptri perennitatem Judæ promisit Jacob proximè moriturus, sed & Duces de fœmore ejus perpetuò nasci turos; Cum tamen Machabæi de Judæ peculiaris personæ fœmore prognati dici non possent, quantumcumque precariam ab ea Tribu auctoritatem obtinuisse ponerentur. Uti planè Poloni (quorum exemplum illis arridet) tenere quidem sceptrum dici possunt, dum usumfructum exteris, quos in Reges eligunt, largiuntur; at Reges de fœmore suo, hoc est, Polono sanguine ortos habere, dici non possunt.

VII. Unicum est, quod excitare scrupulum possit adversùs sententiam à nobis hactenùs vindicatam. Quod nimirum Jacob proximè moriturus singulis filiis benedixisse dicatur, *benedictionibus propriis*, Genesis Cap. 49. v. 28. Cùm itaque Oraculum illud de sceptro nusquam à Juda auferendo pronunciaverit ille Judæ ipsi benedictionem impartiens; ad solam Judæ Tribum Oraculum illud spectare, videri potest: aliàs propria Judæ benedictio non esset.

Verùm nec id quidem incommodat. Varias quippe partes in Judæ benedictione secernere opus est: alias, quæ illi uti peculiari Tribui propriæ sunt, ut istæ v. 8. *Juda te laudabunt fratres tui, adorabunt te filii patris tui: Catulus leonis Juda, ad prædam fili mi ascendisti*: alias, quæ illi propriæ non sunt, sed ei tamen uti totam Judaicam gentem repræsentanti sint accommodatæ; ut est ista, quæ sceptri perennitatem Judaico populo spondet, donec Christus advenerit. Non ergo propria benedictione caruit Tribus Juda, sed ultra propriam, alteram etiam toti Judaicæ genti communem accepit. Cur autem destinatæ toti Judaicæ genti benedictio Judæ Tribui potiùs, quam alteri cuicumque destinata sit, ratio non una, sed multiplex in promptu est 1. Quia Messias, ad quem Judaicum Sceptrum in spirituale transmutatum transferendum erat, atque in æternum duraturum, ex ea Tribu oriturus erat: adeòque jus aliquod peculiare ad sceptrum habebat Tribus illa. 2. Quia diutiùs in ea Tribu, ac florentiùs, quàm in reliquis servandum erat sceptrum, ac principatus. 3. Quia præcipua Regni Judaici pars, ac ipsa Regni sedes Jerosolyma in sorte Tribus Juda futura erat. Quamquam enim ad utramque Tribum, & Beniamin, & Juda initio spectare visa sit Jerosolyma; solius tamen Judæ Tribus secutis inde temporibus habita fuit; maximè verò pars illa Urbis Australior, quæ & *Sion*, & *David Civitas* vocabatur; Ut lib. 2. Regum Cap. 5. v. 7. legere est. 4. Quia ex Tribu Juda, utpote nobiliori, universus Israeliticus populus Judæorum nomen accepturus erat. Quid verò ex gentis dignitate magis erat, quàm uti in ea, à

qua nomen obtinuit, benedictionem quoque reciperet, quæ ad omnes communitèr pertineret? 5. Quia primogenituræ partes Rubeno sublatæ ob incestum cum Bela commissum, in Judam quantùm ad jura principatus translatæ fuerant. Congruum autem erat, ut totius Judaicæ gentis benedictio primogenituræ jure potiunti potiùs, quàm cæteris nunciaretur. Quandoquidem totam unus ille gentem repræsentabat.

VIII. At ecce, inquiet aliquis, si sic est, si, inquam, primogenituræ partes in Judam quantùm ad principatus jura translatæ sunt, ut innuitur lib. 1. Paralip. Cap. 5. v. 2. Si *major in Imperio*, qualis futurus erat Rubenus, factus est Judas; igitur Judaicum sceptrum singulare illius Tribus privilegium reputandum est, cæteris Tribubus nulla unquam occasione concessum à populo. Consecutionem ex posito principio malè fluentem inficior. Alia quippe tunc erat, estque etiam hodie primogenitorum dominatio in fratres, alia principum, Regumve in subditos. Priorem obtinuerit Judas in fratres Rubeni loco, benè est, non ambigimus: at posteriorem sibi, suisque filiis, ac nepotibus obtinuisse in totam Judaicam gentem, figmentum est, idque negamus.

Quidni quoque dicamus, Judaicum sceptrum in spirituale commutandum peculiarem Judæ Tribus benedictionem extitisse; quòd illud Christus solus ex ea Tribu oriturus æternùm possessurus esset. Quem tamen prophetiæ sensum si lubet admittere, quod sequitur ita erit accipiendum; ut particula *donec*, non sceptri cessationem significet veniente Christo, sed continuationem. Quasi dixisset Patriarcha Sanctissimus; *Non auferetur sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, dum veniet, qui mittendus est*: quia nempe veniens illud idem æternùm possidebit. Quæ ingeniosa Eruditorum explicatio est à nonnullis temerè suggillata; quasi Jacobæi Oraculi vim omnem enervet, ne quid indè ad figendam Christi adventus epocham colligamus: qui quovis demum tempore fingatur venturus, Judææ sceptrum in spirituale commutatum perinde tenebit. Quinimò Jacobæi Oraculi vim integram servat ingeniosæ interpretatio, ac Judæos perindè convincit. Si enim Judææ sceptrum, nonnisi in spirituale commutatum, à Christo promisso æternùm est possidendum; ex tunc venisse Christum necesse est, ex quo ea sceptri commutatio facta est. Quandonam autem facta est commutatio, nisi dum desiit esse temporale? Quandonam autem temporale desiit esse, nisi dum temporaliter periit in Herode? Stat igitur data hìc obiter explicatio; quamquam ea non est opus ad propositam difficultatem resolvendam.

IX. Superest altera longè gravior, ejusdem Jacobæi Oraculi occasione eliquanda: quo scilicet, distinctè tempore, quo casu sublatum fuerit à tota gente Judaica sceptrum illud. Quamquàm enim Christi Domini ætate sublatum esse universi Christiani consentiant; non ita tamen liquidò constat, quo distinctè anno, quave occasione desierit. De hoc igitur in sequenti dicendum.

EXER-

EXERCITATIO XVII.

Quo distinctè tempore Judæ sceptrum exciderit; impletumque fuerit Jacobi morientis Vaticinium?

I. JUdææ sceptrum Jesu nostri sæculo desiisse, multis contra Judæos evicimus, dum impletam Jacobi morientis prophetiam demonstravimus. Cæterùm quo distinctè anno, quave occasione, ea Judaici Scepri jactura contigerit, necdum expendimus; quòd id vindicandæ contra Judæos Christianorum causæ minùs necessarium videretur: satis officio nostro consultum arbitrati, si, semotis quæstionibus inter ipsos Christianos controversis, fidei caput adversùs Hebræos staret in tuto. Jam ergo ad eam, quæ curiosi animi est, quæstionem eventilandam accedimus; ne quid desiderari à nobis possit ad cumulatam suscepti argumenti elucidationem.

II. Tota ad genus Herodis magni, quo regnante natus est Christus, devolvitur difficultas: Judæus ne fuerit, non modò religione, quod nemo ambigit, verùm etiam genere, atque prosapia, quod aliqui non ita pridem affirmarunt, iique non heterodoxi dumtaxat, ut Julius Scaliger in Notis ad Eusebium lib. 2. & Isaacus Casaubonus in Exercitationibus contra Baronium, sed & viri summè Catholici, Daniel Huetius Episcopus Suessionensis in Demonstratione Evangelica, propositione 9. & Claudius Frassenius in Scoto Academico in 3. Sententiarum. Si enim Judæus genere non fuit Herodes magnus Herodianæ familiæ parens; consequens profectò est, Judæ sceptrum tunc primùm fuisse ablatum, principesque de Judæ fœmore desiisse, dum is Romanorum gratia Judaicæ genti Rex datus est anno ante Christum Dominum trigesimo sexto. Si autem è contrario, ut religione, ita & genere Judæus extitit; illud quoque ex adverso consequens erit, Judæ sceptrum ad excidium usque Jerosolymitanum ad annos post Christum in Cœlos assumptum triginta septem penes Judaici sanguinis principes substitisse. Extincto siquidem Herode magno, filii ejus, atque nepotes Judaicum sceptrum pari Romanorum gratia ad id usque temporis tenuerunt; in varias quidem Tetrarchias divisum, servato tamen primæ, ac nobiliori Tetrarchiæ Regis titulo, retentaque vitæ, ac necis in suos subditos potestate. Quod ex Euangelio, & Actibus Apostolicis notum est. De Archelao enim Herodis magni filio legimus Matt. 2., eum extincti parentis loco in Judæa regnasse: *Audiens autem Joseph, quòd Archelaus regnaret in Judæa pro Herode patre suo, timuit illò ire.* Non absimilitèr Herodem Antipam alterum Herodis magni filium, qui Archelao fratri in exilium amandato, atque è solio deturbato successit, post annos decem Regis titulo cohonestatum legimus Marci 6. dimidiam etiam Regni partem puellæ saltatrici spondentem, & in Joannem Baptistam pro jure, & potestate gladii animadver-

madvertentem. Tum Herodem Agrippam majorem Herodis magni nepotem, cui Herodi Antipæ in exilium pariter acto succedaneus à Tiberio Cæsare datus est, Regio etiam titulo auctum legimus, Actorum Cap. 12., & in Jacobum Apostolum jure gladii usum: *In diebus illis, apposuit Herodes Rex, ut affligeret quosdam de Ecclesia: occidit autem Jacobum fratrem Joannis gladio*. Denum Herodem Agrippam minorem prioris ab Angelo percussi, ac malè perempti filium Regio perindè nomine insignitum sæpiùs observamus, Cap. 25., & 26. Actuum Apostolicorum; ubi & Paulum Apostolum causam orantem ex tribunali audiisse fertur, anno ante excidium Jerosolymitanum circiter decimo. Ex quibus omnibus perspicuum fit, Judæ sceptrum (si Judæus genere fuit Herodes magnus) penès principes Judæ sanguine ortos ad excidium usque Jerosolymitanum perennasse.

III. Nec repugnat, quòd passionis Dominicæ tempore, Pilato Judæis objicienti, *Regem vestrum crucifigam?* nefarii Deicidæ reposuerint, *non habemus Regem, nisi Cæsarem*, Joannis 19. v. 15. Eidemque dicenti, *accipite eum vos: & secundùm legem vestram judicate eum*, subjunxerint illi, *Nobis non licet interficere quemquam*, Joannis 18. v. 31., quasi nec Regem tunc, nec gladii jus haberent. Quomodo enim utroque tunc caruissent Judæi, dum Christi causa in capitali foro verteretur, cùm illis præesset Herodes Antipas; ille, inquam, ipse, quem Regem Marcus appellat Cap. 6., & in Joannem Baptistam jure gladii animadvertisse, scribit? Quod itaque nefarii Deicidæ succlamarint, *non habemus Regem, nisi Cæsarem*, assentatione, & adulatione factum est, ut Pilatum Cæsaris administrum demererentur, ut ab illo optatam mortis sententiam faciliùs extorquerent, si se bonos Cæsaris palpones exhiberent. Maximè cum & ipsi Cæsares eo Regis nomine veriùs digni essent, à quibus Judæorum Reges pro nutu pendebant, creabantur, absolvebantur. Quod etiam *non licere* sibi ut, subjunxerint Deicidæ, *interficere quemquam*, occasione Solemnitatis Paschalis est dictum; quo tempore per speciem religionis illicitum sibi ajebant hypocritæ, causarum capitalium judicia exercere; quod aliàs jure gladii sibi licitum contendissent: uti observant D. Augustinus Tract. 114. in Joannem, S. Cyrillus Alexandrinus lib. 12. in Joannem Cap. 6. S. Joannes Chrysostomus Homil. 82. in eumdem, & Venerabilis Beda in Caput ejusdem 12. Nec verisimile est, Pilatum Judæis dicturum fuisse, *Accipite eum vos, & secundùm legem vestram judicate eum*, nisi Cæsares jus vitæ, ac necis in recutitos Judæorum principibus reliquissent.

Hoc ergo, quod ante posuimus, tanquam certissimo, atque indubitato constituto, nempè: Judæ sceptrum ad excidium usque Jerosolymitanum penès Judæ principes fuisse, si Judæus genere fuit Herodes magnus; sin autem fuit allophylus, annis ante Christum triginta sex excidisse: illud ad propositæ controversiæ solutionem expendendum est: Judæus ne natalibus, & origine fuerit Herodes magnus, an autem alienigena, & allophylus, Idumæus nimirum, aut etiam Ascalonita. Eo quippe capite tota jam volvitur difficultas. Quocirca Herodem minimè Judæum, sed Judæorum comparatione alienigenam, & Allophylum dico: seu Ascalonita

nita ille fuerit, ut aliquibus visum est; seu etiam Idumæus, ut aliis probatur magis; quæ tamen postrema solius nominis quæstio est.

IV. Priorem asserti partem Patrum omnium firmat assensus, quos inter ne quidem inventus unus, qui Herodem non dixerit Alienigenam, eundemque Judæum natalibus, & origine non negaverit: etsi in ejus assignanda patria non omninò consentiant.

Julius Africanus, referente Eusebio lib. 1. Hist. Eccles. Cap. 6. *Herodem, qui Salvatoris temporibus vixit, filium* dicit *Antipatri; Nepotem verò Herodis alterius Ascalonitæ, qui Apollonis Templo, quod Ascalone est, inserviebat.*

Justinus Martyr in dialogo cum Tryphone Judæo; *Herodem, sub quo natus est Christus, Ascalonitam* perinde vocat. Etsi per errorem in versione legamus *passus est*.

Origenes Homil. 17. in Genesim; *Herodes Rex*, inquit, *secundùm Historiæ fidem, quam Josephus scribit, Alienigena fuit; & per ambitionem in Regnum Judæorum dicitur irrepsisse.*

Eusebius lib. 1. Hist. Eccles. Cap. 6. *Herodes primus ex Alienigenis Regnum Judææ à Romanis adeptus est: cum, ut à Josepho traditum est, paterno genere Idumæus, materno Arabs esset.*

S. Epiphanius Hæresi 20. *Herodes Antipatri cujusdam Ascalonitæ, atque Apollinis Æditui filius fuit. Cujus insuper Antipatri parens Herodis nomine, filius fuit Antipæ.*

Severus Sulpitius lib. 2. Historiæ Sacræ: *Herodes Alienigena Antipatri Ascalonitæ filius Regnum Judææ à Senatu, & populo Romano petiit, accepitque. Hunc primum Judæi externum Regem habere cœperunt. Etenim jam adventante Christo, necesse erat secundùm vaticinia Prophetarum, suis eos Ducibus privari, ne quid ultra Christum expectarent.*

S. Hieronymus in Cap. 3. Oseæ; *Postquam defecit princeps ex Juda, & Dux de fœmoribus ejus, & Herodes Alienigena, & proselytus suscepit imperium, intelligimus venisse eum, cui Regnum repositum est; & ipse erit expectatio gentium.*

S. Augustinus lib. 12. contra Faustum Cap. 47. *Certissimis ipsorum quoque Judæorum historiis ostenditur, primum Alienigenam Regem fuisse in gente Judæorum, quo tempore Christus natus est.* Et lib. 18. de Civitate Dei Cap. 45. *Post paucos annos etiam Herodem alienigenam Regem habere meruerunt, quo regnante natus est Christus.*

S. Ambrosius lib. de Benedictionibus Patriarcharum Cap. 4. *Donec ille veniat, non deficiet Dux ex Juda; ut usque ad Christi ortum regalis successionis fides incorrupta servetur. Postea enim per Herodem adulterata successio prærogativam dignitatis amisit. Etenim quia verum Regem negaverunt, falsos habere cœperunt.* Et lib. 3. in Lucam: *Ex Græcorum historiis claret, Herodem nulli affinem generi Judæorum Regnum adulterina fraude quæsivisse.*

Theodoretus in Danielem ad Cap. 9. *Herode Alienigena regnante, qui paterno genere Ascalonites, materno Idumæus erat; & iis, qui Principes Sacerdotum vocabantur, non secundùm legem unctis, sed ab Alienigenis Principibus (Herode, Archelao, & Romanis Ducibus) electis: deinde memorat excidium, quo & Civitas

tas opprimenda erat, & hoc ipsum Alienigenarum Regnum evertendum, & Pontificatus maximus non legitimus auferendus. Et Dialogo 1. *Undenam derivantur modò Judæorum Patriarchæ? Ex Herode alienigena, qui ex patre quidem erat Ascalonites, ex matre autem Idumæus.*

S. Cyrillus Alexandrinus lib. 7. Glaphyrorum in Genesim: *Regnarunt Judæi, & ex sanguine Israelis fuerunt ipsi Duces, donec Herodes Antipatri filius, genere Palæstinus, qui Tetrarcha cognominatus est, acquisivit sibi Regnum; sub quo & ipse natus est Christus expectatio gentium.* Palæstinum porrò Herodem dicit Cyrillus, quod Ascalon, unde illum ortum existimat, Palæstinæ civitas esset.

S. Eucherius Lugdunensis lib. 3. Comment. in Genesim: *Tamdiù fuit ex semine Judæ apud Judæos intemerata successio Regni; donec Christus ad redemptionem Mundi ex Virgine nasceretur. Probant hoc Historiæ Judæorum, quibus ostenditur, primum alienigenam Regem in gente Judæorum fuisse Herodem, quo tempore natus est Christus.*

Rupertus lib. 5. Comment. in Oseam: *Transire, & cessare debuit Rex Israel eo maximè tempore, quo talis erat Rex Herodes, qui neque de Juda, neque de ulla esset Tribu Israel, quo tempore verus Rex Christus natus est . . . . . Christum quærebat ad perdendum Herodes ille alienigena Rex.*

V. Quis, quæso, tot Ecclesiæ Patres in putidam de genere Herodis fabulam consensisse, facilè credat? Iis prævivit Flavius Josephus, quo nemo meliùs Herodis genus nosse potuit, ac debuit. Is Antipatrum Herodis patrem Idumæum, atque ita Judæorum comparatione allophylum, seu alienigenam scribit lib. 14. Antiquit. Jud. Cap. 2. & Nicolaum Damascenum uti projectum adulatorem traducit, quòd eumdem Antipatrum Judæum genere posuisset. *Amicus quidam Hyrcani Idumæus nomine Antipater, vir pecuniosus, natura factiosus, & industrius, infensus erat Aristobulo, eò quòd ipse studeret partibus Hyrcani. Quamvis Nicolaus Damascenus hujus genus deducat à primoribus Judæorum, qui in Judæam venerunt ex Babylonia: Sed hoc dicit in gratiam Herodis ejus filii, quem fortuna ad Judæorum Regnum evexit.* Et Cap. 27. Antigonum inducit idem Josephus Romanos culpantem, *quòd Judæorum Regnum Herodi dedissent; cùm id more gentis deberetur successioni generis.* Id ergo pro certo ponit, eum Judæum genere minimè fuisse; sed utut maximè Semi-Judæum, propterea quòd Idumæi, ex quibus Herodi genus erat, ab Abrahamo quidem, non tamen per Jacob, sed per Esau descendissent. Quod ad præsens institutum nostrum satis est. Jacob enim Judææ sceptrum, non penès quosvis Abrahæ posteros ad Messiam usque perennaturum sceptrum portenderet; sed penès solos nepotes suos, ex Judæ, scilicet, fœmore orituros, seu Judæ nomine peculiarem hujus nominis Tribum intelligas; seu totam promiscuè Judaicam gentem ex duodecim Jacobi filiis prodituram accipere malis: cujus certè comparatione Idumæi ex Esau Jacobi fratre procreati allophyli erant, & alienigenæ; nullumque ad Sceptrum Judaicum jus habebant.

Idem de Antipatro Herodis parente notat etiam Josephus lib. 1. de Bello Judaico Cap. 5. *Erat autem genere Idumæus, & nobilitate, ac opibus gentis suæ Princeps.* Princeps, inquam, non imperio tamen, atque domi-natio-

natione, sed opibus. Quàm ob causam Herodem filium ejus plebejo genere natum dicit Cap. 28. libri 14, hoc est, privatum hominem, *subjectumque Regibus*, tametsi potentem opibus apud suos. Id itaque certum, indubitatumque; Herodem magnum, quo regnante natus est Christus, Judæum genere non fuisse, sed alienigenam, & allophylum.

VI. Pars verò assertionis nostræ altera, quam solius quæstionem nominis esse diximus, Ascalonita ne fuerit, an Idumæus, unica annotatione patescit; qua omnis Josephum inter, & Patres dissonantia tollitur. Idumæum equidem dicunt Josephus, & Eusebius: Ascalonitam autem Julius Africanus, Justinus Martyr, Sulpitius, & Cyrillus. At hæc de facili conciliantur, si quid rei fuerit, observetur. Herodem, scilicet, Antipatri filium, quo regnante natus est Christus, à prima origine Ascalonitam fuisse, utpote alterius Herodis Ascalonitæ nepotem, qui Appollinis Templi, quod Ascalone erat, Æditiuus fuerat, atque ita Gentilis. Utrumque tamen, & Antipatrum, & Herodem filium Idumæum fuisse dictum, quòd ille à prima pueritia ab Idumæis latronibus captus in Idumæa fuisset educatus, ibidemque ad virilem ætatem degens Herodem filium procrearit. Indeque factum, ut Herodes, de quo nobis hic quæstio est, Idumæus à nativitate sit dictus, Ascalonita verò à prima avorum gentilium origine. Observationem hanc, qua omnes Scriptorum de Herodis patria dissonantiæ conciliantur, debemus Julio Africano apud Eusebium lib. 1. Historiæ Ecclef. Cap. 6. S. Ambrosio lib. 3. Commentariorum in Lucam, S. Epiphanio Hæresi 20. Postremi hæc verba sunt, cœterorum sensum referentia: *Herodes Antipatri cujusdam Ascalonitæ, atque Apollinis Æditui filius fuit. Cujus insuper Antipatri parens Herodes nomine filius Antipæ fuit. Antipater ab Idumæis captus; & in Idumæa degens Herodem suscipit; qua in regione diù admodum in servitute vixit, quòd eum Herodes pater ob inopiam redimere non posset. Tandem à popularibus collata pecunia unà cum Herode filio liberatus, postliminio in patriam revertitur. Quam ob causam ab aliis Idumæus, ab aliis Ascalonita fuisse, proditus est.* Hæc Epiphanius: qui tamen hoc uno à Julio Africano, & Ambrosio dissidet; quòd is Antipatrum Apollinis Æditiuum dicat, illi Herodem Antipatri patrem. Nisi fortè uterque eo munere functus est: Herodes quidem pater, dum illi ab Idumæis latronibus surreptus est Antipater adhuc puer; tum postea Antipater ipse, dum grandior factus Ascalonem postliminio reversus est. Quo in munere, aliisque artibus eas subinde divitias comparavit, quibus eum valuisse Josephus memorat.

VII. Nunc re tota bono in lumine posita, Herodisque Magni genere, quo regnante natus est Christus, certis documentis asserto; illi modò audiendi veniunt, qui eum, non religione modò (quod nemo unquam vertit in dubium) sed & genere, atque prosapia Judæum existimant. Quadruplici momento Judaicum Herodis genus evincere sibi putant. 1. Quòd, orta Cæsareæ Judæos inter, & Syros rixa gravissima de Civitatis jure, Herodem Cæsareæ conditorem Judæum genere Judæi contenderint, nec inficiati sint Syri, uti refert Josephus lib. 20. Antiquitatum Cap. 6. *Apud Cæsaream inter Judæos habitatores, & Syros de pari jure Civitatis rixa exorta est.*

 Nam

Nam Judæi potiore conditione volebant esse, quòd urbis hujus conditor Herodes Rex fuerit Judæus genere. Id Syri non inficiabantur quidem, sed ajebant, Urbem turrim Stratonis dictam à principio, quo tempore nullum Judæum habitasse inibi. 2. Quòd Judæorum non pauci Herodem tamquam Messiam coluerint, Herodiani propterea nuncupati, quorum sæpiùs Sacrum meminit Euangelium. *Herodiani Christum Herodem esse dixerunt*, inquit Tertullianus lib. de Præscriptionibus. Incredibile autem est, illos Herodem pro Messia habituros fuisse, nisi Judæum genere pro certo novissent. Cum nihil sacris in litteris expressius sit, quàm Judæum genere, ac etiam de Tribu Juda, imò & de stirpe Davidica Messiam exciturum. 3. Quòd Herodem *Judæum genere* dixerint Nicolaus Damascenus, (referente Josepho lib. 14. Antiquit. Cap. 2.), & Strabo lib. 16. Historiarum. 4. Quòd Judæos *contribules suos* vocare solitus esset Herodes, dum ad illos pro concione diceret, ut apud Josephum legere est lib. 15. Cap. 14. Qui etiam priorem illius uxorem Jerosolymitanam nomine *Dorem* Herodis popularem quasi illius concivem appellat lib. 14. Cap. 21. *Duxerat autem etiam ante uxorem è suis popularibus, Dorem nomine; ex qua suscepit Antipatrum filiorum natu maximum.*

Nihil tamen ista nos movent, ut à statuta sententia resiliamus. Quid enim si in contentiosa disputatione, ubi de jure Civitatis agebatur, Herodem Judæum genere obiter dixerint Judæi Cæsarienses; nec repugnaverint Syri, cùm de Herodis genere quæstio ipsa non esset; ac tantumdem ad tuenda Judæorum jura valuisset, si Herodem Cæsareæ conditorem religione Judæum, ut revera erat, simpliciter nuncupassent? Maximè quia Josephus ipse, qui Judæos Cæsarienses ita locutos memorat, iisdem ora verberat aliis Historiæ suæ locis, ubi Herodem Judæum genere disertissimè negat.

Quid etiam illud alterum miremur: Herodianos, vilissimam, odiosissimamque Judæorum sectam Herodem pro Messia coluisse; tametsi Judæus genere non esset, sed religione dumtaxat? Quandoquidem Josephus ipse, vir aliundè bonus, & simplicis veritatis amicus Vespasianum Imperatorem habuit pro Messia, eidemque Prophetarum oracula, quæ de Christo erant, seu assentatione, seu ex animi sententia accommodavit, lib. 4. de Bello Judaico Cap. 12. (quamquàm Vespasianus nec genere, nec religione Judæus esset) ob id solùm, quod is *apud Judæam creatus fuisset Imperator*. Tantùm improba cæcitas Judæorum animos occupaverat, ac dementaverat! Imò facilè crediderim ego, Herodianos idcirco Herodem tamquam Messiam coluisse, quòd in eo impletum Jacobi morientis oraculum cernerent, atque ita allophylum, & alienigenam probè nossent Judææ sceptrum obtinentem: Sed in eo illos errasse, quòd principem alienigenam Judææ sceptrum Christo nascente occupaturum, de quo prophetaverat Jacob, Christum ipsum fore, stultissimè crederent. Quare tantùm abest, ut ex illorum errore aliquid ad Judaicum Herodis genus probandum extundi possit, ut potiùs illum alienigenam fuisse luculentiùs evincat.

Herodis genus à primatibus quidem Judæorum, qui ex Babylonia in Judæam venerant, deducit Nicolaus Damascenus: at id assentatione factum monet hoc ipso in loco Flavius Josephus, ne quam projecto adu-

latori

latori fidem demus. Non ita tamen Strabo loco objici solito; ubi Herodem *Judaeorum indigenam* dumtaxat vocat: hoc est, eo loco natum, quem Judaei, sin minùs genere, at certè religione facti, tunc temporis incolebant. Judaei enim, quos inter natus erat Herodes, annis in antecessum circiter sexaginta ab Hircano Judaeorum Rege, atque Pontifice subjugati, Judaei religione effecti erant teste Josepho lib. 13. Antiquit. Cap. 17., relictoque proprio gentis suae Deo, & antiquatis prioris Idololatriae ritibus, circumcisionem, universumque Moysis ritum admiserant. Hinc *Judaeorum indigena* Herodes est dictus; hoc est, loco illo natus, quem Judaei, qualescumque tandem essent, multos jam annos incolebant.

Hac ipsa de causa, Judaeos *contribules suos* appellare solebat Herodes jure summo; quòd proselytus esset, illorumque sacris initiatus; atque ita Mosaicae religionis professione in Judaicum nomen, & populum insitus esset. Non ideò tamen Judaeus genere, prosapia, sanguine censebatur; atque adeò nullum ad Judaicum sceptrum, quod hic maximè quaeritur, jus habebat, quod non religioni soli, sed sanguini debebatur: ab iis, scilicet, principibus possidendum, qui de Judae foemore orti essent.

Neque refert, quòd Idumaei *Judaeorum fratres* interdùm vocentur sacris in litteris, ut Deuteronomii Cap. 23. v. 7. *Non abominaveris Idumaeum, quia frater tuus est*. Laxioris quippe significationis appellatio illa est: quòd nempe ex Abrahamo, & Isaaco per lineam Esau descenderent Idumaei. Quia tamen per lineam Jacob prognati non erant, ex quo uno per duodecim Patriarchas Tribules, seu Tribuum capita prodiit Judaicum genus, veri, strictique nominis fratres Judaeorum minimè censebantur; sed Alienigenae potiùs, & extranei juxta Davidis oraculum, quo futura Idumaeorum ad Christum conversio praenunciabatur, *In Idumaeam extendam calceamentum meum, mihi alienigenae amici facti sunt*. Psal. 107.

De Dore Jerosolymitana priori Herodis conjuge expedita responsio est: mero nominis aequivoco ludere eos, qui eam Herodis popularem, hoc est, concivem, & conterraneam à Josepho dictam effutiunt: quae alio longè sensu popularis est dicta, plebeja nimirum, atque ignobilis. Sic enim juxta graecum Josephi contextum castiganda est latina Versio in objectione laudata: *Duxerat quidem priorem etiam uxorem popularem nomine Dorin ex gente*, subintellige, *nostra*. Γυναῖκα ἠγάγετο, δημότιν ὄνομα, ἐκ τοῦ ἔθνους. Quòd cum Josephus hebraeus scribat, eam ignobilem fuisse, significat, ex gente Judaica, non Herodis Idumaei concivem, & popularem.

VIII. Nodus superest exsolvendus, qui ex hac tota de genere Herodis disputatione relinquitur: quonam, scilicet, pacto, quave ratione in eo impletum fuerit Jacobaeum vaticinium? Ea siquidem verba *Non auferetur sceptrum de Juda, & Dux de foemore ejus, donec veniat, qui mittendus est*, postulare videntur, ut priùs ille venerit, qui mittendus erat, quàm sceptrum re ipsa auferetur à Juda: ut si dicam, *non tradetur Civitas, donec obsidione cingatur*; priùs eam obsidione cingi necesse est, quàm tradatur; non tradenda priùs est, ac subinde cingenda. Porrò si Herodes Alienigena est, Regnumque Judaeae tunc primùm excidit, dum ei à Romanis collatum fuit, priùs certè Judae sceptrum ablatum est, quàm Christus advenerit; cùm

annis ante Chriſtum natum triginta ſex Judæorum Rex fuerit ſalutatus.

De facili tamen ſolvitur nodus: Quòd in magnis eventis, quæ procul admodum, & quàm longiſſimè pervidentur, ac prænunciantur, hujuſmodi paticulæ ad notationem temporis poſitæ præciſum, diſtinctumque tempus non deſignent, ſed indiſtinctum, ac diutinum. Ut ſi de Antichriſto loquar, non incongruè dicam: *non ſuſcitabitur Antichriſtus, donec Mundi finis advenerit*. Quo tamen non ſignificabo, Mundi finem priùs obventurum, quàm ſuſcitetur Antichriſtus; ſed eo circiter tempore Antichriſtum ſuſcitandum, quo Mundi finis adveniet. Hujuſmodi igitur eſt Jacobæi vaticinii ſenſus, *Non auferetur ſceptrum de Juda, donec veniat, qui mittendus eſt*, Hoc eſt, ad ea circiter tempora Sceptrum auferetur à Juda, quibus Chriſtus adveniet: quocumque tandem id modo contigerit, pro varia eruditorum opinatione, ut peræquè particula *donec* ad tantillum tempus anterius, aut etiam ad poſterius extendatur. Eum ſacri Oraculi ſenſum eſſe, eamque particulæ *donec* ſignificationem, & poteſtatem, fateantur neceſſe eſt ii quoque, qui aliter quàm nos de Herodis genere ſentiunt. Nemo enim ablatum de Juda ſceptrum ponit eo ipſo diſtincto tempore, quo natus eſt Chriſtus. Ac ſicuti nos ablatum dicimus annis ante Chriſtum triginta ſex, dum Herodes Alienigena Regnum init: ita illi annis à Chriſto nato circiter ſeptuaginta ablatum ajunt, cum demum everſa Jeroſolyma Herodianorum dominatio finem habuit.

Atque hic finis eſto inſtitutæ contra Judæos de Chriſto promiſſo polemicæ Diſputationis: Nunc de Chriſto nobis oborto diſputandum.

EXER-

EXERCITATIONUM
DE CHRISTO, EJUSQUE VIRGINE MATRE,
PARS ALTERA:
In qua peractæ Redemptionis humanæ Mysteria omnia ad certam historiæ fidem exiguntur, explicantur, defenduntur.

EXERCITATIO DECIMAOCTAVA.

De Virginis ortu, deque prima illius educatione, & oblatione in Templo facta.

I. CHristo dudum prænunciato, jamque proximè orituro, Matrem eo dignam seligere necesse fuit. Nulla dignior à Deo inventa est, quàm quæ gratiam apud Deum invenerat. Virginem illam fuisse, Nazareth commorantem, Mariam nomine, Josepho viro justo desponsatam, scribit Lucas Cap. 1. Euangelii, ac nihil ultrà præterea. Verùm quàm parcè, quàm modicè de Virginis Deum hominem pariturae natalibus, educatione, vitæque ratione, & instituto Sacer Textus; tam fusè, copiosèque dixerunt alii: quodque dolendum magis, nullo rerum delectu habito, ac ne veri quidem servata specie; sed magno nugarum, ac fabularum apparatu vix digno lucubrationibus anicularum.

Feruntur hoc de argumento, ac summo eruditorum assensu ad quisquilias amandantur, liber nescio quis Traditionum Judaicarum, à D. Epipha-

Epiphanio identidem memoratus, Hæresi 78.; & 79.: Proto-Euangelium Jacobo Apostolo stolidè adscriptum in Orthodoxographia: liber de ortu Virginis, à nonnullis Jacobo fratri Domini, ab aliis S. Cyrillo Alexandrino iniquè suppositus: liber alter de ortu Virginis ab impostore Saleuco Divo Matthæo affictus: Historia incerti Auctoris à Divo Gregorio Nysseno indigitata, Oratione de Christi Natali: Opusculum de Nativitate S. Mariæ inter Apocrypha S. Hieronymi rejectum ad calcem Tomi 9.: Spuria S. Evodii D. Petri in Antiochena Sede Successoris Epistola: Eustathii Antiocheni Commentarius apocryphus in Exameron; Tragædia de Christo patiente ab Hæresiarcha Apollinarii S. Gregorio Nazianzeno supposita.

II. Ex impuris illis lacunis biberunt pleno pectore Græci Scriptores mediæ, ac posterioris ætatis, colligendis fabellis pro more gentis avidissimi, iisdemque amplificandis studiosissimi: Germanus Constantinopolitanus, Joannes Damascenus, Andreas Cretensis, Isidorus Thessalonicensis, Georgius Nicomediensis, Cedrenus, Nicephorus Callixtus: quos postremis etiam temporibus Latini non pauci inconsulta pietate sunt imitati; ne & ipsi in extollenda, ut putabant, Virgine Deipara Græcis concedere viderentur. Cum tamen non egeat illa falsis honoribus, veris sat multis nobilitata.

Horum omnium de Virginis ortu, deque prima illius educatione summaria Narratio hæc est ex citatis apocryphis monumentis excerpta, ac delibata: Virginem Christum Dominum parituram piis parentibus Joachimo, & Anna in lucem tandem editam esse; cum illi ad extremam ætatem effœti, atque steriles pervenissent: Puellam depulsa prodigio parentum sterilitate procreatam anno ætatis suæ tertio, quòd ita illi ante vovissent, in Templo fuisse oblatam: Virginitatis voto jam tum ab ipsamet nuncupato Deo sacram, dicatamque: Levitis, ac Sacerdotibus traditam in disciplinam per annos undecim commoratam in Templo, ac in ipsis Sanctis Sanctorum toto illo tempore Cœlesti pabulo innutritam, donec annum ætatis suæ quartumdecimum assecuta Josepho viro justo, virgæ efflorescenntis indicio designato ab ipsis Sacerdotibus nuptui traderetur ejusdem Virginitatem custodituro, non violaturo. Sic illi concordi relatione, ac narratione, quæ deinceps per omnium fermè ora volitavit.

III. Quid nos verò in hac tanta caligine temporum, nullis certis, atque indubitatis priscæ memoriæ affulgentibus documentis?. Nempe id unum pronunciabimus: Excepto Virginitatis voto, quod tenera adhuc ætate à Deipara nuncupatum fuisse, suo loco demonstrabimus; cætera, quæ vulgò jactantur de piis Deiparæ genitoribus Joachimo, & Anna, depulsa divinitùs sterilitate, Mariam effœta ætate generantibus: quæ de Maria ipsa trienni Deo oblata, Sacerdotibusque, ac Levitis in disciplinam tradita: quæ de ejusdem in Sanctis Sanctorum per annos undecim commoratione, donec Josepho virgæ efflorescentis prodigio designato desponderetur; incerta omninò sunt, ac planè dubia, imò nonnulla falsissima, ne dicam erronea.

Ecquid

Ecquid enim certi, atque indubitati ex spuriis, atque apocryphis instrumentis paulò ante notatis erui potest; quæ licèt vera fortasse aliqua falsis multis admisceant, numquam tamen in re historica integram fidem faciunt. Hujus porrò furfuris sunt, quæ prima omnium in earum narrationum probationem instrumenta proferuntur: conficta nimirum ab impostoribus, Apostolis, ac priscis Patribus supposita scripta, apocrypha documenta. Sed & peculiares, atque distinctæ de singulis illis capitibus dubitandi rationes accedunt.

IV. Dubia inprimis, incertaque sunt, quæ vulgò feruntur nomina Genitorum Deiparæ Virginis *Joachimus*, & *Anna*. Hieronymus siquidem Deiparæ patrem nomine *Cleopham* existimavit lib. contra Helvidium Cap. 7. Ubi cum *Mariam Cleophæ* Deiparæ Virginis sororem stricto sensu dixisset, (dixit autem & alibi sæpè) illam vicissim Mariam Cleophæ dictam ait, non à Marito, cui nomen erat Alphœo, sed à Patre. Utriusque itaque pater, Hieronymo quidem judice, Cleophas erat, non Joachimus. Quod idem affirmat Maldonatus, ad v. 46. Capitis 12. Matthæi. Rectène hoc in Capite senserint, non expendo: illud tamen inde haud dubiè colligo, nullam fuisse tunc certam in Ecclesia Traditionem, quæ Deiparæ patrem faceret Joachimum. Quid etiam quòd Augustinus lib. 23. contra Faustum Cap. 9. Virum Manichæum tamquam fabularum venditorem carpit, quòd Sacerdotem quempiam nomine *Joachimum* Mariæ patrem asseruisset? *Quod de generatione Mariæ Faustus posuit, quòd patrem habuerit ex Tribu Levi Sacerdotem quemdam nomine Joachim; quia canonicum non est, non me constringit. Sed etiamsi hoc crederem, ipsum potiùs Joachim dicerem, aliquomodo ad David sanguinem pertinuisse; & aliquomodo ex Tribu Juda in Tribum Levi fuisse adoptatum*. Sed & undecimo vertente sæculo usque adeò incerta, dubiaque erant Sanctissimorum Deiparæ genitorum nomina; ut in ea curiosiùs inquirere, superfluum, & inutile reputaret vir illius ævi doctissimus, atque Sanctissimus Petrus Damiani Sermone 3. de Nativitate: *Nonnulli*, inquit, *dum plus sapere, quàm oportet sapere, gestiunt, quis pater, vel quæ mater B. Mariæ fuerit, studio superfluæ curiositatis inquirunt. Sed aliquis lector nimis inutiliter quærit, quod Euangelista narrare superfluum duxit. Si enim huic notitiæ utilitatem esse cognosceret, nequaquam nobilis Historicus rem necessariam silentio præteriret*. Nec alia nuper eruditis Bollandi Continuatoribus sententia stetit; qui Joachimi, & Annæ nomina in dubio reliquerunt in Actis ad diem 20. Martii. Certè quotquot Christi genealogiam à Luca descriptam Cap. 3. per Mariæ progenitores ductam existimant, (existimant autem benè multi) Deiparæ patrem *Heli* dictum opinantur. Quod enim à Luca scriptum est, *Jesus putabatur filius Joseph, qui fuit Heli*; sic interpretantur, ut *qui fuit Heli*, non ad Joseph referatur, sed ad Jesum; in hunc videlicet sensum, *Jesus, qui putabatur esse filius Joseph, re ipsa filius erat Heli*, mediatus nempe, seu Nepos: quòd ab eo media Maria illius filia Christus genitus esset.

Quæ tamen omnia nequaquam obesse possunt, quin Sanctissimi Deiparæ genitores solemni cultu in Ecclesia celebrentur. Ad id enim nil planè refert, quo nomine vocarentur: uti tam multi coluntur Martyres, quorum

quorum nomina nesciuntur. Quin etiam in ea propriorum illorum nominum ignoratione mysticæ significationis nomina imponere illis Ecclesia potuit; & alterum quidem *Joachimum*, alteram *Annam* nominare: Anna enim *gratiam* sonat, Joachimus *præparationem Domini*: qui tituli Sanctissimis genitoribus apprimè congruunt. Sicque re ipsa factum docet S. Fulbertus Carnotensis Episcopus in Sermone super natalem Virginis diem; quem ex Manuscripto S. Victoris Franciscus Combefisius vulgavit, Tom. 8. Bibliothecæ Concionatoriæ pag. 119. Ubi *Joachimi*, & *Annæ* nomina, non vera, ac propria Parentum Virginis esse docet, sed accepta solùm *ex quadam Hebraicæ etymologiæ congruentia*.

V. Incerta perinde, dubiaque est piorum parentum sterilitas concepto voto, ac singulari portento depulsa; ut effœta prorsus ætate Mariam gignerent. Mariæ quippe Virgini sororem fuisse *Mariam Cleophæ*, verisimillimum est: tùm quòd id Euangelico textui congruat magis, Joan. 19. v. 25. disertè pronuncianti, *Soror Matris Jesu Maria Cleophæ*: tùm quòd hæc ipsa Euangelica verba simplici, strictoque sensu plerique Patres, & Scripturarum Interpretes acceperint; Mariam Cleophæ verè, propriéque sororem Deiparæ, & Christi Domini materteram asserentes; illorumque discipulorum matrem, qui idcirco *fratres Domini*, seu Consobrini in Euangelio nuncupantur. Ita D. Hieronymus Epist. 150. quæst. 4. lib. contra Helvidium Cap. 7., & in Commentariis ad Cap. 27. Matthæi: Theodoretus in Cap. 1. Epistolæ ad Galatas: S. Petrus Chrysologus Serm. 48., & 49.: Venerabilis Beda in Cap. 3. Marci: Maldonatus in Cap. 12. Matth. v. 46.: Possevinus in Apparatu, aliique nonnulli. Ex quo porrò Mariæ Virgini vera, propriaque soror fuisse ponitur, iisdem, scilicet, orta parentibus; commentitia planè est, quæ vulgò jactatur piorum parentum sterilitas singulari portento depulsa, ut effœta prorsus ætate Deiparam gignerent. Aut enim Deiparæ sororem genuerant antea; adeòque steriles in hanc diem minimè fuerant: aut post editam Deiparam genuere; adeòque effœta non erat illorum ætas, quæ nonnisi miraculo filiorum generationi vacare potest.

Hæc, aliaque id genus in Deiparæ ortu patrata miracula, ætate jam sua vulgari cœpta pro apocryphis habuit Divi Anselmi Discipulus B. Edinerus. Qui, licèt aliqua fortè patrata non neget, quæ tamen illa fuerint, nesciri omninò contendit lib. de Excellentia B. Virginis Cap. 2., qui à plerisque Divo Anselmo tribuitur. *Illud conjicio apud me, Nativitatem ejus magna quadam, atque miranda Divinorum signorum indicia præcurrisse. Quæ tamen illa fuerint, solus ipse sinè scrupulo novit, qui eam, antequam nasceretur, in Matrem elegit. Quod in ea re, ut æstimo, non incongruè actum credi potest, quatenus eò major veneratio fidelium existeret circa ortum ejus.* Contra verò, qui falsa pietate ducuntur, eò majori veneratione ortum ejus se colere arbitrantur, quò plura in eo patrata signa confingunt.

VI. Dubium perinde, incertumque omninò est, Mariam trimulam in Templum, quòd ita parentes ejus ante vovissent, fuisse allatam, Deoque oblatam, illicque annos omninò undecim egisse, Levitarum, & Sacerdotum curæ, ac disciplinæ commissam, donec Josepho nuptui traderetur.

deretur. Quid enim; ut id adstruat Baronius, in medium profert, quod non undequaquè labascat, & corruat? Nempe nihil esse impedimento, quominùs vera hæc esse possint, evincere nititur quinque momentis perinde futilibus, vitiumque undequaque ducentibus: quod ita sigillatim evinco.

VII. Primum Baronii momentum istud est: quòd teste Josepho lib. 8. Antiquit. Judaic. Cap. 2. circa Templum à Salomone primùm extructum Cellæ fuerint nonaginta, aliæ aliis impositæ, quas totidem in Templo altero post Captivitatem Babylonicam extructo perinde fuisse verisimillimum sit; cum & istud ad prioris normam extructum legatur lib. 15. Antiq. Cap. 14., & lib. 6. de Bello Judaico Cap. 6.

Ita verò fuerit, per me licet: (quamquam non desunt, qui ea in re cavillentur) probandum Baronio erat; ut quidpiam evinceret, Cellas illas puellarum, fœminarumque Deo dicatarum habitationi, & commorationi fuisse destinatas. At longè aliter se res habebat. Harum quippe Cellarum pars maxima ad rerum sacrarum custodiam, thesaurorum, vestium, supellectilis, atque annonæ destinata erat: altera viris quotidie in Templo ministrantibus, Sacerdotibus, Levitis, Cantoribus, Janitoribus, Cursoribus, cæterisque Æditius in habitationem cedebat. Nec honestas publica passa esset, ut illic unà cum viris dicatæ Deo puellæ, ac fœminæ morarentur. Sicubi autem Josephus in Templi Salomonici descriptione loci mulieribus destinati mentionem ingerit, ut lib. 6. de Bello Judaico Cap. 6., non commorationis, solitæque habitationis locus is erat, sed fundendæ orationis: qui sanè pro more illius gentis à virorum loco sejunctus erat. Apertiora Flavii Josephi verba sunt, quàm ut in illis cavillari quis possit. *Proprius locus*, inquit, *religionis causa mulieribus destinatus muro discernebatur . . . . . Patebat locus ille pariter indigenis, & hospitibus fœminis religionis causa venientibus.*

VIII. Alterum Baronii momentum petitur ab exemplo Josabeth, quæ Joasum puerum adhuc Ochosiæ filium furentis Athaliæ oculis unà cum nutrice surripuit; occultumque per annos sex servavit in Templo in cubiculo lectulorum: ut legitur lib. 4. Regum Cap. 11. v. 2., & lib. 2. Paralip. Cap. 22. v. 11.

Quid inde, quæso, ut puellas Deo dicatas in Templo per annos multos habitare solitas esse demonstretur? Fortè quòd illic mansionem haberet Josabeth? At non eo titulo mansionem illic habebat, quòd & Deo Templi ministerio dicata esset; sed quòd uxor esset Jojadæ Summi Pontificis, ut legitur lib. 2. Paralip. Cap. 22. v. 11. An quòd Joasus puer per annos sex illic in occulto sit asservatus? At mas ille, non fœmina erat: nec consecratus Deo degebat illic, sed Athaliæ furori ereptus; non ad castitatis custodiam, sed ad vitæ tutelam, atque præsidium.

IX. Tertium Baronii momentum paulò quidem prima fronte speciosius petitur ab exemplo fœminarum; quæ *in ostio Tabernaculi excubasse*, & *observasse* dicuntur: Exodi Cap. 38. v. 8., & lib. 1. Regum Cap. 2. v. 22.

Neque tamen inde quidpiam extunditur, nisi & hæc duo pariter ostendantur: fuisse, scilicet, fœminas illas Deo specialiter dicatas, continuam illic fixisse sedem, mansionemque habuisse: quæ tamen falsissima sunt, etsi *excubasse* illic, & *observasse* dicantur. Ex vocabulorum, quibus vulgatus Interpres usus est, æquivocatione hallucinatio nata est: quòd mulieres illæ tamquam Tabernaculi speculatrices, atque custodes continuas illic excubias, ac vigilias egisse putentur: cum potiùs illùc ad orationem dumtaxat accederent, in qua fundenda attentæ essent, vigilesque. Unde Chaldaica Paraphrasis ad objectum Exodi locum, *fecit*, inquit, *labrum ex ære, & basim eius ex ære de speculis mulierum, quæ veniebant, ut orarent in ostio Tabernaculi fœderis*. Et ad locum ex lib. 1. Regum adductum: *Constuprabant*, inquit, *mulieres, quæ veniebant ad adorandum in porta Tabernaculi fœderis*. Cui etiam lectio Arabica suffragatur, *Constuprabant mulieres, quæ veniebant adoratum coram Domino in Æde ipsius*. Quod & ante me Jacobus Bonfrerius sapienter observavit in Cap. 38. Exodi: *Nota*, inquit, *mulieres excubantes ad ostium Tabernaculi dici mulieres devotas, quæ frequenter veniebant ad Tabernaculum, Deum adoraturæ, & exoraturæ*. Non itaque in Æde Domini habitabant de continuò Mulieres illæ, quibus potiùs eò venire necesse erat, ut Dominum exorarent.

X. Quartum ex Anna Prophetissa filia Phanuelis à Cardinali Baronio fertur exemplum: quæ, ut est apud Lucam Cap. 2. v. 37. *Non discedebat de Templo, ieiuniis, & obsecrationibus serviens die, ac nocte*. Quasi & ipsa continuam illic mansionem faceret.

Verùm, si sic est, cur ergo Simeone in Templum veniente, Anna quoque *hac ipsa hora supervenisse* dicitur, Versu 38.? Est igitur Euangelistæ figurata locutio, Annam de Templo non discessisse asserentis, ut quotidianam ejus in Templo frequentando assiduitatem commendaret. Toleti, Jansenii, Maldonati, Cornelii à Lapide interpretatio est. *Non discedebat*, inquit, *de Templo; non quòd in Templo habitaret, sed quòd illud frequentaret, in eoque perduraret*. Quod autem additur, *die ac nocte*; non ad Templi frequentationem, sed ad jejunia, & obsecrationes referri perspicuum est, juxta Apostoli monitum 1. ad Timotheum Cap. 5. v. 5. *Quæ autem verè vidua est, instet obsecrationibus, & orationibus die, ac nocte*.

XI. Postremum ex lib. 2. Machabæorum Cap. 3. ponit exemplum Cardinalis Baronius *de reclusis Virginibus in Templo, quæ procurrebant ad Oniam summum Pontificem*.

Ita ne, quæso, in Textu Sacro? Imò missa voce *in Templo*, quæ, & rei summam conficit, & à Baronio fidentèr inserta est, ita simpliciter legitur v. 19. *Sed & Virgines, quæ conclusæ erant, procurrebant ad Oniam; aliæ autem ad muros, quædam verò per fenestras aspiciebant*. Non itaque de Virginibus Deo dicatis, atque in Templo occlusis illic sermo venit; sed, ut habet Glossa Ordinaria, de honestis quibusvis Virginibus, quæ conclusæ erant; seu è parentum domibus non exibant ratione verecundiæ, & pudicitiæ virginalis: quæ tamen in illa publica Urbis commotione per Heliodorum excitata exibant præter solitum morem, currentes ad Oniam: seu veriùs discurrentes per Civitatem; quandoquidem nulla

Oniæ

Oniæ Pontificis in Textu Græco mentio fit, Versiculo illo 19. Capitis 3. lib. 2. Machabæorum.

Quamquàm quid singula Baronii momenta distinctè refello, ut dubiam, incertamque ostendam Mariæ trimulæ Deo dicatæ, & in Templum inductæ continuatam illic per annos undecim mansionem? Demus Baronio, quod tam infœliciter demonstrare aggressus est: nihil, scilicet, impedimento esse, quominùs vera illa esse potuerint: Ideòne vera erunt, ac citra dubium? Ecquæ verò Dialecticæ leges habent, ut quæ fieri potuisse, nihilque repugnare probata sunt, facta illicò colligantur? Maximè cum re ipsa facta non esse, probent alia longè multa, quæ, quia peculiare criterium postulant, idcircò in diem alteram mittimus, majori otio proferenda.

EXERCITATIO XIX.

Prosecutio ejusdem Argumenti: De Virginis oblatione in Templo facta.

I. PErgimus vulgata de Virginis ortu, primaque educatione commenta refellere. Quorum illud postremum erat, dum finem dicendi fecimus, quod de ejus oblatione in Templo à piis parentibus facta, cum triennis dumtaxat esset, vulgò jactatur: deque ejus sub cura, ac disciplina Sacerdotum per annos undecim eodem in Templo commoratione. Quod, etsi in superiori Relectione funditùs à nobis eversum est, disjectis, dirutisque momentis, queis id adstruere tentavit Cardin. Baronius; novis tamen animadversionibus magis, magisque refelli potest.

II. In primis enim oblata Templo Maria trimula dicitur, quòd ita parentes ejus ante vovissent; si, depulsa sterilitate, effœta licèt ætate, prolem susciperent. Sed & hanc ipsam nuncupandi voti rationem, sin minùs falsam omninò, at certè dubiam ostendit Patrum auctoritas: Hieronymi, Theodoreti, Petri Chrysologi, Venerabilis Bedæ; qui tantùm abest, ut Deiparæ genitores annosos, effœtos, ac steriles dixerint, ut illos potiùs alia prole auctos existimaverint. De quo pleniùs in præcedenti.

Ad hæc: qui Deo voti causa à Parentibus dicabantur, ad ministerium aliquod in Dei Templo obeundum offerebantur, qualecumque tandem illud esset: Ad id porrò soli masculi apti erant, non itidem fœminæ. Hinc Anna Helcanæ uxor lib. 1. Reg. Cap. 1. v. 11. votum pro depellenda sterilitate Domino nuncupans, *Domine exercituum*, inquit, *si respiciens videris afflictionem famulæ tuæ, & recordatus mei fueris, nec oblitus ancillæ tuæ dederis servæ tuæ sexum virilem; dabo eum Domino omnibus diebus vitæ ejus*: Probè nimirum intelligens, solum virilem sexum dicari Deo posse in obsequium, & ministerium Tabernaculi. Quid ergo Maria ex parentum voto ad hoc idem dicata Deo dicitur, & consecrata?

Baronium audio facti testes producentem: Evodium Antiochenum, Gregorium Nyssenum, Joannem Damascenum, Germanum Constantinopolitanum, Andream Cretensem, Georgium Nicomediensem, Cedrenum, Nicephorum Callixtum. Verùm quo jure producantur, jam vidimus. Evodium enim, & Gregorium Nyssenum falsò produci demonstravimus, quorum spuria, & apochrypha jactantur Opuscula: Cœterorum sublestam, ac lubricam fidem ostendimus; tùm quòd rem narrent ab ea, qua vixerunt ætate, remotissimam; tùm quòd suam illam qualemcumque narrationem, nonnisi ex impostoribus, & Apocryphis hauserint. Alterum ad cumulum addam ex regulis juris; Testem, quisquis tandem ille sit, vel rejiciendum omninò, vel recipiendum ex integro. Porrò producti

ducti à Baronio testes ea suis narrationibus inserunt, quæ ne recipere quidem audeat vir aliàs prudentissimus: Mariam, scilicet, in Templum allatam, Deoque oblatam totos undecim annos in Sancto Sanctorum occlusam, & ab Angelo in columbæ speciem conspicuo innutritam substitisse. Quod, ut cumulatiùs refellatur, postrema hæc nostra thesis erit:

III. Non dubia modò, incertaque est, sed & falsa prorsùs undecennis illa puellæ Mariæ in Sancto Sanctorum commoratio. Apostoli enim diserta sententia est, nemini, nisi Summo Sacerdoti, & quidem semel in anno, solemni, scilicet, expiationis die patuisse locum illum: Ad Hebr. 9. v. 6., & 7. *In priori quidem Tabernaculo*, (seu in priori Tabernaculi parte, nimirum in Sancto.) *semper introibant Sacerdotes Sacrificiorum officia consummantes: in secundo autem* (seu in interiori parte, quæ Sanctum Sanctorum vocabatur) *semel in anno solus Pontifex, non sinè sanguine, quem offerret pro sua, & populi ignorantia*. Juxta quòd Exodi 30. v. 10. scriptum erat, *Deprecabitur Aaron super cornu eius semel per annum*. Et Levit. 17. v. 2. *Loquere ad Aaron fratrem tuum, ne omni tempore ingrediatur Sanctuarium, quod est intra velum coram Propitiatorio, quo tegitur Arca, ut non moriatur*. Quis itaque sibi persuadeat, Sacerdotes honoris, & gloriæ Templi studiosissimos tantam contra omnem morem, & contra Dei mandatum illuc intrandi, manendique licentiam toleraturos in puella, cujus dignitatem, & excellentiam ignorabant? Nec enim quid in ea, ac per eam facturus esset Deus, nosse poterant; ac si novissent, adhuc ingressum illicitum judicassent

IV. Futilis verò est quorumdam recentiorum exceptio, qui, ut minùs absurda, minùsque persuasu difficilia proferre videantur, duo perinde falsa respondent. Primùm quidem, soluta Captivitate Babylonica, non fuisse tunc tantam illius loci reverentiam, quæ olim fuerat; notæque sanctitatis viros, tametsi Pontificali dignitate minimè auctos, illùc interdùm fuisse admissos: quod de Jacobo minore narrat Egesippus, apud Eusebium lib. 2. Hist. Eccl. Cap. 22. *Huic uni licuisse*, inquiens, *in Sancta Sanctorum ingredi*. Secundum, Dei interdictum, ne quis unquam Sancta Sanctorum ingrederetur, valuisse solùm, quo tempore rem sacram illic faceret Summus Pontifex; quo tamen ritu peracto, eò liceret cæteris commeare: in quem sensum Levitici 16. v. 17. scriptum sit; *Nullus hominum sit in Tabernaculo, quando Pontifex Sanctuarium ingreditur*.

Futilis, inquam, ne dicam inepta prorsus exceptio illa est; una Philonis Judæi, ut cætera mittam, testificatione falsi convicta: qui libro de Legatione ad Cajum Imperatorem, ut illum ab inferenda in Sancta Sanctorum statua sua dehortetur, ita Judæorum illius ætatis in locum illum religionem, & reverentiam commendat: *Intimum Sanctuarium semel quotannis Pontifex ingreditur, jejunii tempore, tantùm odores incensurus, & ex more vota facturus, ut felix annus, & pax contingat omnibus hominibus. De cætero, si quis, non dico plebeius Judæus, sed Sacerdos vel à Summo proximus, imò is ipse Pontifex, si duobus anni diebus, aut eodem die ter, quaterve introierit, capite luet absque venia. Tantam religionem Adytorum voluit esse Legislator, ut hæc sola inaccessa, intactaque servarentur. Quàm multos sacrificos putas ultrò mortem subituros, si vi-*

si videant importari statuam l. Viden perrenantem adhuc, Imperante Cajo Caligula, Judæorum in locum illum religionem, ac reverentiam? Viden interdictum illùc ingressum, non modò plebeis Judæis, ac secundi Ordinis Sacerdotibus, sed & ipsi quoque Pontifici Summo post rem sacram solemni expiationis die peractam; eumque scelus ingens capite luiturum, si aut die anni ejusdem altera, aut altera ejusdem diei vice in Sancta Sanctorum ingressus esset?

Quare, quod fertur in oppositum ex Egesippo Jacobi minoris exemplum, non modò dictis non officit, ut faveat potiùs: cùm eam Egesippi narrationem nemo jam censura non notet, aut in rectum sensum non inflectat, ne Judæorum moribus, Deique mandato contraria videatur. Scaliger enim, aliique nonnulli, Egesippi Scriptoris licèt vetustissimi nulla ratione habita, narrationem hanc totam tamquam inanem fabulam rejiciunt. Petavius verò, aliique longè plures Egesippi contextum ita simpliciter habere ajunt, *εἰς τὰ ἅγια*; hoc est, licebat ei soli *Sancta* ingredi, seu sacra illa loca, quæ *Sancta* simpliciter vocabantur; ubi & mensa, & panes propositi, & Candelabrum, & altare suffitus extabant. Illudque Jacobi minoris, (plerique ex Ordine Sacerdotali fuisse putant) singulare fuisse privilegium existimant ob eminentem illius puritatem, ac Sanctitatem; ut cùm illùc cæteri quique Sacerdotes statis dumtaxat sui cujusque ministerii diebus ingredi possent; Jacobus quotidie posset: nequaquam tamen *εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων*, *in Sancta Sanctorum*; arcana, scilicet, illa, sanctioraque penetralia, quæ soli Pontifici Summo, ac semel tantùm quotannis patuisse, certissimum est. Addunt viri doctissimi, nil planè referre, quòd Eusebius lib. 2. Hist. Eccles. Cap. 22., Hieronymus de Scrip. Eccles. in Jacobo minore, Epiphanius Hæresi 78. integram Egesippi narrationem recitantes dixerint *in Sancta Sanctorum*, quia familiare illis est, totum indistinctè Tabernaculum eo nomine designare; quamquàm strictæ loquendi formulæ, pars illius altera *Sanctum*, altera *Sanctum Sanctorum* diceretur.

Quod autem ex Cap. 16. Levitici v. 17. allatum est, ad divinum interdictum, ne quis unquam Sanctum Sanctorum ingrederetur, penitus eludendum; pura, puraque hallucinatio est; Neque enim habet Textus Sacer, *nullus hominum sit in Sanctuario, quandò Pontifex illud ingreditur*: quasi post id temporis illic esse cuipiam liceret: Sed, *nullus hominum sit in Tabernaculo, dum Pontifex Sanctuarium ingreditur*: id est, in priori Tabernaculi parte, quæ *Sanctum* simpliciter dicebatur: Namque in Sanctuarium, seu in *Sanctum Sanctorum* nulli unquam, nisi summo Pontifici intrare fas erat. Præcipitur itaque, ne ullus aliorum Sacerdotum sit in Sancto, quo tempore Pontifex Sanctum Sanctorum ingreditur: nempe ne alii Sacerdotes in Sancto manentes, Deum ex Sancto Sanctorum Pontifici loquentem audire possent. Quid inde porrò ad institutum?

V. Nihil ergo tam falsum, tam repugnans divinæ legi, tam à Judæorum illius etiam ætatis moribus alienum; quàm quæ fingitur puellæ Mariæ in Sanctum Sanctorum admissio, ejusdemque illic per annos undecim commoratio, Angelo in Columbæ speciem conspicuo alimoniam præ-

præbente. Quod, etsi sat benè probatum est hactenus, adhuc tamen, ac multò luculentiùs potest hac una perbrevi observatione confirmari, quæ totam illam pseudo-Evodii, Græcorumque Scriptorum de Maria puella narrationem falsi convincat. Si enim à prima ætate in tanta apud Sacerdotes, primoresque Judaicæ gentis veneratione fuisset, ut huic uni concessum vellent, quod ne Summo quidem Sacerdoti licitum scirent; Si tot apud illos miraculis inclaruisset, ut eam nemini mortalium, nisi quem Deus prodigiali florentis virgæ indicatione designasset, nuptui tradendam judicarent; numquam profectò apud illos tantoperè eviluisset Christo Domino prædicante, ut Matris obscuritatem in filii probrum vertere possent; nec Christi sapientiam, virtutesque objecta Mariæ vilitate vellicassent, ac depressissent; nec in eas voces illius conterranei proruрissent, Matth. 13. *Unde huic sapientia hac, & virtutes? Nonne hic est fabri filius? Nonne mater ejus dicitur Maria? Unde ergo huic omnia ista?* Imò quò magis in Christum infensi Judæi erant, eò magis quòd tali matre tanti apud illos habita editus esset, studiosè celassent.

VI. Cætera quid persequar, cùm Græcorum memoratorum, tùm etiam recentium Latinorum de Virginis ortu, primaque, donec Josepho jungeretur, educatione ineptiora commenta? quæ, ut imprudenti zelo conficta sunt, ita quæ refellantur indigna sunt, ne gravitate adorari videantur: Ut quòd ex Adami, & Evæ semine minimè prodierit; quæ Paracelsi deliratio fuit, lib. 2. Chimic. Cap. 2. Quòd ex genitoribus in uteris matrum sanctificatis prognata sit; quæ Spinello sententia stetit, lib. de Trono Dei Cap. 18. Quòd ex Anna illæsa virginitate concepta fuerit; qui non ita pridem Jacobi Imperialis Romæ Anno 1667. damnati fuit error. Quòd à Joachimo, & Anna, nulla habita copula conjugali, sed libato dumtaxat osculo genita sit; ut Græcis aliquibus visum est. Quòd momento temporis formatum, configuratumque sit corpus ejus; quæ Posæ fabella fuit, lib. 3. Elucidarii Tract. 2. Cap. 4. Quòd nullus illi ad custodiam fuerit Angelus deputatus, Deo ipso per sese ministerium obeunte; quæ Pelbarto mens stetit lib. 5. Stellarii part. 2. art. 1. Quòd absque vagitu, & fletu totam infantiam exegerit, plerumque jam tunc rationis usum habuerit; ut est apud Christ. Avendagnum serm. de Nativ. Virginis. Quòd identidem lactationis tempore jejunaret, propriaque tandem voluntate, non aliena arte à materni lactis usu sit avulsa; quæ à Nicephoro Callixto fabula texitur lib. 1. Cap. 7. Quòd in Templum infantula sit adducta magno comitante agmine puellarum faces accensas præferentium, stipantibus quoque primoribus Hierosolymorum, læta canentibus, ac succinentibus Angelis universis; ut legitur lib. de Infantia Salvatoris, & Oratione Isidori Thessalonicensis de *Præsent. B. Virg.* Quòd in Sancto Sanctorum per Angelos pasta sit, non communi utique alimento, sed Cœlesti, quale pro Enocho, & Elia aliqui meditantur; nullasque idcirco ciborum reliquias egesserit unquam, ne rem indecoram faceret loco sacro, aut pedem inde efferre cogeretur; quæ pia, honestaque plurium recentiorum à Theophilo Raynaudo laudatorum meditatio fuit. Quòd in Sancto Sanctorum per

annos

annos undecim commorata Christi tunicam inconsutilem texuerit; quæ Bensonii in Psal. 86. divinatio est. Quòd demùm de consilio Sacerdotum, queis emissum ab ea Virginitatis votum innotuisset, Josepho sit nupta; facta primùm divinitùs per virgam floridam, eique incubantem Columbam indicatione; ut in proto-Euangelio Jacobi, & lib. de ortu Virginis recitatur inter Apocrypha Hieronymi. Quæ quidem omnia retulisse, refutasse est; utpote partim apertè erronea, partim absurda, alia futilia, nugacia alia, ficta omnia, nullaque certa auctoritate confirmata. Nos B. Edmerum Cantuariensem Divi Anselmi Discipulum imitati, lib. de Excellentia B. Virginis Capite 4. *Indignum esse reputamus, quid dubitabile in laudem ejus recitari: cum ea, quæ de illa vera existunt, tanta laudis materia sint referta, ut quicumque in laudando eam morari desiderat, necesse sit, ut facultas ejus magnitudini rei, & veritati succumbat. Sicut enim sola præ cunctis meriti singularis enituit, ita quidquid eam attinet, speciali quadam veritatis firmitate dignum est enitere.*

VII. Neque tamen dum ea otiosorum hominum commenta rejicimus, Virginis Deo in Templo præsentatæ solemnitatem ab Ecclesia die 21. Novembris celebrari solitam improbamus, temerèque statutam dicimus. Absit: probamus longè maximè, colimus, celebramus & nos. At quid Ecclesia eo titulo colat, celebretque, sciri omninò volumus; ne vera falsis, certa dubiis Deiparæ gestis misceantur. Eo itaque Præsentationis titulo celebrari ab Ecclesia dicimus, heroicum illum præmaturæ virtutis actum, quo se ipsam futura Dei genitrix tenera adhuc ætate Deo sacravit, dicavitque, concepto Virginitatis voto, susceptaque sanctioris, interioris, & ab omni hominum commercio secretæ vitæ professione, ut augusto illo titulo digna fieret: quod utique in Templo factum creditur, celebratur, & colitur. Num verò hæc ab ejusdem genitoribus dicatio, seu oblatio facta sit, & quidem ex voto ab iisdem pro depellenda sterilitate antea nuncupato? An tertio ætatis ipsius anno res ipsa contigerit? An ad aliquod Tabernaculi ministerium sit oblata puella? An in Sacerdotum disciplinam sit tradita? An in Sanctum Sanctorum sit inducta, ibidemque per totos undecim annos commorata? (quæ omnia, aut dubia, aut falsa esse demonstravimus) Ecclesiam nihil de iis, statuta Præsentationis solemnitate, decrevisse, compertum est anno 1556. Imò cùm sæculo decimo sexto sub Pauli III. Pontificatu Oratio festa Præsentationis die recitari solita sic haberet: *Deus, qui Sanctam tuam Genitricem, Tabernaculum S. Spiritus post triennium in Templo præsentari voluisti &c:* unde ea saltem refutatæ à nobis fabulę pars de Maria trimula Deo oblata adstrui videbatur: secutis inde temporibus à Sixto V. Pont. Max. emendata est, & in hanc simpliciorem formam reducta, quæ etiamnum hodie usurpatur: *Deus, qui B. Mariam semper Virginem, Spiritus S. habitaculum, hodierna die in Templo præsentari voluisti: præsta quæsumus, ut ejus intercessione in Templo gloriæ tuæ præsentari mereamur.* Adeò verum est, Ecclesiam Catholicam, instituta Præsentationis festa die, Græcorum de ea fabellas minimè comprobasse; aliudque planè à fidelibus colli velle, quàm quod illi falsò, temerèque commenti sunt.

EXER-

EXERCITATIO XX.

De Voto Virginitatis. Quandonam primùm à Deipara sit emissum?

I. QUàm incerta, dubiaque diximus esse, quæ de Virginis Deiparæ natalibus, deque prima ejus educatione à Græcis mediæ, & posterioris ætatis invecta sunt; tam certum, indubitatumque censendum est, quod de Virginitatis voto tenera adhuc ætate ab eadem emisso obiter insinuavimus. Ea quippe est, fuitque semper Ecclesiæ Catholicæ fides adversùs Lutheranos, & Calvinistas, qui pro eo, quo fervent odio in monastica vota, nullum unquàm à Deipara Virginitatis votum emissum obtendunt: Servatam quidem ab ea Virginitatem ultrò consentiunt; nullo tamen voto obstrictam, obligatamque. Quem quidem Heterodoxorum errorem, inter aliud agendum, refellemus.

De tempore tantùm, ac de conditione voti à Deipara Virgine emissi quæstio est., eaque non levis inter Romanæ Ecclesiæ Professores, quibuscum res nobis est hodie. Sunt enimverò nonnulli, qui, cùm votum præcedens matrimonium cum sequenti matrimonio conciliare non possint; Virginem Deiparam, nonnisi post contractum cum Joseph matrimonium, ac de illius assensu vovisse contendunt. Imò eò progrediuntur aliqui, ut eam vovisse dumtaxat existiment, postquam Angelicum nuncium excepit; cum diù antea desponsata, ac matrimonio juncta fuisset: Vovisse, inquam, dum testante Angelo intellexit; futurum esse, ut illæsa Virginitate filium pareret humani generis Redemptorem. Alii alia difficultate impliciti, aliud quidpiam de voto illo commentati sunt. Nempe, cùm existiment, in veteri Testamento præceptum aliquod, certamque obligationem extitisse de prole procreanda; primùm quidem ad humani generis propagationem, tùm ad populi Judaici multiplicationem, præsertim verò in Tribu Juda, ex qua Messias oriturus erat; adeòque Virginitatem fuisse tunc temporis vetitam arbitrentur; contendunt, Virginem primùm quidem vovisse sub conditione, nisi Deus prohiberet, vel oppositum revelaret; postea verò Dei agnita voluntate, absolutè vovisse. Eo planè modo, quo vir Religiosus ex suorum Præpositorum nutu pendens peregrinationem nonnisi conditione vovere initio potest, si Præpositorum obtineat facultatem, tùm verò absolutè vovet, & implet, ex quo à Præpositis facultatem obtinuit. Ut ergo distinctè, atque ex ordine de singulis dicam; ita primùm statuo.

Certo certius est, B. Virginem Deiparam fuisse voto Virginitatis obstrictam ante nuncium Angelicum; Adeòque toto illi aberrant ostio, qui tunc tantùm conceptum ab ea votum obtendunt, cum primùm ab Angelo intellexit futurum esse, ut intacta Virginitate Christum pareret humani generis Salvatorem.

 II. Testis

II. Testis ipsa mihi sit Virgo Deipara, quæ ab Angelo monita futurum esse, ut Christum conciperet, pareretque, (*Ecce concipies in utero, & paries filium*,) difficultatem, quam patiebatur, velut objecit his verbis: *quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* quæ sanè alia esse non potuit, nisi impotentia cognoscendi ex voto Virginitatis emisso oborta. Si enim solum cognitionis actum, quem numquam exercuerat, eo verbo significasset, stante nihilosecius potentia cognoscendi, nulla profectò fuisset objecta difficultas. Partus enim uti futurus proponebatur ab Angelo: non repugnat autem futurum esse partum, si quæ puella virum nondum actu cognovit, eumdem tamen sit cognitura: Nec vicissim repugnat esse cognituram, nisi emissum Virginitatis votum obicem ponat. Eam porrò impotentiam cognoscendi eo verbo expressit Virgo Deipara, *virum non cognosco*; quo pacto abstemius ait, *vinum non bibo*, hoc est, bibere non possum: & cæcus, *lumen Cœli non video*, hoc est, videre non possum.

In eumdem planè sensum Virginis ab Angelo salutatæ responsum accepere Ecclesiæ Patres, votumque Virginitatis in antecessum emissum ex illis verbis collegerunt; ut nullum planè ea de re dubium subesse possit.

Gregorius Nyssenus, Oratione in diem Natalem Christi, ita Virginem loquentem inducit: *Interdixi mihi consuetudinem viri, quomodo istud erit mihi, quoniam virum non cognosco? Quia carnem Deo consecratam, tanquam Sanctum aliquod oblatum munus, oportebat intactam, integramque præstare: idcircò licèt, inquit, Angelus sis, licèt è Cœlo venias, licèt id, quod ostenditur, naturam superet humanam; tamen me virum cognoscere nefas est.* Quid autem ea consuetudinis viri interdictio, quid ea carnis consecratio Deo facta, nisi votum Virginitatis emissum? Quid virum cognoscere nefas, nisi quia votum violare nefas est?

S. Augustinus lib. de S. Virginitate Cap. 4. *Ipsa quoque Virginitas Mariæ ideò gratior, & acceptior, quia non eam conceptus Christus, viro violaturo, quam conservaret ipse, præripuit; sed priusquam conciperetur jam Deo dicatam, de qua nasceretur, elegit. Hoc indicant verba, quæ sibi fœtum nunciant Angelo Maria tradidit: Quomodo, inquit, fiet istud, quoniam virum non cognosco? Quod profectò non diceret, nisi Deo Virginem se ante vovisset. Sed quia hoc Israelitarum mores adhuc recusabant, desponsata est viro justo, non violenter ablaturo, sed potiùs contra violentos custodituro, quod illa jam voverat . . . . . Virginitatem Deo dicavit, cum adhuc quid esset conceptura nesciret, ut in terreno, mortalique corpore cœlestis vitæ imitatio voto fieret, non præcepto; amore eligendi, non necessitate serviendi.* Quæ verba usque adeò diserta sunt, ut commentatione nostra non egeant.

Nil minùs disertè D. Bernardus Serm. 4. super *Missus est*. *Non quærit* inquit, *an fiet istud, sed quomodo? Quasi dicat; Cum sciat Dominus meus testis conscientiæ meæ, votum esse ancillæ suæ, non cognoscere virum; qua lege, quo ordine placebit ei, ut fiat istud? Si oportuerit me frangere votum, ut pariam talem filium, gaudeo de filio, & doleo de proposito.*

Accedit Venerabilis Beda super Caput. I. Lucæ: *Quomodo fiet istud, quoniam*

niam virum non cognosco? Propositum suæ mentis reverenter exposuit, vitam, scilicet, Virginalem se ducere decrevisse: Quæ, quia prima fœminarum tantæ se virtuti mancipare curavit, jure singulari præ cæteris fœminis beatitate meruit excellere. Quid illud mentis propositum, quid Virginalis vitæ ducendæ decretum, nisi votum emissum; & quidem ante exceptum nuncium Angelicum?

Accinit B. Edmerus lib. de Excellentia B. Virginis Cap. 4. Servandæ Virginitatis propositum commendans, antequam materna fœcunditate à Deo donaretur; quod utique nunciante Angelo factum est: *Ubi tam sanctam intentionem ejus, tam castum propositum eius vidit, misericordiæ suæ intuitu egit circa illam, ut nec sanctitas intentionis ejus frustraretur, nec castitas propositi ejus violaretur. Dedit ergo illi, ut & virgo, quod magis optabat, permaneret, & fœcunda fieret.*

Suffragatur Arnoldus Abbas in laudatione B. Virginis, Deiparam Angelo salutante meditantem, & cogitabundam inducens, *Credo*, inquit, *secum pertractabat, quomodo sinè offensione legis maneret in proposito castitatis, quia hanc elegerat, hanc Deo voverat, & integritatem carnis, ac spiritus apud se Domino consecraverat*: In antecessum igitur votum Castitatis emiserat, non tunc primùm, dum se parituram Virginem intellexit.

III. Enascitur tamen hoc loco scrupulus obiter eximendus: Quorsum Virgo Deipara Angelo Messiæ de se proximè nasciturí ortum pronunciantí difficultatem proposuerit superandam, votum virginitatis à se in antecessum emissum; cum & ipsa non ignoraret, Messiam de Virgine fuisse nasciturum juxta prophetiam Isaiæ 7. *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium &c.* ? Et quidem Vasquesius ea difficultate pressus reponit, Virginem Deiparam ex prima Angeli salutatione non agnovisse, denunciari sibi Messiæ ortum. Quasi verò! Ecquid aliud iis verbis Angelicis notabatur: *Paries filium, & vocabis nomen ejus Iesum: hic erit magnus, & filius Altissimi vocabitur, & dabit illi Dominus Deus Sedem David patris ejus, & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni ejus non erit finis?* Annon erant illi adpromissi dudùm Messiæ characteres? Alii id novisse Mariam reponunt, habitu quidem, non actu; seu ad id mentem non intendisse, quod aliunde ex Sacris Litteris probè noverat. Verùm, ut mentem intenderet, Nuntius Angelicus invitabat. Scrupulum feliciùs eximit Venerabilis Beda loco jam à me appellato: *Quia ergo*, inquit, *legerat, ecce Virgo in utero habebit, & pariet filium, sed quomodo id fieri posset non legerat; meritò credula jis, quæ legerat, sciscitabatur ab Angelo, quod in Propheta non invenit.* Hoc est, ut pressiùs dicam: Virginitatis votum non opposuit, quòd Messiam de Virgine nasciturum ignoraret, eaque de re docenda esset ab Angelo: sed quòd prodigialis nativitatis modum nesciret, utque eum ab Angelo disceret.

IV. Sed ut à diverticulo repetatur oratio, alterum adversus alios Theologos pari fermè certitudine statuo: Non modò ante susceptum nuncium Angelicum Virginitatis votum emisit Virgo Deipara; verùm etiam antequam esset Josepho desponsata. Ita quippe Veteres, ita Patres paulò ante laudati votum ante desponsationem conceptum agnoscunt. S. Gregorius Nyssenus citata jam Oratione in diem natalem Christi: *Non libe-*

rorum causa Josepho nupsit, quinimò nefas illi fuit cognoscere virum: Antequam ergo Josepho nuberet, votum virginitatis emiserat, illud enim dumtaxat in causa esse poterat, cur liberorum edendorum voluntate, animoque non nuberet; illique nefas esset, cognoscere virum.

Augustinus lib. de S. Virginitate Cap. 4. *Desponsata est viro justo, non violenter ablaturo, sed potiùs contra violentos custodituro, quod illa jam voverat.* Jam itaque voverat, antequam viro justo desponderetur.

Rupertus Abbas lib. 3. in Cantica: *Quia votum egregium Deo prima vovisti, votum virginitatis, attamen sponsi nomen admisisti, desponsari viro non renuisti.* Votum ergo Virginitatis desponsationem antecessit.

Accedit & ratio à Patribus insinuata, quæ rem ipsam certissimam faciat, tametsi nulla eorum suffragaretur auctoritas. Si enim votum non antea nuncupasset, Matrimonium cum Josepho iniisset animo cognoscendi virum, & dandi operam liberis; atque ita in futuram copulam, quantùm in ipsa fuerat, consensisset. Quominùs enim hunc haberet animum, atque in copulam consentiret nubendo, votum dumtaxat impedimento esse poterat. Hanc porrò eo nupsisse animo, summæ illius puritati repugnat, quæ cæteris virginibus exemplo esse, ac prælucere debebat: Aliàs excellentiores benè multæ Virgines extitissent, quibus nullus unquam hujusmodi fuit animus, nullus unquam consensus in copulam. Ante igitur nuncupaverat votum, quàm nuberet viro.

V. Quo verò infantiæ, aut pubertatis distincto tempore voverit, quo ætatis anno, prorsùs incertum. Nihil quippe Ecclesiæ Patres ea de re pronunciarunt. Cedrenus in Compendio Historiæ, anno ætatis undecimo vovisse ait, viventibus adhuc, ac consentientibus parentibus. At quæ fides Scriptori noni Ecclesiæ sæculi somnia sua sinè vade, sinè teste liberaliter venditanti? Cùm aliàs jactatus ille parentum consensus fabulosus Patribus visus sit; qui Deum unum voventis Virginis testem agnoscunt: Maximè D. Bernardus serm. 4. super *missus est*. Scholastici plerique vovisse putant, statim atque illi usus rationis illuxit. At primo illo instanti omnes virtutum actus menti non occurrunt, ut de illis deliberare homo possit. Ego quidem mihi facilè persuaserim, B. Virginem, ex quo momento de virginitate, ac de usu conjugii cœpit cogitare, vovisse peculiari instinctu Spiritus Sancti, quo novit, id genus Sacrificii Deo esse gratissimum. An autem id fuerit primum momentum usus rationis, quis certò definiet?

VI. Illud certiùs, ac citra dubium omne ex Patrum sententia definierim, Deiparam mortalium primam virginitatem vovisse, eamdemque ex voto servasse. In hoc enim conspirant quotquot difficultatem illam obiter attigerunt.

Origenes in Cap. 13. Matthæi: *Arbitror, rationi consentaneum esse, virilis quidem puritatis in castitate primitias fuisse Jesum, muliebris verò Mariam. Non enim plausibile est, alii præter hanc virginitatis primitias adscribere.*

Ambrosius lib. de Institu. Virginis Cap. 5. *Egregia igitur Maria, quæ signum sacræ virginitatis extulit, & intemeratæ integritatis pium Christo vexillum levavit.*

Hiero-

Hieronymus Epist. 22.; quæ est ad Eustochium, de custodia Virginitatis Cap. 7. *Habeant nuptæ suum tempus, ac titulum; mihi virginitas in Maria dedicatur, & Christo.*

Augustinus tract. 10. in Joannem; *A Maria cœpit dignitas virginum.*

Bernardus homil. 3. super *Missus est: O virgo prudens, O virgo devota, quis te docuit, Deo placere virginitatem? Quæ lex, quæ iustitia, quæ pagina veteris Testamenti, vel præcipit, vel consulit, vel hortatur, in carne non carnaliter vivere, & in terris Angelicam ducere vitam? . . . . Et Apostolus quidem, de virginibus,* inquit, *præceptum non habeo, consilium autem do, tu verò, non dicam præceptum, sed nec consilium, nec exemplum habuisti, nisi quòd unctio docebat te de omnibus; & sermo Dei vivus, & efficax ante tibi factus est Magister, quàm filius; priùs instruxit mentem, quàm induerit carnem.*

Quæ omnia de virginitate ex voto servata à Patribus dicta fuisse nemo non videt; cùm virginitatem citra votum coluisse ante Mariam aliquos, nemo nesciat. Explicatiùs verò laudatus jam Bernardus, Serm. de Virgine, ad ea verba Apocalypsis *signum magnum apparuit in Cœlo &c. Propositum Virginitatis, & ipsius quoque propositi novitas virginitatem carnis illustrat: quòd, videlicet, in libertate spiritus legis Mosaicæ decreta transcendens illibatam Deo corporis simul, & spiritus sanctimoniam vovit.* Non absimiliter Rupertus Abbas lib. 3. in Cantica: *Quia votum egregium Deo prima vovisti, votum virginitatis; attamen Sponsi nomen admisisti, desponsari viro non renuisti.* Et Venerabilis Beda in Caput. 1. Lucæ: *Quæ prima fœminarum tantæ se virtuti mancipare curavit, jure singulari præ cæteris fœminis beatitate meruit excellere.* Nempe voti obligationem, *mancipationem*, seu servitutem appellans. Ac demum Anselmus in stimulo Amoris ita Christum alloquens: *Descendisti è regali solio sublimis gloriæ tuæ in humilem, & abjectam in oculis suis puellam, primo virginalis continentiæ voto sigillatam.*

VII. Frustra itaque servatæ olim in veteri Testamento virginitatis exempla objiciat aliquis; quæ, & multa novimus, & multa dabimus loco suo. Non enim quis primùm virginitatem studio dumtaxat temperantiæ servarit, inquirimus; sed quis primùm voti religione coluerit: qualem nullum ante Deiparam extitisse demonstravimus.

Sed neque filiæ Jephte apud Judæos, neque Vestalium apud Gentiles exemplum urget. Quamquàm enim daremus ultrò, (quod tamen plurimi, & quidem probabiliùs diffitentur) Jephte filiam, implendi paterni voti causa, non gladio mactatam occubuisse, sed Virginitati ad obitum usque servandæ fuisse obstrictam: adhuc tamen virginitatem, non suo ipsius, sed alieno parentis voto coluisset. Parentis inquam, qui vagè, indiscretè, imprudentèrque voverat Jud. 11.; se holocaustum Deo oblaturum, qui primus fuisset egressus de foribus Domus suæ, illique occurrisset revertenti cum pace à filiis Ammon: non suo tamen ipsius voto, quæ non ex animo, sed vi coacta Virginitatem servaret, plangens veriùs, quàm liberè colens; obedientia in patrem obstricta, non religione in Deum accensa.

Ad Vestales verò quod attinet; Virginitatem dumtaxat servabant ad tempus, non vovebant; quæ potiùs expleto ministerii tempore nuptui trade-

tradebantur: ut est apud Alexandrum ab Alexandro lib. 5. Genialium dierum. Nec, si vovissent, proprii nominis votum censendum esset; quod non vero Deo, sed falso Numini nuncupassent; non religione, sed superstitione servassent.

VIII. Unum, dum finem faciam, studiosam Juventutem monitam velim, ne se magni nominis umbra deludi patiatur: testimonio, scilicet, Joannis Jerosolymitani, libro *de Institutione Monachi* Cap. 32. scribentis: *Mariam adhuc infantulam virginitatem perpetuam ad exemplum Eliæ amplexam esse*: quam nos sine exemplo vovisse, ex Patribus diximus. Non enim magni illius Joannis Jerosolymitani Patriarchæ Sanctorum Hieronymi, & Epiphanii æqualis, & æmuli liber ille est: sed recentis Monachi Carmelitæ, quem flagrans cupido nobilitatis avitæ eò impulit, ut Deiparam Virginem Carmelitam Monacham faceret, Eliæ imitatricem, & filiam. Eminentissimorum Cardinalium Censura est; Bellarmini quidem lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis in Joanne Jerosolymitano; & Baronii in Annalibus ad Annum 444.

Illud jam reliquum est, ut de voti à Deipara prima omnium nuncupati natura dicamus: Absolutum ne, an autem conditione aliqua pendulum fuerit? Erit hoc futuræ Exercitationis Argumentum.

EXER-

EXERCITATIO XXI.

De natura, & conditione voti Virginitatis à Deipara emissi.

I. QUæ nobis causa sit movendæ hodiernæ controversiæ, de natura, & conditione voti virginitatis, à Deipara nuncupati, sat benè, ni fallor, in superiori prælectione declaravimus. Urget, scilicet, quorumdam Theologorum opinatio, qui, cum in veteri Testamento certum de procreanda prole mandatum extitisse sibi fingant, primùm quidem ad humani generis, tùm ad Judaici populi propagationem; atque adeò custodiam virginitatis tunc temporis vetitam arbitrentur; necessaria veluti consecutione contendunt, Deiparam studio virginitatis accensam, primùm quidem adjuncta conditione vovisse, *nisi Deus prohiberet, vel oppositum revelaret*; tùm postea Dei agnita voluntate absolutè vovisse.

Nobis cum bona Theologorum illorum venia longè videtur aliter. Votum Virginitatis absolutè prorsus emissum dicimus; nihilque planè causæ fuisse, cur illud primùm conditione suspenderet.

II. Et quidem Ecclesiæ Patres, qui heroicum illud servandæ virginitatis propositum in Deipara celebrarunt; Origenes, Gregorius Nyssenus, Hieronymus, Ambrosius, Augustinus, Bernardus, Rupertus, Anselmus votum simpliciter, & absolutè dixerunt; nusquàm conditionatum, seu conditione suspensum appellarunt: multò minùs duplicis voti distinctionem in Virgine commenti sunt; unius quidem conditione suspensi, alterius absolutè nuncupati. Quid ergo Deiparam cum conditione primùm vovisse dicamus, postmodum absolutè?

Certè si ea, aliave simili conditione Maria vovisset, *nisi Deus prohiberet, aut aliter revelaret*; ex quo primùm nuncium Angelicum audivit, *ecce concipies in utero, & paries filium*; nondum licèt intellecta superventuri Spiritus Sancti obumbratione, qua futurum erat, ut illæsa virginitate filium pareret; jam tum sese voti religione solutam intellexisset; sublata videlicet conditione, qua voverat, Deique agnita voluntate, ut filium quomodolibet pareret. Quid itaque, quam patiebatur ex concepto voto difficultatem, humiliter proposuisset: *quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Cùm nulla jam tunc extitisset difficultas.

III. Sed, ut ad id, quod rei caput est, veniamus, totamque controversiam ad prima principia revocemus: Nihil, inquio ego, causæ erat Deiparæ Virgini, cur suum illud votum memorata conditione suspenderet; cùm nullum in veteri lege procreandæ prolis præceptum privatis datum esset, nullum servandæ castitatis interdictum privatis impositum.

Liquet id imprimis virorum Sanctissimorum exemplis, qui castitatem

tem etiam in veteri lege servarunt; non utique servaturis, si procreandæ prolis præceptum privatis incubuisset, aut aliqua colendæ castitatis interdictio viguisset. In his, omnium consensu, fuere Josue, Elias, Elizeus, Jeremias, Daniel, Misach, Sidrach, & Abdenago: quorum aliqui, Daniel, scilicet, & Abdenago è Tribu Juda, ac etiam Davidica stirpe prognati erant, in qua potior procreandæ prolis ratio fuisse videbatur; quòd ex ea Messias esset oriturus. In eumdem censum referendi veniunt Esseni, peculiaris apud Hebræos sectæ viri in communi societate degentes absque fœminis, & abdicata re venerea, summaque apud suos virtutis, ac pietatis laude conspicui: Ex Josepho lib. 2. de bello Jud. Cap. 7., & lib. 18. Antiq. Cap. 2. Quin etiam Mariam sororem Moysis vixisse Virginem, ac numquam matrimonio junctam, scribunt D. Ambrosius lib. 1. de Virginibus, & S. Gregorius Nyssenus libro de Virginitate Cap. 19., tametsi repugnet Josephus lib. 3. Antiq. Cap. 2. Mariam Matrimonio junctam affirmans *Huri*, qui unà cum Aarone Moysis in monte orantis brachia sustentabat, Exodi 17. Utcumque tamen ipsa res habeat, id saltem ex Ambrosii, & Gregorii sententia colligas, illos ne fœminis quidem vetitam in veteri lege Virginitatem existimasse, qui legislatoris ipsius sororem Virginem censuerunt.

Liquet id perinde, ac multò magis, Christi, Joannis Baptistæ, & Apostolorum exemplo: qui Virginitatem alii licèt colerent, alii continentiam abdicatis uxoribus profiterentur; numquam tamen à Judæis tamquam Legis Mosaicæ eo in capite violatores traducti sunt; quamquam ii in omnem inferendæ accusationis occasionem intenti essent.

Accedit ad Virginitatis, virginumque etiam in lege veteri commendationem Isajæ Oraculum Cap. 16. v. 4. *Hæc dicit Dominus Eunuchis, qui custodierint Sabbatha mea, & elegerint, quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum: dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filiis, & filiabus: nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit.* Quem locum, tametsi Interpretes nonnulli de veris Eunuchis intelligant, qui, aut sectione partium, aut naturæ frigiditate steriles sunt, atque effœti, de spiritualibus tamen Eunuchis, qui se ipsos *castraverunt propter regnum Cælorum*, seu de servantibus liberè, sponteque colentibus castitatem plerique Patrum interpretantur: Hieronymus in Comment. in Isajam, Augustinus lib. de S. Virginitate Cap. 14. Ambrosius in Exhortatione ad Virgines, Basilius lib. de Virginitate, Gregorius Nyssenus lib. 3. Curæ Past. Cap. 29. Rupertus in hunc ipsum Isajæ locum. Censent igitur ii, fuisse in veteri Testamento spirituales Eunuchos, liberos, scilicet, castitatis cultores, Divino etiam testimonio commendatos: adeò non erat interdicta Virginitas, non erat præcepta copula conjugalis.

IV. Verùm & id demus ex abundanti; & procreandæ prolis præceptum, servandæque Virginitatis interdictum extitisse concedamus; primùm quidem ad propagationem humani generis, tùm ad multiplicationem populi fidelis: quia tamen, qua degebat ætate Virgo Deipara, hujus, quod fingitur, præcepti finis jamdudum defierat; nullaque jam curan-

curandæ propagationis necessitas singulis incumbebat; poterat planè virginitatem absolutè vovere, cujus absolutam tunc honestatem Deo maximè placituram agnoscebat; nulloque violandæ legis metu ducebatur, ut votum conditione suspenderet. Est hæc Doctoris Angelici observatio, quæ causæ, quam hìc agimus, conficiendæ sola sufficiat, in 4. Sent. dist. 37. quæst. 3. art. 2. ad 2. *Non est inconveniens*, inquit, *aliquid esse illicitum uno tempore, quod est licitum, vel virtuosum, si alio tempore fiat. Et ideo, si in tempore, quo Deus ad multiplicationem generis humani, vel cultus Divini homines operi conjugali insistere volebat, aliquis proprio motu incorruptionem, seu castitatem servasset, omninò peccasset. Sed postea, facta multiplicatione sufficienti humani generis, vel colentium Deum, non peccabat virginitatem servans etiam in Lege Moysis, nec faciebat contra præceptum: quia & tunc qualiscumque multiplicatio per alios fieri poterat.*

V. Secundùm hanc Doctoris Angelici observationem nullius negotii est, adversæ partis momentis satisfacere. Quod enim ex Cap. 1. Genes. v. 28. solet obtrudi, *Benedixitque illis*, seu Protoparentibus, *& ait, crescite, & multiplicamini, & replete terram:* uti & alterum Genesis 9. v. 1. *Benedixitque Deus Noe, & filiis ejus, & dixit ad eos, crescite, & multiplicamini, & replete terram:* Tribus modis excipi potest. Ut præceptum re ipsa non sit procreandæ prolis, sed benedictio potiùs fœcunditatem spondens, & adpromittens. Cujus rei argumentum est, quòd eadem omninò verba brutis etiam animantibus, statim atque condita sunt, dicta legamus, v. 22. Cap. 1., quamquàm sint illa suscipiendi mandati penitùs incapacia. Secundò, ut præceptum sit temporarium, certo, scilicet, tempore duraturum, donec sufficiens humani generis propagatio fieret, non constans, atque perenne. Tertiò, ut præceptum speciem hominis spectet, non individua speciei, Rempublicam, non singulos de Republica. Unde & plerique Patrum existimant, Abelem Adæ filium vixisse cælibem; & Noemum, transacto Diluvio, audito licèt Dei verbo, *crescite, & multiplicamini*, non ultra filios peperisse; quamquam annos totos trecentos quinquaginta supervixerit.

Non absimiliter, quod Exodi 23. v. 26. scriptum est, *Non erit infæcunda, & sterilis in terra tua:* & Deuteronomii 7. v. 14. *Non erit in te sterilis utriusque sexus, tam in hominibus, quàm de gregibus tuis:* triplici quoque via diluitur: 1., ut interdictum re ipsa non sit colendæ castitatis, & continentiæ, sed promissio futuræ fœcunditatis in terra promissa. Ecquis enim certo Dei mandato, aut vetitam sterilitatem dixerit, aut præceptam fœcunditatem; cùm eæ plerumque à voluntate minimè pendeant, sed à naturæ dispositione? Aut quis interdictum etiam pecudum gregibus factum sibi finxerit? 2. Ut, si quod colendæ continentiæ interdictum hominibus factum iis verbis exprimitur, ad initia dumtaxat Judaicæ Reipublicæ referatur, dum Dei cultorum numerus augendus erat; non ad secuta inde tempora, quibus fidelis Deo populus sat benè fuerat propagatus. 3. Ut vitiosa sit lectio Exodi 23. v. 26., nec legendum, *Non erit infæcunda, & sterilis in terra tua:* Sed veriùs, ac certiùs, *Non erit infæcunda, & sterilis terra tua.* Ita quippe Textus Hebraicus habet, ac Latini etiam Co-

dicts benè multi. Quare promittitur ibi fœcunditas terræ Chananeæ, non hominum eamdem illam incolentium.

VI. Ais tamen mihi: Sterilitas saltem in veteri Testamento probro erat, ac dedecori, imò instar maledictionis habebatur: Oseæ 9. *Da eis vulvam sinè filiis, & ubera arentia*. Hinc Rachel ubi peperit filium, *abstulit*, inquit, *Deus opprobrium meum*. Gen. 30. Et Anna Helcanæ uxor, Reg. 1. Cap. 1. *Vehementer angebatur, quòd Dominus conclusisset vulvam ejus*. Ex adverso, fœcunditas pro summa fœlicitate, & benedictione habebatur: Isajæ 26. *Beatus qui habet semen in Sion, & propinquos in Jerusalem*: Et Lucæ 1. Elizabethæ, cùm primùm Joannem in lucem edidit, *congratulabantur vicini, & cognati, quia magnificavit Dominus misericordiam suam cum illa*.

Sit ita sanè, sterilitas in veteri Testamento probro fuerit: itane quoque virginitas probro fuit, aut idem fortè censetur esse virginitas, quod sterilitas? Absit. Sterilitas quippe impotentia est rei venereæ faciendæ naturæ vitio oborta; & in eo dumtaxat censetur esse, qui generare, cum velit, non potest tamen. Virginitas autem abdicatio est rei venereæ ex libera voluntatis electione profecta; & in eo dicitur esse, qui generare, cùm possit, majoris tamen perfectionis studio non vult. Prior probro fuit, ac instar maledictionis est habita, præsertim in conjugatis, qui, quem vellent maximè conjugii fructum, obtinere non possent. Altera laudi semper fuit, & gloriæ, quia facere, quod posset Virgo, altioris perfectionis studio non facit. Idem proportione de fœcunditate sentiendum. Est hæc in conjugatis summa fœlicitas, & larga benedictio; quia, quod optant in conjugio bonum, hoc assequuntur: Sed & major extra conjugium fœlicitas est servata virginitas; quia, quod Virgines quærunt excellentius bonum, carnis, scilicet, incorruptionem, assequuntur, juxta illud Sap. 3. *Fœlix est sterilis, & incoinquinata, quæ nescivit thorum in delicto, habebit fructum in respectione animarum sanctarum*. Prior carnalis fœlicitas est, posterior spiritualis.

Quorsùm ergo, inquies, cùm Jephte victor reversus conceptum Deo votum filiæ suæ significasset, futurumque dixisset, ut eamdem virginem adhuc Deo, prout voverat, immolaret; duorum illa mensium inducias petiit, quò *montes circumeunda, plangeret virginitatem suam*; hoc est largas lacrymas effunderet, quòd Virgo sinè liberis mori cogeretur? Erat ergo non modò in conjugatis sterilitas, sed & in puellis virginitas indecora.

Planè sic erat, & indecora, & lacrymabilis virginitas; qualis tamen in filia Jephte inventa est: virginitas, inquam, non spontè electa, sed necessitate imposita, quæque nec virtus, nec veri nominis virginitas est. Flebat enim puella infœlix, quòd desiderium prolis, quo fervebat, explere non posset: corpore quidem integra, animo tamen, atque affectu viriata. Nos alterius longè fortis, & conditionis virginitatem in veteri Testamento permissam dicimus, ac etiam celebratam.

VII. Difficultatem videtur habere aliquam D. Augustini sententia, lib. de Bono viduitatis Cap. 7. *Sanctas feminas propheticis temporibus nubere obedientia, non concupiscentia compellebat, ut propagaretur populus Dei*. Si enim ad nubendum obedientia compellebat; erat ergo nubendi præceptum.

Cui pe-

Cui perinde videtur congruere D. Bernardi effatum, Sermone de Virgine, ad ea Apocalypsis verba, *Signum magnum apparuit in Cælo*, disertè pronunciantis, Virginem Deiparam, dicata Deo virginitate, *legis Mosaicæ decreta transcendisse*: quasi hæc decretis Mosaicis repugnasset.

Difficultatem illam tamen depellit alter ejusdem Augustini locus lib. de S. Virginitate Cap. 4, ubi virginitatis votum à Deipara nuncupatum expendens, contrarium dumtaxat vocat moribus Judæorum: Hoc, inquit, *Israelitarum mores adhuc recusabant*. Sic ergo, quod ait Sanctissimus Doctor objecto loco, obedientiam sanctas fœminas ad nubendum Propheticis temporibus compulisse, de obedientia præstita consuetudini debet intelligi, non de obedientia præstita legi, atque mandato, quod de nuptiis absolutè contrahendis nullum erat. Nisi fortè malit quis interpretari de obedientia præstita mandato, Communitati quidem imposito, non singulis de Communitate: Aut etiam de mandato primis exorientis Synagogæ temporibus obligante, dum erat propagandus populus Dei, non quod secutis inde temporibus obligaret. Quod idem D. Bernardi testimonio reponendum est.

VIII. Si liceat tamen ingenuè loqui, quod res est, scrupulus etiam restat, qui memet aliquandiu malè torsit: Doctoris, scilicet, Angelici pronunciatum, in 4. Sent. dist. 30. quæst. 2. art. 1., & 3. par. quæst. 28. art. 4, ubi apertè, distinctèque docet, B. Virginem primùm quidem sub conditione vovisse, *si Deo ita placeret*, aut *nisi Deus aliter ordinaret*: tum postea, Dei agnita voluntate, *absolutè vovisse*. Sed hunc mihi scrupulum evulsi ex animo, ut observavi, non certam, ac fixam illam esse D. Thomæ sententiam; sed præsumptam potiùs D. Augustini opinationem, in quam idcircò pro sua in Sanctissimum Doctorem veneratione adductus est. Seu, ut planiùs dicam, in eam sententiam inclinavit D. Thomas falso, ac planè supposititio D. Augustini testimonio delusus ex Gratiano, & Magistro Sententiarum bona fide transcripto; cujus suppositionem, & apocryphiam pro ætate sua, & in ea, qua laborabat probatorum Codicum penuria, deprehendere omninò non potuit. Sic enim Augustinum loquentem inducunt Magister Sententiarum lib. 4. dist. 30. & Gratianus Can. *Sufficiat*. Causa 27. quæst. 2. *Beata Virgo proposuit, se servaturam votum virginitatis in corde, sed ipsum votum non expressit in ore. Subjecit se Divinæ dispositioni, proposuit, se perseveraturam Virginem, nisi Deus aliter ei revelaret. Committens ergo virginitatem suam Divinæ dispositioni, consensit in carnalem copulam, illam non appetendo, sed Divinæ inspirationi in utroque obediendo. Postea verò simul cum viro labiis expressit, & uterque in virginitate permansit*. Quo Augustini testimonio bona fide admisso, sententiam firmat, ac munit Doctor Angelicus in 4. Sent. dist. 30. quæst. 2. art. 1. Nil tamen hujusmodi habet Augustinus, tùm lib. de Nuptiis, & Concup., qui apud Magistrum Sententiarum citatur ad marginem; tum lib. de S. Virginitate, qui apud Gratianum est adnotatus. Imò non pauca ex directo contraria habet verus Augustinus. Quippe qui Cap. 4. laudati libri de S. Virginitate, Deiparam ante desponsationem vovisse docet; non itaque cum Josepho. Capite verò 12. lib. 5. contra Julianum expressè

 ait,

ait, Josephum diù post desponsationem, ac etiam post Angeli monitum vovisse; ac tùm demum *commiscendæ carnis spem abjecisse*, dum Virginem Divina fœcunditate donatam vidit, Matth. Cap. 1. v. 20. Qua de re pleniùs loco suo.

IX. His ita de voto virginitatis à Deipara nuncupato plenissimè constitutis: illud Scholæ Magistri vocare in quæstionem solent, qui fieri potuerit, ut nihilosecius Matrimonium contraheret cum Josepho? Quod ut nos pro officii ratione exponamus, illud primo loco demonstrabimus: Verum prorsus Mariam inter, & Josephum Matrimonium intercessisse; tùm Matrimonium illud verum cum præmisso virginitatis voto conciliabimus.

EXERCITATIO XXII.

De Matrimonio Deiparæ cum Josepho. Sit ne re ipsa inter illos initum, & quare?

I. CUm ea sit Divi Augustini sententia, non modò tanti Doctoris auctoritate fulta, verùm etiam ipso naturæ lumine nota: libro de bono viduit. Cap. 8. *Voventibus castitatem, non solùm nubere, sed etiam velle nubere, damnabile est:* illud omni retrò ætate difficillimum visum est, qui fieri potuerit, ut Matrimonium cum Josepho Maria contraheret, quam voto castitatis in antecessum obligatam in superioribus prælectionibus demonstravimus. Ea res nonnullos in eum errorem induxit, ut verum, ratumque Matrimonium Mariam inter, & Josephum inficiarentur: satis superque Sacris Litteris, ubi tam sæpè & *conjux*, & *uxor* Josephi Maria dicitur, consultum arbitrati, si inita inter illos sponsalia concederent, quæ tamen numquam in Matrimonium transiissent. Nugaces profectò, & inconsulti, qui nec sic difficultatem eliderent: cùm & voventibus castitatem, non modò Matrimonium, sed & sponsalia contrahere velle, damnabile sit. Nos, quàm bellè duo ista cohæreant in Deipara Virgine, ostendemus; ubi primùm verum, ratumque Matrimonium inter illos initum probaverimus, Patrumque momenta dederimus, quibus Matrimonium illud iniri necesse fuit.

II. Volvamus itaque Sacras Paginas, & ex iis tamquam è publicis tabulis contracti Matrimonii fidem eruamus.

Nihil certè Sacris in Litteris frequentiùs occurrit, quàm Joseph *virum* fuisse Mariæ; Mariam vicissim *uxorem*, *conjugemque* Josephi. Matth. 1. v. 16. *Jacob genuit Joseph virum Mariæ*, & v. 19. *Joseph autem vir ejus, cùm esset justus*, & v. 20. *Joseph noli timere, accipere Mariam conjugem tuam*, v. 24. *Joseph accepit conjugem suam*. Luc. 2. v. 5. *ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore prægnante.* Qua ultima loquendi formula intelligimus, Evangelium *desponsationis* verbum, non de simplici desponsatione, verbis de futuro conceptis, sed de strictiori altera, quæ verbis in præsenti, corporumque traditione fieri solet, intelligendum esse; cùm *Virginem desponsatam* dicat *uxorem prægnantem*: neque enim prægnans uxor est, quæ simpliciter desponsatur; uti nec conjux, quæ alteri dumtaxat fidem dedit futuri Matrimonii.

Nec audiendi qui reponunt, & Joseph Mariæ virum, & Mariam Josephi uxorem, ac conjugem dictos esse, quòd tales essent vulgi opinione, & existimatione; qua ratione Christus filius dictus est Joseph. Scriptura enim, quæ Christum Josephi filium dicit, hanc ipsam appellationem emollit inquiens, *Jesus, qui putabatur filius Joseph*, numquam tamen, & viri, & Uxoris, & Conjugis appellationem circumscripsit. Ad hæc, Matrimonium, ratione cujus vir, & uxor evadunt aliqui, res erat apud Judæos publicæ solemnitatis; adeòque fieri omninò non poterat, ut quis in sua saltem

tem Patria alterius vir communiter diceretur, qui talis re ipsa non esset: copula verò conjugalis, ratione cujus alter alterius pater evadit, occulta, secretaque res est, quæ in vulgi oculos non incurrit: atque adeò de facili accidit, ut quis alterius putetur filius, tametsi re ipsa non sit. Potuit ergo Christus Josephi filius etiam in Patria credi, qui tamen re ipsa non erat; minimè tamen Mariæ vir credi potuisset Josephus, & vicissim Josephi conjux æstimari Maria, si tales Matrimonii celebratione non essent. Certè ut Christum Josephi filium crederent Judæi, externa rei specie ducebantur; quod nempè Mariæ uxoris ipsius filius esset; nulla tamen externa rei specie capi poterant, ut Josephum Mariæ virum crederent, nisi talis re ipsa fuisset. Quænam enim hæc, rogo vos? Fortè quia cohabitabant? At nec id quidem fingi potest, cùm nec honestas passa esset, ut cohabitarent, si Matrimonio juncti non fuissent. Juliano idem suffugium quærenti, & Euangelistam ex vulgi opinione locutum effutienti, dum Mariam Josephi uxorem, & conjugem dixit, arguta observatione occurrit S. Augustinus, lib. 5. contra Jul. Cap. 12. *Hoc putemus, Euangelistam facere potuisse, cum vel sua, vel cujuslibet alterius hominis verba narraret, ut secundùm opinionem populi loqueretur. Numquid & Angelus loquens unus ad unum contra conscientiam suam, & ipsius, cui loquebatur, secundùm opinionem potiùs, quàm secundùm veritatem fuerat locutus; cui & dixit, noli timere, accipere Mariam conjugem tuam?*

III. Accedit ad titulum Matrimonii, quòd Matthæus Christi generis descriptionem adornans Cap. 1. Euangelii, ut illum, & Abrahæ, & Davidis pronepotem ostenderet, Josephi progeniem per avos proferat, atavosque. Perperam autem fecisset Matthæus, nisi Josephus verus Mariæ vir esset eidem vero Matrimonio junctus. Cùm enim verus Christi pater non esset, nihil illi cum Christo commune erat, ut commune cum Christo genus habere dici posset, nisi verum saltem cum illius Matre Matrimonium iniisset.

Neque illud omittendum: Josephum, deprehensa Mariæ graviditate, cujus mysterium nesciebat, variis suspicionibus agitatum de ea dimittenda deliberasse: Matth. 1. *Joseph autem vir ejus, cùm esset justus, & nollet eam traducere, voluit occultè dimittere eam.* Jam ergo eam acceperat in Uxorem: nemo enim dimittere dicitur, quod non habet. Quare quod in eo rerum ambiguo, Angelus Josephi suspicionem sedaturus ait, *Noli timere, accipere Mariam conjugem tuam*, Hebraica phrasis est, actum continuatum significans, non inchoatum; hoc est, *Acceptam conjugem serva, ac retine; noli dimittere.*

Sanè nemo est, qui Mariam Josepho saltem desponsatam negare audeat: apertiora Euangelii verba sunt, quàm ut inficiari quis possit: Matt. 1. *Cum esset desponsata Mater Jesu Maria Joseph:* & Luc. 2. *Ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore prægnante.* Si ergo sponsalia dumtaxat illa fuere, verbis de futuro conceptis, adeò ut numquam ad Matrimonium pervenerint; vel id contigit, quia alteruter promissi fidem fefellit, quod de Sanctissimis Sponsis suspicari non licet, vel quia sibi mutuò sponsaliorum fidem relaxarunt, quod ab omni veri specie alienissimum est. 1. Quia apud

Judæos

Judæos, hujusmodi datæ fidei relaxatio solemniter fieri solita erat, assignatisque rationibus; quæ profectò in præsenti casu Judæis manifestari non poterant. 2. Quia facta semel relaxatione, & Matrimonio non secuto erat illicita, & inhonesta cohabitatio: ex toto porrò Euangelii contextu liquet, Mariam post Christum in lucem editum, & habitasse cum Josepho, & communem cum illo vitæ rationem habuisse. Illos ergo vero Matrimonio junctos fuisse, certissimum est.

IV. Nec modò res ita fuit, verùm & ita esse necessitas postulabat; hujusque momenta non pauca Ecclesiæ Patres exequuntur, quibus peræquè liquet, Deiparam Virginem Matrimonio jungi omninò debuisse.

Primam rationem proferunt, Auctor Homil. primæ in diversa Scripturæ loca, apud Origenem: Basilius Homil. de humana Christi generatione: Hieronymus in Cap. 2. Matthæi: Ambrosius libro de Institut. Virg., & lib. 2. in Lucam: Bernardus Sermone 2. de laudibus B. Virginis. Nempe ut honor B. Virginis, ac ipsius etiam Christi Domini poneretur in tuto. Nisi enim Viro alicui fuisset Matrimonio juncta; Judæi Divinam ejus fœcunditatem ignorantes eamdem ex stupro, & fornicatione peperisse arbitrati fuissent, Christumque spurium existimassent. Cùm contra; inito semel Matrimonio, fœtus Josepho sit attributus.

Videtur tamen ea ratio nonnihil difficultatis habere, qualis saltem à Pseudo-Origine, & Hieronymo fertur: nempe ajunt illi: *Ne Maria à Judæis lapidaretur ut adultera*. Ecquo enim pacto, inquiet aliquis, si peperisset innupta, habita fuisset ut adultera; cùm fornicari quidem possit innupta, adulterari non possit? Difficultatem diluit Doctor Angelicus 3. p. q. 29. art. 1. ad. 4. Mariam, inquiens, lapidatum iri, ut adulteram, hoc est, perinde ream, ac si fuisset adultera, & eodem cum adulteris supplicii genere afficiendam. Quia tametsi liberæ, & publicæ fornicariæ à Judæis non lapidarentur, lapidabantur tamen illæ, quæ in domo patris custoditæ fornicabantur: quia licèt marito fidem non fallerent, fallebant tamen parentibus, sub quorum cura degebant: *Si in puella non est inventa virginitas, ejicient eam extra fores domus patris sui, & lapidibus obruent illam viri civitatis illius, & morietur, quoniam fecit nefas in Israel*. Deut. 22.

V. Alteram contracti Matrimonii rationem proferunt prælaudati Patres, Chrysostomus, Basilius, Hieronymus, Ambrosius, Bernardus locis præallegatis; tamquam à S. Ignatio Martyre primùm allatam, ut, scilicèt, Divinæ Conceptionis mysterium celaretur Diabolo, qui Christum putat, non de virgine, sed de muliere deflorata, ac viro cognita generatum.

Hanc tamen rationem cavillantur Scotus in 4. dist. 30. quæst. 2., Tostatus Abulensis Episcopus, & Maldonatus in Matthæum: quia tametsi Deipara viro juncta esset, adhuc tamen Diabolus nosse poterat, eam virginem peperisse, nullà viri accedente virtute. 1. Quia virginitas in nativa corporis integritate posita est; adeòque objectum est naturale cognitionis Angelicæ. 2. Quia sigillum virginitatis quidpiam est merè naturale; membrana nescio quæ in ore uteri, aut ipsamet uteri obseratio, quæ ab Angelo facilè deprehenditur. 3. Quia per negationem, ut Schola loquitur,

servatam virginitatem Angelus dignoscebat; ex quo nullum actum venereum, nullam copulam conjugalem intervenisse deprehendebat.

Sunt qui reponant, potuisse quidem Dæmonem hæc omnia certò dignoscere; non dignovisse tamen, quia Deus suum illi concursum subtraxit ad cognitionis actum eliciendum necessarium. Futiliter tamen, & ineptè: sic enim necesse non fuisset, Virginem Matrimonio jungi, ut partus ejus Diabolo celaretur: cùm Deus suum perinde concursum ad cognoscendum necessarium negare Diabolo potuisset, quamquam Deipara peperisset innupta. Ut sileam, Deum suum illum concursum naturalem ad actus naturales eliciendos negare nemini, utpote qui juxta naturæ leges debitus est. Quare eo misso responso, fœliciùs nodum expedit Doctor Angelicus 3. p. q. 29. art. 1. ad 3. Dæmonem, inquiens, id quidem retegere potuisse, si attendisset; at illum ab attentione illa, & curiosa investigatione procul avertisse, quod intervenerat Matrimonium. Contuens enim Mariam viro junctam esse, nihil horum investigavit, putavitque, ex viri copula concepisse: uti & nos à simili curiosa investigatione procul avertimur, dum novimus, fœminas Matrimonio junctas esse. Quare dum ajunt laudati Patres, Virginem Matrimonio fuisse junctam, *ut partus ejus Diabolo celaretur;* sensus est, ut Diabolus videns Mariam viro junctam, averteretur à curiosa illa investigatione, qua partum virgineum dignoscere potuisset. Neque movet, quod ait Abulensis, non oportuisse Mysterium hoc Diabolo occultari, quod aliquando cogniturus erat. Ecquis enim Abulensis ille est, qui Divina consilia rimari velit: annon interim, & ad tempus Diabolo occultandum esset, ut Patres affirmant, quod secutis inde temporibus agniturus erat?

VI. Tertiam initi Matrimonii rationem assignant D. Hieronymus laudato jam loco, & D. Joannes Damascenus lib. 4. de fide Cap. 15., ut per genealogiam Joseph origo Mariæ, ac ipsius etiam Christi Domini monstraretur: cùm à Judæorum moribus esset penitùs alienum, generis descriptionem per matris avos, atavosque adornare. Qua de re, & diximus paulò supra, & pleniùs loco suo dicemus.

Quartam demum rationem repetunt Ecclesiæ Patres ex necessaria Virgini societate viri; qui ad prolem educandam, fovendam, regendam adjutor, & peregrinationum ad pueri tutelam suscipiendarum comes esset, & ductor, totamque familiam arte aleret, & industria.

VII. Quæ, cum ita sint, ne secum ipsi pugnare videantur Ecclesiæ Patres, & læva, ut ajunt, manu dispergere, quod dextera colligunt; nonnullæ illorum loquendi formulæ emolliendæ veniunt, quæis initum Matrimonium negasse, videri possunt.

Et quidem Hilarius, & Theophilactus in Cap. 1. Matthæi, Basilius Homil. de humana Christi generatione, Pseudo-Origenes Homil. 1. in diversa Euangelii loca, Cyrillus Catechesi 12. planè innuunt, Virginem Josepho tantùm desponsatam fuisse per sponsalia, seu per verba Matrimonium promittentia. At perspectum est, loqui illos dumtaxat de tempore, quo Maria Angelicum nuncium excepit; ita tamen ut Matrimonium subinde contractum agnoscant, quo tempore Virginis graviditas deprehensa est;

ra est: Angelo, videlicet, Josephum monente, *Joseph fili David, noli timere, accipere Mariam conjugem tuam; quod enim in ea natum est, de Spiritu Sancto est.* Quæ quidem Patrum illorum opinio, etsi minùs æqua videatur; (quomodo enim stupri suspicionem apud Judæos evasisset Deipara, si tunc tantùm viro juncta fuisset, dum ejus graviditas deprehensa est?) caput attamen fidei de contracto aliquando Matrimonio sartum tectumque supponit. De his tamen pleniùs loco suo.

Quandoque etiam Josephum verè, & propriè Mariæ virum nuncupari, diffitentur; ut Gregorius Nyssenus Orat. de Natali Christi, & D. Bernardus Homilia 2. de Laudibus B. Virginis. Quandoque Josephum *solo nomine*, solaque *opinione Maritum* dicunt; ut S. Petrus Chrysol. Serm. 175., & Auctor Homiliæ de ove, & pastore apud S. Joannem Chrysost. Tom. 6. Quandoque Mariam verè nuptam, uxoremque fuisse diffitentur, Virginemque *innuptam* vocant; ut Tertullianus lib. de Velandis virginibus, Epiphanius Hæresi 78., Gregorius Magnus Homilia 26. in Euangelia, Augustinus Serm. 18. de Sanctis, Bernardus Homil. 2. super *missus est*. Proclus Orat. 2. in Natale Domini. Quandoque Mariam, & Josephum *sola opinione conjuges* dicunt; Ut Auctor Sermonis de passione apud S. Cyprianum. Quandoque tandem sponsos vocant, *quorum conjunctio Sponsalia non est egressa*; ut S. Gregorius Nyss. Oratione in Christi natalem diem.

Verùm eò tantùm collimant eæ Patrum loquendi formulæ, ut omnem carnalis commercii suspicionem, omnemque conjugii usum Josephum inter, & Virginem procul amoveant, pro varia vocabulorum illorum significatione, & acceptione: *Uxor*, *nupta*, *innupta*, *vir*, *maritus*, *conjuges*, *conjugium*, & *Sponsalia*.

Conjugium enim, & conjuges à communi jugo, & à conjungendo dicuntur: eaque conjunctio duplex est, animorum, scilicet, per mutuam fidem datam, & corporum per carnalem sexuum commixtionem. Qua ultima significatione, Mariam, & Josephum conjuges, & conjugio junctos Ecclesiæ Patres meritò negant.

Uxores plerùmque sunt dictæ, quasi *unxores* ab ungendo, ut notant Servius Sulpicius in lib. 4. Æneidos, & Plinius lib. 28. Cap. 9. Quia viris junctæ, cum primùm ad congressum cum viris habendum ducebantur, solebant ipsæ, nescio qua superstitione, cubiculi postes inungere, ut congressus illis prosperè cederet. Quis porrò Mariam ea significatione Josephi uxorem appellet?

Nuptæ à nubo, hoc est, *velo*, *tego*, *occulto* ex prisco usu dicuntur; quòd mulieres Matrimonio junctæ flammeo velò caput obtegerent in signum subjectionis ad virum. Hinc vir propriè non dicitur *nubere*; quia cùm mulieri non subjaceat, sed potiùs dominetur, caput obtegere non tenetur: imò per derisum *nubere* dicitur vir, dum suæ immemor dignitatis sese uxori subjicit. Hinc Martialis, *uxori nubere nolo meæ*: hoc est, nolo illi subesse. Quin etiam *Nupta* nomen corruptam à viro plerùmque sonare, ostendit Cerda Cap. 144. adverſ. n. 41. tamquam subjectam, & subjugatam ab eo. Quo sensu profectò Deiparam Josepho nuptam dicere, nefas est.

Maritus à *mare* vulgò dicitur, quòd maris partes agat in carnali congressu. Hinc *marito* apud Patres idem est, ac *fœcundo*. S. Augustinus Serm. 13. de Tempore, *Virginem viri nesciam sermo Dei maritat*. Prudentius in carmine contra Homuncionitas: *Intactam thalami virtus Divina puellam sincero afflatu per viscera casta maritat*. S. Fulgentius Sermone de laudibus S. Mariæ: *O conjunctio sine sordibus facta; ubi maritus sermo est, & uxor auricula*. Quis Josephum eo sensu maritum dixerit, citra blasphemiam?

Vir etiam diversè, ac variè dicitur, à sexu, ab ætate, à conjugio, à vi, seu fortitudine; quibus omnibus modis Josephum virum dicere, non licet modò, sed & oportet omninò. At dicitur quoque ab officio generationis; unde Eunuchos generationis impotentes *semiviros*, *eviratos*, *excisæ virilitatis homines* dicimus. Itane, quæso, Josephum Mariæ virum appelles?

Sponsalia tandem universim, ac generatim dicuntur contractus stipulationis, & sponsionis. Dum ergo stipulantur aliqui, spondentque futurum Matrimonium, simplicia sponsalia inire dicuntur, verbis, scilicet, de futuro conceptis: Ubi verò mutuam corporum potestatem tradunt, spondentque sibi mutuam fidem, eo quoque sensu sponsalia Matrimonium sonant. Quare dum ajunt Patres nonnulli, *Mariæ, & Josephi conjunctionem sponsalia egressam non esse*, id sibi volunt unum, Matrimonium ab iis contractum non pervenisse ad copulam.

Probata jam, ac bono in lumine collocata Matrimonii Mariam inter, & Josephum initi catholica veritate; solvendum superest Ænigma Sacratissimum: qua ratione, quo titulo post emissum virginitatis votum iniri, ac etiam unà cum illo stare potuerit? Qua de re in sequenti dicemus.

EXER-

EXERCITATIO XXIII.

De Concordia Matrimonii cum voto Virginitatis in antecessum emisso.

I. QUod mihi hodierna prælectione explicandum incumbit Ænigma Sacratissimum, virginitatis votum cum Matrimonio conjunctum in Deipara Virgine, non ideò solutu difficillimum visum est, quòd sinè concubitu (qualis profectò nullus Mariam inter, & Josephum unquam fuit) Matrimonium stare non possit. Absit. Fuit hæc olim Juliani Pelagiani inepta cavillatio ab Augustino irrisa, & confutata lib. 1. de Nuptiis Cap. 11., & lib. 5. contra Julian. Cap. 12. *Contra me*, inquit, *conaris ostendere, quia in Maria, & Josepho concubitus defuit, nullo modo fuisse conjugium. Ac per hoc secundùm te, cum destiterint concumbere conjuges jam non erunt conjuges, & divortium erit illa cessatio. Quod ne contingat, agant, si possunt, decrepiti, quod juvenes agebant: & ab hoc opere, quo etiam continens nimium delectaris, nec in effœtis corporibus parcant.* Quem etiam errorem à Gratiano recusum Caus. 27. quæst. 2. Can. *quod autem*, & à Joanne Vviclesso impiè suscitatum in Trialogo Cap. 2. Sacri Ecclesiæ Canones proscripserunt; Matrimonium consensu, non concubitu perfici decernentes, Cap. *ex publico*, extra *de Conversione Conjugatorum*, Decr. Eugenii IV. pro Instruct. Armen., & Concil. Trident. Sess. 24. Can. 6.

Nec in eo rursùs posita est solvendi Ænigmatis difficultas, quòd Matrimonium absolutè cum virginitate conciliari non possit, etiam voto firmata. Potest planè. Quot enim virginitatem in Matrimonio coluere ex mutuo, scilicet, consensu, ac utroque conjuge juri suo petendi debiti renunciante? Quocirca Augustinus lib. 2. de Consen. Euangel. Cap. 1. *Etiam servata pari consensu continentia, potest permanere, vocarique conjugium, non permixto corporis sexu, sed custodito mentis affectu.*

II. Tota potiùs oritur difficultas ex voto virginitatis, quod jam à B. Virgine absolutè emissum ostendimus, antequam Matrimonium contraheret cum Josepho. Hoc opus, hic labor est. Cùm enim contractus matrimonialis in eo positus sit, quòd vir, & mulier sibi mutuò tradant suorum corporum potestatem, ad actum utique conjugalem, haud ita facilè intelligimus, quo pacto qui votum jam castitatis emisit, corpus suum tradere alteri possit.

1. Quia ea corporum traditio importat ex tunc consensum in futuram copulam, si ab altero conjuge debitum postuletur; quod virginitatis voto repugnat. Unde sapienter Augustinus lib. de bono viduit. Cap. 8. *Voventibus virginitatem non solùm nubere, sed etiam velle nubere, damnabile est.*

2. Nemo potest alteri tradere, quod suum non est; idque vicissim non

 est

est suum, quod jam alteri traditum fuit. At ex quo quis virginitatem vovit, corpus suum Deo consecravit, ac tradidit, ut jam illius potestatem non retineat ad copulam conjugalem: quo itaque jure potest illius facultatem alteri tradere?

3. Qui virginitatem vovit, non habet potestatem utendi corpore alieno; voto siquidem impeditur: non potest itaque acceprare traditionem sibi ab altero factam in Matrimonio: adeòque nec Matrimonium contrahere; cum mutua utrinque fiat, & traditio, & acceptatio.

4. Finis Matrimonii est procreatio prolis: hunc autem finem habere sinè sacrilegio non potest, qui voto castitatis in antecessum obstrictus est. Nec refert, si dixeris, Deiparam Virginem hunc ipsum finem habere potuisse, quia prolem illæsa castitate editura erat. Nondum enim futuri partus virginei Mysterium noverat, dum Matrimonio juncta est: adeòque, si quam tunc prolem intendit, nonnisi carnaliter, & peritura virginitate edendam intendere potuit.

5. Exemplo res ipsa comperta videtur: Eunuchus enim, & frigidus Matrimonium validè contrahere nequeunt, quia debitum reddere omninò non possunt: Cap. *quod sedem*, Cap. *ex litteris*, de frigidis, & maleficiatis. Sed & qui voto castitatis sunt obligati, debitum reddere nequeunt; quippe qui voto ipso prohibentur: tam ergo votum contrahere nequeunt, quàm nec frigidi, & Eunuchi.

III. In ea rerum, difficultatumque implicatione non alia planior, & expeditior solvendi nodi intricatissimi via patet, quàm quæ à plerisque Theologis aperitur: qui Deiparam Virginem, antequam nuberet Josepho, Divino afflatu, certaque revelatione admonitam volunt, Josephum, tradita sibi in corpus ipsius potestate, numquam usurum; numquam debitum petiturum; seu quòd votum virginitatis nuncupaturus esset & ipse, seu quòd Deus mentem ejus à petendo debito esset aversurus. Quod idem fermè, alio licèt modo, Cæciliæ Virgini contigit; quæ, Angelo virginitatis suæ custode munita, atque protecta, nupsit citra periculum Valeriano; probè sciens, Angelum, aut à petendo debito Valerianum avocaturum, aut congressum maritalem quovis tandem modo impediturum: quod illi subindè fœliciter cessit. Ea porrò Divina revelatione certior facta Deipara, consensit in traditionem juris ad copulam conjugalem, quod ad substantiam Matrimonii satis fuit; non tamen consensit in usum juris illius, quem sibi voto castitatis interdixerat, quemque numquam secuturum certissimè noverat. Jus itaque, atque dominium in alterius corpus habuerunt uterque vi Matrimonii; quamquàm juris, atque dominii usu vi voti interdicerentur. Quæ duo inter sese minimè pugnant; cùm plerùmque stante dominio, usus ipse dominii aliundè, ac velut ex accidenti prohibeatur.

En plenam, expeditamque propositi Ænigmatis solutionem. Ne autem argumentorum difficultate deterriti dare terga videamur, singulis ex abundanti, ac recto ordine satisfacimus.

1. Traditio corporum importat ex tunc consensum in copulam, si absolutè quidem fiat, ac nulla, quam diximus, prævia certitudine numquam

quam esse copulam secuturam: secùs si ea certa notitia præluxerit. Tunc enim consentit quis in traditionem juris ad copulam, non in copulam ipsam, quæ in illius juris usu posita est.

2. Nemo potest alteri tradere, quod suum non est, eo modo, quo non est suum; secùs autem potest. Qui autem voto virginitatis obstrictus est, non habet quidem liberum usum sui corporis ad actum conjugalem, idque profectò non tradit ei, quem novit numquam id esse petiturum, sed jus ut summè tradit ab usu, & actu sejunctum.

3. Qui vovit virginitatem, voto ipso impeditur ab exercitio potestatis in corpus alterius; non ab ipsamet potestate, quæ ab exercitio, & actu sejuncta est, quæque ad ipsam substantiam Matrimonii satis est. Neque verò hujus rei, quæ difficultatem aliquam ingerit, explicandæ longè exempla petenda sunt; habemus in manibus. Qui enim post contractum Matrimonium virginitatem vovent, (sunt autem hujusmodi benè multi) retinent potestatem alter in corpus alterius; stat enim etiam tunc insolutum vinculum Matrimonii: potestas tamen ab actuali usu sejuncta est, fitque usus ipse potestatis illicitus. Adulter etiam perdit usum, & exercitium, servato tamen jure, & potestate retenta.

4. Tria in Matrimonio distinguenda veniunt, substantia, usus, & finis. Substantia est mutua corporum traditio, seu traditio mutuæ potestatis in corpus. Usus est copula conjugalis; per hanc enim tradita sibi potestate utuntur conjuges. Finis est procreatio prolis. Quare stare potest substantia Matrimonii sinè fine, stetitque re ipsa in Deiparæ Matrimonio. Imò nec defuit illi finis, sin minùs ab ipsis conjugibus initio intentus, at saltem ab ipso Deo Sacri illius Conjugii conciliatore. Christus enim illius, & finis, & fructus fuit; non ex eo quidem natus, sed in eo, uti Theologi de schola loquuntur. Eaque ratione cœteris omnibus conjugiis, etiam ratione finis, præstantius fuit; de quo Augustinus lib. 1. de Nuptiis Cap. 11. *Nuptiarum bonum impletum est in illis parentibus Christi; proles, fides, Sacramentum: prolem cognoscimus ipsum Dominum Jesum; fidem, quia nullum adulterium; Sacramentum, quia nullum divortium.*

5. Frigidus, & Eunuchus non possunt validè contrahere Matrimonium, quia ad reddendum debitum laborant impotentia physica, & naturali: qui verò castitatem vovit, hujusmodi potentiam habet; quamquàm ratione voti non liceat ipsi potentia illa uti. Neque movet, si dixeris, ludicram, & futilem esse potentiam, qua non possis uti, nec liceat. Potest enim planè ea uti jure Matrimonii, quamquam non jure voti. Licet & illa uti per leges conjugii, adeò ut non sit adulter, si ea fuerit usus: quamquàm non liceat uti ex obligatione voti; adeò ut sit irreligiosus, & sacrilegus, si utatur.

IV. At ecce, inquiet mihi aliquis, si sic est, licebit voto castitatis obstrictis contrahere Matrimonium, uti Deiparæ licuit. Responsio in promptu est: liceret omninò, solo naturali jure spectato, ac pari posita revelatione, seu certitudine, conjugem alterum jure petendi debiti spontè cessurum; cum virginitas per sese Matrimonio non repugnet: non licet tamen jure scripto, potissimùm Ecclesiastico, id omninò ve-

tante,

tante ob periculum violandi voti in Matrimonio. Unde in iis ipsis, qui saltem post contractum Matrimonium vovent ex mutuo consensu, Ecclesia jubet, ut perpetuò separentur: toto titulo *de conversione conjugatorum*. Porrò ea non erat scripti juris dispositio, dum Virgo Josepho nupsit: aliunde verò ob eminentem utriusque virtutem, pietatem, ac religionem periculum violandi voti in Matrimonio nullum suberat.

Negotium facessit longè majus Gregorii IX. Rescriptum, Cap. *si conditiones*, extra de conditionibus appositis in desponsatione: ubi declarat, *nullum esse, & irritum Matrimonium, si conditiones contra substantiam conjugii inserantur: puta si alter alteri dicat, contraho tecum, si generationem prolis evites*. Cui consonat, quod habet D. Thomas in 4. dist. 28. art. 4. ad 3. ubi hanc conditionem rejicit uti substantiam Matrimonii destruentem, *consentio in te, ut non cognoscas me*. Porrò Virgo Deipara contrahens cum Josepho, & quicumque alius contraheret, præmisso virginitatis voto, eas certè conditiones apponit, aut verbo expressas, aut saltem mente conceptas; *Contraho tecum, modò tamen generationem prolis evites*: vel, *consentio in te, ut non cognoscas me*: quandoquidem ratione voti jam emissi, nec cognosci potest, nec ad prolis generationem aspirare valet: est igitur Matrimonium irritum jure naturæ, ac in ipsa etiam substantia deficit.

Miror, Theologos aliquos paginas implere, ut ab eo se nodo expediant: ego paucis resolvo, sublato æquivoco, quo totum laborat argumentum. Aliud longè est, contrahere cum aliquo Matrimonium, quem aliunde noveris generationem prolis se ipso evitaturum; aliud, contrahere cum aliquo ea lege, & conditione contractui inserta, *si generationem prolis evitet*. Qui contrahit ea conditione contractui inserta, adversatur expresè fini Matrimonii, ejusque substantiam destruit, talem ab eo conditionem exigendo. Atque hoc est, quod declaravit Gregorius IX., quod & docuit Doctor Angelicus, irritum esse tunc Matrimonium. At qui simpliciter contrahit cum eo, quem aliundè novit, se ipso generarionem prolis evitaturum, excedit utut maximè à fine Matrimonii, sed ei expressè non adversatur: ad illum finem veluti *negativè* se habet, ut Schola loquitur, adeòque substantiam Matrimonii minimè destruit. Atque hoc est, quod egit Virgo Deipara: contraxit, scilicet, cum eo, quem aliunde Divina revelatione noverat, non esse debitum petiturum; non contraxit tamen ea conditione, contractui velut inserta, & postulata, ut debitum minimè postularet. Idcircò stetit substantia Matrimonii. Exemplum rei hujus esto in contractu donationis. Si quis dicat, *do tibi domum meam, si eam non acceptes*, contractus est nullus; quia ea non acceptatio exigitur à donatore, & quia exigitur, Indicram facit donationem, ipsamque destruit. At verò si dedero domum meam ei, quem aliunde noverim non acceptaturum, tunc non acceptatio erit extrinseca contractui, ac veluti ex accidenti: atque ita contractus ipsius substantiam minimè destruit. Ita planè in casu, quem expendimus. Audi Doctorem Angelicum, rem illam totam paucis expedientem in 4. Sent. dist. 30. quæst. 2. art. 1. quæstiuncula 2. ad 2. *Beata Virgo, antequam contraheret cum Joseph, fuit certificata divinitùs, quòd Joseph in simili proposito erat; & ideò non*

se com-

se commisit periculo nubens. Nec tamen propter hoc aliquid veritati (Matrimonii) *deperiit; quia illud propositum non fuit conditionaliter in consensu appositum; talis enim conditio, cum sit contra Matrimonii bonum, scilicet, prolem procreandam, Matrimonium tolleret.*

V. At reponet fortè professus vitilitigator: Numquam Virgo Deipara consensisset in Josephum, nisi certò novisset, eum non fuisse debitum petiturum. Sit ita verò: satis tamen est, si quod futurum sciverat, non exegerit ut conditionem contractus matrimonialis; etsi ex ea notitia nata sit illi contrahendi voluntas. Certè, si liceat mihi loqui, quod sentio, minorem difficultatem experior in salvanda substantia Matrimonii Deiparæ Virginis, eademque cum doctrina Gregorii IX., & Doctoris Angelici concilianda; quàm in tuendo, quod vulgò fertur, Pulcheriæ Imperatricis Matrimonio. Hæc enim ea expressa conditione Marciano nupsisse dicitur, *ac etiam Jurisjurandi religione interposita, illum virginitati, quam adolescentula voverat, non insidiaturum*: ut est apud Nicephorum lib. 14. Histor. Cap. 58., & apud Baronium ad annum 450. Pulcheria itaque quod futurum scire, ac sibi certò spondere non poterat, ut conditionem contractus matrimonialis à Marciano exegit: Maria quod certò futurum Divina revelatione noverat, ut conditionem contractus non exegit, nec exigere opus habuit. Primum in Gregorii IX. definitionem videtur impingere; alterum ne per umbram quidem impingit.

Novi, qui ea difficultate pressus reposuerit, Pulcheriam diu ante Gregorium Marciano nupsisse; adeòque illius decreto impeditam non fuisse. At sciat illud, oportet, Gregorium legem illic Ecclesiasticam non statuere, sed quid naturale jus habeat pronunciare: quid nimirum Matrimonii substantia postulet; quid illam destruat explicare; quæ omni retrò ætate salva, tectaque esse debuit. Quare alterum, quo elabatur, quærendum effugium. Sed interim nihil illud ad nos, qui de Deiparæ, non de Pulcheriæ Matrimonio disputamus. Hactenus de illius veritate, atque substantia dictum: dicendum modò de circumstantiis ejusdem: quandonam, scilicet, fuerit initum, & quoto cujusque vitæ anno.

EXER-

EXERCITATIO XXIV.

Quandonam Mariam inter, & Josephum Matrimonium sit initum?

I. QUam hodie agitandam suscipimus quæstionem, quo, scilicet, tempore Mariam Josephus uxorem duxerit, subobscuram, ac dubiam fecit Textus Euangelicus Lucæ, & Matthæi Cap. 1. Is enim, si de summa facie, ut fermè fit, inspiciatur, id certè videtur innuere, Mariam, quo tempore ab Angelo salutata est, verbis dumtaxat de futuro fuisse desponsatam; eodemque statu, & conditione fuisse etiam post tres menses susceptæ peregrinationis in montana Judææ; ac necdum tunc cum destinato sibi sponso cohabitasse; donec Josephus à promissis resilire volens, conjugemque accipere pertimescens, quòd sinistram de illius insperata graviditate suspicionem induisset, ab Angelo Divinæ illius fœcunditatis Mysterium aperiente confirmatus est, eodemque jubente, tùm demum Matrimonium iniit, acceptamque conjugem in domum induxit. Hunc sanè sensum referre Euangelica verba videntur: Lucæ 1. v. 26. *Missus est Angelus Gabriel à Deo in Civitatem Galilææ, cui nomen Nazareth, ad Virginem desponsatam viro, cui nomen erat Joseph, de domô David, & nomen Virginis Maria.* Matthæi verò 1. v. 18., ubi de Virgine è montanis Judææ reversa sermo fit: *Cum esset desponsata Mater Jesu Maria Joseph, antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu Sancto. Joseph autem vir ejus, cum esset justus, & nollet eam traducere, voluit occultè dimittere eam. Hæc autem eo cogitante, ecce Angelus Domini apparuit in somnis ei dicens: Joseph fili David, noli timere, accipere Mariam conjugem tuam; quod enim in ea natum est, de Spiritu Sancto est: pariet autem filium, & vocabis nomen ejus Jesum. ¶ . . . . . Exurgens autem Joseph à somno, fecit, quod præcepit ei Angelus Domini, & accepit conjugem suam.* Ac sic quidem, ut diximus, Euangelicum textum intellexere plerique Patres: qui idcircò Mariam Matrimonio tunc primùm Josepho junctam existimarunt mense tertio post salutationem Angelicam, conceptumque Dei Verbum; dum Divinæ illius fœcunditatis signa deprehensa sunt: Auctor Homil. primæ in diversa Euangelii loca apud Origenem, Hieronymus, Hilarius, Theophilactus in Cap. 1. Matthæi, Epiphanius Heresi 78., Basilius Homil. de Christi Nativitate, Cyrillus Catechesi 12.

II. Meditanti tamen diu mihi, remque totam de proximo inspicienti, ea sententia magis arrisit, quæ Virginem jam tùm Matrimonio Josepho junctam agnoscit, dum ab Angelo salutata fuit, datoque consensu, Christum concepit utero humani generis Redemptorem; laudataque Euangelii verba in alium planè sensum inflectit, quàm qui prima fronte videtur esse planissimus. Quæ mens summis etiam Ecclesiæ Patribus stetit, S. Joanni Chrysostomo Homil. 4. in Matth. 5., Ambrosio lib. 2. in Lucam

Cap. 1.

Cap. 1., S. Bernardo Homil. 2. Super *Missus est*, S. Petro Chrysologo Serm. 175., Euthimio in Cap. 1. Matthæi, D. Thoma 3. par. q. 29. art. 2. ad 3. Imò mirari mihi subiit, laudatos antea Patres, Pseudo-Origenem, Hieronymum, Hilarium, Cyrillum, Basilium, Epiphanium, in priorem, quam retulimus, opinionem descendisse, quam positis alibi principiis repugnantem deprehendissent, si vel leviter animos intendissent.

Eorum quippe Patrum concors sententia est, de qua & in antecedentibus diximus, Deum de Virgine Matrimonio juncta nasci voluisse, ut Matris honori consuleretur; ac ne à Judæis Divinæ illius fœcunditatis mysterium nescientibus fornicaria putaretur, si peperisset innupta. Quis autem non videat, eadem quoque ratione necesse fuisse, Mariam iam tunc Matrimonio junctam esse, dum Angelo nunciante fœtum concepit? Aliàs ii ipsi, qui eam nono post mense peperisse dignoverunt, editum fœtum fornicarium judicassent.

Urget multò magis ea ratio illos ipsos, qui tunc primùm initum Matrimonium arbitrantur, dum externa graviditatis signa deprehensa sunt; dum, scilicet, tertio post mense è montana peregrinatione redux Virgo Deipara *inventa est in utero habens de Spiritu Sancto*. Sic enim eodem omninò tempore gravida fuisset deprehensa, & Matrimonio juncta; ejusque idcircò graviditas Josepho tunc primùm uxorem ducenti à Judæis tributa non esset: aut certè si illi fuisset attributa, ambo simul sinistra opinione laborassent; tamquam carnalem copulam habuissent post contracta dumtaxat sponsalia de futuro, ac nondum contracto Matrimonio de præsenti. Quo quid turpius, quid indignius?

III. Concors perinde laudatorum Patrum sententia est, Deiparam idcircò Matrimonio fuisse junctam, ut partus ejus virgineus celaretur Diabolo, qui Christum putavit, non de Virgine, sed ex Josephi copula generatum. Quam rationem loco suo adversùs nonnullos cavillatores vindicavimus. Ecquo verò pacto Christum ex Josephi copula genitum existimasset, cujus Matrem antea gravidam observasset, quàm Josepho jungeretur, sextoque dumtaxat mense à contracto Matrimonio parientem vidisset?

IV. Accedit, quòd à tempore accepti Angelici nuncii Scriptura nobis passim exhibeat Josephum cum Maria familiariter conversantem. Quæ profectò conversatio apud Judæos illicita erat cum puellis simpliciter desponsatis, donec re ipsa Matrimonio junctæ esent. Erat ergo jam tunc Matrimonio juncta: aliàs familiaris illa conversatio scandalo fuisset iis maximè, qui peractum Divinum Mysterium nesciebant. Ut sileam, puellas innuptas domi occlusas servari solitas fuisse ad custodiam virginitatis; ac vix extra domesticos lares pedem efferre consuevisse. Unde libri 2. Machabæorum Scriptor Cap. 3., ut excitatæ Jerosolymis per Heliodorum publicæ commotionis horrorem repræsentet, tamquam rem insolitam narrat, nigroque Cycno simillimam, quòd *Virgines, quæ conclusæ erant, procurrebant ad Oniam, aliæ autem ad muros, quædam verò per fenestras aspiciebant*. Maria verò, statim atque Angelo nunciante Christum

concepit, longam trium mensium, difficilemque in montana Judææ peregrinationem suscepisse legitur Lucæ. 1. Quis igitur illam nondum tunc Matrimonio junctam sibi fingat?

V. Quin & ille ipse Euangelii locus Matth. 1., qui tam multis Interpretibus fucum fecit, ut Mariam è montana peregrinatione redeuntem necdum Matrimonio junctam dicerent, eamdem Matrimonio junctam evincit, si penitiùs perpendatur. Quorsum enim sinistra de illius graviditate suspicione agitatus Josephus *voluit occultè dimittere eam?* Nemo quippe dimittit uxorem, quam re ipsa non duxit. Ambrosii observatio est lib. 2. in Luc. Cap. 1. *Quam non accepit, nemo dimittit: & ideò qui volebat dimittere, fatebatur acceptam.* Quorsum & Angelus, ut sinistram ab eo suspicionem avelleret, ait: *Noli timere, accipere Mariam conjugem tuam:* ac tum postea subditur: *accepit Ioseph conjugem suam*, nisi conjux reipsa jam esset, quam monebatur non dimittere de domo sua, sed potiùs accipere ad convictum, non ad conjugium? Nam qui Matrimonio primùm jungitur, non dicitur *accipere conjugem suam*, *sed accipere in conjugem suam.*

Quapropter totus ille Matthæi contextus, qui plerisque Patribus oppositæ sententiæ vindicibus ludum fecit, in hunc sensum flectendus est: *Cum esset desponsata Mater Iesu Maria Ioseph*, non simplici desponsatione per verba de futuro, quæ vulgò Sponsalia dicuntur; sed desponsatione per verba de præsenti, quæ verum, ratumque Matrimonium est. (Eo quippe sensu *desponsationis* nomen usurpat Euangel. Lucæ Cap. 2., dum Mariam prægnantem, & partui proximam narrat, quo tempore Matrimonio junctam nemo negat.) *Ascendit autem & Ioseph à Galilæa, de Civitate Nazareth, in Iudæam, in Civitatem David, quæ vocatur Bethleem, ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore prægnante.*

Antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu Sancto; hoc est, antequam ullam copulam haberent &c. *Ioseph autem, cùm esset justus, & nollet eam traducere, voluit occultè dimittere eam*; hoc est, cum nollet eam infamare, & ad tribunalia traducere puniendam ut adulteram: *Voluit occultè dimittere eam*, de domo sua, de convictu, de conversatione. *Hæc autem eo cogitante, ecce Angelus Domini apparuit in somnis ei dicens: Ioseph fili David, noli timere, accipere Mariam conjugem tuam*: hoc est, acceptam retinere, ut hebraica phrasis habet, actum continuatum significans, non inchoatum: seu etiam, accipere in domum tuam, atque convictum. *Exurgens autem Ioseph à somno fecit, quod præcepit ei Angelus Domini, & accepit conjugem suam*; in domum, scilicet, atque convictum, acceptamque servavit, atque retinuit.

VI. Unum huic interpretationi, tametsi planissimæ, genuinum videtur infringere. Si ea Euangelii verba, *antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu Sancto*, de conventione ad copulam intelligenda essent; quasi diceret, *antequàm copulam conjugalem haberent, inventa est in utero habens de Spiritu Sancto;* consequens esset, eos postea saltem convenisse, seu copulam conjugalem habuisse, postquam Virgo Christum enixa est: quod Deiparæ virginitati perpetuæ palam, apertèque repugnat: Est igitur intelligendum de conventione in eamdem habitationem;

ut sit

ut ſit ſenſus, *antequam ſimul cohabitarent, inventa eſt in utero habens de Spiritu Sancto*: non ergo antea cohabitabant, adeòque nec erant antea Matrimonio juncti: quotquot enim juncti erant Matrimonio, habitatione quoque jungebantur, ne ſiniſtris rumoribus occaſionem præberent.

Verùm eſt hæc putida cavillatio ab Helvidianis Marianæ virginitatis oſoribus miſerè corraſa, mutuoque accepta, quam dudum Hieronymus occupavit. Conſecutionem itaque negat Sanctiſſimus Doctor: *antequam convenirent inventa eſt in utero habens de Spiritu Sancto; igitur poſtea convenerunt*. Scriptura enim quid antea factum non ſit, ſimpliciter notat, non quid poſtea factum fuerit. Ut ſi dicam, Antiochus, antequam ageret pœnitentiam, extinctus eſt: aut etiam, Judices, antequam cauſam cognoſcerent, pronunciarunt: conſequens profectò non erit, Antiochum, poſtquam extinctus eſt, pœnitentiam egiſſe; aut Judices cauſam ipſam poſt pronunciatam ſententiam cognoviſſe: ſed nunquam Antiochum pœnitentiam egiſſe; numquam Judices cauſam, quam deciderent, cognoviſſe. Exemplis longè multis ex humana litteratura petitis, hunc Euangelicæ locutioni ſenſum ſubeſſe demonſtrat Deſiderius Eraſmus in Cap. 1. Matth.

Sed etſi daremus, quod tamen liquet eſſe falſiſſimum, Matthæum de conventione, ſeu cohabitatione locutum, Virginemque ante id temporis nondum communem cum Joſepho habitationem habuiſſe; non illicò conſequens eſſet, non fuiſſe jam tum illos Matrimonio junctos. Quia tametſi cohabitationis jure potirentur; occaſione tamen ſuſceptæ ab Deipara peregrinationis in montana Judææ, quæ tres menſes integros tenuit, nondum fortaſsè cohabitabant. Non deſunt enimverò (Toletus in Cap. 1. Lucæ, annot. 115., Franciſcus Lucas ad verſum 39. Cap. 1. Lucæ.) qui putent, eam ſinè Joſepho ad Elizabetham perrexiſſe cùm alia fideliſſima ſocia conſanguinea provectioris ætatis, ad fidam, honeſtamque cuſtodiam. In quam ego ſententiam propendeo maximè: tum quòd Joſeph in toto illo peractæ ſalutationis officio ab Euangeliſta ſileatur: tum quòd, ſi præſens illic adfuiſſet, numquam ſiniſtram illam de Mariæ reducis graviditate ſuſpicionem habuiſſet, quam Deo fœtam, & gravidam ex Elizabethæ oraculo didiciſſet; dum *repleta Spiritu Sancto exclamavit voce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Et unde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me?* Lucæ 1. Nec de tanto Myſterio ab Angelo edoceri neceſſe habuiſſet; iis Elizabethæ Spiritu Sancto plenæ diſertiſſimis verbis jam ſatis edoctus. Sed de his alibi plura.

VII. Nihilo melioris eſt commatis altera cujuſdam recentioris animadverſio, Virginem nondum tunc Matrimonio junctam probantis, dum illius graviditas deprehenſa eſt; quòd eam adulterii ſuſpectam Joſephus occultè, uti meditabatur, dimittere non debuiſſet juxta Moſaicæ Legis præſcripta, ſed palam, & publicè, ac dato etiam libello repudii. Si quid enim ea probaret argutia, perindè evinceret, Virginem nec tunc quidem ſimplici deſponſatione fuiſſe Joſepho promiſſam, ac in paterna domo cuſtoditam. Cum & illæ, ſi fortè fuiſſent conſtupratæ,

X 2 lapidari

lapidari perindè publicè, atque adulteræ juberentur. Deuter. Cap. 22. v. 20. *Si non est in puella inventa Virginitas; ejicient eam extra fores domus patris sui, & lapidibus obruent viri Civitatis illius, & morietur, quia fecit nefas in Israel . . . . . Si puellam Virginem despondèrit vir, & invenerit eam aliquis in Civitate, & concubuerit cum ea, educes utrumque ad portam Civitatis illius, & lapidibus obruentur.* Quòd itaque Joseph occultè dimittere, non palàm traducere cogitaret, ideò fuit, quòd certò adulteram nesciret, sed merè suspicaretur; imò potiùs fluctuatione, animique perturbatione moveretur. Cùm enim conjugis puritatem, castimoniam, Sanctitatem exploratam haberet; aliunde verò deprehensæ graviditatis causam penitùs ignoraret, medium quid tenuit: noluit ad tribunalia traducere ut adulteram, quam vix, ac ne vix crederet; noluit ultra convivere, & cohabitare cum illa; ne si quid fortè subesset criminis, illius & ipse particeps fieret. *Joseph sciens illius castitatem, & admirans quod evenerat, celat silentio, cujus Mysterium nesciebat.* Inquit Hieronymus in Cap. 1. Matthæi.

VIII. Mitto piam quorumdam, religiosamque considerationem, qui Josephum de dimittenda uxore deliberasse sibi fingunt, non ex sinistra de illius graviditate suspicione, animique fluctuatione, atque perturbatione, sed potiùs humilitatis sensu; quòd se illius convictu, societateque putaret indignum, quam Spiritus Sancti virtute fœtam, Deique Matrem effectam agnosceret. Ita quidem in Apocryphis Origenis Homil. 1. in diversa Euang. loca, & Basilii Magni Homil. 25. legere est, necnon apud D. Bernardum Homil. 9., quæ est 2. *Super Missus est*, & apud Gersonium Epist. 2. de Festo S. Joseph instituendo. At pia licèt, religiosaque consideratio videatur, textui nihilominùs Euangelico repugnat apertè. Si enim de dimittenda uxore cogitasset, quòd ea se indignum reputaret, quam Spiritu Sancto fœtam deprehenderat, tantùm abest, ut ad eamdem retinendam inductus esset, ubi primùm Divinæ illius fœcunditatis Mysterium docente Angelo intellexit; ut ob id potiùs multò magis in suscepto ante consilio fuisset confirmatus. Qui ergo cognita Virginis innocentia, Divinaque illius fœcunditate intellecta, à meditato consilio resiliit, conjugemque retinuit; is sanè nonnisi ex sinistra suspicione de illa dimittenda deliberasse censendus est.

IX. Cæterùm quod de libello repudii Mariæ dando obiter objectum est, risum veriùs elicit, quàm responsum: liber quippe repudii ingratis uxoribus dari jussus est, Deuter. Cap. 24., non adulteris, quæ potiùs lapidibus appeti jubebantur, Levit. 20. Eoque dabatur fine, ut mulier dimissa ab alio viro duci posset, virque vicissim alteram conjugem ducere. Joseph autem in ea animi perturbatione Mariam dumtaxat de domo ejicere meditabatur, non ipse aliam ducere, illique, ut alteri viro nuberet, potestatem facere cogitabat.

EXER-

EXERCITATIO XXV.

Quoto quisque anno vitæ Matrimonium inierint? Quove titulo Joseph Christi Domini pater sit?

I. PIctores, audax hominum genus, ridere sæpè soleo, qui in effingenda Mariæ Josepho nubentis imagine, utrumque ætate tam dispari nobis adumbrant: Mariam quidem tenellam, puellam, adolescentulam annos vix quatuordecim assecutam; Josephum verò devexa jam ætate, annisque gravem, vietum, silicernium, capularem, ac depontanum; ut planè qui historiam nesciat, non sponsam, & sponsum effictos putet, sed proneptem, & proavum. Cur id faciant audaces homines, cœterosque penicillo in errorem inducant, quæsivi diù, donec illud occurrit in *Josephina* apud Gersonium:

Ergo Joseph pinxisse senem, fecere seniles
In se virtutes; vel neù carnalis haberet
Suspicio de te quicquam carnale Maria.

Nempe, si superis placet; canus, & effœtus pingendus fuit Josephus, ut & prudens credatur, & castus; conjugumque adeò ætate disparium fingenda consociatio, ne si juvenis maritus speciosissimæ sponsæ adjungeretur, in suspicionem veniret illibatus Virginis pudor! Nugaces, ignaros! Quasi vel non sint, fuerintque semper in ipso ætatis flore, & prudentes, & casti; non sint, fuerintque semper, devexa etiam ætate, impudici, & imprudentes!

Geminus igitur error Pictorum audacia in vulgus inductus nobis refellendus est hodie: alter, quo Joseph plùs justo ætate provectus; alter, quo Maria æquo junior fuisse creduntur, dum Matrimonio juncti sunt: ut utriusque ætate ad certum modum deducta, æqua sit, prudens, ac tantis conjugibus digna consociatio.

II. Pictorum errori Josephum canum, & vietum, dum Virginem duxit, effingentium, sola suffragantur apocryphorum somnia, atque deliria. Pseudo-Evodius, jactata dudum Epistola, *de B. Virginis educatione*, cujus fragmentum exhibet Nicephorus Callixtus lib. I. Histor. Cap. 7., & spuria Josephi Historia, cujus lacinias nescio quas exscripsit Epiphanius, Hæresi 78., quæ est Antidicomarianitarum, Josephum octogenarium, eoque maiorem narrant, ac etiam ex priori uxore viduum, è qua sex filios sustulisset, quorum aliqui eadem cum Christo ætate viventes idcircò dicti sint *fratres Domini*. Liber pariter *de Nativitate B. Virginis* haud melioris notæ fœtus inter apocrypha D. Hieronymi Tom. 9. grandævum Virgini junctum refert, quamquàm distinctum ætatis annum non adnotet. En primos fabellæ fictores; nempe impostores, nugivendos, somniorum somniatores ab universo Criticorum cœtu summo consensu rejectos. E contrario Ecclesiæ Patres ea passim principia ponunt, sæpiùs à no-

à nobis insinuata, unde Josephum, quo tempore Virginem duxit, non canum, non vietum, non octogenarium, eove majorem fuisse, certissimè colligamus; sed virum ætate florentem, vegetum, à natura, & annis benè valentem, & integrum: etsi ex priore uxore viduum fateremur.

In hoc enim consentiunt universi, Deum ex Virgine quidem, Matrimonio tamen juncta, nasci voluisse, ut Matris honor poneretur in tuto, possetque graviditas ejus, ac partus marito tribui ab iis omnibus, qui peractum in ea mysterium ignorarent. Ea ergo ætate Josephus esse debuit, iis viribus integer, ut fœtus virgineus ex illo profectus communiter credi posset. Ecquis verò id de seniculo, capulari, & silicernio facilè crederet, qui per ætatem, & senile frigus ad conjugii opera esset impotens? Imò, ut est suspiciosum hominum genus, ex hac ipsa mariti seniculi effœta ætate, ad malè de uxore juvencula pariente suspicandum, nemo mysterii nescius non fuisset adductus.

In id quoque conspirant Patres, ut Virginem Matrimonio junctam velint, ut maritus illi tutelæ, solatio, præsidio esset, in fovenda, & educanda prole, in ferendis oneribus Matrimonii, in suscipiendis itineribus, in re qualicumque familiari gerenda; utque pauperem familiam arte aleret, & industria. Hæc autem vitæ subsidia, atque præsidia ab homine annoso, incurvo, ac planè cano sperare quis audeat?

Augustinus etiam toto passim Cap. 12. libri 5. contra Julianum Pelagianum in hoc est, ut ostendat, Josephum verum Deiparæ virum extitisse, qui Mariam *in spem procreandæ prolis* duxisset conjugem, etsi eam postmodum *procreandæ prolis spem amiserit*, seque voto virginitatis obstrinxerit, dum Divinam uxoris fœcunditatem, monente Angelo, intellexit: *Joseph fili David, noli timere, accipere Mariam conjugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu Sancto est*. Ea ergo florebat ætate, iisque viribus erat, ut prolem futuris temporibus prudentèr sperare posset, nisi alium subinde Divino afflatu animum induisset.

III. Quid, quòd Lucæ 2. observamus, vixisse adhuc Josephum, dum Christus annum ætatis attigerat duodecimum, eumdemque annis singulis cum Maria, & puero Jesu itinera suscepisse ex Nazareth in Jerusalem tempore Paschatis? Si igitur octogenarius, eoque major sponsam duxerat, annos itaque nonaginta tres, ac fortè plures, Christo duodecimum annum agente, numerabat. Quis verò devexam illam ætatem suscipiendis annuis itineribus, ducendaque per iter familia parem dixerit? Quid plura, Christo publicum ministerium obeunte, annumque idcircò circiter trigesimum agente, Josephum adhuc in vivis extitisse, ac fabrilem artem exercuisse, verisimillimum est. De illo quippe tanquam de viro adhuc in vivis degente, artemque suam exercente locuti videntur Judæi Joan. 6. v. 42. *Nonne hic est Filius Joseph, cujus nos novimus patrem, & matrem?* & Matth. 13. v. 13. *Nonne hic est fabri filius? Nonne Mater ejus dicitur Maria, & fratres ejus Jacobus, & Joseph, & Simon, & Judas; & Sorores ejus nonne omnes apud nos sunt?* Tunc ergo Josephum annum vitæ centesimum decimum superasse necesse est, si Mariam Octogenarius conjugem

jugem duxit. Quod absque certa probatione nemo sibi facilè inducat in animum. Imò non desunt Ecclesiæ Patres, qui Josephum, Christo moriente, adhuc in vivis fuisse putent; Christumque nihilominùs Virginem Matrem Joanni, non Josepho licèt superstiti commendasse; ut ea ratione palàm significaret, nullum Mariam inter, & Josephum carnale commercium accessisse. Ita D. Chrysostomus Homil. 5. in Matthæum, S. Ambrosius lib. de Instit. Virg. Cap. 6., Epist. 5. lib. 1., lib. 2. in Lucam ad Cap. 1., & lib. 10. ad Cap. 23., S. Augustinus Serm. 81. de Tempore, Auctor Sermonis de Passione Domini apud D. Cyprianum. Quod etsi, an ita sit, non expendo; id tamen inde certò colligo, Patres illos Josephum, cum primùm Mariæ junctus est, octogenario majorem non putasse, sic enim Christo patiente annum fermè 120. attigisset.

IV. Neque illud omittendum, in eo præsertim ineundo conjugio servari debuisse honesti speciem: cum ob id maximè à Divina Sapientia decretum esset, ut in oculis hominum Sanctissimæ Conjugis honestatem, & decus ad speciem conservaret. Quid verò in hominum æstimatione tam in decorum, & indecens, quàm in tanta ætatis conjugum discrepantia Matrimonium inire? *Non juvenis vetulo conjux est apta Marito*: Theognides. *Non Feminæ juveni Maritus convenit senex*, Aristophanes Comicus apud Clementem Alexand. lib. 6. Stromatum. Quid tam inhonestum in hominum oculis, quàm senem edentulum, ex priori uxore viduum, (qui alter Josephinæ fabulæ ludus est) ac multa jam prole auctum ad secundas nuptias transvolare, & quidem cum puella tenella, & adolescentula contrahendas? Id, scilicet, jocis, ac facetiis luditur tamquàm intemperantis libidinis argumentum. Quod à Josephi animo eò magis æstimandum est alienum, quòd & is, judicio plurium Sanctorum Patrum, antequam Deiparæ jungeretur, virgo fuerit, & à nuptiarum opere alienus: S. Hieron. lib. contra Helvidium Cap. 9., Gregor. Neocæsar Orat. 3. de Annunc., Joan. Damasceni Orat. 1. de Nativ. B. Virginis, Auctor Serm. 14. de Nativ. Domini apud August.

Quisquis hæc altè perpenderit, facilè intelliget, fabulam Pictorum audacia sparsam in vulgus de Josepho seniculo octogenario, non modò omni auctoritate destitui, sed & constanti Patrum traditioni repugnare, & ab omni veri, atque honesti specie esse remotissimam.

V. In alterum de Maria nubente labuntur extremum, qui puellam tenellam, juvenculam, annum vix decimumquartum assecutam existimant, eadem Pictorum arte, atque audacia delusi turpiter. Exorbitantiùs multò Nicolaus Monachus S. Albani Mariam vix duodennem nuptui traditam docens in Epistola ad Petrum Cellensem data. Hujus nullum in veteri memoria fundamentum extat, probatio planè nulla. Quod enim ex Evodii D. Petri in Sede Antiochena successoris Epistola momentum petit Cardinalis Baronius, ut Virginem decimoquarto ætatis anno Josepho nuptam, ac tùm decimo quinto Christum enixam evincat, cachinnis, ac sibilis excipitur ab universis Criticæ scientiæ peri-

tis,

tis, qui Epistolam illam spuriam, & apocrypham habent, næniis, ac fabulis à capite ad calcem infartam. Quod verò ex aliis Scriptoribus ordine longo, ac sola nomenclatura jactatis repetit, ut hoc idem evincat, futilius est longè multò. Gregorius quippe Nyssenus Orat. in Christi Natale; de Virginis ætate, dum nupsit, nec verbum habet: Germanus Constantinopolitanus, Georgius Nicomediensis, Joannes Damascenus, Cedrenus, Elias Cretensis, nec annos, quos tunc Deipara numeraret, distinctè notant; nec, si fortè notarent, fidem integram facerent, quibus à cana antiquitate auctoritas deest.

VI. Quid ergo? Nullum cum extet ea de re antiquæ memoriæ documentum, standum rationi; idque factum æstimare par est, quod fieri debuisse, & ratio, & honesti species postulabant. Quid autem rationi consentaneum magis, quàm ut Matrimonium non ita accelerarit, quæ voto jam virginitatis obstricta, nec libidinis causa, nec procreandæ prolis studio nuptui tradebatur; sed Judaicæ gentis consuetudini, atque usibus obsequendi voluntate? Solent enim in oculis hominum præmatura conjugia intemperantis libidinis argumentum esse. Quid magis ex honesti specie videbatur esse, quàm, ut aliquantò maturior viro collocaretur, sin minùs devexæ, (quod falsum esse jam vidimus) at certè maturioris ætatis? Ne in tanta ætatis conjugum discrepantia initum Matrimonium à Judæis, externa dumtaxat rerum specie excitatis, rideretur, culparetur. Quidni demum grandiusculam cogitemus, quæ quarto post mense, Angelico nuncio excepto, longam, & periculosam in montana Judææ peregrinationem suscepit, Elizabetham cognatam salutatura? Neque illud movere nos debet, quòd Josepho Maria dum nupsit, Christumque subinde concepit utero, *puella* etiam, atque *juvencula* vocetur à Patribus, & in sacris precum Officiis: quasi verò inde sit consequens, eam tunc annos dumtaxat quatuordecim, ut vulgò creditur, attigisse. Quandoquidem & iis notantur titulis Rebecca, dum nuberet Isaaco, Genesis 24., & Abisag Sunamitis, dum ad Regem Davidem adducta est, 3. Regum Cap. 1., quamquam ambæ annorum tunc essent circiter viginti. Quin & Ruth Moabitis *puella* à Booso vocatur: *Cujus est hæc puella*? quæ tamen annorum erat utut minimum viginti quinque; cùm ex priori viro, cum quo annis decem vixerat, vidua tunc esset. Lib. Ruth. Cap. 1. v. 4., Cap. 2. v. 5. Nihil itaque vetat, Virginem Josepho nubentem annos ætatis suæ quatuordecim excessisse, quamquam *puella* tunc, atque *juvencula* dicatur à Patribus.

Cæterùm quem distinctè annum numeraret ipsa, dum nupsit, quem itidem Josephus ageret, definire impossibile est, nullo Scripturarum, ac Patrum testimonio suffragante. Cajetanus annos viginti quatuor nubenti Virgini tribuit: Gersonius quinquaginta Josepho adjudicat, Serm. de Nativ. B. Virginis habito in Concilio Constantiensi. Judicio quidem meo divinat uterque. At si dictis hactenus, probatisque standum est, ii certè sin minùs vera, at certè verosimilia dixere. Josephum enim longè quàm vulgò creditur, juniorem,

Ma-

Mariamque vicissim provectiorem extitisse, dum nuberent, demonstrata res est.

VII. His ista ad liquidum perductis, initoque Josephum inter, & Mariam conjugio cumulatissimè probato, explicato, ac vindicato; illud coronidis loco quærendum est; num Josephus, ut est Matrimonii jure verus Mariæ vir, atque Maritus; ita verus Christi pater eodem Matrimonii jure, & dicatur, & sit? Matrimonii jure, inquam: namque non esse verum Christi patrem ratione copulæ habitæ cum Maria, catholica fides est adversus Ebionitas, Deiparam in ipso Christi partu Virginem abnegantes.

Et quidem nihil ita plerique in ore habent, quam esse Josephum Christi Domini patrem dumtaxat nutritium, existimatum, & creditum, at nihil ultra præterea. Stant nihilominus ex adverso non infimæ notæ Theologi, ac in illis maximè Guillelmus Estius in 4. Sentent. Dist. 30. §. 11., qui Josephum specialiori, atque excellentiori titulo id nominis obtinuisse velint, probentque disertissimè: adeò ut, non opinione dumtaxat, sed & verè pater Christi appellaretur, & esset, non quidem natura, sed jure, eoque strictissimo Matrimonii.

Id latè docere, atque ex Sacris Litteris probare videtur Augustinus lib. 2. de Consensu Euangel. Cap. 1. *Neque enim*, inquit, *propterea non erat appellandus Ioseph pater Christi, quia non eum concumbendo genuerat: quandoquidem rectè pater esset etiam ejus, quem non ex sua conjuge procreatum aliunde adoptasset. Putabatur quidem Christus etiam aliter filius Ioseph, tamquam ejus omninò carne progenitus; sed ab eis hoc putabatur, quos Mariæ latebat virginitas. Nam Lucas ait*, „ & ipse Jesus erat incipiens quasi triginta annorum, ut putabatur filius „ Joseph. *Qui tamen Lucas non ejus parentem solam Mariam, sed ambos parentes ejus appellare minimè dubitavit, ubi ait*: puer autem crescebat, & confortabatur „ plenus sapientia, & gratia Dei erat in illo: & ibant parentes ejus per „ omnes annos in Jerusalem, in die solemni Paschæ. *Sed ne quis hic parentes, consanguineos potiùs Mariæ cum ipsa matre ejus, intelligendos putet, quid ad illud respondebit, quod ipse etiam Lucas superiùs dixit*, & erant pater ejus, & „ mater mirantes super iis, quæ dicebantur de illo? *Cum igitur ipse narret, non ex concubitu Ioseph, sed ex Maria Virgine natum Christum; unde eum patrem ejus appellat, nisi quia, & Virum Mariæ rectè intelligimus sinè commixtione carnis, ipsa copulatione conjugii, & ob hoc etiam Christi patrem multò conjunctiùs, qui ex ejus conjuge natus est, quàm si ei esset aliunde adoptatus?*

Augustini probationi ex iis Euangelii locis petitæ, ubi Joseph Christi pater ab iis etiam est dictus, qui non vulgi opinione ducebantur, sed rem, ut se habuerat, probè scirent; alteram planiorem, ac faciliorem à ratione Theologica petitam adjungit Estius: quod Christus, utpote verus Mariæ filius, ad Josephum Mariæ sponsum peculiari titulo pertineret, tamquam fructus ipsius Matrimonii, non ex illo quidem natus, sed in illo: ac veluti in fundo Josephi satus, & procreatus; in illo, scilicet, atque ex illo virgineo corpore, in quod ille potestatem jure conjugii obtinebat.

Neque refert, si fortè dixeris, puerum ex muliere adultera gentium ad Ma-

ritum minimè pertinere, quamquam in illius fundo sit satus, & procreatus. Vah stultam, impiamque comparationem! Spurius ad mariti dedecus, ad injuriam Matrimonii, ac violata illius fide generatur; atque adeò adultero nascitur, non marito. Christus ad parentum decus, ad gloriam Matrimonii, integra fide procreatus, & Mariæ natus est, & Josepho. Idcircò Jesus, carnali quidem generatione putabatur filius Joseph Luc. 3., conjugii verò jure, non modò putabatur, at erat.

VIII. Altiùs Gersonius enititur, Sermone de Nativ. B. Virginis, Christumque *ex corpore, & carne Josephi conceptum* dici posse, contendit ob id solùm, quòd ex corpore, & carne B. Virginis conceptus sit: quia duorum conjugum unum est corpus, & una caro. Perperam, & immeritò. Conjuges enim corpus unum, & una caro fiunt Matrimonio, non simpliciter rato, sed consummato, quale profectò Josephi cum Maria non fuit. Hinc per Sacros Ecclesiæ Canones in Matrimonio simpliciter rato relaxatio, seu dispensatio dari aliqua potest; non itidem in consummato; quòd illius consummatione conjuges facti sint corpus unum, et una caro.

IX. Futiliùs longè multò, ac cachinnis omnibus excipiendum arbitror recentioris cujuspiam systema peculiari libello vulgatum non ita pridem *de paternitate D. Joseph*, quo sanctissimum Patriarcham *verum secundùm naturam Christi patrem* dici posse contendebat: non utique quòd Christum, habita cum Matre Virgine copula, genuisset: absit hæresis: sed quòd Divinus Spiritus illud ipsum individuum Christi corpus in utero virgineo efformarit, quod Josephus, si rem veneream faceret, editurus erat. Quod ille sin minùs factum, at saltem fieri potuisse, magno inanium cavillationum, ac subtilium argutiarum apparatu evincere satagebat. Quis inane commentum æquo animo ferat? Da enim, id potuisse Divinum Spiritum: da, id fecisse, quod poterat: itane, quæso, Josephus editi hujusmodi fœtus pater secundùm naturam habendus esset? Relatio enim paternitatis naturalis, ut Philosophi docent, in actione generante fundatur, quæ nulla etiam tunc Josephi fuisset. Nec Divinus Spiritus eamdem individuam humanitatem producendo, quam Joseph ipsemet producturus erat, ipsam Josephi actionem elicuisset, sed alteram longè diversam. Uti planè dum Deus in extremo judicio Isaacum à mortuis excitabit, eumdem quidem hominem secundò producet, qui quondam ab Abrahamo genitus est: non eadem tamen erit actio Dei secundò producentis, qualis olim fuit Abrahæ generantis; hæc enim supernaturalis erit, ac planè Divina, ista humana fuit, & naturalis. Ac nisi Abrahæ olim generantis actio præcessisset, individuus ille homo à mortuis excitandus Abrahæ filius minimè censeretur. Sit igitur, ut libet, libetque inepto argutatori, eadem à Deo in utero virgineo producta humanitas, quam producturus esset Josephus, si copulam habuisset: quia tamen non habuit, nullumque generantis actum elicuit, Christi pater secundùm naturam dici nequit.

EXER-

EXERCITATIO XXVI.

De Christi conceptu Virgini nunciato.

I. DE Christi conceptu, seu Dominicæ Incarnationis Sacramento ab Angelo Virgini Deiparæ nunciato, dum loquor hodie, rerum multitudine dicendarum penè obruor, ac tantùm oneri non succumbo. Idcircò in certas veluti classes Argumentum partiri cogor, ut ordo saltem in dicendo servatus disputationis amplitudinem expeditam reddat, facilemque.

Ac primò statim controversia illa veniet in medium, quæ fundamentum est cæterarum: Cur Christi conceptus fuerit ante Virgini nunciatus, quàm reipsa in Virgine fieret? E vestigio sequetur altera: Cur à Deo ipso per sese, cur non ab homine, sed ab Angelo perlatus sit nuncius? Succedet suo ordine tertia: Quis ille sit Gabriel Angelus, à quo nuncius allatus sit? Quarto loco id quæretur: Qua specie conspicuum sese Virgini prebuerit Angelus? Quintò illud investigabimus: Quando, ubi, & quale colloquium Angelum inter, & Virginem habitum sit? Postremo: Cur ad salutationem Angelicam turbata sit Virgo? Quibus omnibus ad liquidum perductis, ad illud demum progrediemur, quod habiti colloquii, totiusque peractæ salutationis clausula fuit: Christum, scilicet, in utero virgineo conceptum, Deum pro salute humani generis factum hominem.

II. Ut ergo ab illa controversia ordiamur, quæ licèt facillima, attamen caput est cœterarum; illud primum omnium ponimus: Christi conceptionem, seu Dominicam Incarnationem idcircò fuisse Virgini Deiparæ antea nunciatam, quàm re ipsa in Virgine fieret: tum ut hujus Mysterii notitiam haberet, quod in ea, ac per eam implendum erat; licèt enim Deum humanam naturam assumpturum aliquando fide noscet; haud ita tamen de se altè sentiebat, ut id suo in utero perficiendum existimaret: tum, ut debito ordine Christum priùs fide, & corde, quàm carne conciperet: unde ingens Virgini meritum accessit, dicente Augustino, lib. de S. Virginitate Cap. 3. *Beatior fuit Maria percipiendo fidem Christi, quàm concipiendo carnem Christi. . . . . . Materna propinquitas nihil Mariæ profuisset, nisi fœliciùs Christum corde, quàm carne gestasset:* tum demum, ut ejus in antecessum consensus obtineretur, qui triplici de causa necessariùs videbatur. 1. Quia Dominicæ Incarnationis Sacramento varia contracta sunt sponsalia Dei cum humana natura, quam induit: *Sponsabo te mihi in fide*, Oseæ Cap. 2. Spiritus Sancti cum Deipara Virgine, quam fœcundavit: *Spiritus Sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi*: Lucæ 2. Christi Domini cum Ecclesia, quam instituit: *Despondi vos uni viro, Virginem castam exhibere Christo*: 2. Cor. 11. In sponsalibus autem Sponsæ consensum accedere necesse est, quem idcircò Virgo

 Deipa-

Deipara, & nomine suo dedit, & nomine Ecclesiæ, totiusque humanæ naturæ, cujus jam tunc Divina electione Regina constituta erat. 2. Quia id Creationem inter, & Redemptionem discriminis est, quòd non illa quidem, sed ista consensum hominis postulet: juxta celebratum Augustini dictum: *qui creavit te sinè te, non salvabit te sinè te*. 3. Quia uti femina, dato assensu Angelo tentatori, humani generis ruinæ initium dedit; ita feminam, Angelo salutanti consensu dato, humanæ Redemptioni exordium dare, maximè congruebat. Quæ Patrum communis observatio est.

Neque tamen inde consequens putes, & bonorum omnium maximum, Dei, scilicet, facti hominis conceptionem, totiusque Mundi salutem à creatæ voluntatis assensu pependisse. Quem enim Deus Angelico ministerio à Virgine petebat assensum, hunc Deus ipse omnipotentissima gratia sua operabatur in Virgine. Dat quippe Deus homini, quod petit ab homine: *agitque in cordibus hominum etiam motum voluntatis eorum, ut per eos agat, quod agere ipse voluerit: facitque ex nolentibus volentes, ex repugnantibus consentientes*. Ut loquitur Augustinus lib. de gratia, & libero arbitrio Cap. 21., lib. 4. ad Bonifacium Cap. 9.

III. Illud fortè curiositatem excitabit aliquantò majorem: quid Deus in edocenda de tanto Mysterio Virgine Deipara, ejusdemque assensu expostulando Angelico ministerio sit usus, non humano? Imò quid non ipse per sese Virginem erudierit, instituerit? Et quidem, si Virginis in Dei Matrem electæ excellentiam spectes; cum hæc longè Angelis præstet, ab iis erudienda minimè videbatur, sed ab ipso, quo solo minor est Deo. Quemadmodum & Christus ob sui super Angelos excellentiam nihil ab Angelis luminis accepit. Si autem nativam Virginis conditionem attenderis; cum & femina esset, & viro juncta, à marito potiùs, quàm ab Angelo edocenda videbatur: juxta Apostoli dictum 2. Cor. 14. *Mulieres, si quid volunt discere, domi viros suos interrogent*.

Nihil attamen dubitandum, quin in eo præstando munere, Angelo administro Deum uti, longè fuerit congruentius. In primis ratione veluti generali; quia ex Dei destinatione per Angelos ad homines Divina perveniunt, nisi peculiare momentum obstet: quippe qui Divinæ voluntatis internuncii sunt, & interpretes. Ratione subinde speciali paulò ante insinuata de Sponsalibus Deum inter, & hominem per Mysterium Incarnationis initis. Nuptiarum enim nuncium, & paranymphum, alterum à nubentibus esse, necesse est: solus autem Deum inter, & hominem medius erat Angelus, qui eo ministerio defungi posset. Congruum etiam fuit, ut Angelo nuncio, & administro instauraretur genus humanum; quemadmodum & Angelo tentatore, atque instigatore ceciderat, utque *eadem via intraret antidotum, qua venenum intraverat*; quæ Divi Bernardi pia consideratio est, Serm. 2. de Pentecoste.

Eo porrò ministerio Angelico Virginem erudiri, atque doceri minimè dedecebat. Quæ licèt delatæ sibi dignitatis excellentia Angelos vinceret; humanæ tamen conditione naturæ iisdem erat inferior: nec Divino conspectu, quemadmodum Christus, fruebatur in terris: qua de causa dimita-

dumtaxat effectum est, ut Christus in via ipsa beatus de Divinis Mysteriis ab Angelis non fuerit eruditus. Nec mirum, si à Josepho, viro licèt suo, non sit edocta juxta consilium Apostoli; cum enim singulari privilegio potiretur, illius quoque magisterio solvebatur. Quare & diu ante totius hujusce Mysterii rationem ab Angelo didicit, quàm de illo Josephus admoneretur. Nondum enim conceptus erat Deus homo, dum Deiparæ pariturae ab Angelo dictum est: *Spiritus Sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi; ideòque quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur filius Dei:* à tertio autem mense conceptus jam erat, dum Josepho dictum fuit: *Quod in ea natum est, de Spiritu Sancto est.* Quid ergo Joseph perficiendi Mysterii prorsus ignarus Virginem docuisset?

IV. Angelum ea Dei ad Virginem legatione functum *Gabrielem* nuncupat Lucas Cap. 1. Qui, quis fuerit, quove ex Ordine, à Theologis disputatur. Cum enim Cœlestes illi Spiritus in tres Hierarchias, supremam nimirum, mediam, & infimam distinguantur, quarum unaquæque tres complectitur Ordines: suprema quidem Seraphinos, Cherubinos, & Thronos: media Dominationes, Virtutes, & Potestates: infima Principatus, Archangelos, & Angelos; Gabrielem Incarnationis Dominicæ Nuncium ex primo supremæ Hierarchiæ Ordine putant aliqui; quòd ita nunciati Mysterii excellentia postularet, juxta celebre Gregorii Magni dictum Homil. 34. in Euangelia: *Summum Angelum venire dignum fuerat, qui Summum omnium nunciabat.* Nihilosecius ubi in Scripturas Sacras, & Patres oculos intendo, Gabrielem, non supremæ, sed infimæ Hierarchiæ spiritum censeo, ac in secundo, qui Archangelorum est, Ordine constitutum.

Gabrielem enim ad Danielem olim, tùm ad Zachariam Joannis Baptistæ parentem Legatum observo, Danielis 8., & Lucæ 1. Ad priorem quidem, ut mysticam illi visionem interpretaretur, quæ Medorum, & Persarum devastationem portendebat: ad alterum, ut proximum illi Præcursoris ortum denunciaret. Incredibile autem est, & Deum ad hujusmodi nuncios perferendos, easque legationes obeundas, supremæ Hierarchiæ, ac primi Ordinis Angelo usum esse: maximè cùm Gabrielem, non à Deo ipso per sese, sed medio, atque mandante Angelo altero humana specie induto missum legamus ad visionis interpretationem Danieli tradendam: *factum est autem, cum viderem ego Daniel visionem, & quærerem intelligentiam, ecce stetit in conspectu meo quasi species viri: & audivi vocem viri inter Ulai; & clamavit et, & ait: Gabriel, fac intelligere istum visionem.* Supremi autem Ordinis Angeli, etsi fortè à Deo mitti possent; nequaquam tamen medio, atque mandante altero Angelo mitterentur; cùm superiorem ipsi non habeant, à quo, & per quem mitti valeant. Imò si, quod eo loci observat Hieronymus, verum est: Angelum, scilicet, illum viri specie indutum, à quo visionem interpretari jussus est Gabriel, Michaelem fuisse, quem aliàs ex Principatuum Ordine liquet esse, illud certò relinquitur; Gabrielem ad Archangelorum dumtaxat Ordinem pertinere, qui in infima Hierarchia Principatibus subsunt, & parent.

Et qui-

Et quidem cæteri plerique Patres Gabrielem Virginis Paranymphum *Archangelum* simpliciter dicunt: Irenæus lib. 5. adversus hæreses Cap. 21., Ambrosius lib. 1. de Spiritu Sancto Cap. 7., Augustinus Serm. 14. de Natali Domini, Bernardus passim in Sermonibus super *Missus est*. Nemo Cherubinum, Seraphinum, aut Thronum dixit. Quin & Gregorius ipse ea in Homilia 34. in Evangelia, ubi Gabrielem *summum Angelum* vocat, qui Summum omnium nunciabat; eumdem paucis ante verbis *Archangelum* appellat; *Ad Mariam*, inquit, *Virginem, non quilibet Angelus, sed Gabriel Archangelus mittitur*.

Quapropter tanti hujus, quod nunciabat, Mysterii excellentia id unum postulabat, ut eorum in Ordine, qui summa nunciant, Gabriel summus esset: Archangelorum, scilicet, non aliorum quorumcumque ad superiores Hierarchias attinentium, è quibus nullus ad ferendos nuncios, legationesque obeundas à Deo mittitur. Doctoris Angelici responsum est Gregorii Magni dictum exponentis, 3. par. quæst. 30. art. 2. ad 4. *Quidam dicunt*, inquit, *Gabrielem fuisse de supremo Ordine Angelorum, propter quòd Gregorius dicit: summum Angelum venire dignum fuerat, qui Summum omnium nunciabat. Sed ex hoc non habetur, quòd fuerit summus inter omnes Ordines, sed respectu Angelorum: fuit enim de Ordine Archangelorum. Unde & Ecclesia eumdem Archangelum nominat: & Gregorius ipse dicit in Homilia de centum ovibus, quod Archangeli dicuntur, qui summa annunciant. Satis est ergo credibile, quòd sit summus in Ordine Archangelorum. Et sicut Gregorius dicit, hoc nomen officio suo congruit: Gabriel enim Dei fortitudo nominatur. Per Dei ergo fortitudinem nunciandus erat, qui virtutum Dominus, & potens in prælio ad debellandas aereas potestates veniebat*.

V. Gabrielem, in eo ferendo nuncio Virgini conspicuum, humanam speciem retulisse, nemo, quem noverim, vertit in dubium. Id enim evincit Scripturarum, ac Patrum auctoritas. Lucas siquidem Angelum ad Virginem *ingressum* scribit, locutum cum illa, ac tum demum finita legatione *discessisse*: quæ tria, & corporis motum, & speciem externè exhibitam, & voces humanas haud dubiè referunt. Augustinus autem Serm. 14. de Natali Domini, Virginem ita loquentem inducit: *venit ad me Gabriel Archangelus, facie rutilans, veste coruscans, incessu mirabilis*. Ambrosius quoque lib. 1. Offic. Cap. 28. Angelum apparuisse, ait, *in forma peregrina, quasi de re nova, & peregrina nuncium portantem*. Et Joannes Chrysostomus Homil. 4. in Matth. *Angelus*, inquit, *non in somnis, imò visibiliter Virgini adstitit. Nam quia magnam valdè revelationem accipiebat ab Angelo, egebat ante tanta rei eventum visione solemni*.

Suadet hoc idem etiam ratio, non una, sed multiplex. Prima à Chrysostomo insinuata: ut certior Virgini visio fieret. Quæ enim oculis etiam subjecta sunt, certiùs, ac firmiùs apprehendimus, quàm quæ imaginamur dumtaxat, solaque mente capimus. Altera, ex Virginis Deiparæ dignitate petita: quæ enim, non mente solùm, sed & corpore Dei Filium paritura erat, non solùm mente, sed & corporis sensu Angelica visione recreanda erat. Quare utraque simul, & intellectuali, & sensibili visione firmata est. Tertia, ex ipsa revelati Mysterii conditio-

tio-

tione delibata ratio est. Cùm enim Deum humanam carnem suscepturum nunciaret Angelus; debuit & ipse humanæ carnis speciem sumere, ut qualecumque rei, quam possibilem Virgini prædicabat, experimentum daret. Quo sensu Tertullianus species humanas Justis, ac Patriarchis veteris Testamenti interdum exhibitas, quibus Deus illis quandoque conspicuus factus est, *Incarnationis tirocinia* vocat, Deique Filii experimenta *hominem inter homines agere condiscentis*.

VI. Id unum aliquibus venit in dubium: Vbi, & quando humanum corpus aptaverit sibi Angelus: in cujus specie, ac forma Deiparæ visus est? Num antequam sese in ejus cellam inferret; num postquam in illam illatus est? Ex Patribus enim, ac maximè ex D. Ambrosio in Cap. 1. Lucæ, & D. Bernardo Serm. 3. *super missus est*, Angelum clauso ostio ingressum esse, liquet: quam ob causam etiam turbatam Virginem plerique putant. Si itaque antequam illuc sese inferret Angelus, corpus aptaverat sibi, ex aere utique condensato, ut fieri solet; introeundo dissipatum est, etiamsi per poros ostii subiisset. Si autem postquam se illuc intulit, peracta res est; aptari intus, formarique hominis corpus, Virgo facilè deprehendit.

Gerræ profectò, eæque germanissimæ. Utrum horum sit factum, quis certò statuat, nullo suffragante Patrum, aut Veterum testimonio? Utrumque tamen citra periculum, & incommodum fieri perinde potuisse, fidentèr affirmo. Primum quidem: quia corpus ante ingressum ab Angelo efformatum induci absque dissipatione potuisset per ostii penetrationem; seu sit illa possibilis Angelo nativa virtute; seu Divina virtute facta sit. Secundum: quia intus perinde efformari potuit corpus humanum, antequam illud Virgini contuendum obiiceretur. Corpora enim ab Angelis efformata, atque assumpta pro ipsorum Angelorum arbitrio aliorum oculos, aut subeunt, aut effugiunt: uni quandoque patent, non item alteri.

VII. Majùs erit operæ prætium investigare, ubi, & quando, quibusve verbis ea peracta sit salutatio? Communem locum, Provinciam ut ita dicam, & Civitatem notat Lucas. *Missus est*, inquit, *Angelus Gabriel à Deo in civitatem Galilææ, cui nomen Nazareth*. Qua in re illud statim videtur incommodi, quòd Joseph, & Maria, utpote Judæ Tribules, si quam fortè domum habebant, hanc in Judæa, quæ Tribus Judæ, & Beniamin in sortem cesserat, habere deberent; non in Galilæa, quæ Tribubus Zabulon, & Nephtali in Terre Sanctæ partitione contigerat. Solvitur tamen, si dixeris, Judæos nulla lege fuisse obstrictos, in suarum Tribuum sortibus habitare, sed id in illorum arbitrio fuisse relictum; etsi agros, & possessiones extra suarum Tribuum sortem habere non possent. Possessionum enim, non habitationum partitio à Josue facta fuerat. Potuerunt ergo Maria, et Joseph fixam Nazarethi in Galilæa habitationem habere, locatam fortè domumculam, aut commodatam, tametsi essent ambo Judæ Tribules, suasque (si tamen pauperculis essent aliquæ) possessiones in Judæa obtinerent. Quibus & illud addi potest, limites à Josue præscriptos Tribuum possessionibus haud ita religiosè fuisse servatos post captivitatem Babilonicam. Tot enim progressu temporis pressa malis, bellis jactata,

afli-

afflicta calamitatibus gens infælix, nec communes Regni, nec peculiares familiarum, ac Tribuum fines servare facilè potuit, sed omnia sus deque misceri passa est vel invita.

Mensem, ac diem peractæ salutationis (de anno enim dicam alibi) ex Ecclesiæ Traditione S. August. lib. 83. Quest. quest. 56. definitam habemus Martii vigesimam quintam: eodem videlicet calculo, quo diem Decembris vigesimam quintam Christi nativitati præfigimus: de quo pleniùs in sequentibus. Totos enim menses novem Christum in Matris utero gestatum credit Ecclesia pro solito cœterorum puerorum more. At non perinde certa est hora diei, qua peracta est salutatio. Qua de causa effectum est, ut Ecclesia fœlix illud fortunatumque peractæ Incarnationis momentum quotidie in fidelium memoriam, venerationemque vocatura, salutationem Angelicam quavis diei parte recitari optet; summo mane, meridie, ac summo vespere: in eo, scilicet, horæ incerto, quo Mysterium illud impletum est. Si quis tamen in re obscurissima conjecturis est locus, peractam Salutationem Angelicam, Deumque in utero virgineo factum hominem existimaverim statim post mediam noctem, ac sub ipsum diei naturalis initium. 1. Quòd hac ipsa hora Christus die 25. Decembris natus sit; sic enim justa novem mensium gestationis in utero mensura impleta est. 2. Quòd id Sapientiæ oraculo significatum videatur Cap. 18., *Cum quietum silentium contineret omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet, Omnipotens Sermo tuus exiliens de cœlo à regalibus sedibus, durus debellator, in mediam exterminii terram prosilivit*. 3. Quòd eadem illa hora Angelus à Deo sit missus ad occidenda primogenita Ægyptiorum, Judæosque ab Ægyptiaca captivitate liberandos. Sic enim figuræ veritas apprimè respondebit. 4. Quòd ea Divo Athanasio sententia steterit: si tamen ejus esset Sermo de Deipara, ubi non longè à fine legimus, *Angelum in exordio diei*, utique naturalis, *Virginem salutasse*. At hujus Sermonis auctorem Athanasii ætate longè esse posteriorem, ac post quintam, & sextam Synodum œcumenicam floruisse, perspectum est.

Peractæ salutationis verba, totumque colloquium Angelum inter, & Virginem habitum syllabatim refert Lucas Cap. 1. à versu 28. ad 38. simplex illud, grave, modestum, quale profectò, & salutantem Angelum, & salutatam Virginem deceat. Quid ergo fingamus aliud: quidve pias quorumdam Patrum paraphrases, quæis mutua verba uberiùs explicarunt, tamquam verè recitatas existimemus; ut ad novem horas prolatum sit salutare colloquium? Quod Antonii Belingenii commentum est lib. 1. de Angelo custode Cap. 4. Nihil hujusmodi ex Lucæ verbis extundi potest. Nec illi ipsi Patres, qui pias illas paraphrases adornarunt, totidem verba ab Angelo, Virgineque prolata à nobis intelligi volunt. Nec tanta loquacitas in seriam tanti Mysterii tractationem admodum conveniret.

Ridendus multò magis Rutilius Benzonius, qui Gabrielem hymno suavissimo, & carmine modulato Virginem salutasse commentus est Cap. 22. ad Psalmum 87. Pseudo-Athanasii suffragio delusus, laudata jam Oratione de Sanctissima Deipara salutationem Angelicam *hymnum* ap-

appellantis. Nam præterquam non est Athanasii, ut diximus, Sermo ille; *hymni* vox in Scripturis, & Patribus non semper strictam pedibus, ac numeris Orationem significat; sed plerumque cum laudatione confunditur: qualis profectò fuit Angelica salutatio.

Inficeta fortasse videri queat B. Petri Damiani commentatio, qui Dei Epistolam à Gabriele ad Virginem allatam dicit, Sermone de Annunciatione, qua tota contineretur salutatio, ut jam non Nuncius Gabriel, sed Tabellarius sit habendus. *Traditur*, inquit ille, *Epistola Gabrieli, in qua salutatio Virginis, Incarnatio Redemptoris, plenitudo gratiæ, gloriæ magnitudo, multitudo lætitiæ continetur*. At virum summum figura metonymiæ usum verisimillimum est, & contentum continentis nomine significasse, Divinumque mandatum, seu verba Dei nomine ad Virginem perferenda Epistolæ nomine designasse. Id ni dicamus, repugnabit Euangelio Damianus. Quæ enim contenta in Epistola notat Damianus, hæc ab Angelo voce recitata memorat Lucas: *Ingressus ad eam Angelus dixit: Ave gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in Mulieribus*.

VIII. Ad hæc ipsa Angeli verba turbatam Virginem subjungit Lucas: *Quæ, cum audisset, turbata est in sermone ejus, & cogitabat, qualis esset ista salutatio*. Miror, in retegenda perturbationis illius causa minùs inter sese congruere Ecclesiæ Patres. Quamquam enim ex aliquo timore ortam illam fateantur universi; propterea quòd, ut eam confirmaret, subjunxit Angelus: *ne timeas Maria*; quæ tamen fuerit causa timoris, non omninò consentiunt. Ambrosius lib. 2. de Abraham Patriarcha Cap. 9. ortum timorem, adeòque & natam perturbationem existimat ex inopinato Angeli viri speciem referentis ingressu: unde, relicta vulgata versionis lectione, *turbata est in sermone eius*, fidenter legit, *turbata est in introitu eius*. At præterquam ab universis, cùm Græcis, tùm Latinis codicibus dissidet, *in sermone ejus* constantèr habentibus: haud satis cum sequentibus Lucæ verbis congruit: *& cogitabat, qualis esset ista salutatio*: quæ certè timorem incussum innuunt, non ex inopinato Salutatoris ingressu, quem ex augusta specie, & circumfuso lumine Angelum esse facilè deprehendit; sed ex ipsa salutationis, seu allati à Deo nuncii insolentia, & excellentia.

Bernardus Serm. 3. *Super Missus est*, incussum timorem, ortamque perturbationem opinatur, partim ex virginali verecundia, quæ tuta licèt, timet tamen; partim ex dubio, num fortè Angelus tenebrarum potiùs, quàm lucis esset ille, qui, datis inter salutandum summis laudibus, dolo malo ad superbiam provocaret. Sed nec illa duo cum Virginis cogitatione, *qualis esset ista salutatio*, sat benè cohærent. Non enim verecundiæ est cogitare, quæ, & qualis salutatio illa foret; sed dub.tationis potiùs, rectùmne illius sensum optimè percepisset. Nec de Salutatore quis esset, sed de Salutatione qualis esset, dicitur cogitasse.

Origenes Homil. 6. in Lucam, & Isidorus Thessalonicensis Homil. de Annunciatione, acceptam timoris, perturbationisque causam obtendunt ex magnitudine, & sublimitate Mysterii ab Angelo denunciati. Verùm admirationem excivisset potiùs Mysterii magnitudo, quàm timorem incussisset. Imminentis etenim mali timor est, non rei præ-

cellentis obventuræ. Aut certè, si timorem etiam incussisset; quanta esset salutatio potiùs, quàm qualis esset, Deipara cogitasset. Nec contra hujusmodi timorem Virginis animum confirmasset Angelus verbis illico subjectis: *Spiritus S. superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi: ideòque quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur filius Dei*: sed veriùs timorem ejus auxisset magis, rei magnitudine magis, magisque amplificata.

Rem ipsam veriùs, ac certiùs attigisse mihi visi sunt Augustinus Serm. 2. de Annunciat., & Gregorius Nyssenus Orat. de Christi Nativitate: qui Mariam virginitati Deo per votum diu antea mancipatæ initio timuisse ajunt; indeque enatam animi perturbationem, donec subjectis Angeli verbis confirmaretur; quibus intellexit, se absque virginitatis jactura futuram Christi Domini Matrem. Cùm enim in ipsis primis Angeli verbis, quibus *in mulieribus benedicta* prædicabatur, nonnihil deprehendisset, quod prolem concipiendam, edendamque redoleret; (hæc enim solita erat in veteri Testamento mulierum benedictio) ac necdùm tunc modum, quo res ipsa perficienda erat, exploratum haberet: timuit, ne cum virginitatis suæ jactura cessura res esset. Idcircò tam sollicitè, quàm modestè quæsivit: *quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Ad quæ subjunxit Angelus: *Spiritus S. superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi*: quæ tenendæ, servandæque virginitatis data securitas fuit, timoremque, animique perturbationem depulit.

IX. Cavendum tamen, ne colendæ virginitatis studium, quo Maria fervebat, Divini mandati observantiæ ab eadem anteponendum existimemus; si quod fortè de violanda ad prolem edendam virginitate præceptum illi fuisset impositum. Quod nonnulli piè, ut videri quidem volunt, imprudentèr tamen, & inconsultè, quantùm arbitror, commentantur. Observantia quippe virginitatis contra Dei præceptum, atque mandatum non actus virtutis est, sed peccatum: votumque, si quod fortè in antecessum emissum est, contrario mandato solvitur. Hinc D. Bernardus summus religionis cultor, & Doctor ita Virginem loquentem inducit, Sermone 4. super *Missus est*: *Si oportuerit me frangere votum* (Deo nimirum ita jubente) *ut pariam talem filium, gaudeo de filio, & doleo de proposito*. Perperam autem, qui contra statuunt, Gregorii Nysseni suffragio gloriantur; quòd laudata Oratione de Christi Nativitate scripserit: *Virginem castitatem Angelicæ apparitioni prætulisse*. De externo quippe Angelicæ apparitionis honore, castitatis cultui haud dubiè postponendo, Gregorius loquitur, non de mandato ipso ab Angelo sibi conspicuo Dei nomine denunciato: cui tantùm abest, ut castitatis observantiam anteponeret Virgo, ut postponeret potiùs, velletque cedere. *Angelus*, inquit Gregorius, *partum denunciat; illa virginitatem complectitur, castitatem præferens Angelicæ apparitioni. Non quòd non esset obediens Divinæ voluntati; sed quòd vellet, si posset, virginitatem conservare*.

X. Sequitur nunc Salutationis Angelicæ clausula, datique à Virgine paritura consensus fructus planè Divinus: Dei, scilicet, facti hominis conceptio purissima, quæ Angelo discedente in utero virgineo Spiritus S. virtute perfecta est. Quæ, ut novam, uberemque dicendi materiam præbet, ita distincta, ac peculiari exercitatione pertractabitur.

EXER-

EXERCITATIO XXVII.

De Christi conceptu peracto in Virginis utero.

I. EXplicato in antedictis Dominicæ Conceptionis nuncio ad Virginem parituram allato, pauca nunc de hac ipsa conceptione in utero virgineo peracta dicenda veniunt, quæ nos haud longo tempore detinebunt. Ne quid ergo indictum prætermittamus, quod ad tanti Mysterii elucidationem conducere valeat; tria ad examen vocabimus, quæ sola reliqua esse videntur. 1. Quandonam Christi conceptio peracta sit? Num sub ipsum Angelicæ salutationis initium, dum ea simpliciter verba protulit Angelus: *Ave gratia plena, Dominus tecum?* Num ad colloquii clausulam, dum suum paritura Virgo hisce verbis dedit assensum: *fiat mihi secundùm verbum tuum?* 2. Sit ne Christus conceptus in utero Virginis? Nec enim defuere, qui contrà senserint. 3. Quas in ea conceptione Spiritus S. partes habuerit. Quas Virgo Deipara? Quæ tria ut semel explanata fuerint, & soluta, nihil erit ultra, quod studiosam juventutem hac in parte morari possit.

II. Et prima quidem controversia, quàm est soluto facilis, si ex Sacris Litteris expendatur, tam erit difficilis, si ad Patrum, veterumque Scriptorum calculos exigatur. Quid enim apertiùs in Evangelio, quàm necdum tunc fuisse conceptum Christum Dominum, dum primùm ab Angelo *gratia plena* dicta est Virgo: cùm toto illo continuato colloquio de hac ipsa conceptione, uti de re nondum peracta, sed peragenda, secum invicem Gabriel, & Deipara colloquantur? *Ecce concipies in utero, & paries filium*, ajebat Angelus; cui Virgo: *quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Ad quæ ille: *Spiritus S. superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi*; Cui demum Virgo: *fiat mihi secundùm verbum tuum*. Quæ omnia, futuram etiam tunc conceptionem indicant, non peractam. Lucas quoque, Cap. 2. v. 21. veluti de suo observat: Nomen Jesu *vocatum fuisse ab Angelo, priusquam in utero conciperetur*: vocatum est autem ab Angelo salutare Nomen in colloquii prosecutione, dum inquit: *vocabis nomen ejus Jesum*; non igitur sub ipsum salutationis initium in utero conceptus est. Angelum etiam legatum ad Virginem constat, ut assensum ejus, quò Dei Mater fieret, obtineret: quem tamen illa non dedit, nisi sub ipsam colloquii clausulam Angelo subjungens: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum*. Quid igitur illam, concepto in antecessum Dei Verbo, Dei Matrem effectam effutiamus?

Nihilosecius ubi Ecclesiæ Patres consulo, Ambrosium, Hieronymum, Petrum Alexandrinum, Gregorium Neocæsariensem, Proclum Constantinopolitanum, Petrum Damiani; aliud mihi subolet, parùmque abest, ut Christum sub ipsum salutationis initium, atque ad prima Angeli verba, quibus *gratia plena* dicta est Virgo, conceptum agnoscam.

Quid enim aliud sibi vult illud Hieronymi Epist. 140. ad Principiam? *Sancta Maria, quia conceperat eum, in quo omnis plenitudo Divinitatis habitat corporaliter, plena gratia salutatur.* Jam ergo conceperat, dum est salutata. Quid aliud illud Ambrosii sonat lib. 2. in Lucam Cap. 1., *Soli Mariæ hæc salutatio servabatur. Benè enim sola gratia plena dicitur, quæ sola gratiam, quam nulla alia meruerat, consecuta est, ut gratiæ repleretur Auctore.* Quid illud D. Petri Alexandrini longè disertius in Actis Concilii Ephesini, & Chalcedonensis? *Tunc Verbum caro factum est, cum Angelus Sacram Virginem ejusmodi oratione salutavit: Ave gratia plena, Dominus tecum: hoc est Dei Verbum tecum est. Nam illa Gabrielis Salutatio Deum Verbum in utero Virginis natum, & carnem factum significat.* Quid illud Gregorii Neocæsariensis, Orat. 2. de Annunciatione, quæ à nonnullis Joanni Chrisostomo tribuitur? *Angelus illis verbis, ave gratia plena, Virginem compellavit, ac salutavit. Qua quidem verborum voce ad eam facta, in ipsa mox auditione, Spiritus S. in immaculatum Virginis templum ingressus est, & sanctificata est mens ejus simul cum membris.* Quid illud Petri Damiani Serm. de Annunciatione? *Etiam antequam ad Virginem Gabriel perveniret, invenit Deum virgineis illapsum visceribus, & majestatem Dei virginalis ventris brevitate conclusam . . . . . unde Archangelus non ait: ave gratia replenda, sed plena: non Dominus veniet in te, sed Dominus tecum: quia inde eam totam sibi rapuerat Spiritus Sanctus, & cælestibus insignierat ornamentis.* Quid illud demum Procli Patriarchæ Constantinopolitani, Orat. 6. in Sanctam Deiparam? *Adeò erat humana mente incomprehensibile Sacramentum, adeòque mirabile arcani partus miraculum: quando & Sancta ipsa Virgo, quæ Deum gestabat Verbum, anceps animi erat de Angeli verbo: gaudebat intus de Incarnato ex ipsa, eique, qui foris alloquebatur, contradicebat: complectebatur Thesaurum vitæ, vocemque salutantis animo volvebat.* Nempe, si benè conjicio, Verbum jam incarnatum, uteroque gestatum, atque conclusum ait Proclus, dum Virgo salutanti Angelo visa est contradicere, inquiens: *quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* dumque cogitabat, quæ, & *qualis esset ista salutatio.*

Sunt hæc, fateor, longè gravissima, & quæ Christum in ipso salutationis Angelicæ proludio conceptum, Deumque factum hominem evincere videantur. Verùm quia incredibile est, Patres multos à recto Euangelii sensu in re etiam compertissima aberrasse: aliisque Patribus longè plùribus, qui Christum nonnisi in ipsa colloquii clausula, ac post datum assensum, à Virgine conceptum existimant, repugnasse: Augustino, scilicèt, Sermone 18. de Sanctis, Gregorio Magno lib. 18. Moralium Cap. 27., Basilio Seleuciensi, Orat. de Annunc., Joanni Damasceno lib. 3. de fide Cap. 2., Bernardo Serm. 4. super *Missus est*, Sedulio lib. 2. Paschal., Prudentio in Carmine contra Homuncionitas, Ruperto lib. 1. de Spiritus S. operibus Cap. 9., Pseudo-Athanasio Sermone de Sanctissima Deipara; idcircò illorum testimonia, tametsi prima fronte disertissima, emollire, atque in rectum sensum inflectere necesse est.

III. Hieronymus igitur, qui Mariam uti gratia plenam ab Angelo salutatam scribit, *quia Christum conceperat*, non id sibi vult, Mariam Christum antea concepisse, quàm gratia plena salutaretur ab Angelo: ecquis id sibi fingat? Sed id unum: præcellsum illum Dei Matris titulum, ad

quem

quem à Deo prædestinata erat, in causa fuisse, cur gratiæ plenitudinem à Deo sit consecuta, atque ut talis ab Angelo salutata. Quo perinde sensu, Ambrosius Mariam *gratia plenam* ab Angelo dictam ait, *quæ sola gratiæ Auctore repleta est*: non tamen quia jam tunc repleta esset: sed quia summum illud decus, ad quod jam erat à Deo destinata, eam in illa gratiæ plenitudinem requirebat, qua tunc erat ornata, cum salutabatur ab Angelo.

Petrus Alexandrinus totam, & integram salutationem intelligit, non priorem dumtaxat partem ejus; etsi ex prioribus dumtaxat verbis, ut moris est, eam indigitet, ut videlicet sensus sit. Verbum factum esse hominem, dum absoluta est Angelica salutatio, eidemque dedit assensum. Integra enim salutatio Verbum significat Incarnatum, seu factum hominem, non priora dumtaxat verba ab Angelo pronunciata: cùm, quæ subinde sequuntur, *Ecce concipies in utero*, Verbum significent concipiendum, non conceptum. Idem Gregorii Neocœsariensis intellectus est: ideò vel maximè, quòd Spiritum Sanctum in Virginis uterum ingressum dicat, non in ipsa verborum Angelicorum prolatione, *sed in ipsa mox auditione*; dum, scilicet, illis auditis, assensus à Virgine præstitus est.

Petri Damiani auctoritas perperam obtruditur. Nihil enim hujusmodi habet in Oratione de Annunciatione, qualis in ejus operibus prostat: sed potiùs oppositum legitur, nempe: *Missus est Gabriel Angelus à Deo ad Virginem: quæ, postquam ei Gabriel locutus est, sensit Deum suis illapsum visceribus, majestatemque illius virginalis ventris brevitate conclusam*. Quæ verba Christum conceptum indicant ad salutationis Angelicæ clausulam. Inepti autem, insulsique interpolatoris audacia fuit, quòd Petri Damiani sermonem apocryphis D. Bernardi Sermonibus inserens, (illic enim extat hodie sub titulo Sermonis 2. de Conceptione) recitatam modò periodum vitiarit, corruperit, inquinarit; ac pro eo, quod verus Auctor scripsit, *postquam ei Gabriel locutus est*, de suo ille posuerit, *antequam ad Virginem Gabriel perveniret*: futilemque proprio marte rationem addiderit, qua infartum errorem communiret: *Archangelus non ait, ave gratia replenda, sed plena: non Dominus veniet ad te, sed Dominus tecum*: Quod ad Incarnationem in ipsa priorum illorum verborum prolatione peractam demonstrandam quàm sit frivolum, nemo non videt. Cum ea Angelica verba, *Ave gratia plena, Dominus tecum*, non ad Dei in utero Virginis præsentiam per Incarnationem referantur; sed ad peculiarem sanctificationem, & dilectionis gratiam, qua Deus Virginem etiam ante nuncium Angelicum prosequebatur. Aut si ad Dei præsentiam per Incarnationem referri quis velit; ad eam utique refertur, non quæ jam esset, sed quæ proximè foret. Præsertim cum eæ voces, *Ave gratia plena, Dominus tecum* verbo careant præsentis temporis, absolutèque proferantur, ut ad futurum etiam tempus trahi possint.

Unus superest Proclus Patriarcha Constantinopolitanus, cujus verba superiùs recitata in rectum sensum flecti nequeant. At unius dumtaxat Scriptoris auctoritas, cæteris Ecclesiæ Patribus diffidentibus, fluxa est.

Maxi-

Maximè cùm illa ejus in Sanctissimam Deiparam Oratio, unde recitata verba excerpta sunt, næniis, nugis, ineptisque collocutionibus infarta sit, nec erroribus prorsus immunis; quæ vim illi omnem, & auctoritatem eripiant. Quos inter errores, non infimus ille est, qui in hac ipsa recitata sententia continetur; quo nempe Deiparam Virginem salutanti Angelo *contradixisse* comminiscitur.

IV. Sed de his fusiùs, quàm par erat, fortassè diximus. Nunc altera quæstio nos urget antiquis Theologis ignorata, quamque nos ipsi intactam relinqueremus, nisi ad eam agitandam imprudens, & inconsulta quorumdam pietas provocasset: num in Virginis utero, an autem in corde ejus, aut certè in parte cordi proxima conceptus sit Christus? Fuit enim, vertente sæculo decimosexto, qui istud alterum delirarit, Petrus Lucensis Canonicus Regularis, falsa mulierculæ cujuspiam testificatione delusus, quæ id sibi per somnium divinitùs patefactum affirmaret, ratus novo illo invento Christi honori, ac dignitati multò meliùs consultum iri.

Consultum tamen minimè fuisse, ex Sacris Litteris liquet; ex quibus quid verus Christi honor postulet, nosse licet. Quoties enim Christi Domini conceptionem memorant, totiès fermè in utero, aut in ventre, in quo uterus ipse est, factam contestantur. Matthæi Cap. 1. v. 18. *Inventa est in utero habens de Spiritu Sancto*, v. 23. *Ecce Virgo in utero habebit*. Lucæ Cap. 1. v. 31. *Ecce concipies in utero, & paries Filium*, v. 41. *Benedictus fructus ventris tui*. Lucæ Cap. 2. v. 21. *Priusquam in utero conciperetur*. Lucæ Cap. 11. v. 27. *Beatus venter, qui te portavit*. Liquet id perinde ex Patribus, qui eo maximè titulo Virginis uterum miris laudibus celebrant, quòd Christum complexus sit, foveritque, donec eum in lucem emitteret. Quos inter præcipui sunt, Tertullianus lib. de Carne Christi Cap. 4., Origenes Homil. 14. in Lucam, Gregorius Neocæsariensis Orat. 2. de Annunciatione, Gregorius Nyssenus Oratione de Nativitate, Epiphanius Oratione de laudibus Deiparæ, (non Magni Epiphanii Salaminæ in Cypro Episcopi Oratio illa est, sed alterius recentioris cognominis, & Insularis Episcopi.) Augustinus Oratione contra Judæos, & Paganos Cap. 9. Ambrosius lib. de Institut. Virgin. Cap. 14., Hieronymus in Psal. 18., Fulgentius Sermone de laudibus Deiparæ, Proclus Homil. de Christi Nativitate, Andreas Jerosolymitanus Orat. in Salutationem Angelicam, Hildephonsus lib. de perpetua virginitate, Petrus Damiani Serm. de Annunciatione, Bernardus Sermone de Assumptione.

V. Nec audiendi, qui ad tuendum Petri Lucensis errorem, fortasse reponerent, *virginei uteri* vocem, de quo Sacræ Litteræ, Patresque Ecclesiæ tam multa, atque miranda præclarè dixerunt, latiùs accipi; ut nimirum ventrem superiorem, seu thoracem, ipsumque etiam cor, aut certè partem cordi proximam complectitur. Id enim vera, propriaque vocis hujus significatio non patitur. Ac si ita communissimas voces in alienum sensum detorquere licet, nihil jam certi ex Sacris Litteris, Patribusque licebit extundere. Certè uteri vocem stricto sensu intellexit Virgo Deipara, dum dicenti Angelo: *ecce concipies in utero, & paries Filium*; illicò

illicò reposuit: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Si enim se in corde, aut juxta cor concepturam intellexisset, quò sanè viri opera non pertingit, frustra se virum non cognoscere reposuisset, ut patrandi miraculi modum addisceret.

Accedunt momenta rationum, quæ, & suffugium illud occludant, & Petri Lucensis commentum ab imo suffodiant. 1. Nulla in corde, aut juxta cor cavitas extat, ubi concipi, formari, foverique possit fœtus humanus: ac si qua fortè cavitas esset, non esset illa ad fœtum formandum, fovendumque à natura destinata: Christus autem, ut loquitur D. Ambrosius, *secundùm conditionem naturæ in utero fœmineo fuit*. 2. Si illic Christi corpus formatum esset, continuo per menses novem miraculo fuisset opus, ne Deipara à fœtu illic apposito suffocaretur: miracula autem arbitrio fingere, ac sinè teste, non licet 3. Virgo Deipara, post menses à salutatione Angelica circiter tres, externa, palamque patentia graviditatis signa dedit; propter quæ apud Josephum patrati Mysterii, atque prodigii nescium in aliquam adulterii suspicionem venit; utique ob ventrem intumescentem, Matth. 1. Si etenim pectus illi juxta cor intumuisset, non in patrati adulterii, sed in contracti morbi alicujus suspicionem venisset: nec dimittenda fuisset ut lapsa, sed curanda ut ægra. In utero ergo, unde graviditatis signa prodibant, fœtum conceperat, gestabatque Virgo, non juxta cor. 4. Virgo partui proxima *prægnans* in Euangelio dicitur, Lucæ 2. *ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore prægnante*: quo nomine ea solùm intelligitur mulier, quæ infantem egressui proximum gestat in utero. Quæ enim, aut in corde, aut in stomacho, aut alia corporis sui parte gestaret puerum, prægnans ineptissimè diceretur. 5. Virgo veri, propriique nominis Mater est Christi Domini: non esset autem, nisi accepta Spiritus Sancti virtute, loco subinde à natura destinato, ac naturalibus instrumentis, & organis ad ejus corporis formationem concursum omnem adhibuisset, quem solent cæteræ matres adhibere. Uti nec Pater, nec Mater Evæ dicitur Adam, quamquam ex aliqua ejus parte à Deo formata sit. Locus autem ad conceptionem à natura destinatus, uterus est, naturæ instrumenta, & organa illic extunt, ac vigent. Qui ergo Christum extra uterum in corde, aut juxta cor conceptum effutit, Matris honori detrahit, nobilissimumque illi titulum eripit; dum honori Filii, dignitatique consultum vult.

VI. Sed nec Filii honori consulit systema illud absurdissimum. *Honor* quippe *Regis judicium diligit*: nec qualis libet, lubetque, fingi debet, sed qualis Sacris in Litteris definitus est. Ex quo enim pro salute hominis verus homo fieri voluit, verusque hominis filius; id verus ejus postulabat honor, ut verè conciperetur, verè nasceretur ex Matre. *Misit enim Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos, qui sub lege erant, redimeret*. Ad Galatas 4. v. 4. Id si fortè humanæ menti minùs honorificum videatur, non idcircò negandum est; ne & pari licentia Christum flagellis cæsum, spinis in ludibrium coronatum, Cruci suffixum, & cum iniquis reputatum negemus; quæ multò magis indecora videri possent: sed Hieronymi recolenda sententia est, lib. contra Helvidium Cap. 9.

Quantò

Quantò sunt humiliora, quæ pro me passus est, tantò plus illi debeo: ista nec erubescimus, nec silemus. Matris uterum, tametsi virgineum, adhuc tamen Divinæ Majestati concipiendæ, fovendæ, gestandæ indignum profitetur Ecclesia in pia illa solemnique precatione, cujus auctores Augustinum, & Ambrosium perperam vulgus facit: *Tu ad liberandum suscepturus hominem, non horruisti Virginis uterum*: non ideò tamen negat, sed ob id ipsum summas illi gratias agit, veneraturque impensiùs.

VII. Nec quemquam movere debet, quòd Virgo *Christum corde concepisse* quandoque legatur: ut apud Prudentium in Carmine contra Homuncionitas.

Virginitas, & prompta fides Christum bibit alvo
Cordis, & intactis condit paritura latebris.

Et in sexto Responsorio festi Circumcisionis: *Confirmatum est cor Virginis, in quo Divina Mysteria Angelo nunciante suscepit.* Figuratæ enim, non propriæ locutiones illæ sunt, quibus, non tam nudam Virginis conceptionem expressam voluere, quàm fidem, charitatem, ac pietatem, quæis Christum concepit utero. Aut certè cùm Virgo Christum non uno modo conceperit, sed duplici: fide primùm, ac spiritu, dum nuncianti Angelo fidem dedit: tum carne, dum obumbrante Spiritu Sancto Christi corpus utero complexa est: juxta celebratum illud Divi Augustini lib. de Sancta Trinitate Cap. 3. *Beatior fuit Maria percipiendo fidem Christi, quàm concipiendo carnem Christi . . . . . Materna propinquitas nihil Mariæ profuisset, nisi fœliciùs Christum corde, quàm carne gestasset*: priorem conceptionem ea loquendi formula expressam voluere, non alteram, quam aliis ibidem verbis, iisque propriis significarunt. Prudentius quidem ita canens:

Intactam talami virtus Divina puellam
Sincero afflatu per viscera casta maritat.
Ipsa coruscantis monitum Sacra Virgo ministri
Credidit, atque ideò concepit credula Christum.

En tibi Christum castis visceribus conceptum. Responsorium autem sextum: *Confirmatum est cor Virginis, in quo Divina Mysteria Angelo nunciante suscepit, quæ speciosum forma præ filiis hominum castis concepit visceribus.*

Eodem sensu accipiendæ veniunt aliæ loquendi formulæ Patrum, Scriptorumque Ecclesiasticorum, qui vel Virginem *aure concepisse*; vel Dei Verbum *ad Virginem per aurem illapsum esse*, pronunciarunt: ut est apud D. Augustinum Serm. 10. de Tempore, Gregorium Neocæsariensem, seu Joannem Chrysostomum Orat. 2. de Annunciatione, Proclum Constantinopolitanum Homil. de Incarnatione. Figuratæ, non propriæ formulæ illæ sunt, quibus id unum significatur: vocem Angelicam Virginis aure perceptam, cui & ipsa fidem adjunxit, primum veluti instrumentum fuisse, quo illa ad Christum utero concipiendum adducta fuit. Persatuum quippe esset, Virginem aure ipsa, tamquam efformandi fœtus officina concipientem sibi fingere. Nec Divinum Verbum sua ipsius natura immensum, aure, vel ore, aliave corporis forata parte in Virginem illabi opus habuit, ut humanæ illic naturæ uniretur, quod ibi semper fuit, & est; etsi non illic semper humanam naturam hypostaticè terminasset.

nasset. At quibus possunt verbis, tanti Mysterii excellentiam, & magnitudinem Patres exprimunt.

Turgidior fortasse, ac nimio major S. Fulgentii metaphora videri poterit, Sermone de laudibus S. Mariæ: *O commercio sinè sordibus facta; ubi maritus sermo est, & uxor auricula.* Sed & ille sermonem Angelicum *maritum* dixit, quòd externum virginalis fœcunditatis instrumentum fuerit, Mariam ad præstandum assensum invitans: Virginis auriculam *uxorem* vocitavit; quòd organo illo excepta sit Angelica vox fœcunditatis nuncia, & administra.

VIII. Tertium demum, quod nos initio promisimus tractaturos, quoniam peculiarem difficultatem habet, peculiariter quoque explicandum est: quas, scilicet, in hac mira Christi Domini conceptione partes habuerit Spiritus Sanctus, quas Virgo Deipara? Quod ita breviter ex Doctoris Angelici mente expediri potest. Spiritus Sanctus purissimum Virginis sanguinem ad Dominici corporis formationem necessarium deduxit in uterum tamquam ad naturalem hujusmodi opificii officinam: sacrum illic corpus effinxit, instruxit organis, animavit; creatam, scilicet, animam aptato, instructoque corpori uniendo: Virgine materiam omnem, atque substantiam, operamque à vulgaribus matribus in suorum fœtuum formatione præstari solitam, conferente. Uno verbo, quidquid activæ virtutis, & efficaciæ in virili semine solet esse, hoc excellentiori modo Divinus præstitit Spiritus: quidquid corporalis substantiæ est in fœtum transformandæ, de Virgine sumpsit, non de sua substantia contulit; imò conferre omninò non potuit. Non sic tamen se res habuit in humanitate Divinitati unienda, ut & ipsa in Filii persona subsisteret. Unius enim Dei id opus fuit, nihil ad id Virgine Matre conferente.

Hinc latissima via patet, qua Patres inter se specie tenùs dissidentes mutuò concilies: quorum alii Spiritum Sanctum seminis vices in Christi conceptione gessisse ajunt, ut Joannes Damascenus lib. 3. de fide Cap. 2., & Auctor Operis imperfecti in Matthæum apud D. Joannem Chrysostomum, Homilia 1. Alii diffitentur, ut D. Augustinus in Enchiridio ad Laurentium Cap. 38., & 39. Priores enim seminis vices egisse Spiritum Sanctum asseruere, illius dumtaxat spectata activa vi, atque virtute: alii pernegarunt, spectata seminis substantia corporali, quam de suo Spiritus minimè contulit, sed totam de Virgine sumpsit.

Patet & via expeditissima, qua quæstionem alteram solvas ab Augustino fusiùs agitatam, Capitibus 37. 38. 39. Enchiridii ad Laurentium: Cur Spiritus Sanctus Christi pater secundùm humanam naturam non sit, qui tantas in ejus formatione partes habuit. Nempe ideò non est pater, quia nihil de sua substantia ad ejus formationem contulit: nec fœtum ejusdem secum naturæ produxit. Quæ duo ad generationem, unde patris titulus oritur, Physici postulant. Cum contrà, verè, propriéque Christi Mater Virgo sit, quæ & concursum omnem, quem solent cæteræ matres, ad illius corporis formationem adhibuit; & suam ipsius substantiam contulit, & ejusdem secum naturæ fœtum edidit. Num

autem perinde Dei Mater habenda sit, adversus Nestorianos loco suo disputabitur.

Cœterùm dum Spiritum Sanctum activum Dominicæ conceptionis principium dicimus, non ideò tamen Patrem Æternum, ac Filium ipsum seclusos volumus: cùm externa Dei opera totius Trinitatis communia sint. Sed quadam locutionis proprietate id operis Spiritui Sancto specialiùs adjudicamus. Idque triplici de causa à Doctore Angelico insinuata 3. parte quæst. 32. art. 1. in Corp. 1. Quia Christi Domini Incarnatio Divini amoris opus est, juxta illud Joannis 3. *Sic Deus dilexit Mundum, ut Filium suum Unigenitum daret.* Amor autem Spiritui Sancto tribuitur, ut potentia Patri, sapientia Filio. 2. Quia opus est maximè gratuitum, seu ex sola Dei gratia profectum; quod proinde Spiritui S. adjudicatur. 2. Cor. 12. *Divisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus.* 3. Quia ad peculiarem humanitatis Christi sanctificationem valuit Incarnatio, juxta Angeli pronunciatum Lucæ 1. *Quod nascetur ex te Sanctum vocabitur Filius Dei.* Sanctificatio autem proprium Spiritus Sancti opus dicitur esse.

Si verò in Christi Domini conceptione, non ipsam corporis formationem, & animationem spectes; sed ejus cum Dei Verbo unionem, quæ propriè Incarnatio est; hæc spectata quidem ut actio, totius, modo jam dicto, Trinitatis est opus: at ut humanæ naturæ terminatio est, sustentatio, atque, ut Schola loquitur, *suppositatio*; hæc nec Spiritus Sancti, nec totius Trinitatis, sed solius est Filii, qui solus dicitur factus homo.

EXER-

EXERCITATIO XXVIII.

De Virginis peregrinatione in montanam Judææ regionem suscepta; ejusdemque ad cognatam Elizabetham officioso aditu.

I. UT sese Virgini Christum Dominum pariturae subduxit Angelus, Deusque homo factus in ejus sese immisit uterum: peregrinationem in montanam Judææ regionem suscepit Diva Mater, cognatamque Elizabetham officiosa salutatione convenit. Non civilis dumtaxat urbanitatis officium illud fuit, sed sacrum, religiosum, ac planè Divinum, Mysteriorumque plenissimum, quorum nobis ad præsens explicatio relicta est. Horum aliqua susceptum iter proximè contingunt: alia factæ salutationis fructus uberrimos: postrema totius officiosi aditus clausulam complectuntur. De suscepto itaque itinere primo loco exponere juvat: quo distinctè tempore illud Virgo susceperit? Quo fine, quove consilio? quò perrexerit? quocum tandem susceperit iter? De singulis quippe multas multi fabulas narrant.

II. Excepta salutatione Angelica, hac ipsa die, nulla interposita mora, Virginem peregrinationem suscepisse, seque itineri dedisse, existimarunt Theophylactus, & Beda; ob id fortè, quòd illam *cum festinatione abiisse* scripserit Lucas Cap. 1. v. 39. Verùm aliud longè est, susceptum semel iter facere festinantèr, quod de Virgine scripsit Lucas: aliud, Angelo discedente, iter confestim arripere, quod apertissimè negat. Ait quippe: *Et discessit ab illa Angelus. Exurgens autem Maria in diebus illis abiit in montana cum festinatione in Civitatem Juda*: In illis, inquam, diebus, quæ loquendi formula susceptum iter innuit, non qua die Angelicam salutationem excepit, sed eo circiter tempore, ac post exactos dies aliquot; ne fortè, si suis insalutatis abiret, suspicionem fugæ relinqueret.

III. Illud potiùs scire juvat, qua de causa, quove consilio peregrinatio illa à Maria suscepta tunc sit. Nec enim defuere, qui de Virgine hac in parte minùs dignè senserunt; Theophylactus, Euthymius, Bonaventura, qui explorandæ veritatis causa susceptum ab ea iter existimant: probatura, scilicet, verane Angelus nunciasset, dum ait: *Ecce Elizabeth cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua; & hic mensis sextus est illi, quæ vocatur sterilis*: aut certè majorem experimento ipso dictorum illorum certitudinem quæsitura. Veriùs longè, digniùsque de Virgine pronunciavit Ambrosius lib. 2. Comment. in Lucam: *Ubi hoc audivit Maria, non quasi incredula de Oraculo, nec quasi incerta de nuncio, nec quasi dubitans de exemplo*: (sibi ab Angelo dato sterilis Elizabethæ sextum jam graviditatis mensem ducentis) *sed quasi læta pro voto, religiosa pro officio, festina præ gaudio in montana perrexit*. Eccur enim Angelici verbi veritatem explora-

 tura,

tura, majoremve illius certitudinem quæsitura peregrinationem suscepisset, quæ tanta firmitudine Cœlesti Nuncio fidem adjunxerat, ut diceret: *Ecce Ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum*: quæque de data verbis Angelicis fide ab ipsa Elizabetha impensè laudatur: *Beata quæ credidisti, quoniam perficientur ea, quæ dicta sunt tibi à Domino*. Neque verò reponi potest: credidisse Virginem, quod sibi de se fuerat nunciatum, non quod de cognata Elizabetha. Fides quippe, aut nulla, aut integra est: & si, quod difficilius est, Virgo credidit; se, scilicet, illæsa virginitate parituram; quidni quoque credidit, quod facilius; vetulam depulsa demùm sterilitate concepisse?

Non itaque explorandæ veritatis causa peregrinatio suscepta est. Quorsum ergo, inquies? Dicam breviter. Duplex hic finis secernendus est: Virginis unus peregrinationem suscipientis; Dei alter bonam hanc illi mentem singulari quodam afflatu injicientis. Deus certè ea Virginis peregrinatione illud citra dubium intendit facere, quod in ea, ac per eam prodigialitèr factum est: Elizabetham, scilicet, ejusque in utero inclusum Joannem Spiritu Sancto replere; Dei jam facti hominis notitiam utrique tradere, ut illum suo uterque modo prophetaret. At Virgo ipsa, cui hanc suscipiendæ peregrinationis mentem Spiritus Sanctus indiderat, id unum, cum sese dedit itineri, intendit animo: Divinam voluntatem implere. Ut enim sapienter observat Card. Toletus Annotatione 115. in Cap. I. Lucæ: *Non habemus certitudinem ullam, neque ex Scriptura ipsa, neque ex Traditione, nec ex Patrum doctrina, Beatam Virginem hæc omnia, quæ subinde per illam prodigialiter facta sunt, novisse tunc, cum profecta est*. Unde ingens illi, in obeunda peregrinatione, fidei, & obedientiæ accessit meritum.

IV. Iter illam egisse, Josepho comite, vulgus putat: quòd jam essent Matrimonio juncti. At juncti licèt essent, Josephum tamen ivisse comitem, non est verisimile. Liquet quippè ex Euangelio, Matth. I. v. 19. Josephum, Maria ex peregrinatione subinde reduce, Divinæ illius fœcunditatis Mysterium ignorasse; ac de illa sinistrum quidpiam fuisse suspicatum, ubi gravidam deprehendit, deque illa dimittenda cogitasse. Mysterium porrò novisset, Divinamque sponsæ graviditatem intellexisset, si factus viæ comes, patrata in Zachariæ domo prodigia suis ipse oculis usurpasset, vocemque cognatæ Elizabethæ inaudiisset: *Benedicta tu inter Mulieres, & benedictus fructus ventris tui: & unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini ad me?* Non ergo Josepho comite fecit iter: sed, vel sola fecit, ne quem secretorum, quæ tunc Deus volebat occulta, haberet conscium: vel, quod postulare videbatur honestas, & pudor, sumpta sibi socia prudenti, gravique Matrona. Quod utrumque tamen incertum est. Quare castiganda omninò venit Pictorum audacia, qui, ubi officiosum illum Mariæ Virginis ad cognatam Elizabetham aditum adumbrant penicillo, ambasque Matres inter se consalutantes repræsentant; binos quoque seniculos Josephum, & Zachariam mutuæ salutationis officium invicem peragentes effingunt. Bina utique stoliditate. Namque Joseph, ut probavimus, procul aberat: Zacharias verò surdus æquè

erat,

erat, ac mutus, peragendæ consalutationi parùm idoneus. Mutum quippe disert è testatur Euangelium Luc. 1. v. 20., *Ecce eris tacens, & non poteris loqui usque in diem, quo hæc fiant*, seu nascatur filius: Surdum probat ejusdem Capitis versiculus 26. *Innuebant patri ejus, quem vellet vocari eum*: nutibus enim Zachariam interrogare non fuisset opus, nisi fuisset & surdus. Unde pro eo, quod in Vulgata legimus, *Eris tacens, & non poteris loqui*, (quæ tautologia videtur esse) plerique Veterum legunt: *Eris surdus, & non poteris loqui*.

V. Difficilioris inquisitionis fuerit, in quam distinctè Civitatem iter intenderit Virgo, Zachariæ domum, ubi salutaret Elizabetham, aditura. Nihil enim distinctè notat Euangelium; sed *in montana, in Civitatem Juda* abiisse, simpliciter dicit. Unde tanta opinionum orta varietas. Jerosolymam aliqui putant, alii Bethleemum, alii Macherontem, nonnulli Emmaus, plerique Hebronem, certa omnes ratione, atque auctoritate destituti. Jerosolyma quippe, non ad Juda, sed ad Tribum Beniamin pertinebat: utque erat Regni sedes, ac Religionis centrum, nusquam Sacris in Litteris vago illo, atque obscuro *Civitatis Juda* nomine designatur, sed suo ipsius proprio. Bethleem, Judæ quidem Civitas erat; at non item Sacerdotalis, in qua Zacharias Sacerdos fixam domum habere posset. Quod idem de Emmaus, & Macheronte dicendum. Ut sileam, Macherontem in Tribu Ruben, non in Tribu Juda fuisse sitam. Quæ demum superest Hebron, (cui & nomen est Cariatharbe) ea quidem, & in Montanis sita erat, & in Judæ Tribu posita, & Sacerdotibus in partitione Terræ Sanctæ ad habitandum attributa: Josue 21. v. 23. Quæ res multis fucum fecit, ut eam à Luca vago illo *Civitatis Juda* nomine designatam arbitrarentur. Verùm cùm vagi hujus nominis octo aliæ Civitates essent, *Lobna, Jether, Estemo, Holon, Dabir, Ain, Jeta, & Bethsames* laudato Josue loco perinde notatæ: quis certò statuere audeat, quam ex omnibus Lucas velit intelligi? Imò, cùm tot titulis præstaret *Hebron* totius Judæ Tribus urbs maxima, ac etiam Tetrapolis per septem annos Davidis Regia, ac olim sub Chananæis Imperii sedes omnium antiquissima: minùs profectò verosimile est, Lucam vago illo, obscuroque nomine Hebronem designasse. Quam igitur Civitatem adierit Virgo cognatam Elizabetham salutatura, nemo nisi temerè certò definiet. Idque unum nobis innotescere voluit Deus: in montanam Judææ regionem Virginem contendisse, ut suscepti itineris asperitatem, ac longitudinem nosceremus. Quatriduo siquidem distat hæc Nazaretho.

VI. Sequitur de factæ salutationis fructibus ut dicamus. Hos paucis complexus est Lucas v. 41. *Factum est, ut audivit salutationem Mariæ Elizabeth, exultavit infans in utero ejus; & repleta est Spiritu S. Elizabeth*. Geminum, scilicet, fructum ex facta salutatione consecutum insinuat: Joanni alterum obvenientem; exultationem nimirum in utero: alterum Elizabethæ; datam illi Spiritus Sancti plenitudinem. De quibus multa sunt, quæ vertuntur in dubium.

Ac primò de Joannis exultatione, quæ, & qualis illa fuerit, acriter disputatur. Num, videlicet, motus ille, atque subsultus in utero secundùm

dùm naturam fuerit, an supra naturam? Num ex rationis usu, quo Christum in Virginis utero gestatum nosceret, ortum habuerit? Num inditus illi tunc rationis usus momentaneus veluti fuerit, ac transitorius; an deinceps ad ortum usque continuatus? Num ex tunc sanctificatus sit Joannes; quove genere sanctitatis?

Fuere enimverò ex Heterodoxorum grege non pauci, qui nil nisi secundùm naturam in ea Joannis exultatione deprehenderint: merumque puerili subsultum sint opinati ex ipsa Matris ejus ad Virginis adventum gestientis exultatione profectum. Quòd nempe naturale sit pueris, ut gaudio gestiente matre, ipsi quoque moveantur in utero, ac modo quodam exiliant. Quare quod subinde dixit Elizabetha v. 44. *Exultavit in gaudio infans in utero meo*, sic accipiunt Novatores, ut in gaudio matris, non suo ipsius gaudio exultaverit Infans; motuque corporis tantùm, non animi exilierit. Impiè tamen illi, & imperitè. Quamquàm enim occlusi in utero pueri motus aliquis ex gestientis matris lætitia naturaliter edi possit: ipsoque etiam naturæ ductu, atque instinctu subsiliat interdùm puer, agiteturque: quo pacto Jacob, & Esau in utero Rebeccæ rixatos legimus, Genesis 25. v. 22., eum tamen Joannis subsultum, non à natura fuisse, sed ex peculiari Spiritus Sancti motu, atque impulsu; nec corporis tantùm motum fuisse, sed animi, ex ipsa Angeli Zachariam ejusdem parentem præmonentis testificatione habemus, Lucæ 1. v. 15. *Spiritu S. replebitur adhuc ex utero matris suæ*. Neque enim completum id fingi potest, nisi dum ad repentinum Christi utero virgineo conclusi adventum dicitur exultasse. Tantùmque abest, ut ex matris gaudio exilientis pueri motus sit obortus; ut contrà potiùs, ex ipso exilientis pueri motu, (unde Deum advenisse deprehendit Elizabeth) matris gaudium sit enatum. Quod non obscurè notavit Lucas: *Ut audivit salutationem Mariæ Elizabeth, exultavit infans in utero ejus; & repleta est Spiritu S. Elizabeth*: ut Deum, Deique Matrem agnosceret. Apertiùs verò Patres: Ambrosius lib. 2. Comment. in Lucam: *Exultavit Infans, & repleta est Mater. Non priùs repleta Mater, quàm filius; sed cum filius esset repletus Spiritu Sancto, replevit & Matrem. Augustinus Epist. 57. ad Dardanum, nunc 187. Repleta est Spiritu S. Elizabeth, quo proculdubio revelante cognovit, quid illa exultatio significaret Infantis: idest, illius venisse Matrem, cujus Præcursor ipse, & monstrator futurus esset*. Unde paucis interjectis subinde colligit, quod hìc adversus Heterodoxos maximè quæritur: *Joannes nondum in hanc editus lucem, tamen exultavit in gaudio: quod utique nisi operatione Spiritus S. fieri potuisse, quis credat?*

VII. Meliores fortassè Theologi, at pejores certè Philosophi sunt habendi somniatores nonnulli, quos tacitis nominibus carpit Vincentius Regius lib. Elucidarii Cap. 6., qui cùm Joannis exultationem præter naturam, ac miraculo factam agnoscant, motum tamen illum, atque subsultum accidisse ajunt ex conversione faciei Joannis ipsius versùs Virginem, Christumque in ea latentem. Putant, scilicet, ii, ita puerum in utero fuisse positum, ut faciem in matris dorsum haberet obversam; atque adeò, ut Christum adoraret, faciem versùs matris abdomen obvertisse: unde subsultus ille sit factus, de quo loquitur Evangelium. Ecquis tales mihi

mihi Philosophos dedit, de pusionum in matrum uteris situ tam stultè, tam inaniter delirantes? Faciem enim suis ipsorum genibus applicitam habere parvulos in glomum veluti convolutos, quandiu in matrum uteris delitescunt, docent Physici, ac cœteri quique naturæ speculatores. Sed & idem de Christo urgeri posset argumentum; si, quod isti somniatores effutiunt, veritatem haberet. Cùm enim ipse eadem positione locatus esset, qua cœteri parvuli: si vultum ad Virginis Matris dorsum obversum habuit; debuit ipse quoque ad Matris abdomen obverti; ne ad officiosum Joannis motum inurbanè agere videretur. Apage nugas.

VIII. Videndum meliori titulo, num ex rationis usu, quo Christum in Virginis utero gestatum noverit, ortum habuerit exultatio? Habuisse non dubitaverim, Christumque novisse. Ecquod enim absque rationis usu gaudium illi esse potuit; quæve sinè animi sensu Spiritus Sancti plenitudo? Quod tamen utrumque illi tunc inditum notat Lucas, v. 44. *Exultavit in gaudio Infans:* & v. 15. *Spiritu S. replebitur adhuc ex utero Matris suæ*. Hoc ipsum verbis amplissimis testantur Patres omnis ætatis, Sacrarumque Scripturarum Interpretes: Origenes Homil. 10. in Lucam, S. Irenæus lib. 3. adversùs hæreses Cap. 18., S. Joannes Chrysostomus Homil. 2. de S. Joanne, S. Ambrosius lib. 5. de fide Cap. 4., & Sermone 63., S. Hieronymus in Dialogo adversùs Luciferianos, S. Leo Serm. 4. de Epiphania, S. Cyrillus Jerosolymitanus Catechesi 3., S. Gregorius Magnus lib. 7. Moralium Cap. 5., S. Maximus Homil. 2. de Nativitate S. Joannis, S. Petrus Chrysologus Serm. 84., S. Bernardus Serm. de Nativit. S. Joannis, Euthymius, & Theophylactus in Comment. in Lucam. Quorum Patrum aliqui datum Joanni jam tunc Propheticum lumen agnoscunt; quod nemini nisi ratione utenti concedi potest.

Unus dumtaxat, & alter tot summis Ecclesiæ Patribus repugnasse videri possunt D. Augustinus Epist. 57., nunc 187. ad Dardanum, & S. Eucherius Lugdunensis in Quæstionibus in vetus, & novum Testamentum, quæst. 3. in Lucam. Sed nec ii summo jure repugnant. Augustinus quippe quæstionem hanc versat quidem laudata Epistola; nec satis ex Evangelio dirimi posse putat, propterea quòd illic Joannes *in gaudio exultasse* dicatur: cùm, ut ait, exultationem non solùm parvulorum, sed etiam pecudum videamus: non utique de aliqua fide, vel religione, vel quacumque rationali cognitione venientem. (Quæ tamen, bona pace dicam, exceptio futilis est: cùm Joannis exultatio ex spirituali gaudio sit orta, atque ex effusa Spiritus S. plenitudine; qualis profectò non est pecorum, & jumentorum.) Quæstionem nihilominùs non definit Sanctissimus Doctor: sed ut-ut maximè ita de illa pronunciat: *Etiamsi usque adeò in illo puero acceleratus est usus rationis, & voluntatis, ut intra viscera materna jam posset agnoscere, credere, consentire, quod in aliis parvulis ætas expectatur, ut possint: etiam hoc in miraculis habendum est. Divina potentia, non ad humana trahendum est exemplar naturæ*. Quod quis neget, aut etiam vertat in dubium? Sed & lib. 2. de Consensu Evangelistarum Cap. 15., quod memorata Epistola inficiari videbatur, disertissimè ponit. Joannem enim Christum antea novisse probat, quàm columbam capiti ejus, dum baptizatus

est,

est, insidentem cerneret: *quia etiam in utero matris exultavit, cum ad Elizabeth Maria venisset*. Quæ certè probatio futilis esset, ac sensu vacua, nisi exultationem agnosceret Augustinus ex rationis usu profectam.

Eucherium verò quod interest, & perperam dicitur repugnasse. Propositæ quippe quæstioni: *Ad adventum Matris Domini quomodò Joannes adhuc sensu carens in utero potuit exultare materno?* Respondet paucis verbis: *Hoc magis Matris sensu, vel gaudio, à quibusdam factum æstimatur, ut etiam interioribus posset exultare visceribus. Aut certè, si hoc ad Joannem potiùs referre placet, inter miracula Divina reputandum est.* Quo responso primam solutionis partem, quæ Joannem sensu carentem ponit, Matris potiùs exultasse gaudio, quàm suo, aliis, iisque obscuris Interpretibus tribuit: alteram, quæ Joannem suo ipsius gaudio, atque ita mentis, voluntatisque actu exultasse divinitùs asserit, certam suam sententiam profert. Atque ita nihil à cæterorum Patrum Interpretatione discedit.

IX. In eo longè veriùs Sacrarum Scripturarum Interpretes inter se diffidentes invenio: Nùm inditus tunc Joanni rationis usus momentaneus fuerit, ac transitorius, an ad ortum usque, ac deinceps sit continuatus? Et quidem ex patrati miraculi conditione illud necesse non erat, ut datus illi rationis usus perennaret: sed Christo statim agnito, ac demonstrato, peractoque, ut ita loquar, Vatis officio, obscurari mens illi potuit, atque in pristinum statum redire: quemadmodum in cæteris Prophetis, postquam ea prædixerant, quæ Deus per eos volebat populo significari, non ultra Propheticus Spiritus perennabat. Verùm quamquàm continuari in Joanne rationis usum necesse omninò non esset: fuisse tamen re ipsa continuatum, verisimiliùs existimo. Hujus mihi sententiæ Auctores sunt Origenes, & Ambrosius, qui Joannem primo Virginis aditu sanctificatum, virtute deinceps etiam in utero profecisse ajunt: Ille quidem Homilia 9. in Lucam: *Si ex eo, quòd tantùm venit Maria ad Elizabeth, & salutavit eam, exultavit infans in gaudio, & Spiritu Sancto plena Elizabeth prophetavit, & in una hora tantos profectus habuit: nostræ conjectura relinquitur, quid in tribus mensibus Joannes profecerit, assistente Maria Elizabethæ. Valde quippe indignum est, in puncto horæ, atque momento exultasse infantem, & quodammodo lasciviisse, repletamque esse Spiritu Sancto Elizabeth: per tres verò menses, nec Joannem, nec Elizabeth ex vicina Matris Domini, & ipsius Salvatoris præsentia profecisse.* Iste verò lib. 2. Comment. in Lucam: *Non sola*, inquit, *familiaritatis est causa, quòd apud Elizabetham Maria diu mansit, sed etiam tanti Vatis profectus. Nam si primo ingressu tantus profectus extitit, ut ad salutationem Mariæ exultaret Infans in utero, repleretur Spiritu Sancto Mater Infantis: quantum putamus usu tanti temporis Sanctæ Mariæ addidisse præsentiam?* Quis porrò Joannis profectus trium illorum mensium spatio potuisset esse absque rationis usu? Sed & eumdem animi sensum, mentisque intelligentiam habuisse nascentem puerum, scribunt laudati Doctores, qui Zachariæ parentis ipsius Canticum ab eodem recèns nato probè intellectum opinantur. Origenes Homil. 10. in Lucam: *Si dubitas, statim de utero Matris effusum probè verba Patris audire, & scire, quid sit hoc, quod de se dicitur: Et tu puer Propheta Altissimi vocaberis: considera multò fuisse*

te mirabilius, quod praecessit: Ecce ut facta est vox salutationis tuae in aures meas, exultavit Infans in gaudio in utero meo. Si enim in ventre Matris conclusus audivit Jesum, & audiens exilivit, atque laetatus est: quare non credas, eum jam genitum prophetiam patris audire, & intelligere potuisse dicentem ad se: Et tu puer Propheta Excelsi vocaberis; antecedes enim coram Domino parare vias ejus? Ambrosius verò, laudato jam lib. 2. Comment. in Lucam, idem illud Zachariae Canticum exponens: *Sed fortasse aliqui quasi irrationabilem mentis excessum putant, quòd Zacharias octo dierum alloquatur infantem. Verùm, si advertamus, intelligemus profectò, quòd potuit vocem Patris natus audire, qui Mariae salutationem, antequam nasceretur, audivit. Sciebat profectò alias esse aures Prophetae, quae Spiritu Dei, non corporis aetate reserantur. Habebat intelligendi sensum, qui exultandi habebat affectum.* Quibus subscribit etiam Theophylactus, eumdem Euangelii locum exponens. *Rarum videtur, quòd Zacharias ad puerum loquitur adhuc insensatum. Quomodo potuit loqui? Dicendum igitur, quòd, sicut raram, & admirabilem habuit nativitatem puer, qui exultavit, & prophetavit in utero ad adventum Mariae; sic non est mirum, si etiam ea, quae à patre dicebantur, intellexit.* Non sic tamen rationis usum continuatum habuisse Joannes putandus est, quasi ante solitos discretionis annos ad quaecumque intelligenda valeret: sed sola Mysteria gratiae, quorum notitia ad Praecursoris officium pertineret; hancque ipsam intelligentiam externis tunc actibus minimè prodidisse.

X. Ex dictis hactenus illud perinde consequens est; Joannem in utero sanctitatem fuisse adeptum, eamque uberrimam, cumulatissimamque, in gratiae habitualis, virtutum, atque donorum infusione positam. Ea quippe omnia recitato Angeli elogio continentur: *Spiritu Sancto replebitur adhuc ex utero Matris suae.* Subscribunt insuper Ecclesiae Patres: Origenes Homil. 10. in Lucam: *Sancta erat anima Beati Joannis; & adhuc in matris utero clausa, venturaque in Mundum, quasi per experientiae sensum sciebat, quae Israel ignorabat.* Cyprianus Epist. 73.; quae est ad Jubajanum: *Gratia Divina in utero matris Joannes impletur.* Athanasius Serm. 4. contra Arianos, *Permulti fuerunt sancti puri omnis criminis: siquidem Jeremias in utero sanctificatus fuit, & Joannes, dum adhuc à gravida matre gestaretur, exultavit in gaudio ad vocem Deiparae Virginis.* Cyrillus Jerosolimitanus Catechesi 3. *Cum gestaretur in utero, à Spiritu Sancto sanctificatus est.* Ambrosius lib. 2. in Lucam, *In Joanne priùs fuit spiritus gratiae, quàm vitae*; exterioris, scilicet, respirationis. Gregorius Magnus lib. 3. Moralium Cap. 5. *Intra matris uterum spiritu prophetiae repletus est, priùs, ut ita dixerim, renatus, quàm natus.* Omnium verò disertissimè B. Petrus Damiani Sermone 1. de Joanne Baptista, memoratum Praecursoris elogium altiùs exagerans: *Neminem unquam mortalium intra materna viscera sanctificatum legimus, praeter Joannem Baptistam, & Jeremiam. Sed longè minor Jeremiae sanctificatio, quàm Joannis. Ille quidem in utero matris sanctificatus est, hic repletus Spiritu S. fuisse cognoscitur. Multò quippe excellentius est, Spiritu Sancto repleri, quàm sanctificari. Ibi enim sanctificatio emundationem, hic repletio inundationem signat. Denique & Apostoli, qui manibus suis tractaverunt de verbo vitae, cum Spiritum Sanctum acceepissent de Salvatoris afflatu, vix quinquagesimo à Resurrectionis die ad illum gradum per-*

tuerunt pervenire, ut diceretur de eis: Repleti sunt omnes Spiritu Sancto. Et licèt Spiritus S. largiori tunc munere credentium corda repleverit; hoc tamen Joannes legitur in utero assecutus, quod Apostolica celsitudo tandem longiori permissione potuit obtinere.

XI. Coeterum: num ea sanctificationis gratia, qua in utero cumulatus est Joannes, regenerationis etiam fuerit; qua nimirùm abstерso originis vitio renatus in Christo sit, qui in Adam carnalis conceptionis lege mortuus erat, subdubitant Patrum aliqui eo maximè titulo, quòd nemo renasci in Christo possit, nisi fuerit antea natus. Sic Augustinus Epist. 57. ad Dardanum: *Excepto angulari lapide Christo, non video, quomodò ædificentur homines in domum Dei, ad habendum in se inhabitantem Deum, nisi cum fuerint renati: quod non possunt esse, antequam nati. Quamlibet itaque sententiam de prægnantibus, imò de hominibus habeamus adhuc intra materna viscera constitutis: utrùm existimemus, eos donari posse aliquo sanctificationis modo, nec ne: vel propter Joannem, qui nondum in hanc editus lucem, tamen exultavit in gaudio: (quod utique, nisi operatione Spiritus Sancti fieri potuisse, quis credat?) vel propter Jeremiam, cui Dominus dixit: Priusquam exires de vulva sanctificavi te; tamen illa sanctificatio, qua efficimur, & singuli templa Dei, & in unum omnes templum Dei, non est nisi renatorum, quod nisi nati homines esse non possunt.* Sic & D. Bernardus Epistola 174., quæ est ad Canonicos Lugdunenses: *Certissimè Spiritus Sanctus, quem replevit, sanctificavit. Cæterum quatenus adversùs originale peccatum hæc ipsa sanctificatio valuerit, sive pro isto, sive pro Jeremia, sive quis alius simili præventus est gratia, non temerè dixerim. Sanctificatos tamen non dubitaverim dicere, quos Deus sanctificavit, & cum eadem sanctificatione prodiisse ex utero, quam acceperunt in utero: nec reatum, quem in conceptione traxerunt, valuisse ullatenus horum natali jam donatam præpedire, seu præripere benedictionem. Attamen quis dicat: Spiritu Sancto repletum manere adhuc filium nihilominùs iræ, & si mori in utero contigisset, cum hac plenitudine Spiritus pœnas luiturum damnationis? Durum est. Minimè tamen ausim, hinc quidpiam mea sententia definire.* Verùm quæ tandem illa sit dubitandi ratio, planè non video: cum illud potiùs certissimè constet, non posse quemquam sanctitate donari, simulque originali peccato teneri: Dei per gratiam amicum fieri, simulque per originale peccatum iræ filium remanere: Divinæ naturæ participem fieri, simulque Diabolo mancipari. Quod etiam ab illis principium ponitur: *Neminem renasci in Christo posse, qui non fuerit antea natus*, minùs urget. Quamquam enim in communi regeneratione, quæ Baptismi Sacramento confertur, id locum habeat: quia eum salutaris unda nequit abluere, cujus, aut corpus integrum, aut pars illius aliqua extra uterum non prodierit; in ea tamen regeneratione, quæ occulta Dei virtute, ac miraculo fit, duplex secernenda nativitas est: altera quidem in utero, quæ & conceptio de more dicitur: altera ex utero, quæ nativitatis nomen vulgò sortitur; satisque, ut renasci in Christo quis possit, omninò est, si natus in utero fuerit, seu conceptus: cùm vel sic originali peccato teneatur, & gratiæ sanctificantis divinitùs suscipiendæ sit capax.

Non me fugit, D. Augustinum (cum quo mihi contendere pudor est;

est; cogor tamen, ne Ecclesiæ de Joannis sanctificatione traditionem omninò deseram) eam duplicis nativitatis distinctionem impetere, arguta sanè ratiocinatione: nimirum; si Conceptio *Nativitas* quoque vocitetur; regeneratio, quæ Baptismate fit, non secunda, sed tertia nativitas computabitur; quam, videlicet, duplex nativitas in utero, & ex utero antecessit. Sed quidni Conceptionem, sensu quidem exposito, *Nativitatem* vocemus, quam vel sic vocitat Euangelium, Lucæ 1., ubi de prægnante Virgine Dei Matre ab Angelo dictum est: *Quod in ea natum est, de Spiritu S. est?* Sic enim conceptus in utero Christus, in Virgine natus dicitur. Nec propterea, ut objicit Augustinus, regeneratio, quæ Baptismate fit, tertia nativitas dicitur: quia, ut advertit Doctor Angelicus, quæ binæ nativitates antecedunt in utero, & ex utero, pro unica reputantur, quòd ejusdem naturæ sint, & conditionis. *Duæ istæ nativitates in uno conveniunt, secundùm quòd contra tertiam dividuntur; utraque enim illarum carnalis est: hæc verò spiritualis.* In 3. Sentent. Dist. 3. quæst. 2. Art. 1.

XII. Atque id de Marianæ Salutationis fructibus in Joannem derivatis. Hos proximè sequuntur, qui in ejus matrem Elizabetham promanarunt; effusus nimirum in eam Spiritus S., inditumque propheticum lumen, quo Deum in utero virgineo factum hominem novit, ac prædicavit: *Unde hoc mihi bonum, ut veniat mater Domini ad me?* In quo singulare illud, ac præter naturæ ordinem Patres observant: in Elizabetham Joannis plenitudinem derivasse, non ex Elizabetha in Joannem: in eum fermè modum, quo ex Christi plenitudine ipsa quoque Virgo Mater accepit, non ex matre Virgine Christus. *Vocem prior Elizabeth audivit: sed Joannes prior gratiam sensit. Illa naturæ ordine audivit; iste exultavit ratione Mysterii: illa Mariæ; iste Domini sensit adventum. Istæ gratiam loquuntur; illi intùs operantur, pietatisque Mysterium maternis adoriuntur profectibus, duplicique miraculo prophetant matres spiritu parvulorum. Exultavit infans, & repleta mater est. Non priùs mater repleta, quàm filius: sed cum filius esset repletus Spiritu Sancto, replevit & matrem.* Ambrosius lib. 2. in Lucam. Quamquam alia Christi, alia Joannis fuerit plenitudo: primigenia illa, ac planè nativa: ista deducta, atque à Christo Domino derivata.

XIII. Fructus etiam Marianæ Salutationis aliquos in Zachariam promanasse, eumdemque ex Spiritus Sancti plenitudine, qua donatus est filius, aliquid accepisse, nil dubito: quamquam nullo tunc externo signo prodiderit: sed tunc tantùm, cùm natus filius circumcisus est. Ex filii quippe spiritu prophetasse tunc Zachariam, uti antea prophetarat Elizabeth, Patres passim affirmant, ac ipsa quoque profitetur Ecclesia, de Joanne dum canit:

> *Ventris obstruso positus cubili,*
> *Senseras Regem thalamo manentem;*
> *Hinc parens Nati meritis, uterque*
> *Abdita pandit.*

XIV. Sed ad officiosi aditus clausulam, de qua nos postremo loco dicturos spopondimus, veniamus. Excepta Elizabethæ salutem reddentis

gratulatione, qua & Dei Mater, & inter mulieres benedicta fuerat prædicata, Canticum *Magnificat* Virgo cecinit: magnalium Divinorum erga se, ac genus humanum patratorum breve compendium: Cœlestis sapientiæ, mysteriorùmque plenissimum, cujus explanationem, quòd nihil historicum refert ad nostrum institutum attinens, Interpretibus linquimus.

Virginem sacrum illud Canticum modulata voce, & carmine cecinisse, contendit Rutilius Benzonius, lib. 1. Cap. 3. ob id maximè, quòd & *Canticum*, & *Himnus*, & *Psalmus* interdum vocetur à Patribus. Incassùm tamen, ac frustra. Quæ enim laudationes proferuntur ore, affectu, animoque suam erga Deum gratitudinem testandi, iis interdum donantur nominibus; tametsi neque carmine dictæ, nec canora vocis modulatione sint pronunciatæ. Quod sexcentis exemplis demonstrare facile fuerit. Ut sileam, nec illud quidem apud sacros Interpretes constare, Davidicos Psalmos carmine fuisse conscriptos. Illud verius, illud certius, quod & Patres interdum observarunt: Virginem in magna verborum simplicitate infinita supra terrenarum mentium capacitatem Mysteria suo illo Cantico eructasse.

XV. Eo absoluto, absoluta quoque est Deiparæ salutatio primo aditu facta, tantorum, quæ vidimus antea, prodigiorum effectrix. Non illic tamen ejusdem apud Elizabetham commoratio finem habuit: sed ad majorem pueri profectum, ad tres circiter menses protracta est. *Mansit autem Maria cum illa quasi mensibus tribus*, inquit Lucas Cap. 1. v. 56. Quocirca quæstio haud ita solutu facilis nascitur: Num ad Elizabethæ partum, ortumque Joannis Mariæ commoratio protracta sit: an potiùs domum, antequam pareret, illa repetierit? Nihil quippe, vel ex Euangelio, vel ex Patribus, vel ex ipsa ratione, ut in partem alteram definiatur, extundi potest.

Ac ex Euangelio quidem Lucæ 1. v. 26., Virginem sexto mense à concepto Joanne itineri se dedisse: itemque tribus quasi mensibus cum Elizabetha mansisse, (v. 56.) sat benè colligitur. Verùm inchoatus ne, completusve tunc esset mensis sextus, dum sese dedit itineri, totosque subinde menses tres cum Elizabetha substiterit, ex Euangelio non habemus: dubiumque facit interjecta particula *quasi*, quæ ex Sacrarum Scripturarum usu, ut minuendi, ita & augendi quandoque vim habet. Ut sileam, mensem nonum ad partum à natura haud ita esse definitum, quin matrum aliæ citiùs, aliæ seriùs pariant.

Rursus, quòd Marianæ Salutationis historiam claudat Lucas, antequam Elizabethæ partum narrandum aggrediatur, in hunc modum: *Mansit autem cum illa quasi mensibus tribus, & reversa est in domum suam. Elizabeth impletum est tempus pariendi, & peperit filium*: id, inquam, neminem movebit, qui observabit, unam quandoque ab Euangelistis historiam claudi, non quòd res ipsa peracta sit, consumataque tunc fuerit, antequam, quod narrandum assumitur, initium habeat: sed quòd nihil ultra de ea dicturi sint, aliudque argumentum sint tractaturi. Cujus exempla sunt apud Matthæum Cap. 26., & 27.

Ex priorum etiam sæculorum Patribus nihil ea de re colligere licet.

Qui

Qui enim à nonnullis Interpretibus laudatur Origenes, tanquam Mariam Elizabethæ partui interfuisse scripserit, Homil. 9. in Lucam; is certè producitur temerè, nihilque, quod in eam sententiam trahi possit, omninò habet. Ambrosius quoque, qui lib. 2. Comment. in Lucam, obiter ait: *tamdiu mansisse Mariam, quandiu Elizabeth pariendi tempus impleret*; quid sibi ea velit loquendi formula, haud satis indicat: num, scilicet, pariendi tempus intra Mariæ moram includat, an veriùs excludat. Cœteri verò mediæ, & inferioris ætatis Scriptores varias scinduntur in partes: aliis Mariæ præsentiam, dum pareret Elizabeth, propugnantibus; Petro Damiani Serm. 1., & 2. de Joanne Baptista, Venerabili Beda in Cap. 1. Lucæ, D. Bonaventura in Meditat. Cap. 5.: aliis ex adverso planè repugnantibus; Theophylacto, Euthymio in Commentariis, Nicephoro lib. 1. Historiæ Eccles. Cap. 8. Quæ demum producuntur hinc inde momenta rationum; cùm ex solis petantur congruis, nihil certò probant, nihil evincunt. Quare donec meliora succurrant, nihil de tota quæstione statuendum existimamus.

EXER-

EXERCITATIO XXIX.

De Christo Nato. Quomodo ex Matris prodierit utero?

I. CHristi nascentis Mysterium, quantum Theologi tetici officium postulat, pro modulo nostro explicaturi, rerum multitudinem dicendarum ad tria summa capita revocabimus. Alia quippe ipsam, ut ajunt, Mysterii substantiam spectant: alia ejusdem adjuncta: reliqua appendices, & consectaria. Substantiam Mysterii dicimus, quæ, & Christum nascentem, & Virginem parientem intimè contingunt: adjuncta, circumstantias, & conditiones loci, & temporis, quibus peractum est: appendices & consectaria, quæ ad illius celebritatem dicuntur illicò secuta prodigia. De quibus ex ordine disserendum est.

II. Primò itaque omnium, quæ Virgo Christum conceperat, Virgo peperit; *humani quidem partus lege* foetum emittens, ut ajunt, Hieronymus lib. contra Helvidium, & Hilarius lib. 2. de Trinitate: sed integris omninò, inviolatis, obsignatisque pudoris claustris, ut idem loquitur Hieronymus. lib. 2. contra Pelagianos, cæterique passim Ecclesiæ Patres, Augustinus Serm. 2., & 14. de Nativit., S. Ambrosius lib. de Institut. Virginibus Cap. 7., & 8., Eucherius Lugdun. Homil. 2. de Nativit., Hesychius Homil. 2. de Deipara, Germanus Oratione de Nativ., Petrus Damiani Serm. 3. Quare si qui forte dictum illud Exodi 13. *Sanctifica mihi omne primogenitum, quod aperit vulvam*, Christo D. accomodarunt, vulvamque Deiparæ *apertam* in partu dixerunt; ut Origenes homil. 14. in Lucam, Isidorus Pelusiota lib. 1. Epist. 23. Theophylactus, Euthymius, aliique nonnulli; *apertam* intellexere, hoc est, *perviam*, nec obsistentem, quominus Christus prodiret in lucem, tametsi eo aditu nullatenus patefacto, ac reserato: quod, ubi de Virgine purificata sermo fuerit, cumulatiùs exponemus.

III. Cæterùm quo pacto, quove portento effectum sit, ut clauso Virginis utero Christus exiret, non æquè expositum video. Sunt, qui factum idcircò putent, quòd ex Matris latere prodierit: quos meritò carpit S. Joannes Damascenus lib. 4. de fide Cap. 15., prælucentibus S. Joanne Chrysostomo Homil. 49. in Genesim, S. Gregorio Nazianzeno Epist. ad Cledonium, S. Epiphanio Hæresi 69., & 77. Sic enim Christum Virgo Mater minimè peperisset; multò minùs *humani partus lege*, ut loquuntur Hieronymus, & Hilarius paulò ante laudati. Alii, momento temporis, quo Christus prodiret, aperta pudoris claustra commenti sunt; sic tamen ut Christus integritatem omnem prodeundo farciret. Contra quos egregiè declamat Goffridus Vindocinensis Sermone 4. de Nativitate Domini: *Quibusdam personis adscribitur, quòd Matrem Domini, & ante partum, & post partum prædicent quidem Virginem, sed portam ventris ejus apertam in suo partu, & post partum statim clausam fuisse fatentur: quasi ad horam Virgo*

Virgo fuerit, & ad horam perdiderit virginitatem. Insanum est hoc dicere, & credere prophanum. Nec enim Deus integritatem illam sarcire omninò posset, nec efficere, ut quæ integritatis dispendium vel momento passa est, integra semper fuerit. Alii demum, (in quibus princeps est Joannes Mayronius in 3. Sent. dist. 4. quæst. unica art. 6.) Christum illæsis virginalibus prodiisse, fabulati sunt, quòd definitivè dumtaxat, ut Schola loquitur, esset in utero, hoc est, inextensus: ad eum sanè modum, quo nunc in Eucharistiæ Sacramento continetur. Ineptè profectò. Sic enim Christi corpus in utero materno, nec foveri, nec nutriri, nec augeri potuisset; nec ulla externa graviditatis signa in Virgine Matre comparuissent. Aliter longè Ecclesiæ Patres patratum portentum communiter docent, uteri nimirum, & claustri virginalis penetratione; eo planè modo, quo redivivus è clauso prodiit monumento. Ita D. Augustinus lib. 22. de Civitate Dei Cap. 8., & Serm. 138. de tempore, S. Gregorius Magnus Homil. 26. in Euangelia, Theodoretus Dialogo 2., S. Maximus Taurinensis Homilia 2. de Nativitate, S. Fulgentius lib. de fide ad Petrum Cap. 2.

Eo portento, non servata modò Deiparæ, sed & aucta virginitas est, quod Patres verbis amplissimis exaggerant: Augustinus, aut quisquis alius, Serm. 10. de Tempore: *Audiat omnis ætas, quod numquam audivit: Virgo partui suo nupsit, virginitatem, dum pareret, duplicavit.* S. Fulgentius Oratione de laudibus B. Virginis, *Crevit in ejus partu integritas corporis, potiùs quàm decrevit; & virginitas ampliata est potiùs, quàm fugata.* S. Petrus Chrysologus Serm. 142. *In tuo partu crevit pudor, aucta est castitas, integritas roborata, solidata virginitas.* Quod utique virginitatis augmentum, non idcircò in partu factum æstimare par est, quòd illi dignitas Matris accesserit; accesserat enim illa jampridem, dum Christum Angelo nunciante conceperat; hæcque virginitatem illustriorem quidem, augustioremque fecerat, non majorem: sed quòd carni integritatem, ne disruptis quidem, dum ordo naturæ maximè posceret, pudoris claustris, sartam pariendo, tectamque servarit.

IV. Ut intactis, integrisque virginalibus peperit, ita absque dolore, absque molestia, absque violento conatu fœtum enixa est. Hujus novi portenti ratio non una, sed triplex occurrit. Prima, quia nulla ibi apertio fuit membrorum genitalium, nulla uteri reseratio, sigilli virginalis effractio nulla. Secunda, quia vinculi, seu nervi umbilicaris, quo fœtus matris in utero cohærebat, disruptio, atque dissectio ab ipso, ut piè creditur, Deo absque Matris sensu effecta est. Tertia, quia sinè libidine fœtum conceperat; idcircò sinè dolore fœtum effudit. Quæ postrema ratio communiter à Patribus fertur: Augustino, scilicet, Serm. 14. de Nativitate, Gregorio Nysseno Oratione 1. de Resurrectione, & Homil. 13. in Cantica, Joanne Damasceno lib. 2. de fide Cap. 15., Bernardo Serm. 4. in Vigilia Nativ., & Serm. in illud Apocal. *Signum magnum &c.*, Hildephonso lib. de perpetua Virginitate Deiparæ.

Repugnare nonnullis visus est Tertullianus lib. de Carne Christi Cap. 20., ubi illud Psalmi 21. recolens: *Tu es, qui extraxisti me de ventre,*

violen-

violentam Christi ex utero evulsionem à Deo factam videtur innuere; quæ idcircò cum puerperæ dolore conjuncta fuerit. *Quid avellitur*, inquit, *nisi quod inhæret, quod infixum, innexumque est ei, à quo, ut auferatur, avellitur? Si non adhæsit in utero, quomodo avulsus est? Si adhæsit, qui avulsus est, quomodo adhæsisset, nisi dum ex utero est, per illum nervum umbilicarem, quasi folliculi sui traducem adnexam Origini vulvæ?* At perperam id, & injuria. Nihil enim aliud dura illa loquendi formula sibi voluit Afer, quàm quod illi contra Valentinianos demonstrandum erat: Christo, scilicet, carnem omninò veram inesse, ejusdem cum Matre naturæ, atque substantiæ: in ea, atque ex illius sanguine efformatam: eidem naturali vinculo cohærentem, atque conjunctam in utero; ac tum demùm ex eo, umbilicari vena disrupta, verè à Deo extractam, atque eductam; quamquàm nullum extractio illa Virgini Matri dolorem intulerit.

Neque tamen in ipsa partus effusione ab omni abstinuit actu, nihilque enisa est Virgo puerpera; sic enim minimè peperisset: sed molliter, leniterque fœtum emisit. Nec aliud sibi voluit Gregorius Nyssenus Homil. 13. in Cantica, *Virginem ne partum quidem sensisse* asserens: nempe quòd molestum illius, gravemque sensum non habuerit.

V. Nihil itaque mirum, si nulla illic obstetrice fuerit opus, quæ parienti adesset, solitaque puerperis officia, ac ministeria præstaret. Quam etiam virginei partus prærogativam celebrarunt Ecclesiæ Patres: Hieronymus lib. contra Helvidium: *Nulla ibi*, inquit, *obstetrix, nulla muliercularum sedulitas intercessit: ipsa pannis involvit infantem: ipsa, & mater, & obstetrix fuit*. S. Gregorius Nyssenus Orat. 1. de Resurrectione, Fulgentius Sermone de Laudibus Mariæ, Pseudo-Athanasius Homil. de Censu, seu de Nativitate Domini, Arnoldus Abbas in laudatione B. Virginis, Prudentius Hymno 11., Bernardus Serm. 4. in Vigilia Nativitatis. Quare ridendi Pictores nonnulli, ut jam sunt à D. Antonino 3. part. Tit. 8. Cap. 4., & à Molano lib. 2. de Imaginibus, reprehensi, qui Virgini parienti obstetricem appingunt, decumbenti sorbitiunculas porrigentem, ad fessæ, & imbecillis puerperæ vires reficiendas. Nugæ profectò, nugæ, eæque nugacissimæ. Audaciores sanè alii, ac multò ignorantiores, quos & Baronius pro meritis excipit in Notis ad diem 25. Decembris Martyrologii Romani, qui Anastasiam Virginem eo obstetricis officio defunctam commenti sunt; eaque de causa factum putant, ut in Sacro die Natalitio ejusdem memoriam in Missa ad Auroram Ecclesia celebret. Vah putidum Anachronismum, insulsitati conjunctum! Scilicet Anastasia tertio cadente Ecclesiæ sæculo passa sub Diocletiano Deiparæ parienti piis officiis adesse potuerit? In ea itaque Missa illius memoria fit, quòd ea die Martyrio functa sit, & Statio ad illius templum sit constituta.

Hujus insulsitatis, & ineptiæ, qua Virgo è partu fessa lectulo decumbens repræsentatur, originem ab Ægyptiis peterem, si qua fides habenda esset Synopsi *de vita, & morte Prophetarum*, Magno olim Dorothæo Episcopo Tyri adscriptæ, cujus hæc sunt verba in Capite de Jeremia: *Jeremias iste signum dedit Sacerdotibus Ægyptiis, quòd oporteat simulacra eorum concuti, & decidere per Servatorem puerum ex Virgine nasciturum, & in præsepi jaciturum.*

titurum. Propterea etiam nunc Virginem in lecto, & infantem in præsepi collocant, & adorant. At spuriæ lucubrationi mille fabulis infartæ à Criticis universis summo consensu rejectæ, cujus apud Eusebium, Hieronymum, Gennadium, Tritemium, de viris illustribus scribentes, mentio nulla est; quæ fides haberi potest? Fuit nihilosecius, qui eam Pictorum insulsitatem, atque audaciam, undecumque originem duxerit, voluit excusatam: Auctor Sermonis de Nativitate apud Cyprianum: *Virginem diebus designatis recubuisse* asserens, *& depositi oneris lassitudinem professam oblatæ quieti paruisse*. Nempe, (si Scriptoris mentem benè conjicio) non necessitate, sed humilitate recubuisse puerperam, & lassitudinem externa specie professam esse; ut innocuum, & doloribus liberum puerperium occultaret. Verùm qui Pictores voluit excusatos, videat, ne Virginem vitiosæ simulationis incuset. Nec enim, ut purgationis, ita & cubitus certi dies à lege *designati* erant, quos ex humilitate, aut ex obedientia observare necesse esset.

VI. Nunc verò Virgini ita parienti quis, nisi *Sanctus, innocens, & impollutus* nascatur Filius? Quas illi dotes adscribit Apostolus, ad Hebræos Cap. 7. Ac de Sanctitate quidem, & innocentia neminem video contentionis funem ducere: num Sanctus, & innocens natus sit, qui Deus homo Mundo illuxit. At num perindè corpore prodierit impollutus, illimis, ac mundus, seu quo munditiæ genere nascendo nituerit; num animi tantùm, an etiam corporis; digladiari Theologos sæpè video, & Sacrarum Scripturarum Interpretes. Quod in me est, iis imprimis assentiri non possum, qui uti Christum absque secundinis, seu membranis in utero fœtum, & innutritum effutiunt, ita & sinè illis emissum existimant, idque ex Canone 79. Trullanæ Synodi, (quam Quini-sextam de more dicunt) colligere ambiunt, ubi latinè sic legunt: *Absque ullis secundinis ex Virgine partum esse confitentes &c.* Ea quippe Latini Canonum Interpretis licentia fuit, qui cum ἀλόχευτον, *sinè dolore* vertere debuisset, *sinè secundinis* temerè vertit: ingensque in Christo miraculum, non modò teste nullo, vade nullo commentus est pro arbitrio; verùm etiam Patribus repugnantibus, ac potissimùm Hieronymo, *Christum infantem tegmine membranarum solito involutum* scribente, lib. contra Helvidium Cap. 9., & Tertulliano, *Infantem cum suis impedimentis profusum, & oblitum* asserente, lib. de Carne Christi Cap. 4. Si quis verò de Christi secundinis eo Canone sermo venit, non illæ quidem Christo fuisse negantur, sed qui in iis colendis, celebrandisque apud Græcos abusus irrepserat, damnatur, ac reprobatur. En tibi integra Canonis verba ad Græci Textus fidem expressa: *Absque ullo dolore Virginis partum esse confitentes, ut qui sinè semine constitutus sit; idque toti gregi annunciantes, eos, qui propter ignorantiam aliquid faciunt, quod non decet, correctioni subjicimus. Quare quoniam aliqui post Sanctæ Christi Dei nostri Nativitatis diem similam coquere ostenduntur, & eam sibi invicem impartiri; honoris, scilicet, prætextu secundinarum impollutæ Virginis Matris: statuimus, ut deinceps nihil tale fiat à fidelibus. Neque enim hoc honor est Virginis, quæ supra mentem, & sermonem, quod comprehendi non potest, Verbum peperit carne; ex communibus, & iis, quæ in nobis fiunt, inenarrabilem ejus partum definire, metiri, ac de-*

 scribere.

scribere. Si quis ergo deinceps hoc facere aggressus fuerit, si sit quidem Clericus, deponatur; si verò Laicus, segregetur. Quamquàm, ut verum fatear, minoris auctoritatis, ac ponderis habendi sint Trullanæ Synodi Canones, quos numquam Romana probavit Ecclesia, Justiniano licèt adnitente, & confirmationem summis precibus postulante.

VII. Nihilo magis Theologis illis assentior, qui Christi corpus undecumque illime ex utero virgineo prodiisse volunt. Sed ad Tostatum Episcopum Abulensem, (Quæst. 20. in Cap. 12. Levit.) & Christianum Lupum publicum in Academia Lovaniensi Professorem (Not. ad Can. 79. Trull. Syn.) lubentiùs accedo, qui puerum Jesum externis illis naturæ contumeliis, sordibusque inspersum ex materno utero prodeuntem ostendunt; quæ nativam nascentis hominis conditionem consequuntur, illibatamque Matris virginitatem, natique Filii sanctitatem minimè lædunt. Qui enim per omnia nobis similis factus est, excepto peccato, humanæque naturæ sordes, & contumelias toto vitæ decursu non horruit; quid illas nascendo horruisse putandus est? Et sanè Ecclesiæ Patres, quos, & pietatis, & religionis Magistros audire juvat, haud ita propensos invenio, ut nascentis pueri corpusculum ab externis illis sordibus communi nascentium lege adhærentibus liberum faciant. Etsi enim, & à pariente Virgine, & à Christo nascente fæces, ac sordes longè ablegent: maximè verò Augustinus Oratione de quinque Hæresibus, Epiphanius Hæresi 69., Leo Magnus Serm. 2. de Nativitate, Zeno Veronensis Sermone itidem 2., Hyldephonsus libro de perpetua Virginitate, Bernardus Serm. 3. de Purificatione, Auctor libri *de Operibus Cardinalibus* apud Cyprianum Serm. de Nativitate: num tamen communi illo vocabulo externas etiam corporis sordes intelligant, quæ, nec moralem, nec legalem immunditiam præ se ferunt, à quibus nascentis pupuli corpusculum liberum velint, meritò ambigitur. (Si vel unum, alterumve minoris auctoritatis exceperis, Pseudo-Cyprianum, & Hyldephonsum, quos de externis illis corporis sordibus locutos nemo neget.) Imò cùm eas communiter sordes ablegent Patres, quia Christus sordes, & maculas nostras abluturus venit, & quia de Virgine Matre natus est: quis non videat, illos de sordibus animi, & ad moris genus quomodolibet attinentibus esse locutos? Maximè cùm, qui illis princeps est Augustinus, ad Manichæorum hæresim pertinere dicat, sordes illas, de quibus disserit, Christo, ejusve Matri tribuere velle. Ecquis enim ad tam execrandam hæresim pertinere sibi fingat, si quis externas aliquas sordes, vel ex ipsa secundinarum illuvie, vel ex viscoso humore uteri, vel ex confecti in utero cibi reliquiis, vel demum ex venæ umbilicaris sectione corpori Christi nascentis adhæsisse pronunciaverit? Cùm nihil hæc, aut nati Filii sanctitati, aut parientis Matris virginitati officiant: imò majorem illi, si rectè sapimus, omnium nostrum amorem, honoremque concilient. *Tantò enim ab hominibus digniùs honorandus est, quantò pro hominibus, & indigna suscepit.* Greg. Magn. Homil. 6. in Evang.

VIII. Addo, Patres nonnullos has ipsas pro communi nascentium sorte immunditias, ac sordes in Christi nascentis corpusculo in ipsius humilita-

militatis, amorisque erga homines argumentum distinctè notasse. Sic Tertullianus lib. de Carne Christi Marcionem Hæresiarcham, qui earum sordium humanæ naturæ communiter adhærentium obtentu, veram Christo Domino carnem denegabat, ne eas verus homo Deus nascendo sensisset, his verbis exagitat, Cap. 4. *Sed videris, si tibi displicet, aut si aliter natus es. Certè Christus dilexit hominem illum in immunditiis in utero coagulatum, illum per pudenda prolatum, illum per ludibria nutritum . . . . . Credimus nos in Deum natum, & quidem ex Virgine, & quidem carneum, qui per illas naturæ contumelias volutatus sit.* Sic & Origenes Homil. 4. in Lucam: *Videbat*, inquit, *Christus in Matris utero immunditiam corporum visceribus eius hinc inde vallatus, terrenæ facis patiebatur angustias; unde assimilat se vermi, & dicit: Ego sum vermis, & non homo.* Sic Hieronymus Epist. 22. ad Eustochium: *Dei Filius pro nostra salute hominis factus est Filius. Novem mensibus in utero, ut nascatur, expectat, fastidia sustinet, cruentus egreditur, pannis involuitur, blanditiis delinitur; & ille pugillo Mundum includens præsepis continetur angustiis.* Quo loco, dum Christi corpus *cruentum* ex utero prodiisse asserit Hieronymus, non utique materno sanguine menstruo *cruentum* intelligit, quem nullum unquam fuisse religio docet, ne ex legis præscripto censeretur immunda: sed sanguine ex venæ umbilicaris sectione defluente; uti Cardinalis Toletus exponit, Annot. 35. in Cap. 2. Lucæ. Sed & piissimus, ac religiosissimus Beda sordes illas usque adeò certas habet, ut ad eas abstergendas, *petram in Bethlecemi spelunca cavatam lavacrum Dominico Corpori præbuisse*, memoriæ prodiderit, lib. de locis sanctis Cap. 8. Quamquam in eo enati fontis miraculo referendo, ut loco suo probavimus, cespitaverit. Chrysostomus demum Homil. 49. in Genesim, quid Christi nativitas commune cum nostra, quid diversum à nostra habuerit, paucis exponens, nihil de ea sordium communi hominum conditione adhærentium immunitate pronunciat: *Hunc autem ingressum nostri omnium Domini digniorem esse oportet, quàm nostrum; Regius enim fuit introitus. Oportebat enim, & partim cum nostra nativitate communicare, & partim alienum esse; & utraque hæc fuerunt. Et quomodo? Audi. Nam de utero prodire commune habet nobiscum: absque nuptiali autem congressu nasci, supra nostram est nativitatem. Naturale est, conceptum fieri in utero: supra naturam humanam est, absque commixtione esse prægnantem. Et propterea utraque, ut & excellentiam, & communionem, quam habet tecum, addiscas. Considera autem quanta sapientia hæc facta sint. Neque eminentia obfuit assimilationi, & affinitati eius nobiscum; neque nostra affinitas, & similitudo ejus obscuravit excellentiam: sed operibus utraque ostensa sunt. Et alia perfectè habuit nobiscum, alia non habuit, sed ab eis totus liber fuit.*

Quapropter, cum hujusmodi sordes externæ, de quibus hactenus sermo fuit, ad nativam nascentis hominis conditionem pertineant; nec miracula in ipso etiam Christo temerè, ac sinè probatis testibus fingere liceat; earum quoque aliquas Christi nascentis corpusculo, non secùs ac nobis adhæsisse, non dubitaverim affirmare: *Qui per omnia tentatus est pro similitudine absque peccato*, ad Hebræos Cap. 4. v. 15. Si qui verò ad pietatem, ac religionem pertinere velint, ut ab iis omnibus immunis fuisse dicatur: respondeant, cur toto mortalis vitæ decursu humanæ naturæ

contumelias, sordes, inquinamenta, non secùs ac nos ipsi, perpessus sit? Quid flagris cædi, quid conspui, quid spinis in ludibrium coronari, quid Cruci suffigi, atque inter iniquos reputari voluerit? Cùm & hæc omnia, si de summa facie spectentur, vero homine Deo indigniora videri possint. Ego interim cum Hieronymo, (qui, quod postulet pietas, probè noverat) liberè exclamabo: *Junge, si libet, naturæ contumelias, novem mensibus uterum insolescentem, fastidia, partum, sanguinem, pannos. Ipse tibi describatur infans tegmine membranarum solitò involutus. Ingerantur dura Præsepia, vagitus parvuli, octavæ diei circumcisio, tempus purgationis, ut putetur immundus. Non erubescimus, non silemus. Quantò sunt humiliora, quæ pro me passus est, tantò plus illi debeo. Lib. contra Helvidium. Cap. 9.*

EXER-

EXERCITATIO XXX.

De loco Christi Nascentis.

I. DE prima, eaque potissimi susceptæ de Christo nato disputationis parte fœliciter expeditus, ad secundam accedo, in qua mihi de peracti sacri natalis loco, cæterisque illius adjunctis disserendum est.

Christum Bethleemi natum scribit Matthæus Cap. 2. *Cum natus esset Jesus in Bethleem Juda &c.* Et Lucas pariter Cap. 2. *Ascendit Joseph à Galilæa de Civitate Nazareth, in Judæam, in Civitatem David, quæ vocatur Bethleem . . . . Factum est autem, cum essent ibi, impleti sunt dies* Mariæ, *ut pareret.* Quod futurum prænunciaverat Michæas Cap. 5. *Et tu Bethleem Ephrata parvulus es in millibus Juda; ex te mihi egredietur, qui sit Dominator in Israel.* Bethleem Juda Matthæus dixit, hoc est, sitam in sorte Tribus Juda, ut ab altera distingueret, quæ erat in Galilæa de Tribu Zabulon: Bethleem verò *Ephrata* Michæas nuncupavit à nomine parentis conditoris ipsius, qui eam ex Matris quoque nomine appellatam voluit. Cur autem Bethleemi Ephrata natus Jesus Christus, numquam Bethleemites, aut Ephratæus in Euangelio sit dictus, sed Nazarenus semper, & Galilæus, inde est, quòd nonnisi in Parentum transitu Bethleemi sit editus, qui fixam Nazarethi in Galilæa habitationem habebant, ubi & ipse primùm est educatus.

Movere hic obiter aliquem poterit, quòd celebre Michææ Oraculum de Christo Bethleemi nasciturо longè secùs Matthæus recitet Cap. 2. quàm in ipso Prophetæ contextu habeatur. Sic enim est apud Matthæum: *Et tu Bethleem terra Juda, nequaquam minima es in principibus Juda; ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Israel.* Sic verò apud Michæam: *Et tu Bethleem Ephrata, parvulus es in millibus Juda; ex te mihi egredietur, qui sit Dominator in Israel.* Nempe illic *nequaquam minima* dicitur Bethleem, quæ isthic *parvula* nuncupatur. Scrupulum evellit Hieronymus, Matthæum Prophetæ verba, non à se ipso recitasse, inquiens, sed nomine Scribarum, & Principum Sacerdotum, qui ab Herode de natali Christi solo interrogati, Bethleemum Judæ illicò responderunt, datumque responsum productis Michææ verbis confirmarunt, corruptis tamen, ac vitiatis; quam ille vitiationem, ac corruptionem noluit referendo corrigere, & emendare: ut innotesceret universis, quanta tunc esset in Scribis, & Sacerdotibus ignorantia Scripturarum, qui vel unum Prophetæ Oraculum in responsi confirmationem proferre jussi, corruptum, & vitiatum recitarunt. Quidni quoque dicamus (si quis Michææ verba à Matthæo proprio nomine recitata velit) in eumdem planè sensum redire omnia: seù veriùs, Matthæum relicta figura verborum, neglectoque cortice, sensum Michææ intimum retulisse. Quia quod est apud Michæam: *Et tu Bethleem*

leem Ephrata parvulus es in millibus Juda, per admirationem, & interrogationem negantem dictum est; tametsi scriptione ipsa non adnotetur, quia Hebræi admirationis, & interrogationis puncta scribendo non habent: perinde, ac si dixisset: *Tu ne parvula es in millibus Juda, ex qua mihi egredietur, qui sit Dominator in Israel?* Uti Matthæi Cap. 3. dum de Joanne Baptista dicitur: *Quid existis in Desertum videre? Arundinem vento agitatam, hominem mollibus vestitum?* Quod utique non affirmando dicitur, sed negando. At id obiter dictum velim, plenius fortè dicturus alibi.

II. Interea tamen, quia nomine Bethleemi, alteriusve cujusque urbis, ipsa quoque suburbia veniunt, agerque conjunctus; non otiosè hic queri solet: num intra Civitatem ipsam sit natus, an autem in suburbio, aut etiam in agro conjuncto. Natum extra Bethleemum in agro suburbano fidentèr pronuncio; non quidem sub dio, sed in spelunca diversorio conjuncta, terræque, seu saxo excavata, quæ brutis animantibus recipiendis destinata erat. Quæ quatuor, partim ex Patribus, partim ex Euangelio apertissimè colliguntur.

Ac primùm, in spelunca natum Christum Dominum conceptis verbis affirmant, Justinus in Dialogo cum Tryphone Judæo, Origenes lib. 1. contra Celsum, Hieronymus Epist. 18., Pseudo-Athanasius Sermone de Nativitate, Joannes Damascenus lib. 4. de fide Cap. 15.

Speluncam hanc in agro suburbano fuisse sitam, quod hic potissimè quæritur, testes sunt Eusebius lib. 7. de Demonstratione Euangelica Cap. 2. *Agrum juxta Bethleemum demonstrari* asserens, *ubi Virgo enixa Infantem deposuit*. Justinus loco paulò ante laudato speluncam *juxta Bethleemum positam* scribens: Burchardus in Descriptione Terræ Sanctæ parte 1. *Juxta muros Civitatis*. Suadet hoc idem Historia Euangelica: Pastores enim, qui Christum natum hac ipsa nocte festinantes adoratum venere, *custodiebant vigilias noctis super gregem suum*; seu, ut Textus Græcus habet, erant in agro stabulantes, ἀγραυλοῦντες, hoc est, sub dio cum grege cubantes: qui vix, ac ne vix quidem in urbem muris tunc temporis cinctam de nocte aditum habuissent, nec natum pupulum de facili invenissent, & adiissent, si intra Urbem natus esset. Herodes quoque à nato Judæorum Rege sibi metuens, quem Bethleemi ex Michææ oraculo natum inaudiverat, pueros, non modò in Bethleem natos jussit occidi, *sed in omnibus finibus ejus*: haud alia profectò de causa, quàm quòd Bethleemi nomine non Urbem modò, sed & suburbia, & conjunctum agrum, adhuc etiam & fines ejus intelligi posse, certò sciret.

Fuisse hanc ipsam speluncam diversorio conjunctam, ac recipiendis brutis animantibus destinatam ex Euangelio longè certiùs. Cum Virginem puerperam natum puerum in præsepio, quod continendo brutorum pabulo deservit, reclinasse dicat, *quia non erat eis locus in diversorio*. Hinc Ecclesiæ Patres, Augustinus Serm. 2. de Epiphania, Zeno Veronensis Serm. 3. de Nativitate, Pseudo-Athanasius Serm. de Censu, seu de Nat., D. Epiphanius Orat. de Laudibus B. Virginis (si tamen illius est) Christum *in stabulo natum* dicunt.

Terræ demum, seu saxo excavatam fuisse speluncam observant: Hierony-

ronymus, quo nemo meliùs rem ſcire potuit, Epiſt. 17. *parvum terræ foramen* nuncupans; Euſebius lib. 3. de vita Conſtantini *Antrum* vocitans; & Venerabilis Beda lib. de Locis Sanctis Cap. 8. *Semiantrum* appellans. Idque nec ſingulare, nec præter morem, ſed ex ipſa natura ſoli. Strabo quippe, aliique Geographi notant, totam illam regionem petroſam eſſe, multaſque in illo tractu fuiſſe domos ſaxis incluſas; vel potiùs cellas, quibus ſeſe homines religionis cauſa includerent.

III. Idem de Præſepio, in quo natus puerulus reclinatus eſt, facilè ſtatuerim. Et fanè fuiſſe illud *excifum in rupe*, ſcribit Burchardus in deſcriptione Terræ Sanctæ par. 1. Cap. 7., à quo non admodum diſſidet D. Joannes Chryſoſtomus Serm. ad Cap. 2. Lucæ, *Lateritium* fuiſſe obſervans, ſeu ex luto coctili confectum. Viſitur tamen etiamnum hodiè Romæ ad S. Mariam Majorem *Ligneum*, gemmiſque ornatum. Quid ergo, ſuppoſitum ſuſpicabimur, ac pro arbitrio fictum, ut fidelium piè colentium religioni illudatur? Abſit. Sed poſſunt hæc facilè conciliari. Burchardus enim, & Joannes Chryſoſtomus, non de ipſo vaſe loquuntur, quod conſtat fuiſſe ligneum, ſervaturque nunc Romæ: ſed de ſtructura illa exigua, quæ ipſum Præſepe ligneum continebat, quæque vel lapidea erat, vel lateritia. Ad majorem quippe firmitudinem vas ligneum lapideæ, ſeu lateritiæ cavitati incluſum erat; & utrumque perindè Præſepe non incongruè nuncupatur. Ut ſileam, laudatum Sermonem dubium eſſe S. Chryſoſtomi fœtum, viderique Scriptoris Latini admodum recentioris.

IV. Majoris longè momenti fuerit, ad exactam Hiſtoriæ limam exigere popularem opinationem, ſolita Pictorum libertate, atque audacia roboratam, de Bove, & Aſino ad Chriſti naſcentis Præſepe alligatis, eumdemque flatu ſuo, halituque foventibus. Hujus primum Architectum fuiſſe crediderim Auctorem poematis Lactantio perperam adſcripti *de paſſione Domini*; ut quæ à Pictoribus incrementum acceptura erat inepta fabella, à Poetis ortum haberet. Pictoribus enim, ac Poetis ſumma ſemper cognatio fuit, audendique æqua poteſtas. Tantas verò ſucceſſu temporum radices egit, ut in virorum etiam eruditorum libris, ac in ipſis Cardinalis Baronii Annalibus Eccleſiaſticis locum invenerit. Verùm nihil ea de re Lucas, qui Chriſti nativitatem, non modò accuratè, ſed etiam curioſè deſcripſit. Nec Angelus, qui paſtoribus ſigna dedit, ne in cognoſcendo recèns nato Salvatore fallerentur, puerum in medio duorum Animantium poſitum dixit; quo eum inſolito ſigno faciliùs dignoviſſent.

Dedit fingendæ fabellæ occaſionem percelebris Iſaiæ locus Cap. 1. perperàm, ac præpoſterè intellectus: *Cognovit Bos poſſeſſorem ſuum, & Aſinus præſepe Domini ſui: Iſrael autem me non cognovit*. Cum enim eo loci Propheta Euangelicus Judæorum in Deo benefactore ſuo cognoſcendo tarditatem, & ingrati animi vitium coarguat exemplo brutorum animantium, quæ etiam heros ſuos, ac Dominos, à quibus pabula ſua recipiunt, probè norunt; imò exemplo Bovis tardioris animantis, ac ipſius etiam Aſini brutorum animantium ſtultiſſimi, qui præſepe, ubi ſua illi Dominus ejus pabula parat, tandem aliquando cognoſcit: exiſtimarunt nonnulli, Iſajam Prophetam in ſingularem aliquem Bovem, Aſinumque digitum intendiſſe,

disse, qui rerum omnium Dominum recens natum, & in Præsepio vagientem agnoverint; eoque freti oraculo perperàm intellecto, Bovem, Asinumque Christi Præsepio addiderunt. Quis hic manifestum Isajæ oraculi abusum non videat? Quod enim de bobus, asinisque Dominos suos temporales, & præsepia, ubi sua illis parantur pabula, cognoscentibus generatim affirmat Isajas; illi de peculiari bove, & asino, qui rerum omnium Dominum, & Præsepe, ubi jaceret, agnoverint, dictum accipiunt; nudamque objurgationem, reprehensionemque à Propheta Judæis factam, brutorum quidem animantium exemplo, rei in brutis animantibus nascente Domino obventuræ vaticinationem interpretantur. Longè aliter Patres, ac in illis disertissimè Hieronymus in Cap. I. Isaiæ; *Sensus*, inquit, *perspicuus est: Ego eos adoptavi in filios, & feci populum peculiarem, & partem meam, & funiculum hæreditatis meæ, appellavique eos primogenitos: illi autem ne hoc quidem fecerunt, quod bruta faciunt animalia, ut beneficiis vincerentur, & intelligerent pastorem, & nutricium suum. Nec comparavit eos canibus, quod sagacissimum genus animantium est, & pro parvo cibo Dominorum tecta defendit: sed stolidioris sensus bovi, & asino, quorum alterum carpenta trahens, durissimas terræ glebas vertit vomere; alterum portat onera, & hominum in gradiendo laborem temperat: unde & jumenta appellantur ab eo, quòd juvent homines. Potest hic locus & de Deo Patre intelligi: sed magis refertur ad Filium, quòd non cognoverit eum, neque susceperit populus Israel.*

Certè Jeremias quoque Isajam imitatus eamdem illam Judæorum in Deo benefactore suo dignoscendo tarditatem coarguit exemplo Milvi, Turturis, Hirundinis, & Ciconiæ, quæ opportunum adventus sui tempus probè norunt: *Milvus in Cælo cognovit tempus suum: Turtur, & Hirundo, & Ciconia custodierunt tempus adventus sui: populus autem meus non cognovit judicium Domini.* Quidni ergo pari licentia Pictores, Milvum, Turturem, Hirundinem, & Ciconiam juxta Christi nascentis Præsepe volitantes nobis effingunt? At ut video, qui bovem, asinumque juxta Præsepe locarunt, ut flatu, halituque natum puerulum calefacerent; aves circumvolantes abegere, ne importuno alarum suarum flabello ventulum facerent, tenellique pupuli corpusculum frigore enecarent.

V. Non me fugit, Patres aliquos, ac in illis maximè Origenem, Hieronymum, Ambrosium, Gregorium Nazianzenum, itemque Nyssenum, Cyrillum Hierosolymitanum, Paulinum, Prudentium, aliosque scripsisse non semel, bovem, asinumque Christi nascentis Præsepe cognovisse; illudque tunc tandem fuisse impletum, quod scripserat Isajas: *Cognovit bos possessorem suum, & asinus Præsepe Domini sui.* At & illud novi, Patres illos figuratè, & allegoricè locutos esse, eoque bovis, & asini subjugalium animantium symbolo pastores genere, & religione Judæos ferendo Mosaicæ legis oneri assuetos intellexisse, qui ex dato sibi signo ab Angelo natum Salvatorem in Præsepio cognoverunt. Neque enim necesse est, Veteris Testamenti oracula, quæ in Novo dicuntur impleta, ad litteram semper, atque historicè exitum habuisse: satis est, si secundùm allegoriam exitum obtinuerint. Sic Joannis Cap. 19. cum observasset Euangelista, Judæos duobus latronibus de cruce pendentibus fregisse crura, Christo

sto verò nequaquam; subjungit, factum id esse: *Ut Scriptura impleretur, os non comminuetis ex eo*: quod tamen ad litteram, & historicè de Agno Paschali dictum fuerat Exodi 12., quem, cum Judæi comederent, ossa comminuere non debebant: nec nisi secundùm allegoriam in Christo Jesu exitum habuit. Sic etiam Matthæi 12., cum observasset Euangelista, Christum infantem post obitum Herodis ex Ægypto in terram Israel fuisse deductum, subjungit: factum id esse, *ut impleretur, quod dictum est à Domino, per Prophetam dicentem: ex Ægypto vocavi filium meum*: quod tamen ad litteram, & historicè de populo Israelitico dictum erat, Oseæ Cap. 11. quem Deus ut filium suum ex Ægypto deduxit: nec nisi secundùm allegoriam in Christo Domino impletum asseritur. Pari itaque jure in pastoribus Christi nascentis Præsepe cognoscentibus per allegoriam impletum est, quod de bobus, & asinis Dominorum suorum præsepia cognoscentibus ad litteram, & secundùm historiam dictum erat ab Isaja; quin propterea necesse sit, bovem, asinumque Christi Præsepio alligare. Quotquot etiam Ecclesiæ Patres bovem, asinumque Christi Præsepe novisse dixerunt, bovem, asinumque figuratos, & allegoricos intellexere; Pastores nimirum, & Magos Christi in Præsepio vagientis adoratores: illos quidem, utpote Judæos, ferendo legis jugo dudum assuetos; istos uti Gentiles jugo liberos, & exleges: non bruta, ac stulta illa animantia.

Hanc porrò laudatorum Patrum mentem esse, atque sententiam, vel ex uno, qui omnium instar est, Ambrosio discimus, qui, cùm celebratum Isaiæ oraculum Christo nascente impletum doceat. lib. 2. Comment. in Lucam; sic tamen bovem, asinumque vagientem in Præsepio Christum novisse, ait, ut neglecta proprietate sermonis Mysterium unicè spectet; geminumque populum, Judaicum, & Gentilem bovis, asinique nominibus per figuram expressos intelligat, quos Christus ad Præsepe suum cœlesti voce, ac luce pertractos spiritualiter pavit. Ambrosii verba tibi habe: *Quod in pannis est Christus, vides: quod in Cœlis est, non vides? Infantis audis vagitus, non audis bovis Dominum agnoscentis mugitus? Agnovit enim bos possessorem suum, & asina Præsepe Domini sui: imò Præsepium dixerim, sicut scripsit, qui transtulit. Nihil enim apud me distat in verbo, quod non distat in sensu. Nam si Orator illorum*, (Demost. pro Ctesiphonte) *qui phaleras sermonum sequuntur, negat, in hoc positas esse fortunas Græciæ, hoc, an illo verbo usus sit, sed rem spectandam putat: si ipsi Philosophi eorum, qui totos dies in disputationibus consumunt, minùs latinis, & receptis sermonibus usi sunt, ut propriis uterentur: quantò magis nos negligere verba debemus, spectare Mysteria, quibus vincit sermonis vilitas, quòd operum miracula Divinorum nullis venustata sermonibus veritatis lumine refulserunt? Denique asinam illam rationalem, non succo deliciarum, sed succo spiritalis alimoniæ Præsepia Sancta paverunt. Hic est Dominus, hoc Præsepe, quo nobis Divinum Mysterium revelatum est; irrationales Gentes pecudum more intra Præsepia viventes, alimoniæ sacræ ubertate pascendas esse. Agnovit ergò asina, species, scilicet, & forma gentilium, Præsepe Domini sui. Et ideò dicit: Dominus pascit me, & nihil mihi deerit.*

VI. Alteram fingendæ fabellæ occasionem arripuere nonnulli ex altero Scripturæ oraculo nihilo meliùs intellecto juxta septuaginta Interpre-

tum Versionem, scilicet, cum observassent viri boni Cap. 3. Abacuch Prophetæ, ubi Versio nostra vulgata habet: *In medio annorum notum facies*, septuaginta Interpretes vertisse: *In medio duorum animalium cognosceris*; Propheticum dictum Christo nascenti accommodarunt, quasi is in medio duorum brutorum à fidelibus fuerit agnitus; bovemque idcircò, asinumque stolidissima animantia nascentis Præsepi adstituerunt.

Itane verò Ecclesiæ Patres, probatique Interpretes locum illum de Christo nascente inter bruta animantia cognito intellexere? Minimè gentium. Imò Hieronymus in suis ad Abacuch Commentariis, S. Augustinus lib. 18. de Civitate Dei Cap. 32., S. Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi 12. quatuor dicti Oraculi expositiones dedere toto Cœlo diversas. Primam, ut Deus *in medio duorum animalium* cognitus sit, nimirum inter duos latrones, dum in cruce penderet. Secundam, in medio duorum Seraphin, de quibus in Isaia sermo est Cap. 6.: aut in medio duorum Cherubin, qui extrema Arcæ fœderis partes occupabant, Exodi 25.; familiare quippe Patribus est, Angelos animalia rationalia nuncupare. Tertiam, in medio utriusque populi, Gentilis, scilicèt, & Judaici. Quartam, in medio duorum Testamentorum, quæ perinde ad Dei cognitionem perducunt. Nemoque Patrum, veterumque Interpretum bovem mihi, asinumque commentus est, in quorum medio Deus homo factus, & vagiens à fidelibus agnitus sit. Nisi fortè mihi quispiam obtrudere velit Homiliam 33. Tomi 6. S. Joannis Chrysostomi, ubi inepta illa de Christo nascente bovem inter, & asinum agnito interpretatio legitur. Verùm nemo Criticam Disciplinam extremis, ut ajunt, labris attigit, qui Homiliam illam uti spuriam, & apocrypham ad quisquilias non amandet. Atque hinc gravissimum, ac planè decretorium momentum deduco, ad bovem illum, asinumque à Christi nascentis Præsepio procul arcendos. Si enim existimassent Ecclesiæ Patres, Deum factum hominem in Præsepio à pastoribus agnitum illic bovem inter, & asinum vagiisse; hanc certè primam omnium Prophetici Oraculi interpretationem dedissent, quæ vel una modò, vel certè præcipua à vulgatæ fabellæ defensoribus datur; nulla quippe facilior, atque commodior ea in hypothesi fingi potest: nec ad violentas illas de duobus Isaiæ Seraphinis, de duobus Arcæ Cherubinis, de duobus Testamentis interpretationes confugissent. At nemo Patrum hanc mihi interpretationem commentus est. Imò, si quis Oraculum illud in Christo nascente impletum dixit, ad sensum allegoricum divertit; duoque animalia, Ethnicum, & Judaicum populum intellexit: Ut Auctor Homiliæ de Censu apud S. Athanasium: *In Præsepio reclinatur, ut humani generis brutalitatem emendet, & duorum animalium cibus fieret. Quorum verò animalium? Ethnici, Judaicique populi, de quibus scriptum est: In medio duorum Animalium cognosceris*. Quem perinde allegoricum sensum à Pseudo-Athanasio, & D. Ambrosio datum usurpat Ecclesia; dum die Christi natalitio in solemni procum Officio ita canit: *O magnum Mysterium, & admirabile Sacramentum! Ut animalia viderent Dominum natum jacentem in Præsepio. Domine audivi auditum tuum, & timui, consideravi opera tua, & expavi, in medio duorum animalium jacentem in præsepio*. Nimirum petitam ex duobus anima-

animalibus ab Isaia, & Abachuco memoratis allegoriam, tunc demum impletam miratur Ecclesia, dum uterque populus, Gentilis, scilicet, & Judaicus Christum in Præsepio vagientem agnovit: non bruta illic animantia ponit, unde petatur allegoria.

Non omiserim ad uberiorem fabellæ confutationem lectionem illam latinam, unde maximè præsidium petunt: *In medium duorum animalium cognosceris*, arbitrariam omninò esse. Septuaginta enim Interpretes Textum Hebraicum non latinè, sed græcè verterunt: in Græco autem illorum Textu habetur, *ἐν μέσῳ δύο ζώων γνωσθήσῃ*, quod perinde *in medio duarum vitarum* reddi potest, ac *in medio duorum animalium*; sola nimirum accentuum, quorum olim non erat usus, mutatione facta. Longèque verisimilius est, septuaginta Interpretes priorem sensum animo intendisse, quàm posteriorem: cùm hebraica vox *Schanim*, non animalia significet, sed annos; quæ vox ad *vitarum* significatum propiùs accedit. Unde & Hieronymus hebraicè longè doctissimus *in medio annorum*, non in medio *animalium* vertere maluit. Jam ex quo decantata illa lectio, *in medio duorum animalium*, explosa est, ruit ab imo jactatæ fabellæ fundamentum de bove, & asino ad Christi Præsepe alligatis.

VII. Verùm opponet fortasse quispiam: si Christus in spelunca recipiendis, ut diximus, brutis animantibus destinata natus est, quid convenientius, quàm fuisse illic bruta aliqua animantia: maximè cum Diversorium, cui conjuncta erat, hospitibus plenum esset, quorum multos in asino, aut in equo iter egisse, verisimillimum est? Egregiè id verò! Ecquis sciat, an ad ipsum Diversorium spelunca illa pertineret, ut, illo hospitibus, & viatoribus pleno, plena quoque jumentis esset ista? Potuit enim Diversorio conjuncta esse, nec tamen ad Diversorium pertinere, nec illius hospitum jumenta colligere. Et certè, cum distinctè significet Lucas, Virginem puerperàm natum puerulum in Præsepio reclinasse, *quia non erat eis locus in Diversorio*; haud obscurè innuit, Præsepe Diversorii partem non fuisse, & ad illud minimè pertinuisse. Ad hæc, si pro multitudine hospitum totum Diversorium occupantium stabulum jumentis refertum verisimiliter colligis; quid ergo asellum unicum in scenam inducis nascentis pupuli Præsepio admotum? Nihil itaque boni succi ex ea hospitum totum Diversorium implentium consideratione eliici potest ad eversam fabulam instaurandam. Idcirco alii paulò acutiores (Suares Tract. 1. de Relig. lib. 9. Cap. 5.) non jumenta hospitum, quæ plura profectò fuissent, sed sacræ familiæ comminisci maluerunt: asellum quidem, cui per iter gravida Virgo insederit, & bovem à Josepho adductum, ut venditus, ad profectionis, & Bethleemiticæ commorationis expensas sufficeret. At ii fabulas fabulis nectunt, non temerè modò, sed inconsultè. Virgo enim ex sententia Patrum sinè gravamine gravida erat, nulloque idcircò jumento ad iter egebat. Fulgentius Sermone de laudibus Mariæ: *Cùm esset gravida, salubri levitate plaudebat*. Bernardus Sermone in illud Apocalypsis, *signum magnum* &c. *Portabat onus leve, portabat, à quo portabatur*. Joseph verò haud ita benè de rebus domesticis constitutus erat, ut in profectionis expensas bo-

vis prætium insumeret; quod si Cauponibus, & stabulariis solvendum habuisset, locum profectò obtinuisset in Diversorio, nec tecto fuisset exclusus. Ut sileam, minùs solliciti, minùsque prudentis viatoris esse, bovem spissigradum animal ad itineris expensas divendendum per vias circumducere; ac non potiùs ante profectionem ipsam divendere, redactamque pecuniam secum ferre. Ruit igitur undequaque malè consuta fabella.

EXERCITATIO XXXI.

De tempore Christi Nascentis : deque Pastoribus ejusdem adoratoribus.

I. LOci circumstantiis, in quarum examine versati sumus hactenùs, eæ planè innexæ sunt, quæ temporis esse dicuntur: de quibus ne sileamus omninò, vetat suscepti dignitas argumenti. Scire quippe maximè juvat, quo tempore Mysterium illud impletum sit, quo temporis plenitudo facta est: dicente Apostolo ad Galatas Cap. 4. v. 4. *Ubi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum, factum ex muliere, factum sub lege, ut eos, qui sub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus.* Quocirca quatuor hæc quæri possunt? quo nimirum anno, quo Mense anni, qua die Mensis, qua hora diei Christus Dominus natus sit? de quibus, sin minùs quantùm Chronologi, at certè quantùm Theologi officium postulat, disputabimus.

II. Quoad annum tria maximè vertuntur in controversiam. Quo nimirum anno natus sit, computando à creatione Mundi? 2. Quo anno Imperii Cæsaris Augusti? Quandoquidem liquet ex Euangelio Lucæ 2., sub Augusto natum esse Christum, dum *exiit edictum à Cæsare Augusto, ut describeretur universus Orbis.* 3. Quo anno Regni Herodis? Cum ex Matthæi Euangelio perinde constet, natum esse illum *in diebus Herodis Regis*. Cap. 2. Pro quarum quæstionum enodatione infinita dicenda essent, quæ nos per multos etiam dies occuparent: sed à viro memoriter dicente ex Cathedra fusè, ac minutatim pertractari non possunt: quippè quæ virum postulant sedentem ad pluteum, qui subjecta Charta, admoto calamo, ac etiam adhibitis calculis, sexcentas propemodùm computationes faciat.

Idcircò missa implexarum quæstionum Chronologicarum tractatione, id compendio dicam juxta accuratiores ævi nostri Chronologos: Christum natum esse anno quater millesimo à creatione Mundi; annos, videlicet, computando juxta Textum Hebraicum, & Vulgatam Scripturæ Sacræ versionem: anno 41. Imperii Cæsaris Augusti: anno demum 36. Regni Herodis desinente.

Primæ computationis probatio petitur ex distincta enumeratione annorum, quibus quælibet Mundi ætas ad Christum usque perduravit.

Prima Mundi ætas à creatione ad Diluvium annos complectitur 1656., Mensem unum, dies 26.

Altera à Diluvio usque ad vocationem Abrahæ annos complectitur 426., Menses 4, dies 18.

Tertia à vocatione Abrahæ ad exitum ex Ægypto annos complectitur 430.

Quarta ab exitu ad posita fundamenta Templi annos complectitur 479., dies septemdecim.

Quin-

Quinta à fundatione Templi ad finem Captivitatis Babylonicæ annos complectitur 475., Menses 11., dies 29.

Sexta à soluta Captivitate per Cyrum ad Christum natum annos complectitur 531., Menses 2., dies 3.

Quibus omnibus in summam deductis, à Creatione Mundi usque ad Christum natum exurgit annus quater millesimus, seu anni termille nongenti nonaginta novem, Menses duo, dies tres.

Dixi porrò, annos quater mille à creatione ad Christum usque numerari, facta computatione juxta Textum Hebraicum, & vulgatam Scripturæ Sacræ Versionem. Si enim annos computare lubeat juxta Versionem septuaginta Interpretum, crescit annorum numerus in immensum. Quia septuaginta Interpretes annos nongentos superaddunt ætati primæ; annos verò octingentos, & undeviginti, necnon Cainanis generationem superaddunt ætati secundæ: quod quo casu, quave fatali codicum depravatione contigerit, nemo hactenus fœliciter demonstravit, etsi alias alii conjecturas attulerint. Atque hinc est, cur Martyrologium Romanum Christi natalem diem consignet anno à Creatione Mundi quinquies millesimo centesimo nonagesimo nono; quia eo primùm tempore editum est, quo Ecclesia Romana Versione septuaginta Interpretum communiter utebatur. Quamquàm & ea Martyrologii computatio fallat, stando etiam septuaginta Interpretum calculis, secundùm quos anni computandi essent quinquies mille septingenti undeviginti. Verùm Ecclesia non eo usque suam demittit dignitatem, ut de quæstionibus Chronologicis ex tribunali pronunciet, quarum examen privatorum industriæ, & eruditioni committit.

III. Jam verò natum esse Christum anno 36. Regni Herodis desinente, & 41. Imperii Augusti, (quæ altera positæ assertionis nostræ propositio est) facilè colligitur ex Flavio Josepho, quo nemo unquam Historiam Herodianorum diligentiùs scripsit. Notat enim ille lib. 17. Antiquitatum Judaic. Cap. 8., mortuum esse Herodem anno 37. post adeptum à Romanis Judææ Regnum: Christus autem anno mortem Herodis antecedente natus est, uti consentiunt universi; eum itaque natum esse necesse est anno Regni Herodis 36. Ex quo rursus habemus, natum illum esse anno Imperii Augusti 41., quandoquidem annum Imperii sui quintum agebat Augustus, dum Herodem Judæorum Regem constituit; uti quamplurimis momentis demonstrat Cardinalis Norisius in Cenotaphiis Pisanis dissert. 2.; adeòque annum 41. Imperii sui numerabat Augustus, dum Herodes regni sui 36. agebat.

Non me fugit, eam Christi nativitatis epocham, tametsi acceptissimam nunc, probatissimamque, multis patere difficultatibus, quæ sua quoque egeant solutione: at, ut eas Chronologicas controversias ex suscepto instituto non moveo, ita difficultates illas solvendas Chronologis mitto.

III. De Mense autem, ac de die, quo Christus est ortus, non una Veterum sententia fuit. S. Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromatum nonnullorum ætatis suæ curiosorum opinationes percenset, quorum alii Christum

Christum natum assererent die 20. Aprilis, alii die 20. Maii; quas ille opiniones minimè refellit, sed intactas planè relinquit. In eam sententiam postremis hisce temporibus descenderunt Viri in Republica litteraria non infimæ notæ, sed Protestantes, Josephus Scaliger, Sethus Calvisius, Samuel Banagius, ea maximè ratione ducti, quòd incredibile videatur, Christum media hieme, ut vulgò creditur, fuisse natum. Tum quia notat Lucas Cap. 2., Pastores Christo nascente custodiisse *vigilias noctis super gregem suum*; hoc est, ut alibi adnotavimus, sub dio cum grege cubasse: quod media hieme anni tempestate præfrigida factum, verisimile non sit. Tum quia ex Cæsaris Edicto descriptio totius Orbis indicta tunc erat: *Et ibant omnes in Civitatem suam, ut profiterentur*, & describerentur: quibus itineribus suscipiendis hibernum tempus minùs est opportunum.

Leviora tamen illa sunt, quàm ut nos à vulgari opinatione dimoveant, qua Christus Mense Decembri natus communitèr creditur. Judææ quippe regio temperatissima est; adeò ut viris rusticis, & agrestibus, modò stragulis involvantur, sub dio cubare nil vetet. Certè in Anglia, Cœlo haud ita miti, toto anno armenta in agris sub dio pernoctant, testibus Casaubono Exercitatione 2. contra Baronium ad primum Christi annum, & Montacutio lib. de vita Christi. Imò in Dania, regione algidissima, idem fit, teste Langio Dano lib. 2. de annis Christi part. 2. Cap. 2. Nihil itaque eo saltem ex capite vetat, Christum media hieme natum esse.

Neque tamen, qui Christum media hieme natum agnoscunt, de Mense, & die omninò conveniunt. Universæ propemodum Ægyptiorum Ecclesiæ Christum natum existimant die 6. Januarii; eaque de causa hac ipsa sexta die quatuor simul Mysteria celebrabant, Nativitatem, Epiphaniam, Baptismum, & primum Christi miraculum in Cana Galilææ peractum: quòd hæc omnia eadem illa die sexta Januarii, distinctis tamen annis, contigisse arbitrarentur. Hujus nobis Ecclesiarum Ægyptiacarum disciplinæ testes sunt S. Epiphanius hæresi 51., Cassianus Collatione 10., & Theophylus Alexandrinus Epist. 16., quam tamen ut minùs congruentem, falsaque opinione fultam impugnat S. Hieronymus in Commentariis ad Caput 1. Ezechielis Prophetæ. Nec immeritò, universa enim Ecclesia, cum Latina, tum Græca pro certa, & imperturbata Majorum traditione semper habuit, Christum die 25. Decembris natum esse. Cujus traditionis testes locupletissimi sunt S. Joannes Chrysostomus Tom. 5. Homil. 33., S. Gregorius Nyssenus Orat. in Sancta Lumina, S. Augustinus lib. 4. de Trinitate Cap. 5., & Epist. 119., Auctor Constitutionum Clement. lib. 5. Cap. 13., Osorius lib. 7. Historiæ Eccles. Cap. 2., Anastasius Episcopus Nyssenus quæst. 92.

Quare putidæ fabellæ arguitur, quod Joannes Nyssenus in vulgata per Combefisium Epistola contestatur, Natalem Christi diem Romæ sub Julio dumtaxat Summo Pontifice ad 25. Decembris definitam esse, Patribus diem hanc jam ab antiquo definitam constanter affirmantibus. Imò notat citato jam loco S. Joannes Chrysostomus, cum Christi natalem

diem

diem Romæ inveniri potuisse in publicis Tabulis descriptionis factæ ex Edicto Cæsaris Augusti. Quo certè nullum certius ad figendam Christi nascentis epocham documentum desiderari à quoquam posset; modò tamen, dum ea diei determinatio facta est, extitissent etiamnum Tabulæ illæ; quod nec affirmat Sanctissimus Pater, nec est admodum verisimile. Hanc porrò diem 25. Decembris, quo anno natus est Christus, in diem Hebdomadæ primam, quæ Dominica est, incidisse ajunt sextæ OEcumenicæ Synodi Patres, & Nicephorus Callixtus lib. 1. Hist. Cap. 12.

Ex hac etiam constanti Ecclesiæ, cum Latinæ, tum Græcæ persuasione, quòd Christus natus sit die 25. Decembris, manavit & altera opinatio, qua vulgò creditur, eumdem fuisse conceptum die 25. Martii. Cujus tamen nullum aliud fundamentum est, quàm quòd pueri novem integris Mensibus in maternis uteris gestari soliti sint: tot enim à die 25. Martii ad diem 25. Decembris numeramus. Verùm, quia contingit aliquando, pueros ultra novem Menses in matrum uteris gestari; sæpè verò breviori tempore in lucem proferuntur; idcircò certam ea de re probationem Ecclesia non habet, sed meram probabilitatem. Interea tamen jam à primis Ecclesiæ sæculis non modò Latini, & Græci, sed & Syri, Chaldæi, Coptæ, Dominicæ Conceptionis festum die 25. Martii celebrarunt. Ecclesia nihilominùs Hispaniensis illud olim celebrabat die 18. Decembris ex decreto Concilii X. Toletani: Ecclesia verò Mediolanensis die Dominica ante festum Christi natalitium; spectata, scilicet, festorum cognatione, non habita ratione dierum, quibus utrumque Mysterium peractum est: aut etiam quòd dies Martii 25. ad Quadragesimæ finem sæpiùs incidat, & in Christi morte commemoranda sit occupatus.

Mirum fortè videri queat, Augustinum, qui Christum die Martii vigesima quinta conceptum, & vigesima quinta Decembris natum constantissimè docet; eumdem tamen sexta die post nonum Mensem à sua Conceptione in lucem editum docuisse, ac veluti Traditionem Ecclesiasticam propugnasse: cùm tamen novem dumtaxat Menses interfluxisse, perspicuum sit. *Novem menses*, inquit Sanctissimus Doctor, *& sex dies parientibus fœminis imputantur. Non quia omnes ad sextum diem post nonum mensem perveniunt: sed quia ipsa perfectio Corporis Domini tot diebus ad partum perducta comperitur; sicut à Majoribus traditum suscipiens Ecclesiæ custodit auctoritas.* lib. 4. de Trinit. Cap. 5. Verùm mirari desinet, quisquis adverterit, Augustinum lunares Menses novem intellexisse: qui cùm dierum sint viginti novem cum dimidio, pauloque ampliùs; sex sibi dies adjungi postulant, ut ad novem solarium Mensium spatium accedant.

IV. Restat ut de hora dicamus, qua natus est Christus. Qua de re mirum, quàm diversæ fuerint sententiæ Veterum. Tertia hora diei natum Christum putavit Hetychius apud Anastasium Nyssenum Episcopum: Anastasius verò hora septima natum voluit. Sed quasnam illi computaverint horas, ignoratur; num diei naturalis, qui incipit à media nocte; num verò diei Judaici, qui incipit à Solis ortu. Anastasius autem Synaita ad vesperam natum scribit, lib. 7. in Exameron. Utrique autem pro arbitrio sensisse videntur: probationes enim, si quærimus, nullam

nullam afferunt. Certè Christum de nocte natum esse, liquet ex Evangelio Lucæ Cap. 2., ubi narrata Christi nativitate, subjungitur è vestigio: *Pastores erant in eadem regione vigilantes, & custodientes vigilias noctis super gregem suum*: quota tamen esset hora, quota noctis vigilia, non innuitur: horas tamen noctis duodecim numerabant, vigilias noctis omninò quatuor, pro more, scilicet, Judæorum. Nihilominùs in eam sententiam conspirant Interpretes fermè omnes, ut sit natus de media nocte. Idque partim ex antiqua Ecclesiæ traditione, quæ idcircò eam noctis partem anniversariis comprecationibus celebrat jam à primis sæculis, ut multis ostendit Albinus Flaccus de Divinis Officiis Cap 1., partim ex prophetia Sapientiæ Cap. 18. *Cum quietum silentium contineret omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus à regalibus sedibus durus debellator in mediam exterminii terram prosilivit*: quod de Divini Verbi facti hominis nativitate dictum, plerique Patrum sunt arbitrati.

Atque ex hac ipsa temporis nota, quo Christum Virgo Mater enixa est, multò faciliùs intelligas, ab omni veri specie alienum esse, quod nonnulli commenti sunt, (Benson. in Psal. 46.) & ex S. Brigittæ revelationibus confirmare tentarunt, Josephum pariente Virgine abfuisse. Ecquis enim Sanctissimum Sponsum domo de media nocte abfuisse, sibi persuadeat, uxoremque partui proximam vel momento reliquisse? Contrà verò Petrus Damiani Serm. 62. *Adest & Joseph, sed ab utroque remotus, & in excessu mentis miratur, & mirari satis non potest, qualiter sit ad tantæ dignitatis admissus arcanum.*

V. Ad circumstantias temporis Christi nascentis omninò pertinet Pastorum adventus, qui ab Angelo moniti festinantes, ac nulla interposita mora adoratum venere. Undenam illi venerint, ac quoto numero fuerint, non incuriosè quæsieris. Ex eo illos venisse loco, ubi Angelicum nuncium exceperant, nihil dubium est: ubinam autem nuncium exceperint, id verò quæritur. Juxta Eder *turrim gregis* vulgò dictam, quæ Bethleemum inter, & Jerosolymam sita erat, cùm illic de nocte greges pascerent, Angelicum nuncium excepisse, indeque adoratum venisse, scribit D. Hieronymus in Traditionibus Hebraicis, exponens illud Genesis Cap. 35. v. 21. *Egressus inde Jacob, fixit tabernaculum trans turrim gregis*; ubi sic habet: *Hunc locum Hebræi esse volunt, ubi postea Templum ædificatum est, & turrim Eder turrim gregis significare, hoc est, congregationis, & cœtus. Quod & Michææs testatur dicens: tu turris gregis nebulosa filia Sion: illoque tempore Jacob trans locum, ubi Templum ædificatum est, habuisse tentoria. Sed si sequamur ordinem viæ pastorum, juxta Bethleem locus est, ubi, vel Angelorum grex in ortu Domini cecinit, vel Jacob pecora sua pavit, loco nomen imponens; vel, quod verius est, quodam vaticinio futurum jam tunc Mysterium monstrabatur.* Et in Epitaphio Paulæ ad Eustochium: *Haud procul inde descendit Paula ad turrim Eder, id est, gregis, juxta quam pavit Jacob greges suos, & pastores nocte vigilantes audire meruerunt: Gloria in excelsis Deo, & super terram pax hominibus bonæ voluntatis.* Erat porrò extructa turris hæc in loco pascuoso, in quam sese reciperent pastores, gregemque colligerent contra Cœli injurias: unde illi nomen Eder inditum est. Eder enim hebraicè *collectionem pecorum sonat*.

VI. Jam quod ad numerum attinet, Pastores Christi nascentis adoratores tres tantùm vulgò creduntur. Hinc Beda libro de locis Sanctis Cap. 8. *Ad orientem in turre gregis mille passus à Bethleem Civitate segregata est Ecclesia, trium pastorum Divinæ Nativitatis consociorum monumenta continens.* Et Haymo Halbertatensis: *Distat turris gregis uno milliario à Bethleem, in qua etiam hodie trium pastorum corpora requiescunt.* Ubi tamen non affirmatur, Pastores Christi nascentis adoratores plures tribus non fuisse; quamquam trium dumtaxat corpora illic quiescere referantur. Idcircò Casaubonus, Exercitatione 2. in Baronium, quatuor fuisse contendit, quorum nomina ex pervetusto Codice Græco anonymo in Palatina Vittembergensi Bibliotheca asservato repræsentat: *Misael*, *Achael*, *Stephanum*, *& Cyriacum*. Viro Heterodoxo, etsi non sit integra danda fides in iis, quæ religionem utcumque contingunt; quid tamen isto in capite negemus, modò (quod nescimus) antiquæ, & probatæ notæ sit Codex ille, ex quo quatuor pastorum nomina descripta sunt? De cætero enim, quod objiciunt aliqui, *Stephanum*, *& Cyriacum* græca esse nomina, quæ viris Judæis, quales profectò pastores erant, minimè congruant, futilitatis plenum est. Quis enim nesciat, Judæos, quo ex tempore Græcis paruerant, varia quoque græca nomina sortitos esse; primumque Diaconum genere Judæum, & patria Hierosolymitanum *Stephanum* fuisse dictum? Nihil itaque ex eo capite repugnat, quatuor illos fuisse pastores Christi nascentis adoratores: modò, ut dixi, græci Codicis à Casaubono laudati staret fides: qua de re judicium ferre non possum.

EXER-

EXERCITATIO XXXII.

De fictis prodigiis, quæ Christo nascente patrata dicuntur; ac maximè de silentio priscis Gentilium Oraculis indicto.

I. QUæ viro Theologo cura est, ne veris, quibus Christi nativitas illustrata est, prodigiis defraudetur; ea quoque ne falsis, & commentitiis celebretur, debet esse. Ut enim vera negare miracula, impietatis est; ita falsa comminisci, superstitionis: parisque in Ecclesia Catholica periculi est, fictis delectari, & certa respuere. Ea me ratio induxit, ut qui certa Christo nascente patrata prodigia vindicavi hactenùs, ac pergam in sequentibus vindicare; falsa quoque, queis ortus ejus fingitur illustratus, refellerem, impugnarem. In iis verò illud maximè, quo silentium priscis Gentilium Oraculis Christo nascente statim indictum à viris etiam eruditis existimatur; quæ res, ut majoris longè momenti est, ita accuratioris inquisitionis, diligentiorisque criterii.

II. Primò igitur ad crisim veniat decantatum illud, & ab incerto Scriptore Homiliæ cujusdam Petro Damiani adscriptæ omnium primò celebratum prodigium de Romano Pacis Templo, qua nocte Christus Bethleemi natus est, momento temporis corruente; cui non pauci rerum Ecclesiasticarum Scriptores, iique non ignobiles subscripsere, maximè verò Surius, & Lipomanus, qui rem in hunc fermè modum patratam retulere. *Cum Romani in victoriosæ antiquitatis memoriam Templum singulari schemate facere decrevissent; ab omni illa Deorum, imò Dæmonum multitudine quæsierunt, usquequò durare posset tam excellentis operis operosa constructio? Responsum est: Donec Virgo pareret. Illi ad impossibilitatem Oraculum detorquentes, Templum Æternum solennem illam machinam vocaverunt. Nocte autem ista, cum de virginali thalamo virgineus flos Mariæ egressus esset, ita cecidit, & confractum est illud murale, & columnarum opus, ut vix apparerent vestigia ruinarum.*

Ruere narrationem illam totam multò certiùs, quàm ipsum Pacis templum explorata res est. Nullum enim ante Christi ortum templum Pacis Romæ fuit, quod illo nascente ruere posset. Seu enim à Vespasiano Imperatore post devictos Judæos primùm fuerit excitatum, uti Baronio visum est, & ex Svetonio, & Flavio Josepho sat benè colligitur: seu à Claudio extructum primò, tum à Vespasiano post ruinam instauratum, amplificatum, ornatumque fuerit, ut aliis probatur magis, & ex Sexto Aurelio Victore deducitur. Illud certè liquet, nullum Christo nascente Pacis templum Romæ extitisse, quod rueret, aut ruere posset. Josephus lib. 7. de Bello Judaico Cap. 24. *Post triumphos verò, & Romani Imperii firmissimum statum, Vespasianus Paci templum ædificari decrevit. Itaque*

mira celeritate, & quæ hominum cogitationem superet, effectum est. Svetonius in Vespasiano Cap. 9. *Fecit & nova opera: templum Pacis Foro proximum, Divique Claudii in Celio monte, cæptum quidem ab Agrippina, sed à Nerone prope funditùs destructum*. Plinius lib. 34. Cap. 8., & lib. 36. Cap. 15. *Templum Pacis Vespasiani Imperatoris Augusti pulcherrimum opus*. Sextus Aurelius Victor in Epitome Historiarum in Vespasiano: *Capitolium, Ædem Pacis, Claudiique monimenta reparavit*. S. Hieronymus in Cap. 3. Joelis Prophetæ: *Vespasianus, & Titus Romæ templo Pacis ædificato, vasa templi, & universa donaria in delubro illius consecrarunt: quæ Græca, & Romana narrat historia*.

Alio ex capite laudata narratio falsi convincitur; quod templum Pacis *Æternum* à Romanis dictum referat, & quidem occasione responsi ab omni illa Deorum, seu potiùs Dæmonum multitudine dati. Neque enim ipsa templi moles, Paci à Vespasiano dicata, sed pax ipsa, *Æterna* dicta est; ut ex veteri inscriptione liquet, quæ Romæ in ædibus Farnesianis lapidi insculpta legitur. De qua Baronium lege in Apparatu, & in Annalibus ad Annum Christi 77. Nec occasione fatidici Dæmonum responsi æternitatis nota Paci à Vespasiano data est: sed quòd is projecta Flavii Josephi adulatione delusus, redonatam tunc Orbi pacem æternùm duraturam existimaret; seque principem illum stultè crederet, de quo ab Isaia scriptum fuerat Cap. 9. *Vocabitur nomen ejus . . . . . princeps pacis, & multiplicabitur ejus imperium, & pacis non erit finis*. De reliquo Pacis templum arsit temporibus Commodi, ut est apud Herodianum, & Galenum lib. de Theriaca, hujusque ruinæ magnificentissimi ædificii apparatum ostendunt propè montem Palatinum, ubi quondam via erat, quæ *Sacra* dicebatur.

III. Prodigium alterum alii referunt, à quo non prorsus abhorret Cardinalis Baronius in Apparatu ad Annales Ecclesiasticos: nempe *Genitricem Dei Mariam infantem in ulnis gestantem sublimem in aere ab Augusto Cæsare fuisse conspectam, monente Sybilla*. Quis patentem falsitatem non deprehendat? Nulla quippe sub Augusto Cæsare Sybilla superstes erat, quæ Imperatorem, ut intenderet oculos, admonere posset. Cumana enim omnium ultima vixit Olimpiade quinquagesima, & Tarquinii superbi temporibus Romæ fuit, si qua Solino Polyhistori fides est: Christus verò sub Augusto Mundo illuxit Olimpiade 193., annis circiter supra quingentos septuaginta post Sybillas. Si quis autem ita fabulam cum Cardinali Baronio velit intelligi, ut Augustus à Sybilla dicatur monitus, quia id futurum dixerat, lectis ejusdem Carminibus à Virgilio Egloga 4. recitatis.

Ultima Cumæi venit jam carminis ætas.
Magnus ab integrò sæclorum nascitur ordo.
Jam redit & Virgo, redeunt Saturnia regna.
Jam nova progenies Cælo demittitur alto.
Tu modò nascenti puero, quo ferrea primum
Desinet, & toto surget gens aurea Mundo,
Casta Lucina fave &c.

Qui, quæso, iis carminibus monitus esset Augustus, ut vel de Christo nostro in iis prænunciato cogitaret; cum hæc non de Christo, sed de

Salonio

Salonio Asinii Pollionis filio dicta retulerit Virgilius Mysteriorum nostrorum planè rudis? Quid etiam, quòd nulla illius ostenti apud veteres Scriptores, seu sacros, seu prophanos extat memoria? Tametsi Patrum benè multi Sybillarum carmina ad Christianæ Religionis confirmationem retulerint, & Christo ipsi nascenti accomodarint, ut Origenes lib. 5. contra Celsum, Justinus Martyr in Oratione ad Antonium Pium, Clemens Alexandrinus lib. 6. Stromatum, Lactantius lib. 1. Divinarum Institutionum Cap. 6. Augustinus lib. 18. de Civitate Dei Cap. 23., quo casu nihil instituto magis congruum erat, quàm datum Augusto Cæsari Sybillæ monitum insinuare, si quam fortè illius notitiam habuissent.

IV. Tertium prodigium ponunt aliqui, Jani templum nascente Christo occlusum, quod antea fuerat reseratum. At id perperam prodigii loco haberetur. Ter enim Jani fores occlusit Augustus, ut patet ex Svetonio in Augusto Cap. 22. *Janum Quirinum semel, atque iterum à condita urbe memoriam ante suam clausum, multo breviore temporis spatio, terra, marique pace parta, ter clusit*. Hoc est, ut commentatur Joannes Schildius 1. Anno Urbis conditæ septingentesimo vigesimoquinto, post victum Antonium: 2. Anno septingentesimo vigesimonono, quùm ex bello Cantabrico Romam rediisset. 3. Circa tempora nativitatis Regis, & Pontificis Summi Jesu Christi Domini nostri, uno verbo, quoties illi summa pace frui datum est; is quippe mos erat à Numa institutus. Quare, cùm nascente Christo totus Orbis esset in pace compositus, quid mirum, si Jani fores occlusisset Augustus? Aut quid illud inter nascentis Christi prodigia numeretur? Maximè cum & hunc morem Jani claudendi servarint Imperatores Romani Christo ad superos vocato. Clausit enim Nero anno Urbis conditæ 811.: Clausit Vespasianus anno 824. Imò, quod mirere magis, sub Christianis Imperatoribus servatum est aliquandiu hoc institutum, uti testis est Ammianus Marcellinus lib. 16., qui clausi ab ipso Constantino Jani mentionem facit.

V. Quartum prodigium sequitur fontis olei, quem Romæ ea nocte manasse ajunt, qua Christus natus est, ac per dies aliquot defluxisse. Cui prodigio aliud additur, de tribus, scilicet, Solibus, qui paulatim in eumdem orbem coierint. Verùm, utcumque res ipsa fuerit, frustra inter Christi nascentis prodigia ponitur. Cùm utrumque prodigium annis circiter quadraginta ante Christi nativitatem contigisse testentur, Eusebius in Chronico, Orosius lib. 6. Cap. 18., & Baronius in Apparatu ad Annales Ecclesiasticos.

VI. Succedit quintum Christo nascenti intimius, si tamen veritate niteretur, prodigium, scilicet à Venerabili Beda narratum lib. de locis Sanctis Cap. 8., fontis aquæ è petra speluncæ, in qua Christus natus est, subitò scaturientis ad Infantis ablutionem, qui ad Bedæ usque tempora perennarit. Verùm recentior est Venerabilis Beda, quàm ut de prodigio Christo nascente patrato integram fidem faciat, nullo facti teste adhibito, vade nullo producto. Nec enim post annos circiter octingentos rescire per sese potuit, quid Christo nascente in spelunca contigerit: Hieronymus verò, qui sacrum illum locum multis annis incoluit, descripsitque,

scripsitque, tam curiosè, quàm eleganter, nihil de prodigiali illo fonte vel leviter innuit, quem certè testis oculatus novisset, si ad Bedæ usque tempora perennasset. Sed nec Beda ipse, qui hujusce portenti testis etsi parum idoneus vulgò producitur, fontem è petra miraculo natum dicit: sed rem simpliciter narrat, ut nihil in ea prima scaturigine prodigiale ex ejus narratione colligere liceat: *Petra*, inquit, *juxta murum cavata primum Dominici Corporis lavacrum de muro missum suscipiens hactenus servat: quæ, si qua fortè occasione, vel industria fuerit exhausta, nihilominùs continuò cum respicit, sicut ante fuerat plena, redundat*. Non itaque Beda judice prima fontis scaturigo, sed illius, si fortè exaruisset, restitutio prodigialis habenda est.

VII. Nunc in illud majori cura, majorique studio inquirendum est nascentis Christi prodigium, quod uti in ejus gloriam maximè cedere visum est, ita majori constantia à plerisque asseritur, defenditur, vindicatur: à Nicephoro lib. 1. Hist. Cap. 17., à Suida in Historia V. *Augustus*, à Cedreno in Compendio, à Baronio in Apparatu ad Annales Ecclesiasticos. Prodigium illud intelligo, quo Christus natus priscis Gentilium Oraculis, ac maximè Apollini Delphico silentium dicitur indixisse: ut planè Christo nascente derepentè conticuerit, nec ultra quærentibus usitata responsa dederit. Cujus rei tam insolitæ causam, cum ab ipsomet Apolline quæsisset Augustus, istud demum de Tripode responsum acceperit, non latinè quidem, sed græcè.

Me puer Hebræus Divos Deus ipse gubernans
Cedere loco jubet, tristemque redire sub Orcum.
Aris ergo dehinc taciti discedite nostris.

Fateor, me tanto prodigio fidem dedisse aliquando, summorum virorum, à quibus traditum est, auctoritate delusum: at re postmodum penitiùs inspecta, ac maturiùs examinata, deprehendi, esse falsissimum. Sive enim factam primùm in priscis Oraculis, ac præsertim Apolline immutationem, obscurationem, remissionem spectes, unde paulatim à prisca apud Gentiles existimatione deciderant: sive illorum integram defectionem, cessationem, intermissionem attenderis, cum, scilicet, penitùs conticuere; non à Christi Natali, sed aliunde petenda origo est. Obscuratio siquidem, atque remissio diu ante Christum annis ampliùs sexaginta originem habuit: integra autem defectio, ac cessatio longè post Christum, imò post annos à Christo nato circiter quadringentos. Quæ duo ubi semel in aperto fuerint, ruet undecumque jactata fabella de silentio falsis Gentilium Oraculis indicto nascente Christo.

VIII. Ac primum quidem quod attinet, perspectum est, jam ab ipsa Ciceronis ætate annis ante Christum natum circiter sexaginta, ac diu ante minori in prætio esse cœpisse Delphicum Oraculum, quòd minorem in ejus responsis veritatem experirentur ipsimet Ethnici. Constat id ex Quinto Ciceronis fratre, apud Ciceronem lib. 1. de Divinatione ita loquente: *Numquam illud Oraculum Delphis tam celebre, & tam clarum fuisset, nisi omnis ætas Oraculorum illorum veritatem esset experta. Iam diù idem non facit. Ut igitur nunc minore gloria est, quia minùs Oraculorum veritas excellit; sic tunc, nisi summa veritate, in tanta gloria non fuisset*. Cur porrò minore veritate jam tunc

tunc starent Oracula illa rationem inquirens, non aliam esse, ait, nisi quòd vetustate loci evanuisset salsus ille terræ anhelitus, quo solebat antea Pythiæ mens incalescere.

Hanc ipsam dudum factam in Delphicis Oraculis immutationem agnoscit Cicero ipse lib. 2. de Divinatione; quamquam allatam à Quinto rationem minimè probet: fieri non posse, inquiens, ut Divina vis, qualis profectò fatidica erat, loci vetustate evanuerit. Sed & insuper alteram inductam in Oraculis mutationem, & obscurationem agnoscit: quòd non ultra Carmine redderentur ut antea, sed prosa, solutaque oratione; quæ res Appollinem in contemptum adduxisset ob id maximè, quòd adstrictus numeris sermo Deorum proprius esset. *Pyrrhi temporibus*, inquit Cicero, *jam Apollo versus facere desierat . . . . . . Cur isto modo jam Oracula Delphis non eduntur, non modò nostra ætate, sed jamdiu, ut nihil possit esse contemptius?* Si qua ergo Oraculi Delphici obscuratio, & immutatio fuit, hæc non à Christi natali, illiusve occasione, sed diu ante originem habuit. Quæ prima asserti nostri pars est.

IX. Sed nec penitùs silvisse post Christum prophana Gentilium Oracula, (quæ pars asserti nostri altera est) ac in illis maximè Delphicum illud toto Orbe celeberrimum, sexcenta momenta evincunt, ac ipsius etiam Plutarchi suffragium, quo nonnulli perperam abutuntur. Quamquam enim peculiarem Tractatum *de Oraculorum defectu* adornarit sub Trajano Imperatore, quo solo inspecto titulo, plerique deluduntur, ut ea omninò, ac penitùs defecisse sibi persuadeant; si quis tamen Tractatum diligentèr evolverit, expenderitque, nullo negotio deprehendet, Oracula ex parte tantùm defecisse tunc, ac substitisse ex iis aliqua; atque in illis maximè Apollinem Delphicum, qui sua etiam tunc responsa Consultoribus redderet, etsi minore quam antea celebritate, atque frequentia; quod ad præsens institutum nostrum abundè sufficit. Plutarchi disertissima verba sunt: *Videamus Oracula, quæ in his sunt locis, obsolevisse; atque adeò duobus, aut tribus exceptis, omnia defecisse*. In iis porrò exceptis Delphicum Apollinem fuisse, (quod hic maximè quæritur) qui etiam tunc Consultoribus responderet, manifestissimum est; subiungit enim paucis interjectis: *Postquam Dei voluntati Græcia urbibus crevit, & locus Apollinis frequentari hominum copia cœpit, duabus usi sunt Vatibus, quæ per vices ad cortinam sederent; eratque etiam tertia designata, tamquam assidens iis. Nunc unica est Antistita: neque incusamus, cum ejus opera Consultoribus sufficiat. Non igitur incusandus est Apollo; divinatio enim, quæ reliqua est, omnibus sufficit, & unumquemque, adeptum quod voluit, dimittit*. Et Tractatu sequenti, qui peculiariter agit de Inscriptione templi Delphici foribus adscripta, ita habet: *Apollo noster, cum difficultates vitæ incidentes sublevet, atque dissolvat, edendis Oraculorum responsis; eas tamen, quæ circa doctrinam sunt, relinquit, & proponit excutiendas ei animi facultati, quæ studia sapientiam sectatur*. Extabat ergo etiam Plutarchi ætate, ac sub Trajano Imperatore Delphicum Oraculum, suaque Consultoribus responsa dabat, quanta sublevandis vitæ difficultatibus abundè sufficerent. Non itaque nascente Christo Domino penitùs conticuerat.

Quare dum legimus apud Juvenalem, Satyra 6. *Delphis Oracula cessant*,

& apud

& apud Lucanum lib. 5. *Delphica sedes siluit*; ad sensum Plutarchi, qui & Lucano, & Juvenali superstes vixit, intelligendi veniunt: siluisse nimirum, atque cessasse Oracula fundi ea celebritate, Consultorumque frequentia, qua antea fundebantur; dum vix tres Antistites implendo muneri satis essent: non omninò tamen siluisse, atque cessasse, quandoquidem una saltem Antistita, teste Plutarcho, ad cortinam sedebat, quæ propositas difficultates dissolvebat. Aut certè *cessasse Oracula Delphis*, dixere Lucanus, & Juvenalis ad certum tempus, dum Nero Imperator, teste Dione, & Pausania, Delphicum Templum statuis, ac redditibus spoliavit, multorum hominum cæde polluit, violavitque; ita tamen ut subinde in statum pristinum redierint universa. Quamquam tamen si Juvenalis, & Lucanus conciliari cum Plutarcho non possent, nemo non videt, in ea opinionum dissensione Plutarcho rem totam ex instituto, ac pro Philosophi, & Historici munere pertractanti potiùs standum esse, quàm Poetis, rem obiter, ac solita genti huic licentia insinuantibus. Maximè cum & hac ipsa ætate, qua florebant, ac secutis inde temporibus data Delphica Oracula benè multa Scriptores alii contestentur. Quæ res statutam à nobis assertionem, (non cessasse prorsùs Oraculum Delphicum nascente Christo) magis, magisque confirmat: estque idcircò diligentiùs demonstranda.

X. Svetonius in Nerone Cap. 40. conceptissimis verbis habet: *Eum, consulto Delphis Apolline, audivisse: Septuagesimum, ac tertium annum cavendum sibi esse*; quod ita intellexit Nero, quasi eo demum vitæ suæ anno obiturus esset. Cum contrà de ætate Galbæ dixisset Apollo; à quo nimirum septuagesimum tertium annum agente Imperium Neroni ereptum est.

Philostratus in vita Apollonii Tyannæi, qui Domitiano Imperante vixit: *Apollonius*, inquit, *invisit omnia Græciæ Oracula, maximè verò Delphicum, Dodonæum, & Amphiaraum* . . . . Tum multis interjectis: *Apollinem Delphicum adeas in media Græcia oraculi illustrem: paucis verbis, ut ipse probabis, Consultoribus respondet, nullis prodigiis editis; quamquam & Parnassum concutere, & Castalios fontes in vina vertere, facillimum ei fuerit. Verùm ille simpliciter narrat, nec inutilitèr potentiam ostentat.*

Dio Chrysostomus, Adrianum Imperatorem Oraculum Delphicum consuluisse, scribit, responsumque tulisse obscurum admodum, & intricatum. Quodnam verò fuerit illud, nusquam legere contigit.

Spartianus rem narrat lepidè festivam, scilicet, cum extincto utroque Antonio de Imperio contenderent Severus Septimus, Pescennius Niger, Clodius Albinus; à Delphico Apolline quæsitum est: quis horum melior Reipublicæ futurus videretur? Ad quod ille simplici carmine respondit: *Optimus est Niger, & bonus Afer, pessimus Albus*. Nigri nomine Pescennium Nigrum intelligens; nomine Afri Severum Septimum ex Africa oriundum; Albi nomine Clodium Albinum. Interrogatus subinde: quis horum futurus esset Imperator? Respondit: *Afer erit, Nigri sanguis fundetur, & Albi*: atque ita res accidit; Severus enim patria Afer Imperium obtinuit, Pescennius Niger, & Clodius Albinus ferro perierunt.

Eusebius lib. 2. de Vita Constantini Cap. 49. ad id usque temporis stetisse

tisse Oraculum Delphicum, suaque, tametsi falsa, responsa dedisse, profitetur. Notat enim: *Apollinem* sub id temporis, hoc est, sub initiis Constantini Imperatoris, *Apollinem*, inquam, *ex antro quodam, & tenebricoso recessu, non ex Sacerdotis ore oraculum istud dedisse: Iustos, qui in terris versabantur, impedimento ipsi fuisse, quominùs vera loqueretur: & propterea falsa oracula ex tripode edita esse*. Oracula ergo reddebat etiam tum, tametsi falsissima: quod instituto meo probando, confirmandoque perinde est. Absit enim, ut vera semper oracula ab ipso reddita putem, etiam dum floreret maximè. Satis mihi est, si qualiacumque illa fuerint, ea tamen ad Constantinum usque reddita fuisse convincam. Post hæc, Delphicum Apollinis Templum expilari jussit Constantinus, uti laudatus narrat Eusebius lib. 3. de ejus vita Cap. 22. Non id tamen obfuit, quominùs post Constantinum ipsum Julianus Apostata, cùm bellum meditaretur in Persas, eumdem cum reliquis Oraculis consuluerit, grataque, tametsi falsa, responsa exceperit. Testis mihi sit Theodoretus lib. 3. Historiæ Eccles. Cap. 18. *Antequam arma sumeret*, inquit ille, *misit nuncios ad Delphos, ad Delum, & Dodonem, ad alia denique Oraculorum loca sciscitatum Vates: utrum bellum ei gerendum sit? Illi autem bellum suscipere jubent, pollicenturque victoriam*, falsò tamen; confossus enim Julianus in prælio, paulò post malè periit.

Num alia secutis temporibus responsa dederit Apollo Delphicus, haud satis scio; id tamen non dubitaverim affirmare, nulla posterioris ævi, & à sacris, & à prophanis Scriptoribus memoriæ commendari. Ut planè ultima verba, ac summum vale Juliano Apostatæ dedisse videatur, anno post Christum natum circiter quadringentesimo.

Ex dictis hactenùs cernitis, opinor, quantùm illi à vero aberrent, qui silentium Apollini indictum dictitant nascente Christo, ultimaque responsa Augusto Imperatori reddita fabulantur; quæ nonnisi post annos quadringentos Juliano Apostatæ reddita sunt. Quamquam & alio ex capite in fumum abeat tota illa consulti ab Augusto Apollinis fabula. Quòd nempe nobis Imperatorem Augustum exhibeat, qui præsens Delphis Apollinem consulat, puero hebræo, seu Christo jam nato, quæratque ex eo tanti silentii causam. Puer enim hebræus, seu Christus anno Imperii Augusti 41. natus est: Augustus verò post annum Imperii sui 21., quo pridem in Græciam perrexerat, non ultra illuc iter intendit. Quo itaque pacto Delphis præsens Apollinem consuluit post annum Imperii sui 40. Concilient ista, qui possunt.

XI. Ast erit fortè, qui piè, ac religiosè nobis objiciat: numquid non ad majorem Christi nati gloriam cederet, si derepentè silentium falsis Numinibus indictum esset, ne ultra malus genius falsis oraculis homines luderet? Quid magis congruum, quàm ut, nata inter homines veritate, silentium patri mendacii imponatur? Bellè id quidem, ac religiosè satis. Velim tamen ego vicissim, à piis illis, ac religiosis quæsitoribus percunctari, nostrum ne sit, humana ratione investigare: quid magis, quidue minùs in Dei gloriam cedat? *Quis novit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit*, ut hæc, aut illa miracula edat, quæ nobis in ejus gloriam magis cedere videbuntur? Certè si rem humana ratione metiri velimus,

in majorem etiam Christi nati gloriam cedere videretur, si, nascente illo, omnia derepentè toto Orbe falsorum Numinum simulacra corruissent: si prophana gentium omnium fana momento collapsa essent; si omnium Nationum barbararum Reges, ac Principes adoraturi convenissent: si tota derepentè Synagoga ad fidem conversa in ejus clientelam se contulisset: Ergone rem ita gestam dicemus, facti veritate palam, apertèque repugnante? Absit planè. Quid honor ejus, quid gloria postulet, novit ille: quid rei fuerit, nostrum est investigare, veritatemque ad certos historiæ calculos exigere, procul ablegatis religiosis illis Commentis, piisque vigilantium hominum somniis, quæ nullum in schola Theologica locum habent. Neque tamen indicti tandem aliquando silentii gloriam alteri quàm Christo fidei nostræ consummatori, tribuimus, qui eam, quanta quanta est, Evangelicæ prædicationi adjudicamus. Ea quippe effectum est, ut homines veritatem paulatim edocti, patrem mendacii Dæmonem consulere, & auscultare desierint, prophanam gentilitatem exuerint: *Conversi ab his vanis ad Deum vivum, qui fecit Cælum, & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt.* Act. 14. v. 14.

EXERCITATIO XXXIII.

De Christo Circumciso.

I. QUàm fuso, ac redundanti sermone de Christi Nativitate dixerat Lucas, tam brevi, atque conciso de ejusdem Circumcisione dixit, Cap. 2. *Postquam consummati sunt dies octo, ut circumcideretur puer, vocatum est nomen ejus Iesus, quod vocatum est ab Angelo, priusquam in utero conciperetur*. Ea res nos quoque in eam mentem adduxit, ut qui de Christo nascente fusè, latèque disputavimus, de eo jam circumciso breviter, ac parcè dicamus. Neque enim pluribus opus est iis expediendis, solvendisque difficultatibus, quæ hujusce Mysterii occasione moveri possunt, haud ita graves, & scopulosæ. Sitne re ipsa Christus Dominus circumcisus? Qua ratione, quave de causa? Ubinam, & à quo? Quid demum de resciso præputio sentiendum? Quæ omnia paucis, si Deus dederit, expediemus.

II. Monstro fortasse simillimum videatur, illud quoque in quæstionem venire potuisse, fueritne re ipsa Christus Dominus circumcisus? Fuit tamen, qui dubium moverit: non modò quia nulla in Christo Domino Circumcisionis necessitas videbatur, verùm etiam quia peractam Circumcisionem inficiari videtur Euangelium, si attentiùs perpendatur. Dum enim inquit Lucas: *Postquam consummati sunt dies octo, ut circumcideretur puer, vocatum est nomen ejus Iesus*; Christum profectò non asserit circumcisum; sed solùm Jesu nomen fuisse illi impositum, dum Circumcisionis tempus elapsum est; à designato enim Circumcisionis tempore ad nominis impositionem transitum facit, tacita Circumcisionis administratione. Imò dum Jesu nomen illi impositum est, ita Circumcisionis tempus elapsum erat, ut jam debitè administrari non posset. Hæc enim octavo ipso die conferebatur: nomen autem Jesu Christo impositum fuit, *postquam consummati sunt dies octo*: seu postquam transacti sunt dies illi. Perperam ergo tunc creditur circumcisus.

Verùm puræ, putæque cavillationes illæ sunt, ex mera periodi Euangelicæ æquivocatione obortæ: Hebraismus siquidem illic est. Hebræorum enim verba actum sæpè significant inchoatum, non perfectum: sic Lucæ 2. *Postquam impleti sunt dies purgationis ejus . . . . . tulerunt illum in Ierusalem*: hoc est, dum impleti fuere: & Marci Cap. 8. *Oportet filium hominis post tres dies resurgere*; id est, die tertio. Quare, *postquam consummati sunt dies octo, ut circumcideretur puer*, idem illic sonat, ac postquam cœpti sunt consummari, quod utique fit, dum septem diebus transactis, octava demum Circumcisioni destinata inchoatur. Ac tunc quidem circumcisus est Christus. Neque refert, quòd illum circumcisum expresè non asserat Euangelium: satis quippe est, quòd dies octo consummatos dicat, ut circumcideretur; ad quid enim id adnotasset, nisi re ipsa circumcisus esset? Maximè

ximè cum Jesu nomen ei tunc inditum dicat, quod nonnisi in Circumcisione solebat imponi: ut ex Joannis Circumcisione compertum est, Lucæ Cap. 1. v. 59. Idcircò autem circumcisum puerum distinctè, apertèque non dixit Lucas, uti profectò Jesu nomen illi impositum conceptissimis verbis asseruit, quia consuetum erat, ac lege præceptum, ut infantes octavo die circumciderentur; idcircò id tamquam indubitatum, manifestumque supponere maluit, quàm distinctè narrare: at quia Jesu nominis impositio propria, ac peculiaris illi fuit, ideò de illa peculiariter dixit.

Subjungit ad solutionis cumulum Cardinalis Cajetanus, deesse in vulgata Versione conjunctionem, *&*, quæ extat in Græco Textu: *Et vocatum est nomen ejus Jesus*, quæ manifestè supponit, fuisse puerum circumcisum, & præterea eidem Jesu nomen impositum: adeòque Vulgatum Textum casu aliquo fuisse concisum, sicque omninò restituendum esse: *Postquam consummati sunt dies octo, ut circumcideretur puer, circumcisus est, & vocatum est nomen ejus Jesus &c.* At totum id pro arbitrio fictum est. Quamquàm enim conjunctio καὶ in hodierno Græco Textu legatur, nullum tamen in eo concisæ, ac vitiatæ propositionis vestigium extat, longèque certius est, conjunctionis hujus additamentum hodiernorum Græcorum Codicum vitium esse: cùm Versiones Syriaca, & Arabica, quæ ad Græci Textus fidem jam à primis sæculis expressæ sunt, veteresque Patres, cùm Græci, tùm Latini locum illum Lucæ absque ulla conjunctione retulerint. Frustra itaque ad propositæ difficultatis solutionem suffugium istud Cajetani quæsierimus, quæ satis abunde aliundè soluta est.

III. Etsi porrò nulla Christo Circumcisionis necessitas fuerit, tùm quòd nullum in eo delendum esset originale peccatum, tùm quòd Legislator legi non esset obstrictus; congruentes tamen rationes aderant longè multæ à D. Augustino Serm. 9. de Nativ., à S. Leone Magno Serm. 2., à D. Thoma 3. par. quæst. 37. art. 1. delibatæ, quarum istæ potissimæ sunt. 1. Ut se verum secundùm carnem Abrahæ filium demonstraret 2. Ne Judæi eum ut incircumcisum aversarentur, illiusque prædicationem repellerent; incircumcisi enim nec docere in Templo poterant, nec Sacrorum participes fieri. 3. Ut qui in similitudinem carnis peccati factus est, remedium, quo caro peccati mundari consueverat, non respueret 4. Ut legis onus in se sustinens, alios à legis onere liberaret: juxta illud ad Gal. 4. *Misit Deus filium suum factum sub lege, ut eos, qui sub lege erant, redimeret.* 5. Ut illius interim Divinitas occultaretur Diabolo 6. Ut jam à puero passionem suam inchoaret; illi enim præ cœteris pueris dolorem intulit Circumcisio, quia jam tunc rationis usum habebat. Ultima, ne Judæi, qui Divinam ejus generationem, & impeccantiam ignorabant, scandalum ex neglecta Circumcisione paterentur, eumdemque legis violatorem haberent.

IV. Cavendus hìc tamen venit popularis error, quo Christus in Templo, ac etiam à Summo Sacerdote circumcisus communiter creditur, Pictoribus pro more suo falsam, absonamque opinationem foventibus. Circumcisio quippe ritu Judaico, nec in Templo, nec in Synagogis fieri solita erat, sed in privatorum domibus, alioque quocumque libero

loco

loco, in quem cognati, & amici convenirent. Id à prima illius institutione videas. Abraham domi circumcisus est: idemque filium, vernasque omnes domi circumcidit, Gen. Cap. 17. v. 23. 24. 25. 26. Sephora filium suum in Diversorio, dum iter ageret, circumcidit, Exodi Cap. 4. v. 25. Josue totum trajecto deserto populum circumcidit in Valle præputiorum, Josue Cap. 5. v. 3. Utque ad ipsa Christi Domini tempora veniamus, Joannes Baptista domi citra dubium circumcisus est; cùm præsens Circumcisioni mater ejus adesset, quæ cognatis Zachariæ nomen puero imponentibus dixit: *Nequaquam, sed vocabitur Joannes*, Lucæ Cap. 1. v. 59. Hæc enim octo dumtaxat dierum puerpera cum esset, domo exire non poterat, ut in Templum, aut etiam in Synagogam sese conferret, sed ex præscripto legis in sanguine purificationis suæ per dies trigintatres manere tenebatur. Levit. Cap. 12. v. 4. Falluntur-que, qui putant, Joannem, aut in Templo, aut in Synagoga fuisse circumcisum, non domi, propterea quòd scriptum sit: *Factum est in die octavo, venerunt circumcidere puerum*; nemoque in domum suam ad Circumcisionem venire dicatur. Non enim Joannis parentes Zacharias, & Elizabeth domum ad Circumcisionem pueri venisse dicuntur, sed cognati, & amici, illi, scilicet, *qui vocabant eum nomine patris sui Zachariam*, ut expresse notatum est, quique à Joannis parentibus reprehensi sunt, Joannem vocari jubentibus.

In spelunca itaque Bethleemitica circumcisus est Christus. Ita S. Epiphanius Heresi 20. *Natus est in Betbleem, circumcisus in spelunca, oblatus in Jerusalem, in ulnas acceptus à Simeone*. Ita & Nicephorus Callixtus lib. 1. Hist. Eccles. Cap. 12. *In die octavo, Dominico scilicet, circumciditur in Bethleem in domo Josephi*, ubi nimirum hospitabatur: propriam enim domum Bethleemi in Judæa non habebat, sed Nazarethi in Galilæa. Nec leve hujus momentum extat in Euangelio, ubi distinctè notatur, Christi parentes Bethleemi mansisse usque ad diem quadragesimum, quo primùm tempore Jerosolymam perrexere: *Postquam impleti sunt dies purgationis ejus, secundùm legem Moysis, tulerunt illum in Jerusalem, ut sisterent eum Domino &c.* Ut quid ergo octavo die in Jerosolymæ Templo fingitur circumcisus? Et quidem à Summo Sacerdote, quæ altera fabulæ pars est longè putidior.

Circumcisio enim Ministerium Sacerdotale non erat, ac ne Leviticum quidem, sed merè Laicum. Patres-familias ministerium istud obibant, ut constat ex Genesi Cap. 17. v. 23. 24. 25. 26., & Cap. 21. v. 4: ex Actibus Apostolicis Cap. 7. v. 8. Imò id Ministerii plerùmque matres obibant: ut Sephora Exodi 4. v. 25., ac mulieres duæ religiosæ ab impio Rege Antiocho de muro dejectæ, lib. 2. Machab. Cap. 6. v. 10., & lib. 1. Cap. 1. v. 63. Ab alterutro ergo parente fuisse Christum Dominum circumcisum, certò liquet: à quo tamen, disputatur. A Maria circumcisum scribunt Auctor libri de vera Circumcisione inter apocrypha Hieronymi Tom. 9. *Christus octava die circumciditur à Maria*; & Auctor Libelli de lamentatione Virginis inter apocrypha D. Bernardi: *Virgo Christum genuit, lactavit, octava die circumcidit*. At ex spuriis Opusculis omni prorsus

prorſus auctoritate vacuis nihil certi elicias. A Joſepho itaque Chriſtum Dominum circumciſum fuiſſe, longè probabilius exiſtimaverim. Primùm quidem, quia id diſertiſſimè docet S. Ephrem Syrus in Oratione *de Transfiguratione*, ubi, cum Chriſtum veram carnem aſſumpſiſſe probandum aggreſſus eſſet, argumentum quoque ex illius Circumciſione petit inquiens: *Si non erat vera caro; quem ergo Joſeph circumcidit?* Secundò, quia in veteri lege eo miniſterio viri Capita familiarum pro more defungebantur: mulieres nonniſi extra ordinem abſentibus viris, atque urgente neceſſitate; adeòque nec Virgo, tametſi robore mentis infracto ad omnes Dei voluntates exequendas, recedere ab eo uſu voluiſſe, cenſenda eſt. Hocque miniſterium Joſepho, ut moris erat, ultrò commiſit.

V. Gemina nunc quæſtio relinquitur, haud ita ſolutu facilis: Num extet etiamnum in terris ad publicam fidelium venerationem Chriſti præputium? Ac ubinam? Priorem quæſtionem perantiquam aliqui putant, quòd nonnihil ea de re legerint in Commentariis Titi Boſtrorum Epiſcopi, qui ſub Juliano Apoſtata floruit, obiitque ſub Valente Imperatore anno 365. Verùm ſcire illos oportet, Commentarios illos Titi Boſtrenſis eſſe non poſſe, in quibus paſſim citantur Chryſoſtomus, Cyrillus Alexandrinus, Iſidorus Peluſiota, qui adhuc pueri erant, cum Titus extremum diem obiérat. Non à Patribus ergo, ſed à Theologis de Schola controverſia mota eſt, difficultatem præbente Dominici corporis integritate, quam poſt ejuſdem reſurrectionem retinendam eſſe, nemo dubitat. Chriſtum enim integro corpore ſurrexiſſe, ac nunc in Cœlis regnare, in confeſſo eſt apud omnes: ſi ergo ad ejus integritatem, præputium pertinet, illud certè reſurgendo reſumpſit: ſi porrò reſumpſit, quo pacto, quoque modò ſervatur in terris? Vix credas, quot hic nugas Theologi nonnulli loquantur, ut iſta concilient. Sunt, qui Chriſtum reſurgentem ex alia quapiam materia præputium efformaſſe, ſibique aptaſſe dicant: atque adeò, & extare præputium etiamnum in terris, & ſuo quoque præputio inſtructum eſſe Chriſti corpus in Cœlis. Ita Theophylus Raynaudus lib. 2. de Chriſto, Sect. 3. Cap. 3. At ſi ſic eſt, non ſuo, ſed alieno præputio auctum eſt Chriſti corpus; adeòque nec integrum eſt: perinde, ac ſi cui naſus abſciſſus eſt, alium ſibi quæcumque arte naſum aptaret. Ecquid etiam abſurdum magis, quàm Chriſtum ſibi fingere, aliud ſibi præputium aptantem, ut proprium in terris relinqueret, quod ad proprii corporis integritatem pertineret?

Quapropter illud è contrario ſtatuendum exiſtimo: idcircò Chriſti præputium etiamnum in terris ad publicam venerationem aſſervari, quòd hujuſmodi exigua pars ad corporis reſurgentis integritatem minimè pertineat, præſertim in Abrahæ Filio, viroque Judæo, qualis profectò Chriſtus erat, quia ita illius conditio poſtulabat. Certè Chriſtum reſurgentem veſtigia vulnerum retinuiſse, Thomæ increduli Hiſtoria ſatis evincit, Joannis Cap. 20. Hæc enim ſpectanda, atque tangenda Apoſtolo dubitanti palam exhibuit. Ea autem veſtigia vulnerum retinuit in ſignum reportati triumphi. Quidni ergo veſtigium perindè ſuſceptæ olim Circumciſionis retinuiſſet; leviſſimam, ſcilicet, cicatricem ex abſciſſo

præpu-

præputio relictam in signum susceptæ olim carnis ex Abrahamo?

Sed est, inquiet aliquis, pars illa quantumvis exigua ad humani corporis integritatem omninò pertinens. Sit ita sanè, si corpus humanum nudè spectemus; minimè tamen, si corpus, ut viri Judæi est, attendamus. Sic enim particula illa velut excrementitia reputatur, quæ ad corporis munditiam resecanda est. Quare rem totam moraliter spectando, Christi corpus, ea licèt exigua parte minutum, integrum est. In eum fermè modum Doctor Angelicus quæstionem solvit de sublata Adamo costa, ex qua formata est Heva, solitam agitari: Num, scilicet, ad humani corporis integritatem attineret, nec ne? Numne, ea sublata, mutilus manserit Protoparens? Pertinebat, inquit ille, ad humani corporis integritatem, antequam auferretur; non ut erat Adamus peculiaris, ac privatus homo, sed ut erat humani generis caput, ex quo secundùm Divinam destinationem Heva formanda erat: atque ita ea costa minutus Adamus, mutilus idcircò non fuit. 1. Par. quæst. 92. Art. 3. ad 2.

VI. Quæstionem alteram, ubinam in terris præputium extet, nemo certò definiet in tàm diversis, tamque repugnantibus Historicorum narrationibus, quas secum conciliare impossibile sit. Romani eo thesauro gloriantur, quem primò ad Carolum Magnum ab Angelo delatum, & ab eo Aquisgrani in Templo Divæ Mariæ depositum dicunt: dein Carosium translatum: ac demum in Basilica Lateranensi Romæ, in loco, quem *Sancta Sanctorum* appellant, reconditum arbitrantur. Attamen Diva Brigitta lib. 6. Revelationum Cap. 112. sibi à Virgine Deipara revelatum scribit, fuisse illud idem furto sublatum, atque calcatum à milite anno 1527. in direptione Urbis Romæ: ac tùm demum in pagum nescio quem Agri Romani tertiò translatum in Templum Sanctorum Cornelii, & Cypriani. Quod idem memoriæ prodidit Cardinalis Toletus Annotatione 31. in Caput 2. Lucæ. Antuerpienses eodem perinde thesauro gloriati sunt, quem ante annos ampliùs sexcentos ad populares suos translatum autumant ab Henrico Noesio Regii Sacelli Præfecto, regnante Jerosolymis Godefrido Bullonio. Ita Bollandus Tom. 1. de Actis Sanctorum. Inde tamen sublatum alii volunt sub annum 1556., quo immani Calvinianorum furore Belgii Templa, atque Sacraria direpta sunt. Ita Franciscus Costerus Medit. 4. Servari Parisiis, ac etiam Brugis, scribit Joannes Gersonius sermone in festo Paschatis habito: qua de re nihil unquàm audivi, dum Parisiis degerem. Bellerofontius lib. 1. Cosmographiæ Pictavis quondam olim servatum monet in celebri Abbatia Carofolii: sed Calvinistarum insano furore sublatum decimo sexto vertente sæculo. Odo Gisseus lib. 1. Historiæ Aniciensis Cap. 17., aliique benè plures Anicii ad hanc usque diem servatum contestantur.

Ecquis porrò pugnantes narrationes tam multas conciliare potis erit? Rideo enim Vindelinum in Supplemento Gabrielis in 4. dist. 44. quæst. 1.; qui, ut litem tot inter contendentes obortam amicè dirimat, minutulas ejusdem præputii particulas diversis de tanto thesauro gloriantibus Urbibus impartitus est, ut Salomonis Judicium imitaretur: *nec mihi*

nec

nec tibi, sed dividatur. Hanc etenim partitionem præputii exiguitas minimè patitur, quod vix minimæ ungulæ humanæ latitudinem æquat. Ridendus ille multò magis, qui replicatum divinitùs pro locorum multitudine præputium comminiſcitur. Cum etenim perpetuum miraculum iſtud eſſet, abſque gravi auctoritate, contra quam nulla detur exceptio, fingi non poteſt. Nihil itaque certi ea de re ſtatui poteſt. Factum benè, quòd ab hujuſmodi controverſiis Chriſtiana Religio minimè pendeat.

EXERCITATIO XXXIV.

De Magis Christi nascentis adoratoribus.

I. Necdum à Christi nascentis cunis avellimur, ad quas iteratò nos ducunt Magi adoratores ex Oriente cum muneribus advocati ad clientelam novo Regi profitendam, ejusdemque gloriam in patriam reduces profitendam. Horum adventum his verbis describit Matthæus Cap. 2. Euangelii: *Cum natus esset Jesus in Bethleem Juda in diebus Herodis Regis, ecce Magi ab Oriente venerunt Jerosolymam dicentes, ubi est, qui natus est, Rex Judæorum? Vidimus enim Stellam ejus in Oriente, & venimus adorare eum.* Quocirca quatuor maximè vocantur in controversiam. Cujus conditionis, & sortis homines fuerint Magi illi? Quoto numero, quove nomine? Cujates essent, quave speciatim è regione Orientis venerint? Quandonam Bethleemum adventarint? Quæ omnia haud levibus difficultatibus implicantur, quæ nostram industriam desiderent, ac laborem.

II. Ut ergo de Magorum conditione dicamus primùm; illud ante omnia citra dubium habeto: Magorum nomine viros magicis artibus addictos, sortilegos, necromanticos nequaquam intelligi: sed Sapientes, Philosophos, syderalis scientiæ peritos designari; qui eo specialiter nomine ab Orientalibus nuncupabantur. In id quippe consentiunt universi, nec ipse repugno. Verùm Reges illos fuisse, quod plerique putant, perfractè nego, multis evinco. Si enim Regia dignitate aucti fuissent; Matthæus illos nobis à nobiliori titulo designasset, nec simpliciter *Magos* dixisset, seu Philosophos, & syderalis scientiæ peritos: sic enim, & Christi nascentis gloriam, & delati palam honoris famam, ac celebritatem auxisset. Regium quoque apparatum, & comitatum, aut descripsisset Matthæus, aut innuisset, quò illustrior in Judæorum oculis fieret salutatio, gloriosior adoratio. Certè ubi Christus filium Reguli sanitati restituit, hanc parentis dignitatem silentio mittendam non censuit Sacer Scriptor, ne patrati miraculi celebritatem imminueret: & Regiam in Christi adoratoribus dignitatem silentio missam effutiemus, unde tanta delato honori celebritas accessisset, ac fama? Absit.

Quid, quòd Herodes Magos illos alloquitur tamquàm inferioris conditionis homines, ac etiam pro imperio cum illis agit? *Mittens eos in Bethleem dixit: ite, & interrogate diligenter de puero, & cum inveneritis, renunciate mihi.* Itane, quæso, Orientis Reges misisset Herodes, jussis etiam suis, ac præceptis oneratos?

Ad hæc, incredibile est, Reges exteros in alienam ditionem ingressuros fuisse, nullis præmissis Nunciis, ac Legatis ad Herodem. Nec Herodes illorum ingressum de facili permisisset. Quique turbatus dicitur, audito pueri Regis ortu, multò Magis de Regum exterorum in Judæam

 inopi-

inopinato ingressu commotus fuisset statim, atque illos novisset ingressos. Incredibilius est longè multò, Reges, quorum pro dignitate tantillus fuisset comitatus, Bethleemo clanculum discedere potuisse, quia statim internovisset Herodes sexto dumtaxat milliario degens: tantumdem enim Bethleemo distat Jerosolyma. Nec justa temporis mora expectanda fuisset Herodi, ut intelligeret, se à Regibus in patriam per aliam viam reversis fuisse illusum.

Confirmat idem vel maximè, quòd nullus veterum Patrum Regiam Magis illis dignitatem attribuerit; nullus illos à Regia dignitate commendarit, sed à sapientia, syderumque cognitione. Primus omnium Theophylactus hanc illis dignitatem attribuit: qui certè, nec probatæ auctoritatis, nec venerandæ antiquitatis Scriptor est, qui fidem in hujusmodi quæstionibus integram faciat: quippe qui sæculo dumtaxat undecimo floruit.

III. Neque verò huic nostræ sententiæ repugnare putanda est prophetia Psalmi 71. *Reges Tharsis, & Insulæ munera offerent, Reges Arabum, & Saba dona adducent.* Aut prophetia Isaiæ 60. *Ambulabunt gentes in lumine tuo, & Reges in splendore ortus tui.* Hæc enim peculiariter dicta non sunt de Magis Christi nascentis adoratoribus, sed generatim, & universè de Regibus gentium, nationumque barbararum ad Christi cultum quomodolibet advocandis. Quòd autem Ecclesia ea Prophetarum oracula usurpet, & accomodet celebrationi Divinorum Officiorum in Sacris Epiphaniæ solemniis, idcircò fit, quia Magorum istorum adorationem celebrando, generalem Gentilium vocationem ad fidem perindè celebrat; cujus quidem vocationis inchoatio fuit vocatio Magorum ad cunas Christi nascentis. Ita S. Leo Serm. 2. de Epiphania: *Agnoscamus, dilectissimi, in Magis adoratoribus Christi vocationis nostræ, fideique primitias, & exultantibus animis beatæ spei initia celebremus.* Et S. Augustinus Serm. 2. de Epiphania, qui est 30. de tempore: *Magis dies iste primus illuxit, anniversaria nobis festivitate rediit. Illi erant primitiæ gentium, nos populi gentium.*

Certè quicumque pertinaciter voluerit, laudatum oraculum Psalmi 71. peculiariter, ac singulariter de Magis Christi nascentis adoratoribus fuisse pronunciatum, ut hinc Reges illos fuisse colligat; concedat quoque, necesse est, fuisse illos Reges, non qualescumque, sed Reges Tharsenses, Insulanos, Arabes, Sabæos, ac etiam Æthiopes. Quid plura? Concedat, necesse est, omnes Reges terræ ad Christi nascentis præsepe convolasse; sic enim habet integer Psalmistæ locus: *Coram illo procident Æthiopes, & inimici ejus terram lingent: Reges Tharsis, & Insulæ munera offerent: Reges Arabum, & Saba dona adducent: & adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes servient ei.* Quod idem de altero Isaiæ oraculo dici potest. Quis ergo non videat, dictum id esse generatim, & universè de vocatione gentium ad fidem, quæ prædicationis Euangelicæ fructus futurus erat: ab Ecclesia autem in Epiphaniæ solemnitate idcircò recitari, quòd in Magis Christi nascentis adoratoribus primitiæ vocationis gentium celebrentur; ut ex Patrum Sermonibus ea die habitis perspicuum est.

Erit

Erit fortè, qui illos Reges fuisse probet, propterea quòd thesauros suos aperuisse dicantur, ad suorum oblationem donorum: *Et apertis thesauris suis, obtulerunt ei munera*. At si quis est, qui tam labili fundamento nitatur, is profectò ancipiti vocabulo ludit, luditurque. Thesaurus enim arca quæcumque dicitur, qua pretiosæ res continentur, sivè privati sit, sivè principis. Hinc illud Lucæ 12. *Ubi thesaurus vester est, ibi & cor vestrum erit*. Quod omnibus à Christo Domino dictum est.

IV. Alterum controversiæ caput: quoto, scilicet, numero Magi fuerint, haud ita facilè definierim. Tres vulgò fuisse creduntur, levi profectò, ne dicam, nullo planè fundamento. Ex antiquis enim Ecclesiæ Patribus unus Leo Magnus nobis numerum hunc definivit passim in Sermonibus de Epiphania, ac longo post illum intervallo ignotus Auctor Sermonum Eusebio Emisseno perperam adscriptorum: silent cæteri Patres. Quin etiam Auctor Operis imperfecti in Matthæum apud S. Joannem Chrysostomum Homil. 2., Magos Christi adoratores duodecim fuisse docet, quos *Persarum sapientiores, & Mysteriorum Divinorum amatores* appellat. Duodecim perinde numerat Petrus Abaelardus Serm. 4. de Epiphania. Idcircò porrò tres tantùm fuisse vulgò creduntur, quia tria oblata munera memorat Euangelium, *aurum, thus, & myrrham*: quasi singula obtulerint singuli. Quis id porrò certò sciat? Imò omnia singulos obtulisse, probabilius est: tum quòd ita plerique Patrum existiment, maximè verò S. Ambrosius lib. 2. in Lucam, & S. Gregorius Magnus Homil. 10. in Euangelia: tum quòd ita ratio suadere videtur. Cùm enim ea ab ipsis oblata sint munera tamquam symbola fidei suæ, qua Christum, & Regem, & Deum, & mortalem hominem agnoscebant; omnia singulos obtulisse necesse est, cùm titulos illos omnes in Christo agnoscerent singuli.

V. Incertiora sunt longè multò, quæ Magis afficta sunt nomina, de quibus nihil auditum ante finem duodecimi sæculi. Quis autem tunc temporis ea certò retegere potuit, nullo præeunte totius retrò antiquitatis lumine? Idcircò tam horrendè variatum hac in parte. Ab aliis quippe *Gaspar*, *Melchior*, *Balthasar* nuncupantur: ab aliis, *Appellius*, *Ametus*, *Damascus*: ab aliis *Galgalad*, *Magalad*, *Seracbim*: ab aliis, *Ator*, *Sator*, *Parator*. Quodque dolendum magis, ad pravas, & magicas artes exercendas excogitata sunt nomina, si credimus Casaubono, Exercitatione 2. contra Baronium §. 10. Unde & nata superstitio est, potissimùm apud Græcos recentiores: si quis in die Epiphaniæ tria Magorum nomina capiti situlæ novæ inscripserit, hunc plenam à cujuscumque venenati serpentis morsu liberationem consecuturum. Credat Judæus apella, non ego.

Sed quò demum fingendi, fabulandique cacoethes homines abripit? Inventus est non ita pridem, anno, scilicet, 1636., qui integrum volumen in Gallia vulgarit, ut ostenderet, Magos à Matthæo memoratos Christi nascentis adoratores haud alios fuisse, quàm Henochum, Eliam, & Melchisedechum, quos è Paradiso terrestri, ubi vitam ducerent, ad Christi præsepe stella deduxerit. Tam inauditi paradoxi probationes si quæris, toto volumine nullam invenies; nisi quòd Magi à Matthæo mo-

morati ex Oriente venerint, ad quam terræ partem situm olim Paradisum terrestrem scripsit Moyses Genesis 2., tum etiam quòd Christo gloriosior, & honorificentior videatur exhibita à viris illis sanctissimis adoratio, quàm quæ à Magis communis conditionis hominibus esset exhibita. Sic nempè ratiocinari solet *gens ratione carens, & mentem pasta chimeris*. Hinc enim perinde colligas, totum veterum Patriarcharum, & Prophetarum Ordinem ad Christi cunas adoratum venisse. Tædet, pigetque, in tam stolido commento refellendo operam ludere. Dicam tamen, ruere ab imis fundamentis. 1. Enim Melchisedech in Paradiso terrestri superstes non est: quidquid aliqui de Enocho, & Elia commenti sint. 2. Magi adoratores primitiæ gentium ad Christi fidem vocatarum dicuntur à Patribus: Elias autem Judæus erat; Enoch verò prima Mundi ætate vixit, qua nulla adhuc erat Gentilium, Judæorumque distinctio: Melchisedech tandem Dei Summi Sacerdos; omnes homines sancti, nulla unquam gentilitatis labe polluti. 3. In Eliam, & Enoch non cadit ultra somnus, ut docent, qui de illorum statu disserunt: Magos verò dormiisse Bethleemi notat Matthæus, dum illos Angelicum responsum *ne redirent ad Herodem* in somnis accepisse dicit. 4. Cur non illos propriis nominibus designasset Euangelista ad Christi nascentis gloriam amplificandam; quemadmodùm distinctè notantur Moyses, & Elias Christi transfigurati testes, ac socii?

VI. Sed relicta insulsi figmenti confutatione, ne, si prolixiùs confutetur, à nobis honorari videatur, sermonem ad alia convertamus, quæ majori otio, atque criterio discutienda sunt. Cujates nimirum fuerint, ac unde venerint Magi adoratores, qui à Matthæo simpliciter *ex Oriente* venisse dicuntur, nulla peculiari regione, ac natione adnotata?

Quadruplex ea de re circumfertur opinio. Prima Chaldæos illos fuisse, & ex Chaldæa venisse ponit. At minùs verè: tum quòd Chaldæa respectu Judææ Aquilonaris sit, non Orientalis; unde totiès Prophetæ malum à Chaldæis inferendum Judæis *ab Aquilone* oriturum dicunt: tum etiam quòd Chaldæa Judæis vicina, atque notissima obscuro illo, ac generali nomine *Orientis* ab Euangelista designata non esset: *Ecce Magi ab Oriente venerunt*.

Altera Magos ex Mesopotamia venisse opinio ponit, illosque ex posteris Balaami fuisse, qui Christum sub Stellæ symbolo oriturum prænunciaverat, Num. 24. Ita Origenes, & Basilius Magnus ea ratione nixi, quòd Balaami vaticinium, de stella aliquando ex Jacob oritura, in ejus posterorum memoria viguerit, & Magos ad novi syderis expectationem erectos ad novum Regem quærendum statim, atque stella illis affulxit, excitarit. At id perperam, & in cassum. Quamquam enim Balaam Mesopotamus fuerit, non tamen in Mesopotamia, sed in Moab, quò fuerat advocatus, vaticinium fudit: nec ad suos reversus vaticinium inter suos commendavit: sed contrà potiùs, ad finem usque vitæ nefariis studiis vacavit, ac malè periit. Insuper Mesopotamos Astrologiæ studiis vacasse, non legimus. Nec admodum à Judæa distat Mesopotamia, qualem Magorum patriam designat Euangelista.

Tertia

Tertia Magos Arabes ex Arabia accersit opinio, non deserta illa quidem, & petræa, sed ex fœlice, quæ Judææ comparatione Orientalis est. Sic fanè Justinus Martyr; Tertullianus, Hilarius, Epiphanius; qui tamen ea in parte Patres alios majori numero repugnantes habent. Nec immeritò. 1. Quòd Arabia non ita distet à Judæa, nempe solo itinere octidui. 2. Quòd Magorum nomen sit apud Arabes inauditum. 3. Quòd in aliis novi Testamenti locis, ubi de Arabia sit sermo, proprio nomine nuncupetur, ut ad Galatas Cap. 1., & 4. Ultimo quòd momenta, quibus ea opinio maximè nititur, facilè exsufflentur. Nititur enim oraculo Davidis Psalmo 71. *Reges Arabum, & Saba dona adducent*; quod tamen speciatim de Magis adoratoribus dictum non esse, demonstravimus: aliàs Reges, non modò Arabes, sed & Sabæi, Tharsenses, & Insulani perinde dicendi essent ob ea, videlicet, quæ præcedunt: *Reges Tharsis, & Insulæ munera offerent, Reges Arabum, & Saba dona adducent*. Nititur & oraculo Balaami Num. 24. quod in Arabia fusum existimatur; cum Moab Arabiæ regio sit juxta D. Hieronymum lib. de Locis Hebraicis. At quid, quæso, necesse est, Magos ex ea regione profectos esse, ubi fusum est olim oraculum illud: *Orietur Stella ex Jacob: consurget Virgo de Israel* Num. 24.? Cum & illius notitia ad alios quoque populos pervenire potuerit, ut ea notitia excitarentur, ad novum Regem stella affulgente quærendum: imò cum nulla hujus oraculi notitia habita, secretiori Dei inspiratione excitari potuerint.

Postrema tandem sententia, cui subscribo lubentiùs, Magos, & Persas fuisse, & ex Perside venisse contendit. Quam & tuentur S. Joannes Chrysostomus, S. Clemens Alexandrinus, S. Cyrillus pariter Alexandrinus, ac ipse etiam D. Thomas 3. parte quæst. 36. art. 7. In hanc quippe sententiam optimè quadrant universa, quæ hactenus desiderari significavimus. Partis enim Judææ Orientalis est. A Judæa versus Orientem remotissima est; quippe quæ distat leucis circiter quingentis. Nusquam in novo Testamento ex proprio nomine designatur. Magorum nomen, ac professio apud Persas celebris erat. Adoratio cum oblatione munerum de more Persarum erat. Munera demum Christo oblata, maximè verò thus, & myrrham, si fortè ex sua regione non habebant, qua de re dubitatur, ex Arabia fœlici, per quam illis iter agere necesse fuit, comparare facilè potuerunt. Aliunde verò nihil huic sententiæ opponi video, nisi miseram, futilemque ratiunculam falsa suppositione nixam: nimirum impossibile fuisse, ajunt, ut intra duodecim circiter dies quingentarum leucarum iter ex Perside in Judæam confecerint Magi. Id, scilicet, falsum esse demonstrabo, quod tanta fiducia ponunt: Magos duodecimo, aut etiam decimo tertio die post Christi natale Bethleemum adventasse. Quæ quarta præsentis concertationis quæstio est, altera exercitatione expedienda.

VII. Interea illud obiter non omiserim observare, Magos, undecumque tandem advenerint, seu ex Perside, ut probabilius dixi, seu ex Arabia, seu demum ex Chaldæa, ut aliis visum est; ex una tamen, eademque regione venisse omnes, ac illa quidem Orientali, uti Textus Evan-

Euangelicus notat. Quid ergo Pictores audaces Magorum unum colore ſemper fuſco, atque ſubnigro, cœteros verò colore albo nobis adumbrant, quaſi pro varia aeris temperie varium colorem nacti eſſent? Manavit fabella ex Collectaneis Venerabili Bedæ perperam adſcriptis, ubi Magorum primus ſenex, & canus, prolixa barba, & capillis fuiſſe dicitur: alter juvenis, imberbis, & rubicundus: tertius integrè barbatus colore fuſco. Sed ad quartam de tempore adventus illorum quæſtionem accedendum eſt.

EXER-

EXERCITATIO XXXV.

De tempore adventus Magorum.

I. EGimus superiori Disputatione de Magorum Christi adororatorum conditione, quam vulgarem, minimè verò Regiam diximus: de numero, quem dubium, & incertum ostendimus: de patria, quam Persidem demonstravimus. Superest, ut de illorum adventus tempore, quod peculiarem difficultatem ingerit, disputemus. Quibus de Stella duce, ac de illorum in patriam reditu, nonnihil addendum erit ad plenam, & integram hujusce argumenti tractationem.

II. Principio itaque controversia illa in medium veniat: Quandonam Jerosolymam, ac subinde Bethleemum pervenerint Magi? In qua non parùm Ecclesiæ Patres, & Sacrarum Scripturarum Interpretes inter sese dissidentes invenio, quorum nobis sententiæ ad examen vocandæ sunt. Nonnulli, in quibus princeps est S. Epiphanius Hæresi 51., Magos adventasse putant biennio integro post natalem Christi diem, ea ratione nixi, quòd Herodes, teste Matthæo Cap. 2., à Magis *diligenter didicerit tempus stellæ, quæ apparuit eis*; postea verò, ut vidit, se ab iis esse illusum, occidi jusserit omnes pueros, *à bimatu, & infra secundùm tempus, quòd exquisierat à Magis*. Unde colligi videtur, stellam illis biennio apparuisse, antequam Jerosolymam adventassent. Stella porrò illis non apparuit, nisi dum natus est Christus, minimè verò antequam nasceretur, ut aliqui somniarunt: cùm hæc Regis Judæorum jam nati, non autem nasciturí signum fuerit; unde & dicebant: *Ubi est, qui natus est, Rex Judæorum, vidimus enim stellam ejus in Oriente, & venimus adorare eum.* Igitur biennio post Christi natalem diem Magi Jerosolymam pervenere.

Speciosum id quidem, ac de summa facie prorsùs invictum: si tamen spectes intimiùs, duplici difficultate ea laborat opinio prorsùs insuperabili. 1. Quia, si biennio dumtaxat post Christi natalem diem Magi Jerosolymam adventassent, Herodem in vivis non invenissent: sed diu ante defunctum. Anno enim Regni ejus 36. natus est Christus: is verò anno Regni 37. extinctus est. 2. Puerum Jesum Bethleemi non invenissent; quippè quem parentes ejus die ab ortu quadragesimo ad purificationis officium implendum Jerosolymam tulerant: inde verò non ultra Bethleemum rediere, sed *reversi sunt in Galilæam, in Civitatem suam Nazareth*, ut habetur Lucæ Cap. 2. Quod ergo in hujus sententiæ præsidium fertur: Herodem, scilicèt, pueros occidi jussisse *à bimatu, & infra secundùm tempus, quod exquisierat à Magis*, non ita accipiendum est, quasi verba illa *secundùm tempus quod exquisierat à Magis* ad ista referantur *à bimatu*; ut significetur, tempus stellæ apparentis, quod à Magis exquisierat Herodes, fuisse biennium: sed potiùs ut referantur ad illa *& infra*, ut sit sensus: Herodem ita pueros à bimatu, & infra natos occidi jussisse, ut tamen illos

illos occidi noluerit, qui abeo dumtaxat tempore nati erant, ex quo stella Magis apparuerat; quia certò noverat, nullum istorum Christum esse posse; cùm is ante stellæ ortum natus esset. Uno verbo, puerorum cædendorum, non initium, sed terminum fecit Herodes: *secundùm tempus, quod exquisierat à Magis*. Si autem importunè quæsieris, quorsùm Herodes iratus pueros à bimatu occidi jusserit, tametsi ex stellæ signo certò sciret, Christum tunc bimulum esse non posse? Respondet S. Joannes Chrysostomus Homil. 7. in Matthæum: *Factum id esse pro abundantia cautionis, & licentia persecutionis*; ut sibi meliùs consuleret. Quamquam enim tempus stellæ didicisset à Magis, dubitare tamen potuit, num fortè Christus aliquantò antea natus esset, quàm stella illis conspicua fieret. Quidni etiam dicamus: Herodem fortasse suspicatum esse, Christum, cui sydera famulabantur, speciem referre posse ætate sua majorem, quæ illi causa fuerit, cædendorum puerorum initium altiùs repetendi. Certè quamquam ex prophetico Michææ oraculo, omniumque Principum Sacerdotum, & Scribarum testificatione certus esset Herodes, Christum Bethleemi fuisse nasciturum; pueros tamen non modò Bethleemi, sed & in omnibus finibus ejus jussit occidi *pro abundantia cautionis*: & mirabimur, eosdem illum occidi jussisse à bimatu, tametsi Christum bimum non esse, probè sciret?

III. Alii ergo ea rejecta D. Epiphanii opinatione, quæ in tam duros scopulos impingit, in oppositam è diametro sententiam abiere: Magos, scilicèt, die à Christi natali tertiadecima dumtaxat, quæ, videlicèt, in sextam Januarii incidit, Bethleemum adventasse, idque duplici titulo 1. quòd Matthæus illorum adventum narret uti rem statim à Christi nativitate peractam: *Cum natus esset Jesus in Bethleem Juda, in diebus Herodis Regis, ecce Magi ab Oriente venerunt Jerosolymam*: qua loquendi formula narrantur res subitæ, ac velut improvisæ 2. quòd Ecclesia Catholica Magorum adorationem jam à primis sæculis celebret die 6. Januarii.

Sed & huic opinationi, tametsi à multis defendi solitæ, multa, eaque gravia repugnant. Primò, quia tam brevi temporis intervallo Magi ex Oriente tam longum iter agere nequivere; præsertim si ex Perside accessisse supponantur, leucis supra quingentis à Jerosolymis distante. Ut mittam, illos conspecta stella Christi jam nati nuncia, antequam sese itineri darent, consultationem habere debuisse aliquam; componere, ac parare res suas; munera destinare, atque seligere: quibus omnibus perficiendis una saltem dies insumpta est. Ut mittam, etiam illos aliquandiu Jerosolymis substitisse, morasque traxisse, ut cum Herode colloquerentur, isque vicissim omnes Principes Sacerdotum, & Scribas populi in consultationem advocaret, *ubi Christus nasceretur*? Quæ res unum, alterumve fortasse diem absumpsit. Quomodo ergo intra decem circiter dies quingentas, & eò ampliùs leucas confecissent, etsi illos Dromedariis usos concederemus? Eaque de causa coguntur benè multi hujus vindices opinionis eò confugere, ut dicant, stellam Magis ante natalem Christi diem apparuisse, illosque proindè ante Christi Domini ortum itineri se dedisse, ut possent die 6. Januarii Bethleemum adventare, quod Euangelico Textui vim facit longè maximam.

Secun-

Secundò, stare ea sententia non potest, quia, ut scribit Matthæus, statim atque persensit Herodes, se à Magis illusum esse, horrendam illam puerorum cædem edixit. Hæc verò nonnisi diebus post purificationem aliquot peracta est; dum Virgo Deipara, illiusque sponsus Jerosolymis discessissent, & Nazarethum perrexissent, atque inde ab Angelo moniti in Ægyptum aufugissent; hoc est, elapso utut minimùm Mense integro post illam sextam Januarii diem, qua Magos adventasse volunt. Quis autem facilè sibi fingat, unius Mensis spatium necessarium Herodi fuisse, ut se à Magis per aliam viam reversis delusum intelligeret, puerorumque carnificinam ediceret? Maximè cùm sexto dumtaxat milliario Bethleem distaret Jerosolymis. Non ergo adventarunt Magi die sexta Januarii.

IV. Inquiunt tamen ii: Matthæus Magorum adventum narrat uti rem proximè gestam, ex quo Christus est ortus: *Cum natus esset Jesus in Bethleem Juda .... ecce Magi ab Oriente venerunt.* Sit ita sanè: at numquid non satis subitus erit adventus, & Christi natali satis proximus, si sub finem Januarii E. G. post triginta dumtaxat dies contigisse dicatur, ut & hoc pacto vitentur incommoda, quæ paulò ante notabamus? Si enim Magorum adventum ponamus die circiter 26. Januarii, omnia facilè componuntur. Sufficiens in primis conficiendi longi itineris mora conceditur Magis: confectis enim in dies singulos leucis circiter sexdecim, (quod viro citatis equis, aut etiam placidis dromedariis vecto facillimum est) leucæ quingentæ intra Mensem conficiuntur. Illusio etiam à Magis Herodi facta sat proximè cum imperata puerorum cæde cohæret, ne Herodes rebus suis, quæ illum adeò malè torquebant, indormiisse putetur. Magorum denique adventus satis proximè diei natali Christi conjungitur, ut jure dixerit Matthæus: *Cùm natus esset Jesus .... ecce Magi ab Oriente venerunt.* Sanè, ut patenti exemplo, ac non longiùs accersito, Doctores illos hac in parte convincam, quæsierim ab eis: quodnam spatium temporis interponant inter discessum Magorum in regionem suam, & monitum Angeli Josepho datum, ut unà cum puero, & sponsa sua fugeret in Ægyptum? Profectò integri Mensis interstitium juxta illorum sententiam concedere compelluntur. Et tamen Matthæus pari loquendi formula usus, narrato Magorum discessu, è vestigio subjungit: *Qui cum recessissent, ecce Angelus apparuit in somnis Joseph dicens: surge, & accipe puerum, & matrem ejus, & fuge in Ægyptum.* Quidni ergo de adventu Magorum, tametsi post Mensem integrum à Christi natali die contigit, dicere potuit: *Cum natus esset Jesus ... ecce Magi ab Oriente venerunt?* Quamquàm etiam, si rem omninò subitam, proximèque conjunctam ea loquendi formula designari semper fateremur; quidni quoque subjungeremus: particulam *ecce* ad profectionem Magorum ex Oriente, quæ statim nato Cristo, visaque stella suscepta est, esse referendam, non ad illorum adventum Jerosolymam, qui nonnisi aliquanto post tempore contingere potuit?

V. Alterum, quod in suæ sententiæ præsidium adferunt, longè futilius est. Quasi verò Ecclesia Catholica Magorum adorationem die 6. Januarii contigisse pro certo ponat, quia eamdem illam hac ipsa die anni-

versaria celebratione recolit? Ecquis, quæso, hanc regulam fixit, ut iis semper diebus Mysteria celebrentur, quibus re ipsa peracta sunt? Si sic est, puerorum innocentum cædes ante Magorum adorationem ponenda erit: illam enim ante istam Ecclesia celebrat, ac etiam inter festa Christi natalitia ponit ante Epiphaniam. Non igitur in hujusmodi solemnitatibus decernendis ordinem temporum observat semper Ecclesia, sed rationes plerùmque mysticas. Certè Ecclesia Græca propemodum universa Christi natale unà cum Magorum adoratione die *6.* Januarii celebrabat ante sæculum quintum; ergone eadem die utrumque Mysterium peractum existimabat? Ac nunc etiam Ecclesia Latina hac ipsa die *6.* Januarii tria simul Mysteria celebrat, Magorum adorationem, Christi baptismum, & primum miraculum in Cana Galilææ peractum; ergone pro certo habet Ecclesia, tria hæc eadem die, distinctis licèt annis recurrentibus, fuisse celebrata? Minimè gentium. Non ergo temporum ordo, sed mystica ratio in hujusmodi quærenda est. Quia nimirum Christi manifestatio generatim, & universè hac una die *6.* Januarii celebratur, id enim sonat Epiphaniæ nomen; quæ quidem manifestatio triplici illo Mysterio facta est, Magorum adoratione, suscepto baptismate, & primo in nuptiis Canæ patrato miraculo: sic enim primò manifestatus est gentibus, secundò Judæis, tertiò discipulis.

VI. Omnibus ergo, quæ hactenùs dicta sunt, in summam deductis, rejectisque extremis illis, seu Patrum, seu Interpretum opinionibus; qui, aut Magos die dumtaxat post Christi ortum tertiadecima Bethleemum adventasse ponunt; aut contrà, suum demum adventum ad biennium distulisse contendunt; illud uti certissimum statuo, Magos sub finem Januarii, die nimirum *26.*, aut *27.* ad Christi cunas accessisse. Sic enim, ut dixi, probavique, omnia bellè cohærent, universaque contrariarum opinionum vitantur incommoda.

Quòd autem non ultra illorum protrahamus adventum, nec post Deiparæ Virginis purificationem, quæ die *2.* Februarii facta est, differamus; illud præsertim in causa est, quia hac in hypothesi, Christus, illiusque Parentes Sanctissimi non ultra à Magis Bethleemi inventi fuissent: quippe qui, Bethleemo relicto, Jerosolymam venerant, ut purgationis legem implerent; relictaque subinde Jerosolymâ, in Nazareth Galilææ reversi fuerant, Luca teste Cap. *2.* *Et ut perfecerunt omnia secundùm legem, Domini reversi sunt in Galilæam, in Civitatem suam Nazareth.* Atque ita Magorum adoratio, si ultra purificationem protrahatur, non in Bethleem, sed in Nazareth; non in Judæa, sed in Galilæa peracta esset, Euangelio, & Patribus palam, apertèque repugnantibus. Euangelio, inquam, Matthæi Cap. *1.*, ubi disertè notatur: Herodem Magos Bethleemum misisse Christum adoraturos. Patribus verò, qui Cristum à Magis Bethleemi adoratum summo consensu definiunt: hocque uno inter sese dissentiunt, quòd alii adoratum dicant in hac ipsa spelunca, in qua natus est: alii (maximè verò S. Epiphanius Hæresi *51.*) adoratum velint in quadam domo, seu in Diversorio jam tamdem hospitibus vacuo, in quod Parentes Sanctissimi natum puerum transtulissent: qua de causa ab Euangelista de Magis

gis dictum fit: *Et intrantes domum invenerunt puerum cum Maria matre ejus, & procidentes adoraverunt eum*; nemo tamen horum, Christum Nazarethi in Galilæa adoratum, commentus est. Dicam interim obiter, nutare illud D. Epiphanii fundamentum, quo Christum non jam in spelunca, sed in domo adoratum existimavit. Quia Hebræi, quorum idiomate Matthæus Euangelium scripsit, quemcumque locum, ubi quis degit, etiam vile tugurium, antrum, speluncam, imò volucrum nidum, *domum* appellant, cujus rei exempla sexcenta dare facilè fuerit. Psal. 83. *Passer invenit sibi domum*. Psal. 48. *Sepulchra eorum domus illorum in æternum*. Psal. 49. *Non accipiam de domo tua vitulos, nec de gregibus tuis hircos*. Psal. 103. *Herodii domus dux est eorum, montes excelsi cervis, petra refugium herinaciis*.

VII. Postrema jam quæstio relinquitur de stella Magorum duce: quæ illius natura fuerit: qui motus, ut iter agentibus ab Oriente in Occidentem signaret viam?

Veram illam fuisse stellam, ac Firmamento affixam, impossibile est. Affixa enim Firmamento viam Magis signare non potuisset; in tanta, videlicet, altitudine. Stellæ veræ motum circularem habent; ista rectum ab Oriente in Occidentem. Illæ de nocte dumtaxat fulgent; ista de die, cùm tunc maximè iter Magis agendum esset. Illæ perpetuæ sunt, ista temporanea; impleto enim officio evanuit. Illæ omnibus perindè conspicuæ sunt; ista solis Magis, quibus etiam, quamdiu Hierosolymis substiterunt, sese occultavit.

Quid ergo erat? Auctor libri *de Mirabilibus Scripturæ locis* apud Augustinum lib. 3. Cap. 40. Spiritum S. fuisse, ait, qui sicut sub Columbæ specie descendit in Christum baptizatum; ita per speciem stellæ Magos direxit. Veriùs, ac certiùs fuisse creditur Metheorum aliquod ex aere condensato ab Angelo efformatum in modum, ac speciem Stellæ, ingenti lumine perfusum, & ab Angelo ex Oriente in Occidentem motum in media aeris regione, ut Magis signaret iter: perinde ac columna ignis, & nubes, quæ filios Israel per Desertum deduxit. Ita S. Joannes Chrysost. in Cap. 2. Matth.; S. Fulgentius Serm. de Epiphania, S. Basilius Homil. de Humana Christi natura, & S. Thomas, 3. q. 9. 36. a. 7.

Miror, Interpretes non paucos, ac etiam magni nominis, Jansenium, Cajetanum, Clarium, Parradium, nullum huic stellæ motum ab Oriente in Judæam tribuisse: sed eam, vel Judææ incubantem, & fixam ex ipso Oriente à Magis visam esse, unde noverint illi, quò sibi esset eundum; quo pacto stella polaris, immota licèt, nautis monstrat iter: vel vice versa, stellam Orienti incubantem, & in ea aeris parte fixam, visamque à Magis natum Cœli Dominum indicasse: illos verò nullo ductore in Judæam venisse, propterea quòd ex Balaami prophetia Numer. Cap. 24. novissent, quid stella illa insolita indicaret. At stellam hanc ipso suo motu signasse iter, nec uno semper, eodemque stetisse loco, probat Matthæi phrasis Cap. 2. *Et ecce stella, quam viderant in Oriente, antecedebat eos, usque dum veniens staret supra, ubi erat puer*. Probat Sacer Hymnus in Ecclesia cani solitus: *Ibant Magi, quam viderant, stellam sequentes præviam*. Probant Patrum testimonia: S. Joannis Chrysost. Serm. 15. *Ambulante Ma-*

ro stella ambulat; sedente stat, dormiente excubat. S. Leonis Magni Serm. 2. de Epiphania: *Magos ad Christum adorandum prævia Stella perduxit*, S. Thomæ 3. parte quæst. 36. art. 7. stellæ hujus motum ex instituto propugnantis.

VIII. Magos, peracto salutationis, & adorationis officio, *per aliam viam reversos in regionem suam* Matthæus observat. At quam distinctè in reditu viam tenuerint, nec notat ille, nec inquirunt Interpretes; satis officio suo consultum arbitrati, si illos publica in reditu hospitia declinasse moneant, ne ab Herode, quem illuserant, itinere prohiberentur, & comprehenderentur. Si quid tamen summæ auctoritatis viro tribuendum est Arnobio juniori, qui vertente sæculo quinto Ecclesiam illustravit; Magos navigio evasisse putaverim: sic enim in Herodis Regia æstimatum fuisse, scribit in Commentariis ad Psal. 47. *Quo tempore*, inquit ille, *non est inventus Dominus, & infantes occisi sunt, etiam navigia Regio sunt jussu vexata, quibus Magi, qui non redierant ad Regem, credebantur fugere potuisse*. Quid hoc sit, *Herodem vexasse navigia*, haud satis intelligo: (tametsi *vexatam tempestate classem* Svetonius dicat in Augusto) nisi fortè Naviculatios, qui ad aufugiendum naviculas præbuisse putabantur, vexasse, pœnisque gravissimis affecisse.

EXER-

EXERCITATIO XXXVI.

De Virgine post dies 40. in Templo purificata, deque Christo Domino ibidem oblato.

I. Virginis purificatæ, & Christi Domini in Templo oblati Mysterium his verbis enarrat Lucas Cap. 2. *Postquam impleti sunt dies purgationis ejus, secundùm legem Moysi, tulerunt illum in Jerusalem, ut sisterent eum Domino, sicut scriptum est in lege Domini, quia omne masculinum adaperiens vulvam Sanctum Domino vocabitur: & ut darent hostiam, secundùm quòd dictum est in lege Domini, par turturum, aut duos pullos Columbarum.* Tum subinde narrat Euangelista occursum Simeonis viri justi, & timorati, qui Christum in ulnas suas accepit, sacrumque Canticum cecinit. Nos, ut rectam hujusce Mysterii intelligentiam demus, quatuor, quæ gravem difficultatem pariunt, investigabimus 1., Cujusnam hìc purgatio describatur? *Postquam impleti sunt dies purgationis ejus*: Christine? an Virginis? an amborum? 2. An legibus ibidem memoratis summo jure Christus, & Deipara tenerentur? 3. Quis fuerit Simeon ille, qui Christum in ulnas suas excepit? Sacerdosne, qualem vulgus existimat, an autem vir Laicus justitia, & prophetiæ dono illustris? 4. Fabulas nonnullas de Virgine purgationis officium implente refellemus. Erit igitur hoc hodiernæ, ac fortè etiam sequentis exercitationis argumentum.

II. Erit dubio procul, qui primo rerum aspectu miretur vehementius, primum illud in controversiam vocari, cujusnam hìc purgatio intelligatur? Christine, an Deiparæ Virginis, an amborum? Et tamen nihil apud Sacros Interpretes majori contentione agitari video. Quæstionem dubiam facit Versionis vulgatæ Textus Latinus: *Postquam impleti sunt dies purgationis ejus.* Cùm enim pronomen illud *ejus* utriusque generis sit, perinde ad Christum, & ad Virginem Matrem referri potest; ut, vel illius, vel istius purgatio designetur. Imò, si juxta Grammaticæ leges ad eam personam referri pronomen oportet, cujus proximè mentio facta fuit; citra dubium referetur ad Christum, de quo proximè antea dicitur: *Postquam consummati sunt dies octo, ut circumcideretur puer, vocatum est nomen ejus Jesus, quod vocatum est ab Angelo, priusquam in utero conciperetur*; sequiturque nullo interjecto medio, imò cum copula periodum conjugente: *Et postquam impleti sunt dies purgationis ejus &c.*, ut planè ipsius Christi Domini, non Deiparæ Virginis purgatio adnotari videatur.

Hanc eamdem quæstionem involvit, obscuratque longè magis Textus Græcus, à quo tamen dilucidari, ac solvi debuisset, si unus, idemque in omnibus exemplaribus legeretur: obscuritatem tamen parit Exemplarium varietas. Alia enim habent *αὐτοῦ eius* masculini generis, ut nimirum referatur ad Christum; quasi illius hìc purgatio describatur: alii Codices habent *αὐτῆς, ejus* generis feminini, ut ad Virginem referatur;

quasi

quasi de illius hic purgatione sermo fiat. Alii demum habent *αὐτῶν*, hoc est, *eorum*; ut nimirum ad utrumque referatur, tanquam utriusque perinde, & Christi, & Deiparæ purgatio describatur. Hinc orta dissidia Patrum. Priorem enim lectionem, ac sensum de Christi purgatione amplectuntur nonnulli Veteres à Toleto recensiti annotatione 37. in Lucam, qui idcircò duos pullos columbarum pro purgatione Filii recèns nati offerri solitos arbitrantur: quare de purgatione legali Christi Domini secundùm hominum opinionem illic agi contendunt. Secundam lectionem, ac sensum Venerabilis Beda, ac plerique recentiores excipiunt, deque solius Virginis purgatione dictum interpretantur. Tertiam lectionem amplectuntur Origenes Homil. 14. in Lucam, Auctor Homiliæ de Occursu apud S. Joannem Chrysostomum, & Euthymius in suis ad Lucam Commentariis: nempe de illorum purificatione Euangelistam locutum existimant; sic tamen, ut eo pronomine *illorum*, Christi, & Mariæ purgationem intelligat Origenes: Mariæ verò, & Josephi purgationem pseudo-Chrysostomus interpretetur: trium demum, Mariæ, Josephi, & Christi purgationem explicet Euthymius.

Quis non hic Babelicam confusionem intueri sibi putet? Sed quid nos interim in tanto pugnantium opinionum conflictu? Non aliam sanè, nisi quam, & Ecclesia Catholica, & recta ratio Sacris Litteris innixa magis probat, sententiam amplectimur. Eam nempe, quæ solius Mariæ purgationem recitari hoc loco contendit, non Christi, non amborum, non denique Josephi cum illis.

Sic sanè Ecclesia Catholica Sacrarum Scripturarum interpres dignissima, quæ Sacrum illud Euangelium recitans inter media Sacra die Purificationis festo, loco τῆς εἰυς, explicatè, ac distinctè legit *Mariæ: Postquam impleti sunt dies purgationis Mariæ secundùm legem Moysi &c.*, Sacramque illam solemnitatem in publicis precum Officiis, ac in Martyrologio *Purificationem* Virginis vocitat, non Christi, non amborum, non denique Josephi cum illis.

Suffragatur, & ratio disertissima. Agitur enim de purgatione facienda *secundùm legem Moysi*: at purgatio hæc Matris erat, cujus erat immunditia eluenda, non pueri, non viri: sic quippe lex habet, Levitici Cap. 12. *Mulier, si suscepto semine pepererit masculum, immunda erit septem diebus juxta dies separationis menstruæ. Et die octavo circumcidetur infantulus: ipsa verò triginta tribus diebus manebit in sanguine purificationis suæ. Omne Sanctum non tanget, nec ingredietur in Sanctuarium, donec impleantur dies Purificationis suæ. Sin autem fœminam pepererit, immunda erit duabus hebdomadibus juxta ritum fluxus menstrui; & sexaginta diebus manebit in sanguine Purificationis suæ.* Totum id de immunditia matris dictum est, ac de illius purificatione: nihil de Filio, nisi quòd octavo die circumcidi debeat; nihil planè de viro. Totoque illi aberrant ostio, qui, ut quamdam nati pueri immunditiam legalem nobis obtrudant, à qua ipse quoque peculiari purgatione mundari debuerit, ajunt: oblationem agni anniculi, aut pullorum columbarum fieri solitam fuisse pro filii purgatione. Minimè verò, sed hæc quoque oblatio pro matris purgatione fiebat. Clariora Scripturæ verba sunt, quàm ut

res

res in dubium verti possit : *Deferet agnum anniculum in holocaustum*, subjungit Moyses, *& pullum columbæ pro peccato, & tradet Sacerdoti, & orabit pro ea, & sic mundabitur à profluvio sanguinis*. De Mariæ igitur purgatione unicè loquitur Euangelium. Si qua verò in Græcis Codicibus diversitas est, iis uti puris, atque germanis standum est, qui lectionem retinent vero, ac germano Scripturæ sensui congruentiorem : quales profectò ii sunt, qui habent *αὐτῆς*, purgationis *ejus* in genere feminino, ut ad solam Virginem referatur.

At ecce, opponunt nobis Grammaticæ Magistelli, in illa Matthæi propositione, *Postquam impleti sunt dies purgationis ejus*, pronomen illud referri oportet ad eam personam, cujus antea mentio facta est; atque ita ad Christum Dominum, de quo proximè antea sermo fuit : *Postquam consummati sunt dies octo, ut circumcideretur puer, vocatum est nomen ejus Jesus*. At observent, rogo illos, totam illam de Christo Domino periodum præcedentem, qua ejus Circumcisio narratur, velut intra parenthesim fuisse conclusam : atque ita pronomen illud *ejus* in Euangelica propositione ad eam referri personam, de qua ante parenthesim sermo fuit : fuit autem sermo de Deipara Virgine : *Maria autem conservabat omnia verba hæc, conferens in corde suo*, ad Mariam itaque, non ad Christum pronomen illud referendum est. Ejus itaque, non Christi purificatio illic agitur : maximè cum id sequentia Euangelii verba evidenter ostendant.

III. Succedit nunc suo ordine quæstio altera de legibus Mosaicis, quibus in eo purgationis officio peragendo sese Virgo Deipara, & Christus Dominus subjecere : num iis summo jure tenerentur, an autem iis soluti, & liberi essent ? Sunt illæ numero tres : duæ priores ad Matrem parturientem spectantes : tertia ad Filium genitum unicè pertinens. Prima extat Levitici Cap. 12. v. 2., ut si mulier masculum peperisset, per dies quadraginta maneret immunda. Altera ibidem. v. 6., ut mulier eo pacto secundùm legem immunda, pro sui purificatione obtinenda, Deo in holocaustum offerret agnum anniculum ; ac pullum turturis, vel Columbæ in victimam pro peccato, si dives esset : sin autem pauper, par turturum dumtaxat offerret, aut duos pullos Columbarum. Tertia lex Exodi 13. legitur, ut, si nata proles sit mascula, & primogenita, sistatur, & offeratur Deo tamquam ipsi debita, & consecrata, ob liberationem primogenitorum Hebræorum à Deo factam, quando ab Angelo exterminatore cæsa sunt primogenita Pharaonis, & Ægyptiorum ; ita tamen ut proles oblata Deo à parentibus redimi posset quinque siclis ; hoc est, libellis circiter decem, & octo monetæ Venetæ.

IV. Virginem Deiparam utraque lege ad mulieres parturientes spectante liberam fuisse, communis est Patrum assertio, cui solus visus est refragari Origenes Homil. 14. in Lucam. Ratio duplex in promptu est. 1., quia pro mulieribus, quæ suscepto semine peperissent, latæ sunt leges illæ : *Mulier*, inquit Moyses Levitici 12., *si suscepto semine pepererit masculum, immunda erit :* at Virgo Deipara absque suscepto semine peperit ; ea itaque lege soluta erat. 2., quia immunditia illa legalis, quæ à parturientibus contrahebatur, quæque subinde ex legis præscri-

pto

pto purgandâ erat, non aliunde quàm ex fluxu sanguinis menstrui contrahebatur: *Immunda erit septem diebus juxta dies separationis menstruæ*; & post pauca: *Mundabitur à profluvio sanguinis*: at fluxus sanguinis menstrui non fuit in Deipara: tùm quia Virgo peperit, ac sinè claustri virginalis effractione fœtum effudit: tum quia, cùm Spiritus Sancti opera concepisset, ille solus sanguis fuit in Virgine, qui ad nutrimentum fœtus in utero necessarius erat; quo fœtu egresso ex utero, sanguis ille totus ad ubera conversus est, lacque factum est in cibum nati infantis. Nullus ergo superfluus erat sanguis menstruus, atque adeò nulla erat immunditia, nullaque necessitas purgationis à lege præscriptæ.

Non defuere tamen importuni cavillatores, qui priorem rationem hanc nostram, quæ Patrum etiam fermè omnium est, uti futilem exsufflare tentarint, ut Virginem purgationis legi subditam dicerent, propterea quòd *semen*, eo Levitici loco *Mulier si suscepto semine pepererit masculum*, pro ipsa prole accipi pateat, non pro semine virili, ex quo fit proles, ut planè sexcentis aliis Scripturæ locis accipitur: *Regnabit semen tuum post te* lib. 2. Regum Cap. 7. *Ponam in sæculum sæculi semen ejus* Psalmo 88. *Non erit de semine ejus, qui regat populum meum Israel* Jerem. 22. *Locutus est ad patres nostros, Abraham, & semini ejus in sæcula*, Lucæ. 2. Adeò ut Mosaicæ legis sensus sit: Mulier, si suscepta prole pepererit masculum, immunda erit. Quo casu Virgo Deipara eadem illa lege involveretur, utpote quæ prolem pepererat.

Verùm quamquàm Divinis in Litteris nomine *seminis* editam prolem intelligi sæpè contingat; repugnat tamen Textus Hebraicus, ut hanc illi significationem in ea, quam expendimus, lege Mosaica tribuamus. Siquidem pro eo, quod habet Latinus Interpres: *Mulier, si suscepto semine*, Textus Hebraicus habet: *Si suscepto spermate*, aut potiùs unico passivæ significationis verbo id totum exprimit, quasi si barbarè diximus: *Mulier si spermatizata pepererit*; in quam significationem locum illum verterunt septuaginta Interpretes, & quotquot hebraicè sciunt. Addo, verba hæc, *si suscepto semine pepererit masculum*, à Moyse poni tanquam rationem, ob quam mulier immunda sit: at immunda profectò non est ob id solùm, quòd prolem ediderit, sed quòd illam ediderit ex immundo semine; igitur non prolem susceptam, sed virile semen planè significant. Quid etiam quòd mulier verè, propriéque *prolem suscipere* non dicitur, sed vir: cùm enim mulier prolem viro pariat tamquam ipsius seminis fructum, non vir mulieri; prolem ex muliere suscipere dicitur vir, non mulier ex viro. Quod ergo in Levitico dicitur: *mulier si suscepto semine*, de suscepta prole nequit intelligi, sed de suscepto virili semine ad prolem pariendam. Stat igitur invicta probatio.

V. Gravioris longè, majorisque momenti fuerit definire, num perinde Christus altera lege de primogenitis Deo sistendis, consecrandisque eximeretur. Et quidem primo rerum intuitu ea lege videtur exclusus; sic enim lex habet lib. Exodi Cap. 13. *Sanctifica mihi omne primogenitum, quod aperit vulvam in filiis Israel, tam de hominibus, quàm de jumentis*: Christus autem vulvam maternam nascendo non aperuit, sed claustris

pudoris

pudoris intactis, & obseratis per uteri penetrationem exivit, ut fusè aliàs demonstravimus: non itaque ea lege tenebatur. Nihilominùs ubi Ecclesiæ Patres consulo, & attentiùs observo, quemadmodum, & consulere, & observare necesse est, si volumus esse Theologi, ut debemus, rem longè aliter esse deprehendo; Christumque ea lege comprehensum invenio; quem, nisi me Patrum moveret auctoritas, liberum voluissem. Sic quippe summa consensione definiunt Tertullianus lib. de Carne Christi sub finem, Origenes Homil. 14. in Lucam, S. Ambrosius lib. 2. in eumdem Lucam, S. Hieronymus lib. 2. contra Jovinianum, Auctor Homiliæ de occursu Domini inter Opera D. Chrysostomi, S. Gregorius Nyssenus Homil. ejusdem Argumenti, S. Amphilochius Iconii Episcopus Homil. de Purificatione, S. Isidorus lib. 1. Epist. 23., Theophylactus, & Euthymius in suis ad Lucam Commentariis, S. Joannes Damascenus Oratione de Dormitione B. Virginis. Quorum omnium hæc una vox est, non modò Christum ea primogenitorum lege comprehendi, sed longè veriùs, certiùsque quàm cœteros quosque primogenitos: imò ob illum ipsum fuisse legem hanc constitutam; cui, & Deo sisti, uti lex illa ferebat, & consecrari maximè congruebat, quippe qui verè, & propriè Sanctus erat.

VI. Eccur verò, inquiet aliquis, ea lege concluditur Christus, quæ de solis masculini sexus primogenitis *vulvam aperientibus* lata est? Si mea hìc responsio quæreretur, reponerem facilè, eam Sacris Scripturis familiarem esse loquendi formulam, qua ii notari solent, qui primi omnium è materno utero prodeunt, quocumque tandem pacto res illa contingat, seu vulvæ apertione, quæ communis nascentium conditio est, seu sola uteri penetratione, quod Christi Domini privilegium fuit. Moysemque idcircò *Sanctificandum*, hoc est, offerendum Deo dixisse primogenitum, non qualemcumque, sed *qui aperit vulvam*, seu qui primus omnium ex utero materno prodit in lucem: quia primogenitus inter masculos esse potest, qui tamen vulvam non aperiat, si priùs fœmina nata sit: & rursus primogenitus potest esse viri, non autem uxoris, quæ filium ex præcedenti Matrimonio suscepit. Mea hæc, si fortè quæreretur, responsio foret, qua objectionem illam eluderem. Verùm quia non mea, sed Sanctorum Patrum, quorum hìc sententiam expendo, responsio quæritur: reponunt ii vice versa, tantùm abesse, ut ex iis legis Mosaicæ verbis, *primogenitum, quod aperit vulvam* momentum peti possit, quo Christus ea lege eximatur, ut potiùs inde gravius repetant argumentum, quo Christum hac ipsa lege concludant; hac etenim nota Christum maximè designatum existimant. Cætera quippe primogenita, inquiunt illi, tam in hominibus quàm in Jumentis, non tam nascendo vulvam aperiunt, quàm apertam inveniunt: præcedente, scilicet, copula, quæ vulvam cœperat aperire, antequam pueri nascentis dilapsu aperiatur ex integro: Christus verò nulla præeunte copula conjugali natus ex Virgine vulvam, quam nullo pacto, nullove modo apertam invenit, nascendo solus aperuit. Ita concordi sententia citati Patres, Origenes, Tertullianus, Chrysostomus, Ambrosius, Gregorius, Hieronymus, Amphilochius, Isidorus, Theophylactus, Euthymius, Joannes Damascenus locis à me paulò ante laudatis.

Absit tamen, ut tot Ecclesiæ Patres Sanctissimos, atque doctissimos Deiparæ Virginis puritati injurios existimemus, dum vulvam ejus nascente Christo *apertam* dixere. Absit, inquam. Vulvam siquidem *aperire*, nihil aliud in illorum Codicibus sonat, quàm *perviam facere*, ne Christo exeunti esset impedimento; quod tamen sinè fractura, uterique dilatatione factum est, sed prodigiosa penetratione; atque ita illæsa virginitate, claustrisque pudoris prorsus intactis. Utrumque enim laudati Patres affirmant: *Ita Christus partus tempore procreatur, vulvamque aperit, ut interim virginitatis claustra minimè labefactet*, inquit S. Joannes Damascenus Oratione de dormitione B. Virginis.

VII. Nec Patribus peculiaris est illa loquendi formula, qua *apertum* pro *pervio* ponitur: *aperire* pro *pervium facere*; etsi aliunde stet integrum, ac minimè disruptum. Sic Matth. Cap. 3. de Christo baptizato legimus: *Ecce aperti sunt ei Cœli, & vidit Spiritum Dei descendentem sicut columbam*. Et Marci Cap. 1. de eodem Christo Domino: *Vidit Cœlos apertos*. Et Actorum 7. Stephanus, dum lapidaretur: *Ecce*, inquit, *video Cœlos apertos, & Jesum stantem à dextris Dei*: non certè quòd Cœlorum soliditas disrupta, discissaque fuerit; id enim omnes Interpretes negant, nec erat necessarium ut fieret: sed quòd Cœlorum soliditas, quantacumque sit, oculorum obtutibus pervia fuerit; nulloque fuerit impedimento, quominùs Christus Dominus Spiritum S. è Cœlo descendentem viderit, & Stephanus Christum intuitus sit sedentem à dextris Dei. Eo sensu, eademque phrasi *apertam vulvam* dixere Patres nascente Christo: non quòd fractura facta, orisque dilatatione patuerit; sed quòd nascenti Christo pervia facta sit, penetratione prodigiosa; nulloque fuerit impedimento, quominùs Christus ex utero virgineo spontè prodierit.

VIII. Sentio non defuturos, qui eam Patrum sententiam, tametsi, & defensorum auctoritate, & rationum pondere communitam cavillari velint: Christumque ea primogenitorum Deo consecrandorum lege solutum ostendere moliantur. At eorum momenta, quandoquidem rei gravitas postulat, sequenti exercitatione majori otio diluemus: cæterasque simul quæstiones, quas ad hujusce Mysterii explicationem nos agitaturos recepimus, Deo favente, expediemus.

EXER-

EXERCITATIO XXXVII.

Superioris exercitationis prosecutio; ubi etiam de Simeone Christum in ulnas suas excipiente.

I. CHristum Dominum primogenitorum lege fuisse obstrictum, qua Deo dicari, & consecrari jubebantur, sat benè in superiori prælectione ex Patrum doctrina dedimus manifestum; ut nullum ea de re dubium subsit apud eos, qui Veterum auctoritate ducuntur. Verùm quia non desunt, qui in his etiam, quæ ex Sacrarum Scripturarum notitia pendent, suo malint, quàm alieno Majorum judicio regi; quique Patrum sententiam cavillari ambiant potiùs, quàm reverenter excipere, idcircò facturos nos operæ prætium existimavimus, si eorum antea cavillos retunderemus, quàm ad cæteras, quas suscepimus enodandas quæstiones, progrediamur.

II. His ergo momentis in contrarium enituntur ad Patrum doctrinam obscurandam. Si Christus ea Exodi lege tenebatur, Cap. 13. *Sanctifica mihi omne primogenitum, quod aperit vulvam*, quia specialiter Matris vulvam nascendo aperuit; cum contra alia primogenita, non tam nascendo vulvam aperiant, quàm apertam inveniant, uti Patres argumentantur: solus ergo Christus ea lege dicendus erit obstrictus, quia solus ille nascendo vulvam aperuit. Præterea, si in memorata Exodi lege *vulvam aperire* idem sonat, ac vulvam sibi perviam facere, seu ex ea primùm prodire, quocumque id modo contingat, seu penetratione, ut Christo contigit, seu effractione, orisque illius dilatatione, ut contingit in nobis; (quæ Patrum à nobis laudatorum interpretatio est) frustra Moyses dixit: *Primogenitum, quod aperit vulvam*; cùm satis ei fuisset dicere *primogenitum*; ex quo enim filius primogenitus est, è vulva primus egreditur. Insuper, Legislator lege à se lata minimè tenetur: Christus autem, utpote Deus, eam de primogenitis Deo offerrendis legem edixerat. Ultimo, impium videtur, Christum legi huic subditum dicere, dum interim Virgo Mater purificationis lege soluta dicitur.

Hæc ut paucis expediam, breve tibi ad singula habeto responsum. 1. Christum Dominum ex sententia Patrum specialiori quodam modo vulvam nascendo aperuisse, seu sibi perviam fecisse, quia hæc nullo antea pacto, ac ne virili quidem operationi pervia fuerat, quod alteri filio primogenito nemini contigit: ideòque speciali titulo lege Exodi fuisse obstrictum: *Sanctifica mihi omne primogenitum, quod aperit vulvam*. Cætera tamen primogenita suo quoque modo ea lege teneri: tùm quia suo quoque modo vulvam nascendo aperiunt, fractura, scilicet, orisque illius integra apertione, quæ antea congressu virili fieri cæpta erat: tùm quia, quæ priùs actu venereo abruptio cœpta est, ab iis facta censetur, quorum gratia, seu pro quorum generatione facta fuit.

2. Moysem non frustra in lata Exodi lege dixisse: *Primogenitum, quod*

 aperit

aperit vulvam: quia lex de primogenitis stricto sensu acceptis, ac masculini generis lata est. Talia autem non sunt primogenita masculina, nisi nascendo vulvam aperiant. Si enim puellæ generatio præcesserit, quæ vulvam priùs aperuerit, primogenita stricto sensu non erunt.

3. Legislatorem sua quandoque lege teneri, non coactione quidem, sed directione: dum, videlicet, lata lex est de rebus Legislatoris conditioni, & dignitati minimè repugnantibus. Imò teneri tunc magis quàm subditum, si, quod præceptum est, Legislatori quàm subdito magis congruat. Estque tunc in Legislatore obligatio rationis, æquitatis, ac etiam liberæ electionis, non obligatio coactionis, necessitatis, atque imperii. Porrò Deo dicari, & consecrari, quod ista lege jubetur, Christo magis, quàm alteri cuicumque primogenito congruebat. Neque obest, quòd Christus nascendo Sanctus esset, atque ita Deo specialiter consecratus. Alia quippe sanctitas substantialis est, quæ Christo à natura conveniebat; alia legalis, quæ externa in Templo dedicatione, & oblatione peragebatur, cujus etiam bruta animantia capacia sunt. Namque & illa, si primogenita essent, sanctificari, seu consecrari ex lege jubebantur: Exodi 13. *Sanctifica mihi omne primogenitum, quod aperit vulvam in filiis Israel, tam de hominibus, quàm de jumentis: mea sunt enim omnia*. Quemadmodum ergo Christo Domino secundùm substantiam Sancto non repugnabat sanctificatio adventitia, & ex accidenti, quæ gratiæ habitualis infusione perficitur; ita eidem secundùm substantiam Sancto, & consecrato legalis sanctificatio, & consecratio minimè repugnabat.

4. Atque hinc facilè noveris, cur Christum primogenitorum sanctificandorum, seu consecrandorum lege concluserint Ecclesiæ Patres; non item tamen Deiparam Virginem puerperarum purgandarum lege obstrinxerint. Quia prioris legis obligatio nihil Christi dignitati repugnat; uti profectò Virginis puritati officit altera, quæ eas solas obstringit puerperas, quæ suscepto virili semine peperere. Idcircò priorem ex ipsiusmet legis directione servavit Christus, eidemque verè, ac religiosè obtemperavit: posteriorem, non ex ejusdem directione Maria servavit, sed prudenti, pia, humilique æconomia, ne Judæis Divinam ejus fæcunditatem ignorantibus scandalo esset: neve legem, cui communiter putabatur obnoxia, contemnere videretur.

III. Iis difficultatibus expediti, alteram de Simeone quæstionem ingredimur: quis ille fuerit veneranda canitie senex, justus, ac timoratus, Spiritu Sancto plenus, qui Christum infantem in ulnas suas excepit, dum à piis Parentibus induceretur in Templum? Sacerdosne fuerit, qui Christum pro Sacerdotii sui munere, & officio è Parentum manibus exceperit, Deoque, uti lex præcipiebat, obtulerit? An autem vir laicus, qui Christum ex pietatis, & religionis sensu exultabundus exceperit Deo benedicturus, quòd Salutare suum tandèm aliquando misisset in Mundum? Sacerdotem de more vulgus existimat, Pictoribus pro more suo errorem foventibus, qui Simeonem Pontificali indutum veste, habituque penicillo adumbrant. Temerè prorsùs, & imprudenter.

Dedit fingendæ fabulæ occasionem circumstantia loci, & temporis, qua

piam

pium illud officium vir pius, ac religiosus implevit. Cùm enim in Euangelio legerint, Christum puerum à Simeone in ulnas exceptum esse, quo tempore à Parentibus inferretur in Templum, ut Domino sisteretur, imprudenter æstimatum est, Simeonem illum ipsum fuisse Sacerdotem, qui Christum è Parentum manibus exceptum stiterit Deo. Verùm, si Euangelium paulò attentiùs lectitassent, rem longè alitèr accidisse deprehendissent, jactatumque Simeonis Sacerdotium ad fabulas amandassent. Eniinverò Sacerdotes stabant in interiori Templi parte juxta Tabernaculum Domini, ibique pueros è Parentum manibus exceptos Deo sistebant pro munere, & officio suo. Simeon autem puerum Jesum in ulnas excepit, fortuito velut occursu extra Templum, aut certè ad fores illius: dum nempè in Templum veniens Sanctissimus Senex in Christi Parentes incurrit, qui eum in Templum inferebant, ut illic Domino sisteretur: *Et venit*, inquit Lucas Cap. 2., *in spiritu in Templum: & cum inducerent puerum Jesum parentes ejus, & ipse accepit eum in ulnas suas, & benedixit Deum.* Quod usque adeò verum est, ut Ecclesia Græca, quæ jam à primis sæculis pium illum Simeonis actum, quo Christum in ulnas suas excepit, & Sacrum Canticum cecinit, solemniter colit, hanc ipsam solemnitatem *Occursus Domini solemnitatem* appellet, *ὑπαπάντησιν*: rata, scilicet, id occursu veluti fortuito factum esse. Hinc tot illi apud Ecclesiæ Græcæ Patres Sermones, & Homiliæ *in occursu Domini*. Unde & Sanctissimus Senex, Christo in ulnas excepto, Deum quidem benedixisse dicitur in Euangelio, non Christum Deo obtulisse; quod utique fecisset, si eum uti Sacerdos, & legalis sanctificationis administer accepisset.

Accedit, quòd puerorum oblatio in Templo non fieret, nisi postquam illorum Matres legi purgationis satisfecissent in semota Templi parte, præscriptaque munera obtulissent: ante enim id temporis censebantur immundæ: *Omne sanctum non tangebant, nec ingrediebantur in Sanctuarium*, Levit. 12. Simeon autem pium illum, de quo agimus hìc, actum exercuit, dum puerum Jesum parentes ejus in Templum inducerent: cum nondum illius Mater purgationis legem implesset, sed adhuc pergeret impletura. Actus igitur ille Simeonis sacerdotalis oblationis actus non erat; quo nempe Sacerdos acceptum è Matris manibus puerum Deo sistebat, offerebatque.

IV. De reliquo Simeonem, non modò Sacerdotale Ministerium ea in occasione non obiisse, ut vulgus putat, sed nec Sacerdotem re ipsa fuisse, evincit Euangelii, Ecclesiæ, ac Patrum omnium, cum Græcorum, tùm Latinorum silentium eloquentissimum. Lucas enim Sanctissimi Senis elogium adornans varios ejus titulos congerit, tacito tamen Sacerdotio: *Homo erat*, inquit, *in Jerusalem, cui nomen Simeon, & homo iste justus, & timoratus expectans redemptionem Israel, & Spiritus S. erat in eo*: quamquàm aliis in occasionibus Sacerdotis titulum, ubi congruit, nòn modò non prætermittat Lucas, verùm etiam primo loco ponat. Ecclesia etiam, tùm in sacro præcum officio, tùm in Martirologio ad diem octavam Mensis Octobris, ubi natalem Beati Simeonis senis diem consignat, Sacerdotis dignitatem perinde silet; quam tamen, ubi res postulat,

lat, diligentissimè notat. Ecclesiæ Patres omnes ad unum, cum Sanctissimum Senem ab aliis titulis celebrent longè multis, numquam tamen à Sacerdotio commendant. Nisi quis fortè obtrudere mihi velit librum *de naturali communione Essentiæ Divinæ* S. Athanasio affictum; librum *de vitis Prophetarum* S. Epiphanio perperam attributum; Homiliam *de Occursu Domini* S. Cyrillo suppositam, ubi à Sacerdotio Simeon celebratur. At spuriis, & apocryphis monumentis omnium Criticorum assensu rejectis fides nulla est, auctoritas nulla.

Unus forsan erit S. Augustini Sermo legitimus, nempe 13. de tempore, seu Sermo 9. de Nativitate, qui nobis obiici possit, ubi ita loquitur Sanctissimus Doctor: *In Templo præsentabatur, & à Simeone sene, annosò, probato, coronato agnoscebatur*: quo ultimo epitheto Simeonem *Sacerdotem* ab Augustino subindicatum aliqui volunt; propterea quòd non alia illius corona intelligi possit, nisi Mitra Sacerdotalis. Rideo objectionis subtilitatem, quam nunquam ex Cardinalis Toleti cerebro prodiisse existimassem. Eccur quæso, Augustinus Simeonem *Senem probatum, coronatum* appellans, non aliam illius coronam intellexit, nisi Mitram Sacerdotalem? Quis non videat, Augustinum ad locum Jacobi Apostoli Capite 1. Epistolæ Catholicæ alludere: *Beatus vir, qui suffert tentationem, quoniam, cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ*: adeòque Simeonem *probatum, & coronatum* dicere, non coronæ ulla temporali, seu Sacerdotali, seu regiæ; sed corona æternæ vitæ, quam *repromisit Deus diligentibus se*. Illud itaque certum, indubitatumque, Patrum neminem à dignitate Sacerdotali Simeonem celebrasse, commendasse. Quo vel uno, quamquàm non suppeterent alia, commentitia dignitas exsufflatur.

Sed est aliud, quod me multò plus moveat: non deesse, scilicet, Patres, qui eumdem conceptissimis verbis *laicum* dixerint: Theophylactus nimirum, & Euthymius mediæ ætatis Scriptores in suis in Evangelium Commentariis. Theophylacti verba sunt Enarratione in Cap. 2. Lucæ: *Non erat Simeon Sacerdos, sed homo Deum amans, & expectans, quando veniat Christus consolaturus Hebræos*. Euthymii verò in quatuor Evangelia Cap. 3. de Simeone. *Spiritus S. erat super eum: Spiritus S. prophetiæ. Non erat autem Sacerdos, ut mihi interim videtur: aliàs enim & hoc omninò manifestasset Evangelista tamquam magnam viri dignitatem*. Quibus subinde sunt suffragati Jansenius, Berradius, Tillemontius, aliique non pauci, qui Laicum distinctè docuerunt, & commentitium Sacerdotis titulum data opera impugnarunt.

Quapropter quod apud Lucam legimus Cap. 2. v. 24., Simeonem illum Christi Parentibus *benedixisse*; non de benedictione Sacerdotali, sed de laicali venit intelligendum; qua nimirum Seniores, Patres familias, Reges, Judices, Duces, aliave dignitate præstantes viri, tametsi laici, soliti erant in veteri Testamento aliis benedicere: cujus rei exempla sexcenta dare facilè fuerit. Satisque mirari non possum, tam futili momento Interpretes aliquos usos esse, ut Simeonem Sacerdotem fuisse nobis evincerent. Quasi verò Sacerdotes fuerint quotquot in veteri Testamento

aliis

aliis benedixisse leguntur. Aut aliud eæ benedictiones fuerint, quàm bonæ præcationes, quibus prospera quæque aliis obventura etiam laici precabantur, aut etiam spondebant, ac promittebant, si prophetiæ dono illustres essent?

V. Alteram de Simeone isto vulgatam à plerisque fabellam non moror: huic, scilicet, præ senio luminibus orbato videndi facultatem, Christo in ulnas excepto, derepentè fuisse restitutam. Ruit se ipsa malè consuta fabella. Si enim, quod illi putant, non modò Sacerdos erat Sanctissimus Senex, verùm etiam sacerdotale ministerium obibat; quomodo cæcus erat; cum sinè oculorum usu sacrum ministerium obire non potuisset? Ut sileam, ex præscripto Mosaicæ legis, & cœcos, & claudos, & gibbos, & quovis alio membro minutos, aut deformes ab Altaris ministerio fuisse submotos. Fabulam malè consutam, ac se ipsa ruentem evertit insuper, & Lucæ, & Patrum omnium silentium, qui rem adeò prodigialem, quæque ad Christi, & Simeonis gloriam cederet maximè, non utique omisissent, si, uti fingitur, accidisset: quemadmodum restitutam Zachariæ Joannis Baptistæ parenti loquendi facultatem, nato, ac circumciso filio, non siluere; quòd id ad utriusque gloriam commendandam conduceret maximè.

VI. Paris futilitatis est, quæ de Virgine purgationis officium implente à plerisque jactatur fabula. Eam, scilicèt, non unà simul cum mulieribus virum passis in Templo præcari voluisse, sed altero in loco virginibus ad orationem destinato: qua de re, cum scandalum Judæi paterentur, eamque loco pellere tentassent, Zachariam Joannis parentem Sacerdotis vices agentem partes illius suscepisse, ibidemque manere, atque præcari jussisse; quòd illam, & Dei Matrem, & Virginem probè sciret. Quæ demum causa fuerit, cur à Judæis Templum inter, & Altare per livorem, atque invidiam sit occisus: de quo idcircò à Domino dictum sit Matth. 23. v. 35. *Veniet super vos omnis sanguis justus, qui effusus est super terram à sanguine Abel justi, usque ad sanguinem Zachariæ filii Barachiæ, quem occidistis inter Templum, & Altare.*

Vix ulla melioribus titulis gloriatur fabula. Id quippe concordi narratione referunt Origenes Tract. 26. in Matthæum, S. Gregorius Nyssenus Oratione de Christi Nativitate, S. Basilius Homil. de humana Christi generatione, S. Cyrillus Alexandrinus Tractatu adversus Antropomorphitas; (si tamen Cyrilli verè est, ac non potiùs audacioris plagiarii, qui Gregorii Nysseni Orationem exscripsit) ut sileam magna Græcorum Menæa ad diem 5. Septembris. Fabula tamen est, *ex Apocryphorum somniis derivata*, ut admonet Hieronymus in Cap. 24. Matthæi, *eademque facilitate contemnitur, qua profertur*. Nec eam laudati Patres suffragio suo probant; (ne te Sanctorum virorum auctoritas moveat) sed tanquam in ore vulgi positam referunt; cui, nec ipsi fidem adiungunt, nec ab aliis adjungi volunt. Hinc Origenes, à quo primùm popularis traditionis nomine narrata est: *Venit ad nos*, inquit, *quædam traditio talis, &c.* tùm ea recitata subjungit: *Sunt tamen, qui hujusmodi traditioni non credunt*, nec stomachatur. Ecquis verò credat vel mediocriter sapiens, quæ tam patenter Virginis mode-

modestiæ, humilitati, ac prudentiæ repugnant? Implebat enim tunc Virgo Mater præscriptum à lege purgationis officium, quæ puerperis virum passis, seu *suscepto semine* parientibus indicta erat: quia tametsi ea lege summo jure non teneretur, cùm nec virum concipiendo passa esset, nec suscepto semine Christum esset enixa; servari tamen legem illam expediebat, ut virginei partus Mysterium, quod in ea peractum erat, ad certum saltem tempus maneret occultum. Quid porrò tam imprudens, tam à vera modestia, & humilitate alienum, quàm seipsam palam in Templo Virginem prodere, Virginum stationem affectare, ambire, occupare: Mysterium, quod interim Deus mortalibus vellet occultum, Judæis undecumque confluentibus prodere; idemque, effuso etiam Zachariæ sanguine, publicè contestari? Absit, ut Virginem eo probro onoremus, dum illius honori consultum volumus.

Nihil hìc ad fabulam exsufflandam quærere juvat, quo mortis genere vitam finierit Zacharias? Sit ne Templum inter, & Altare à Judæis occisus? Illiusne, an alterius meminerit Christus, dum Justorum omnium sanguinem super Judæos venturum comminatur, *à sanguine Abel justi, ad sanguinem Zachariæ Filii Barachiæ?* Qua de re quantùm digladientur Scripturarum Interpretes, nemo nescit. Hoc dico tantùm, quod præsentis est instituti; mortis ejus causam eam esse non posse, quæ à nugivendis obtenditur, quòd Mariam purgationis officio defunctam Virginem peperisse palam assereret, & contra Judæorum obmurmurationes, eamdem è Virginum statione depellere adnitentium auctoritate defenderet. Quandoquidem Divinæ, ac virgineæ fœcunditatis Mysterium nondum mortalibus reseratum ignorabat ipse; aut si fortè peculiari quodam afflatu noverat, nondum tamen Judæis propalandum esse sciebat; imò, ne Judæis tunc innotesceret, purgationis officium impleri, probè noverat. Alteram illatæ necis causam retulit S. Petrus Alexandrinus in Regulis Ecclesiasticis à quinta Synodo OEcumenica probatis: Joannem, scilicèt, puerulum ab Herode quæsitum ad necem, illius furori pia parentis cura subductum; de quo pleniùs, ubi de Herodiana puerorum cæde, dicemus. Alii placida morte sublatum Zachariam existimant: nihil ut certi ea in re statui possit, quàm non fuisse illum Marianæ virginitatis martyrem, nec pro ea tuenda, probandaque Judæorum ferro occubuisse.

VII. Supervacaneam arbitror alterius næniæ confutationem, quæ Christi parentes duos pullos columbarum pro more pauperum obtulisse ait, *studio humilitatis, ac paupertatis*; quamquàm Magorum muneribus aucti agnum anniculum pro more divitum offerre commodè potuissent. Ipsa sui levitate nænia dissipatur: quæ Magos, contra quod jam ostendimus, Reges fuisse ponit, qui Christum adoratum, illiusque parentes opibus auxerint: Quodque ineptum magis, ne dicam impium, ut Christi parentes præbeat humiles, facit irreligiosos, & legis Mosaicæ violatores. Non enim in parentum arbitrio positum erat, quod mallent pro nata prole donum offerre, pauperumque, ni tales essent, conditionem affectare: sed sua quibusque dona pro statu, & conditione ex lege præscripta erant: iique dumtaxat duobus columbarum pullis defungebantur, qui pro cen-

sus tenuitate agnum offerre non possent. Levit. 12. *Quòd si non invenerit manus ejus, nec potuerit offerre agnum, sumet duos turtures, aut duos pullos columbarum.* In legem itaque Moysis peccassent haud dubiè Christi Parentes, si, cum commodè possent agnum, duos dumtaxat columbarum pullos, aut duos turtures obtulissent. Hac porrò pauperum oblatione defunctos fuisse Christi parentes, disertè testatur Lucas: *Tulerunt Jesum in Jerusalem, ut sisterent eum Domino . . . . . & ut darent hostiam, secundùm quòd dictum est in lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum.* Haud alia certè de causa, quàm quòd ita res illis esset angusta domi, ut agnum offerre non possent.

EXERCITATIO XXXVIII.

De fuga in Ægyptum.

I. DE Herodiana puerorum Bethleemiticorum cæde proxima Exercitatione dicturus, nonnulla de Josephi cum Puerulo Jesu, & Maria conjuge fuga in Ægyptum arrepta præmittere cogor: per hanc enim Christus Dominus Herodis furori subductus est. Tria illius occasione sese offerunt expendenda, quæ viros etiam summos in diversas sententias adduxerunt. 1. Quandonam, & undenam Joseph fugam arripuerit? 2. Quantùm temporis in Ægypto sint commorati? 3. Quæ portenta, atque prodigia in Ægypto patrata sint, dum illuc pervenere? Mirum enim, quam multa jactentur.

II. Hìc autem, ne in ipso limine impingamus, illud principii loco ponendum est: Divinum mandatum Josepho in somnis ab Angelo denunciatum, ut fugeret in Ægyptum, hisque verbis apud Matthæum Cap. 2. expressum: *Surge, & accipe puerum, & Matrem ejus, & fuge in Ægyptum, & esto ibi, usque dum dicam tibi: futurum est enim, ut Herodes quærat puerum ad perdendum eum*. Mandatum, inquam, illud Josepho dumtaxat datum esse, postquam Jerosolymis purificationis, & oblationis officio defuncti sunt. Si enim ante id temporis datum esset: cum Joseph confestim, atque hac ipsa nocte consurgens, ut ait Euangelista, recesserit in Ægyptum, ubi & aliquandiu substitit: nullus illi, illiusque conjugi relictus fuisset locus implendi Jerosolymis purificationis officii; quod tamen die post partum quadragesimo peractum esse, certissimum est. Hoc primum sinè dubitatione ponendum.

Accedit alterum nihil minùs indubitatum: peracto purgationis officio, Josephum unà cum puero Jesu, & sacra Conjuge in Galilæam in civitatem suam Nazareth, ubi fixam habitationem habebant, perrexisse. Disertissima sunt Lucæ Verba Cap. 2. *Ut autem perfecerunt omnia secundùm legem Moysi, reversi sunt in Galilæam in Civitatem suam Nazareth*. Ubi verba hæc *ut perfecerunt, reversi sunt* denotant, illos reversos esse statim, atque perfecta sunt hæc.

Hinc necessaria consecutione deduco, mandatum fugæ arripiendæ Josepho datum fuisse Nazarethi; illumque ex Nazaretho fugam re ipsa arripuisse; non ex Bethleemo, ut multis visum est; multò minùs ex Jerosolymis, ut aliquibus placuit. Non, inquam, ex Bethleemo fugam arripuit: quia ante purificationem, dum degerent Bethleemi, nondum fugiendi mandatum acceperat, ut palam ostendi: post purificationem autem non ultra Bethleemum sunt reversi, sed Nazarethum in Galilæam, ut scribit Lucas. Nec etiam ex Jerosolymis fugam arripuere in Ægyptum, cum inde non Ægyptum, sed Nazarethum abierint; nullo adhuc fugiendi accepto mandato.

III. Duo

III. Duo tamen sunt, quæ huic nostræ sententiæ geminum videntur infringere. Primum, quòd Matthæus Cap. 2. mandatum Josepho datum de fuga arripienda recenseat statim post discessum Magorum: *Qui cum recessissent*, inquit ille, *ecce Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph dicens: surge, & accipe puerum, & Matrem ejus, & fuge in Ægyptum*. Cum itaque adorationis officium Bethleemi impleverint Magi; consequens & illud videtur, ut & Bethleemi datum fuerit Josepho mandatum aufugiendi in Ægyptum. Grave id fateor, nec dissimulo: verùm, si id consequens esset, potiori longè jure sequeretur, datum fuisse fugæ mandatum statim, atque recessere Magi, atque ita ante purificationem: ii enim aliquantò ante purificationem adorationis officio defuncti fuerant. Quod tamen nemo non videt esse falsissimum: sic enim, Josepho hac ipsa nocte suscepti mandati in Ægyptum aufugiente, purificatio Jerosolymis impleta non esset. Quid ergo, hæret hic nobis aqua? Minimè verò. Sed Augustino duce periculum devitamus. Observat siquidem Sanctissimus Doctor lib. 2. de Consensu Euangelistarum, Sacros Scriptores res plerùmque diverso tempore, & loco peractas eadem narratione, eodemque sermonis contextu recitare: dum, videlicet, quæ intermedio tempore gesta sunt, certis de causis silentio mittenda putant. Cum itaque Matthæus totum Virginis purificatæ, & Christi Jesu in Templo oblati Mysterium silentio prætermiserit, & Lucæ narrandum reliquerit; nihil profectò mirum, si statim, narrata Magorum adoratione, illorumque discessu, mandatum Josepho de fuga in Ægyptum maturanda ab Angelo denunciatum recitaverit: ut subinde imperatam ab Herode puerorum stragem à Luca prætermissam describeret. Non quòd illa duo eodem tempore, eodemque loco contigerint.

Alterum, quod statutæ sententiæ repugnare videatur, istud est: quòd, si Nazarethi in Galilæa substitisset Josephus unà cum familia sua, dum illi aufugiendi mandatum denunciatum est, nulla illius necessitas extitisset. Idcircò enim jussus est Josephus fugere in Ægyptum quia *futurum erat, ut Herodes puerum quæreret ad perdendum eum*: at illum non quæsivit Herodes ad necem in Galilæa, sed *in Bethleem, & in omnibus finibus ejus*, ubi pueros bimulos jussit occidi: nulla ergo fuisset aufugiendi necessitas. Quasi verò? Quidni ergo pari ratione dicamus, (etsi tunc Bethleemi Josephus substitisse fingatur) nihil fuisse necesse, ut fugeret in Ægyptum regionem longinquam; cum simpliciter extra Bethleemum aufugiens, illiusque fines, Herodis furorem evasisset; qui Bethleemi dumtaxat, & in finibus ejus, pueros jussit occidi? Idcircò ergo in Ægyptum cum puero Jesu fugere jussus est, quia non sola puerorum Bethleemiticorum strage, quæ Bethleemi fines non excessit, sed aliis quibusque modis, & artibus nati pueri vitæ insidiatus est Herodes, quacumque pateret ejus imperium; nec ipse solus, sed & unà cum illo Sacerdotes, & Scribæ, ut observat D. Hieronymus lib. 1. Commentariorum in Matthæum. Idcircò extra fines dominationis, & potestatis Herodis aufugere jussus est Joseph; atque in Ægyptum sese recipere, ubi nihil Herodes auctoritatis, & potestatis habebat. Non enim in Judæa dumtaxat, sed & in Galilæa dominabatur He-

 rodes

rodes Magnus, qui Regnum tunc Judæorum integrum obtinebat. Illius quippe discissio, atque divisio in quatuor partes, ac Tetrarchias post Herodis dumtaxat obitum facta est: in Judæam, scilicet, proprii nominis dictam, (quæ Jerosolymam, ac loca finitima complectabatur) Samariam, & Idumæam, quæ pars data est Archelao, & Filio ejus; Galilæam, quæ data est alteri Herodi cognomento Antipæ; Ituream, & Traconitidem, quæ Philippo concessa fuit; Abilinam demum, quæ Lysaniæ cessit in sortem: ut ex Lucæ Evangelio Cap. 3. colligere est, & ex Josepho lib. 10. Antiq. Cap. 10.

IV. Consultò ergo in Ægyptum extra ditionem Herodis aufugere cum tota familia jussus est Joseph. Quantum autem temporis eorum illic commoratio tenuerit, non infima quæstio est. Hanc ego commorationem, longè quàm vulgus putat, breviorem fuisse persuasum habeo: miror que vehementiùs Scripturarum Interpretes, alios quidem ad annum quintum, alios ad septimum, alios ad nonum eamdem illam protraxisse; quæ, si quid sapio, vix annum integrum tenuit. Id ex Evangelio colligo cum Flavii Josephi Historia collato. Ita quippe Matthæus habet post narratam puerorum Bethleemiticorum stragem: *Defuncto autem Herode, ecce Angelus Domini apparuit in somnis Joseph in Ægypto dicens: surge, & accipe puerum, & Matrem ejus, & vade in terram Israel, defuncti sunt enim, qui quærebant animam pueri; qui consurgens accepit puerum, & Matrem ejus, & venit in terram Israel*. Quod idem compendio dixerat v. 15. *Erat ibi* (in Ægypto) *usque ad obitum Herodis*. Porrò Herodes hoc ipso anno, quo stragem puerorum edixit, & filium suum Antipatrum jam diu carcere detentum jussit interfici, misera tabe confectus est sub Paschatis festum, ut scribit Josephus lib. 16. Antiquitatum: adeòque tertio vix Mense post fugam Josephi in Ægyptum, quæ sub medium Februarii suscepta fuerat. Quid ergo Josephi in Ægypto commorationem ultra annum protrahamus? Sed etsi daremus, reversionis mandatum, quod Joseph impiger obiit, non illicò, ac statim atque Herodes extinctus est, fuisse illi ab Angelo denunciatum, sed tunc tantùm, dum Archelaus defuncto Herodi parenti suo successit in Regno Judææ; propterea quòd subjungit Matthæus: *Audiens autem Joseph, quòd Archelaus regnaret in Judæa pro Herode patre suo, timuit illò ire, & admonitus in somnis secessit in partes Galilææ*: idem perinde colligeremus. Cum enim Archelaus post sex circiter Menses patri suo Herodi successerit in Regno Judææ; (quod tamen sub Tetrarchiæ dumtaxat titulo obtinuit ab Augusto) quid ultra annum Josephi in Ægypto commoratio protrahatur? Quandoquidem defuncto Herode, & Archelao Judææ Regnum auspicante reversus est.

V. Sed ad graviora nos vocat ea Christi Domini, qualiscumque fuerit, in Ægypto commoratio; ad prodigiorum nimirum examen, quæ in ejus in terram illam accessu, factaque ibidem commoratione patrata dicuntur. Sunt hæc numero multa, ac planè stupenda à Cardinali Baronio publicata, & propugnata; quæ idcircò accuratiori inquisitione nostra indigeant, atque censura. Primum illud, potissimumque commemoratur, multa simul, ac stupenda complexum: falsorum Numinum simulacra,

mulacra, quibus Ægyptus Idololatriæ sedes abundabat, Christo puero adventante, derepentè corruisse. Quod ab Isaja diu antea prænunciatum existimat. Cap. 19. scribente: *Ecce Dominus ascendet supra nubem levem, & ingredietur Ægyptum, & commovebuntur Simulacra Ægypti à facie ejus, & cor Ægypti tabescet in medio ejus*. Facti testes, qui rem totam distinctè, ac dilucidè referant, duos profert Scriptor Eminentissimus, Sozomenum, & Evagrium: cæteri quippe ab eodem producti, tantùm abest, ut facta in Ægypto referant, ut negent potiùs, destruantque. Sozomeni hæc verba sunt lib. 5. Historiæ Eccles. Cap. 21. *Memorant arborem esse, quæ Persis dicitur, Hermopoli, quod est oppidum Thebaidis, cujus fructus, aut folium, aut particula aliqua corticis ægrotis admota morbos à compluribus depulerit. Nam traditum est, Joseph cum propter Herodem assumptis secum Christo, & Maria Sancta Deipara fugisset, venisse Hermopolim; atque simul ut portæ appropinquavit, statim arborem, licèt planè maximam, adventu Christi turbatam esse, atque ad solum usque se inflexisse, & Christum adorasse. Atque hæc quidem de hac arbore, sicut à multis audivi, à me commemorata sunt. Quæ quidem, si quid ego judico, vel significabat jam Christum in Urbe adesse, vel, ut est verisimile, non modò arborem, quam incolæ propter magnitudinem, & pulchritudinem lege gentilitia venerabantur, Dæmone jam, qui ibi colebatur, ob Christum talium rerum eversorem, qui in eo loco comparebat, perhorrescente, sua spontè commotam esse: verùm etiam omnes Ægyptiorum statuas, adventante tum Christo, juxta prophetiam Isajæ concussas. Itaque, Dæmone inde abacto, arbor, quò rei gestæ testimonium esset, remansit ibi, fidelesque morbis liberavit. Atque ut Ægyptii, & Palæstini istarum rerum, sic alii singuli aliarum, quæ apud ipsos gestæ sunt, testes locupletes existunt*. Subscribit, pressiùs licèt, & compendiosiùs Evagrius in Vitis Patrum lib. 2. Cap. 7. *Vidimus, & alium Sanctum virum nomine Apollonium apud Thebaidam in finibus Hermopolis, ad quam Civitatem Salvatorem cum Maria, & Joseph de Judææ finibus venisse tradunt secundùm prophetiam Isajæ: vidimus ergo ibi, & Templum ipsum, in quod, ingresso Salvatore, corruisse omnia Idola in terram, & comminuta esse memorabantur*.

At qui, quæso, isti sunt, qui rerum adeò prodigialium, annis ante illorum ætatem circiter quingentis patratarum, fidem nobis integram faciant? Aut quis illis Divinus afflatus affulsit, ut nullo præeunte Veterum testimonio, atque suffragio patrata, Christo vix nato, prodigia, atque portenta noverint, referantque? Ut sileam, ne certa quidem, atque indubia fide patrata prodigia ab utroque narrari; sed ex obscura nescio qua traditione, cujus & fontem ignorent, aliorumque narratione: *Memorant*, inquiunt, *tradunt*, *traditum est*. Quod autem de Isajæ Oraculo, & ipsi, & Baronius innuunt, quasi eam Ægyptiorum Simulacrorum eversionem prænunciaverit citato Capite 19., futilissimum est. Aliò enim animum intendit Propheta Sanctissimus, seu nativum, propriumque verborum sensum attenderis, seu etiam allegoricum. Priori quippe sensu id sibi vult unum, Deum verum, ultoremque scelerum, veloci, celerique impetu, Assyriorum exercitu concitato, ingressurum, ac vastaturum Ægyptum, Fana illius direpturum, eademque Diis aureis, atque argenteis spoliaturum. Quod à Sennacherib, & à Nabuchodonozor impletum

esse,

esse, notissimum est. Altero sensu hoc innuit alterum: Deum in utero Virginis tanquam in nube levi Mundum hunc aliquando ingressurum, & Idololatriam longè latèque diffusam eliminaturum, deleturum. Quæ certa Patrum interpretatió est; maximè verò Hieronymi: *Juxta tropologiam, ascendit Dominus supra nubem levem, corpus Sanctæ Virginis Mariæ, quod nullo humani seminis pondere prægravatum est: vel certè corpus suum, quod de Spiritu Sancto conceptum est, & ingressus est in Ægyptum huius Mundi: statimque omnia Ægypti Simulacra commota sunt: ita ut divinationes, & universa fraus Idololatriæ, quæ deceptum possidebat Orbem, se fractam esse sentiret*: nempe successu temporis, & beneficio prædicationis Euangelicæ. Nihil hìc, si priorem sensum spectes, de pueri Jesu Herodis sævitiam effugientis in Ægyptum ingressu: nihil, si spectes alterum de peculiari Simulacrorum Ægyptiorum eversione, dum illuc puer Jesus ingressus est.

VI. Cæteri à Baronio producti testes Simulacrorum, puero Jesu in Ægyptum ingrediente, eversorum, tantùm abest, ut patrata prodigia referant, ut potiùs apertissimè negent. Eusebius enim lib. 6. Demonstrationis Euangelicæ Cap. 20. memoratam Isajæ prophetiam expendens juxta Aquilæ Versionem, priorem dumtaxat illius partem, quæ futurum Domini ingressum in Ægyptum portendebat, *ad verbum exitum sortitam esse* docet: alteram autem, quæ commota, eversaque Simulacra prænunciabat, non item: *Scriptura dixit*, inquit ille, *ecce Dominus ascendit super crassitudinem, & venit in Ægyptum: crassitudinem levem corpus de Spiritu Sancto conceptum appellans. Igitur etiam ipsa hæc Prophetiæ particula ad verbum exitum sortita est, quo tempore Angelus Domini in somnis visus ipsi Joseph dixit: surgens accipe puerum, & Matrem eius, & fuge in Ægyptum, & esto ibi, donec dicam tibi. Tunc igitur ipse Dominus Deus Verbum puerilem ætatem ingressus, & suo corpori, quod ex Sancta Virgine acceperat, coniunctus in terra Ægyptiorum diversatur.* At si, quod jactatur, eversorum Simulacrorum prodigium re ipsa contigisset, utraque prophetiæ pars *ad verbum* tunc temporis exitum habuisset, uti profectò, Baronius existimat: non itaque Eusebio judice commota tunc sunt, eversaque Ægyptiaca Simulacra. Subjungit idem Eusebius, Dæmones quidem in Simulacris latitantes, Christo in Ægyptum ingresso, novam quamdam, Divinamque virtutem ad se accedentem novisse; adeòque fuisse commotos, perturbatos, atque convictos; *intrinsecùs* tamen, & *invisibiliter*: non ita tamen externè, apertè, ac manifestè, nisi ubi cœpit à Christo, & Apostolis Euangelium prædicari. Non itaque manufacta ipsa Dæmonum Simulacra tunc primùm commota, eversaque sunt, Christo puero Ægyptum subeunte: quæ sanè externa, apertaque Dæmonum commotio, & perturbatio fuisset. *Si, qui priùs incolebant Ægyptum*, Eusebii verba sunt loco laudato, *vitiosi, pravique Dæmones per multa sæcula in Simulacris latitantes, animasque Ægyptiorum omni superstitionis errori addicentes, ac subjicientes, cum sensissent novam quamdam, Divinamque virtutem ad se accessisse, illicò commoti sunt, & fluctuationem, ac perturbationem in se ipsis pertulerunt, corque ipsorum, & vis intelligendi intrinsecùs in ipsis convicta sunt, cesseruntque, ac fugata sunt ab ea virtute, quæ visum effugiens, illos compellebat, & ignis instar ineffabili quadam ratione adurebat. Et tunc qui-*

dem

dem invisibiliter Dæmones talia passi sunt, cum Salvator noster Iesus Christus in Ægyptum cum visibili corpore pervenit. At verò postquam plenè ipsius Evangelium ad Ægyptios, sicut ad reliquas gentes perlatum est, &c.

Haud alia Divo Athanasio mens stetit, quem alterum eversorum in Ægypto Simulacrorum testem Baronius adhibet. Dum enim lib. de Incarnatione Verbi, ejusque corporali in nos adventu scribit: *Quis justorum, aut Regum in Ægyptum descendit, & eius descensu Idola in Ægypto ceciderunt? Abraham descendit, nihilo tamen minùs Idololatria ubique viguit. Natus est ibi Moyses, aquè tamen illic hæsit religionis error*: Et post pauca: *Certè cum in Judæa nasceretur, Persæ adoratum venere. Hic est, qui antequam in humana specie appareret, de adversariis Dæmonibus victoriam, & de Idololatria triumphum reportavit. Nam quotquot ubique sunt gentes, ejurantes patrium ritum, & Idolorum impietatem, suam jam in Christum spem constituunt, eique sua nomina dant, ut etiam vel ipsis oculis deprehendere licet. Alioquin Ægyptiorum superstitio non quievisset, nisi Dominus omnium in corpore quasi in nube vectus eò descendisset, & Idolorum errores compescuisset omnes, in se, & per se ad Patrem transferens.* Dum, inquam, hæc scribit Athanasius, à proprio ad figuratum sensum divertit, Ægyptique nomine Mundum universum per tropologiam intelligit, juxta celebre Tertulliani dictum lib. contra Judæos Cap. 9. *Ægyptus totus Orbis intelligitur superstitionis, & maledictionis elogio*: cujus Idololatrica superstitio Christi adventu, seu Incarnatione paulatim sublata est: non peculiari illo suo in terram Ægypti accessu, dum Herodis sævitiam effugeret. Quod perinde significatum voluit Auctor Homiliæ 3. in diversa Euangeli loca apud Origenem, dum Angelicum monitum Josepho datum Oratoris in morem ita paraphrasticòs explicat: *Fuge in Ægyptum propterea, ut destruantur manufacta eorum; ut confringantur, & pereant Idola ipsorum: propterea, ut Dæmones turbentur, ut Regum fabricæ in Idolis destruantur, ut fiat in adventu Domini fugitivorum servorum, atque malorum interitus. Fuge in Ægyptum, ut impleas, quæ dicta sunt: ecce Dominus sedet in nube pusilla, & veniet in Ægyptum, & commovebuntur omnia manufacta Ægypti . . . . . Fuge in Ægyptum, ut fugiant de Ægypto, qui ibi sunt Dæmones, & appropient ibidem Angeli Sancti, qui Deum consequuntur, qui Sanctis junguntur: ut pro multitudine Templorum, atque abominationum multarum multitudo exuperet Ecclesiarum: pro Idolorum turbis, turba abundent fidelium, atque colentium Dominum: pro vitiis, & erroribus multis, multa castitas, multaque Sanctitas superabundet, multaque virginitas.*

Hanc unam utriusque, cum Athanasii, tum Pseudo-Origenis mentem esse, quam diximus, eosque à Baronii commento procul abfuisse, duo certò demonstrant. Primò, quia Idololatriam ex integro depulsam, universaque Simulacra, Idolaque planè omnia, Christo in hanc Ægyptum ingresso, concussa, eversaque dicunt: cum tamen Baronius, & quoquot cum illo corruentium ad Christi adventum Ægyptiacorum Simulacrorum commentum adstruunt; non omnia illa, sed illorum dumtaxat aliqua corruisse contendant: *Non omnia, quæ tunc erant in Ægypto, corruerint Simulacra, sed de his aliqua*, inquit Baronius; idque prudenter, & cautè. Nam Ægypti Idololatriam, illiusque Fana, ac Simulacra ad annum Christi 389. perennasse, Auctor est Baronius ipse, qui Canapi, Isidis,

Isidis, Serapidis templa tunc demum à Theodosio Imperatore eversa fuisse, latèque describit in Annalibus. Athanasius igitur, & Pseudo-Origenes, Mundum figuratam Ægyptum intellexere, cujus Idololatriam Christus Incarnatione sua, suoque in hunc Mundum adventu depulit, profligavit, eliminavit. Secundò hoc idem evincit, quia Pseudo-Origenes, (qui peculiarem Ægyptum, quò Christus aufugit, videtur intellexisse) non modò Christi in Ægyptum accessu procuratam, scribit, integram Idololatriæ eversionem, sed sublimiorem Sanctitatem, pietatem, ac religionem illùc invectam dicit. At nemo est, qui sublimem illam sanctitatem, pietatem, ac religionem ex tunc à Christo in Ægyptum inductam sibi fingat: id enim tertio dumtaxat sæculo gestum est, dum Ægypti deserta loca tot Religiosorum, ac Virginum agmina occupabant; *Ægyptusque totâ imago erat Cœli, imò totius Mundi templum*, ut loquitur August. lib. 8. de Civit. Dei Cap. 14. Igitur quòd eversam, Christo Ægyptum subeunte, Idololatriam dixerit Pseudo-Origenes, non ex tunc factum, impletumque debet intelligi externa Simulacrorum eversione; sed suo subinde tempore, Christi Domini operante virtute.

VII. De reliquo, quamquam prodigialem illam Simulacrorum eversionem, Christo in Ægyptum aufugiente, factam rejiciam, ac refellam; non ideò tamen cætera prodigia, si qua fortè infanti Jesu à Patribus tribuuntur, inficiari omninò velim; quæ Casauboni, aliorumque Protestantium audacia est ea sola ratione, quòd Christum *initium signorum*, seu miraculorum fecisse dicatur Joan. 2. *in Cana Galilææ*; dum vocatus ad nuptias aquam vertit in vinum. Pari quippe titulo alia quæque in Euangelio narrata miracula rejicienda forent, aut certè miraculi loco habendum non esset, quòd de Virgine natus sit; quòd ejus ortus fuerit ab Angelo pastoribus denunciatus; quòd stella duce, viamque monstrante, ab Oriente ad illius cunas advenerint Magi; quòd annorum duntaxat duodecim factus, nullisque studio litteris comparatis, Synagogæ Doctores quæsitis, atque responsis in admirationem traxerit; quòd, illo demum in Jordane baptizato, Cœlum sit apertum, voxque Æterni Patris audita. Hæc enim omnia ante celebratas in Cana nuptias contigere.

Quòd itaque *initium signorum in Cana Galilææ* sit factum; nullumque à Jesu infante miraculum fuerit editum; (quæ Patrum quorumdam, ac ipsius Divi Thomæ assertio fuit, in Cap. 2. Joannis) accipiendum id est de miraculis distincta voce, imperioque sub sensum cadente patratis, qualia certè nulla ante susceptum publicum ministerium à Christo Jesu peracta sunt: non de iis, quæ occulta, & secretiori virtute patrata fuere: Ut sileam, Div. Joannem Chrysostomum Hom. 22. in Joannem, Theophylum, Euthymium celebratum illud Euangelii dictum, *hoc fecit initium signorum Jesus in Cana Galilææ* sic accipere, ut non omnium ubivis gestorum prodigiorum initium fuerit; sed eorum dumtaxat, quæ in Cana peracta sunt. Quocirca studiosam Juventutem monere juvat: librum *de Infantia Salvatoris*, non idcircò à Gelasio Summo Pontifice confixum esse, quòd miracula à Jesu infante edita dixerit; sed quòd qualiumcumque miraculorum ineptam, insulsamque farragmem, teste nullo, auctore nullo venditarit.

EXER-

EXERCITATIO XXXIX.

De puerorum cæde ab Herode Rege imperata.

I. MYsterii Christi nascentis, & à Magis adorati appendix potissima est horrenda illa puerorum strages, quæ ab Herode edicta fuit, eoque consilio, ut Christum, quem natum Judæorum Regem inaudiverat, in ipsis incunabulis de medio tolleret. Quare, explicata Christi nativitate, ejusdemque adoratione à Magis peracta, reliquum est, ut de illa puerorum cæde nonnihil adjiciamus. Hanc hisce verbis Matthæus enarrat Cap. 2. *Videns Herodes quoniam illusus esset à Magis, iratus est valde: & mittens occidit omnes pueros, qui erant in Bethleem, & in omnibus finibus ejus, à bimatu, & infra secundùm tempus, quod exquisierat à Magis. Tunc impletum est, quod dictum est per Jeremiam Prophetam: Vox in Rhama audita est, ploratus, & ululatus multus, Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt.* Mirum priscos Historiæ Herodianæ Scriptores, Nicolaum Damascenum, Flavium Josephum de strage adeò tetra, atque horrenda, quæque publici facti res erat, nihil planè suis libris inseruisse. Maximè cùm Josephus ingentia Herodis scelera, intentatas filiorum suorum cædes non siluerit. Hujus tamen horrendæ carnificinæ mentionem ingerit Macrobius Scriptor Ethnicus lib. 2. Saturnalium Cap. 4., cujus suffragium apud Gentiles saltem integram fidem faciet. Nobis satis, superque Matthæi auctoritas est.

Cædis hujus explicandæ causa, quatuor pro suscepto munere investigabimus. 1. Quo tempore indicta fuerit ab Herode? 2. Quotus fuerit puerorum occisorum numerus? 3. An eo quoque numero censendus veniat Herodis ipsius filius bimulus: numne Joannes ipse fuerit etiam tunc quæsitus ad necem? 4. demum, an pueri Bethleemitæ impio ferro sublati veri Christi Martyres sint habendi?

II. Fuere enimverò non pauci, qui eam puerorum stragem ab Herode indictam dixerint biennio dumtaxat post diem Christi natalitium: eo maximè fundamento nixi, quòd pueros illos occidi jusserit Herodes, *à bimatu, & infra secundùm tempus, quod exquisierat à Magis:* quasi biennio dumtaxat, postquam stella Magis primùm conspicua facta est, occisi sint parvuli. Atque illi quidem, quibus ita visum est, in duas æquis fermè partibus sententias abeunt. Alii, quorum princeps est Divus Epiphanius hæresi 51.; cædem ad biennium dilatam idcircò putant, quòd Magos nonnisi biennio post Christi natalem diem Bethleemum adventasse sibi fingant: contra quos, satis opinor, in superioribus disputavimus, ubi Magorum adventum ad diem 26., aut 27. Jannuarii fiximus. Alii ex adverso, quos ducit Eusebius lib. 1. Historiæ Eccles. Cap. 8., cum Magos non longè post Christi natalem diem adventasse concedant, dilatam tamen ab Herode puerorum cædem existimant ad biennium usque: tùm quòd ille

variorum criminum accusatus apud Cæsarem Romam pergere coactus esset, ut objecta dilueret: tùm quòd variorum periculorum terroribus agitatus à cura interficiendorum puerorum aliquandiu destiterit.

Quàm id falsum, quàm ab omni veri specie remotissimum sit, quisquis paulisper attenderit, facilè deprehendet. Pueros enim occidi jussit Herodes statim, atque intellexit, se à Magis esse delusum: Matth. 2. v. 16. *Tunc Herodes videns quoniam illusus esset à Magis, iratus est valde, & mittens occidit omnes pueros &c.* At factum sibi ludum intelligere facilè potuit intra sex, aut septem ut summè dies post discessum Magorum, quos ipsemet in Bethleem miserat de nato puero diligenter interrogaturos, cùm sexto dumtaxat milliario distet Bethleem Jerosolymis. Quid ergo indictam illicò puerorum cædem ad biennium protrahamus? Eò vel maximè, quòd Herodes anno Christi natale proximè sequenti extinctus sit, post Menses circiter quinque, ut ex Flavio Josepho sæpiùs demonstravimus.

Falsa insuper omninò est, quæ dilatæ ad biennium puerorum cædis ratio fingitur. Falsum, inquam, Herodem post Christi natalem diem Romam fuisse profectum. Ter enim dumtaxat Romam variorum negotiorum occasione iter intendit: ut partim ex Josepho colligitur lib. 16. Antiquitatum Judaic. Cap. 1., & 2., partim ex Dione lib. 54. Primùm quidem anno à Roma condita 737., duodecimo verò ante Christi Domini ortum: tùm anno à Roma condita 742., anno ante Christum septimo: ac demum anno à Roma condita 746., triennio antequam Christus Dominus nasceretur, ut multis ostendit Cardinalis de Noris dissert. 2. de Cenotaphiis Pisanis. Nusquam verò post Christi natalem diem perrexit illò, imò nec pergere potuit; cum acerbis semper doloribus, & acutissimo morbo postremis vitæ suæ Mensibus vexaretur, teste Flavio Josepho lib. 16. Antiquitatum Judaicarum.

Quis autem verbis Euangelicis, quibus hujusce sententiæ vindices innituntur, sensus sit, *occidit multos pueros à bimatu, & infra secundùm tempus, quod exquisierat à Magis*, fusè aliàs, dum de Magorum adventu diceremus, exposuimus; quin telam hanc denuò retexere, necesse sit.

III. Puerorum cæsorum numerum non definit Euangelium, nec quotus ille fuerit ex priscis Patribus liquet. Græci in suis Menologiis, & Æthiopes in Liturgia sua numerum extendunt ad quatuordecim millia, præter omnem veri speciem. Quandoquidem Bethleem viculus duntaxat erat, imò *Castellum*, ut legitur Joan. 5. v. 42., cujus etiam fines angustissimi erant, extra quos carnificinam illam non extendit Herodes. Quis porrò sibi fingat, in tam angusto terræ angulo, spatio duorum dumtaxat annorum, quatuordecim puerorum millia in lucem prodiisse? Imò iis longè plura? Siquidem, ultra pueros illos occisos gladio, alii intra biennium illud nati, perinde fuissent ante carnificinam illam placida morte sublati. Pari etiam circiter numero intra biennium illud in lucem prodiissent puellæ in eo occisorum puerorum numero minimè computatæ; cùm in eas sævitum ab Herode non fuerit, à quibus nihil sibi timere poterat, qui Christum marem, non fœminam fore, non ignorabat.

bat. Pueri ergo utriusque sexus supra triginta millia intra biennium nati fingi deberent in Bethleem, & finibus ejus, si quatuordecim millia puerorum masculorum Herodiano gladio cecidissent. Quod quis credat? Cùm vix totidem in populosa provincia biennio nascantur. Is itaque puerorum Bethleemi occisorum numerus ad cæteras Græcorum fabulas amandandus est. Quamquam magnum pro loci conditione fuisse numerum non negaverim.

IV. Ejusdem furfuris est fabella altera, multorum licèt sermone pervagata, in eo, scilicet, puerorum occisorum numero fuisse quoque ipsius Herodis filium bimulum, quem crudelissimus pater unà cum Bethleemitis pueris, eademque de causa necari jusserit. Falsitas patet ipsa per sese, ac in ipsos incurrit oculos. Tunc enim nullus erat Herodi bimulus filius; imò nec esse poterat, viro jam senio confecto, qui annum tunc vitæ septuagesimum numerabat, teste Josepho. Sed etsi filium fortè bimulum tunc temporis habuisset, nihil illi causæ erat, cur in eum suspiciosus pater animadverteret, sæviretque gladio. Tantùm enim abest, ut à proprio filio tenello adhuc, atque lactente sibi timeret, ne sibi, suisque posteris Judææ sceptrum eriperet; ut potiùs per eum Judææ sceptrum in ipsius familia servatum iri, sperare potuisset, ac etiam debuisset. Cui & illud accedit, pueros tantùm in Bethleem Judæ natos, ejusque finibus occidi jussos esse: si quem autem tunc Filium habuisset Herodes bimulum, ac tenellum, hunc non Bethleemi, sed Jerosolymis in Regia genuisset: non igitur ab impio patre cum cæteris Bethleemitis, eademque de causa occidi jussus esset.

Dedit huic fabulæ ortum Macrobii dictum perperam intellectum, lib. 2. Saturnalium Cap. 4. *Cum audiisset Augustus, inter pueros, quos Herodes Rex Judæorum intra biennium jussit occidi, filium quoque ejus occisum esse, ait: meliùs esse, Herodis porcum esse, quàm filium.* Hinc etenim æstimatum est, hoc ipso in numero bimulorum ab Herode Rege occisorum ipsius quoque filium fuisse à Cæsare computatum. At longè aliter se res habet. Halludit enim Macrobius ad Antipatrum Herodis filium ætate grandævum; quem pater diu ante in carcere detentum tandem jussit occidi, quòd in ipsum perfidè conspirasset: atque, illum fuisse occisum *inter pueros* Bethleemitas, & bimulos; hoc est, eo circiter tempore, quo illi occisi sunt: non autem fuisse illum de numero puerorum illorum, eademque de causa occisum esse. Norunt enim Latinæ linguæ periti, particulam *inter* tempus plerùmque designare, non adnumerationem. Cicero Philipp. 2. *Inter cœnam hoc illi accidit*; hoc est, tempore cœnæ. Plautus in Cistellaria: *Inter rem istam agendam, heræ respondi*; hoc est, quo tempore rem istam agerem. Sic etiam, *Inter occisos pueros Bethleemitas, occisus est Antipater*, id significat unum, quo tempore sunt occisi pueri Bethleemitæ, occisus etiam est Antipater: quamquam ex eorum numero non esset ille, utpote ætate grandævus, & alia longè de causa e vita sublatus.

V. Meliori fortasse titulo pueris ab Herode Rege quæsitis ad necem Joannem Baptistam tenellum tunc, ac nondum anniculum adnumerat.

numerat S. Petrus Alexandrinus in Regulis Ecclesiasticis à sexta Synodo oecumenica probatis, atque receptis: qui tamen pia Zachariæ parentis cura, ac diligentia impio tyranni ferro subductus fit: quam ob causam Zacharias ipse, Herode jubente, Templum inter, & altare subinde fuerit occisus. S. Petri Alexandrini hæc verba sunt: *Cum quibus* (pueris, scilicet, Bethleemitis) *Herodes & alium priùs natum infantem, cum interfecturus quæsivisset, & non invenisset, Patrem ejus Zachariam interfecit inter Templum, & altare; cùm effugisset filius cum Matre Elizabeth*. Innuit hoc idem Nicephorus Callixtus lib. 1. Hist. Eccles. Cap. 8., qui Joannem Zachariæ filium *unà cum Matre Elizabetha in spelunca quadam ad regionem montanam* servatum scribit, ubi *Herodis sanguinariam manum effugerit*. Num tamen integram amborum dictis fidem adjungam, anceps hæreo. Joannes enim in montanis Judææ natus erat, ibidemque à piis parentibus alebatur: Herodes autem procul inde pueros jussit occidi, qui, scilicet, *erant in Bethleem, & in finibus ejus*. Nisi fortè dicamus, Herodem publico rumore excitatum eorum, quæ in pueri illius ortu mira, ac stupenda contigerant, de facili existimasse, posse illum Christum esse: (quod alii subinde Judæi per errorem putaverunt) novumque idcircò, ac peculiare de illo necando mandatum dedisse. At nec id quidem affirmare ausim, silente Euangelio, nec nisi generale mandatum de pueris intra Bethleemum, illiusque fines occidendis memorante.

VI. Jam verò pueros Bethleemitas pro Christo occisos veri nominis Martyres esse, dubitare nefas est: cùm illos eo titulo celebret Ecclesia, eosdemque eo nomine commendent priorum etiam sæculorum Patres, ac in iis maximè S. Irenæus lib. 4. adversus Hæres. Cap. 8., S. Cyprianus Epist. 56., S. Augustinus Serm. 10. de Sanctis, S. Petrus Chrysologus Serm. 152., Auctor Homiliæ 3. in diversa Euangelii loca apud Origenem. Attamen quo jure eo ornentur titulo, à Theologis non immeritò disputatur. Cùm enim Martyrii Laureola meritò detur, nullumque sinè usu liberi arbitrii meritum esse possit; difficile captu est, quo pacto Martyres illi esse potuerint, qui ante rationis usum pro Christo recèns nato occisi sunt. Rursus, cùm ea Martyrii corona fidei pugilibus conferatur, propterea quòd Christum in ipsa sanguinis effusione profiteantur; haud facilè intelligitur, qua ratione, quove titulo Martyres illi esse valeant, qui Christum, ut noscere, ita confiteri omninò nequeunt, nondum rationis diluculum assecuti.

Idcircò nodum ut expediant nonnulli, contendunt, pueris illis novo miraculo fuisse acceleratum rationis usum: quos refellit S. Thomas 2. 2. quæst. 124. art. 2. ad 1. eo maximè nomine, quòd tam multa, tamque stupenda portenta absque certa auctoritate fingi non debeant: qualis profectò nulla est in Scripturis, aut Patribus; quæ pueros tam multos tenellos, atque lactentes rationis usu donatos affirmet, aut etiam innuat. Alii pueros illos ab Herode occisos, susceptæ jam circumcisionis beneficio, originis vitio purgatos reponunt, & sanctitate donatos. At non id est, quod quæritur in præsentia: nec enim eos uti Sanctos dumtaxat colit Ecclesia, verùm etiam uti Martyres peculiari in Cœlis corolla

corolla donatos: nec ii omnes antea circumcisi putandi sunt, quàm gladio necarentur; cùm eorum benè multos nondum octavum diem attigisse, verisimillimum sit. Iis itaque missis suffugiis frustra tentatis, atque quæsitis, sic arbitror pronunciandum: pueris ab Herode pro Christo occisis datam esse à Deo coronam Martyrii ex liberalitate, non ex merito proprio: quo fermè modo datur pueris baptizatis æterna gloria sinè merito proprio, titulo dumtaxat hæreditatis. Id igitur pueris illis valuit effusio sanguinis ad coronam Martyrii obtinendam, quod illis Baptisma valuisset ad gloriam, si eo lustrati fuissent. Habent nihilominùs pueri illi pro Christo occisi, (quantùm ad meritum attinet) aliquid, quod non habent pueri baptizati. Habent, inquam, quod in merito veluti materiale est: nempe opus bonum, & arduum; hoc est, profusum sanguinem, datamque pro Christo vitam: quamquam non habeant, quod est veluti formale in merito, nempe liberam boni operis ordinationem in Deum ob defectum liberi arbitrii. Pueri autem baptizati neutrum habent. Hincque est, cur priores Ecclesia colat, illorumque reliquias veneretur: non itidem posteriores, illorumque mortales exuvias.

VII. De reliquo, an eodem perinde privilegio donentur cæteri, quique pueri ab alio fortè tyranno in odium fidei, ac pro Christo interempti; non æquè apud Theologos certum est. Non desunt enimverò, qui cum Joanne de Vitriaco lib. 1. Hist. Occid. Cap. 36. singulare illud puerorum ab Herode occisorum privilegium arbitrentur; cæteris ante rationis usum perinde occisis non perinde communicatum. Quasi Christus Dominus, eo singularis liberalitatis beneficio nemini secutis temporibus conferendo, ortum suum, vitæque primordia illustrare voluerit. Repugnant nihilosecius, ac multò probabiliùs melioris notæ Theologi, qui commune pueris omnibus pro Christo cadentibus privilegium arbitrantur. Qua de re peculiariter dicere, instituti nostri non est; legendus tamen venit Guillelmus Estius in 4. Sentent. dist. 4. §. 21.

EXER-

EXERCITATIO XL.

An, Christo in lucem edito, Joseph ex Matrimonio cum Deipara inito aliquos susceperit filios, qui idcircò fratres Domini dicti sint?

I. Polemicæ controversiæ de Josephi filiis ex Deipara Virgine susceptis post Christum in lucem editum occasionem dedit Scripturæ locus, non unus, & alter, sed longè multiplex: ubi tam sæpè Christi fratres, atque sorores memorantur; quandoque quidem generatim, nonnumquam nominatim, & individuè. Joannis 2. v. 12. *Descendit Capharnaum ipse, & Mater ejus, & Fratres ejus*. Matth. 12. v. 46. *Ecce Mater ejus, & fratres stabant foris*. Marc. 3. v. 31. *Veniunt Mater ejus, & fratres*. Matth. 13. v. 55. *Nonne hic est fabri filius? Nonne Mater ejus dicitur Maria? & fratres ejus Jacobus, & Joseph, & Simon, & Judas, & sorores ejus nonne omnes apud nos sunt?* Marci 6. v. 3. *Nonne hic est faber filius Mariæ, frater Jacobi, & Joseph, & Judæ, & Simonis? Nonne & sorores ejus hic nobiscum sunt?* Ad Galatas 1. v. 19. *Alium Apostolorum vidi neminem, nisi Jacobum fratrem Domini*.

Hinc orta sæculo quarto Helvidii hæresis, Deiparam, post Christum in lucem editum, ac delibata Virginitate, filios non paucos ex Josepho susceptos asserentis, qui idcircò *Fratres Domini* in Evangelio dicti sint. Helvidium non longo secutus est intervallo Bonosus, nescio quis, maleferiatus Episcopus, contra quem Siricius Rom. Pont. elegantissimam ad Theophilum Alexandrinum, & Anysium Thessalonicensem Episcopos dedit Epistolam, quam nonnulli Divo Ambrosio tribuerunt: ac tùm sæculo septimo Hispani nonnulli, quos eodem luto hærentes data opera confutavit Divus Hildephonsus Toletanus Episcopus. Quin & hac ipsa ætate nostra Calviniani Ministri fermè omnes Helvidii blasphemiam probabilem sententiam dicunt, aut certè fidei minimè repugnantem existimant, quòd nullo diserto Scripturæ testimonio refellatur.

Agunt illi quidem ex Sectæ suæ principiis, quæ uti nullam, nisi Scripturam Sacram fidei regulam novit, ita nullum fidei caput admittit, nisi quod plano, & aperto Scripturæ Oraculo muniatur. Quod enim ex Ezechielis 44. Cap. à Polemistis nostris afferri solet, ut Deiparam etiam post Christi Domini ortum ad obitum usque Virginem probent: *Porta hæc clausa erit, & non aperietur, & vir non intrabit per eam, quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam*: secundùm proprium, & nativum verborum sensum de Virgine Deipara dictum non est, sed de porta Sanctuarii; nec nisi per allegoriam Virgini accomodatur à D. Ambrosio lib. de Inst. Virgin. Cap. 7., à D. Hieronymo lib. 2. Contra Pelag., & à D. Aug. Serm. 2., & 14. de Nat. D., uti & alii nonnulli Veteris Testamenti typi ad hoc idem pro-

probandum accommodati: Rubus, videlicet, ardens, & incombustus, Exodi 3. Vellus Gedeonis cælesti rore perfusum, Judic. 6. Virga Aaronis sola Dei virtute efflorescens Num. 17., è quibus nullum efficax petiturargumentum.

Factum tamen benè, quòd, in eo fidei Catholicæ capite asserendo, altera nobis fidei regula suffragetur, constans, scilicèt, & imperturbata Ecclesiæ Traditio, Patrum per omnia sæcula sibi succedentium suffragiis asserta, & confirmata; quæ uti Deiparam post Christum in lucem editum ad obitum usque Virginem colit, ita filios ex ejus cum Josepho inito conjugio susceptos nullos agnoscit.

II. Utque ab eo ipso, quod lapis offensionis, & petra scandali Helvidio fuit, probandi initium faciam: eam *fratrum, & Sororum Christi Domini* appellationem nonnullis in Euangelio attributam sic semper Traditio Patrum intellexit, ut non homines eodem patre, ac matre genitos sonet; (quæ præssa, & stricta horum nominum significatio est,) non homines ex Deipara post Christum Dominum genitos denotet: sed quoslibet proxima Christo Domino cognatione conjunctos, pro more, scilicet, & usu Divinarum Scripturarum, ubi fratres, sororesque dicuntur, qui proxima cognatione, aut etiam affinitate juncti sunt. Sic Abraham Loth Nepotem suum alloquens Genes. 13. v. 8. *Ne quæso sit jurgium inter me, & te, inter pastores meos, & pastores tuos, fratres enim sumus.* Et Cap. 20. v. 12. Idem Abraham de Nepte sua loquens: *Verè soror mea est, filia patris mei, etsi non filia matris meæ.* Et Cap. 29. v. 15. Laban Jacob generum suum alloquens: *Num quia frater meus es, gratis servies mihi?*

Ita concorditer Patres Traditionis Ecclesiasticæ testes impia, atque blasphema Helvidii interpretatione summo consensu rejecta. Quamquàm quales illi cognati fuerint, quave Christum Dominum cognatione contingerent, nec uno sensu explicent, nec una sententia.

Nonnulli Josephi filios fuisse putant, non ex Deipara Virgine, sed ex priori uxore susceptos, antequam Deiparæ jungeretur. Ita disertè S. Epiphanius Hæresi 78., S. Gregorius Nyssenus, seu veriùs Hesichius Presbyter Hierosol. Orat. 2. de Resurrectione, Eusebius lib. 2. Historiæ Eccl. Cap. 1., S. Hilarius in Caput. 1. Matth., Nicephorus lib. 2. Histor. Cap. 3., Amphilochius, Theophilactus, Ambrosiaster. In quam etiam sententiam inclinant S. Joannes Chrysost. Homil. 5. in Matth., & D. Ambrosius lib. de Instit. Virg. Cap. 6. Quæ verò prior illa Josephi conjux extiterit, non omnes inter sese consentiunt. *Escam* alii dicunt: quod ex Apocryphis haustum monent Origenes, & Hieronymus; nempe ex pseudepigraphis Euangeliis Petri, & Jacobi. Alii Mariam vocitant, quæ Jacobi minoris mater in Euangelio dicta est: sed perperam, & incongruè. Cum enim Christo de Cruce pendente superstes esset Maria Jacobi mater, Marci 15. *Erant autem mulieres de longè aspicientes, inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Jacobi minoris*; consequens esset, Josephum, aut binas simul habuisse uxores, Mariam, scilicet, illam, & Deiparam, aut priorem dato libello repudiasse, quod nemo dixerit prudens.

Alii cognatos illos, *fratres Domini* nuncupatos in Euangelio, sororis Deiparæ

paræ Virginis filios putant, atque ita Christi Domini consobrinos. Deiparæ siquidem Sororem fuisse Mariam Cleophæ dictam non obscurè insinuat Euangelium Joannis 19. *Stabant autem juxta Crucem Iesu, Mater ejus, & soror Matris eius Maria Cleophæ.* Ita D. Hieronymus lib. contra Helvidium Cap. 7., & Epist. 150. quæst. 4., Theodoretus in Caput. 1. Epistolæ ad Galatas, & Beda in Caput 3. Marci. Hoc uno inter se dissidentes, quòd Hieronymus Mariam illam Deiparæ sororem Cleophæ dictam putet à Patre, cæteri à marito. Quamquam sint alii benè multi, qui, cum Deiparam Virginem unigenitam putent, Mariam Cleophæ sororem illius in Euangelio dictam volunt latiori sensu, ac titulo dumtaxat affinitatis: seu quòd Josephi ipsius soror esset; (quæ autem viri soror est, eadem dicitur & uxoris:) ut Egesippo visum est apud Eusebium lib. 3. Hist. Cap. 11., seu quòd ambæ germanis fratribus Matrimonio junctæ essent, illa Cleophæ, ista Josepho, quos fratres fuisse arbitrantur: seu demùm quòd essent tantummodo Consobrinæ.

Quovis tamen sensu cognatos illos fratres Domini in Euangelio dictos voluerint Patres, quavis illos cognatione, seu affinitate Christum contigisse docuerint; in id redeunt universæ illorum sententiæ, ut Helvidii blasphemiam perinde rejiciant, & fratres illos qualescumque in Euangelio memoratos à Deipara Virgine post Christum Dominum genitos inficientur. Quod primum Ecclesiasticæ Traditionis adversùs impiam hæresim momentum esto.

III. Accedit alterum paris formæ, & efficaciæ. Quòd vulgatum Matthæi dictum Cap. 1. v. 25. *Ioseph non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum*, (unde consequens esse voluit Helvidius, Josephum Deiparam carnaliter cognovisse, postquam illa Christum enixa est) ita semper Traditio Patrum intellexerit, ut omnem Helvidianæ interpretationi locum eripuerit; Deiparamque numquam à Josepho congressu maritali cognitam pronunciarit.

Alii quippe Patres de cognatione carnali, seu de congressu maritali locutum Matthæum omninò negant: sed de notitia dignitatis, & excellentiæ Deiparæ Virginis, quam nondum plenè, antequam Christum pareret, cognovisset Sanctissimus Sponsus. Sic sanè S. Epiphanius Hæresi 78., Auctor Operis imperfecti in Matthæum; disertissime verò Auctor Sermonis de Natali Domini apud Athanasium, cujus hæc verba sunt ingeniosa æquè, ac pia: *Verè non cognoscebat illam Ioseph, donec peperit filium suum primogenitum; quamdiu, scilicet, Virgo ipsa, quem conceperat, ferebat in ventre. Namque Ioseph quid in ea lateret ignorabat, & quale, quantumve illud esset, & quem ad finem res spectaret, non antea perspectum habuit, quàm Virgo peperit. Tunc enim quanta esset eius virtus, ac dignitas divinitùs ei collata manifestè cognovit. Tunc vidit mammam Infanti à Virgine datam, cujus virginalis flos intactus permanserat. Tunc vidit, Virginem peperisse quidem, sed nihil eorum sensisse, quæ parturientes pati solent. Tunc cognovit, petram illam de montis vertice abscissam mammam sugendam dedisse petræ illi spirituali, quæ mentis lumine comprehenditur. Tunc cognovit Ioseph clarissimi præconii Prophetam Isajam de Virgine illa hoc scripsisse: Ecce Virgo concipiet.*

Alii

Alii cognitionem, de qua dixit Matthæus, interpretantur, uxoris, ut ita dixerim, acceptionem, quæ cognoscendi jus est: quasi Joseph Mariam non acceperit in uxorem, donec peperit; cum antea esset illi tantummodò simpliciter desponsata. S. Hilarii interpretatio est in eum Matthæi locum: *Cum antea desponsata esset, in conjugem accipitur. Cognoscitur itaque post partum, id est, transit in Conjugis nomen. Cognoscitur, non admiscetur. Ergo & Conjugis nomen sponsa suscipit, & post partum in conjugem recognita tantùm Jesu Mater ostenditur.*

Alii cognitionem ex facie intelligi malunt: quasi Deiparæ vultus statim à Divini Verbi conceptione tanto fulgore coruscarit, ut à Josepho nec aspici, nec cognosci posset, donec conceptum fœtum effuderit. Quæ pseudo-Hilarii à D. Thoma laudati in Catena Aurea sententia fuit.

Alii longè veriùs, cùm de cognitione carnali, seu de congressu maritali locutum Matthæum fateantur, illius tamen verba sic accipiunt, ut congressum, antequam Christum Virgo pareret, nullum habitum significent; postea tamen habitum, nullatenus innuant. Quod ea plerumque sit particulæ *donec* vis, ac potestas, ut rem non antea factam simpliciter notet, num verò de cœtero facta fuerit, planè sileat. Sic Genesis 8. v. 7. *Corvus non revertebatur, donec siccarentur aquæ*: ante siccatas aquas corvum non esse reversum significat, non ideò tamen reversum illum innuit, ex quo exsiccatæ sunt aquæ, quem potiùs liquet, numquam esse reversum. Job Cap. 27. v. 5. *Non recedam ab innocentia mea, donec deficiam*, seu donec moriar: quamdiu quis vivit, ab innocentia non recedendum significat; non ideò tamen recedendum innuit, ex quo vivere desit, cum potiùs nemo post mortem ab innocentia recedere possit, qui ab ea, dum viveret, non recessit. Psalmo 119. *Oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri*: ante susceptam Dei misericordiam oculos ab illo non avertendos significat; non ideò tamen avertendos innuit oculos à Deo, suscepta illius misericordia; cùm potiùs multò magis tunc ad eum convertendi sint. Isajæ 46. juxta septuaginta Interpretes, *Donec senescatis, ego sum, dicit Dominus*: senescentibus, ac pereuntibus Deum perennare significat; non ideò tamen illum esse desinere innuit, postquam illi senuerint, ac perierint, quem constat æternum esse. 1. Cor. 15. v. 25. *Oportet, illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus*: Christum, dum illi interim subjiciuntur inimici, regnare significat; non ideò tamen postquam illi subjecti fuerint, finem habiturum innuit regnum ejus, quod liquet, tunc gloriosius esse futurum. Ita planè quòd nunc versamus Matthæi dictum, *Joseph non cognoscebat eam, donec peperit Filium suum*, eo sensu plerique Patres accipiunt, ut Josephum, antequam Virgo Christum pareret, eam non cognovisse significet; quin tamen idcircò innuat, postquam illa Christum peperit, cognovisse, quam contrà numquam cognovisse certissimum est. Divi Joannis Chrisost. explicatio est Homil. 5. in Matth., S. Gregor. Nazianz. Orat. 36., S. Hieronymi lib. contra Helvidium, S. Isidori Pelusiotæ Epist. 18. ad Herminium.

Quamquàm verò singulæ loci hujus Euangelici interpretationes à laudatis Patribus datæ non omninò congruant; in id tamen consonant universæ, ut Helvidii errorem explodant, Deiparamque numquam à Jose-

pho maritali congressu cognitam probent; quod hic suscepimus demonstrandum.

IV. Idem evincere facilè fuerit ex Patrum interpretatione alteri loco Euangelico data, qui perindè Helvidio fucum fecit. Matthæi Cap. 1. *Antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu Sancto*: nisi de eo in antecedentibus cumulatissimè dictum esset, undè recta illius intelligentia repetenda est.

V. Sed quid opus est multis, quidve privata Patrum suffragia corradere necesse est, ut catholicam veritatem adversùs Helvidianos ponamus in tuto? Cùm hanc ipsam dedita opera, ac principe studio totius Ecclesiæ nomine vindicarint Epiphanius Hæresi 78., quæ est Antidicomarianitarum, Siricius Rom. Pont. Epist. 5. ad Theophilum Alexandrinum, & Anysium Thessalonicensem Episcopos, contra Bonosum, S. Ambrosius lib. de Inst. Virgin. Cap. 6., S. Hieronymus libro integro de perpetua virginitate B. Virginis contra Helvidium, S. Hildephonsus, altero paris tituli vulgato libello, S. Bernardus Serm. 37. in Cantica, quibus obiter prælusit Origenes Homil. 7. in Lucam.

Unus tota retrò antiquitate inventus est Tertullianus, qui libro de Monogamia eliquatissimæ veritati repugnarit; Mariam post natum Jesum *conjugale solvisse debitum* inquiens. At, dum hæc scriberet Tertullianus, ab Ecclesia jam secesserat factus Montanista. Qua consideratione excitatus Hieronymus lib. contra Helvidium Cap. 9. ita ejus testimonium elisit: *De Tertulliano nihil ampliùs dico, quàm Ecclesiæ hominem non fuisse. Subsequens error detraxit scriptis probabilibus auctoritatem.*

Non ita profectò Basilius cognomento Magnus, quem iniquè traducit Casaubonus, tanquam Helvidio faventem: quòd nempè Homilia 25. *de Humana Christi generatione* docuerit, *nihil pietati doctrinæ officere*, si dicatur, B. Virginem alios post Christum Dominum filios peperisse. Nihil tale Sanctissimus Doctor; sed aliud longè in animo, in oculis habet. Interpretatur nimirum hoc loco Oraculum Isajæ, *Ecce virgo concipiet*, quo simpliciter prædictus est partus virgineus, quo Christus in lucem edendus erat; de Virginitate autem post partum illum ad mortem usque servanda à Christi Domini Matre nihil pronunciat sacrum Oraculum. Quare rectè Basilius monet, nihil doctrinæ Prophetiæ hujus officere, si dicatur, Beatam Virginem alios post Christum filios peperisse; minimè tamen innuit, nihil id officere generali Ecclesiæ Catholicæ doctrinæ. Imò expresè subjungit: *Aures hominum Christi amantium non sustinent hoc audire, quòd Dei Genitrix aliquando Virgo esse desierit.* Quod vel unum Helvidio jugulum petit.

VI. Abiret nimis in longum suscepta Disputatio, si qua fide Ecclesiæ Catholicæ adversus Helvidianum errorem Traditionem expendi; ita quæ secum ferat impia, & absurda spurcissimus error, percensere velim accuratè, ac diligenter. Perstringam tamen leviter, ac per summa capita, ne quid desiderari à nobis possit.

1. Deiparæ filios post Christum in lucem editum procreatos comminiscitur, quos Christo ipso ætate provectiores fuisse compertum est. Jacobus enim, & Simon, seu Simeon, qui fratres Domini dicuntur Matth. 13. v. 55.

13. v. 55., Christo annis longè majorem extitere: si qua fides Eusebio lib. 3. Historiæ Cap. 32., Epiphanio Hæresi 78., Gregorio Nysseno, seu Hesichio Presbytero Hierosol. Homil. 2. de Resurrectione.

2. Virginem Deiparam, sin minùs adulteram, at certè sacrilegam facit; quæ post emissum virginitatis votum, de quo tam multa in antecedentibus diximus, operi conjugali vacaverit.

3. Eadem impietate, eodemque sacrilegio Josephum implicat. Namque & is, sin minùs dum Mariam conjugem duxit, at certè dum ejus fœcunditatem monente Angelo intellexit, voto sese Virginitatis obstrinxit. De quo perinde diximus loco suo.

4. Deiparæ dignitati injuriam irrogat longè maximam. Quasi hæc Christo Domino Filio Dei, & suo minimè contenta, alios filios procreare voluisset.

5. Josephum templi Spiritus S. profanum violatorem facit; qui illius sponsam virili semine polluere attentasset.

Quibus considerationibus permoti Ecclesiæ Patres, Helvidianam hæresim, impiam, sacrilegam, fœdissimam, spurcissimam vocitarunt; eamdemque eo nomine proscripsit, damnavitque quinta Synodus OEcumenica, *Mariæ Virginitatem ante partum, in partu, & post partum interminabilem* dicens.

VII. Eo se fortè titulo circumspiciet fœda Heresis, quòd plures alios secundùm naturam filios Christo adjungens, *primogeniti* titulum, quem Christo adjudicat Euangelium Matth. 2. v. 7. fœliciùs tueatur, ac vindicet. Ineptè profectò, ac etiam stultè. Christus enim perinde primogenitus Virginis est, quamquam fratres secundùm naturam post ipsum genitos nullos habeat. Neque enim primogenitus dicitur, post quem natus est alter, sed ante quem natus est nullus; seu qui primus prodit ex utero, ut ex Cap. 18. Numerorum colligere est. Aliàs, cum Deus in Veteri Testamento primogenita hominum, mundorumque animantium sibi jussit offerri, Unigenita rejecisset: tamdiuque, ut offerrentur primogenita, spectandum fuisset, donec secundò genita nascerentur; ne fortè partu altero non secuto, unigenita tantùm, non primogenita censerentur. Quæ D. Hieronymi, ad Helvidii audaciam retundendam, observatio est.

EXERCITATIO XLI.

De Stirpe Christi Domini. Sit ne Christus ortus è Tribu Juda per Davidem: An autem ex Tribu Levi.

I. NIhil in veteri Testamento frequentiùs inculcatum est, quàm promissum à Deo Messiam è Tribu Juda fuisse nasciturum, ac speciatim è Davidica stirpe, quæ inter omnes Judaicæ Tribus familias nobilissima erat. Isajæ 11. v. 1. *Egredietur virga de radice Jesse, & flos de radice ejus ascendet.* Et v. 10. *In die illa radix Jesse, qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur.* Quæ de Messia ex Davide Jesse filio originem habituro dicta esse, nemo nescit. Unde & Deus de Davide loquens Psal. 88. v. 30. *Ponam*, inquit, *in sæculum sæculi semen ejus, & thronum ejus sicut dies Cæli:* quod in Messia ex Davidis semine orituro impletum est, cujus regnum æternum futurum erat juxta promissum Davidi sub juramento datum. Psal. 131. v. 10. *Propter David servum tuum, non avertas faciem Christi tui. Juravit Dominus David veritatem, & non frustrabitur eum: de fructu ventris tui ponam super sedem tuam.*

Illud ergo summo studio quærendum, an Jesus noster ex Judæ Tribu sit ortus, ac speciatim ex familia Davidica Judaicæ Tribus nobilissima. Fuere quippe non pauci Christianæ Religionis hostes, qui, ut Jesu nostro Messiæ dignitatem eriperent, eumdem non ex Davidica stirpe, non ex Judæ Tribu oriundum; sed potiùs ex Levitica procreatum commenti sunt. Ita Celsus, contra quem Origenes; Porphyrius, contra quem Hieronymus; Julianus apostata, contra quem Cyrillus; Tatianus, contra quem Theodoretus; Faustus Manichæus, contra quem Augustinus data opera calamum acuerunt.

Triplici momento nituntur Christianæ Religionis hostes. 1. Quòd Lucas Cap. 3. Euangelii stemma genealogicum adornans Christi nostri per avos, atavosque ascendat ad Nathanem usque, quem dicit Davidis filium extitisse: *Qui fuit Menna, qui fuit Mathatha, qui fuit Nathan, qui fuit David.* Porrò, subjungunt ii, Nathan non verus, propriusque secundùm naturam Davidis filius erat, sed adoptivus dumtaxat, ex Uria Sacerdote de Tribu Levitica procreatus: quem, scilicet, in filium adoptaverat David, postquam Bersabeam uxorem Uriæ polluit adulterio, sibique copulavit. Non itaque è Tribu Juda, & ex familia Dividica ortus est Jesus noster.

2. Quòd Jesu Christi genus multò certiùs petendum sit ex Maria Matre, quàm ex patre Josepho: cum is à Matre Virgine, non à patre originem duxerit. Maria autem Jesu Mater erat de Tribu Levi. Quandoquidem habetur Lucæ 1. cognatam illam fuisse *Elisabeth de filiabus Aaron Uxoris Zachariæ Sacerdotis.* Ex illa itaque Tribu Jesus erat.

3. Quòd non desint Ecclesiæ Patres, qui Christum Summum legis no-

væ, æternumque Sacerdotem ortum dicant de genere Sacerdotali, quod uni Leviticæ Tribui assertum erat.

Quapropter, nisi Messiæ titulum Jesu nostro iniquè eripi patiamur, id summo studio probandum incumbit, illum è Tribu Juda, ac ex ipsa etiam Davidis familia ortum ducere. Verùm in eo evincendo, probandoque, haud levis est labor, imò à multis frustra positus.

II. Id etenim ut evincant Theologi benè multi, Sacrarumque Scripturarum Interpretes, Euangeliorum oracula colligunt benè multa, quibus liquet, Josephum Christi Jesu patrem de domo, & familia David extitisse: quasi inde consequens esse debeat, Christum ipsum ex eadem quoque Tribu, familiaque Davidica traxisse originem. Equidem ubivis istiusmodi testimonia obvia sunt. Lucæ 1. *Missus est Angelus Gabriel ad Virginem desponsatam viro, cui nomen erat Joseph, de domo David; & nomen Virginis Maria*. Lucæ 2. rationem afferens idem Euangelista, cur Joseph juxta edictum Cæsaris Augusti in Bethleem describi debuerit, quæ Davidis Civitas erat in Tribu Juda, ait: *Eò quòd esset de domo, & familia David*. Explicatiùs verò Matthæus Cap. 1. Josephi genealogiam adornans, eamdem ab Abrahamo, per Judam Jacobi filium, ac tum per Davidem, & Salomonem rectâ lineâ, rectoque filo deducit ad Josephum usque Mariæ virum. Ut planè nil certius, nihil apertius, quàm fuisse Josephum de Tribu Juda, ac de familia Davidis. Verùm unde habent Theologi illi, consequens inde esse, ut ex eadem quoque Tribu, atque familia Christus ipse originem duxerit? Id utique certa, ac necessaria consecutione colligeretur, si Joseph Christi pater secundùm naturam extitisset. At cùm ille, non ex Josepho, sed ex Maria dumtaxàt originem traxerit; nihil inde ad Christi Domini genus colligendum extundi potest, nisi hoc alterum perinde probetur: Deiparam Virginem, quæ sola Parens illius jure naturæ vera est, ex Tribu Juda, familiaque Davidica originem ducere.

Haud me fugit, contendere Theologos illos, & hoc quoque satis, superque probatum esse, Virginem, scilicet, ex Tribu Juda, familiaque Davidica prognatam esse, ex quo Joseph illius Sponsus ex ea familia, ac Tribu ortus ostenditur. Quia cùm ambo justissimi essent, non fuerunt Matrimonio juncti, nisi secundùm præscripta Mosaicæ legis, quæ Matrimonia vetabat fieri, nisi inter homines eiusdem Tribus, ac etiam ejusdem cognationis, atque familiæ; ne Tribuum, & familiarum bona abalienarentur. Numer. 36. *Filiæ nubant, quibus volunt; tantùm ut suæ Tribus hominibus nubant: ne commisceatur possessio filiorum Israel de Tribu in Tribum . . . . . Omnes viri ducent uxores de Tribu, & cognatione sua, & cunctæ fœminæ de eadem Tribu maritos accipient; ut hæreditas permaneat in familiis, nec sibi misceantur Tribus, sed ita maneant, ut à Domino separatæ sunt*.

Id prima quidem fronte efficacissimum videtur, ac planè decretorium. Verùm, si res penitiùs attendatur, lex illa exceptiones patitur benè multas, atque ex ipsa legis ratione petitas, & exemplis frequentissimis confirmatas; uti monent Paulus Burgensis, Cajetanus, Andreas Masius, Mariana, Bonfrerius, aliique Sacrarum Scripturarum Interpretes.

pretes. Cum enim idcircò fuerit lex illa constituta, ne Tribuum possessiones per dotes filiabus constitutas permiscerentur, transirentque de Tribu in Tribum; consequens est, 1. ea lege fuisse solutas filias de Tribu Levi; quandoquidem Levitica Tribus nullas possessiones in partitione Terræ promissæ à Deo susceperat: Deuter. Cap. 10. *Non habuit Levi partem, neque possessionem cum fratribus suis, quia ipse Dominus possessio eius est*. 2. Consequens est, ea lege fuisse solutas filias pauperculas, quæ absque constituta sibi dote, absque ulla parentum hæreditate Matrimonio jungebantur. 3. Ea lege fuisse solutas puellas etiam prædivites, ac pingui hæreditate donatas, modò hæreditatem, quæ illis obtigerat, repudiarent, & avitis juribus cederent. Cessante enim fine legis, cessat & lex.

Patescit id longè clariùs ex Versionibus, Arabica, Syriaca, ac etiam Septuaginta Interpretum; ubi quod in Versione vulgata nostra expressum non est, disertissimè declaratur: *Quæcumque filia possederit hæreditatem ex Tribu filiorum Israel, alicui ex Tribu domus patris sui nubat; ut possideat quisque filiorum Israel hæreditatem patris sui*. Confirmatur etiam exemplis: Nam Aaron de Tribu Levi uxorem duxit Elisabeth filiam Aminadab de Tribu Juda, Exodi 6. v. 23. David de Tribu Juda uxorem duxit Michol de Tribu Beniamin, 1. Reg. 18. Jojadas de Tribu Levi uxorem duxit Josabeth filiam Joram de Tribu Juda, 2. Paralip. Cap. 22. Quid etiam quòd Judicum Cap. 21. Undecim Tribus juraruut, se Tribui Beniamin non daturas filias propter scelus à Beniaminis perpetratum. Quod utique in pœnam, & ex vindictæ sensu non erant juraturæ Tribus illæ, si aliàs connubia illa ex communi lege prohibita fuissent.

Potuisset ergo Joseph, quamquàm de Tribu Juda, ac de domo David originem duceret, Mariam sibi Conjugem sumere ex Tribu Juda minimè prognatam, integra, ac salva Mosaica lege; modò illa, vel ex Tribu Levitica prognata esset, quod utique volunt adversarii: vel etiam quacumque ex Tribu orta esset, modò paupercula esset, ac sinè hæreditate; quod creditu facile est, cùm fabro juncta fuerit: aut modò paternam hæreditatem repudiaret, si fortè dives esset, & hæres ex asse relicta. Adeòque non illicò probatum manet, Virginem Deiparam ex Tribu Juda, atque ex Davidis familia prognatam esse, ex quo Joseph Sponsus ejus ex ea familia, atque Tribu prognatus ostenditur.

Addiderim ex D. Gregorio Nazianzeno in Carmine de Christi Genealogia, legem illam de conjugiis intra easdem Tribus, atque familias contrahendis à tempore Captivitatis Babylonicæ prorsùs exolevisse, Tribusque invicem Matrimoniis permixtas fuisse, atque confusas: uti & bona post solutam Captivatem confusa erant, atque permixta. Quod vel ipsius Josephi exemplo compertum est, qui, cùm esset de Tribu Juda, habitabat in Nazareth de Tribu Zabulon. Nihil itaque lex illa Numerorum 36. obesse poterat, quominùs Joseph Mariam, tametsi minimè Contribulem, uxorem duceret.

III. Eo ergo ablegato futili fundamento, Catholica veritas aliunde petenda est; ut Christum è Tribu Juda, & ex Davidica familia prognatum ineluctabilitèr evincamus.

Hujus

Hujus rei decretorium testimonium habemus apud Apostolum, non uno, alterove loco, sed tribus omninò. Ad Hebræos Cap. 7. *Manifestum est, quòd ex Juda ortus sit Dominus noster, in qua Tribu nihil de Sacerdotibus Moyses locutus est*. Imò probat ibidem ex instituto, Jesum novæ legis Sacerdotem, & veteris consummatorem ex alia Tribu fuisse oriundum, quàm ex Levitica: *Si consummatio per Sacerdotium Leviticum erat, quid adhuc necesse fuit, secundùm Ordinem Melchisedech alium surgere Sacerdotem, & non secundùm Ordinem Aaron dici?* Quo nihil disertius desiderari à quoquam potest. Tum ad Romanos Cap. 1. de Christo Jesu: *Qui factus est*, inquit, *ex semine David secundùm carnem*. Et 2. ad Timotheum 2. *Memor esto Dominum Jesum resurrexisse à mortuis ex semine David*.

Confirmat hoc vel maximè, quòd Christus sæpenumerò in Euangelio Davidis Filius nuncupetur, non modò à Judæis, Divinam ejus ex Virgine generationem ignorantibus; qui cum eum Josephi Filium crederent, Davidis quoque, ex quo Josephum prognatum noverant, Filium reputabant: verùm etiam ab iis ipsis, qui illibatæ ipsius generationis Mysterium noverant; nempe à Matthæo ipso Euangelium inchoante his verbis: *Liber generationis Jesu Christi, filii David, filii Abraham*: ab Angelo Gabriele Lucæ 1. ad Virginem parituram legato: *Dabit ei Dominus sedem David patris ejus, & regnabit in domo Jacob in æternum*. Nec obest, si dixeris, Josephum quoque Christi patrem ab iis ipsis in Euangelio nuncupari, qui eum sola opinione patrem agnoscerent, nempe ab ipsa Virgine Matre, Lucæ 2. *Ecce pater tuus, & ego dolentes quærebamus te*. Sat benè enim (ex Guillelmi Estii sententia) in antecedentibus demonstravimus, Josephum, non sola opinione Patrem Christi Domini extitisse, sed verè, ac jure summo, titulo, scilicet, Matrimonii veri cum Virgine Matre initi, quamquàm non titulo copulæ conjugalis, quam cum illa nuspiam habuit.

IV. Accedit ad cumulum probationis, quòd Virgo Deipara, ex qua Christus verè, ac propriè carnalem originem traxit, de domo, & familia David extitisse convincatur. Liquet id ex Historia à Luca Euangelista descripta Cap. 2. *Exiit edictum à Cæsare Augusto, ut describeretur universus Orbis, & ibant omnes, ut profiterentur singuli, in suam Civitatem. Ascendit autem & Joseph à Galilæa, de Civitate Nazareth, in Judæam, in Civitatem David, eò quòd esset de domo, & familia David, ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore prægnante*. Ex quo ita colligo ad statutæ veritatis probationem. Unusquisque ex edicto Cæsaris Augusti tenebatur describi in Civitate sua, seu in Civitate, quæ familiæ suæ caput esset: *Ibant omnes, ut profiterentur singuli, in suam Civitatem*: Et Joseph ipse idcircò ascendit in Bethleem Civitatem David ibidem describendus, *eò quòd esset de domo, & Familia David*. Porrò ascendit ille, *ut describeretur cum Maria desponsata sibi uxore prægnante*; erat igitur & ipsa de eadem domo, atque familia. Alioquin in alia Civitate, alterius, scilicet, Tribus describenda fuisset, si ex alia Tribu duxisset originem.

Neque enim fingi potest, eam aliàs fuisse descriptam in alia Civitate alterius Tribus; venisse autem in Bethleem, non ut ibi describeretur & ipsa, sed ut viro suo ad descriptionem pergenti faceret comitatum. Ea quippe

pe verba, *cum Maria desponsata sibi uxore prægnante*, non conjungit Euangelista cum verbo illo remotissimo *ascendit Joseph*, sed cum verbo conjunctissimo *ut profiteretur*. Deinde nisi & ipsa Virgo ea in Civitate describenda fuisset, incredibile est, Josephum uxorem prægnantem, ac etiam partui proximam longæ viæ comitem, sociamque è Galilæa in Judæam fuisse adducturum, non modò inutiliter, verùm etiam incommodè. Id itaque certum, indubitatumque, fuisse Mariam unà cum Josepho Bethleemi descriptam, quòd & ipsa, non secùs ac Joseph, esset de domo, & familia David.

V. Nunc Catholica veritate adversus Gentiles, Judæos, &; Apostatas bono in lumine collocata, restat, ut ad eorum momenta diluenda animum convertamus.

Agite itaque, videamus. Nathan, inquiunt illi, per quem stemma genealogicum à Davide ad Christum deducit Lucas, verus non fuit, ac secundùm naturam Davidis filius, sed adoptivus ex Uria Sacerdote de Tribu Levitica procreatus, quem sibi David adoptavit in filium, dum Bersabeam uxorem Uriæ sibi copulavit: non itaque de Tribu Juda per lineam Davidis ortus est Christus, sed veriùs de Tribu Levi.

Itane verò, non fuit Nathan verus Davidis Filius? Imò verus, verissimusque perinde, ac Salomon. 1. Reg. Cap. 5. *Hæc sunt nomina filiorum, qui nati sunt. David in Jerusalem, Samna, & Sobab, & Nathan, & Salomon*. Et lib. 2. Paralip. Cap. 3. *In Jerusalem nati sunt ei filii, Samna, Sobab, & Nathan, & Salomon; quatuor de Bersabea filia Ammiel;* Nathan itaque natus est Davidi filius, non adoptatus à Davide. Putidumque figmentum est, quod nonnulli somniarunt, Christi progenitores ab Heli usque ad Nathan à Luca recensitos Summos fuisse Sacerdotes de Tribu Levi. Quandoquidem Josephus lib. 20. Antiq. Judaic. Cap. 8. seriem Pontificum edens, neminem recenset eorum, qui à Divo Luca inter Christi progenitores sunt adnotati. Quamquam etsi daremus, Nathan verum Uriæ filium esse, non Davidis, perperam inde colligerent nugivendi, Christum è Tribu Levitica prognatum esse. Unde enim habent, quod tanta fiducia dictitant, Uriam de Tribu Levi fuisse, ac etiam Sacerdotem? Imò erat ille longè veriùs de Tribu Juda. Is quippe sexcentis plus minùs vicibus in libris Regum vocatur *Hethæus* à patria; quæ regio in partitione Terræ promissæ cesserat in sortem Tribui Juda.

VI. Subjungunt in erroris sui præsidium, Mariam Jesu Matrem fuisse de Tribu Levi; propterea quòd cognata ejus Elisabeth ea de Tribu prognata esset de filiabus Aaron. Verùm quàm parùm ea consecutio ex eo principio fluat, ex antedictis manifestum est. Potuit quippe Elisabeth, quantumvis de Tribu Levi oriunda, cognata esse Beatæ Virginis, ortæ licèt de Tribu Juda: vel quia Elisabethæ progenitorum aliquis uxorem duxit de Tribu Juda: vel quia viceversa progenitorum aliquis Deiparæ Virginis uxorem duxit de Tribu Levi. Quod salva, & integra lege Mosaica fieri potuisse, plus satis ostensum est.

VII. Opponunt ultimò Patres nonnullos ultrò citròque fateri, Christum Dominum ex genere Sacerdotum ortum esse, atque ita de Tribu Levi.

Levi. (S. Aug. lib. 2. de Conf. Cap. 2., Hilar. in Cap. 1. Matth., Greg. Naz. in Carmine Do manus, id asseruisse nonnullos; at bona illorum venia, minùs verè, & contra disertum Apostoli dictum ad Romanos 7. *Manifestum est, quòd ex Juda ortus sit Dominus noster, in qua Tribu nihil de Sacerdotibus Moyses locutus est*. Addo tamen, nihil Patres illos Judæis, eorum testimonio abutentibus, suffragari. Quandoquidem Christum, non solo Sacerdotali genere ortum dicunt, sed utroque simul, *Regum*, *scilicet*, *&* *Sacerdotum*. Regium autem genus in Judæ Tribu perennabat. Adeòque tametsi Christum è Tribu Levi sensu quodam ortum observent, ob inita, scilicèt, inter utramque Tribum Matrimonia; eumdem tamen simul, ac multò veriùs, è Tribu Juda ortum agnoscunt.

Quocirca notatum hic maximè velim, Nathanem Davidis filium, per quem Lucas stemma Christi Genealogicum deduxit, alium longè esse à Nathane Propheta, qui Davidem de adulterio reprehendit. Prior enim natus est in Jerusalem, alter in Gabbath Galilææ; junior ille, senior iste; ille de Tribu Juda, utpote filius Davidis; iste incerta Tribu, quem tamen Levitem fecere nonnulli: quo duplici errore decepti, Christum ex Nathane secundùm Lucam procreatum è Levitica Tribu commenti sunt, Apostolo, ut sæpè monuimus, repugnante. Ita planè statuit Augustinus lib. 1. Retr. Cap. 26., contra quod antea docuerat lib. 83. quæst. 61.

Cæterùm ad uberiorem generis Christi Domini notitiam comparandam, gravissimasque ea de re obortas difficultates eliquandas, de bina Christi genealogia à Matthæo, & Luca descripta disserendum est.

EXERCITATIO XLII.

De gemina Christi genealogia à Mattheo, & Luca descripta. Quo pacto secum invicem concilientur?

I. LAbirintum ingredior hodie intricatissimum, unde emergere difficillimum sit. Geminam Christi Domini genealogiam intelligo, à Matthæo, & Luca descriptam infinitis difficultatibus implicitam, in quibus diluendis, enodandisque plerique Ecclesiæ Patres, ac Scripturarum Interpretes desudarunt. Eæ verò ad duo maximè capita revocantur, de quibus nobis est differendum, ad integram, plenamque Christi Domini prosapiæ intelligentiam studiosæ Juventuti tradendam. Primùm, quo pacto geminæ Genealogiæ secum invicem concilientur: Alterum, qua ratione cum Veteris Testamenti Historia congruant. De primo dicendum nunc, de altero in sequenti.

II. Itaque, ut pressiùs propositam quæstionem attingam, triplicem utriusque genealogiæ à se invicem discrepantiam, & dissonantiam ob oculos ponam, quò simpliciùs implexæ, ac salebrosæ difficultates enodentur, Matthæus ergo Cap. 1. Euangelii, Christi genealogiam à Davide ducit per Salomonem, inquiens: *David autem Rex genuit Salomonem ex ea, quæ fuit Uriæ: Salomon autem genuit Roboam*. Lucas verò Cap. 3. eamdem genealogiam à Davide deducit per Nathanem, alterum ejusdem filium, scribens ordine retrogrado: *Qui fuit Mena, qui fuit Nathan, qui fuit David* &c. Tum postea, Matthæus à Davide ad Joseph Jesu Christi patrem descendens, progenitores percenset omninò distinctos ab iis, qui sunt à Luca recensiti, solis exceptis Salathiele, & Zorobabele, qui in utraque genealogia perinde notantur; quibus tamen patrem Jechoniam Matthæus assignat dicens: *Jeconias genuit Salathiel, Salathiel autem genuit Zorobabel*. Patrem verò Nerium Lucas attribuit inquiens: *Zorobabel, qui fuit Salathiel, qui fuit Neri*, videlicet, filius. Matthæus demum Jacob Josepho patrem assignat scribens: *Jacob autem genuit Joseph virum Mariæ:* Lucas verò Heli Josepho patrem attribuit scribens: *Joseph, qui fuit Heli, qui fuit Mathat*.

Expediendi, extricandique hujusce triplicis nodi duæ potissimæ apparent viæ à magnis olim ingeniis excogitatæ. Primam, eamque planissimam Julius Africanus aperuit ineunte sæculo tertio, quam secutis inde temporibus plerique Patrum, veterumque Scriptorum tenuerunt, Eusebius lib. 1. Hist. Eccles. Cap. 7., S. Hieronymus in Coment. ad Cap. 1. Matthæi, Gregorius Nazianzenus in Carmine de Christi genealogia, S. Ambrosius lib. 3. in Lucam Cap. 1., S. Augustinus lib. 2. Retractationum Cap. 7., & 12. (quamquam de ea antea dubitasset) Theophylactus, & Euthymius in Cap. 3. Lucæ, Nicephorus lib. 1. Hist. Eccles.

Eccleſ. Cap. 11., S. Thomas 3. par. quæſt. 31. art. 3. ad 2. Quam etiam conciliationis viam idem Julius Africanus à Chriſti ipſius Cognatis monſtratam conteſtatur, Epiſt. ad Ariſtidem: *Cognati*, inquit, *Salvatoris noſtri*, *ſive ad oſtendendam generis ſui nobilitatem*, *ſive ut ſimpliciter rem docerent*, *veraci utique ſermone nobis hæc tradiderunt*. Matthæum, ſcilicèt, Chriſti progenitores ſecundùm naturam percenſuiſſe: Lucam verò ſecundùm legem, quo vel uno objectæ omnes ſpecioſæ diſſonantiæ in concordiam revocantur.

Quod ut faciliùs percipiat ſtudioſa Juventus, recolenda lex eſt in Deuteronomio lata Cap. 25. v. 5. *Quando habitaverint fratres ſimul*, & *unus ex eis abſque liberis mortuus fuerit*, *uxor defuncti non nubet alteri*, *ſed accipiet eam frater ejus*, & *ſuſcitabit ſemen fratris ſui*, & *primogenitum ex ea filium nomine illius appellabit*, *ut non deleatur nomen ejus ex Iſrael*. Quo caſu, filius ex ſecundo illo Matrimonio procreatus ſecundùm naturam quidem ſecundi mariti filius erat; ſecundùm legem tamen prioris mariti filius cenſebatur; quia non alio titulo genitus erat, quàm ut prioris ſinè liberis extincti ſemen ſuſcitaretur in Iſrael: unde & primo naſci dicebatur filius, non ſecùndo. Hanc porrò legem, non de ſolis fratribus ſtrictiori ſenſu acceptis, eodem, ſcilicet, patre, ac matre genitis latam fuiſſe; ſed & de fratribus latiori ſenſu pro more Scripturarum acceptis, cognatis, ſcilicet, & propinquis intelligi oportere, ex Ruthæ hiſtoria perſpectum eſt, Capite 4.; ubi, Chelione Ruthæ marito ſinè liberis defuncto, de jure ducendæ viduæ relictæ non ſtricti nominis fratres contendunt, ſed Cognati, atque propinqui; eamdemque Boos tandem obtinuit Chelionis defuncti, non frater utique, ſed propinquus.

Secundùm hanc itaque legem, (quæ & Leviratus dicta eſt, quia Levir mariti fratrem ſonat,) Heli ſinè liberis defuncto, viduam relictam in uxorem accepit Jacob; ſeu quòd eſſent illi fratres uterini, eadem quidem matre, non eodem tamen patre nati, ut putant aliqui; ſeu quòd propinqui, atque cognati dumtaxat eſſent: ſuſceptuſque ex eo Matrimonio Joſephus filius perinde dictus eſt Jacob à Matthæo, & filius Heli à Luca: prioris, inquam, filius ſecundùm naturam, à quo re ipſa genitus eſt; alterius verò ſecundùm legem Leviratus, cui ob ſuſcitatum ipſius ſemen eſt attributus. Quare nil mirum, ſi ea ſemel facta Joſephi parentum diſtinctione, Jacob nimirum, & Heli, utramque Chriſti genealogiam proſequantur Matthæus, & Lucas per avos, atavoſque omninò diſtinctos, & alius quidem ad Davidem per Salomonem perveniat, alius per Nathanem. Cum enim nonniſi uterini fratres eſſent Jacob, & Heli, aut etiam nonniſi Cognati, atque propinqui, alios profectò avos, atavoſque habebant, per quos aſcenſus ad primum ſtipitem factus eſt. Quòd autem Salathieli, & Zorobabeli, qui in utraque genealogia perinde notantur, patrem Jeconiam Matthæus aſſignet, Nerium verò Lucas; pari (ut antea de binis Joſephi parentibus diximus) caſu factum creditur: nempe quòd, Nerio ſinè liberis extincto, Jeconias Cognatus ejus, ac propinquus relictam illius viduam duxerit in uxorem, ex qua Salathielem habuerit, filium utique ſuum ſecundùm naturam, Nerii verò filium ſecundùm legem Leviratus. De quo plura in ſequenti.

III. Ex

III. En planissimam geminæ Christi genealogiæ secum invicem conciliandæ viam; expeditissimamque triplicis nodi propositi solutionem ex Leviratus lege petitam. Non desinunt tamen aliqui in contrarium eniti, novosque nodos innectere, his potissimum rationibus fulti. 1. Quòd laudata Deuteronomii lex de *fratribus simul habitantibus* lata sit: Jacob autem, & Heli, si fratres dumtaxat uterini erant, aut etiam Cognati dumtaxat, ut dicitur, simul non habitarent, utpote ex diversis parentibus nati. 2. Quòd ex lege Leviratus primogenitus ex secundo Matrimonio natus prioris mariti nomine vocandus esset: Jacob autem natum ex illo filium non vocaverit Heli, sed Joseph. 3. Quòd filius ex secundo illo Matrimonio procreatus nusquam Sacris in Litteris filius defuncti mariti dicatur: adeòque nec Joseph filius Heli dicendus fuisset, quamquàm ex lege Leviratus ex secundo Matrimonio natus esset.

Sed hæc tria nullo negotio refelluntur. Quod enim in laudata lege dicitur, *quando habitaverint fratres simul*, de communi utriusque habitatione, seu domo, quam incolerent, nequit intelligi. Tum quia prior, ex quo tempore uxorem Matrimonio duxerat, hæreditatem cum aliis fratribus jam diviserat, & in alia domo ab iis separatus habitabat, aliàs ingens fuisset confusio familiarum. Tum quia lex illa, non de solis fratribus stricto sensu acceptis, ex eodem, scilicet, patre, eademque matre genitis intelligitur, sed de fratribus etiam latiori sensu pro more Scripturarum acceptis, cognatis, scilicet, & propinquis; quod certè Ruthæ viduæ Historia demonstrat. Ineptum autem est, fingere, propinquos omnes, cognatosque eamdem semper domum, aut etiam civitatem inhabitasse. *Habitare* itaque *simul* in laudata Deuteronomii lege nihil sonat aliud, quàm simul, seu eodem tempore vivere; adeò ut adverbium *simul* non sit loci, sed temporis. Maximè cum verbum Hebraicum *Jasab*, quod extat in Textu, non tantùm *habitare*, sed & *durare*, & *in vivis esse* perinde significet. Quare is laudatorum verborum est sensus: Quamdiu duo fratres simul tempore vixerint, & postea illorum alter ducta uxore mortuus fuerit sinè liberis, alter, qui superstes fuerit, illius viduam ducet in uxorem.

Rursus, quòd eadem Leviratus lege fertur, *primogenitum ex vidua filium nomine prioris mariti appellabit, ut non deleatur nomen eius ex Israel*, de nuncupatione ipsa, nominisque impositione nequit intelligi; quasi natus secundo Matrimonio filius prioris Mariti nomine debeat appellari. Neque enim E. G. natus secundo Ruthæ Matrimonio filius vocatus est Chelion, quod priori Marito nomen erat, sed Obed. Verùm hunc sensum habet laudata lex: *primogenitum ex ea natum, prioris Mariti filium habebit, ac reputabit, illiusque hæredem constituet, ut non deleatur memoria eius ex Israel*. Quæ non modò trita Interpretum explicatio est, sed ex ipso legis fine, & instituto liquet apertè. Quorsum enim hæc lex, nisi ut suscitetur semen viri sinè liberis defuncti, perinde ac si ipsemet liberos genuisset? Porrò si quem ille, antequam ex hac luce decederet, filium genuisset, non illi utique nomen suum necessariò imposuisset, sed illum ut semen suum, surculum suum hæredem constituisset; eaque sola ratione sui memoriam, ac nomen

men in Israele conservasset. Nihil igitur aliud Leviratus lege ferebatur.

Postremum denique, quod obtruditur, tam falsum est, quàm quòd maximè. Nihil enim Sacris in Litteris, ac in ipsamet lata lege disertiùs, quàm filium ex secundo illo Matrimonio procreatum prioris Mariti filium haberi, ac dici. Quid enim aliud sonat, *primogenitum ex ea filium nomine illius appellabit*, nisi filium illius habebit, ac porrò dicet? Quid etiam illud de Onan Genes. 38. (cum lex illa nondum à Moyse lata, usu tamen, & consuetudine anticipatò servaretur) *sciens Onan non sibi nasci filios, introiens ad uxorem fratris sui semen fundebat in terra?* Quid, inquam, illud, nisi sciens Onan, filium ex fratris sui vidua nasciturum, fratris potiùs habendum, illiusque potiori jure futurum, quàm suum, semen fundebat in terra? Potuit itaque Joseph Heli filius haberi, ac dici, ex lege, scilicet, Leviratus; cùm à Jacob ex inito cum illius vidua Matrimonio genitus esset. Nihilque est, quod priori conciliationi à Julio Africano excogitatæ possit opponi.

IV. Alteram conciliandæ secum geminæ Christi genealogiæ viam aperuerunt alii, minoris quidem auctoritatis viri, sed pari, ut arbitror, ratione, ac verisimilitudine fulti. Nempe Christi genealogiam à Matthæo contextam dicunt per progenitores Josephi: à Luca verò per progenitores Deiparæ Virginis: unde orta sit illa tam patens proximorum Christi Avorum ab utroque Euangelista recensitorum varietas. Josephi quippe, & Mariæ, ut erant distincti parentes, ita & avi, atavique diversi, donec longiùs ductæ lineæ Genealogicæ in unam tandem, ut fermè fit, coaluerint. Secundùm eam sententiam, Heli à Luca initio positus ipsiusmet Deiparæ pater est: adeòque verborum illorum, quibus genealogiæ initium dedit, *Jesus, ut putabatur, filius Joseph, qui fuit Heli*, duplex sensus debet esse: prior quidem, ut Joseph sit Heli filius civili modo, & jure Matrimonii, quia gener ejus erat; gener enim filius Soceri dicitur, sicut, & Nurus Soceri filia. Alter, ut *τὸ qui fuit Heli*, non referatur ad Joseph, sed ad Jesum ipsum, ut sit sensus: Jesus, qui putabatur esse filius Joseph, erat revera filius Heli; filius, inquam, mediatus, quatenus erat filius B. Virginis, quæ filia erat Heli.

Hæc mihi conciliationis via semper arrisit: quia, præterquam nativa est, plana, expeditaque, illud insuper habet commodi, quòd gravissimum occupet argumentum adversùs alteram Julii Africani conciliationem fieri solitum in hunc modum. Idcirco Euangelistæ Christi D. Genealogiam texuerunt, ut Jesum ortum ostenderent de Tribu Juda, & de domo David: at id non plenè ostenditur, texendo genealogiam Josephi, qui tametsi titulo conjugii pater ejus esset, ad illius tamen generationem nihil operæ habuit: benè verò id conficitur, Mariæ genealogiam adornando, ex qua verè, proprièque Christus secundùm carnem originem duxit: ea ergo genealogia texenda fuit.

V. In hac tamen secunda conciliationis via duo sunt scrupuli eximendi, qui nonnullos recentiores malè torquent. Prior is est: quòd Christus non modò ex Davidis genere nasciturus esset, verùm etiam per lineam Salomonis. Sic enim spoponderat Deus Davidem alloquens 2. Reg.

Reg. Cap. 7. *Cum completi fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de utero tuo, & firmabo Regnum ejus: ipse ædificabit domum nomini meo, & stabiliam Thronum Regni eius usque in sempiternum*: quod de Salomone dictum nemo non videt. Thronus autem Salomonis non est illi stabilitus in sempiternum, nisi in persona Christi ex illo prodituri, qui Judaicum sceptrum in spirituale commutatum possidet in æternum. Porrò in hac secunda conciliationis via à nobis exposita, Christus ex Davide prognatus supponitur per lineam Nathanis, non Salomonis. Non stat itaque cum Divino promisso Davidi facto.

Miror, hoc argumento deludi aliquos ad propositum Systema rejiciendum: cùm idem planè in Lucæ genealogiam contorqueri possit, quovis illa sensu accipiatur, ac sive sit Genealogia Josephi, sive Mariæ. Perinde enim à Luca quæri poterit: quorsùm Christi genus ad Davidem referat per Nathanem; cùm Deus Davidi spoponderit, fore ut ex illo per Salomonem Messias esset oriturus, illiusque Regnum *in sempiternum* occupaturus? Idcircò, repono ego, in hoc ipso Systemate nostro Christum à Davide perinde descendere per lineam Salomonis, ac per lineam Nathanis. Quia in serie progenitorum, qui à Luca sunt adnotati, in texenda, ut diximus, Mariæ genealogia, occurrunt perinde Salathiel, & Zorobabel, qui ad Davidem etiam ascendunt per lineam Salomonis, nempe per Jechoniam à Matthæo notatum; sicut ad Davidem per lineam Nathanis ascendunt per Neri, scilicet, à Luca recensitum. Id solùm superest divinandum, cur Lucas, ut perveniat ad Davidem per Nathanem, Salathieli patrem assignet Neri: Matthæus verò, ut ad eumdem Davidem per Salomonem perveniat, Patrem Salathieli Jechoniam assignet. At id, ut monui, factum esse necesse est, per legem Leviratus, secundùm quam Jechonias, ducta Nerii uxore vidua, secundùm naturam pater dictus est Salathielis, quem re ipsa genuit: Nerius verò secundùm legem pater illius est dictus, quia ipsi à lege Leviratus est attributus. At de hoc plura in sequenti.

Alter, quo tenentur aliqui, scrupulus est, quòd Mariæ pater Joachimus esset, qui tamen in hacce secunda conciliationis via Heli fuisse supponitur. Verùm scrupulum illum in antecessum exemimus, dum dubia, incertaque ostenderemus esse nomina parentum Deiparæ Virginis, illosque Joachimum, & Annam nuncupatos, non utique nomine proprio, sed mysticæ significationis, quòd Anna *gratiam* sonet, Joachim *præparationem Domini*. Potuit ergò Deiparæ pater ex nomine proprio *Heli* vocitari; ex mystica significatione *Joachimus*. Aut etiam potuit perinde binominis esse, quod tam multis familiare est.

VI. Illud potiori jure quispiam quæret à nobis: quorsum Matthæus Christi genus ex Abrahamo, & Davide velut ad oculum ostensurus, Josephi genealogiam adornet, qui nullas in ejus generatione partes habuit? Quæ enim juxta nos ratio Lucam movit, ut verum Christi genus per Mariæ progenitores ostenderet, eadem quoque Matthæum, ut idem faceret, movere debuisset. Responsio in promptu est: Matthæum Josephi genealogiam texuisse, ut argumento velut ad hominem Judæos urgeret, qui Christum

Christum verum, propriumque Josephi filium habebant. Hac enim illorum opinióne posita, Christus verus Abrahami, & Davidis filius probabatur, ex quo Joseph talis esse ostendebatur. Sic itaque utrumque Euangelii Scriptorem in texenda Christi genealogia Divinus Spiritus afflavit, ut Christi genus ex Davide ductum, quocumque posset modo fieri, universis ostenderent; seu Patrem, ut moris erat, spectare alii vellent; seu Matrem, ut illibatæ generationis ratio postulabat, attendere alii mallent. Id etiam fecisse Matthæum, probabile est, quòd Joseph Mariam proxima fortè cognatione contingeret, essetque illius fortasse consobrinus: quo casu una utriusque familia erat, idem stemma Genealogicum. Et quidem, tametsi lex Numerorum 36. non admodum urgeret, Judæi tamen religiosi, ubi peculiaris causa non obesset, intra eamdem cognationem, atque familiam Matrimonio jungebantur. At mera hæc, ut dixi, probabilitas est, non certum, indubitatumque documentum. Hoc idem fecisse Matthæum alii dicunt, quòd Hebræi soliti essent, Genealogias per patris avos, atavosque, non itidem Matris describere: adeòque egisse illum ex more, & consuetudine Judæorum. Assentior planè, proboque; fecit is rectè ex fine, institutoque suo, Judæos argumento, ut ajunt, ad hominem convincendi. At non ideò imprudenter, præter morem, & consuetudinem fecit Lucas, per Matris progenitores Christi genealogiam adornans: quia casus ille singularis omninò erat, illiusque genus describebat, qui solus ex omnibus à Matre dumtaxat, non à Patre genus obtinuit.

EXER-

EXERCITATIO XLIII.

Quo pacto ambæ Christi genealogiæ cum historia veteris Testamenti concilientur?

I. MEdiam dumtaxat suscepti operis partem expedivimus, dum binas Matthæi, & Lucæ genealogias mutuò secum conciliavimus, ne pugnare invicem videantur. Restat pars altera difficilior expedienda; earum, scilicet, cum veteri Testamento tentanda conciliatio. In multis quippe capitibus à sacra veteris Testamenti historia quàm longissimè dissidere videntur. Quare speciosas illas dissonantias, & Antilogias in certas classes distribuemus, quò faciliùs, & commodiùs in concordiam revocentur.

II. Prima dissonantia sic se habet: Apud Matthæum Cap. 1. *Joram genuit Oziam*: quarto autem Regum libro, Cap. 8., & 11. Joram genuit Ochosiam, Ochosias genuit Joas, Joas genuit Amasiam, Amasias genuit Oziam. Tres itaque gradus genealogici apud Matthæum omittuntur.

At nec est illa proprii nominis dissonantia, nec Matthæi propositio *Joram genuit Oziam* absolutè falsa est. Quia Joram sin minùs *immediatè*, ut ajunt, at saltem mediatè Oziam genuit. Sicut enim ex Sacrarum Scripturarum formula Nepotes, ac pronepotes filii dicuntur Avorum, & proavorum (ut dum Christus dicitur filius David; Judæi filii Abrahæ) ita avi, proavique dici possunt genuisse Nepotes, ac pronepotes. Isajæ 51. *Attendite ad Abraham Patrem vestrum, & ad Saram, quæ peperit vos*, quamquàm ætate Isajæ annos circiter mille trecentos ab Abrahamo, & Sara Judæi numerarent. Cur autem tres illi intermedii progenitores à Matthæo silentio missi fuerint, Ochosias, Joas, & Amasias, moralis ratio est: quia tres illi Reges erant ex progenie Achabi: Joram enim genuit Ochosiam ex Athalia filia Achabi: Deus autem Achabi progeniei maledixerat usque ad mingentem ad parietem 3. Reg. Cap. 21., ideòque non erant in Christi genealogia recensendi. Uti planè Tribus Dan in recensione *signatorum ex omni Tribu filiorum Israel* prætermissa est, Apocal. Cap. 7., quia hæc à Dei cultu defecerat, ac sese gentibus immiscuerat; Judicum 18. Ideò tamen secuti deinceps Achabi posteri in Christi genealogia sunt recensiti, quia Dei maledictio filiis interminata ob peccata patrum non protenditur ultra tertiam, & quartam generationem: *Ego sum Dominus Deus tuus, fortis, zelotes, visitans iniquitates patrum in filios in tertiam, & quartam generationem eorum, qui oderunt me*.

III. Altera dissonantia hujusmodi est: Apud Matthæum *Josias genuit Jechoniam, & fratres ejus in transmigratione Babylonis*. Ubi duplex videtur erratum. 1. Quia Josias non genuit Jechoniam, sed Joachin; Joachin verò genuit Jechoniam, 4. Regum Cap. 24., & 25., unde gradus unus genealogicus

logicus videtur omissus. 2. Quia Josias occubuit ante transmigrationem Babylonis, lib. 2. Paralip. Cap. 34. adeòque Jechoniam, & fratres ejus generare non potuit *in transmigratione Babylonis*.

Missis implexis, obscurisque variorum Interpretum solutionibus, idem fermè repono, quod antea; gradum unum fuisse omissum, at justa de causa, & illæsa Euangelica veritate. Justa, inquam, de causa, quia Joachin Josiæ filius, & Jechoniæ, seu Joachini secundi pater, vir nequissimus fuit, & ob ingentia scelera sepultura Asini extra portam Civitatis sepultus est, Jeremiæ Cap. 22. v. 19. Idcircò in Christi progenitorum serie silentio mittendus Matthæo visus est, perinde ac Ochosias, Joas, & Amasias, de quibus antea dicebamus. Illæsa quoque Euangelica veritate id factum est: quippe stat semper, Josiam genuisse Jechoniam, non immediatè quidem, ut ajunt, sed medio Joachino filio suo. Quæ loquendi ratio ex Sacrarum Scripturarum usu maximè est. Neque refert, si dixeris, Jechoniam, seu Joachinum secundum, (binomius enim fuit) haud multò meliorem fuisse Joachino primo patre suo; adeòque pari ratione fuisse omittendum. Ne enim omitteretur & ipse, peculiaris ratio obfuit: quia dignitas Regum Juda ex stirpe David in eo finem habuit; idcircò peculiaris ipsius mentio facienda fuit. Huc adde, non deesse, qui putent, omissionem illam Joachini Josiæ filii à Matthæo ipso consultò factam non esse, sed Scribarum, & Amanuensium mendum id esse. Testatur enim Faber Stapulensis, à Joanne Maldonato laudatus, legisse se Codicem Græcum ita referentem: *Josias autem genuit Joachin, Joachin autem genuit Jechoniam*. At num hæc veriùs peculiaris illius Scribæ audacia fuit, qui Joachinum de suo adjecit? Quod autem additur à Matthæo *in transmigratione Babylonis*, non refertur ad *genuit*, quasi Josias genuerit Jechoniam, etiam medio Joachino, in transmigratione Babylonis: obierat enim diù ante, quàm transmigratio fieret: sed refertur ad *Jechoniam, & fratres ejus*, quasi dicat: Josias genuit Jechoniam, & fratres ejus, qui fuerunt in transmigratione Babylonis.

IV. Tertia dissonantia videri ista potest. Legimus apud Matthæum: *Et post transmigrationem Babylonis Jechonias genuit Salathiel*: Jeremiæ verò Cap. 22. v. 30. Jechoniam sterilem legimus: *Pone*, inquit, *virum istum sterilem*; quomodo ergo genuit Salathielem? Rursus apud Lucam Cap. 3. Salathielem legimus Neri filium: *Salathiel, qui fuit Neri*. Demùm lib. 2. Paralip. Cap. 35. Salathiel genitus dicitur in ipsa transmigratione Babylonis: non itaque post transmigrationem.

Ad singula capita responsio in promptu est. In primis enim Jechonias absolutè sterilis dictus non est, cùm multos habuerit filios lib. 1. Paralipomenon Cap. 3. v. 17. recensitos, ac ipsum, de quo hic agitur, Salathielem; sed moraliter, ut ita dicam, quòd nullos de stirpe sua Regni hæredes, & successores habuerit; quod ex ipsis Jeremiæ verbis liquet apertè: *Scribe virum istum sterilem, virum, qui in diebus suis non prosperabitur: nec enim erit de semine ejus vir, qui sedeat super solium David, & potestatem habeat ultra in Juda*. Ad secundum reponunt nonnulli, Salathielem, de quo Lucas, alium esse ab eo, de quo Matthæus. Ille

Oo enim

enim, inquiunt, filius fuit Neri à Davide descendens per Nathanem; iste filius Jechoniæ à Davide descendens per Salomonem. At si sic est, nullo jam certo documento evincemus, Christi progenitores à Luca notatos, infra Salathielem, à Davide etiam per Salomonem descendisse. Quod tamen necesse omninò est; cùm Christus à Davide per Salomonem esset oriturus, Reg. 2. Cap. 7. Quare reponunt alii, Salathielem, de quo Matthæus, eumdem ac illum esse, de quo Lucas; filium tamen natura fuisse Jechoniæ, adoptione verò filium Neri; quòd mortuo Jechonia vero illius parente, à Nerio fuisset adoptatus: adeòque Lucam adoptionem spectasse potiùs, quàm naturam. Quod quis credat? Alii demum Salathielem Neri filium, seu potiùs nepotem dicunt ex parte matris; quòd hæc Neri filia esset. At cur, quæso, Lucas relicto patre ad maternum genus lineam genealogicam detorsisset? Quare veriùs reposuerim ego, Salathielem secundùm naturam filium fuisse Jechoniæ; secundùm legem Leviratus filium Neri: quòd Nerio sinè liberis extincto, Jechonias cognatus ejus relictam illius viduam uxorem duxerit, è qua Salathielem suscepit. Tertium antilogiæ caput levius est, quàm ut quemquam morari possit: Matthæus enim Salathielem genitum scribens *post transmigrationem Babylonis*; eo nomine actum ipsum intellexit transmigrandi è Judæa in Babylonem: Auctor verò libri 2. Paralip. in ipsa transmigratione genitum scribens totum tempus intellexit commorationis in Babylone, quæ annos septuaginta perduravit. Per id enim temporis Jechonias genuit Salathielem. Non itaque invicem collidunt Matthæus, & Scriptor Paralipomenon.

V. Quarta dissonantia hæc est. Apud Matthæum *Salathiel genuit Zorobabel*. Contra verò lib. 1. Paralip. Cap. 3. Zorobabel fuit filius Pedajæ, non Salathielis.

Sic sanè. Verùm Zorobabel, de quo sermo est lib. 1. Paralip., alius longè est ab eo, de quo sermo est in genealogia Salvatoris. Quare nil mirum, si alius ei pater assignetur. Zorobabel, de quo Matthæus, ille ipse est, de quo sermo est apud Esdram, & Aggæum, cui semper Salathielis filius nuncupatur. 1. Esdræ Cap. 3. v. 2., & 8., Cap. 5. v. 1. Aggæi Cap. 1. v. 12., Cap. 2. v. 3. Certè duorum Zorobabelum distinctio hinc maximè patet, quòd illis diversi assignentur filii. Zorobabelis enim Euangelici filius dicitur Abiud: alterius Zorobabelis filii dicuntur Mozolla, & Hanania, lib. 1. Paral. Cap. 3.

VI. Quinta dissonantia. Apud Lucam proximos Christi avos ita notatos legimus: *Qui fuit Heli, qui fuit Mathat, qui fuit Levi, qui fuit Melchi*. Nonnulli tamen Patres, Gregorius Nazianzenus, Eusebius, Hieronymus, Augustinus, interdum duobus mediis prætermissis, ita simpliciter legunt: *Qui fuit Heli, qui fuit Melchi*.

Sit ita verò: Ergone Lucas in vitio est, si qui fortè Patres aliquando alitèr legerint? Aut etiam, si superis placet, ex Patribus Euangelium emendabimus, ac non potiùs Patres ex Euangelio? Si qui ergo alicubi legerunt aliter, nonnullosque inter scribendum genealogicos gradus prætermisere; id, vel oscitantia factum est, vel quòd in mendosos fortasse

Codices,

Codices, si qui tamen sint hoc in capite, inciderit aliquando.

VII. Sexta, ac ultima dissonantia gravior cæteris visa est. Apud Lucam inter Patriarchas, qui transacto Diluvio vixere, Arphaxad ponitur Cainanis pater, Cainan pater Sale: *Sale, qui fuit Cainan, qui fuit Arphaxad*: cùm contrà in libris Mosaicis, aliisque veteris Testamenti, non uno in loco, sed pluries, Cainane prætermisso, Arphaxad pater Sale fuisse dicatur. Genesis Cap. 10. v. 24, Cap. 11. v. 12., & 13., Lib. 1. Paralip. Cap. 1. v. 18. Neque enim reponi potest, quod nuper recentiorem aliquem respondisse video: Arphaxad mediatè, ut ita loquar, genuisse Sale, nempe Cainane intermedio; uti dum Joram Oziam genuisse dicitur. Quandoquidem Genesis Cap. 11. v. 12. expresè dicitur: *Arphaxad vixisse triginta quinque annis, & genuisse Sale*; quæ loquendi formula nullum mediæ alicui generationi locum relinquit. Si enim Arphaxadum inter, & Sale, medius fuit Cainan ipsius Sale genitor; non jam Arphaxadus triginta quinque dumtaxat annorum fuit, dum Sale genitus est, sed longè plurium; iis, videlicet, insuper additis, quos Cainan ejus filius, dum Sale genuit, numerabat.

Quapropter alterutrum fateri cogimur, vel mendum irrepsisse in veteri Testamento, ex quo intermedia Cainanis generatio detracta fuerit; vel irrepsisse mendum in Euangelio Lucæ, ubi perperam adjecta fuerit. Quia tamen facilius est, Scribarum audacia mendum semel tantùm irrepsisse Lucæ 3. per levem additionem præposterè factam; quàm irrepsisse omninò quater in veteri Testamento per studiosam generationis unius detractionem; tot enim vicibus ibi legimus, Arphaxad genuisse Sale, omisso Cainane: probabilius multò est, Cainanis generationem Arphaxadum inter, & Sale in Lucæ Euangelio à Scribis, & Amanuensibus fuisse insertam. Id ut asseram, alia multa me movent, quamquàm vel hoc unum, etsi deessent alia, abundè sufficeret. 1. Quia nulla Cainanis illius inter Arphaxadum, & Sale mentio occurrit in Textu Hebraico Geneseos, & Paralipomenon, nulla in Versionibus, Arabica, Chaldaica, Samaritana, ac etiam Vulgata nostra. 2. Quia Berosus Chaldæus, Eupolemon, Alexander Polyhistor, quorum fragmenta extant apud Josephum lib. 1. Antiquitatum Cap. 8., & apud Eusebium lib. 9. Præparationis Euangelicæ, Cainanem illum apertè rejiciunt. Quippe qui Abrahamum decima post Diluvium generatione vixisse, concorditer scribunt; qui tamen, numerato Cainane, undecimus esset. 3. Quia Scriptores Hebræi vetustiores, & insigniores, Josephus, & Philo, eumdem in texenda Patriarcharum serie secundæ ætatis prætermittunt. Uti etiam Eusebius Cæsariensis in Chronico; ubi annos veterum Patriarcharum enumerat ex triplici textu, Hebraico, Græco, & Samaritano. 4. Quia tametsi in hodierna septuaginta Interpretum Versione Cainanis generatio legatur; liquet tamen aliena, & interpolatrice manu fuisse illic insertam, & à primigeniis illius exemplaribus abfuisse: cùm Philo Judæus, Josephus, Julius Africanus, Irenæus, Theophilus Antiochenus, Origenes, Epiphanius, qui septuaginta Interpretum calculos sequi solent, Cainanem illum in stemmate genea-

logico Patriarcharum omittant: notetque Procopius Gazæus ad Caput 11. Genesis, Cainanis generationem in Versione septuaginta Interpretum obelo fuisse confixam, in Hexaptis Origenis: *Hebraica*, inquit, *veritas habet*, *Salem genitum esse ab Arphaxad: quæ deinde in medio ponuntur, obelo signata visuntur*. 5. demum, quia abest idem ille Cainan à nonnullis pervetustis Codicibus Græcis, ipsius etiam Euangelii Lucæ, ac maximè à Codice Græco Latino quarti, ut plerique putant, Ecclesiæ sæculi omnium probatissimo in Galliis olim asservato, quique nunc extat in Bibliotheca Cantabrigensi. Unde maximè liquet, nequidem apud Lucam extitisse primitùs Cainanem illum; sed deinceps temerè, ac per summam audaciam fuisse insertum.

VIII. Sed extat, inquis, Cainan ille in vulgata S. Lucæ Versione, quæ à Concilio Tridentino ut authentica probata fuit. Ita sanè: sed abest, inquio ego, in vulgata veteris Testamenti Versione, quæ perinde authentica est ejusdem Concilii Tridentini judicio. Alterutro itaque loco mendum irreptitium esse, necesse est, quantacumque sit illa vulgatæ Versionis authentia: multiplex tamen in veteri Testamento, simplex in Novo mendum erit: nam quater illic deest Cainan, istic semel abundat. Imò longè gravius illic mendum erit, patentiorque lacuna. Cum enim Moyses Genesis 11. non modò narret generationes omnes Patriarcharum à Noe usque ad Abraham; verùm etiam distinctè notet, quoto quisque vitæ suæ anno filium genuerit, quotve subinde annis post genitum filium supervixerit: siqua illic, Cainanis occasione, mutilatio facta est; consequens erit, non modò Cainanis generationem fuisse detractam, verùm etiam detractos perinde annos, quos Cainan numeraret, dum genuit Sale; annosque perinde, quos post Sale genitum ad mortem usque numeravit. Si quid ergo vulgatæ Versionis authentia nos movet, ne eam sub aliquo mendo cubare de facili concedamus; quis non videat, concedendum potiùs leve, simplexque mendum in Euangelio Lucæ, quàm multiplex, graviusque in Moysis Pentatheuco?

Ut fatear nihilominus, quod res est: nihil istius generis menda, ubicumque contigerint, vulgatæ Versionis authentiæ officiunt. 1. Quia constat ex Criticis universis, ac ex ipsa Præfatione Clementinæ Bibliorum correctioni præfixa, leviora hujusmodi menda nonnulla, etiam ad præsens in ea Versione reperiri; quorum scriptores aliqui elenchum, & indicem texuerunt. 2. Quia etiam postquam probata fuit ut authentica in Concilio Tridentino, à variis mendis levioribus repurgata fuit à Sixto V., & Clemente VIII. 3. Quia ad illius authentiam satis est, si nihil contineat contra fidem, aut bonos mores; nihil in gravioribus aberret à vero. 4. Quia à Concilio Tridentino authentica dicta est comparatè ad reliquas Versiones; non quòd fontibus Hebraicis, ac Græcis præferenda sit, ad quorum potiùs fidem publica Ecclesiæ auctoritate emendari posset. Quæ omnia, ne quis fortè audaciùs dicta putet; legat, si per otium vacat, Andream Vega lib. 15. de Justif. Cap. 9., Alphonsum Salmeronium Proleg. 3. in Euang., Robertum Bellarminum lib. 2. de Verbo Dei Cap. 10., & 11., Sixtum Senensem lib. 8. Biblioth., Card. Pallavicinum

lavicinum lib. 6. Hist. Concilii Tridentini Cap. 17., Serrarium in Prolegom. Cap. 19. quæst. 18., & Præfationem recentioribus Bibliis affixam, ubi hæc ipsa fusiùs explicantur.

Quia verò hanc hodiernis Italiæ Theologis labem inuri video, ut, neglecta fide Majorum, in contraria' nunc sententia versari credantur: placet dictis adjicere, quæ paucis ante diebus Orator Summus, idemque Theologus non vulgaris coram Eminentissimo Principe, ac delibato totius litteratissimæ Civitatis flore, è suggestu pronunciabat, dum de veterum linguarum studio Sacrarum Scripturarum studiis adjungendo, publicè diceret. *Græcos, inquiunt, & Hebraicos Codices, tum ipsa vetustate exesos, tum etiam multorum audacia corruptos esse: huc ipsos Tridentini Concilii Patres spectavisse, cum Vulgatam unanimi consensu probaverunt, & unam ex omnibus Sacrorum Bibliorum editionem Christianis hominibus commendarunt. Non tantùm mihi à vobis conceditur otii, ut veteri calumniæ, sæpiùsque retusæ hodierna luce respondeam: id unum dicam, quod, ubi opus fuerit, gravissimorum Scriptorum suffragiis confirmare possim; Vulgatam editionem, non Græcæ, aut Hebraicæ, sed reliquis Latinis, quarum magna copia, & varietas in dies exibat, necessario illo Tridentinorum Patrum decreto præpositam fuisse. Multa quidem commoda, ac propè innumera in Christianam Ecclesiam ad fidei, morumque leges componendas per Synodum Tridentinam redundarunt; sed nihil tam grave accepimus, quàm quòd ex omnibus Latinis Sacrarum Scripturarum Interpretationibus una illa probata est, quæ cæterarum optima, ac fidelissima nutantia multorum ingenia tanquàm clavo firmaret, certisque regionibus circumscriberet. Neque tamen ideo Hebraicis, aut Græcis codicibus, unde Latini omnes, cæterique manarunt, quippiam auctoritatis detractum est: stat adhuc eorum fides firmissimis præsidiis fulta, licetque in rebus dubiis ad prima illa Verbi Divini exempla, non modò sinè crimine, verùm etiam cum laude provocare. Haud equidem nego, mutila quædam in illis esse, nonnulla verò etiam mendosa; sed & menda ipsa verendæ antiquitatis indicia sunt, & partibus insunt minimè necessariis; & in Vulgatam quoque, Librariorum incuria, si minuta quælibet animadvertimus, irrepserunt. Nihil novi affero, nihil, quod summi Vulgatæ patroni, si seriò, & ex animo agant, negare possint. Sed vereor auditores, ne quemadmodum qui dignitates in Republica obtinere non possunt, privatum otium laudare solent, omnemque rei gerendæ rationem conquisitis difficultatibus improbare; ita qui Græca, & Hebraica studia, sivè animi infirmitate, sivè inertia defugiunt, eorum laudem malignius imminuant, tantumque Latinis concedant, ut medium, fidemque superet.*

EXER-

EXERCITATIO XLIV.

De Infantia, & Adolescentia Salvatoris.

I. DE infantia, & adolescentia Salvatoris ab anno vitæ suæ altero, quo ex Ægypto eductus est, usque ad annum circiter trigesimum, quo Baptismate in Jordane tinctus est, cœpitque publicum ministerium obire, unum dumtaxat, alterumve verbum habet Euangelium. Quæ res in causa fuit, cur infinitæ propemodum de puero, & adolescente Jesu fabellæ à nebulonibus fuerint excogitatæ, quas breviter saltem expendere, atque dispungere non gravabimur.

Mariam, & Josephum conjuges Sanctissimos Nazarethi in Galilæa domicilium habentes, quotannis unà cum puero Jesu Jerosolymam ire solitos ad Paschalis solemnitatis celebrationem, narrat Lucas Cap. 2. Euangelii: *Ibant parentes ejus per singulos annos in Jerusalem in die solemni Paschæ.* Cujus quidem anniversariæ excursionis occasione contigit aliquando, ut puer Jesus annorum duodecim factus, parentibus in patriam redeuntibus, & incogitantibus, substiterit Jerosolymis: à quibus per triduum sollicitè quæsitus, in Templo tandem fuerit inventus, in medio Doctorum sedens, audiens, & interrogans illos: cui, cum illi dolorem suum ex triduana illa amissione conceptum significassent, reposuit ille: *Quid est, quòd me quærebatis? Nesciebatis, quia in his, quæ patris mei sunt, oportet me esse?* En quid summè de Jesu puero, adolescente, imò jam viso facto ab anno vitæ ejus secundo ad trigesimum usque, quo tinctus est in Jordane, cœpitque publicum munus obire, referat Euangelium. De reliquo, quamnam tunc vitæ rationem, institutumque tenuerit, quid egerit, factitarit, alto silentio prætermittitur.

II. Quare ne hanc Christi Domini vitæ partem indictam relinquamus, tria in præsenti investigabimus, quæ sola videntur difficultatem habere aliquam. 1. Qui fieri potuerit, ut Christi Jesu parentes quotannis unà cum illo ad Paschalem solemnitatem Jerosolymam venerint? Habet enim id difficultatem longè gravissimam. 2. Quid sibi velit ea Christi Domini in Templo tandem inventi parentibus afflictis, atque dolentibus data responsio? *Quid est, quòd me quærebatis? Nesciebatis, quia in his, quæ patris mei sunt, oportet me esse?* Hinc enim arbitrati sunt aliqui etiam ex Patribus, Beatam Virginem ea occasione peccasse, quæ tam durè à Christo Domino fuit increpita. 3. Quamnam vitæ rationem, quod vitæ genus, & institutum toto illo tempore tenuerit Christus? Multi quippe multa nugantur, ac miras fabulas narrant.

III. Itaque ad rem veniamus. In anniversaria illa peregrinatione à Christi parentibus Jerosolymam fieri solita, de qua nobis est primo loco dicendum, difficultatem non movet conficiendi itineris longitudo. E Galilæa quippe Jerosolymam usque tridui dumtaxat, iter erat, quod singulis

singulis annis confici facilè poterat, ac etiam debebat ex Moysis instituto: nec modò semel, sed & ter in singulos annos, nisi fortè Judæos aliquos itineris longitudo faceret excusatos: *Tribus vicibus per annum*, inquit Deus Exodi 22., & Deuteronomii 16., *apparebit omne masculinum tuum in conspectu Domini Dei tui in loco, quem elegerit: in solemnitate Azimorum, in solemnitate hebdomadarum, & in solemnitate Tabernaculorum*. At difficultatem non levem creat Archelai in Judæa regnantis aversus à Christo animus, ingensque periculum, ne puerum Jesum juberet occidi, si quotannis Jerosolymam, sedem utique Regiam, adductus esset à parentibus suis. Observat siquidem Lucas hoc ipso Capite 2., Josephum in Ægypto, suscepto mandato ut unà cum puero Jesu, Virgineque Deipara in terram Israel reverteretur; de Judæa, quæ Israelis potissima pars erat, repetenda statim cogitasse: verùm mutasse consilium, ac timuisse illò ire, cum primùm inaudivit, Archelaum illic *regnare pro Herode patre suo*: novoque accepto monito, secessisse in Galilæam. Quomodo ergo ex hac ipsa Galilæa, in quam se receperat, singulis annis in Judæam, ipsamque Jerosolymam ire cum tota familia solitus erat? Numquid non idem perinde periculum suberat, regnante illic Archelao, Herodianæ crudelitatis non minùs, quàm potestatis, & auctoritatis hærede?

Non indignus Augustino vindice nodus iste visus est; qui duplicem ad illius solutionem viam aperit lib. 2. de Consensu Euangelistarum Cap. 10., vel Archelaum, à quo, & sibi timebat Josephus, & puero, in exilium jam pulsum, non ultra in Judæa regnasse, dum Jerosolymam cum Sacra Prole Sanctissimi Parentes quotannis accederent: vel illos ad paucos tantùm dies, & quidem latitantes Jerosolymis subsistere fuisse solitos: *Hoc mihi dissolvere non esset difficile*, inquit Sanctissimus Doctor, *nec si aliquis Euangelistarum expressisset, quamdiu ibi regnaret Archelaus. Fieri enim poterat, ut per diem festum, inter tam ingentem turbam latenter ascenderent non reversuri: ubi tamen aliis diebus habitare metuerent, ut nec solemnitate prætermissa essent irreligiosi, nec continua mansione conspicui. Cum verò etiam de Regno Archelai, quàm fuerit diuturnum, omnes tacuerint, iste quoque intellectus patet: ut, quod Lucas dicit per omnes annos eos ascendere solitos in Jerusalem, tunc accipiamus factitatum, cum jam non timeretur Archelaus. Quòd si Archelai regnum aliquantò diuturnius ulla præter Euangelium historia prodit, cui fides habenda videatur: illud, quod superiùs dixi, suffecerit, quòd ita timebant parentes pueri habitationem in Jerusalem, ut tamen propter Dei timorem festivitatem solemnem non prætermitterent, in qua latere facillimè possent. Neque enim incredibile est, captatis temporibus opportunis, vel dierum, vel horarum, accedere homines ad ea loca, in quibus esse formidant*. Num Augustino nota fuerit Flavii Josephi Historia, haud satis scio: illud tamen certum, nobilem Historicum, cui certè in his danda fides est, lib. 17. Antiquitatum Judaicarum Cap. 15. disertè testari, Archelaum decem annis in Judæa regnasse, antequam in exilium ab Augusto Cæsare pelleretur. Adeòque perspectum est, toto illo Regni decennio, Josephum cum puero Jesu Jerosolymam sæpiùs ascendisse; cùm Lucas generatim, & universim pronunciet, eum per omnes annos ascendere fuisse solitum ad solemnitatem Paschalem. Ad nodi igitur

sur intricatissimi solutionem, alteri Augustini responso firmiter standum existimo: Josephum nempe ex Ægypto revertentem timuisse in Judæam ire, ut illic lares figeret, certamque habitationem constitueret; sic enim ab Archelao fuisset facilè deprehensus: non tamen perindè timuisse ad paucos dies per singulos annos illic hospitari, recurrente maximè festivitate Paschali, atque in tanta confluente undique multitudine Judæorum, intra quam, tantilla adhibita cura, latitare facilè poterat. Cæterùm quo subinde tempore Jesus annorum duodecim factus palam sese noscendum Doctoribus dedit in Templo, Archelaus in exilium pulsus erat, nihilque tunc ab illo timendum erat.

IV. Nunc ad responsum afflictis parentibus datum à Christo veniamus, dum ab iis post triduanam inquisitionem inventus dicenti Deiparæ: *Fili, quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus, & ego dolentes quærebamus te*: respondit ille: *Quid est, quòd me quærebatis? nesciebatis, quia in his, quæ Patris mei sunt, oportet me esse?* Cruda sanè verba, quibus aspera objurgatio videtur contineri, quasi parentes ejus ignorassent, Christum in iis esse oportere, quæ Patris ejus essent. Minimè tamen, nec ita, ut prima fronte videtur, se res habet. Quin potiùs verbum hoc *nesciebatis* per interrogationem dictum oppositum sonat, perinde ac si diceret: *Sciebatis*, Uti planè 1. ad Corint. Cap. 9. *Nescitis, quòd qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit bravium?* Perinde est, ac si diceret, scitis, quòd qui in stadio currunt. Et Cap. 6. v. 3. *Nescitis, quoniam Angelos judicabimus? quantò magis sæcularia?* idem certè sonat, ac si diceret: cum illud sciatis, nos Angelos esse judicaturos, illud multò certiùs tenere debetis, nos judicaturos esse sæcularia. Id itaque sibi voluit Christus Dominus eo dato responso: quandoquidem sciebatis, quia in his, quæ Patris mei sunt, oportet me esse, non erat, cur me quæreretis ut errantem: sed illud advertere poteratis, absentiam illam meam à vobis ea de causa factam fuisse, ut opus mihi à Patre impositum implerem. Ita locum hunc ingeniosè interpretatur Card. Toletus Notat. 81. in Cap. 2. Lucæ.

At ecce, reponet aliquis, in culpa igitur erant Christi parentes, quòd id non adverterint: absentiam, scilicet, illam ea de causa factam esse, ut Patris opus impleret. Minimè gentium: in culpa propterea non erant. Cum enim Christus per omnia nobis similis factus, excepto peccato, cæterorum tunc puerorum more se gereret, communesque tunc puerorum fragilitates haberet, (quas tamen non ex infirmitate, sed ex voluntate patiebatur) poterant citra culpam parentes ejus existimare, voluisse illum, cæterorum quoque puerorum more, vel à via deflectere, vel Jerosolymis alia de causa subsistere: nec scire illicò tenebantur, voluisse illum hac in occasione Divinum opus implere; seque Dei Filium coram Doctoribus ostentare. Maximè cum nihil hujusmodi toto præcedenti pueritiæ tempore in illo experti fuissent. Nulla itaque in parentibus culpa fuit, quam Christus dato responso reprehenderit.

V. Majorem fortè in omnium vestrum animis curiositatem excitabit altera quæstio de Christi vitæ ratione, & instituto ad tempus usque suscepti

suscepti Baptismatis: quòd nihil ea de re legatur in Evangelio, sed divinandum potiùs relinquatur. Sexcentas ea de re fabulas, ac nænias congessit antiquus Auctor Hæreticus libri *de infantia Salvatoris*; quem idcircò Gelasius Pontifex in Concilio Romano proscripsit. Non pauca quoque commenta de Christo infante, Scholas ad litteras addiscendas frequentante, fabulati sunt Valentiniani, quos acriter refellunt S. Irenæus lib. 1. adversus Hæreses Cap. 17., & S. Augustinus Tract. 29. in Joannem. Imò quos in hac parte in antecessum falsi convicit Evangelium Joannis 7., ubi Judæi de Christo dixisse referuntur: *Quomodo hic litteras scit, cum non didicerit?* Non itaque ad litteras perdiscendas Scholas frequentaverat. Ejusdem pueri Jesu miracula non pauca jactabant, jam à tertio Christiani nominis sæculo, nonnulli nebulones, quos durè exagitat S. Joannes Chrysostomus Homil. 16. in Joannem, cujus hæc verba sunt: *Constat, signa illa, & miracula, quæ in Christi pueritia feruntur, vera non esse. Nam si à puero miracula facere cœpisset, non sanè eum Joannes ignorasset; nec reliqua multitudo indiguisset Magistro, qui ipsum manifestaret. Nunc autem, inquit Joannes, propter hoc veni, ut manifestetur in Israel.* Quare, iis omnibus ablegatis vigilantium hominum somniis, alii paulò mitiùs, ac religiosiùs de pristina illa Christi vitæ ratione, & instituto senserunt; qui eum toto illo temporis tractu ad annum usque trigesimum in secessu, secretoque loco solitariam vitam duxisse volunt, & continuæ orationi, contemplationi, ac etiam jejunio vacasse. Ita Paulus Brugensis ad Cap. 6. Marci, Barradius in Cap. 2. Lucæ, Simon de Cassia lib. 4. de vita Christi Cap. 2. Verùm quamquam id ex parte verum esse non negem; Christumque plurimam privatæ vitæ partem contemplationi, & orationi dedisse non dubitem; difficulter tamen adducor, ut credam, eum socialem vitam nusquam egisse, artemque aliquam mechanicam non exercuisse: tùm ut in ea exercenda patri subditus esset; tùm ut honesta industria, & suæ, & parentum inopiæ succurreret; tum ut humilitatis, ac modestiæ præberet exemplum; tum demum ad fugam otii.

Id ut asseram, cogit me vel invitum Sacrarum Scripturarum, & veterum Patrum auctoritas; unde illum fabrilem artem interdum saltem exercuisse, certissimè colligo. Et quidem Judæi, apud quos Christus versabatur, quique externum illius vitæ institutum ignorare non poterant, non modò *Fabri filium*, sed & *Fabrum* vocitabant, Marci 6. *Nonne hic est Faber?* Ob id dubio procul, quòd illum unà cum Josepho patre fabricantem sæpè vidissent. Quocirca D. Augustinus lib. 2. de Consensu Evang. Cap. 42. *Nec mirandum est*, inquit, *quòd id Judæi dicerent, cum utrumque dici potuerit; eos enim & Fabrum credebant, quo Fabri filium.* Fabrilem etiam artem ab ipsomet Christo Domino exercitam dicunt S. Joannes Chrysostomus Homil. 30. in Cap. 13. Matthæi, S. Basilius in Asceticis., S. Thomas in Cap. 13. Matth., ut planè ea de re dubium moveri non possit.

Quia tamen *Fabri* nomen genus artis, non speciem sonat; Faber quippe dicitur quicumque fabricatur; imò quisquis in quacumque materia secanda, polienda, dolanda, aptanda laborat; quæri idcircò potest: quam speciatim coluerit artem fabrilem? Certè, si quid veterum Pa-

erum auctoritati tribuendum est, Christum unà cum Josepho patre Fabrum lignarium, & quidem Carrucarium fuisse, non dubito. Id quippe conceptissimis verbis habet S. Justinus Martyr, laudatis Patribus longè antiquior; quippe qui secundo Christiani nominis sæculo floruit, in Dialogo cum Tryphone Judæo; Christum lignariam artem exercuisse asserens, atque illam maximè, *quæ aratra fabricatur, & juga*, quam carrucariam hodie nuncupamus. Divo Justino etiam subscribit S. Ambrosius lib. 3. in Lucam.

VI. Haud me fugit, Patres aliquos, ac maximè D. Hilarium ad Cap. 14. Matth., Bedam in Cap. 6. Marci, & S. Petrum Chrysologum Serm. 48. *Fabrum ferrarium* dixisse. At nemo non videt, in ea opinionum dissensione, S. Justini Martyris, utpote omnium antiquissimi, opinionem prævalere, cui & alia certa monumenta suffragantur. Nota quippe est illa pii cujusdam, ac religiosi Ludimagistri responsio Libanio Ethnico, & Juliani Imperatoris Apostatæ intimo familiari olim data, quam referunt Theodoretus lib. 3. Hist. Cap. 18., & Sozomenus lib. 6. Hist. Cap. 23. Cum, scilicet, per derisum quæsiisset Libanius: *Quid agit Fabri filius?* Christum intelligens, & irridens. Respondit Ludimagister: *Juliano tuo feretrum fabricatur*. Quod certè probavit eventus: nam paulò post sagitta ictus Julianus interiit, ac feretro in tumulum delatus est. Utcumque tamen se res habeat, seu lignarii, seu ferrarii fabri fuerint Christus, & Joseph, perinde nobis est, qui fabrilem artem à Christo simpliciter exercitam dicimus, ut ex honesto, & innocenti artificio, & sibi, & parentibus vitæ necessaria compararet.

VII. Quare ii mihi ridendi veniunt, qui Christum non artificio, sed quotidiana mendicatione, & corrogata ostiatim stipe victitasse commenti sunt. Quæ quidem Michaelis Cæsenæ, Guillelmi Ochami, aliorumque Minoritarum commenta Joannes XXII. Rom. Pont. anno 1323. damnavit, Extravagantibus *ad Conditorem &c.*, *Cum inter nonnullos &c.*, *Quia quorumdam* &c. Et verò, si eum mendicitatis statum amplexus esset Christus ante Baptismum, post Baptismum utique tenuisset ad vitæ necessaria comparanda: non retinuisse autem compertum est ex Euangelio Joannis Cap. 4., ubi Christi Discipulos in Civitatem ivisse legimus, *ut cibos emerent*. Et ex Cap. 13., ubi Christum Judæ loculos habenti jussisse legimus, *ut egenis aliquid daret*. Neque tamen diffiteor ego, pauperum vitam duxisse illum, quod multa Euangelii loca satis indicant: imò & ipsum aliquando mendicasse., quod asserit Doctor Angelicus, Opusculo *contra impugnantes religionem* Cap. 7. Verùm aliud longè est paupertas, aliud mendicitas: aliudque rursus est mendicitas ex statu, & vitæ conditione, aliud mendicatio ex occasione duntaxat, & in exercitium humilitatis, qualis fuit in Christo Domino. Quid etiam, quòd Christum aliquid in commune cum Apostolis habuisse, definit Joannes XXII. in citatis Extravagantibus; idque paupertatis perfectioni nequaquam officere? Quo extremo judicio censendus est revocasse Caput *Exiit*, *De verborum significatione* in Sexto: quod Nicolai IV. contrarium asserentis decretum erat. Qua de re legendus Odericus Raynaldus in Annalibus ad annum

annum 1323. Quid tandem, quòd Christi Virgo Mater, honesto pariter artificio, & sibi, & filio vitæ necessaria compararet, non secus ac Joseph, quæ idcircò *quæstuaria*, hoc est, artem ad quæstum exercens dicitur à Tertulliano, lib. de spect., & à D. Hieronymo Epist. 1. ad Heliod., etsi quam specialiter artem coleret, non perinde consentiant Ecclesiæ Patres. *Lanariam* enim scribit Anselmus; *industriariam* Epiphanius; *textricem*, ex lana, scilicet, lino, serico, & bisso Hieronymus, & Venerabilis Beda. Parentibus porrò honestam artem exercentibus, filium iisdem conviventem, victum mendicatò quæsiisse, non est admodùm verisimile.

EXERCITATIO XLV.

De Christi Baptismate.

I. QUæ caussæ Christum Dominum ad Joannis Baptisma suscipiendum impulerint, percensere, non ita fortè difficile fuerit. Has magna ex parte nobis indigitant S. Hieronymus, S. Gregorius Nazianzenus, Venerabilis Beda, & Doctor Angelicus. 1. Quia homo cum esset, omnem justitiam, seu legis obligationem implere debuit 2. Ut Joannis Baptisma comprobaret, eique auctoritatem conciliaret 3. Ut Jordanis aquas mundissimæ suæ carnis contactu sanctificans, iisdem subinde regenerandi virtutem largiretur 4. Ut peccata nostra, quæ tamquam publicus sponsor in se susceperat, in eo Baptismo pœnitentiæ immergeret 5. Ut in tanto illo, qui ad Joannem fiebat, Judæorum concursu solemne illud Æterni Patris testimonium acciperet, ad sacrum prædicationis officium plena, & integra auctoritate suscipiendum.

II. Verùm difficilius longè fuerit, hujusce à Christo Domino suscepti Baptismatis circumstantias explicare in Evangelio recensitas, quæ amplam Ecclesiæ Patribus, Sacrisque Interpretibus disputandi materiam præbuerunt: ut plus in explicandis adjunctis, quàm in enodando Mysterio ipso, operis, & laboris impenderint. Nos pro modulo nostro de singulis dicemus ex ordine. Ac primùm quidem de tempore, & loco suscepti à Christo Baptismatis: tum de prodigiis Baptismum secutis; de Cœlo nimirum aperto, de Spiritus S. in Christum illapsu sub specie Columbæ; ac de audita paterna voce, Jesum dilectum sibi filium pronunciante.

III. Tempus, seu ut pressiùs dicam, annum suscepti à Christo Baptismatis duplicem distinguimus, de quo perinde acriter disputatur: annum, scilicet, sæculi, & annum vitæ Christi. De utroque enim ex æquo quæritur: & quo anno sæculi Christus in Jordane sit tinctus? Et quem ipsemet vitæ suæ annum ageret, quo tempore tinctus est?

De primo nihil certi statui posse, fidentèr pronuncio, quamquam plerique Scriptores in ea enodanda quæstione paginas impleant, & in varias sententias dilabantur. Quæ enim probatio peti solet ex Cap. 3. Lucæ, ut Christus anno 15. Imperii Tiberii Cæsaris baptizatus ostendatur, fluxa prorsus est, & elumbis. Quamquàm enim Joannem Baptistam prædicationis officium suscepisse testetur Lucas, *anno 15. Imperii Tiberii Cæsaris, procurante Pontio Pilato Judæam*, nullo tamen verbo significat, hoc ipso anno 15. Tiberii, aut fortè sequenti, Christum ad Joannis Baptismum suscipiendum accessisse. Ecquis verò id certò definiat? Maximè cum non accesserit Christus, antequam Joannes plebem illi perfectam præparasset: qua in re perficienda, quot annos insumpserit, ignoratur, cùm nuspiam scriptum legatur.

Ad

Ad hæc etiam, quis mihi certò definiat, de quo Tiberii Imperio loquatur Lucas; quamve in illius annis computandis rationem sequatur, dum ait, Joannem ministerium suum fuisse auspicatum *anno* 15. *Imperii Tiberii Cæsariis*? Duplex enim Tiberii Imperium de more distinguitur: alterum Augustale, ut vocant; quod nimirum exordium duxit ab ipsa Augusti morte, dum solus Tiberius Imperii habenas moderari cœpit: alterum Proconsulare, quod diu antea exordium habuit; dum, scilicet, ex lege per Consules lata Provincias cum Augusto communiter cœpit administrare, ut scribit Svetonius in Tiberio Cap. 28. Sed & hoc ipsum Proconsulare Imperium Tiberii Cæsaris, quod diu ante Augusti mortem cœpisse liquet, quo tamen distinctè anno cœperit, ignoratur: aliis nempe biennio ante Augusti mortem, aliis triennio, aliis quatriennio illius initium repetentibus. Nullo itaque certo calculo definiri potest, quo præcisè sæculi anno Christus Dominus fuerit baptizatus.

IV. Quo autem vitæ suæ anno tinctus sit, etsi nonnihil explicatiùs in Euangelio legi contingat, unde illum anno circiter trigesimo vitæ suæ baptizatum esse colligi videatur: nempe quòd ait Lucas Cap. 3. *Ipse Jesus erat incipiens quasi annorum triginta*: tam multos tamen nodos in hoc Sirpo quærunt Critici recentiores, ac veteres, ut quem præcisè annum Lucas notare voluerit, nesciamus: num trigesimum ipsum; an inchoatum illum, an expletum; an trigesimum primum, & ultra; an vigesimum nonum, & infra.

Et quidem, si quis verba Euangelii simpliciter legerit, *Jesus* (dum baptizatus est) *erat incipiens quasi annorum triginta*, facilè sibi persuadeat, Jesum annum quasi trigesimum incœpisse: adeòque eum, vel trigesimum annum inchoasse tunc, quod participium illud *incipiens* sonare videtur: aut certè ad incipiendum annum trigesimum propè accessisse: quod particula *quasi* imminuendi vim habens apertè significat. Adeòque Christum ad finem anni vigesimi noni pervenisse: tunc enim ad inchoandum trigesimum propè acceditur. Verùm hæc ipsa duo vocabula *incipiens*, & *quasi*, è quibus tota pendet vis probationis allatæ, ex Euangelio facilè enervantur, ne quid inde possit extundi.

Imprimis enim Patres benè multi, atque in iis maximè Origenes homilia 28. in Matthæum, S. Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromatum, S. Justinus Martyr in Dialogo cum Tryphone Judæo, Euthymius in Commentariis in Lucam, participium illud *incipiens* ab annis vitæ Christi omninò sejungunt, ac de publico prædicationis Euangelicæ ministerio, quod tunc Christus incœpit, prorsus intelligunt: ut sit sensus, Christum incipientem publicum ministerium *fuisse quasi annorum triginta*. Cui Patrum interpretationi nonnulla favent Scripturæ loca, in quibus, eadem usurpata loquendi formula, Christus à Baptismate Joannis nudè, ac simpliciter dicitur incœpisse, subintelligendo publicum ministerium. Actorum Cap. 1. *Omni tempore, quo intravit, & exivit ad nos Dominus Jesus, incipiens à Baptismate Joannis*. Et Cap. 10. *Incipiens à Galilæa post Baptisma, quod prædicavit Joannes*. Nutat igitur ex hac parte vis probationis ex hoc celebri Euangelii loco petitæ.

Nutat

Nutat & ex altera parte: quia particula *quasi*, quæ sola jam in adducta probatione vim facit, non semper significati vim imminuit: ut Joannis Cap. 1. *Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti à Patre*. Imò particula hæc præposita numero non semper denotat, aliquid deesse de numero. Sic Matthæi Cap. 15. *quatuor millia virorum* manducasse referuntur: qui tamen Marci 8. dicuntur *quasi quatuor millia*. Imò quandoque particula illa præposita numero importat augmentum. Nam Exodi 12. dicuntur *quasi sexenta millia virorum* in exitu Israelis de Ægypto: qui tamen Numerorum Cap. 1. dicuntur *sexcenta tria millia*, *quingenti quinquaginta*. Quidni itaque Christus *annorum quasi triginta* dici posset, non modò si totos triginta annos completos haberet, verùm etiam si triginta, & unum, aut etiam triginta duos numerasset? Particula quippe *quasi* idem quod *circiter* sonat in laudatis exemplis; ut numerum perinde possit augere, atque minuere. Dubia itaque relinquitur ætas Christi ad Joannis Baptismum accedentis, si solum Euangelium consulamus Lucæ Cap. 3.

Dubium ex de re longè majus enascitur, si Patres consulere lubeat: utpote qui in varias hinc inde opiniones abeunt, quas secum conciliare impossibile sit. Nonnulli enim Christum baptizatum existimant initio trigesimi anni, cum, scilicet, vigesimum nonum explevisset, & trigesimum paucis diebus attigisset: ut Origenes homilia 21. in Ezechielem, & Hieronymus ad Cap. 1. Ezechielis. Alii baptizatum asserunt prope anni trigesimi finem: ut S. Irenæus lib. 2. adversus Hæreses Cap. 39. & S. Epiphanius Hæresi 51. Alii baptizatum volunt post expletum trigesimum annum: ut S. Ignatius Martyr Epist. ad Trallianos, S. Joannes Chrysostomus homil. 10. in Matthæum, Venerabilis Beda lib. de ratione temporum Cap. 45. Nihil itaque in tanto opinionum conflictu certò definiri potest: sed hoc unum ut summè dicendum, Christum anno plus, minùs vitæ suæ trigesimo à Joanne in Jordane tinctum esse.

V. De die ipsa suscepti Baptismatis multò fidentiùs pronunciaverim. Uno enim excepto Divo Epiphanio, qui Hæresi 51. Christum die 6. Novembris baptizatum dixit; in id consentiunt universi, ut die 5., aut 6. Januarii fuerit baptizatus: qua die etiam Ecclesia Catholica à primis sæculis Theophaniam solita est celebrare: seu triplicem Christi manifestationem Gentilibus, Judæis, & Discipulis factam. Gentilibus, inquam, Magorum adoratione; Judæis, Divina Patris voce Filium esse suum contestante statim post Baptisma susceptum; Discipulis, primo in nuptiis Canæ patrato miraculo. Sola impedimento videtur esse durior, & asperior anni tempestas, ne tunc solemne Baptisma per immersionem, quale tunc erat in usu, conferretur. At neminem ratio illa permovebit, qui Judææ regionem temperatissimam, hiememque clementissimam fuisse animadverterit. Atque hæc de circumstantia temporis dicta satis. Nunc de loco dicendum.

VI. Locum suscepti à Christo Baptismatis peculiarem, atque distinctum notat Joannes Cap. 1. Euangelii, inquiens: *Hæc facta sunt in Bethania trans Jordanem, ubi erat Joannes Baptizans*. At & hinc quoque ingens oritur

oritur difficultas; propterea quòd Bethania, quæ Marthæ, & Magdalenæ Castellum erat, non trans Jordanem, sed cis Jordanem sita esset, juxta Jerosolymam stadiis ferè quindecim, ut legitur Joannis Cap. 11. v. 18. Unde & prisci Ecclesiæ Patres, Origenes, Chrysostomus, Hieronymus, Epiphanius, Euthymius, Theophylactus, relicta Versionis vulgatæ lectione, legunt *in Bethabara*, quæ Civitas trans Jordanem est, ad quam primò venientes Hebræi ex Ægypto flumen trajecere Ductore Josue. Quare horum alterum ad nodi hujusce solutionem statuendum: aut mendum aliquod Scribarum oscitantia in vulgatam Versionem irrepsisse, & *Bethaniam* pro *Bethabara* positam fuisse, quod nonnulli Recentiores existimant: aut certè ultra Castellum Marthæ, & Magdalenæ, cui Bethania nomen erat, alteram etiam trans Jordanem Bethaniam fuisse sitam, quæ perinde Bethabara diceretur. Ita D. Thomas in Commentariis ad Caput 1. Joannis lect. 14. Utroque autem nomine, & Bethaniam, & Bethabaram Civitatem illam nuncupatam crediderim, eò quòd solitus illic Jordanis trajectus esset, paratæque illic semper adessent naviculæ, quibus viatores flumen trajicerent. *Bethania* enim Hebraicè sonat locus navis; *Bethabara* locus transitus. Quare una fermè, eademque utrique voci subjecta vis est.

VII. Explicatis nunc circumstantiis loci, & temporis Christi Domini Baptismum comitantibus, ad prodigia Baptismum secuta explicanda animum, vocemque convertimus: Cœli, scilicet, apertionem, Spiritus Sancti illapsum sub specie columbæ, paternam vocem Christum dilectum sibi Filium denunciantem.

Prodigia, dixi, Baptismum secuta, non in ipso Baptismo patrata. Satis enim Pictoribus nostris indignari non possum, qui Christum simul Baptisma suscipientem, Cœlum apertum, illabentem Spiritum Sanctum, Patrem demum Christo testimonium perhibentem repræsentant; quasi uno, eodemque tempore peracta sint omnia. Non est ita profectò, non est ita: sed peracto Baptismate, Christo ex aquis Joardanis emerso, ac fundente orationem prodigia ista patrata sunt. Matthæi Cap. 3. *Baptizatus autem Jesus confestim ascendit de aqua, & ecce aperti sunt ei Cæli &c.*, Lucæ Cap. 3. *Jesu baptizato, & orante, apertum est Cœlum, & descendit Spiritus Sanctus corporali specie sicut Columba in ipsum*. Imò & id à Patribus consultò est observatum, non quo tempore baptizaretur Christus à Joanne, sed quo tempore post Baptisma susceptum oraret, prodigia illa patrata esse; ne Baptismati Joannis, sed Christi Domini orationi tribuerentur. Quare ea Pictorum licentia cum altera perinde castiganda venit, qua Christum aquæ infusione baptizatum repræsentant; Joannemque testa, seu concha aquam super caput ejus, & humeros effundentem nobis effingunt. Ignorant, scilicet, quod nemo nescit vel mediocriter in Historia Sacra versatus; Baptisma per infusionem, non modò Judæis, sed & Christianis ipsis prioribus Ecclesiæ sæculis fuisse penitùs inauditum. Per immersionem ergo, non per infusionem tinctus est Christus, uti & cæteri omnes, qui à Joanne Baptista in Jordane lustrati sunt.

VIII. Sed

VIII. Sed ad rem ipsam veniamus. *Jesu Baptizato, & orante apertum est Cœlum*, inquit Lucas Cap. 3. Quod utique non ita accipiendum venit, quasi soliditas ipsa Cœlorum disrupta, discissaque fuerit: hoc enim, & naturaliter est impossibile, & supernaturaliter est superfluum. Nec ita ex opposito accipiendum est, quasi sola imaginatione aperiri visi sint Cœli, ut olim Ezechieli legimus contigisse Cap. 1. Prophetiæ ejus: sed aperti Cœli sunt dicti, quòd in suprema aeris regione sensibus ipsis perceptus sit quidam hiatus, ex quo columba in Christum dilabi cerneretur; voxque Patris è Cœlo velut erumpens inaudiretur. Supremam enim aeris regionem Cœli nomine sæpiùs designari Sacris in Litteris notius est, quàm ut multis ostendere necesse sit. Rem totam sic explicat D. Thomas 3. par. quæst. 39. art. 5.

IX. Addit sacer Euangelista: *Descendit Spiritus Sanctus corporali specie sicut Columba in ipsum*. Vera ne Columba illa fuerit, an autem species, & similitudo Columbæ, acriter à Theologis, & Interpretibus disputatur. Si quid ego in Scripturis, & Patribus valeo, speciem tantùm, sive formam Columbæ ab Angelo efformatam, agitatam, & motam, ut in Christum descenderet, non dubitaverim affirmare; non verum, propriumque secundùm naturam animal. Id enim indicant Euangelistæ: Matthæus *sicut Columbam* ait Cap. 3., Marcus *tamquam Columbam* Cap. 1., Lucas *corporali specie sicut Columba* Cap. 3., Joannes *quasi columbam* Cap. 1. Quæ sanè loquendi formulæ, ita à quatuor Euangelii Scriptoribus religiosè servatæ rei speciem, & similitudinem indicant veriùs, quàm rem ipsam. Idem, & Patres insinuant, Tertullianus lib. de Baptismo Cap. 8.. (Quamquam aliter lib. de carne Christi Cap. 4. statuere visus sit.) S. Justinus Martyr in Dialogo cum Triphone Judæo, S. Irenæus lib. 3. adversus Hæreses Cap. 62., S. Chrysost. homil. 4. in Acta., S. Hilarius Can. 2. in Matthæum, S. Augustinus lib. 2. de Trinitate Cap. 5., S. Ambsius lib. 1. de Sacramentis Cap. 5. Suadet hoc idem ratio Theologica. Nec enim vera Columba opus hic erat, sed sola similitudine ad symbolicam significationem; ut, scilicet, per speciem, & symbolum Columbæ designarentur Spiritus Sancti virtutes, & Christi dotes: Deus autem miracula absque necessitate non patrat, quemadmodum, & natura nihil frustra operatur.

Neque huic nostræ sententiæ repugnare censendus est D. Augustinus, lib. de Agone Christiano; imò potiùs suffragari, dum ait: *Deo non fuisse difficile, verum corpus Columbæ sinè aliarum Columbarum ministerio figurare, sicut non fuit difficile, verum corpus in utero Mariæ sinè virili semine fabricare*: Qui enim verum Columbæ corpus à Deo dumtaxat *figuratum* asserit, non formatum, aut fabricatum, solam profectò corporis figuram agnoscit, non veritatem. Nec idcircò Deus hominibus illusisse putandus est, dum Columbæ speciem, non veritatem illis exhibuit: uti nec illis illusit tot aliis in occasionibus, in quibus ex omnium opinione nuda illis simulacra dumtaxat exhibuit: quia hæc ad solam symbolicam significationem illis exhibuit, non ut vera, & naturalia ab hominibus haberentur. Illud porrò conspicuæ mortalium oculis Columbæ simulacrum in nihilum

lum tandem redactum docet Tertullianus lib. de Carne Christi Cap. 6. *Sed quæris*, inquit, *Corpus Columbæ ubi sit, resumpto Spiritu in Cœlum? Æquè & Angelorum, & eadem ratione interceptum est, qua & editum fuerat. Si vidisses, cum de nihilo proferebatur, scivisses cùm in nihilum subducebatur. Si non fuit initium visibile, nec finis.*

X. Sequitur in Euangelica narratione: *Et vox de Cœlo facta est; Tu es Filius meus dilectus, in te complacui mihi.* Vocem hanc Angelorum ministerio in persona Patris efformatam asserunt Ecclesiæ Patres; maximè verò Victor Antiochenus in Caput 3. Matthæi. Hæc Columbæ symbolum explicavit; atque ad solum Jesum, cui soli Columba insidebat, non ad Joannem, aut quemvis alium designandum directa est. Quòd certè necessarium maximè fuit, ut solus Jesus, non itidem Joannes Christus esse crederetur. In hanc etenim falsam de Joanne opinationem Judæi facilè propendebant, ut ait Lucas Cap. 3. *Existimante populo, & cogitantibus omnibus in cordibus suis, ne fortè ipse esset Christus.* Tantæ enim virtutis Joannes erat, ut plus illi laborandum fuerit, ut ne Christus crederetur, quàm Jesu, ut crederetur.

XI. Num ex memoratis prodigiis Christi Baptismum secutis, maximè verò ex Spiritus Sancti in illum illapsu eumdem de facie nosse Joannes cœperit, non ita facilè definierim. Et quidem novisse illum antea, ac tunc saltem, dum ad Baptismum Christus accessit, illud videtur evincere, quòd eum baptizari volentem Joannes ex humilitatis sensu repelleret, prohiberetque, inquiens: *Ego à te debeo baptizari; & tu venis ad me!* Matth. Cap. 3. v. 14. Contra verò novisse postea tantùm, dum Spiritus S. Columbæ specie capiti ejus incubuit; ac tum primùm ex illo ipso signo eumdem dignovisse, significare ipse visus est, dum ait: *Et ego nesciebam eum: sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: super quem videris Spiritum Sanctum descendentem, & manentem super eum, hic est qui baptizat Spiritu Sancto. Et ego vidi, & testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei.* Joannis Cap. 1. v. 31. Dicam tamen ad implexæ difficultatis solutionem: Joannem Christum Dominum etiam de facie, Divino quodam afflatu, novisse; dum is ad ipsum Baptisma suscepturus accessit. Tunc enim illius etiam vultum, externaque oris lineamenta cognovit, quem diu antea natum fide noverat; quemque post se venturum, & in Spiritu Sancto, & igne baptizaturum prædicaverat: aliàs illum tanquam Baptismate non egentem non repulisset. Quod ergo ait laudato antea loco, *Ego nesciebam eum*, nimirùm ex facie, ad præcedens tempus refertur, quo ipse in solitudine vitam degens, Christum Nazarethi privatam tunc vitam agentem de facie nondum nosceret. Quod etiam Joanni à Deo dictum erat: *Super quem videris Spiritum Sanctum descendentem, hic est, qui baptizat in Spiritu Sancto*; non propter Joannem ipsum fuerat dictum, ut Christum ex hoc ipso signo dignosceret; sed propter confluentem illuc populum Judæorum, ut non solius Baptistæ, sed & ipsius Dei testimonio Christus illis innotesceret. Nihil itaque novi ex prodigiis Christi Baptismum secutis Joannes didicit; ex aperto tunc Cœlo; ex Columba capiti incumbente; ex audita Patris voce, Jesum dilectum sibi

Filium denunciante: sed quæ illi de Christo notitia inerat, perfecta, confirmataque est visis signis illis, atque prodigiis.

XII. Christum suscepto Baptismate Joannem vicissim baptizasse, quorumdam opinio fuit, Scripturæ Sacræ, Patrumque testimonio in speciem confirmata. Christus enim Joanni à suscipiendo Baptismate dehortanti, dicentique: *Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me*, utique baptizandus, reposuit: *Sine modò, sic enim decet, nos implere omnem justitiam*: quo verbo significare visus est, debere tunc quidem Joannem sinere, ut id fieret, quod Christus postulabat; ac tum postea faciundum & illud, quod Joannes optaret, ut nimirum ab ipso baptizaretur. Patres quoque, Gregorius Nazianzenus Orat. 39., S. Joannes Chrysostomus Homil. 12. in Matthæum, S. Augustinus Serm. 292., S. Hieronymus in Cap. 3. Matth., Theophylactus, Euthymius, Auctor Operis imperfecti apud laudatum Chrysostomum, Joannem à Christo baptizatum videntur asserere. Ubi tamen, & Scripturæ Sacræ, & Patrum verba perpendo diligentiùs, rem secùs esse intelligo, Patresque non de Baptismo aquæ simul, ac Spiritus locutos deprehendo; quasi eo Joannes à Christo sit tinctus: sed de sola Spiritus ejus, & gratiæ effusione, qua Joannes ipse Christum tingendo perfusus est, quam & *Baptismatis* nomine Scriptura Sacra non semel appellat. Actor. Cap. 1. v. 5., & Cap. 11. v. 16.

Joannes itaque Baptismo aquæ à Christo Domino tingi minimè postulabat, dum diceret: *Ego à te debeo baptizari*; sed rationem, cur Christum baptizare renueret, proferebat: quòd nempe sanctior ille cùm esset, ac purior, imò totius puritatis, ac sanctitatis fons, illius se spiritu purgari, ejusque gratia perfundi ab eo mallet, quàm sterili illum aqua perfundere. Nec Christus, dato brevi illo responso, *sine modò*, id faciundum significavit, quod Joannes optaret; sed alium longè sensum his verbis expressit: nempe sine modò, ut ad Baptismum suscipiendum me demittam, externamque peccatoris personam sustineam; tempus erit, cum qui re ipsa sim, palam faciam. Quamquàm tamen, si dato illo responso, id faciundum subinde, significasset Christus, quod Joannes optabat, nihil inde ad muniendam, quam refellimus opinionem, extundi posset: cùm nec id Joannes optaret, ut externo aquæ Baptismate tingeretur à Christo, sed ut interna spiritus ejus, & gratiæ effusione perfunderetur: quod utique factum est. Sed nec aliud laudati Patres sibi volunt, dum Joannem inquiunt à Christo Domino baptizatum: Scripturarum enim loquendi formulam æmulati *Baptismum* vocitant, uberiorem illam Divinæ gratiæ effusionem, qua Joannes ipse Christum tingendo perfusus est. Maximè cùm Christum à Joanne baptizatum aqua dicant; Joannem à Christo spiritu tantùm. Et sanè Joannis discipulos ægrè tulisse legimus, palamque apud Magistrum obmurmurasse, quòd Christus Dominus baptizaret: *Rabbi, qui erat tecum trans Jordanem, cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat*. Joannis 3. v. 26. *Quamquam Jesus ipse non baptizaret, sed Discipuli ejus*: Joan. 4. v. 2. Ecquis verò illos id ægrè laturos putet, si Magistrum suum novissent ab ipso fuisse baptizatum?

XIII. Fe-

XIII. Ferenda longè minùs eorum ſententia eſt, qui Deiparam, Apoſtoloſque, aut ſaltem illorum principem Petrum à Chriſto Domino baptizatos commenti ſunt; Magni Evodii Petri in Sede Antiochena ſucceſſoris ſpuria Epiſtola deluſi turpiter; ubi & illud inter alia multa narratur ſomnium. Chriſtus ſiquidem neminem propriis manibus tinxit: Joan. 4. v. 2. *Jeſus non baptizabat, ſed Diſcipuli ejus.* Nec, ſi ille id miniſterii per ſeſe exercuiſſet aliquando, veriſimile eſt, Apoſtolos ita illud fuiſſe depreſſuros, ut etiam Paulus diceret: *Non miſit me Chriſtus baptizare, ſed evangelizare*, 1. ad Cor. 1. v. 17.

EXERCITATIO XLVI.

De fama ingentium Christi virtutum, ac prodigiorum in Syriam propagata: deque mutuis Abgari Edessæ Regis ad Christum Epistolis, Christique ad Abgarum datis.

I. Quàm latè per Syriam Christi miraculorum fama pervagata esset: quàm multi etiam inde, seu languoribus pressi, seu à Dæmonibus malè habiti ad illum sanandi afferrentur in dies, Matthæus scribit Cap. 4. Euangelii v. 23. *Circuibat Jesus totam Galilæam docens in Synagogis eorum, & prædicans Euangelium Regni, & sanans omnem languorem, & omnem infirmitatem in populo. Et abiit opinio ejus in totam Syriam, & obtulerunt ei omnes malè habentes varijs languoribus, & tormentis comprehensos, & qui dæmonia habebant, & lunaticos, & paralyticos, & curavit eos.* In hoc tanto Christi Domini opem implorantium languentium numero fuisse quoque Abgarum Regem Edessæ, quæ pars est Syriæ superioris, (quamquam sileat Matthæus) narrant tamen Scriptores Ecclesiastici benè multi. Nempe cùm ipse per sese non posset accedere, opem per Epistolas rogasse ferunt: quam Christus, mittendo, postquam in Cœlos assumptus esset, Discipulorum suorum aliquo, se certò laturum significavit. Quod subinde perfectum ajunt, dum anno quadragesimo tertio Thadæus Edessam Syriæ profectus Abgarum Regem integræ sanitati restituit; eumdemque unà cum subditis vocavit ad fidem. Supplicem Abgari ad Christum Epistolam ex Edessenæ Civitatis Tabulario erutam, atque è Syriaco exemplo Græcè à se redditam exhibet Eusebius Cæsariensis lib. 1. Hist. Eccles. Cap. 13., quæ quidem Latinè sic habet ex Versione Christophorsoni.

Abgarus princeps Edessæ, Jesu Servatori propitio, qui in confiniis Jerusalem in carne apparuit salutem.

Insignes illas virtutes, & curationes, quæ abs te sinè medicamentis, & sinè herbis factæ sunt, auditione accepi. Cæcos enim, ut fama est, vidère efficis, claudos ambulare: leprosos mundas: spiritus immundos, & Dæmones eiicis: eos etiam, qui diuturnis morbis pressi sunt, sanas: mortuos denique ad vitam revocas. Quæ quidem, cum de te audivissem, de duobus hisce alterum verum esse cogitabam: te, aut Deum esse, & è Cæli fastigio delapsum, aut Dei Filium saltem, qui ista tam stupenda edas miracula. Quapropter hæc ad te scripsi magnopere precatus, ut laborem ad me accedendi suscipere, huncque, quo crucior, morbum curare non graveris. Etenim audio, Judæos tibi obstrepere malevolè, & velle libentèr te aliquo magno malo afficere. Est mihi Civitas perexigua quidem, sed ornata sanè, & illustris, quæ utrique nostrum rerum necessariarum suppeditabit satis.

Christi

Christi verò Rescriptum ex eodem Tabulario erutum ab Eusebio, à Christophorsono Latinè sic redditur.

Abgare beatus es, qui cum non videris me, in me tamen credidisti. De me enim scriptis proditum est, eos, qui me viderunt, in me non credere; ut hi, qui me non viderunt, credant, & vitam consequantur. Quod scribis ad me, te velle, ut ad te veniam: eas res, quarum gratia sum missus, debeo hìc necessariò obire; quas, cùm plenè perfecero, ad eum recipi, qui me misit. Quò simul, ac assumptus fuero, aliquem ex Discipulis meis mittam ad te, qui morbo, quo tantopere torqueris, faciat medicinam, & vitam tibi, tuisque impertiat.

II. Factum hoc, quantum quantum est, falsi arguunt ævi huiusce nostri Historici benè multi; geminasque Abgari Regis, & Christi Domini Epistolas spurias habent, & commentitias. Nos ex adverso, & factum omninò certum, & genuinas Epistolas dicimus ob id maximè, quòd universa probatæ historiæ, genuinæque scriptionis indicia præstò sint: consensio, scilicet, temporum, & locorum: Veterum fidem facientium disertissima testimonia: rerum denique gestarum, scriptarumque certa concinnitas. Quæ tria probanda sumimus.

III. Consentit in primis ratio temporum, & locorum. Quo enim tempore facta Christo Domino per Epistolas Abgari supplicatio dicitur ad salutem corporis obtinendam, Christi miraculorum fama ad Syriam usque pervenerat; indeque ad illum ægroti turmatim afferebantur, ut nutu ejus, atque imperio sanitatem reciperent, quod ex Matthæi Capite 4. jam vidimus. Quid itaque vetat, quominùs Edessam quoque, quæ superioris Syriæ pars est non ignobilis, pervenerit idem rumor, cæterisque ægrotis immixtus Abgarus loci Regulus opem per epistolas implorarit: modò abjecta fortè dominationis cura, per sese non posset accedere? Namque alios ad Christum supplices accessisse Regulos, nemo nescit. Nihil igitur in ea facti parte reperire est, quod, aut loco, aut tempori malè congruat.

Congruit perinde facti pars altera: restituta, scilicet, per Thaddæum Abgaro sanitas juxta Christi promissum, fidesque Edessenis nunciata anno, ut notat Eusebius in vulgaribus Editionibus, quadragesimo tertio. Quæ sanè regnantis Abgari nota est, non nati Christi, ut Christophorsono, & Baronio perperam visum est, ita Eusebii textum pro arbitratu reddentibus: *Ista quadragesimo tertio anno post Christum natum gesta sunt*: cùm nulla Christi nati in Græco Eusebii textu mentio fiat. Imò cùm annum illum quadragesimum tertium in Edessæ Tabulario notatum referat Eusebius; quis non videat, regnantis Edessæ Principis annum illum esse, non Æræ Christianæ, cujus nullus tunc in consignandis instrumentis usus erat? Porrò annus ille regnantis Abgari quadragesimus tertius in id facilè tempus incidit, quo Gentilibus prædicari cœptum est Evangelium. Nihilque idcircò repugnat, Thadæum ex septuaginta Discipulis unum hoc ipso tempore Edessam missum sanitatem Regulo reddidisse; eumdemque, totamque illius Civitatem Christiana fide imbuisse.

Si quis autem manuscriptis Eusebii codicibus à Valesio diligenter excussis stare mavult, in quibus, non annus quadragesimus tertius, sed trecen-

trecentesimus quadragesimus adscriptus est: (quem ille non regnantis Abgari, sed Edessæ conditæ annum exponit:) congruentem perindè temporis notam habebimus: non restitutæ quidem per Thadæum Abgaro sanitatis, sed datarum mutuò litterarum. Annus enim Edessæ conditæ trecentesimus quadragesimus in annum Tiberii Cæsaris decimumsextum facilè incidit; quo Christus, suscepto paulò ante Baptismate, publicum ministerium auspicatus patratis prodigiis, ac miraculis inclaruerat; Abgarumque, ut opem per Epistolas quæreret, provocaverat. Eusebii autem loquendi formula perinde ad datas Epistolas, aut ad restitutam per Thadæum Abgaro sanitatem flecti potest: *Gesta sunt autem ista quadragesimo tertio anno*: aut, ut lubet Valesio, *trecentesimo quadragesimo*. Quare quamcumque lectionem teneas, consentit planè in eo, quod expendimus, facto ratio temporum, & locorum.

IV. Accedunt jam veterum Scriptorum integram rei fidem facientium disertissima testimonia, quibus in facto aliunde minimè repugnanti enarrando credere nolle, illiberalis ingenii est. Horum chorum ducit Eusebius Cæsariensis primus Historiæ Ecclesiasticæ patens, fabularum, si quis unquam, osor accertimus; cui profectò emunctiores nares erant, quàm ut interpolatas merces à nebulonibus excipere, aut laciniosos menstruatæ pannulos historiæ suæ suere vellet. Totam ille rei gestæ seriem, mutuasque Abgari ad Christum, Christique ad Abgarum Epistolas ex Urbis Edessenæ Tabulario erutas dedit primus; easdemque ex Syriaco idiomate Græcè redditas publici juris fecit lib. 1. Historiæ Ecclesiasticæ Cap. 13., ubi sic habet: *Abgarus Rex*, (*Abgarus* commune Edessenorum Principum nomen erat, potentissimum sonans lingua Arabica.) *Qui gentibus propè Euphratem incolentibus præstantissimè, & magna cum laude præfuit; ubi esset gravi morbo, & insanabili illo quidem (quantùm in hominum facultate, & curandi vi situm erat) penè corpore labefactatus: celebreque nomen Jesu, & divinas ejus virtutes constanter ab omnibus testatas accepisset, Epistola ad eum per internuncium missa, supplex oravit, ut morbo, quo cruciabatur, penitus liberaretur. Jesus verò, licèt illi ipsius auxilium tunc imploranti minimè obsequeretur; litteras tamen separatim ad eum scriptas dare gravatus non est: quibus se unum ex suis Discipulis, qui morbo mederetur, eò missurum, ut salutem non ei solùm, sed etiam suis omnibus præstiturum, benignus promisit. Neque certè longo temporis spatio interposito ista promissa cumulatè illi perfecta sunt. Nam ubi Servator excitatus à mortuis in Cœlum ascenderat, Thomas unus ex duodecim Apostolis, Divino quodam impulsu commotus; Thadæum fratrem, qui erat in numerum septuaginta Discipulorum Christi adscriptus, prædicatorem, & Euangelistam doctrinæ Christi ad Edessam usque misit: ac per ipsum Servatoris nostri promissa exitum suum sunt planè consecuta. Quarum rerum insigne, & locuplex testimonium ex Tabulario Edessæ Civitatis id temporis à Rege* (alius ille Abgarus est) *gubernatæ depromptum habes. Nam in Tabulis publicis, quæ nedum veteres, sed recentes etiam res nuper ab Abgaro gestas continebant, hæc eadem ad hanc nostram ætatem reservata reperiuntur. Quare nihil commodius esse putavi, quàm ipsas Epistolas à veteribus illis Annalibus petitas, atque adeò ad verbum ex lingua Syriaca in Græcam conversas hoc loco citare: quæ ita se habent &c.* Tùm binas Christi, & Ab-

& Abgari Epistolas subjicit à nobis paulò ante recitatas, distinctamque depulsæ per Thadæum ægritudinis narrationem adnectit ex eodem Edessæ Tabulario descriptam.

Futilis verò quorumdam exceptio est: Eusebium Cæsariensem in aliis Historiæ suæ capitibus cespitasse; atque ita in isto quoque, quod expendimus, potuisse decipi; nimiamque, quàm per esset, Edessanæ Civitatis Tabulario fidem adjungere. Id enim si licet excipere, ad nullum unquam adstruendum Historiæ Caput Eusebii auctoritas produci poterit: unicuique enim reponere promptum erit, potuisse in singulis decipi, qui deceptus est in aliquibus. Imò nullius unquam Historici in quocumque probando Historiæ capite testimonium ferri poterit; cùm nemo omnium sit, qui non in aliquo cespitarit. Id ergo morosis Censoribus probandum incumbit, deceptum re ipsa fuisse Eusebium, in eo, de quo quærimus modò, facto recensendo, imprudenterque Edesseno Tabulario fuisse delusum. Quod de viro aliunde accuratissimo, fabularumque osore acerrimo nemo facilè in animum inducet: eo vel maximè, quòd omnes priscæ memoriæ Scriptores ea in parte suffragatores habuerit, reprehensores omninò nullos.

V. Succinit enimverò Eusebio Cæsariensi Sanctus Ephrem, Syrus ipse, imò & Edessenæ Ecclesiæ Diaconus, cui, & certa gentis suæ traditio, & Civitatis, cujus Ecclesiæ ministrabat, Tabularia perspecta erant. Is quippe eo in Opusculo, quod novissimum omnium scripsit, cujus & titulus est, *Testamentum Ephrem*, de memoratis Christi, & Abgari litteris, totoque facto loquitur in hæc verba: *Quando Rex Abgarus, qui hanc Civitatem extruxit, rogabat, ut exciperet eum, qui peregrinus in terris apparuerat, Salvatorem, inquam, universorum, & Dominum omnium Christum, dicebat:* Omnia audivi, quæ à te facta sunt, & quæcumque à reprobis, & aspernantibus te Judæis passus es: veni igitur huc, & nobiscum habita. Habeo enim mihi Civitatem hanc exiguam, quæ tibi, & mihi sufficiet. *Cujus etiam fidem admiratus Dominus, mittens eò per nuncios perpetuò Civitati illi benedixit, firmans ipsius fundamenta. Benedictioque illa inhabitans in ea permanebit, donec Sanctus è Cœlo apparebit Jesus Christus Filius Dei, & Deus ex eo.* Hæc ille, quibus Abgari ad Christum Epistolam magna ex parte transcripsit. Quod tamen de Rege Abgaro, *quòd Edessam Civitatem extruxerit*, obiter innuit; de Urbis operibus, ac munitionibus accipiendum venit, non de ipsamet Urbe, quam à Magno Seleuco Syriæ Rege conditam liquet, annis ante Christum natum ampliùs trecentis. Uti etiam quod de concessa Urbi *benedictione* subjungit; de gratia fidei per ministros Evangelicos universis Edessenis concessa intelligendum est, quam illi ad extremum usque judicium adfuturam benè precabatur Sanctissimus Pater; tametsi non illi pro voto res cesserit.

Easdem Abgari, & Christi Epistolas ab Antiquioribus absque ulla dubitatione receptas esse, testatur Darius Comes in Epistola ad Augustinum data, quæ inter Augustinianas Lovaniensis Editionis ducentesima tertia numeratur, nunc verò ducentesima trigesima. In qua earumdem argumentum recenset; & ex iis etiam argumentum petit ad persuaden-

dum

dum Augustino, ut sua ad ipsum Scripta transmittat. *Fertur*, inquit *Satrapa*, *seu Regis potiùs cujusdam Epistola Deum Dominum Christum deprecantis, cum intra Judaæ regiones adhuc versaretur, & necdum in Cœlum suum remeaverat; (quoniam is ad eum ire, ac pergere per ægritudinem præpediretur, & sanari aliter se non posse crederet) ad se, si dignaretur, Mundi salus, ac medicina decurreret, & ne tantæ Majestati, quam ignarus Rex provida, sed non perfecta mente conceperat, injuria fieri videretur; laudasse insuper dicitur suam Civitatem, ut pulchritudine Urbis, & Regis hospitio Deus illectus preces supplicis non dedignaretur. Adfuit Deus Regi, sanatus est, & amplificato petitionis munere, per Epistolam, non modò salutem ut supplici, sed etiam securitatem ut Regi transmisit.*

Adstipulantur Procopius lib. 2. de Bello Persico Capite 12.; Evagrius lib. 4. Historiæ Cap. 26., Nicephorus Callixtus lib. 2. Cap. 7., Theodorus Studita Epistola ad Paschalem Romanum Pontificem, Baronius in Annalibus ad annum 31.; & 43. Quin etiam Cedrenus in suo Historiarum Compendio tradit, Epistolam Jesu ad Abgarum temporibus Michaelis Paphlagonis Imperatoris, anno, scilicet, millesimo trigesimo quinto, integram adhuc extitisse, & summo honore habitam. Quæ cùm ita sint, Epistolas illas non ita liberaliter à viris eruditis contemnendas; nec restitutæ per Thadæum Abgaro sanitatis Historiam rejiciendam existimo, quibus prisci Ecclesiæ Patres, & Historiæ Ecclesiasticæ Scriptores nobilissimi suffragantur.

VI. Sed & tota res gesta, ut est ab Eusebio Cæsariensi, cæterisque memoriæ prodita, dataeque mutuò Christi, & Abgari Regis litteræ nihil præ se ferunt, quod non apprimè congruat, quod repugnet, unde in falsi suspicionem venire possint. Quod nos tertio loco spopondimus probaturos.

Quid enim est, quod in Abgari ad Christum Epistola repugnare ajunt Eruditi aliqui recentiores? An illud, quòd recitatis Christi miraculis subdit: *Quæ quidem, cum de te audiissem, de duobus hisce alterum verum esse cogitabam: Te, aut Deum esse, & è Cœli fastigio delapsum, aut Dei Filium saltem, qui ista tam stupenda edas miracula?* Quasi hæc ex viri gentilis calamo, qualis erat Abgarus, fluere non potuerint; cui nulla de Filio Dei notitia indita erat? Verùm cum Syri Judæis rerum usu, atque commercio jungerentur; Messiam Dei Filium à Judæis expectari tunc temporis inaudiverat Abgarus: quin etiam Jesum pro Filio Dei communiter habitum ex publica fama per Syriam, ut Matthæus admonet, volitante nosse potuerat: quandoquidem, & hoc ipsum vel inviti Dæmones prædicabant. Quamquàm tamen nec Abgarus, nec Judæi ad fidemque vocati Christum Dei Filium communiter vocitantes secundam Trinitatis personam eo nomine intelligerent, quibus expressa, distinctaque Trinitatis notitia necdum affulserat; sed excellentis virtutis, ac sanctitatis virum à Deo cum summa potestate ad homines missum.

Quid in Christi Rescripto minùs congruere dictitant: quòd verba incredulo Discipulo post resurrectionem subinde dicta Abgaro Regulo præmiserit, inquiens: *Beatus es, qui, cum non videris me, in me tamen credidisti?* Quòdque Abgarum non illico per sese à morbo liberarit, sed in aliud

tempus

tempus id ei beneficii à fuorum Discipulorum aliquo præstandum rejecerit? Nihil siquidem vetat, eamdem sententiam bis à Christo fuisse prolatam: scripto quidem, dum Abgaro salutem diceret; voce autem, dum incredulum Discipulum increparet. Nec minùs beneficiorum suorum arbiter erat, ac Dominus, ut ea, dum vellet, hominibus largiretur. Ut sileam, Christum ad oves, quæ perierant domus Israel à Deo specialiter missum Judæam deserere non debuisse, ut præsens Abgaro in Syria mederetur: nec salutem Edessenis adferendam fuisse, antequam reddito Cœlis Christo, baptizatoque Cornelio, Euangelium gentilibus panderetur.

Quid demum insulsè, absurdèque locutum Abgarum volunt; dum Thadæo ad salutem impartiendam tandem misso, deque ejus in Christum fide interroganti respondisse fertur: *Usque adeò credidi ei, ut & Judæos, qui eum crucifixerunt, velim trucidare, si ulla mihi adesset tanta exercitus copia, & si non Romani Regni auctoritas impediret?* Ea enim virum principem Divina consilia nescientem cogitatio facilè subit, ut illatam benefactori suo injuriam ulciscatur. Quemadmodum & Petrus ad Christi tutelam gladium exemit, imprudenter quidem, exemit tamen. Jacobus quoque, & Joannes ignem de Cœlo devocare tentarunt, ut Samaritanos Christum recipere detrectantes consumeret; cùm interim *cujus essent Spiritus*, ignorarent. Lucæ Cap. 9. v. 54.

Certè nihil horum malè congruere, repugnare nihil, nec esse re ipsa, quæ finguntur, absurda, summorum virorum, quos ante laudavimus, evincit auctoritas: qui, quo erant ingenii acumine, criterio, rectoque judicio, eas dubio procul insulsitates, ac repugnantias retexissent; nec Christum inter, & Abgarum mutuò datas Epistolas, totamque illis superstructam Historiam incircumspectè, imprudenterque recepissent.

VII. His ita semotis ambagibus, depulsisque nebulis, queis rem istam totam obvolvunt plerique Critici recentiores; nullis incommodis est occurrendum, quæ ex hac nostra sententia nascuntur, ac plus æquo ab æmulis exaggerantur.

Si Christi, inquiunt illi, ad Abgarum data Epistola genuina est, Scripturæ Canonicæ pars, eaque potissima reputanda erit, ipsis Sacrorum Euangeliorum libris longè dignior: at tantum abest, ut eum honoris gradum in Ecclesiis habuerit aliquando; ut contrà potiùs, inter Scripturas Apocryphas à Concilio Romano sub Gelasio primo Romano Pontifice rejecta sit. Consecutionem hanc, virorum eruditorum bona pace, rejicio. Non illicò enim in Sacrarum Scripturarum Canonem scriptio aliqua referenda venit, ubi, vel à Christo, vel ab Apostolis prodiisse perhibetur, nisi Sacræ Traditionis ope ad nos usque derivarit. Cùm itaque humana dumtaxat sorte ex publico Edessæ Tabulario, non ex Sacro Apostolicæ Traditionis ærario Epistola Jesu ad Abgarum ad nostra usque tempora propagata sit; in Sacrum Divinarum Scripturarum Canonem referri jure non potuit. Hanc etenim referendarum in Sacrarum Canonem Scripturarum legem ponit S. Augustinus lib. 28. contra Faustum Manichæum Cap. 4. *Ut ab Apostolis per succedentes sibimet Episcopos usque ad*

 præsentia

præsentia tempora dilatentur . . . . Adeò ut, *si aliquæ Christi litteræ proferrentur considerandum esset, à quibus proferrentur*. Quod etiam exemplo libri Enoch confirmat Sanctissimus Doctor lib. 15. de Civitate Dei Cap. 23.; quem licèt in dubium revocari non posse putet ob S. Judæ Apostoli testimonium; non ideò tamen ab Hebræis in Sacrorum veteri Testamenti librorum Codicem relatum existimat, quòd ad Synagogam Divina, constanti, atque imperturbata Majorum traditione minimè pervenerit. Idem de Epistola Jesu ad Abgarum quidni dicamus? Et quidem, numquid non eam à Sacro Canone procul abesse noverant tot illi à nobis sæpiùs appellati Ecclesiastici Tractatores, qui eam nihilosecius ut certam, indubitatamque receperunt? Fieri itaque potuisse censuerunt, ut & scriptio aliqua Jesu Christi esse constaret, nec tamen haberetur in Canone: si nimirum veritas ejus, & autentia humana dumtaxat auctoritate niteretur. Atque hoc tantùm sensu apocrypham illam Gelasius I. in Concilio Romano pronunciavit: hoc est, non agiographam, & Sacri Canonis partem: ut eruditè notavit Cardinalis Baronius ad annum Christi 31.: falsam tamen, spuriam, Christoque suppositam minimè dixit; quam Veterum Patrum, Scriptorumque Ecclesiasticorùm auctoritas certam facit, ac minimè dubiam.

VIII. Reponunt morosi Censores, D. Augustinum lib. I. de consensu Euangelistarum Cap. 7., & Doctorem Angelicum 3. par. quæst. 42. art. 4. certò statuere, Christum nihil scripsisse. Quin etiam subjungunt: D. Hieronymum in Cathalogum Scriptorum Ecclesiasticorum dubio procul Abgarum fuisse relaturum, si ejus ad Christum datam Epistolam agnovisset. Verùm quis non videat, Augustinum, ac deinceps Doctorem Angelicum de Scriptionibus Christi paulò fusioribus esse locutos, quibus sua ipsius gesta, Doctrinamque complexus esset: cujusmodi nullas ab ipso exaratas fuisse, ultrò citroque concedimus. Quid id verò commune habet cum quatuor linearum Epistola, qua missurum se Discipulum dumtaxat monet, qui sanitatem Abgaro laboranti restituat? Illud unum Augustini institutum esse profectò fatebitur, qui laudatum locum attentè perlegerit. Eos enim exagitat Sanctissimus Doctor, qui Euangeliorum Scriptoribus fidem adjungere detrectabant; Christo tamen se lubentissimè credituros, inquiebant, si de se ipso scripsisset. Quæ sanè perbrevem quatuor linearum Epistolam, nihil de miraculis ejus, nihil de Doctrina narrantem, nulla ratione contingunt. Jam verò, quis Hieronymum ita in admittendis Scriptoribus Ecclesiasticis facilem putet, ut pro scripta duodecim circiter linearum Epistola Abgarum in eum numerum, ordinemque referret? Quidni potiùs, si titulorum illorum, ac laudum adeò largus erat, Tiberium, Adrianum, Marcum Aurelium, Galienum inter Scriptores Ecclesiasticos æquiori jure reposuisset, quorum Epistolas, & fusiores, & Ecclesiæ Catholicæ longè utiliores, aut excripsit ex integro, aut indicavit Eusebius lib. 4. Hist. Ecclesiasticæ Cap. 9., & 13., & lib. 5. Cap. 5.?

Eccur ergo, subjungunt aliqui, si hæc Abgari ad Christum Epistola veritate nitebatur, non eam Ecclesiæ Patres Arianis objecere, qua nihil ad Chri-

ad Christi Divinitatem adstruendam post Sacras Litteras efficacius esse poterat? Cur non objecerint, divinare nostra non interest: infinita quippe primis Ecclesiæ sæculis, vel facta, vel omissa esse constat, quorum rationes rimari difficilè foret. Id tamen omninò certum, non ideò à proferenda adversùs Arianos Abgari Regis Epistola Patres veteres abstinuisse, quòd eam supposititiam arbitrarentur: cùm ad eam Arianis objiciendam satis, superque fuisset, quòd ab Eusebio viro medullitus Ariano, numerosissimæque factionis Antesignano agnosceretur. Sic enim ex ea momentum, quod ad hominem Schola vocitat, petere potuissent.

IX. De reliquo, dum binas Christi, & Abgari litteras, totamque restitutæ per Thadæum Regulo sanitatis narrationem ab Eusebio ex Edessenæ Civitatis Tabulario petitas defendimus, propugnamus; non perinde reliquas Narrationis hujus appendices tueri nobis est animus; quas aliqui forte posterioris ævi Scriptores de suo addiderunt, nimiaque, quàm par erat, credulitate commenti sunt: ut Edessam urbem Christi promisso inexpugnabilem esse factam: Christumque expressam linteo imaginem suam ad Abgarum illius cupidissimum transmisisse. Quorum primum falsissimum esse probavit eventus; cum & olim sub Trajano Edessa capta, igneque succensa sit, ac modò sub Turcarum tyrannide gemat: alterum nulla Veterum auctoritate nititur; sed à Græcis fabularum avidissimis media ætate confictum est; ab Evagrio, scilicet, lib. 4. Histor. Cap. 26., & Joanne Damasceno lib. 4. de fide Cap. 17., quibus, secutis inde temporibus, adstipulatus est Nicephorus Callixtus, qui & fabellam novis pigmentis obduxit lib. 2. Hist. Cap. 7. *Postquam Abgarus*, inquit ille, *scripto suo persuadere Christo non potuit, quod voluisset*, (ut nimirùm Edessam veniret) *desperato Jesu propter responsum acceptum adventu, quid caperet consilii incertus, eo tamen, quo in Christum tenebatur, desiderio perculsus Pictorem eximium ad eum misit; eique, ut diligentèr, & accuratè faciem eius in pictura effingeret, imaginemque pro desiderio illò sibi afferret, imperavit. Et ille quidem venit, atque in loco sublimiore stans pingere Christi vultum, ut decebat, conabatur. Quùm verò cæptum opus non succederet: (Divinus quippe splendor, & gratia in vultu ejus coruscans impedimento erat) re ea cognita, Salvator textum linteum petit, in eoque priùs loto faciem suam exprimit, & ad Abgarum mittit.* Quibus næniis, ac fabellis Eusebii Cæsariensis, & S. Ephrem Edessenæ Ecclesiæ Diaconi silentium opponimus. Qui, cùm totam illam Abgari Christo scribentis, & supplicantis historiam ex Edessenæ Urbis Tabulario accuratè descripserint, nihil de misso Pictore, nihil de suscepta prodigiali illa Servatoris imagine memoriæ tradiderunt: rem utique tanti momenti silentio minimè prætermissuri, si aliquam illius notitiam ex publicis Edessæ tabulis habuissent.

Haud me fugit, transmissæ hujus à Christo Domino ad Abgarum prodigialis imaginis mentionem fieri actione quinta septimæ Synodi OEcumenicæ. Sed nec illud ignotum, falsa, & apocrypha documenta non pauca septimæ Synodi Actis fuisse inserta pro tuenda sacrarum Imaginum causa, quæ spongiâ Eruditorum omnium judicio egeant.

EXERCITATIO XLVII.

De humana oris, corporisque forma Christi Domini, ejusque Virginis Matris.

I. Cùm in id unum intenti fuerint Sacrorum Evangeliorum Scriptores, ut ingentem Christi animi, virtutumque imaginem scriptis exprimerent, eamdemque mentibus nostris altiùs insererent: nihil planè de oris ipsius, corporisque forma posteris reliquerunt. Hinc orta multis, postrema ætate, fingendi licentia, qui tanquam Christum attentè, ac de proximo fixis oculis intuiti fuissent, singula oris lineamenta, membrorumque compositionem integram calamo reddiderunt. Liberior in his, audaciorque Nicephorus Callixtus, qui uti sæculo quartodecimo Historiam scripsit, ita nullam ea de re certam notitiam habere potuit, ut hanc nobis Christi effigiem adumbraret, lib. 1. Cap. 40. *Egregio is, vividoque vultu fuit. Corporis statura ad palmos prorsus septem. Cæsariem habuit subflavam, & non admodum densam, leviter quodammodo ad crispos declinantem. Supercilia nigra, non perinde inflexa. Ex oculis subflavescentibus mirifica prominebat gratia: acres ii erant, & nasus longior. Barbæ capillus flavus, nec admodùm demissus. Capitis porrò capillos tulit prolixiores: novacula enim in caput ejus non ascendit; neque manus aliqua hominis, præterquam Matris, in tenera dumtaxat ætate ejus. Collum fuit sensim declive, ita ut non arduo, & extento nimirùm corporis statu esset. Porrò tritici referens colorem, non rotundam, aut acutam habuit faciem; sed qualis Matris ejus erat, paulùm deorsum versùs vergentem, ac modicè rubicundam: gravitatem, atque prudentiam cum lenitate conjunctam, placabilitatemque iracundiæ expertem præ se ferentem. Persimilis denique per omnia fuit Divinæ, & immaculatæ suæ Matri.* Ita Callixtus de Christi Domini forma.

Id ille quidem à Veteribus acceptum initio monet: nullos tamen ex nomine appellat, nec appellare verè potest: cum nulli unquam tam accurati, tamque diligentes Christi delineatores tota retrò antiquitate inventi sint. Quæ enim à Leziandro lib. 12. *Hist. Universalis* recitatur, Lentuli nescio cujus, ad Senatum Romanum Epistola, qua Christi forma perinde accuratè describitur, non modò spuria est, & apocrypha, sed & omnium eruditorum sibilis, & cachinnis excipitur. Ut sileam, haud ita priori adsimilem esse, quæ à pseudo-Lentulo delineatur Christi imago, ut conferenti patebit. Sic etenim habet insulsus Epistolæ consarcinator: *Apparuit temporibus istis, & adhuc est homo magnæ virtutis, nominatus Iesus Christus; qui dicitur à gentibus Propheta virtutis; quem ejus Discipuli vocant Filium Dei: suscitans mortuos, & sanans omnes langores. Homo quidem staturæ proceræ, & mediocris spectabilis, vultum habens venerabilem, quem intuentes possint diligere, & formidare: capillos habens coloris nucis avellanæ præmaturæ, & planos ferè usque ad aures; ab auribus verò cincinnos, crispos, aliquantulùm*

cæruliores,

ceruliores, & fulgentiores, ab humeris ventilantes. Discrimen habens in medio capitis, iuxta morem Nazareorum: frontem planam, & serenissimam, cum facie sinè ruga, & macula aliqua, quam rubor moderatus venustat. Nasi, & oris nulla est reprehensio. Barbam habens copiosam, & impuberem, capillis concolorem, non longam, sed in medio bifulcatam. Aspectum habens simplicem, & maturum; oculis glaucis, variis, & claris existentibus. In admonitione blandus, & amabilis, hilaris servata gravitate, qui numquam visus est ridere, flere autem sæpissimè. In statura corporis propagatus, rectus, manus habens, & brachia visu delectabilia. In colloquio gravis, rarus, & modestus, speciosus inter filios hominum.

II. In hunc sanè modum postremæ ætatis scriptores, quam finxerunt animo effigiem Christi Domini, hanc scriptis quoque reliquerunt. Sed quid quæso Ecclesiæ Patres priorum sæculorum, qui cùm propiores Christo vixerint, quæ vera oris illius, quæ corporis forma fuerit, ex prima Traditione rescire facilè potuerunt? Longè illi aliter statuunt. Ac de distincta quidem, & individua, ut ita loquar, Christi Domini forma, ea D. Augustino sententia stetit lib. 8. de Trin. Cap. 4., & 5., hanc, uti & Deiparæ Virginis, ac D. Pauli, incertam, ignotamque omninò esse, quam mente quidem concipimus, dum illorum, vel gesta, vel dicta recolimus, num tamen conceptus respondeat Archetypo, ignoramus. (unde falsam jam, fictamque pro arbitrio comperimus, quæ à Pseudo-Lentulo, ac Nicephoro adumbrata est Servatoris imago.) *Ipsius Dominicæ Carnis facies*, inquit Sanctissimus Doctor, *innumerabilium cogitationum diversitate variatur, & fingitur: quæ tamen una erat, quæcumque erat. Neque enim in fide nostra, quam de Domino Jesu Christo habemus, illud salutare est, quod sibi animus fingit, longè fortasse aliter, quàm se res habeat: sed illud, quod secundùm speciem de homine cogitamus . . . . . Neque novimus faciem Virginis Mariæ, ex qua ille mirabiliter natus est . . . . . Idcirco utrùm illa facies Mariæ fuerit, quæ occurrit animo, cum ista loquimur, aut recordamur, omninò non novimus . . . . An ea quoque facie fuerit Paulus, qua nobis occurrit de illo cogitantibus, & hoc penitùs ignoramus.*

III. Sed etsi quæ distinctè Christo Domino facies, quæ forma fuerit, ignoretur; generali tamen notitia id ex Veterum Traditione compertum est, fuisse illum specie non excellentèr liberali, vultuque non insigniter venusto, egregio, & eleganti, qualem & vulgus existimat, & de more Pictores effingunt: ut vel hoc pacto fallacem, & vanam esse corporis pulchritudinem demonstraret; quemadmodum & dives esse noluit, ut divitiarum contemptum suo nos doceret exemplo. Quæ etenim excellentem supra mortales omnes Christi Domino formam, pulchritudinem, elegantiam commendant Scripturarum oracula; ac illud maximè Psalmi 44. *Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis . . . . Specie tua, & pulchritudine tua intende, prosperè procede, & regna*; ad Divinitatem veriùs, quàm ad humanitatem retulerunt Ecclesiæ Patres: aut certè non corporis, sed animæ pulchritudinem intelligi voluerunt; eò majorem, augustioremque, quòd nihil illi adesset externi adjumenti ad venustatem.

S. Basilius in hunc ipsum Psalmum 44. *Speciosum forma Dominum appellat*, *ubi*

ubi in ejus Divinitatem animum intendit. Et in Cap. 53. Isajæ. *Non in convenientia, & apta figura, neque in bonitate coloris, qui in corpore cum quadam jucunditate efflorescit; sed in Divina natura, quæ propriè dicta est pulchritudo, mente sola, atque eumprimis purgata, agnoscitur, ut Psalmus habet, Specie tua, &c.*

S. Cyrillus Alexandrinus in hoc idem Isajæ Caput 53. *Quod ad Divinam summamque excellentiam, & splendidissimum decorem naturæ, quæ supra omnia est, dictus est speciosus forma præ filiis hominum . . . . . Nemo autem dubitare potest, quin intelligi debeat ea pulchritudo, quæ in gloria naturaque est, & supremæ Divinitatis. Neque enim quisquam corporis gloriationes Christo tribuerit, neque in ejus gloria partem numeraverit.*

Theodoretus in Psal. 44. *Psalmus iste Christi pulchritudinem vocat, non corporis, sed virtutis, & totius justitiæ; quæ non admisit labem peccati, sed fuit omnis maculæ expers.*

S. Irenæus lib. 4. adversùs hæreses Cap. 66. *Hæc significant eam, quæ est in Regno speciem ejus, & decorem, & exultationem supercoruscantem, & supereminentem omnibus, qui regenerantur ab ipso, ut qui audiunt concupiscerent ibi inveniri, placentia facientes Deo.*

S. Isidorus Pelusiota lib. 3. Epist. 130. *Speciosum præ filiis hominum dixit, ob Divinam quamdam virtutem humanæ naturæ susceptæ, atque à culpa, & peccato immunis.*

D. Augustinus in Psal. 43. *Quis non habebat speciem neque decorem? Is, de quo etiam dicitur, speciosus forma præ filiis hominum. Ut homo non habebat speciem, neque decorem; sed speciosus forma est, eò quòd est præ filiis hominum.* In Psalmum 103. *Ecce pulcher ille, & speciosus forma præ filiis hominum, quia justissimus est præ filiis hominum.* In Psalmum 118. *Christus Ecclesiæ sponsus est, non carne, sed virtute formosus.* Tract. 9. in Epistolam 1. Joannis. *Quomodo invenimus pulchrum Jesum? Speciosus forma præ filiis hominum; quia in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Quia verò carnem suscepit, quasi fœditatem tuam suscepit, id est, mortalitatem tuam; ut aptaret se sibi, & congrueret tibi, & excitaret te ad amandam intus pulchritudinem. Unde ergo invenimus, quòd fœdus, & deformis Jesus, sicut invenimus, quia pulcher, & speciosus forma præ filiis hominum? Isaiam interroga: Et vidimus eum, & non habebat speciem, neque decorem. Illæ sunt duæ tibiæ, quasi diversè sonantes; sed unus spiritus ambas inflat.* Quibus paria omninò habet Sermone 13. de Tempore, & Serm. 50. de verbis Domini.

Cassiodorus propiùs ad rem nostram accedens, in Psalmum 44. hanc sibi quæstionem solvendam proponit: *Cùm in Isaia legatur, Vidimus eum, & non habebat speciem, neque decorem, sed species vultus ejus sinè honore, abjecta præ omnibus hominibus: quæri potest, cur hic super genus hominum pulcher describatur?* Cui è vestigio respondet, Christum speciosissimum esse dictum, *Non quia forma ejus decore lactei coloris eluxit, aut flavo crine lampavit, aut insigni statura præeminuit; sed veraciter humano genere pulchrior fuit, quia peccata non habuit. Illud enim rectè speciosum dicitur, quod gratia mundissimæ puritatis ornatur.*

D. Thomas in Psalmum 44. *Pulchritudinem Christi habuit, secundùm quod competebat ad statum, & reverentiam suæ conditionis. Non est ergo intelligendum, quòd Christus habuerit capillos flavos, vel fuerit rubeus; quia hoc non decuit eum.* Et in

Caput

Caput 53. Isaiæ, *Christo non erat aspectus magnificus, secundùm quod dicitur, quòd species Priami digna est imperio.*

Ita veteres, ita Patres, de eleganti Christi Domini specie, ac pulchritudine à Davide magnoperè celebrata. Nec pro arbitrio ficta illorum interpretatio est, sed ad certam Regii Vatis mentem, atque sententiam exacta. Cùm enim speciosæ Christi Domini formæ merito factum dicat, ut æternis à Deo Patre benedictionibus cumularetur in Cœlis; eumdemque precetur supplex, ut eleganti illa specie, ac pulchritudine sua, arcum intendat, procedat prosperè, gloriosè regnet: *Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis: propterea benedixit te Deus in æternum . . . . . Specie tua, & pulchritudine tua, intende, prosperè procede, & regna*: quis ita desipiat, ut de externa oris, & corporis forma, Regium Vatem locutum putet, quasi ob egregiam oris, & corporis pulchritudinem, fuerit Christus benedictus à Patre: idemque humanæ salutis hostes subegerit, æternumque Regnum sibi, nobisque obtinuerit, externæ illius speciei, & corporalis pulchritudinis merito? Addo, Christum non modo insigniter venustum, & elegantem fore, si de externa vultus specie Davidis dictum exciperetur; sed Helena quoque, Atalanta, Ariadne, Hyla, Narcisso, Paride, aliove quocumque mortali ex facie pulchriorem: cùm speciosus forma *præ filiis hominum*, asseratur. Quod certè illius ministerio, officioque congruisse, nemo dixerit prudens.

IV. Neque laudatis paulò antea Patribus repugnare censendi sunt D. Hieronymus, & D. Chrysostomus: ille quidem Epist. 140. ad Principiam Virginem, inquiens: *Nisi habuisset in vultu quiddam oculisque sydereum; numquam eum statim secuti fuissent Apostoli, nec qui ad comprehendendum eum venerant, corruissent*. Et in Cap. 9. Matthæi: *Fulgor ipse, & majestas Divinitatis occulta, quæ etiam in humana facie relucebat, ex primo ad se videntes trahere poterat aspectu*. Et in Caput 21. *Igneum quiddam, atque sidereum radiabat ex oculis ejus: & Divinitatis majestas relucebat ex facie*. Iste verò Homil. 27. in Matthæum: *Non enim miraculis dumtaxat faciens admirabilis erat; sed etiam cum simpliciter aspiceretur, ingenti abundabat gratia*. Fulgor enim ille, majestas illa, & gratia Divinitatis occultæ, quæ in Christi facie reluxisse dicuntur, dum Matthæum, cæterosque Apostolos sola ad se voce pertraxit, militesque cum fustibus, & armis contra se missos, verbo uno in terram præcipites dedit; nihil cum nativa oris pulchritudine, vultusque elegantia, de qua nobis hìc quæstio est, commune habent. Aliàs Apostoli Christi corporis elegantia, vultusque venustate, ad ejus clientelam, & fidem pertracti dicendi essent: quod absit à nobis, ut effutiamus. Sed Divinæ quædam illecebræ sunt, prodigialibus, in humana etiam facie, signis relucentes: (quandoquidem *fulgor, & Majestas est Divinitatis occultæ*) quales profectò illæ fuerunt, quibus Petrum, conjectis in illum oculis, traxit ad pœnitentiam, quo tempore nemo est, qui Christi faciem totumque corpus vulneribus, injuriis, vibicibus deformatum non sponte fateatur. Neque enim externæ pulchritudinis, ac venustatis esse potuit, quòd Apostolos in sui disciplinam traduxerit; Petrum conjectis in illum

illum oculis ad pœnitentiam flexerit; armatam cohortem straverit humi; Mercatores sedibus suis, ac tabernis expulerit: sed potestatis, auctoritatisque fuit, patratis antea miraculis, benè partæ, optimæque opinionis, quam de illius moribus, atque doctrina haberent universi. Quibus vires addebant motus, incessus, corporis moderatio digna Deo; quæ gravitatem teneret identidem atque ex intervallo, & Majestatem cum vellet, ac numen exprimeret. Mentem ipse suam aperit Hieronymus, cùm laudata Epist. 140. *Pulchritudinem virtutum* appellans, *in sacro, & venerando corpore*: tum in Commentariis in Cap. 53. Isajæ, Christum *inclytum & Decorum aspectu* dictitans, *quando ad passionem ejus terra contremuit, saxa dirupta sunt, & fugiente Sole, æternam noctem elementa timuerunt*. Quo certè tempore, nullus Dominico corpori injuriis, ac vulneribus deformato externus decor erat, nulla venustas; virtus tamen eximia, summaque potestas Divinitatis occultæ, quæ naturam ipsam totam penè subverteret, in Judaici sceleris execrationem.

Si quis tamen ingentem illam Dominici vultus gratiam, *cum simpliciter aspiceretur*, emicantem à Chrysostomo celebratam loco laudato, oris elegantiam, vultusque venustatem, & pulchritudinem accipere velit: (quod tamen nusquam adducar, ut credam) non nativam, congenitam, naturalem appellabo; sed adventitiam, fugacem, & transitoriam, qualis Stephani Proto-Martyri fuit; dum *intuentes in eum omnes, qui sedebant in Concilio, viderunt faciem ejus, tanquam faciem Angeli*. Actor. 6. v. 15. Aliàs si eadem semper Dominico vultui gratia illa fuit, ut simpliciter aspicientes raperet, devinciret; si constans illa, perpetuaque fuit animorum conciliatrix venustas, & elegentia; quo tandem pacto, & capi à militibus, & morte affici à torroribus potuit? Quare nihil reliquis Patribus adversum de Christi Domini pulchritudine Chrysostomus, & Hieronymus docuerunt.

V. Absit tamen, ut qui Christum specie non excellenter liberali, vultusque non insigniter venusto, egregio, & eleganti fuisse dicimus; turpi, atque deformi fuisse, propterea contendamus. Quin potiùs Theologos nonnullos in illud extremum abeuntes ægrè ferimus, Isajæ oraculo deludi perperam intellecto. Quod enim ille de Christo habet Cap. 53. v. 2. *Non est species ei, neque decor: & vidimus eum, & non erat aspectus, & desideravimus eum: despectum, & novissimum virorum; virum dolorum, & scientem infirmitatem: & quasi absconditus vultus ejus, & despectus: unde nec reputavimus eum*. Seu ut habent septuaginta Interpretes: *Non est species ei, neque gloria: & vidimus eum, & non habebat speciem, neque decorem; sed species ejus inhonorata, & deficiens præ filiis hominum. Homo in plaga, & sciens infirmitatem; quia adversa est species ejus, despecta, & non reputata*. Id, inquam, non universè de nativa oris specie, constantique corporis habitudine ab Isaja dictum est: sed de extremæ illius passionis tempore commodiùs intelligitur; dum mille Judæorum injuriis deformatum Christi Domini corpus, vix hominis speciem referebat: quod plerique Patrum sapientissimè monent. S. Justinus Martyr Apolog. 2. ad Antonium Imper., & in Dialogo cum Tryphone Judæo, S. Cyprianus lib. 2. Testim. contra Judæos, S. Cyrillus

Alexan-

Alexandrinus in Cap. 53. Isaiæ, S. Hieronymus ibidem, & Epist. 140. ad Principiam Virginem, S. Joannes Chrysost. Homil. 28. in Matthæum, S. Augustinus Tract. 9. in Epist. 1. Joannis, Serm. 27. de Verbis Apostoli Cap. 6., & Homil. 36. inter quinquaginta, Theodoretus in Psal. 44. Vigilius Tapsensis lib. 2. contra Eutychetem, D. Bernardus Sermone 26. in Cantica.

Nonnulli etiam Prophetam, non sua, sed impiorum lingua locutum interpretantur: quorum videlicet probra, convicia in Christum de Cruce pendulum jacta prophetice prænunciavit. Ut S. Thomas ibidem, & Pseudo-Hieronymus in Psal. 44. Alii de humanitate dictum existimant, non se ipsa spectata, sed ad Divinitatem, à qua fuit assumpta, collata: cujus certè comparatione deformis, & turpis habenda est, tantoque honore prorsus indigna. Ut S. Cyrillus Alexandrinus in Cap. 53. Isaiæ, Procopius ad eumdem locum, S. Augustinus Tract. 9. in Epist. 1. Joannis, S. Bernardus Sermone 28. in Cantica. Alii demum de humanitate interpretantur, non pro communi conditione naturæ, quam eamdem nobiscum habuit, sed pro nascendi, vivendi, moriendique ratione, quam præ cæteris hominibus humillimam, abjectissimam, acerbissimam tenuit: ut laudatus sæpiùs Hieronymus in Caput Isaiæ 52., & Chrysostomus Homil. 28. in Matth. & in Psalmum 44.

VI. Iis fermè modis, paribusque interpretationibus emolliendæ veniunt nonnullæ Patrum loquendi formulæ; qui septuaginta Interpretum Versione usi, Christi Domini formam *deficientem*, *inhonoratam præ filiis hominum*, *despectam*, *ignobilem*, *deformem*, *ingloriam*, *contemptam*, *inhonestam*, *specie omni*, *ac pulchritudine vacuam* dixere. Quo numero censendi sunt, Tertullianus lib. de Carne Christi Cap. 9. *Carnis terrenæ non mira conditio fuit. Ipsa erat, quæ cætera ejus miracula faciebat, cum dicerent: unde huic Doctrina, & signa ista? Etiam despicientium formam ejus hæc erat vox. Adeòque nec humanæ honestatis fuit corpus, nedum Cœlestis claritatis. Tacentibus apud nos quoque Prophetis de ignobili aspectu ejus, ipsæ passiones, ipsæque contumeliæ loquuntur: passiones quidem humanæ carnem, contumeliæ verò inhonestam probavere.* S. Clemens Alexandrinus lib. 3. Stromatum: *Quomodo autem, quæ est in Ecclesia, apud nos œconomia accepisset finem absque corpore: cum etiam ipse, qui est Caput Ecclesiæ, in carne quidem deformis, & specie carens transiit, docens nos respicere ad id, quod est Divina causa inaspectabile, & incorporeum.* Et lib. 6. *Jam verò Dominus non frustra voluit uti vili, & humili forma corporis: ne quis speciem laudans, & admirans pulchritudinem, absistat ab iis, quæ dicuntur; & attendens iis, quæ relinquuntur, ab iis abducatur, quæ percipit intelligentia.* Et lib. 3. Pædagogiæ Cap. 1. *Ipsum autem Dominum fuisse aspectu deformem, testatur Spiritus S. per Isaiam: Vidimus eum, & non habebat speciem, nec pulchritudinem; sed species vilis, deficiens præ hominibus.* Origenes lib. 6. contra Celsum: *Fatemur scriptum de Jesu corpore despicabili; quamvis non habeatur apertè scriptum, parvum fuisse, ac vile. Est autem locus apud Isaiam prædicentem, venturum eum non supra modum decora specie, nec excellenti pulchritudine: Non est species ei, neque decor, sed species ejus sine honore, & deficiens supra filios hominum.* S. Athanasius lib. de humana natura, non longè à fine: *Viderat eum priùs Isaias in Divina, & superexcellenti forma,*

 seden-

sedentem in solio edito, & sublimi, cum Seraphini eum glorificabant dicentes: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Sabaoth. Postea vidit eum forma servi, indutum, & in similitudinem hominis effigiatum. Ideo dicit, non habebat speciem neque pulchritudinem; quippe cujus species contemptibilis esset, & subsidens infra omnes homines. Verùm cùm uno Isaiæ nitantur oraculo, ut Christi formam deficientem, ingloriam, contemptam, inhonestam, deformem ostendant; nihil quoque, nisi quod Isaias pari loquendi formula sibi voluit, ipsi etiam voluisse putandi sunt.

Quare, rejecta Theologorum illorum de turpi, atque deformi Christi Domini specie extrema sententia; ita illum insigniter venustum, formosum, & elegantem inficiamur, ut tamen pulchritudinis mediocritatem statui suo congruentem adscriptam illi velimus: quæ nihil in partem alteram haberet insigne, ut spectantium oculos sola vel raperet, vel offenderet.

VII. Compendio confecta res esset, motæque de forma Christi lites brevi silescerent, si, quæ illius dicuntur imagines, olim aut Ære fusæ, aut coloribus pictæ etiamnum extarent; certòque constaret, easdem ad vivum fuisse expressas. Refert equidem Eusebius Cæsariensis lib. 7. Hist. Eccles. Cap. 18. æream statuam, in Christi honorem à muliere Hemorroissa Peneade fuisse erectam, ut beneficii à Servatore collati memoriam ad posteros propagaret. Addit, visas à se ejusdem pictas imagines, ad tempus usque suum religiosè servatas. Verùm erecta Peneade statua, Juliano Apostata Imperante, à Gentilibus per summam ignominiam tracta, confractaque est, ut scribit Sozomenus lib. 3. Hist. Cap. 21. Visæ autem ab Eusebio pictæ imagines ubinam extent hodie, numve ad vivum expressæ fuerint, ignoratur. Imò hac ipsa, ad quam usque servatæ fuerant, Eusebii ætate periisse videri possunt; si, quæ illius fertur nomine, ad Constantiam Licinii uxorem Epistola genuina, germanaque est. Postulanti enim Augustæ fœminæ, ut ad se Christi Servatoris imaginem mitteret, ea se importuna petitione liberat Eusebius; non posse, inquiens, fieri, quod petebat: *Quia cùm duplici natura constet Christus Dominus, Divina scilicet, & humana, neutrius imago exprimi potest: non Divinæ, quam nemo intelligentia consequitur, nedum exprimit penicillo: non humanæ, cujus mortalitas à gloria Divinitatis absorpta est.* Itane, quæso speciosa excusatione repulisset Augustam, si, quæ ab ipso visa fuerat Servatoris imago, etiam tunc extitisset? Aut enim petenti misisset, si penes se habuisset, aut certè, à quo alio haberi posset, indicasset.

Haud melior priscorum fortuna numismatum, quæ Christi Domini imaginem referebant. Horum unicum servari nunc Romæ dicitur in Altempsium cimelio; unde conjectura capi posset, severiore Christum vultu fuisse, quàm blandiore. At nec primæ antiquitatis, quæ fidem integram faciat, dicitur esse; sed interjectis inter Constantinum, & Theodosium temporibus cusum existimatur; nec liquet omninò, illud una sui parte Christum exprimere.

VIII. Jam verò, quæ Virgini Matri oris, corporisque forma fuerit, longè minùs statuere ausim, nullis suffragantibus, aut Patrum dictis, aut

aut certis veteris memoriæ documentis. Quod enim scribit Nicephorus Callixtus lib. 1. Hist. Cap. 40., fuisse illam Christo Filio, quem speciosissimum dixerat, *ex facie persimilem*, nihili pendo: cùm is quartodecimo sæculo scripserit, quo nullam per sese, ea de re, certam notitiam habere potuit. Nihilo melioris est notæ, certiorisque criterii, quod ex Epiphanio nescio quo, (non illo quidem celebri Salaminæ Cypri Episcopo; sed altero admodùm recentiori) recitat idem ille Nicephorus Callixtus lib. 2. Cap. 23., ut non modò Virginis mores, de quibus nulla hic quæstio vertitur; verùm etiam externam oris, & corporis formam nobis exhibeat: *Erat in rebus omnibus honesta, & gravis, pauca admodum, eaque necessaria loquens; ad audiendum facilis, & perquàm affabilis; honorem suum, & venerationem omnibus exhibens. Statura mediocri: quamvis sint, qui eam aliquantulum mediocrem longitudinem excessisse dicant. Decenti dicendi libertate erga homines omnes usa est, sinè risu, sinè perturbatione, & sinè iracundia maximè. Colore fuit triticum referente, capillo flavo, oculis acribus, subflavas, & tanquam oleæ colore pupillas in eis habens. Supercilia ei erant inflexa, & decenter nigra: nasus longior, labia florida, & verborum suavitate plena: facies non rotunda, & acuta, sed aliquantò longior: manus simul, & digiti longiores.* &c. Ita ex suo illo Epiphanio Nicephorus Callixtus. Augustinus autem, cui, & antiquitatis, & auctoritatis merito standum magis, incertam, ignotamque Virginis faciem disertissimè pronunciavit, lib. 8. de Trinitate Cap. 4, & 6. *Neque novimus*, inquit, *faciem Virginis Mariæ, ex qua ille mirabiliter natus est . . . . Utrum illa facies Mariæ fuerit, quæ occurrit animo, cum ista loquimur, aut recordamur, omnino non novimus.* Nemoque Patrum inventus est, qui distincta vultus ejus lineamenta descripserit.

Una eaque certissima vultus ejus dignoscendi pateret via, si quæ variis in Templis prostant, à Divo Luca Evangelista pictæ Marianæ imagines, certa, & indubitata constarent fide. At nec eas prisca novit Antiquitas, nec Lucam Evangelii Scriptorem Pictorem habuit, sed Medicum tantùm: quem pingendi arte valuisse, Christumque, ejusque Matrem *cera, & coloribus reddidisse*, primus, quòd sciam, commentus est Simeon Metaphrastes sæculo nono. Certè septima Synodus OEcumenica, Nicæna secunda, aliique tam multi Ecclesiæ Patres, qui licitum Sacrorum Imaginum usum, iisdemque debitam venerationem octavo Ecclesiæ sæculo propugnàrunt: cùm pictarum olim Imaginum exempla tam multa congesserint, ut catholico dogmati adversus Iconomachos robur adderent; pictas à Luca Evangelista Deiparæ, ipsiusque Christi imagines alto silentio prætermiserunt; non utique prætermissuri, si fortè novissent, unde tam elegans argumentum petere potuissent. Quid etiam, quòd tabellarum illarum Lucæ nomine prostantium aliquæ Virginem referunt puerulum Jesum ulnis gestantem: quo vel uno, non modò non esse Lucæ, sed posterioris longè ævi esse, apertissimè convincuntur. Eæ quippe à priorum Ecclesiæ sæculorum usu prorsus abhorrent. Nec puto, ullas hujusmodi, ante damnatam hæresim Nestorianam, effictas esse: quo primùm tempore Virgo Deipara, Jesu pueri gerula pingi cœpit; ut simplex etiam vulgus Divinam illius maternitatem ex-

 pressa

pressa sensibus imagine doceretur, & contra Nestorianam impietatem muniretur.

IX. At nihil æque vulgare illud de Luca Pictore præjudicium revincit, ac nuda, simplexque de prima illius religione, ac genere observatio; de quibus non levis apud priscos Ecclesiæ Patres contentio est. Lucam Evangelii scriptorem religione primùm, & genere Judæum aliqui volunt; atque ex septuaginta Christi Discipulis unum: nec enim alios præter Judæos in eum numerum Christus ascivit. Ita Adamantius Dialogo 1. contra Marcionem, S. Epiphanius hæresi 51. S. Gregorius Magnus libro 1. Moralium Cap. 1. Alii longè veriùs, ac certiùs, Lucam Gentilem, Antiochiæ in Syria natum, & à Paulo Apostolo ad fidem tardiùs vocatum existimant, ut Tertullianus lib. 4. contra Marcionem Cap. 2., D. Irenæus lib. 4. adversus Hæreses Cap. 10., Eusebius lib. 3. Hist. Eccles. Cap. 4., Divus Hieronymus libro de Scriptoribus Ecclesiasticis *in Luca*. Quocumque porrò res cadat, vulgaris illa de Luca Pictore opinatio convulsa est. Si enim religione primùm, & genere Judæus erat, Pictor profectò non erat; ex illorum saltem ordine, qui hominum formas, atque imagines coloribus exprimunt. Quis enim nesciat, quàm esset Judæis ars illa tunc temporis interdicta? *In Civitatem eorum*, inquit Origenes lib. 4. contra Celsum, *nullus Pictor admittitur, nullus statuarius; legibus totum hoc genus arcentibus, ne qua occasio præberetur hominibus crassis, neve animi eorum avocarentur de cultu ad res humanas per hujusmodi illecebras.* Quod idem ex Philone Judæo non obscurè colligitur, lib. *de Decalogo*, & lib. *de legatione ad Caium*; necnon ex Josepho lib. 17. Antiq. Cap. 8. Si verò (quod certius, imò certissimum puto) Gentilis origine Lucas erat, & ab Apostolo Paulo, Antiochiæ in Syria tardiùs prædicante, ad fidem Christi vocatus; qui, quæso, Christum Dominum, ejusque Virginem Matrem, quos ne viderat quidem, ad vivum pingere potuit? Sic enim illos pinxisse Lucam, plerique contendunt. Imò, si Nicephorum audiamus lib. 15. Hist. Cap. 14., vivens, ac videns, suamque ipsius effigiem exornans, atque illustrans à Luca depicta est Virgo Deipara: *Christi Matris imaginem*, inquit ille, *Divus Apostolus Lucas suis ipse manibus depinxit; illa adhuc vivente, & tabulam ipsam vidente, gratiamque adeò illi forma sua immittente.* Quæ tamen diu ante, si rectè calculum ponas, in Cœlos assumpta est.

X. Neque excipere juvat, potuisse Lucam, quo tempore gentilitatis errore tenebatur, sacras illas imagines pingere, Christo, ejusque Matre adhuc in terris agentibus. Ecquis enim sibi in animum inducat, Pictorem Ethnicum, in Syria degentem, Jerosolymis positos, quibus nec fidem adjunxerat, coloribus expressisse? Ut sileam, Simeonem Metaphrastem primum commenti assertorem istud insuper addere: non modò Lucam ad fidem jam fuisse conversum, cum sacras illas imagines pingeret; verùm etiam ipsum pietatis, ac religionis studio fecisse opus: *ut in suis imaginibus Christus, & Deipara colerentur.* Futilis igitur exceptio illa est.

XI. Quare iis omnibus ablegatis, Lucam ex pristina professione, non

Picto-

Pictorem, sed Medicum dicimus cum Apostolo ad Colossenses 4. v. 14. quem illi titulum unicum prisca ætas attribuit. Et cum viris ævi hujus eruditis facilè suspicamur, ex nominum æquivoco ortam esse in vulgus aberrationem, celebremque Deiparæ tabellam à pio quodam, & religioso Pictore, cui fortè *Lucas* nomen erat, olim effictam cognomini Euangelistæ fuisse attributam; ex qua aliæ quoque secutis temporibus expressæ sint, quibus idem quoque nomen nova aberratione datum est. Unum enim, eumdemque pinxisse omnes, impossibile est: cùm nec eadem specie, ac forma sint, quæ circumferuntur universæ, nec eumdem referant penicillum.

XII. Inquis tamen mihi, Theodorum Lectorem, quem sexto Ecclesiæ sæculo vixisse liquet; (falluntur quippe, qui quartodecimo vixisse scripsere nuper) lib. 1. Histor. memoriæ prodidisse: *Eudoxiam ab Urbe Jerosolymitana ad Pulcheriam misisse imaginem Matris Domini, quam Lucas Apostolus depinxerat*. Sic enim ex illo narrat Nicephorus Callixtus lib. 1. *Excerptorum* è Theodoro Lectore. At fidem in Nicephoro desidero, qui excerpta illa ex deperdita dudum Theodori Lectoris Historia miserè consarcinavit, multaque de suo fidentèr adjecit. Missam fortassis ab Eudoxia ad Pulcheriam Christi Matris imaginem Theodorus scripserat: Nicephorus verò, ut ea erat opinione imbutus, illam ipsam esse imaginem addidit, quæ à Luca Apostolo depicta fuerat. Nec vana conjectatio nostra est. Nihil enim hujusmodi à Theodoro fuisse scriptum, (quandoquidem liber ille ejus intercidit) ex D. Damasceno sat benè colligitur; qui, cum varia ex eo libro fragmenta transcripserit Orat. 3. *de Imaginibus*; ab isto tamen, quod nobis obtruditur, prorsus abstinuit; non omissurus haud dubiè, si legisset, unde tam elegans pro tuendo religioso Imaginum usu argumentum petere potuisset. Addam, secumipso pugnare Nicephorum in hoc ipso referendo fragmento. Namque primo illo *Excerptorum* libro missam *ab urbe Jerosolymitana* Virginis Matris imaginem refert; quam tamen *Antiochia missam* ad Pulcheriam scribit lib. 15. Historiæ Eccles. Cap. 14.

XIII. Sed neque audiendus est Cardinalis Baronius in Annalibus ad annum 726., qui, ut Lucam Euangelii scriptorem eumdem Pictorem probet, in ipsamque ab Euxodia Dei Genitricis imaginem ab illo ipso effictam evincat; D. Joannis Damasceni suffragium ostentat in vita S. Stephani junioris: ubi D. Germanus Constantinopolitanus Antistes Leonem Isaurum Imperatorem his verbis alloquens inducitur ad sacrarum Imaginum defensionem: *Ex quo Christus in forma nostra ad nos accessit, Patres, atque Doctores, quorum summa virtus fuit, venerandarum Imaginum cultum nobis perspicuè tradiderunt. Nè longè abeam: post Christi in Cœlos ascensum mulier illa, quæ sanguinis profluvio laborabat, ubi eo sanitati restituta, ipsius imaginem, veluti acceptum beneficium referens, exculpsit: ac priùs etiam ab ipsomet Christo, ipsissima Patris Imagine, Divino linteo facies ejus impressa est; ac Toparchæ Abgaro id postulanti Edessam missa. Denuo ab Euangelista Luca picta est, quæ ab Jerosolymis quoque Virginis Dei Genitricis imago missa est. &c.* Neque enim, quod Baronius existimavit, Joannis Damasceni lucubratio illa est, sed

Simeonis Metaphrastis: qui, ut illud de Luca Pictore commentum primus effinxit, ita ea pro genio suo in Germani ore verba posuit, quæ causæ ipsi, quam apud Leonem Isaurum agebat, congruere putabantur; quod Simeoni Metaphrasti in Gestis Martyrum enarrandis familiare est. *Illud est observandum, à Metaphraste scriptas fuisse Historias de Vitis Sanctorum, multis additis ex proprio ingenio, non ut res gestæ fuerint, sed ut geri potuerunt. Addit enim Metaphrastes multa colloquia, sive Dialogos Martyrum cum Persecutoribus. &c.*, Cardinalis Bellarmini censura est, lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis in Simeone Metaphraste. Quamquàm si Joannis Damasceni lucubratio illa foret, & Lucam re ipsa Pictorem dixisset Germanus Constantinopolitanus Patriarcha; haud multò meliori titulo fabula niteretur; cùm, & recentior amborum ætas, & gentis genius fabularum feracissimus, facti antiquissimi testes minùs idoneos faciant.

Quo loco studiosos Adolescentes monitos volo, Doctorem Angelicum in 3. Sent. dist. 9. quæst. 1. art. 2. ad eam S. Stephani junioris vitam (quam veniali pro ætate sua errore, à D. Damasceno editam, perinde ac Baronius existimavit) digitum intendisse, dum scripsit: *Damascenus dicit, quòd Lucas depinxit imaginem Christi, & Beatæ Virginis*: minimè verò ad librum 4. de Fide Orthodoxa Cap. 17., uti incautus adnotator observavit in margine. Nihil enim secundo illo loco de Luca Pictore habet Joannes Damascenus. Absurdiùs multò Jodocus Clichtoveus Damasceni Commentator aberrat; qui à Divo Augustino lib. de Doctrina Christiana scriptum monet: *Memoriæ proditum esse, quòd Lucas Evangelista Dominum nostrum, & Sanctissimam ejus Matrem depinxerit*. Neque enim totis libris quatuor, quos de Doctrina Christiana scripsit Sanctissimus Doctor, verbum inseruit de Luca, Christum Dominum, ejusque Virginem Matrem picturæ coloribus exprimente. Nihil tamen est, quod ista miremur. Fictis enim Patrum dictis fabulas superstrui opus est, quæ certo nullo fundamento nituntur.

EXER-

EXERCITATIO XLVIII.

De Christi Transfiguratione.

I. IN explicando Dominicæ Transfigurationis Mysterio, non tam graves, ac salebrosæ controversiæ nobis dirimendæ veniunt, quàm numero multæ, ac permolestæ difficultates simpliciter explicandæ; ut rerum prodigialium inibi gestarum ratio, series, & ordo facilius innotescat. Nos pro officii nostri parte multa paucis expediemus; & quæ, in tanta hujusce Mysterii luce etiamnum subobscura videri possunt, nova, si fieri quidem id potest, Scripturarum, & Patrum infusa luce illustrabimus.

II. Transfigurationem *supra montem excelsum* factam observat Matthæus Cap. 17.; quis tamen ille fuerit, nullatenus indicat. Hinc nota opinionum discrepantia. Itinerarium Jerosolymitanum, quod & Burdigalense dictum est, Montem Oliveti, unde Christus in Cœlum ascendit, fuisse notat. Perperam prorsus, & inscitè. Mons etenim ille, non excelsus, sed humilis potiùs erat, ad passus duntaxat mille, & octoginta quatuor assurgens ab ima parte vallis Josaphat. In Judæa etiam situs erat Mons Oliveti prope Jerosolymam Orientem versùs; cum tamen antecedentibus, & consequentibus Evangelicæ Narrationis certo certius sit, Christum in Galilæa fuisse transfiguratum. Paulò tolerabiliùs ea de re sensisse videntur Franciscus Lucas, aliique nonnulli recentiores, qui Montem Libanum fuisse contendunt. Is etenim, & præcelsus, & in Galilæa situs est; imò Galilæam à Phœnicia distinguit, protenditurque ad stadia mille quingenta. Verùm quamquam sit ita, Montisque à Matthæo designati conditiones, & notæ Monti Libani non ita malè congruant; non arbitror tamen à communi opinione recedendum, quæ Christum in Monte Tabor transfiguratum existimat. Tum quòd assignatæ notæ huic longè meliùs conveniant; quippe qui, & in media Galilæa situs est inter Tribus Zabulon, Ezachar, & Nephtali; & in altitudinem stadiorum triginta assurgit; & planitiem stadiorum vinginti habet in vertice, ut notat Flavius Josephus lib. 4. de Bello Judaico Cap. 2. Tum quòd constans illa, & indubitata sit veterum Patrum sententia, S. Hieronymi Epist. 27. ad Eustochium *de epitaphio Paulæ*, S. Cyrilli Jerosolymitani Catechesi 12., S. Joannis Damasceni Serm. de Transfiguratione, Venerabilis Bedæ lib. de Locis Sanctis Cap. 17., Nicephori Callixti lib. 8. Hist. Eccles. Cap. 30.

III. Sed id leve, minorisque momenti. Illud meliori titulo scire juvat, in quo potissimùm posita fuerit ea Christi Domini Transfiguratio. Quantùm enim ad corpus attinet, Lucas factam dicit *speciem vultus ejus alteram*: Matthæus verò *resplenduisse faciem ejus sicut Sol*. Quantùm autem spectat ad vestimenta, hæc *alba*, *& refulgentia* facta scribit Lucas: Matthæus

thæus *facta alba sicut nix :* Marcus vero rem altiùs exaggerans, *facta*, inquit, *splendentia, & candida nimis velut nix, qualia fullo non potest super terram candida facere.*

Quapropter, quantùm ad Christi corpus attinet, in eo maximè Transfiguratio posita fuit, quòd nullo pacto mutata, seu vultus, seu totius corporis substantia, retentaque propria forma, atque figura internum splendorem clariorem, & augustiorem instar Solis emiserit. Sic sanè docuerunt Ecclesiæ Patres: Hieronymus in Cap. 17. Matthæi: *Ubi splendor faciei ostenditur, & candor describitur vestium, non substantia tollitur, sed gloria commutatur; cum transformatus est Dominus in eam gloriam, qua venturus est in regno suo. Transformatio splendorem addidit, faciem non subtraxit.* Tertullianus lib. de Resurrectione carnis: *Dominus in secessu montis vestimenta luce mutaverat, sed lineamenta Petro agnoscibilia servaverat.* Et Victor Antiochenus in Cap. 9. Marci, non modò hoc idem affirmat, sed & eo exemplo evincit; Beatos in resurrectione pristinam effigiem servaturos, novumque decorem, splendoremque habituros. Quibus omnibus subscribit Divus Thomas 3. par. quæst. 45. art. 1. ad 1.

Porrò tametsi splendorem illum vultui dumtaxat, ac non item toti Corpori Christi Domini adhæsisse, affirment benè multi; propterea quòd faciem solam splendentem nominarint Matthæus, & Lucas: totum nihilominùs corpus insolito illo splendore perfusum non dubitaverim, Sacrosque Euangelistas sub nomine faciei, utpote magis spectabilis, cætera membra, totumque corpus intellexisse. Id quippe Hieronymus loco citato, S. Augustinus lib. 22. de Civitate Dei Cap. 9., S. Ambrosius lib. de Symbolo Cap. 22., & S. Ephrem Sermone de Transfiguratione docuerunt.

Nec est, quòd quis nobis obtrudat, vel ipsam *Transfigurationis* vocem, & *Methamorphosis* vocabulum, quod in Textu Græco legitur, quid ampliùs significare, quàm solam externi cujuspiam splendoris accessionem: cum transfiguratio, figuræ quidem, & metamorphosis, formæ mutationem significet. Ea quippe vocabula, non eamdem Sacris in Litteris, ac in prophanis Scriptoribus, & Poetis maximè, potestatem habent. Nam 2. ad Corinthios Cap. 11. Pseudo-Apostoli dicuntur, sese *transfigurare in Apostolos Christi*, sola externi ministerii æmulatione, & Satanas perinde dicitur *transfigurare se in* Angelum lucis ob id unum, quòd quædam nonnumquam suggerat in speciem bona, ut homines fallat. Nec nos splendorem illum in Christi vultu, totoque corpore insidentem exteriùs accessisse dicimus, absit; sed ab ipsa potiùs interna Divinitate promanasse. Imò veriùs splendor ille erat ipsamet dos claritatis, quæ, sicut & reliquæ dotes corporis beati, debitæ erant corpori Christi, & animæ ejus: sed tamen, ut Christus pati posset, repressæ erant, atque cohibitæ. Ac, si licet mihi loqui, quod sentio, ea splendoris interni in Christi corpus effusio, & emanatio, qualis in transfiguratione visa est, miraculum re ipsa non fuit, sed cessatio miraculi, quo claritas illa priùs repressa continebatur. Instar tamen miraculi hominibus imperitis visa est, quia nova, illiusque causa ignorabatur.

Quantum

Quantum autem spectat ad vestimenta, quatuor illis inditas qualitates notant Euangelistæ, Matthæus, Marcus, & Lucas, ut, scilicet, alba essent, ut nix, candida, splendentia, & refulgentia. Alba, inquam, ut nix ob excellentiam alboris; atque ita candida, candor enim est albor excellens: splendentia ob lucem ex Christi facie ad illa promanante; splendor enim nil nisi refracta lux est: refulgentia demum, quòd radios instar fulguris emitterent. Quæ tamen omnia ex hac ipsa, de qua modò dicebam, corporis, & animæ claritate necessariò profluebant; ac etiam perpetuò profluxissent, nisi ad implendum redemptionis opus repressa, cohibitaque fuissent. Ut planè tota Christi Transfiguratio, non miraculum, sed cessatio miraculi dici debeat.

IV. At illud profectò ingentis miraculi loco habendum est, quod illic Moyses, & Elias præsentes adfuerint cum Christo loquentes: quorum ille ab annis circiter bis mille defunctus erat, alter ab annis ampliùs mille in locum translatus mortalibus impervium, & ignotum. Verùm etenim Moysem, & Eliam Christo adfuisse, non modò Patres universim affirmant, suadetque Euangelicus Textus, sed & ratio ipsa convincit. Cùm enim tanquam Christi testes, illiusque doctrinæ approbatores adfuerint, verè, & re ipsa adfuisse illos necesse est. Testis enim in propria persona testimonium ferre omninò debet.

Illud utut maximè venit in controversiam, quomodo illuc advenerint. Ac de Elia quidem, quem alicubi in terris cœlestem vitam degere, Fides docet, non ita viros eruditos anxios, ac dubios video. Hunc enim ex hoc ipso, quo degit loco, in Montem Thabor brevi temporis intervallo translatum ab Angelo consentiunt universi; in hunc sanè modum, quo Abacuch Propheta, & Philippus Diaconus translati leguntur Sacris in Litteris; ille quidem è Judæa in Babylonem, iste ex Gaza in Azot. Tota de Moyse, quem mortuum fuisse liquet, oritur difficultas. Nonnulli enim, quos inter numerantur, S. Augustinus lib. de cura pro mortuis gerenda Cap. 15. (ubi tamen nil certi habet,) & S. Thomas 3. par. quæst. 45. art. 3. ad 2., Moysem illic adfuisse sentiunt, quantùm ad animam tantùm, non quantùm ad proprium corpus; sed aliud ab ipso assumptum fuisse ex altera materia Divina virtute compactum: in eum sanè modum, quo Angeli in assumptis corporibus sese spectabiles præbuerunt. Cui sententiæ profectò non officit, quod in Euangelio legitur, Moysem, scilicet, & *visum*, & *locutum* esse, cum Christo transfigurato. Id enim per synecdochen dici potuit, animam Moysis sumendo pro Moyse: uti & Samuel post mortem suam locutus dicitur cum Saule, lib. 1. Reg. Cap. 28., quem tamen nemo dixerit, in proprio corpore apparuisse. Alii tamen, in quibus videntur esse S. Joannes Chrysostomus Homil. 57. in Matthæum, S. Hieronymus in Cap. 17. Matthæi, S. Augustinus ipse Tract. 124. in Joannem, & S. Joannes Damascenus Orat. de Transfiguratione, Moysem ad tempus resurrexisse volunt, illumque secundùm corpus, & animam illic præsentem adfuisse. Quam sententiam non putaverim improbabilem, tùm ob summam Sanctorum Patrum, à quibus defenditur, auctoritatem; tùm

Tt ob

ob momenta non levia, quibus communitur. 1. Quia alii quoque Ecclesiæ Patres, ut Tertullianus lib. 4. contra Marcionem, & Origenes Homil. 12. in Exodum contendunt, in Transfiguratione impletam esse Dei promissionem Moysi factam Exodi 33., dum ei Divinam faciem videre postulanti respondit Deus, *posteriora mea videbis*: significans, scilicet, ostensurum se illi humanitatem assumendam. Quæ promissio impleta profectò non esset, nisi in proprio vidisset corpore; id enim Moyses postulabat. 2. Cum Elias in proprio corpore præsens adesset, debuit & in proprio corpore adesse Moyses, ne illi hac in parte esset inferior, cui tot meritis superior erat. 3. Quia si illic sinè proprio corpore Moyses adfuisset, non omnia illic vera, non omnia solida fuissent: quæ res Dominicæ Transfigurationis gloriam magna sui parte minuisset.

Miror, proferri de more tanquam huic opinioni contrarium Auctorem Operis *de Mirabilibus Sacræ Scripturæ*, inter Apocrypha Divi Augustini Tom. 3., quasi qui lib. 3. Cap. 13. scripserit, *non corpora, vel animas Moysis, & Eliæ ibi apparuisse; sed in subjecta creatura illa corpora fuisse formata*. Quamquam enim Auctoris hujusce, qui perperam à nonnullis creditus est Augustinus, fluxa sit auctoritas, illiusque momenti; nihil tamen hujusmodi habet loco laudato: imò Cap. 10. ejusdem libri 3. in hanc ipsam, quam modò posuimus, sententiam ultrò citroque descendit: *Dum Elias*, inquit, *manens in Corpore vel ad talem conductionem venerat, quid de Moyse dicendum est? Utrum in corpore iterum ad hanc ostensionem aderat; an ex aere simulatum, sicut Samuel visus est, habitum fingebat? Et si suo corpore venit indutus, si hac vice resurrectionem suam, quæ cæteris nonnisi in novissimo est futura, complevit? De qua quæstione Auctores una, eademque sententia prolata non differenter dicunt: quòd dum Dominus in tribus Discipulis suis, & Elia, non cum imaginatis, sed veris Corporibus convenisse non dubitantur, & ipse Moyses in suo vero corpore de sepulchro resumpto videtur. Sed Dominus Jesus primogenitus mortuorum rectè creditur. Moysis iterum post hanc visionem corpus sepulturæ commendatur, ut ipsum in novissimo die, quando resurgent mortui, assumere possit.*

V. Præsentiæ hujus, tùm Moysis, tùm Eliæ miraculum non mediocriter auget, quod adjicit Lucas Cap. 9. hos, scilicet, *in majestate visos esse*. Seu quòd illis splendorem quoque suum Christus afflarit, & gloriam communicarit, quod Græcus Textus videtur innuere, *ἐν δόξῃ*: seu etiam, quòd ii cum priscis dignitatum suarum notis, atque insigniis apparuerint: Moyses, scilicet, cornuta, seu radios emittente facie Legis tabulas deferens; Elias zona pellicea renes præcinctus, ac fortè etiam flammeo curru vectus. Cujus rei non leve momentum est, quòd illos Petrus probè noverit, atque ex nomine appellaverit: qui tamen, prohibente Lege, illorum imagines, & similitudines nusquam antea viderat. Quæ Tertulliani, Origenis, Euthymii observatio est.

Cætera mitto lubens, quibus tam nobilis scena clausa est. Dum, videlicet, Petrus Moysem, & Eliam jam abeuntes observans ad Christum converso sermone ait: *Domine bonum est nos hic esse: si vis, faciamus hic tria Tabernacula, tibi unum, Moysi unum, & Eliæ unum*. Nimirum

rum id ait, ut, si fieri posset, sisteret abeuntes, beataque, qua fruebatur, delectatione diutiùs potiretur. Qua in re arguitur ignorantiæ, dicente Marco, *non enim sciebat quid diceret*: seu quòd Moysem, & Eliam æquare Christo videretur: seu quòd Christum gloriosum egere tabernaculis existimaret: seu demum quòd voluptatem, qua fruebatur, saluti hominum anteponens Christum à prædicatione, & Cruce, atque ita ab Universi redemptione avocaret.

VI. Illud maximè virum Theologum scire interest, cur Christus transfigurari voluerit? Cur ex tam multis veteris Testamenti Patriarchis, atque Prophetis geminos illos, Moysem, & Eliam gloriæ suæ consortes, ac testes elegerit? Cur ex Apostolis duodecim tres tantùm, Petrum, Joannem, & Jacobum habuerit præ cæteris spectatores? Quas ego quæstiones paucis expediam.

Peractæ Transfigurationis rationes quatuor assignant S. Basilius in Psal. 44., S. Leo, S. Cirillus Hierosolymitanus, S. Ephrem Syrus, S. Joannes Damascenus in Sermonibus de Transfiguratione, & S. Thomas 3. par. quæst. 45. art. 1. Prima est, ut tenuem saltem Divinitatis suæ radium mortalibus communicaret. 2. Ut Discipulorum animos communiret adversùs proximè futuræ passionis ignominiam, ne, scilicet, animos despondrent. 3. Ut Fideles supremæ illius gloriæ, cujus levem imaginem viderant, expectatione ad ardua quæque perferenda excitaret. 4. Ut se vivorum simul, & mortuorum Dominum, & Judicem demonstraret.

VII. Multis perinde de caussis Moysem, & Eliam gloriæ suæ consortes, ac testes ascivit, quas omnes insinuat Doctor Angelicus 3. part. quæst. 45. art. 3. ad 3. *Prima est hæc: Quia enim turbæ dicebant, eum esse Eliam, vel Jeremiam, aut unum ex Prophetis; capita Prophetarum secum duxit, ut saltem hinc appareat differentia servorum, & Domini. Secunda ratio est, quia Moyses Legem dedit, Elias pro gloria Domini æmulator fuit: unde per hoc, quòd simul cum Christo apparent, excluditur calumnia Judæorum accusantium Christum tamquam transgressorem legis, & blasphemum Dei sibi gloriam usurpantem. Tertia ratio est, ut ostendat, se habere potestatem mortis, & vitæ, & esse Judicem mortuorum, & vivorum per hoc, quòd Moysem jam mortuum, & Eliam adhuc viventem secum duxit. Quarta ratio est, quia, sicut Lucas dicit, loquebantur cum eo de excessu, quem completurus erat in Jerusalem, id est, de passione, & morte sua. Et ideò, ut super hoc Discipulorum animos confirmaret, inducit eos in medium, qui se morti exposuerunt pro Deo. Nam Moyses cum periculo mortis se obtulit Pharaoni, Elias verò Regi Achab. Quinta ratio erat, quia volebat, ut Discipuli sui æmularentur Moysis mansuetudinem, & zelum Eliæ. Sextam rationem addit Hilarius* (Can. 17. in Matthæum) *ut ostenderet, se per Legem, quam dedit Moyses, & per Prophetas, inter quos fuit Elias præcipuus, esse prædicatum.*

Ex Apostolis verò, Petrum, Joannem, & Jacobum, gloriæ suæ spectatores in Monte sancto habere voluit: seu quòd illos solos infirmitatis suæ, & agoniæ spectatores, ac testes habiturus esset in horto: seu quòd illi cæteris Apostolis eminerent; Petrus quidem excellenti in Chri-

 stum

ſtum dilectione, futuræque poteſtatis prærogativa; Joannes privilegio amoris, quo à Chriſto diligebatur propter Virginitatem ſuam, & prærogativam Euangelicæ Doctrinæ; Jacobus Martyrii inter Apoſtolos principatu. Quibus tamen interim vetitum fuit, ne quod viderant, ante Chriſti reſurrectionem propalarent: quia fidem vix, ac ne vix quidem in audientium animis inveniſſent; aut certè Chriſti Domini paſſio ab ipſomet Judaico populo impedita fuiſſet.

EXERCITATIO XLIX.

De Christo triumphatore Jerosolymam ingresso.

I. CHristi Jerosolymam triumphantis in speciem subeuntis historiam tractaturi, fabulasque, quibus & ipsa vitiata est, nudaturi, non tam difficultatum gravitate premimur, quàm varietate, ac multitudine detinemur. Etsi enim leviora videantur singula historiæ hujusce capita, quàm ut serium, accuratumque criterium postulent; ipso tamen numero habent, unde nostram diligentiam exerceant, & industriam. Ne quid ergo intactum exeat, quod enucleari, expendique à nobis postulet; per omnes triumphi partes, ab ipso, scilicet, apparatu ad clausulam ibimus, & quidquid in singulis difficultatis est, explicabimus, dissolvemus.

II. Triumphi igitur apparatum paucis his verbis exponit Matthæus Cap. 21. *Cùm appropinquassent Jerosolymis, & venissent Bethphage ad montem Oliveti, tunc Jesus misit duos Discipulos dicens eis: Ite in Castellum, quod contra vos est, & statim invenietis Asinam alligatam, & pullum cum ea; solvite, & adducite mihi: & si quis vobis aliquid dixerit, dicite, quia Dominus his opus habet: & confestim dimittet eos.* Quo loco difficultates statim quatuor, legationis hujus occasione oboriuntur; non graves illæ quidem, ac permolestæ, sed curiosæ, ac surda aure nequaquàm prætermittendæ. Quando miserit Christus? Unde miserit? Quò miserit? Quos demum Discipulos miserit pullum, & Asinam quæsituros.

Prima nullo negotio expeditur. Quinta enim ante festum Paschatis die decima, scilicet, mensis Nisan, quæ annò illo in primam hebdomadæ diem (Dominicam nobis) inciderat, misisse Christum, certissimum est. Jesus siquidem, ut apud Joannem est Cap. 12. v. 1. *Ante sex dies Pascha venit Bethaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus, quem suscitaverat: fecerunt autem ei cœnam ibi...... In crastinum autem turba multa, quæ venerat ad diem festum* (Paschatis imminentem) *cùm audisset, quia venit Jesus Jerosolymam, acceperunt ramos palmarum, & processerunt obviam ei. &c.* Ea itaque crastina dies, qua, & pullum sibi jussit adduci, & Jerosolymam triumphator ingressus est, quinta ante festum Paschatis dies erat. Neque id Mysterio vacat: ea quippe die Agnus in Paschate mactandus in domum inducebatur, Exodi 12. v. 3. *Decima die mensis hujus, tollat unusquisque agnum per familias, & domos suas...... & servabitis eum usque ad quartamdecimam diem mensis hujus: immolabitque eum universa multitudo filiorum Israel ad vesperam.* Sicut ergo tum demum mactari in Cruce voluit Christus Dominus, dum Agnus paschalis ex lege Mosaica mactabatur; ita Jerosolymam solemni ritu ingredi placuit, dum mactandus Agnus in Jerosolymæ domos inducebatur. In eo quoque Mysterium agnoscimus, quòd ea ipsa die decima mensis Nisan ingressus sit Jerosolymam, qua Josue trajecto Jordane

ne cum populo Israelis universo terram promissam ingressus est: Josue Cap. 4. v. 19.

Binæ, quæ sequuntur, quæstiones, in unicam fermè redeunt, eademque via expediuntur. Qui enim Christum ex Bethania, ubi superiori die Cœnam sumpserat, Bethaphage jam tum pervenisse re ipsa putant; ex Bethphage quoque, in Castellum, seu vicum alterum è regione positum misisse, certissimè ponunt. Atque ita profectò sentiunt, qui levi oculorum conjectu Matthæi verba simpliciter legunt: *Cum appropinquassent Jerosolymis, & venissent Bethphage, tunc Jesus misit duos Discipulos. &c.* Verùm qui Matthæum cum Luca conferunt, Christum nondum Bethphage pervenisse, sed ad illud proximè accessisse deprehendunt: *Et factum est*, inquit Lucas, Cap. 19. v. 29. *cum appropinquasset Bethphage, misit duos Discipulos suos dicens: Ite in Castellum, quod contra vos est.* Ex quo liquet, Christum relicta Bethania, ubi superiori die Cœnam sumpserat, ex viciniis Bethphage, quo pervenerat, in ipsum Bethphage Discipulos delegasse pullum, & Asinam quæsituros. Quodque apud Matthæum legitur, *& venissent Bethphage*, non aliud sonare putandum est, quàm quòd venisset propè Bethphage, seu ad vicinia Bethphage. Ex Bethania porrò per Bethphage iter erat in Jerusalem: distabatque Bethania stadiis quindecim, sive duobus propè milliariis ab Urbe; Bethphage uno dumtaxat milliario; situmque erat ad Orientem ad radices Montis Oliveti, ut in descriptione Terræ Sanctæ videre est.

Quarta, quæ superest, quæstio: Quinam à Christo Discipuli missi sint, insoluta relinquitur, nullo ad ejus solutionem suffragante Canone. Petrum quidem, & Joannem opinantur aliqui, quòd iis quinto post die ad Pascha parandum missi legantur, Lucæ Cap. 22. v. 8. At quæ consecutio illa est, ut ii quoque ad quærendum asellum missi fint, qui ad parandum Pascha fuere postmodùm delegati? Petrum, & Philippum alii malunt, non omni quidem auctoritate destituti: quippe qui D. Hilarium, Venerabilem Bedam, Auctorem Operis imperfecti in Matthæum inter Chrysostomi Opera, prævios duces habent. Sed nec tanta illorum auctoritas est, ut rem per sese dubiam certam faciat.

III. Pergit Matthæus, & impletum à Discipulis Christi mandatum narrat in hæc verba: *Euntes autem Discipuli fecerunt, sicut præceperat illis Jesus. Et adduxerunt Asinam, & pullum, & imposuerunt super eos vestimenta sua, & eum desuper sedere fecerunt.* Miror, mandati hujusce Christi Domini occasione censuisse Liranum in Cap. 21. Matth., & Petrum Comestorem in Scholastica Historia, pullum, & Asinam sub nullius dominio fuisse; sed ad pauperum usum in Castello Jerosolymis proximo fuisse exposita: puto, ne Christus aliena rapuisse censeatur. Lirani, & Comestoris aberrationem redarguit Lucas Cap. 19. v. 33. *Solventibus autem illis pullum dixerunt domini ejus ad illos: Quid facitis solventes pullum?* En itaque pulli dominos. Quibus ramen animantia rapuisse censendus non est Jesus noster: tum quòd ii consenserint statim, atque Christum iis opus habere intellexerunt: tum quòd ille supremus rerum omnium Dominus esset: tum demùm quòd finita equitatione ad heros suos remissa sint animantia; ut habet

habet Latinus Auctor Tractatuum in Matthæum apud Origenem.

Sed & majorem mihi admirationem creat Ambrosii Catharini ex directo oppositus error: qui, cùm hæc animantia domini alicujus verè fuisse pro certo ponat; Christum tamen ea mendicato, ac suppliciter accepisse commentus est. Ecquid ita? Nullum quippe in dato Christi mandato verbum est, quod mendicationem sapiat, aut supplicem petitionem. Imò jubentur missi Discipuli, animantia nullo præmonito solvere, & adducere: ac si quis superveniens obstare velit, monentur dicere, *Dominus his opus habet*: quæ certè non est supplicis deprecatio, sed jubentis imperium. Catharinum delusit, quod hic proximè sequitur Christi verbum perperam intellectum: *Dominus his opus habet: & confestim dimittet eos*: quod ille sic accepit, quasi Christus ea se animantia confestim, ut iis ad breve tempus usus fuerit, remissurum significarit: quo pacto demissionem, ac deprecationem sonare verbum hoc videretur. At Marcus Sacrorum Verborum, quæ apud Matthæum ambigua sunt, dignus interpres ea sic refert, ac repræsentat, ut non de Christo jumenta, post brevem illorum usum remissuro intelligantur; sed de ipso potiùs Jumentorum domino, qui ea, ut primùm Christi mandatum inaudivisset, dimissurus erat. Recitata enim Marcus dominorum reclamatione, *quid facitis solventes pullum?* continuò subjungit: *qui dixerunt eis, sicut præceperat illis Jesus, & dimiserunt eis*. Falsa ergo, perperamque excogitata est illa Christi Domini supplicatio ad exorandam abducendorum ad breve tempus animantium facultatem.

IV. Sed nunc quæstio difficilis urget, soline pullo insederit Christus, an pullo simul, & Asinæ; per vices, scilicet, ac pullo ante lassato, ut multis visum est Interpretibus. Et quidem pullo insedisse non est dubium: imò solius pulli, cui insederit, meminerunt, Marcus Cap. 11. v. 7. *Duxerunt pullum ad Jesum, & imponunt illi vestimenta sua, & sedit super eum*. Lucas Cap. 19. v. 35. *Jactantes vestimenta sua super pullum, imposuerunt Jesum*. Joannes Cap. 12. v. 14. *Invenit Jesus asellum, & sedit super eum*. De Asina tamen, & pullo clarè est apud Matthæum loco ante laudato. Imò super Asinam, & pullum perinde sedisse, significare videtur Zacharias Cap. 9. v. 9. cujus verba ab ipso Matthæo recitantur: *Dicite Filiæ Sion: ecce Rex tuus venit tibi mansuetus sedens super Asinam, & filium subjugalis*. Ego verò in eo pugnantium in speciem Scripturarum conflictu ad conciliationem congruentius, veriusque putaverim, si dicatur: simul quidem pullum, & Asinam ad Christum fuisse adducta; eademque simul à Discipulis palliis, extimisque vestibus tanquam stragulis ad ornatum, & pompam instructa fuisse: uni tamen pullo Christum Dominum insedisse; atque ita processisse, strata, ac phalerata Asina insequente, aut etiam ab aliquo ducta. Quod in solemnibus virorum illustrium equitationibus usuvenit: ut procedente in equo Principe viro, recentes, & integri equi ad pompam etiam deducantur. Sic sanè conciliantur singula Scripturarum Oracula, suaque singulis stat veritas integra: quin ad commentum illud à plerisque excogitatum, idemque à vero multum adhorrens confugere necesse sit, Christum nunc pullo, nunc eo lassato Asinæ insedisse. Cum

enim

enim uno dumtaxat milliario distaret Bethphage Jerosolymis, minùs profectò fit verosimile, onerarium animal placido gressu incedens in tam brevi via lassari potuisse, hacque ipsa de causa fuisse à Christo Domino commutatum. Observavit id oculatissimus Hieronymus, Christumque idcircò uni tantùm insedisse jumento censuit in suis ad Matthæum Commentariis: *Nunc stringendum est breviter, quòd secundùm litteram in parvo itineris spatio super utrumque animal sedere non quiverit. Aut enim sedit Asinæ, & pullus absque sessore fuit: aut si pullo, quod magis competit, usus est ad sedendum, Asina ducta est libera. Ergo cùm Historia, vel impossibilitatem habeat, vel turpitudinem, ad altiora transmittimur; ut Asina ista, quæ subjugalis fuit, & domita jugum legis traxerat, Synagoga intelligatur: pullus Asinæ lascivus, & liber gentium populus, quibus sederit Jesus, missis ad eos duobus Discipulis suis; uno in Circumcisionem, & altero in Gentes.*

Quod igitur Matthæus habet: *Adduxerunt Asinam, & pullum, & imposuerunt super eos vestimenta sua, & eum desuper sedere fecerunt*: sat benè veritatem habet, si binis animantibus ad sessionem statis, paratisque, alterutri Christus insederit. Hebræi enim familiaris est Synecdoche numeri: & plurali interdum utuntur, dum incertum significant individuum: ut Judicum 12. v. 7. de Jephte in Hebraico Textu legitur, *sepultus est in Civitatibus Ghilhad*, hoc est, in Civitatum aliqua. Et Jonæ Cap. 1. v. 6. *Descenderat Jonas in latera navis*, id est, in latus alterutrum. Quod autem apud Zachariam legitur Cap. 9. v. 9. *Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus sedens super Asinam, & filium subjugalis*: quamquam pari sensu posset exponi, ahuc tamen minùs urget. Hæc enim vulgati Interpretis licentia fuit: qui, cùm vocabulum Hebraicum חמור, uti & Grecum ὄνος, communis generis cerneret, *Asinam* fœminini generis vertit pro nutu, atque arbitrio; binaque nobis jumenta dedit, Asinam, scilicet, & pullum ejus: cum potiùs *Asinum* masculino genere vertere debuisset: ut per Asinum, & pullum unum animal intelligatur, quod natura sit Asinus, ætate autem pullus. Quemadmodum vertit Syrus Interpres, *Insidens in Asino, pulloque Asinæ*: & Xantes Pagninus, *Equitans super Asinum, & pullum filium Asinarum*. Imò Joannes ipse Euangelista sic vertit, ac de unico animanti Zachariæ Oraculum intellexit, dum ita verba ejus compendio retulit Cap. 12. v. 15. *Sicut scriptum est, noli timere Filia Sion, ecce Rex tuus venit sedens super pullum Asinæ*. Non est itaque, quòd quis Christum gemino animanti insedisse, pertinaciter velit: tametsi geminum adductum ad eum, stratumque inficiari nemo possit.

Nec quærendum, quorsum utrumque jumentum solvi, atque ad se adduci jussit, si uni pullo sessurus erat? Id etenim factum; tum quòd Asinarum pulli oneri ferendo nondum assueti à matre ægrè admodum divellantur, seque sinè ea duci minimè patiantur: tum ob mysticam significationem, ut ea injugis pulli, & Asinæ subjugalis solutione à Discipulis facta futura Gentilis, & Judaici populi liberatio, & ad Christum conversio præsignaretur, ut jam ex D. Hieronymo vidimus, cui & Patres omnes eo in capite suffragantur.

Porrò ea Christi vectatio in pullo generis Asinini haud ita apud Hebræos

bræos ignobilis censebatur : neque, ut apud nos assolet, adeò abjecta erant olim hujusmodi animantia, ut vilium dumtaxat capitum vectationi inservirent : sed qui erant apud eos ditissimi, ac Principes viri pullis Asinarum insidebant. Quod docent triginta filii Jair Judicis, ac Principis Hebræorum, *sedentes super triginta pullos Asinarum* : Judicum Cap. 10. v. 4., & quadraginta filii Abdon Principis quoque, ac Judicis Israelis; ejusdemque triginta nepotes *ascendentes super septuaginta pullos Asinarum*, Judicum 12. v. 14. Quia tamen quo ex tempore Judæos inter, & Ægyptios conjunctio fuit, equorum copia in Judæa cœpit esse, quæ Asinos aliquantulum depreciavit; ad honoris, & gloriæ mediocritatem ea redacta est equitatio, & ad modestiam composita. Quare ad Christi decus pertinuit maximè, ut mediocri pompa Jerosolymam ingrederetur : seque Regem quidem, non tamen terrenum ostenderet, qui Asinæ pullo, non equo generoso vectabatur.

V. Sequitur in Euangelica Matthæi narratione Triumphi choragium, & populi acclamatio : *Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via : alii autem cædebant ramos de arboribus, & sternebant in via. Turba autem, quæ præcedebant, & sequebantur, clamabant dicentes : hosanna filio David, benedictus, qui venit in nomine Domini : hosanna in altissimis.* Nescio quid nuper nonnullis Protestantibus venit in mentem; qui quod de stratis in via, dum Christus procederet, vestimentis, & arborum ramis referunt Matthæus, & Marcus, de stratis humi, projectisque in terram, & à jumento calcandis, intelligi nolunt; ne fortè equitationi impedimento essent, quæ ad ornatum, & pompam cedere videbantur : sed de vestibus, ramisque per viam stratis, atque in tabernaculorum formam aptatis, atque compositis ad morem festi Scenopegiæ. Novatorum commentum refellit, non modò communis Patrum assensus, qui stratas humi, projectasque in terram vestes, ac frondes interpretantur; verùm etiam Euangelicus Lucæ textus Cap. 19. v. 36. *Euntе autem illo, substernebant vestimenta sua in via:* Versio Matthæi Syriaca, *Multitudo turbarum sternebat pallia sua in via : alii verò cædebant ramos ex arboribus, & projiciebant in via:* Versio Persica, *Turba hominum plurima vestimenta sua straverunt, ut ille super ea transiret. Alii verò ramos ex arbore Oliva succidebant, & in via projiciebant.* Quæ omnes loquendi formulæ prostratas humi, jacentesque vestes, ac frondes apertè significant animantis Christum vehentis pede calcandas. Is portò à Judæis Christo delatus honos usque adeò equitationi impedimento non fuit, ut potiùs juverit, ut inoffenso pede pullus incederet : quia vestes dumtaxat ampliores, & expansa paludamenta strata sunt humi. Uti nec in Heroum triumphis fuit impedimento; in quibus idem observatum Plutarchus memorat, in Catone. Neque verò necesse erat, quod illi fingunt, ut tentoriola, & tabernacilla ex vestibus, & ramis instruerentur : cùm Christum in tam brevi itinere interquievisse, sedemque fixisse, non sit verosimile.

Quarum arborum rami præcisi sint ad Triumphi choragium, silent quidem Matthæus, Marcus, & Lucas; expressit tamen Joannes Cap. 12. v. 13. *palmarum ramos.* Quibus, si S. Cyrillo Jerosolymitano fides

est Catechesi 10., id demum à Domino repensum fuit, ut per tempus Jerosolymitanæ obsidionis in universali omnium arborum, plantarumque vastatione, ac etiam aliquot post sæculis superstites essent. Olivas addit Matthæi Versio Persica paulò ante laudata: addunt communiter Patres, estque verosimillimum: Cùm per montem Oliveti triumphus duceretur; ex ejus arboribus, unde illi nomen adhæsit, ramos succidisse prætereuntes, propiùs vero est. Ut sileam mysticam illarum arborum significationem Mysterio, quod tunc agebatur, maximè congruentem: cùm illius Regis triumphus ageretur, qui *pacificus* antonomasticè Sacris in litteris dictus est; imò qui pacifici personam ea præsertim in occasione sustinuit.

VI. Jam, quæ post hæc subditur, plaudentium turbarum acclamatio hebraicis verbis expressa, *Hosanna filio David .... Hosanna in altissimis*, quæ dubios, & anxios habet Interpretes de simplici, germanoque illius sensu anxiè disputantes; nullo meliori Doctore, atque Magistro intelligi potest, quàm D. Hieronymo Hebraici idiomatis peritissimo. Maximè cùm elegantem ad illius interpretationem acclamationis Damaso Romano Pontifici Epistolam dederit, numero centesimam quadragesimam quintam; cujus Synopsim in Commentarios suos retulit, ad Caput 21. Matthæi, quam hìc exscribere non pigebit: *In centesimo decimoseptimo Psalmo, qui manifestè de adventu Salvatoris scriptus est, inter cætera hoc quoque legimus*: Lapidem, quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli: à Domino factum est istud, & est mirabile in oculis no-
„ stris: hæc est dies, quam fecit Dominus, exultemus, & lætemur in
„ ea. *Statimque jungitur*: O Domine, salvum me fac: ò Domine, benè
„ prosperare: benedictus qui venit in nomine Domini: benediximus vobis de domo Domini &c. *Pro eo, quod habetur in septuaginta Interpretibus*, *ὦ κύριε σῶσον δή: idest, ò Domine salvum fac; in Hebræo legimus*: אנא יהוה הושיעה נא, *quod manifestiùs interpretatus est Symmachus dicens*: Obsecro, Domine, salvum fac, obsecro. *Nemo ergo putet, ex duobus verbis, Græco, videlicet, & Hebræo sermone esse compositum, sed totum Hebraicum; & significare, quòd adventus Christi salus Mundi sit: unde & sequitur*, Benedictus qui venit in nomine Domini. *Salvatore quoque id ipsum in Evangelio significante*: Ego veni in nomine Patris mei, & non me recepistis: alius veniet in nomine suo, & recipietis eum. *Necnon quod jungitur Osanna, id est, salus in excelsis, perspicuè ostenditur, quòd adventus Christi, non tantùm hominum salus, sed totius Mundi sit, terrena jungens Cœlestibus: ut omne genu ei flectatur, Cœlestium, terrestrium, & infernorum*. Hæc S. Hieronymus. Uno verbo, pia ad Deum supplicatio illa fuit, qua salvum sibi, prosperumque servari Regem novum precabantur: quasi dicerent, *O Domine, salva quæso: ò Domine prospera, quæso*. Quod nos acclamando pressiùs, ac simpliciùs dicimus, *Vivat Rex*.

In eam acclamationem prorupisse lactentes etiam Hebræorum pueros, & matrum mammis adhuc applicitos, facilè adducor, ut credam, non modò D. Chrysostomi, Theophylacti, Euthymii, qui id ipsum non leviter innuunt, suffragiis adductus; verùm etiam Christi Domini auctoritate

ritate permotus, qui Principes Sacerdotum, & Scribas stupore defixos, quærentesque: *Audis, quid isti dicunt?* compescuit, repressitque prolato versu Psalmi octavi; quo prænunciatam suam hanc *ex ore infantium, & lactentium* profectam laudem propter inimicos apertè professus est.

VII. Superest Triumphi clausula apud Matthæum: *Et cum introivisset Jerosolymam, commota est universa Civitas dicens: quis est hic? Populi autem dicebant: Hic est Jesus Propheta à Nazareth Galilææ. Et intravit Jesus in Templum Dei: & ejiciebat omnes vendentes, & ementes in Templo, & mensas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit.* Quo loco labitur quàm turpissimè Adricomius in descriptione Terræ Sanctæ, Christum prodigio quodam per portam auream Jerosolymam ingressum asserens: tanquam hæc solitò clausa esset, & ad Christi adventum per miraculum derepentè patuisset. Unde enim habuit Adricomius, portam auream vulgò dictam solitò clausam fuisse; cùm potiùs Jerosolymam à monte Oliveti, & Valle Josaphat subeuntibus hæc una pateret via?

Labuntur alii longè graviùs, qui Christum statim ingressum vendentes, & ementes Templo exegisse, & Nummulariorum mensas evertisse, sibi putant: quòd ita continuata narratione significare Matthæus videatur. Nec advertunt, id per figuram hyperbaton scriptum esse, inverso Historiæ ordine, studioque brevitatis, ejectionem ementium, atque vendentium cum ingressu in Templum fuisse conjunctam; ne factum altera die Christi in Templum ingressum secundò narrare cogeretur. De cætero tamen Marcus Matthæi breviator, atque Interpres duo hæc apertè distinxit; eamque Negotiatorum ejectionem nonnisi die altera factam significavit Cap. 11. v. 11. *Introivit Jerosolymam in Templum, & circumspectis omnibus, cùm jam vespera esset hora, exiit in Bethaniam cum duodecim. Et alia die, cum exiret à Bethania esuriit . . . . & veniunt Jerosolymam: & cùm introiisset in Templum, cæpit ejicere vendentes, & ementes in Templo: & mensas Nummulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit.* Ejecit porrò de Templo, hoc est, ex atrio Templi: nec enim Negotiatores interiora Templi subiisse putandi sunt. Quod alias quoque fecerat Christus Dominus sub initium Euangelici Ministerii, dum similiter propè esset Pascha Judæorum, ut est apud Joannem Cap. 20. v. 13.

Nullo autem excellentiori facinore triumphum claudere potuit, quo supremam in homines potestatem, divinamque virtutem certiùs ostenderet; Patrum quidem judicio, atque sententia. *Plerique arbitrantur, maximum esse signorum, quòd Lazarus suscitatus est: quò cæcus ex utero lumen acceperit: quòd ad Jordanem vox audita sit Patris: quòd transfiguratus in monte gloriam ostenderit triumphantis. Mihi inter omnia signa, quæ fecit, hoc videtur mirabilibus esse, quòd unus homo, & in illo tempore contemptibilis, & in tantùm vilis, ut postea crucifigeretur, Scribis, & Pharisæis contra se sævientibus, & videntibus lucra destrui sua; potuerit ad unius flagelli verbera tantam ejicere multitudinem, mensasque subvertere, & cathedras confringere, & alia facere, quæ infinitus non fecisset exercitus.* D. Hieronymi verba sunt in Cap. 21. Matth. à Ruperto Abbate exscripta lib. 3. in Joannem, non longè ab initio.

VIII. Neque illud Mysterio vacare putandum est, quòd ad Christi

triumphalem ingressum, quærentibus Jerosolymæ Civibus: *quis est hic?* populi comitatum facientes, & acclamantes reposuerint, *Hic est Jesus Propheta à Nazareth Galilaea.* Eo quippe responso, non modò ad interrogata satisfecerunt, Jesum Prophetam antonomasticè dictum profitentes à Deo promissum Moysi Deuteronomii Cap. 18. v. 18. *Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui, & ponam verba mea in ore ejus, loqueturque ad eos omnia, quæ præcepero illi;* verùm etiam invectam à Scribis, & Pharisæis traditionem, nescio quam, falsi convicerunt; quâ nihil boni à Nazareth prodire posse dictitabant: *A Nazareth potest aliquid boni esse?* Joannis 1. v. 46. nullumque à Nazareth Prophetam oriturum unquam effutiebant; Joannis 7. v. 52. *A Galilaea Propheta non surgit.* Ex quo enim Jesum hunc tot prodigiis celebrem, tot portentis illustrem à Nazareth Galilææ, ubi & conceptus, & educatus fuerat, prodiisse significabant; malignam traditionem calumniæ revincebant. Tametsi veterum Prophetarum exempla, Debboræ, scilicet, de Tribu Nephtali, Nahum Elcesεitæ, Annæ de Tribu Azer ad stultam calumniam retundendam satis essent.

EXER-

EXERCITATIO L.

De ultima Cœnæ celebratione.

I. DE ultimæ Cœnæ à Christo Domino peractæ celebratione hodierna prælectione, dum loquimur, nullus nobis est animus, eas quæstiones attingere, quæ ad Tractationem de Eucharistiæ Sacramento ea in Cœna instituto intimiùs attinent, ne falcem in messem alienam videamur immittere. Sed intra eos limites nos unicè continebimus, quos suscepta Tractatio de Mysteriis Christi inter homines conversantis nobis præscribere visa est. Ut nimirum de quatuor dumtaxat Cœnæ hujus occasione disputemus; puta de die celebrationis illius, de Commensalibus, de loco, ac de modo Cœnæ peractæ. Quibus explicatis, nihil ultra nobis reliquum erit.

II. Primam, potissimamque de die peractæ Cœnæ Quæstionem celebrem fecit Ecclesiæ Græcæ à Latina discissio. Cum enim consentiant universi, Christum ea ultima Cœna Eucharistiæ Sacramentum instituisse, ac in illo ipso pane confecisse, quem tunc cœnando in usum adhibuit; Græci, ut ritum suum, quo celebrant in fermentato, Christi Domini exemplo confirment, toto pectore, animoque contendunt, Christum mortis suæ præscium, quæ illi die ipso Paschatis inferenda erat, Paschatis celebrationem antevertisse; seu ante diem ex Lege præscriptam, Pascha Judaicum celebrasse: verbis, videlicet, freti Joannis Cap. 13. v. 1. *Ante diem festum Paschæ sciens Jesus, quia venit hora ejus, ut transeat ex hoc Mundo ad Patrem, cum dilexisset eos, qui erant in Mundo, in finem dilexit eos. Et Cœna facta &c.* Hincque colligere sibi putant, Christum non in Azimo, sed in fermentato pane celebrasse: cùm usus Azimorum à Paschate tantùm inciperet, quæ ob id ipsum *prima dies Azimorum* dicebatur.

Non est hìc animus, ut præmonui, de licito, aut illicito fermentati, aut azimi usu disputare. Dicam tamen obiter, Græcos nihil propterea confecturos, etsi, quod summo studio adstruere satagunt, ultrò illis citroque concederemus. Si etenim Christus mortis suæ præscius Paschatis celebrationem anteoccupasset, pari quoque ratione Azimorum comestionem antevertisset: cum hæc ipsa Paschalis ritus pars magna esset; nec nisi cum panibus azimis Agnus Paschalis comedendus esset. Liquet id exemplo disertissimo: si cui enim fortè fortuna contingeret, Paschatis celebrationem differre in mensem alterum, in mensem quoque alterum Azimorum comestionem differebat; ut nonnisi cum Azimis Pascha comederet. Disertissima Legis verba sunt Numerorum Cap. 9. v. 10. *Homo, qui fuerit immundus super anima, sive in via procul in gente vestra, faciet Phase Domino in mense secundo quartadecima die mensis ad vesperam: cum azimis, & lactucis agrestibus comedent illud.* Si ergo Christus vice versa Paschatis celebrationem præoccupasset, Azimorum quoque comestionem prævertisset.

Atque

Atque ita, quidquid rei fuerit, Christus in Azimo celebrasse convincitur.

III. Sed & hoc ipsum falsum omninò est, quod tanto ardore Græci contendunt: certoque certius est, Christum Dominum Paschatis celebrationem nequaquam antevertisse; sed hac ipsa die celebrasse, qua Judæi ipsimet celebrarunt, quæque ex Legis præscripto definita erat: nempe Luna 14. primi Mensis ad secundam vesperam quæ est prima vespera Lunæ 15., ut habetur Levitici Cap. 23. v. 5. & 6. *Mense primo quartadecima die mensis ad vesperam Phase Domini est: & quintadecima die mensis hujus solemnitas Azimorum Domini est: septem diebus azima comedetis*. Quod idem pariter legitur Numerorum Cap. 28. v. 16.

In hoc planè conveniunt tres Euangeliorum Scriptores, qui Christi Discipulos hac ipsa die Azimorum Pascha manducandum eidem præparasse ferunt; non diem ipsam præoccupasse. Matthæus Cap. 26. *Prima autem die Azimorum accesserunt Discipuli ad Jesum dicentes: Ubi vis paremus tibi comedere Pascha?* Marcus Cap. 14. *Primo die Azimorum, quando Pascha immolabant, dicunt ei Discipuli: Quò vis eamus, & paremus tibi, ut manduces Pascha?* Lucas Cap. 22. *Venit autem dies Azimorum, in qua necesse erat occidi Pascha, & misit Petrum, & Joannem dicens: Euntes parate nobis Pascha, ut manducemus*. Quid itaque ob verba Joannis subobscura, quæque facilè in eumdem etiam sensum flecti possunt, lucidissima, disertissimaque Matthæi, Marci, & Lucæ testimonia posthabeamus, debitumque Paschatis diem præoccupatum obtendamus? Eò vel maximè, quòd nulla Christo Domino ratio esse poset, præscriptam à Lege celebrandi Paschatis diem anteverrendi. Ponamus enim, Christum mortis suæ præscium dignovisse, non posse se Judaicum Pascha præfinito tempore celebrare; nulla ei celebrandi necessitas incumbebat: cum necdum tunc præceptum urgeret, quod ea dumtaxat statuta die obligabat. Et quidem ex Lege statutum erat, Numer. Cap. 9. v. 10. ut si quis legali aliqua immunditia impeditus, aut procul à gente sua positus mense primo Pascha celebrare non poset, celebrationem differret in mensem alterum: at nuspiam statutum erat, ut qui præscripta Paschatis die se crederet moriturum, celebrationem Paschatis anteverteret. Quanta enim dubitatione, & hæsitatione Judæorum animi æstuasent, siquod hujusmodi mandatum extitisset. Sed & ex ipso Euangelii textu perspectum est, Apostolos sponte sua Christum Dominum de celebrando hac ipsa die Paschate compellàsse: Matth. Cap. 26. *Prima die Azimorum accesserunt Discipuli ad Jesum dicentes: Ubi vis paremus tibi comedere Pascha?* antequam ullam mortis hac ipsa festa die illi inferendæ notitiam haberent: id enim inter cœnandum dumtaxat illis aperuit, fore, scilicet, ut hac ipsa nocte traderetur ad mortem. Non itaque instantis mortis occasio ad præmaturam Paschatis celebrationem adduxit.

Hùc adde, Christum unà cum Discipulis Pascha Judaicum celebrasse. Si itaque celebrationis diem antevertit ille, ii quoque cum eo anteverterunt. Ecquæ verò illis antevertendi ratio fingi potest? Neque enim ipso die Paschatis præsciebantur cum Domino morituri, qui re ipsa mortuì cum

cum illo non sunt. Si autem Christus, ut erat Legis Dominus, ita sibi faciundum existimavit, altiori ratione ductus, atque consilio; solitamque Paschatis diem præter legem, & instituta Majorum pro nutu, atque arbitrio antecepit; annon inde Judæi offensionem passi essent, & instaurandæ in illum criminationis occasionem arripuissent, cum illos res ipsa latere non posset? Quique de violatis per Discipulos ejus vel inanibus, futilibusque traditionibus sæpiùs querebantur; ut quod illotis manibus manducarent; quomodo de violato solemniter capitali mandato tacuissent? Quo jure etiam, quave audacia pater-familias, ad quem Christus Discipulos miserat, Pascha apud ipsum manducandum paraturos, cœnaculum suum ad illud die non legitima peragendum præbuisset; hancque ipsam Legis violationem apud Judæorum Principes excusasset?

Quid plura? Cùm Agnus Paschalis mactandus esset in Templo; nec comedi omninò posset, nisi sanguine ejus ad Altare à Sacerdotibus sparso, & adipe combusto: Deuter. 16. v. 5. *Non poteris immolare Phase, in qualibet urbium tuarum, sed in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi*: si Christus Paschatis comestionem antevertisset; certè, aut Agnum non immolatum comedisset, adeòque Legis Mosaicæ summam violasset; imò ne Pascha quidem comedisse putandus esset: aut Agni Paschalis immolationem ad Christi gratiam Sacerdotes anteoccupassent: quod quis credat? Summum quippe, ac publicum nefas erat, Pascha non justo tempore, & loco mactare: quo se crimine implicare voluisse Sacerdotes, ut Christo, quem summè oderant, rem gratam facerent, non est verisimile.

His adjunge unanimem Sanctorum Patrum, non modò Latinorum, sed & Græcorum assensum, Christum statuta, ac definita per Moysem die Pascha Judaicum celebrasse, firmiter asserentium: quibus primus omnium, quod sciam, refragatus est Eutymius Zigabenus Monachus duodecimo sæculo ineunte in Commentariis in Matthæum; novamque, ut Græcis Schismaticis suffragaretur, viam aperuit. Certè in ea prægravi controversia de certo celebrandi Christiani Paschatis die, quæ à secundo Christiani nominis sæculo, universam Ecclesiam per annos ampliùs trecentos exercuit; Asiaticis Luna 14. Martii unà cum Judæis celebrandum contendentibus, & Christi exemplo sententiam tuentibus: nullus Sanctorum Patrum, ac Romanorum Pontificum inventus est unquam, qui Christum Luna 14. cum Judæis re ipsa celebrasse negaverit, speciosumque illud Asiaticorum fundamentum falsi convicerit: sed aliis longè quæsitis momentis Quartodecimanos impugnarunt. Adeò, scilicet, in universa Ecclesia illud certum, indubitatumque habebatur, Christum Luna 14. ad secundam vesperam unà cùm Judæis Pascha Judaicum celebrasse. Aliàs tam expeditam diruendi præcipui Quartodecimanorum fundamenti viam minimè neglexissent.

IV. Quæ cum ita sint, recitatum suprà Joannis Euangelii dictum, *ante diem festum Paschæ*, quod potissimum novi systematis fundamentum est, ita accipere oportet; ut nihil à Matthæo, Marco, & Luca dissideat: ac ne Christus celebrationem Paschatis antevertisse existimetur.

Quod

Quod ut commode fiat, obſervare neceſſe eſt, apud Judæos olim, uti & nunc apud Chriſtianos, alios fuiſſe dies ſacros celebrandis ſolemnitatibus dedicatos; alios naturales ex naturæ lege diſtinctos: alios demùm artificiales faciendo quotidiano operi deſtinatos. Dies ſacri à veſpera ad veſperam, uti nunc in Eccleſia Catholica, ducebantur: Levitici Cap. 23. v. 32. *A veſpera ad veſperam celebrabitis ſabbatha veſtra*. Dies naturales à media nocte incipiebant, & ad aliam mediam noctem deſinebant. Dies artificiales ab aurora ad auroram. Cujuſque autem diei duplex pars diſtinguebatur; nocturna, ſcilicet, & diurna. Pars nocturna in quatuor vigilias dividebatur à ſolis occaſu ad ſolis ortum: quarum quælibet ternas horas complectebatur. Pars diurna in quatuor horas dividebatur, primam, tertiam, ſextam, & nonam: quarum quælibet horis etiam ternis coaleſcebat. Prima incipiebat ab ortu Solis, durabatque tres horas; quibus finitis, incipiebat tertia, quæ & totidem horis durabat, ſcilicet, uſque ad Meridiem. A Meridie ſexta hora inchoabatur, & tribus poſt Meridiem horis finiebatur: tum incipiebat hora nona, durabatque uſque ad veſperam, unde noctis vigiliæ ducebant exordium. Quia verò pro varia anni tempeſtate dies, nocteſque magìs, minùſve, aut arctantur, aut producuntur; idcirco Hieme vigiliarum horæ longiores erant, diurnæ arctiores: contrà verò Æſtate longiores erant horæ diurnæ, arctiores verò nocturnæ: numquam tamen numero plures, paucioreſve cenſebantur. Sic ergo, ut ad rem ipſam, de qua nunc agitur, accedamus, Chriſtus Dominus Cœnam Paſchalem egit juxta Joannem *ante diem* naturalem Paſchæ à media nocte incipientem: *ante diem* pariter artificialem Paſchæ ab aurora initium habentem: non autem ante diem ſacrum, qui à priori veſpera ducebat exordium: ſed hoc ipſo die ſacro jam inchoato, ſeu cœpta jam Azimorum die, ut alii Euangeliſtæ tres atteſtantur. En tibi ſolutum ænigma, quin novum idcircò ſyſtema comminiſci neceſſe ſit, quod cum Matthæi, Marci, & Lucæ narrationibus conciliari nulla ratione poteſt.

Ejuſdem ænigmatis ſolutionem aliam alii proferunt: qui Joannem de die ipſo ſacro ita locutum concedunt; ut tamen ea voce, quæ in Græco Textu extat, πρὸ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα, hoc eſt, *pridie Paſchatis*, primam diei ſacri Paſchatis partem intellexerit: & πρὸ τῆς ἑορτῆς poſuerit dilectus Apoſtolus, pro ἐν τῇ προεορτίῳ, quòd nimirum ita feſtum præcedit, ut tamen ſit feſti pars, videlicet, prior: quemadmodum πρόλογος pars eſt orationis, πρόδομος par domus, προάστειον pars urbis, προτείχισμα pars muri. Quare quæ in ipſo feſti exordio contigere, haud incongruè Græca phraſi eveniſſe ſunt dicta πρὸ τῆς ἑορτῆς.

V. Æqua facilitate diluitur momentum alterum, in hunc fermè modum efferri ſolitum à Græcis, ut Chriſtum Paſchatis manducationem anteoccupaſſe demonſtrent. Qua die, inquiunt illi, Chriſtus à Judæis ductus eſt in Prætorium judicandus à Pilato, atque damnandus, Agnus Paſchalis à Judæis comedendus erat: Judæi enim, ut Joannes obſervat, Cap. 18. v. 28. *non introierunt in prætorium, ut non contaminarentur, ſed ut manducarent Paſcha*: at Chriſtus veſpere præcedenti Cœnam paſchalem manduca-

ducaverat, ut ex Euangelii narratione compertum est: solitum itaque manducationis diem antevertit. Totum id, tametsi à nonnullis altiùs exaggeratum, futile est, & inane. Falsum enim est, Agnum Paschalem à Judæis edendum fuisse, qua die Christus ab eis ductus est in Prætorium; cùm potiùs ab eis vespera præcedenti comestus esset. Quod verò à Joanne observatum est, eos in Prætorium non introiisse, *ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha*; non de ipsomet Agno Paschali comedendo venit intelligendum, sed de aliis cibis Paschalibus; mactatis, scilicet, victimis de bobus, & ovibus, de quibus sermo est Cap. *16.* Deuteron. v. 2. quibus per dies septem vescebantur: qui eo perinde *Pascha* nomine vocabantur; nec nisi à Judæis omninò mundis poterant manducari. Quare veriti Judæi Christum circumducentes, ne, si in viri gentilis, atque ita prophani, domum ingrederentur, immundi fierent, esuque ciborum Paschalium prohiberentur; Jesum quidem in Prætorium Pilati submiserunt, non ipsi tamen introierunt.

Imò ex illis ipsis objectis Joannis verbis invictè prorsus ostendo, de immolatione, & manducatione Agni Paschalis sermonem illic esse non posse. De eo quippe Paschate sermo illic est, à cujus immolatione, & manducatione Judæi prohibiti fuissent, si fortè ex ingressu in Prætorium legalem immunditiam contraxissent: at ubi major Sacerdotum, ac populi pars immunditiam legalem aliquo casu contrahebat, non propterea Judæi ab immolatione, & manducatione Agni Paschalis prohibebantur; propterea quod hæc necessitatis esset, atque præcepti, deberetque definito tempore fieri: (quamquam si paucorum privatorum immunditia esset, ii Agni Paschalis immolationem, & comestionem transferrent in mensem alterum:) non itaque de immolatione, & manducatione Agni Paschalis sermo illic est; sed de manducatione aliorum ciborum immolatorum, quæ paris necessitatis non erat, neque præcepti. Liquet id totum ex Judæorum Misna, Tractatu *Temura* Cap. 2. *In totius populi Sacrificiis offerendis non attendebatur, si fortè major Sacerdotum, aut populi pars esset immunda: sed nec propter hoc omittebatur: quia hujusmodi Sacrificia determinatum tempus habebant; quo elapso, nulla ampliùs erat offerendi opportunitas.* Et Tractatu *de Paschate* Cap. 7. *Quinque species erant publicorum Sacrificiorum, quæ perinde offerebantur ab immundis, dummodò publica esset immunditia, nempe majoris partis populi, vel Sacerdotum.* Quo numero primo loco ponitur Agni Paschalis immolatio. Unde paucis interjectis additur: *Agnus Paschalis immolabatur etiam cum immunditia, modò tamen majoris partis immunditia esset. Dum enim privati pauculi immundi erant, ii Agni Paschalis immolationem in mensem alterum differebant.* Paschatis itaque nomine, quod ut manducare Judæi possent, ab ingressu in Prætorium abstinuerunt, Agnum Paschalem à Joanne fuisse intellectum, impossibile est: cùm & hunc, immundi licèt, manducare potuissent, sed utut maximè reliquas victimas toto Paschali septiduo solitas manducari.

VI. Reclamant, fateor, nec sinè stomacho, Josephus Scaliger, Ludovicus Capellus, aliique nonnulli; qui reliquas dierum illorum Victimas, quibus Judæi toto septiduo vescebantur, nusquam Sacris in litteris

Paschatis nomine appellatas fuisse contendunt; idque nominis soli Agno Paschali significando fuisse sacrum. At nauseantis stomachi fastidium solvet Cap. 16. Deuteronomii, si diligenter observetur. Ecce enim v. 2. in Vulgata nostra legitur: *Immolabis Phase* (hoc est Pascha) *Domino Deo tuo, de ovibus, & de bobus in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus*. Cui congruit Textus Syriacus: *Macta igitur Pascha Domino Deo tuo ex ovibus, & ex bobus &c.* Arabicus pariter: *Macta autem Pascha Deo Domino tuo de ovibus, & unà cum eo de bobus &c.* Chaldaica quoque Paraphrasis Onnebosi: *Immolabis Phase coram Domino Deo tuo de ovibus, & Victimam sanctificatam de bobus*. Ubi certè *Phase*, seu *Paschatis* nomen generalis appellatio est, qua & oves, & boves in solemnitate Paschali mactandi, & septiduo illo manducandi significantur. Sed etsi hunc ipsum Deuteronomii locum eo legeremus modo, quo Protestantes Hebraicæ locutionis tenaciores legere malunt, *Mactabis Pascha Domino Deo tuo, oves, & boves*; idem perinde colligeremus: Pascatis, scilicet, nomen ovibus, & bobus perinde datum, qui in ea quoque solemnitate mactabantur. In hac enim propositione *τὸ Pascha* generale veluti nomen est, cui oves, & boves ea in occasione mactandi tamquam species subjiciuntur: non aliud est Pascha, aliud oves, & boves. Uti plane dum lib. 1. Paralipomenon Cap. 29. v. 2. dicitur, *Obtulerunt holocausta die sequenti, tauros mille, arietes mille, agnos mille*; priori profectò *holocausti* nomine, tamquam generali appellatione comprehenduntur, quæ subinde peculiaribus suis nominibus designantur. Et 2. Paralip. Cap. 7. v. 5. dum dicitur, *Mactavit Salomon Rex hostias, boum, arietum centum viginti millia*; generali *hostiarum* nomine boves, & arietes tanquam subjectæ species designantur: non aliud hostiæ sunt, aliud arietes, bovesque mactati.

Confirmat hoc idem multò magis versiculus 3. ejusdem Capitis 16. Deuteronomii cum secundo conjunctus, in Textu Hebraico, Samaritano, Syriaco, ac etiam in Versione septuaginta Interpretum: *Pascha*, scilicet, nomine perinde vocari quascumque victimas, quæ Paschali septiduo à Judæis comedebantur. Sic enim Textus Hebraicus adamussim: *Sanctificabis Pascha Domino Deo tuo, ovem, & bovem in loco, quem elegerit Dominus, ad habitare faciendum nomen suum ibi. Non comedes super eo fermentatum: septem diebus comedes super eo infermentatum, panem afflictionis*. Sic Hebræo-Samaritanus: *Sanctificabis autem Pascha Domino Deo tuo, oves, & boves in loco, quem elegit Dominus Deus tuus, ut habitaret ibi nomen ejus: Non comedetis cum eo fermentum: septem diebus comedetis cum eo azima, panem afflictionis*. Ita Syriacus: *Macta igitur Pascha Domino Deo tuo, ex ovibus, & ex bobus &c. ne comedas cum eo fermentatum: sed septem diebus comede cum eo azimum, panem humilem*. Ita demum Septuaginta Interpretes: *Immolabis Pascha Domino Deo tuo, oves, & boves in loco, &c. Non comedes fermentatum super illud: septem diebus comedes super illud Azima panem afflictionis*. Ex quibus invictum istud argumentum elicio, nulla unquam cavillatione eludendum. Id, *cum quo*, & *super quod* per septiduum comedendi præcipiuntur panes azimi, *Pascha* disertissimè dicitur: At per septiduum panes azimi cum victimis de bobus, & ovibus comeduntur, non cum Agno Paschali: Agnus enim Paschalis

sola

sola prima Azimorum vespera, seu nocte totus erat comedendus; ac siquid illius supererat, ante auroram comburendum erat, Exodi 12. v. 10. Victimæ igitur de bobus, & ovibus *Pascha* quoque eo loci vocantur à Moyse: ut propterea de iis à Joanne merito dictum sit, *Judæi non introierunt in Prætorium, ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha*: hoc est, non introierunt in domum Prætoris viri gentilis, atque ita prophani, ne immundi ex Lege fierent; neve ea de causa, esu victimarum Paschalium prohiberentur. Quamquàm aliundè nil dubitandum, Agnum potissimam illius solemnitatis victimam primo omnium loco, ac sanctiori ritu edendam, *Paschatis* nomine frequentiùs sacris in Litteris designari; imò præcipuum esse *Pascha*, propter quod etiam cœteræ victimæ *Pascha* dicuntur.

VII. Levioris longè momenti est, quod ex Capite 19. Joannis v. 14. à multis objicitur: Christum mortuum dici *in Parasceve Paschæ*; hoc est, ut ipsi quidem interpretantur, qua die Judæi sua omnia ad Paschatis celebrationem præparabant: id enim *Parasceves* nomine significatum arbitrantur, quod præparationem Hebraicè sonat. Præpostera quippe interpretatio illa est, ex qua profectò consequens esset, Christum ante præfinitam diem Pascha cum Discipulis manducasse. Illud itaque Parasceve, de quo Joannes, idcircò *Parasceve Paschæ* dictum est, non quòd in eo fieret præparatio ciborum Paschalium; sed quòd anno illo, quo passus est Christus, in ipsum diem Paschatis incidisset Parasceve; resque tunc pro subsequenti Sabbatho præpararentur. Unde Marcus Cap. 15. ait: *Erat Parasceve, quod est ante Sabbathum*: non quod est ante Pascha. Neque verò mirandum, quòd illo ipso Paschatis die res ad subsequens Sabbathum Judæi præpararent. Quamquam enim Paschalis festivitas ratione solemnitatis maxima omnium esset, in ea tamen præparare licebat, quæ ad cibos pertinerent. Unde Exodi 12. v. 16. de primo, & septimo die Azimorum, qui præ reliquis solemnes habebantur, dicitur, *Nihil operis facietis in eis, exceptis his, quæ ad vescendum pertinent*: quod tamen die Sabbathi præstare erat illicitum. Idcircò dies Parasceves, seu præparationis ad Sabbathum instituta erat: nulla tamen dies erat Parasceves, seu præparationis ad Pascha. In phrasi itaque Joannis, *Parasceve* ipsa dies Veneris est, seu feria sexta, quæ eo apud Judæos nomine vocabatur. In quam, cum illo anno festum Paschatis incidisset, *Parasceve Paschæ* dicta est eo plane modo, quo & *Dominica Paschæ*, & *Dominica Pentecostes* dicuntur à nobis; quia & in Dominicam Pascha, & in Dominicam incidit Pentecoste.

At inquis fortasse mihi: Dies ipsa Sabbathi, quæ Christi mortem proximè secuta est, magna vocitatur v. 31. ejusdem capitis Joannis: *Erat magnus dies ille Sabbati*: non alia de causa, quàm quòd in Paschatis diem incideret: ante Pascha igitur mortuus est Christus, eodemque titulo ante Pascha suam ipse Cœnam celebravit. Verùm & hoc purum, putumque figmentum est. Alia quippe de causa *magna* dicta est ea Sabbathi dies, quàm quòd cum Paschatis Festo concurreret; sed ob id solùm, quòd infra dies Paschales, in secundam, scilicet, Azimorum

 diem

diem incidisset: cum ob id solùm majori, quàm alia Sabbatha celebritate coleretur. Uti septima Scenopegiæ dies *magna* dicta est ab eodem Joanne Cap. 7. v. 37. non ob gemini festi concursum, sed quòd in ea Cœtus Sacrorum causa vocaretur. Non est tamen existimandum, majorem fuisse Sabbathi hujus solemnitatem, quàm Paschatis; quamquam damnatorum corpora in Cruce Sabbatho illo remanere Judæi nollent, quæ ipso Paschatis die per aliquot saltem horas in cruce pendere permiserant. Quòd enim ipso Paschatis die, tametsi solemniori, pependerint, necessitas fecit; ut debita pœna malefici plecterentur, utque ad cæterorum exemplum totius populi oculis objicerentur. Quòd verò non ultra, subsequente Sabbatho, in Cruce relinquerentur, cùm nulla id necessitas postularet, solemnitati, tametsi minori, datum est. Præsertim cùm alia lata lex esset, Deuter. 21. *Quando peccaverit homo, quod morte plectendum est, & adjudicatus morti suspensus fuerit in patibulo; non permanebit cadaver ejus in ligno; sed eadem die sepelietur.*

VIII. Eccur ergo, repones, Judæi in Concilio suo decreverant, Christum non esse ipso die Paschatis occidendum: Matth. 26. *Dicebant autem, non in die festo, ne fortè tumultus fieret in populo?* Si enim, quod aimus, Christus statuto ex Lege tempore Pascha suum manducavit, ad primas, scilicet, Vesperas, ipso die Paschatis fuit occisus. Obvia Responsio est, Judæos ita quidem deliberasse, aut etiam statuisse ante biduum, dum *Concilium fecerunt, ut Jesum dolo tenerent, & occiderent*; idque uti rem apprimè congruentem, oborto seditionis metu: postmodùm tamen, nacta opportunitate ex traditione Judæ, nocte ipsa solemnitatis Paschalis mutasse consilium; Jesumque hac ipsa die ad mortem postulasse: ne fortè, si res traheretur in longum, Jesus ipsis elaberetur. Certè Christum, mutato Judæorum consilio, ipso Paschatis die, non in pervigilio fuisse occisum, etsi quæ diximus hactenùs satìs probant; evincit multò magìs Pilati Judæos tunc compellantis loquendi forma, Joannis 18. v. 39. *Est autem consuetudo vobis, ut unum dimittam vobis in Pascha: vultis ergo dimittam vobis Regem Judæorum?* Paschatis ergo dies erat, dùm judicium Pilatus exerceret: hac autem ipsa die, & lata sententia, & executioni demandata est. Idque ex Judæorum moribus omninò erat, ut sontes insigniores, (quo numero Christum habebant) diebus solemnioribus plecterent; siqua R. Moysi Maimonidi fides est lib. Hilkot Cap. 4. *Reum ad festum usque custodiunt, & ipso festo strangulant: quia dictum est Deuteron. Cap. 17. v. 13. Et omnis Israel audiet, & timebit:* quia numerosiores tunc conventus fieri soliti erant. Quare quod ante dies aliquot in Concilio, seu statutum, seu simpliciter ab aliquibus dictùm fuerat, ut ne in die festo Christus occideretur, præter usum, & consuetudinem erat, ne fortè illius causa tumultus in populo fieret: à quo idcircò, seu statuto, seu dicto moribus repugnante resilire facilius fuit. Neque obest, si fortè dixeris, Josephum ad Arimathæa virum religiosum, ac pium Christi corpus die ipso Paschatis (si tunc Cruci suffixus est) de Cruce non fuisse depositurum, tumuloque daturum; ne diei solemnissimæ quietem interturbaret; neve immunditiam legalem contraheret, de qua Numer. 19. legitur: *Qui tetigerit*

gerit cadaver hominis, propter hoc septem diebus erit immundus. Probè enim Josephus noverat, pio, ac religioso charitatis officio sacræ diei quietem nequaquàm interturbari, meliorque cœteris Judæis Legis interpres erat, ut sciret, *licere etiam Sabbathis benefacere*: Matth. 12. v. 12. Nec verendum illi erat, ne ex Dominici Corporis tactu immundus per Legem fieret: (si tamen locum hìc etiam habebat Mosaicum edictum:) uti nec legalis hujus immunditiæ contrahendæ metus religiosissimum Tobiam à pio illo charitatis officio defunctis contribulibus impendendo, diebus etiam solemnissimis, avertebat. Tob. 2. Quia immunditia illa legalis ex cadaverum contagione à Judæis contrahi solita vitiosa non erat, atque culpabilis; sed merum duntaxat impedimentum erat, ne per septem dies Sacra tractarent: ad eum sanè modum, quo nunc in Ecclesia Christi ex actibus interdum bonis, ac justis contrahitur Irregularitas. Quemadmodum & Judex sententiam capitis ferens, tametsi justissimam, fit irregularis:; quam fortè ni ferret, violati juris, & æqui reus esset.

IX. Ultimum, quod urget hìc Scaliger, non attingo: ex prisca, scilicet, Ecclesiæ traditione, quam etiam Baronius agnoscit, certò constare; quo anno passus est Christus, Pentecostem in Dominicam incidisse: quod utique evenire non potuit, nisi in diem Sabbathi Pascha inciderit; cùm dies quinquaginta ad Pentecostem usque numerandi à secunda Azimorum die exordium ducant: quæ, si in Sabbathum inciderit, in Sabbathum quoque incidet Pentecoste; si inciderit in Dominicam, in Dominicam quoque Pentecostem incidere necesse est. Hoc, inquam, Scaligeri momentum in præsentia non attingo, sed expediam loco suo, dum de Sacra Pentecoste ex instituto disputabo: planumque faciam, Pentecostem re ipsa anno illo in Sabbathum, non in Dominicam incidisse; perperamque contrariam ea de re Ecclesiæ traditionem à Baronio jactari, quæ nulla est, aut fuit unquam. Dicam tamen interim, nihil Scaligero, ejusque Symmistis Traditionem illam, qualiscumque sit, suffragari, ut anno illo Pascha in diem Sabbathi incidisse colligatur. Quamquàm enim dies quinquaginta à Dominica anno illo numerari debuerint, ut septima post Dominica complerentur; adhuc tamen à Dominica anno illo numeratos Baronius existimat, non ab ipsa Sabbathi die, tametsi Christum feria sexta in Parasceve mortuum unà nobiscum agnoscat: quia, inquit ille, secunda tunc Azimorum die in Sabbathum incidente, manipulum hac ipsa die metere non licuit, adeòque nec offerre: illiusque, & messio, & oblatio in Dominicam necessariò translata fuit, à qua subinde dies quinquaginta ad Pentecostem sunt numerati. Sed hanc ipsam Baronii animadversionem expendemus loco suo.

X. Interea quæ à nobis dicta sunt hactenus, palàm ostendunt, nihil causæ esse, cur à prisca, & vulgari Patrum sententia recedamus; Christumque negemus, definita per Legem die Pascha suum unà cum Discipulis celebrasse. Sed quæret hic forsan aliquis, an contra, Judæi saltem ejusdem celebrationem Paschatis distulerint in diem alteram?

Nec

Nec etenim desunt hac ipsa ætate nostra, qui id summo studio contendant: ut vel hoc pacto Christum altera, quàm Judæi, die celebrasse convincant: quamquàm aliam alii dilatæ celebrationis rationem obtendant. Quia ergo nova sese hoc loco aperit difficultas, non segniter, ac defunctoriè perpendenda; idcircò in Exercitationem alteram mittimus, majori otio unà cum reliquis ad Christi Cœnam spectantibus expediendam.

EXERCITATIO LI.

De eadem ultimæ Cœnæ celebratione.

I. IN ea, quæ tanta nunc contentione agitatur à Theologis Controversia, suamnè cum Judæis postremam Cœnam Christus Dominus celebrarit; duplici veluti cardine tota volvitur difficultas. Primò, diemnè ex lege Mosaica definitam præverterit Christus, ejusque Discipuli: secundò, distulerintnè Proceres Judæorum, totaque cum illis intenta nefario operi Synagoga. Si enim nec præverterunt illi, nec isti ex opposito distulerunt; eadem profectò die utrosque celebrasse, perspectum est. Cùm itaque Christum definitam ex Lege diem minimè prævertisse, in anteacta Relectione multis probaverimus argumentis; illud nunc reliquum est, ut ne ipsos quoque Judæos è contrario distulisse demonstremus. Quod utique recto ordine fiet, si quas quique proferunt dilatæ ab ipsis Paschalis solemnitatis rationes, elumbes prorsùs, ac futiles ostenderimus.

II. Judæos itaque distulisse, putant aliqui, ex veteri Majorum decreto, quo statutum ajunt, ut siquod festum solemne Sabbathum nullo præcederet, aut sequeretur medio, in Sabbathum transferretur; ac una, eademque die utraque solemnitate Judæi defungerentur: ne geminis continuis diebus feriantes in regione tam calida, grave à cibis, quos biduo illo recentes parare sibi non poterant, & à mortuis, quos sepelire nequibant, incommodum paterentur. Eaque de causa Paschalem solemnitatem feria sexta anno illo recurrentem, in subsequens Sabbathum transtulisse. Verùm & commentitium Decretum est, & ratio Decreti commentitia. Decretum, inquam, commentitium: cum in ipso Thalmude *Massuchet sacca*, Cap. 5. sermo fiat *de solemnitatibus Sabbatho conjunctis, sive antecedant, sive subsequantur, omninò celebrandis*. Quin & hoc ipso, quem ducimus, anno 1718. Pentecostem Sabbatho conjunctam distincta die celebrarunt Judæi; ut planè geminis continuis diebus feriati sint. Commentitia quoque allata Decreti ratio est: cùm & in magnis solemnitatibus, ac ipsa etiam Paschatis die prima cibos ad esum parare Judæis liceat: Exodi 12. v. 16. & mortuos ad vesperam sepelire nil vetet, ubi in diem alteram sepultura differri nequit: ut est quotidiano experimento comprobatum.

III. Distulisse Judæos volunt alii, ut in Christum ipso Paschatis die sævire liberiùs possent, judiciumque in illum exercere: quia, ut est apud R. Moysem Maimonidem lib. *Hilkot Sanhedrin* Cap. 11. *Judices rerum capitalium non judicant in die Parasceve Sabbathi, aut die festo*. Quod sanè perperam est excogitatum. Quamquam enim secundùm leges, & consuetudines suas Christum Judæi ipso Paschatis die judicare non possent; quod tamen factum attinet, ipsa Euangeliorum Historia satìs ostendit, nihil illis in

Chri-

Christi capite judicando minùs curæ fuisse, quàm ut ritè, & secundùm jura, probatasque consuetudines judicia fierent. Etenim & juxta *Massechet Sanhedrin* Cap. 4. *Judæi judicia capitalia transigunt interdiu, & finiunt interdiu*: & tamen totam noctem in Christi judicando capite contrivere, eumdemque profunda, & encubia nocte ad Annam, & Caipham deduxerunt, nec nisi oborto sole ad Pilatum Præsidem rapuerunt. Adeò Christi causa secundùm leges, & consuetudines Judæorum tractata non est. Certè Christum aliàs in ipso Encæniorum festo, ut est apud Joannem Cap. 10., & in festo Tabernaculorum, ut legitur Cap. 8., lapidibus obruere conati sunt, nihil tantorum festorum religione prohibente: quid ergo mirabimur, quòd oblata demùm occasione, eumdem in solemnitate Paschali judicaverint, crucifixerint? Adde, Christum in manus Judæorum à Juda proditore non fuisse traditum, nisi peracta jam Cœna, adeòque cœpta jam solemnitate Paschali: quo tempore differri nequibat, utpote quæ jam à nobiliori sui parte exordium habuisset.

IV. Demùm distulisse Judæos, contendit Gerhardus Vossius Dissert. 2. de temp. passionis §. 14 aliique cum illo, propterea quòd aliam à Christo Domino computandæ diei Paschalis rationem iniissent. Quod ita factum exponit vir aliàs eruditissimus: *Legimus apud Antiquos, quomodo Judæi, ante receptos Cæsaris fastos, observarint veros Lunæ motus, & Neomenias attenderint ἀπὸ τῆς φάσεως, sive à visione ejus prima: fastis verò iis ex Augusti mandato receptis, numerarint secundùm medios Lunæ motus, & syderis utriusque exitus. Quippe Julius Cæsar Equinoctium, quod ante à Judæis tertia Aprilis die statuebatur, fixerat in vigesima quinta die Martii. Quoties igitur decimaquarta Luna primi Mensis præverteret Æquinoctium, Paschalem diem non agebant festum; sed expectabant, donec foret Æquinoctium, & post illud demum, hoc est, simul ac Sol signum Arietis ingredi cœpisset, Pascha comedebant. Christus proinde ex lege Mosaica observavit vesperam diei decimæ quartæ Nisan: sed Judæi proceres, quia tum nondum foret Æquinoctium, distulere in diem proximum: ut ita post Æquinoctium festum agitarent diem Paschatis secundùm consuetudinem cœptam, ex quo annum more Romano computarent*. Atque hinc mirè eluxisse divinam providentiam, subjungit Vossius, quòd, cum alio die Christus, alio proceres Judæi Pascha celebrarent; ita factum sit, ut qua die typicus Agnus erat edendus ex lege Mosaica, verus Agnus oblatus fuerit à Judæis, atque ita veritas typo optimè responderet.

Egregiè, scilicet, dictum, at nihil hìc à Vossio probatum video. Probandum Vossio, ejusque gregalibus esset, Judæos jam tum à Christi Domini ætate Cæsaris fastos recepisse; eamque consuetudinem Anni more Romano computandi ea jam ætate tenuisse: quod illi non modò non probant, sed constat insuper esse falsissimum. Secundùm enim hanc computandi rationem, quæ post eversam Jerosolymam per multa jam sæcula apud Judæos obtinuit, numquam Pascha incidit in secundam, quartam, & sextam feriam: ut ex illorum canonibus liquet, ipsoque experimento probatum habent. Aben Ezra autem in Commentario in Exodum Cap. 23. ingenuè fatetur, *In Misna, & in Thalmude exempla haberi, quibus probari potest, Pascha incidisse in secundam, quartam, & sextam feriam*.

Non-

Nondum itaque Christo in terris agente, imò nec tunc primùm, dum consarcinatum est Thalmud, ea computandi diei Paschatis ratio apud Judæos obtinebat. Probandum pariter Vossio esset, quo anno passus est Christus, decimamquartam Lunam primi mensis, ad cujus vesperam Christum Dominum Pascha ex Lege comedisse fatetur, Æquinoctium prævertisse: quæ res Judæis differendi Paschatis causa fuerit. Quod tamen nec probat ille, nec ullus unquam certò probabit Astronomus. Quamquàm enim ex syderalis scientiæ legibus, certisque Lunæ, ac Solis motibus diligentissimè observatis, reducto ordine retrogrado Calendario, retegi certò possit, in quam Lunæ diem singulis annis per omnia retrò sæcula inciderit Æquinoctium; incertus tamen est sæculi annus, quo passus est Christus, ut suo probabimus loco: quo ex uno tamquam primo fundamento tota computationis ratio pendet. Quod demum subjungit Vossius, Christo Domino ad primas Paschatis Vesperas, ut ipse quidem autumat, crucifixo, factum esse, ut qua die typicus Agnus à Judæis edendus erat, verus Agnus in Cruce oblatus fuerit à Judæis; atque ita veritas typo optimè responderit: id, inquam, nec multum urget, nec est omninò verum. Non urget, quia rationes illæ omnes ex typorum cum veritate consonantia petitæ rem quidem, si fiat, congruentem ostendunt; factam nihilominùs non evincunt: cùm veritatem typo in omnibus, ac per omnia respondere necesse non sit. Nec verum omninò est, quod tam ingeniosè putatur excogitatum. Quandoquidem hac ipsa in hypothesi, Christus ad primas Vesperas Paschatis à Judæis non censeretur occisus; sed intra eam diem, qua necdum typicus Agnus edendus fuisset. Hora quippe Judaico more sexta Christus in Crucem est actus; nona demum extinctus: tresque ad diei clausulam horæ supererant, antequam dies altera, quam Paschalem Vossius autumat, à primis Vesperis initium caperet. Non itaque ea in hypothesi typo veritas respondisset. Rectiùs longè in systemate nostro veritas typo respondet, dum ipso Paschatis die Christus ponitur crucifixus, peracta primis in Vesperis Cœna Judaica.

V. Quæ cum ita sint, illud profectò relinquitur, tàm non distulisse Judæos in diem alteram Pascha suum, quo anno passus est Christus; quàm nec ipse prævertrat: sed una prorsus, eademque die juxtà Mosaicæ Legis edictum celebrasse universos. Quod & verbis disertissimis Marcus affirmat, quæ refractariolis ingeniis coercendis sola sufficerent, nisi impatienti novandi prurigine laborarent: *Prima die Azimorum, quando Pascha immolabant Judæi, dicunt ei Discipuli: Quo vis eamus, & paremus tibi, ut manduces Pascha? Et abierunt Discipuli ejus, & venerunt in Civitatem, & invenerunt, sicut dixerat illis, & paraverunt Pascha.* Cap. 14. v. 12., & 16.

VI. Actum jam reagere videar, eamdemque telam novo labore redordiri, si invectam olim sæculo nono, ac tum nuper quasi è cineribus excitatam quorumdam opinationem refellere aggrediar; (vide Photium in Biblioth. Cod. 115., & 116.) qui Christum dicunt, missa prorsus, ac minimè celebrata Judaica Cœna, Agnoque Paschali cum suis minimè

 come-

comesto, Christianam dumtaxat Cœnam Corporis sui consecratione, atque distributione peregisse. Portentosum sanè commentum! De quo ergo Paschate, nisi legali, locutus est Christus, ubi Domino domus nunciari jussit Matth. 16. v. 18. *Apud te facio Pascha cum Discipulis meis:* & Marci 14. v. 14. *Ubi est refectio mea, ut Pascha cum Discipulis meis manducem?* Nec enim quid sibi Christus vellet, intellexisset ille, si de instituenda apud ipsum Eucharistia dixisset. Sed & Christus Eucharistiam instituendo, eamdem minimè manducavit, sed sumendam Discipulis dedit: cùm tamen de Paschate à se manducando renunciari jusserit Domino domus. Cui accedit & istud: Christum Dominum illam maximè Cœnam cum Discipulis manducasse, quam, jubente illo, Discipuli paraverunt, ut est apud Lucam Cap. 19. v. 11. *Fecerunt Discipuli, sicut constituit illis Jesus, & paraverunt Pascha*, utique manducandum: at certo certius est, Discipulos Cœnam parasse Judaicam, Agnum, scilicet, *Pascha* antonomasticè dictum; Eucharistiam enim, nec noverant tunc, ut pararent, nec ab ipsis paranda erat: Judaicum igitur cum Discipulis Pascha comedit; nec nisi illo comesto, Eucharistiam instituit. Sed quid ultra opus est verbis; cùm mole sua jam ruat malè natum, audaxque commentum, disjectis hactenus, dirutisque momentis omnibus, quibus à suis nunc defensoribus superstruitur? Non alia quippe de causa factum putant, ut Judaicum Pascha Christus omitteret anno illo, quàm quia illum non in Paschate ipso, sed in Paschatis pervigilio Cruci suffixum existimant: quo tempore, cùm nondum illi celebrandi Judaici Paschatis incumberet obligatio; non illud quidem celebravit, sed suum dumtaxat instituit. Quod cùm superiori prælectione falsissimum esse probaverimus, variaque Euangelii loca ad id evincendum, à Græcis olim malè detorta, plano, rectissimoque sensui reddiderimus; non est cur eversum jam, prostratumque systema novis conatibus impetamus. Nonnullas dumtaxat considerationes adjiciam, ad temerariæ, audacisque sententiæ periculum ostendendum: ne ea ad novitatem prona ingenia rapiantur.

Primò, ingentes systema illud addere vires, auctoritatemque conciliare longè gravissimam Græcorum Disciplinæ, Eucharistiam non in azimo, sed in fermentato celebrantium. Si enim Christus suam unicè Cœnam Corporis sui consecratione celebravit, non Judaicam; idque qua die nullus adhuc Judæis azimorum est usus: Eucharistiam ergo non in azimo, sed in fermentato dubio procul instituit. Atque ita Græcorum in fermentato celebrantium disciplina Christi Domini firmatur exemplo.

Secundò, publicæ Ecclesiæ professioni repugnare systema illud. Ea quippe duplicem nocte illa à Christo Domino celebratam Cœnam agnoscit; Judaicam primùm, tum Christianam: aut, si mavis, binas ejusdem Cœnæ Dominicæ partes, interjecta pedum lotione, ciborumque diversitate distinctas: illam quidem, qua Agnum, & Azima cum Discipulis manducavit; istam, qua Corpus suum in cibum obtulit: illam, qua Mosaicam Legem implevit; istam, qua novum condidit Testamentum.

rum. Sic enim sessione 22. Concilii Tridentini, qua Doctrina de Sacrificio Missæ traditur, pronunciat Ecclesia Cap. 1. *Christus in Cœna novissima, qua nocte tradebatur, celebrato veteri Pascha, quod in memoriam exitus de Ægypto, multitudo filiorum immolabat, novum instituit Pascha*. In sacris verò precum Officiis ita canit:

In suprema nocte Cœnæ
Recumbens cum fratribus,
Observata Lege plenè
Cibis in legalibus,
Cibum turbæ duodenæ
Se dat suis manibus.

Et rursum:

Noctis recolitur Cœna novissima,
Qua Christus creditur Agnum, & Azima
Dedisse fratribus, juxta legitima
Priscis indulta Patribus.
Post Agnum typicum, expletis epulis,
Corpus Dominicum datum Discipulis:
Sic totum omnibus, quod totum singulis,
Ejus fatemur manibus.

Neque excipere juvat, Doctoris Angelici hymnos illos esse, quibus suam ille de gemina Cœna sententiam expressit: nec summa semper auctoritate pollere, quæ in sacris precum Officiis in Ecclesia recitantur. Ex quo enim Doctoris Angelici lucubrationem adoptavit Ecclesia; illius quoque sententiam in eadem expressam fecit suam. Neque mera facti historici quæstio ista est: quo in genere nonnulla quandoque minùs certa in publicas Ecclesiæ preces irrepsisse, non ignoramus; sed quid dogmatis habet admixtum ex Sacrarum Scripturarum intelligentia pendens, & ad Ecclesiasticæ Disciplinæ puritatem asserendam apprimè conducens. Hinc & Photius Cod. 116., relata quorumdam Anonymorum opinatione, qui Christum Pascha Judaicum, quo anno mortuus est, omninò pretermisisse, effutiebant; illudque solum celebrasse contendebant, quod instituit ipse, novum, videlicet, pro veteri; Ecclesiæ Catholicæ sententiam Novatoribus opponit: *Ecclesia*, inquit, *docet, tunc Christum legitimum Pascha perfecisse, antequam mysticam institueret Cœnam*. Hanc itaque Ecclesiæ professionem esse, quis neget?

Tertiò observari maximè velim, hoc idem systema, universæ Patrum Traditioni repugnare: quos inter ne quidem inventus est unus, qui Christum Paschalem Agnum in ultima Cœna comedisse sit inficiatus; quique hoc idem extra omnem dubitationis aleam non posuerit, utpote Sacris in Litteris luculenter expressum. Legendi præ cæteris veniunt, Origenes Tract. 35., & S. Joannes Chrysost. Homil. 82. in Matth., S. Hieronymus in Cap. 26. Matth. ad v. 26., & S. Epiphanius Hæresi 30., ubi hoc ipso Christi Domini Paschalem Agnum edentis exemplo, tanquam inconcusso principio, licitum carnium esum ostendit adversùs Ebionitas. *Quomodo*, inquit, *de esu carnium non statim ipsorum*

sententia redarguetur : Primùm quidem Domino edente Pascha Judæorum : Pascha autem Judæorum Agnus erat , & Azima , hoc est , panes non fermentati ; & edebantur carnes agnina igne assata : velut etiam Discipuli ejus dicunt , Ubi vis , ut paremus tibi , ut edas Pascha ? Rursus autem ipse Dominus ait : Desiderio desideravi hoc Pascha comedere vobiscum. Et non dixit simpliciter Pascha , sed hoc Pascha , ut ne quis ad suam rapiat opinionem. Pascha autem erat , velut dixi , carnes assata igne , & aliæ. &c. Quod verò à nonnullis temerario , & audaci illo systemate captis obtrudi video , (ne Patrum suffragio carere videantur) dixisse alicubi Augustinum , *Christum non fecisse , seu comedisse Pascha , sed fuisse* ; adeò futile est , ut nihil magis. De Paschate etenim Christianorum locutus est Augustinus , non de Paschate Judæorum , de quo nobis hìc quæstio est. Judæorum etenim Pascha Agnus est immolatus , edendusque cum Azimis , & lactucis agrestibus : idque profectò fecit Christus , seu comedit ritu Judaico. At Christianorum Pascha ipsemet Christus est in Ara Crucis immolatus , juxta Apostoli dictum 2. Cor. 5. *Pascha nostrum immolatus est Christus* : & hoc certè Pascha non fecit ille , nec edit , sed fuit ; quamquàm seipsum sub signis visibilibus manducandum Discipulis dederit. Patribus igitur summo consensu statuentibus , Christum Dominum Judaicam Cœnam , seu Agnum Paschalem in mortis pervigilio manducasse , Divinasque Scripturas in eum sensum interpretantibus ; ingentis audaciæ , ac petulantiæ est , oppositum statuere velle , Sacrasque Scripturas in contrarium sensum inflectere. Sic sanè in Concilii Tridentini Decretum impingitur , Sess. 4. *Ad coercenda petulantia ingenia , decernit sancta Synodus , ut nemo sua prudentia innixus in rebus Fidei , & morum ad ædificationem Doctrinæ Christianæ pertinentem Sacram Scripturam ad suos sensus contorquens , contra eum sensum , quem tenuit , & tenet Sancta Mater Ecclesia , aut etiam contra unanimem consensum Patrum , ipsam Scripturam Sacram interpretari audeat.*

Quartò , ultimòque considerandum relinquo , Hieronymum Vecchietum , quòd Systema illud libello edito propugnasset , supremorum Fidei Quæsitorum judicium subiisse , in carceres , & vincula conjectum ad multos annos : ejusque sententiam summis Judicibus visam esse *contra Sacrarum Litterarum fidem , contra Ecclesiæ universæ auctoritatem , contra Sanctorum Patrum Doctrinam* assertam. Unde & effectum est , ut eam summæ Scholæ Magistri tamquàm planè hæreticam impugnarint. Num id noverint , qui eo nunc systemate delectantur , haud satis scio : ut noscant tamen , ac sibi caveant , legant Jani Nicii Erythræi historicam narrationem , par. 1. Pinacothecæ Virorum illustrium pag. 196. , qua malè mulctatum Hieronymum refert : legant Franciscum Suaresium in Comment. ad 3. partem D. Thomæ , quæst. 50. art. 6. sect. 3. cujus hæc verba sunt : *Statuendum primò est , Christum Dominum ante passionem suam legalem Cœnam cum Discipulis celebrasse ; Agnumque Paschalem ritu Judaico immolasse , & comedisse. Quæ res tam aperta est in Evangelistis , ut mirum sit , non defuisse hoc tempore Hæreticos , qui eam negarent . . . . . . Hæc sententia est planè hæretica.* A qua tamen censura interim abstinemus , donec disertum ea de re ipsa judicium Ecclesia Catholica pronunciaverit. Sed de die

pera-

peractæ Cœnæ, ejusdemque conditione satis hactenus: pergendum ad reliqua, quæ Cœnæ hujus occasione tractanda suscepimus.

VII. Altera, quæ de Commensalibus cum Christo Domino recumbentibus quæstio vertitur, Ecclesiæ Patres dubios tenet, & anxios. Cùm enim duplicem Cœnam hoc ipso vespere fecerit Christus, Judaicam unam, Christianam alteram; priorem, qua Agnum Paschalem Mosaico ritu comedit; alteram, qua Eucharistiæ Sacramentum instituit; interjecto etiam inter utramque lotionis pedum intervallo: quod Joannes Cap. 13. v. 2. 4., & 12. distinctè notavit; idcircò priori quidem Cœnæ omnes accubuisse Discipulos, fatentur Ecclesiæ Patres universi: id enim Matthæus, Marcus, & Lucas observant: non omnes tamen posteriori mensæ accubuisse, nec Dominici Corporis, Sanguinisque fuisse participes, opinati sunt benè multi: S. Hilarius, & Theophylactus in Comment. ad Cap. 26. Matthæi, Rupertus lib. 10. in Matthæum, Innocentius III. lib. 4. de Mysterio Eucharistiæ, Cap. 13. Auctor Constitutionum Apostolicarum lib. 5. Cap. 16., qui Judam proditorem ab Eucharistica communione segregem faciunt, cujus erat prorsus indignus. Fatendum tamen, priorem sententiam, & Patrum auctoritate vincere, & ratione. Auctoritate, inquam, quia assertores habet Origenem, Cyrillum utrumque, Chrysostomum, Cyprianum, Ambrosium, Hierônymum, Leonem, Augustinum, Bedam, Bernardum, & D. Thomam. Ratione quoque vincit ea sententia, & quidem quadruplici ex Sacro Evangelio petita.

Constat enim in primis Christum Eucharistiam sumendam porrexisse omnibus mensæ tunc suæ discumbentibus: unde de Calice ait Marcus Cap. 14. *Biberunt ex eo omnes*. Constat perinde, Judam nondum tunc dè mensa, ac de Cœnaculo discessisse, dum Eucharistiam Christus Dominus porrigebat: quandoquidem ea jam porrecta, ac distributa dixit Christus, unum è discumbentibus sui esse proditorem, Joan. Cap. 13. v. 21. & 26. Igitur & Judas Eucharistiam accepit. Ex Luca perinde habemus, Christum post Calicis consecrationem illicò subjecisse: *Veruntamen ecce manus tradentis me mecum est in mensa*, Cap. 22. v. 21.: erat igitur ibi tunc Traditor. Sed ante Calicis consecrationem, jam Corpus consecratum omnibus adstantibus distribuerat: distribuerat itaque Judæ illic adhuc adstanti. Ex Actibus etiam Apostolicis Cap. 1. liquet, Judam fuisse cum cæteris Apostolis creatum Sacerdotem, atque Episcopum: de eò enim dictum illud Psalmistæ 108. Petrus interpretatur, *Episcopatum eius accipiat alter*: Apostolos autem & Sacerdotes, & Episcopos creavit Christus, dum dixit eis, *Hoc facite in meam commemorationem*, uti declarat Synodus Tridentina: quod iis tantùm dixit, quibus Eucharistiam porrexit. Perspectum tandem est, Christum Dominum facta Cœna Judaica, seu legali ante Cœnam Eucharisticam Discipulorum lavisse pedes, tanquam præviam dispositionem, seu præparationem ad Eucharistiæ susceptionem. Lavisse autem etiam Judæ proditori pedes, perspectum est, ex Cap. 13. Joan. v. 10. ubi pedes Discipulis lavans dixisse fertur, *Qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus: & vos mundi*

estis,

istis, sed non omnes: sciebat enim quisnam esset, qui traderet eum: propterea dixit, non estis Mundi omnes. Igitur Judas quoque Eucharistiam accepit. Sed & hoc ipsum Catholica profitetur Ecclesia sacro illo hymno, quem inter media sacra solita est recitare festo die Corporis Christi Eucharistici: *Panis vivus, & vitalis hodie proponitur, quem in Sacra mensa Cœna turba fratrum duodena datum non ambigitur*: Turba enim duodena non esset, nisi & huic Judas accenseretur.

VIII. Quæstio ultima de loco peractæ Cœnæ faciliùs expeditur. Vitandus in primis Nicephori lib. 1. Hist. Cap. 18., & Cedreni in Compend. Histor. spissus error, peractam Cœnam ultimam scribentium in domo Joannis Euangelistæ. Repugnat etenim Lucas apertissimè Cap. 22., ubi Joannes ipse Euangelista unà cum Petro missus dicitur ad quemdam hominem *Patrem-familias*, ut in illius domo Cœna pararetur. Alius igitur à Joanne Euangelista erat ille; & quidem pater-familias, qualis profectò numquam fuit dilectus Apostolus. Sed & Joannem domum habuisse Jerosolymis, non est verisimile: (quidquid in oppositum obtrudat Apolinaris, ineptus versificator, Auctor Tragœdiæ *de Christo patiente*) quippe qui ex eorum numero erat, qui Petri ore Christo dixere, *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te*: quod in Joanne specialiter locum habuisse, notant S. Augustinus Tract. 119. in Joan., & S. Ambrosius in Exhortatione ad Virginitatem; eumdemque nec prædia, nec possessiones habuisse. Quare ex nominum æquivoco natum errorem illum existimo. Patrum quippe constans sententia est, factam Cœnam in domo Joannis cognomento Marci: non quidem Euangelistæ, qui simpliciter Marcus vocabatur, eratque patria Lybicus Cyrenæus, ac Petri discipulus; sed Joannis, ut dixi, cognomento Marci, filii Mariæ, Barnabæ consobrini, atque discipuli, cujus mentio fit in Actibus Apostolicis Cap. 12., & in Epistola ad Colossenses Cap. 4. In qua quidem Marci domo latitarunt Apostoli post Christi Domini necem; seque Christus resurgens Apostolis primùm ostendit. Illic etiam orantes Apostoli illabentem Spiritum Sanctum acceperunt die Sacro Pentecostes. Illuc demùm Petrus ex Herodis carcere liberatus sese recepit, & Fideles orantes invenit: ut habetur in Actibus Cap. 12. Quibus de causis hæc ipsa domus tot titulis nobilitata prima omnium in Templum conversa creditur, & *Ecclesia Sion* communiter dicta. In illius porrò Cœnaculo facta est Cœna ultima, scit in loco quodam eminenti, quem & *Solarium* nuncupabant, cœnis faciendis destinato; unde illi *Cœnaculi* nomen adhæsit.

IX. Christum, ejusque Discipulos Cœnam agentes *discubuisse* notant Euangelistæ omnes: nempe pro more illius ætatis, tam apud Judæos, quàm apud Romanos recepto. In tricliniis enim, seu lectulis mensa libus prandentes, ac cœnantes discumbebant cubitis innixi. Ex quo ritu phrasis illa invaluit, etiam apud nos usitata, *discumbere, & accumbere mensis*: etsi non accumbamus modò, sed sedeamus scamnis, atque sedilibus. Hinc facilè intelligimus, quo pacto Joannes Apostolus dicatur *supra pectus Domini in Cœna recubuisse*: nempe cùm proximus Christo mensæ accumberet in triclinio, facile illi fuit, caput in Christi sinum inclinare. At

si in

si in scamnis, aut sedilibus, ut hodie fit, sedissent ambo, vix alter alterius in sinu recumbere potuisset. Hinc pariter intelligimus, quomodò Maria Magdalena, *stans retrò secus pedes Domini* mensæ discumbentis apud Simonem Pharisæum, potuerit *lacrymis rigare pedes ejus, & capillis capitis sui tergere*, ut in Euangelio legimus. Christus enim in triclinio pro more recumbens, pedes in eam altitudinem compositos habebat, ut à poenitente retrò stante facilè attingi possent. Quare castiganda venit pictorum ignorantia, qui seu pingant ultimam Christi Domini Cœnam, seu datum illi prandium à Simone Pharisæo penicillo nobis adumbrent; omnes mensis assidentes repræsentant: quodque culpandum magìs, Magdalenam ad pedes Jesu prostratam effingunt; quam tamen in eo gerendo pietatis officio *stetisse retrò*, memorat Euangelium, Lucæ 7. v. 38.

At nonne, inquiet aliquis, sin minùs sedentes, (quod ab illius ætatis moribus abhorrebat.) at certè stantes veriùs, quàm discumbentes Christus, ejusque Discipuli Cœnam ultimam celebrarunt? Sic enim, ut Agnus Paschalis comederetur; præceptum erat, Exodi Cap. 12. v. 11. *Sic autem comedetis illum: renes vestros accingetis, & calceamenta habebitis in pedibus, habentes baculos in manibus: & comedetis festinanter*. Quæ nonnisi à stantibus observari commodè possunt. Nec Christus, ejusque Discipuli præceptum violasse putandi sunt. Responsio in promptu est: Christum ejusque Discipulos modò stare, modò discumbere potuisse pro varietate ciborum. Duplex enim, ut monui, Cœna peracta est; Judaica nimirum, & Christiana: nec modicum inter utramque effluxit temporis intervallum. Quidni quoque cum Baronio dicamus, ritum illum comedendi Agnum Paschalem pedibus stando, jam à tempore exilii Babylonici fuisse intermissum, ac penitùs antiquatum. Quod ille ex Rituali Hebræorum libro pervetusto liquere ait. Imò non desunt, qui illud Moysis præceptum ad primi Paschatis observationem in Ægypto tantummodò pertinuisse velint: quòd tunc tantùm festinatione opus esset, Judæosque congrueret, lumbos esse accinctos instar Viatorum. Nihil est ergo, cur Christum, ejusque Discipulos stantes comedisse concedamus.

EXER-

EXERCITATIO LII.

De Christi Domini Passione: ac primum de Judæ Traditione, de pœna verberum, de Coronæ spineæ impositione.

I. LUctuosam hodie scenam oculis vestris objicio: Christum Dominum patientem, ac tandem Cruci suffixum. *Si spectet curiositas, grande spectaculum; si spectet impietas, grande ludibrium; si spectet pietas, grande Mysterium*: inquit D. Augustinus. Mihi tamen nullus est animus, in tam amplo, tamque luctuoso argumento attingere universa, quæ difficultatem aliquam pariant: in immensum enim abiret, & scholæ modum prorsùs excederet suscepta de Christi Mysteriis pertractatio; sed ea dumtaxat delibabo, Sacræ hujus Historiæ capita, quæ Theologicum examen, accuratumque criterium postulare videntur. Ut nimirum in singulis Passionis Dominicæ partibus populares, qui passim invaluerunt errores, vulgi præposteras opiniones, malenata commenta procul eliminem. Ut enim historia nulla ad vulgi aures frequentiùs venit, nulla in vulgi ore frequentiùs sonat; ita nulla frequentioribus erroribus vitiata, corruptaque est. In hos igitur errores unicè depugnabo: cæteris omnibus silentio missis, quæ, aut apud omnes certissimè constant, aut cùm ad mores instituendos intimiùs spectent, Divini Verbi præconibus relinquuntur.

II. A Judæ proditione ducam exordium, unde acerbissima Christi Domini Passio initium habuit. Nulla æquè vulgi animos occupavit opinio, quàm traditionis prætium à Judæis perfido Apostolo constitutum, fuisse tenuissimum, atque vilissimum: non modò spectata personæ tradendæ conditione, quæ nullo satìs poterat prætio æstimari; sed ipsa per sese spectata conditæ pecuniæ quantitate, quæ vix detritis calceis coemendis suffecisset. Ortam falsam illam opinionem existimo, tum quòd sæpiùs in sacris Concionibus Christum triginta denariis à Juda traditum audiant; illosque denarios paris cum nostris valoris existiment: tum etiam quòd illud Amosi Prophetæ oraculum sæpiùs recitatum audiverint, ubi Deus futuræ hujus venditionis vilitatem nusquam Judæis condonandam exprobrans ita loquitur Cap. 2. *Super tribus sceleribus Israel, & super quatuor non convertam eum, pro eo quòd vendiderit pro argento justum, & pauperem pro calceamentis*: hoc est vili prætio, quo vix calceamenta emerentur.

Falsam illam vulgi opinationem brevis, facilisque animadversio emendare potuisset, si vel leviter observassent, hanc ipsam pecuniam Judæ traditori numeratam in prætium traditionis agro emendo suffecisse in publicum peregrinorum Cœmeterium, dum hanc

ipse

ipse falsa poenitentia ductus subinde restituit: Matth. 27. *Emerunt ex illis agrum figuli in sepulturam peregrinorum*. Quis enim sibi persuadeat, paucis obolis, cuttoque asse agrum figulinum emi potuisse, peregrinis humandis capacem, quorum Jerosolymis infinitus propemodum erat numerus; Judæis illuc religionis causa undecumque confluentibus? Maximè si, quod scribit Hieronymus lib. de locis Hebraicis, veritatem habet: in ipsa, nimirum, urbe Jerosolyma fuisse situm agrum illum, ad Australem plagam montis Sion. Id enim agri prætium non mediocriter auget.

Hoc idem populare commentum revincit multò luculentiùs Matthæi testimonium Cap. 26. *At illi constituerunt ei triginta argenteos*. Quare ut justa statera adhibita noverimus, quale, & quantum fuerit constitutum traditionis prætium; illud unum scire juvat, quid apud Judæos Argenteus esset, quantitate valoris. Argenteus apud Judæos idem mihi fuisse videtur, quòd Siclus. Ita quippe definiunt, qui hac nostra ætate de ponderibus, & mensuris scripsere, Vvillapandus, Lorinus, Simonius, Maldonatus. Quin etiam patet id ex collatione libri 3. Regum cum libro 2. Paralipomenon. Siquidem lib. 3. Regum Cap. 10., ubi narratur emptio à Salomone facta, cùm quadrigarum, tùm equorum, distinctè dicitur, quadrigam quamlibet *sexcentis siclis* emptam esse, equum quemlibet *centum quinquaginta siclis*. Libro autem 2. Paralipomenon Cap. 1., ubi hæc eadem narratur historia, mutatis vocabulis siclorum in argenteos, quadriga quælibet empta dicitur *sexcentis argenteis*; equus quilibet *argenteis centum quinquaginta*: nempe pro eodem habetur Argenteus, & Siclus. Pariter lib. 2. Regum Cap. 18. cum adolescenti nuncianti, vidisse se Absalonem de quercu pendentem, dixisset Joab: *Quare non confodisti eum, & ego dedissem tibi decem argenti siclos*: reposuit ille? *Si appenderes in manibus meis mille argenteos, nequaquam mitterem manum meam in filium Regis*. Scilicet, Siclos, & Argenteos pro eodem accipiens adolescens, negabat se facturum pro mille, quod Joab pro decem fieri voluisset. Est igitur *argenteus* idem quod *siclus*; sin minùs monetæ specie, quod affirmare omninò non ausim; at certè valore, ac prætio, quod hic unicè quæritur.

Hujus rei probationem alteram peto ex Cap. 20. Genesis, ubi Abimelech Saram alloquens: *Ecce*, inquit, *mille argenteos dedi fratri tuo*: quod septuaginta Interpretes vertunt, *Dedi mille didragmas fratri tuo*; idem autem Græcè sonat Didragma, ac Siclus Hebraicè: propterea quòd Siclus dragmas duas Hebraicas valore æquet, Atticas verò quatuor. Unde D. Hieronymus, in adornanda Scripturæ Sacræ Versione, Siclum, Didragmam, & Argenteum pro uno, eodemque millies accipit, quod & ipse in Commentariis ingenuè profitetur.

Jam eo semel posito fundamento, Argenteum, sin minùs specie, at certè valore idem esse quòd Siclus; consequens est, Christum triginta siclis venditum esse, ex quo triginta argenteis juxta Matthæum venditus est. Siclus porrò omnium eruditorum æstimatione, qui de ponderibus,

 & men-

& mensuris scripsere, libellas duas Gallicas pretio æquat, aut certè ad illas accedit proximè: quandoquidem Siclus dragmas duas Hebraicas, seu quatuor Atticas pendebat: teste Josepho lib. 3. Antiq. Cap. 9. *Siclus nummi genus est apud Hebræos, quales sunt tetradrachmi Attici*. Christus ergo, ut cuncta concludam, sciclis, seu argenteis triginta venditus, libellis circiter sexaginta Gallicis venditus est; seu, quod in idem redit, Juliis Romanis centum & octoginta.

III. Quod itaque triginta denariis Christus venditus communiter dicitur, falsissimum est: cùm triginta Argenteos Judæ constitutos Matthæus conceptissimis verbis attestetur Cap. 26. Denarius autem, si Hebraicus esset, Argentei, seu Sicli mediam partem pendebat; si Atticus, quartam dumtaxat. Amosi verò Prophetia, qua Christus *justus*, *& pauper* ab Israele venditus dicitur *pro calceamentis*, figurata loquendi formula est; ut constituti pretii vilitas, spectata maximè rei venditæ dignitate, & excellentia denotetur. Vile quippe pretium, *calceamenti pretium* Hebræi de more dicunt. Sic apud eumdem Amosum Cap. 8. *Possideamus pauperes pro calceamentis*: hoc est, pro re vili pauperes habeamus. Hinc etiam, *solvere alicui corrigiam calceamenti*, hoc est, vile alicui ministerium præstare.

Idcircò porrò de triginta Argenteis, seu Siclis à Judæis cum Juda proditore conventum est, ut Christus illis traderetur ad mortem: quia vita personæ servilis, qualem illi Christum Dominum reputabant, triginta siclis secundùm legem Mosaicam æstimabatur. Unde Exodi 21. præceptum est, ut si bos cornupeta servum, vel ancillam occiderit; triginta sicli argentei Domino numerentur: quòd, scilicet, tanti, non pluris servi hominis vita æstimaretur. Nec dubito, Judæos ad legem hanc attendisse, dum triginta Siclos, seu Argenteos Judæ proditori constituerunt.

Erit fortasse, qui dicat, Nummorum, quibus Christus à Juda venditus est, unum etiamnum hodie Romæ servari, in Templo Sanctæ Crucis, ut vocant, in Jerusalem; qui vix duos Julios valore æquat. Adeòque triginta Argenteos Judæ constitutos, non fuisse triginta Siclos: cùm Siclus unicus ad sex Juliorum valorem accedat. Quasi verò? Probandum in primis esset, triginta Argenteos Judæ constitutos eadem omninò nummorum specie fuisse solutos. Hinc sanè rectè colligeretur, Argenteos illos Siclorum valorem non æquasse: si, qui nunc Romæ visitur nummus, duos vix Julios valore æquat. At quis id nobis certò definiet, triginta Argenteos eadem specie fuisse solutos proditori; ac non potiùs multiplicatis inferioribus nummis, integram illi summam fuisse solutam? Nihil igitur inde colligitur in oppositum; etsi servatum Romæ nummum ex iis unum concedamus esse, qui Judæ sunt numerati: quod tamen si negare voluero, quis mihi certò probaverit? Illud mihi potiùs difficultatem moveat: quid triginta Argenteis ager figulinus emi potuerit, si ad valorem dumtaxat Juliorum Romanorum centum sexaginta ascendit summa illa? Sed & Jeremiæ 32. v. 9. pro agri emptione solutos lego *septem Stateres*, *& decem Argenteos*:

tametsi

tametsi, ut monet D. Hieronymus in Cap. 4. Ezechielis, *Siclus Stater sit*, *hoc est*, *Drachma quatuor*, videlicet, Atticæ. Quare ex nostrorum temporum caritate non oportet æstimare ea, quæ antiquorum sunt temporum. Ac verisimile est, triginta Argenteorum pretio emi potuisse agrum figuli, vilem illum, nec nisi cadaveribus sepeliendis idoneum. Sed pergamus ad reliqua.

IV. Sacrilegam Judæ traditionem post nonnullas Juris formulas pessimè servatas secuta est verberum poena, quam *flagellationem* de more vocant. Hanc Christo Domino Pilatus inflixit, non uti delicto debitam, sed ad correctionem, ut ajebat: nempe ut eum hac via furori Judæorum eriperet, emendatumque dimitteret. Cum enim sæpiùs protestatus esset Pilatus, se nullam in eo mortis causam invenire, Judæique innocentis sanguinem sitientes nihilosecius succlamarent, ut crucifigeretur; experiri tandem voluit, an inflicta Christo verberum pœna satiarentur. Sperabat enim, eos supplicii hujus atrocitate commotos non ultra mortem ejus expetituros: etsi res aliter cesserit. Constat id totum ex Lucæ Euangelio Cap. 23.

Pœnæ hujus atrocissimæ Christo inflictæ occasione, multa conficta video, & pro arbitrio excogitata, de Lictoribus Christum cædentibus, de plagis impositis, de instrumentis, aliisve modis, quibus laniena illa perfecta est: de quibus tamen in Euangelio, & in Ecclesiæ Patribus altissimum silentium est. Certè nihil simplicius verbis Euangelicis: *Apprehendit Pilatus Jesum, & flagellavit*, inquit Joannes Cap. 19., ac nihil ultrà præterea. *Jesum flagellatum tradidit eis*, inquit Matthæus Cap. 26., ac nihil ampliùs. Marcus demum: *Tradidit Jesum flagellis cæsum*, Cap. 15. Quæcumque ergo à piis contemplatoribus ex proprio cerebro adjiciuntur, incerta, dubia, ac etiam magna ex parte falsa sunt.

Lictores in primis Christum cædentes bini, terni, atque quaterni quandoque finguntur; Pictoribus nostris fabulam illam penicillo explicantibus. Imò legi, qui Christum à sexaginta Lictoribus cæsum scripserint. Perperam sanè, & ignoranter. Pilatum enim Tiberii Imperatoris administrum judicium Romano more tulisse, & verberum pœnam indixisse, testatur S. Hieronymus, suadetque ratio ipsa. Ex jure autem, & more Romano Lictor unicus totum illud ferale ministerium obibat. Nota sunt hac in parte Romanorum solemnia: *I lictor, colliga manus, caput obnubito, virgis cædito.* Quin etiam apud Judæos Lictor unicus cædendi officio defungebatur: ut ex libro *Misna* ostendit Buxtorfius in Synagoga Judaica Cap. 20.

V. Hinc intelligere facile est, commentitium & illud esse, quod de inflictorum vulnerum numero narratur à multis: illum scilicet, ad quinquies mille quadringenta septuaginta quinque ascendisse. Ecquo tandem modo? Si enim Lictor unicus cruento illo ministerio defungebatur, repugnat planè, virum unicum tot verbera brevi spatio dedisse. Ut sileam, nondum tunc, dum cæsus est Christus, Pilatum illum tradidisse voluntati Judæorum, ut in illum pro arbitrio sævirent; quod fecit postea: sed flagellis cædendum indixisse dumtaxat, *ad correctionem*, ut

ajebat : Luc. 23. v. 16. Verberum autem numerum apud Romanos à Judice fuisse definitum, non relictum Lictorum arbitrio. Certè si in viro Judæo plectendo aliqua Judaicarum legum ratio est habita, quadraginta verbera non excessit supplicium illud : nec plura à Pilato Judæi, tametsi crudeles, postulare poterant, ut ad illorum satietatem Christus Dominus cæderetur. Lex quippe in Deuteronomio lata est Cap. 25. v. 3. *Si eum, qui peccaverit, dignum viderint plagis, prosternent eum, & coram se facient verberari. Pro mensura peccati erit plagarum modus : ita dumtaxat, ut quadragenarium numerum non excedat.* Quam legem etiam Christi ætate, ac deinceps servasse Judæos, testis est Paulus Apostolus in Epistola 2. ad Corinthios Cap. 11., ubi se quinquies à Judæis flagellis cæsum scribit, ita tamen, ut infra quadraginta plagas steterit cæsio quælibet : *A Judæis quinquies quadragenas, una minus accepi.* Veriti enim Judæi, ne Lictores in ipso verberandi impetu constitutum à lege verberum numerum excederent, plagam unam demere soliti erant. Quæ consuetudo ad Seniorum traditiones est referenda.

VI. Turpiùs hallucinantur, ac in ipsum Euangelii contextum peccant, qui inflictam Christo Domino verberum pœnam obtendunt virgis spineis, & catenis aduncis : nempe ut supplicii hujus immanitatem exaggerent. Immane fuisse non negaverim, at quantum sinit Euangelii veritas. Marcus autem Christum *flagellis cæsum* asserit, non virgis spineis, non catenis : vocabula ipsa Græca φραγελλῶν, & μαστιγῶν, quæ apud Matthæum, Marcum, & Lucam occurrunt, cæsionem notant, quæ flagellis, & nodosis funiculis perficitur. Cæterùm pœna hæc à Pilato viro Romano inflicta est Christo, quia apud Romanos vile servorum supplicium erat : cum contra cæsio per virgas liberorum supplicium esset. ff. *de pœnis*, L. *Servorum*, L. *Porcia*, & Lege *Sempronia*.

Aberrant demùm turpissimè, qui Christum secundò flagellis cæsum obtendunt, ex quo nempe ad Crucem subinde damnatus fuit, pro more, scilicet, Cruciariorum omnium. Quamvis enim ex fori Romani formulis ea etiam ætate servari solitis, Cruciarii antea cæderentur; quia tamen in Christo Domino jussu Pilati rabidam plebem delinire sanguineis præcesserat *emendatoria* flagellatio, non ultra in illum eo supplicio sævitum est. Quod inde patet maximè, quia ea flagellationis formula, ubi occurreret, in ipsa ad Crucem deductione, vel sub ipsam Crucifixionem, atque in ejus perficiendæ momento servabatur, ut scribit Lactantius lib. 2. Instit. Cap. 8. quo tempore nihil hujusmodi tentatum in Christum referunt Euangeliorum Scriptores ; totamque passionis scenam in aliis occupatam repræsentant.

Christum ad columnam cæsum agnoscunt Patres, Gregorius Nazianzenus Orat. 1. in Julianum, S. Hieronymus Epist. 27. ad Marcellam, S. Paulinus Epist. 34. Ac sic quidem more Romano solebat fieri : Plautus in Bacch. Act. 4. scena 7.

—— abducite hunc

Intrò, atque adstringite ad columnam fortiter.

Judæi contrà, prostratos flagellabant, Deuter. 25. v. 3. *Si eum, qui peccaverit,*

vit, dignum viderint plagis, prosternent eum, & coram se facient verberari. Columnam hanc à se conspectam ait D. Hieronymus Christi sanguine cruentatam: quam oblongam fuisse necesse est, utpote quæ Sacram Ædem olim sustineret. Romæ tamen in Templo S. Praxedis Martyris brevis admodùm Columna visitur; quam illam fuisse ajunt, cui Christus est alligatus. Et hæc quidem ad supplicium inferendum accomodatior, quæ tantùm assurgat ad nates. Sic enim totum penè corpus flagellis patet, aut virgis.

VII. Verberibus successit proximè Coronæ spineæ impositio: tormentum, ut arbitror, inter omnia immanissimum; à Pilato quidem ex sententia non indictum; nulla enim, seu Romanorum, seu Judæorum lege supplicium hujusmodi sontibus, ac reis infligebatur: sed militari licentia, ac feritate excogitatum. Cum enim Christum militibus illudendum Pilatus tradidisset; ii, ut quasi in scena Regem ex ludibrio repræsentarent, qui se Regem exhibuerat Judæorum; Coronam spineam in capite, sceptrum arundineum in dextera posuerunt, clamideque coccinea superinduerunt: geminum & ludibrii, & crudelitatis spectaculum exhibentes.

De Corona illa spinea duplicem errorem sat latè disseminatum observo, cùm circa formam, tùm circa materiam. Vulgò enim existimatur, Coronam ex spinis rhamni, aut rubi fuisse contextam: ac vittæ instar frontem, ac tempora cinxisse. Verùm non est ita: sed ex juncorum marinorum acuminibus, quasi longissimis spinis contexta erat: (quod Toletus, & Perrerius ante me observarunt) quorum quidem juncorum acumen adeò subtile simul, & solidum est, ut quodcumque densissimum corium, non secùs ac subula facillimè penetret. Nec frontem tantùm, ac tempora vittæ instar corona cingebat; sed instar galeri, & pilei cranium etiam integrum, totamque superiorem capitis partem obvolvebat. Fidenter, ac etiam audacter ea de re pronunciant Galli plerique, ac veluti testes oculati; qui de proximo viderunt Parisiis Coronam illam sacrosanctam à sanctissimo Rege nostro Ludovico IX. ingenti ære, è barbarorum manibus redemptam, ac Parisios delatam, ubi summâ nunc religione colitur. Pilei formam, & juncorum marinorum materiam observarunt: idemque Parisini omnes, si necesse fuerit, testabuntur. Addiderim, quantum ad formam attinet, Euangelistas omnes *Coronæ* nomen constanter retinere: qui autem exactas, ac pressas loquendi formulas norunt, id Coronam inter, & Diadema discriminis ponunt; quòd Diadema frontem tantùm, ac tempora cingeret, Corona totum Caput obtegeret.

Interea certum inde criterium habemus, unde de tam multis, quæ passim in variis locis ad publicum Fidelium cultum asservantur, Dominicæ Coronæ Spinis judicium feramus. Quæ ex juncis marinis fuerint, veræ illæ, atque germanæ esse possunt: quæ verò ex rhamnis, dumis, rubis, sentibus fuerint, quales profectò multas vidimus, eæ suppositæ omninò sunt.

Chri-

Christum illusum tunc à Militibus, percussum arundine caput, alapis cæsum, sputis aspersum memorat Euangelium. Avulsos illi capillos, & barbam addunt aliqui recentiores, & ex Divi Bernardi Tractatu *de Passione* adstruere satagunt. Immeritò tamen: cùm & sileat Euangelium, & sileant Patres, & Bernardi re ipsa non sit, qui ejus vulgatus est nomine, Tractatus *de Passione Domini*.

EXERCITATIO LIII.

De mortis Sententia in Christum lata; de Crucis gestatione, deque illius forma, & altitudine, necnon de veronica vulgò dicta.

I. HActenus velut in Dominicæ Passionis proludiis hæsimus: nunc ad rei caput veniendum. Quæcumque enim de traditione, ac venditione, de pœna verberum, de Coronæ spineæ impositione sunt dicta, ad id collineant unicè, ut Christum ad Crucem damnatum, eidemque affixum intelligamus; in qua, & sacrificium consummavit suum, & nostræ Redemptionis opus absolvit. Id supplicii genus ex Romanorum, aliorumque Gentilium more fuit, non Judæorum, à quorum priscis moribus abhorrebat, sontes Cruci suffigere. Quatuor enim dumtaxat apud illos erant suppliciorum genera: lapidatio, vivicomburium, strangulatio, seu occisio per laqueum; decolatio, seu occisio per gladium; quamquàm & hæc ultima rarior apud Judæos pœna esset. Quare quod mandatur Deuteronomii 21. v. 22. *Quando peccaverit homo, quod plectendum est, & adjudicatus morti appensus fuerit in patibulo, non permanebit cadaver eius in ligno*: non de Cruce, qualis postmodum Romanis in usu fuit, dictum est; sed de furca, in qua quis laqueo interimitur. Quæ etiam ex veteri Testamento proferuntur Crucifixionis exempla, aliena planè sunt, & peregrina. Sic Rex Hai jubente Josue *patibulo*, seu *Cruce* suspensus dicitur, Josue 8. v. 29., & quinque Reges Chananæorum *super quinque stipites* suspensi pariter, Cap. 10. v. 26.: at non pro more Judaicæ Gentis, è qua erat Josue; sed pro more Nationum illarum barbararum, è quibus erant Reges illi, supplicio sunt affecti. Septem quoque filii Saul *Crucifixi* leguntur 2. Reg. Cap. 21. v. 9. Verùm non à Judæis, sed à Gabaonitis, *qui non erant de filiis Israel, sed reliquiæ Amorrhæorum*. Tametsi & lignum omne, in quo quis lato Judicio patitur, & cruciatur, crux perinde dicatur, & patibulum. Legitur quidem apud Josephum, *Alexandrum Joannis Hircani filium octingentos captivos in media Civitate crucifixisse*, lib. 1. de Bello Jud. Cap. 3. At ea ætate temporum factum id est, qua Judæi à Græcis subjugati illorum in suppliciis inferendis mores induerant: anno, scilicet, ante Christum dumtaxat septuagesimo octavo.

Blasphemi in Deum lapidibus obrui jubebantur à Moyse, Levit. Cap. 24. v. 16. *Qui blasphemaverit nomen Domini, morte morietur: lapidibus obruent illum omnis multitudo; sive ille Civis, sive peregrinus fuerit*. Quare cùm Judæi Christum uti blasphemum ad mortem expeterent, juxta quòd ajebant Joan. 19. v. 7. *Nos legem habemus, & secundùm legem debet mori, quia Filium Dei se fecit*: lapidibus ex Judaici Fori formulis appetendus erat. At Pilato viro Romano sententiam ferente, Cruci juxta Romæ formulas suffigi

figi

figi jussus est. Nec alia de causa, ut suffigeretur, Judæi postularunt; quàm quòd Romanis subessent Imperatoribus, Forique Romani formulas sectari cogerentur. Quàm porrò Romanorum judicio infame esset, & atrox Crucis supplicium, ad quod damnatus est Christus, ex Cicerone Oratione in Verrem habemus: *Facinus est vincire Civem Romanum, scelus verberare, propè parricidium necare; quid dicam in Crucem tollere? Verbo satis digno, res tam nefaria exprimi nullatenus potest.*

Miror, nonnullos Divi Chrysostomi Orat. de Eleemosina, & Lactantii lib. 4. Inst. Cap. 8. testimonio nixos existimasse, Pilatum à ferenda in Christum mortis sententia temperasse, eumdemque Judæorum arbitrio simpliciter permisisse. Repugnat quippe gestorum series. Dicente siquidem Judæis Pilato: *Accipite eum vos, & secundùm legem vestram judicate eum*; (quo verbo judicium illis relinquere videbatur) detrectarunt illi, dato responso: *Non licet nobis interficere quemquam*; seu ademptam sibi à Romanis judiciorum capitalium potestatem agnoscerent; seu simulata solemnitatis Paschalis religione mortis sententiam ferre ipsimet nollent, sed ab alio ferri peroptarent. Idcircò sedens pro Tribunali Pilatus, *adjudicavit fieri petitionem illorum*, ut scribit Lucas Cap. 23. v. 24., hoc est, Cruci Jesum suffigendum pronunciavit, prout illi violentis, ac pertinacibus clamoribus postulabant. Quæ Sanctorum Patrum communis interpretatio est. Hinc & Jesus sententiæ in se ipsum à viro Romano ferendæ præscius: *Filius hominis*, inquit Lucæ 18. v. 32., *tradetur gentibus ad crucifigendum*. Romanus quoque Historicus Tacitus in Annalibus: *Auctor*, inquit, *hujus nominis Christus, qui Tiberio imperitante per Procuratorem Pontium Pilatum supplicio affectus est.*

II. Damnatus igitur ad Crucem Christus supplicium gestare suum jussus est. Ea enim erat juris Romani formula, ut apud Plutarchum videre est, lib. *de sera Numinis vindicta*. Crucem, donec de Civitate exirent, Christum humeris gestasse suis, notat Joannes Cap. 19.: at ut erant ejus exhaustæ vires, partim ob tolerata priora supplicia, partim ob crebras tota nocte, totoque mane peractas discursiones; statim atque extra Civitatem ventum est, *Simonem quemdam hominem Cyrenæum angariaverunt, ut tolleret Crucem ejus*: Matthæi 27. Quis Simon ille fuerit, incertum est. Cyrenæus, seu Cyrene natus dicitur à Matthæo: at triplex Cyrene cùm esset, una in Lybia, altera in Syria, tertia in Cypro; ex qua fuerit, ignoratur. Gentilem illum fuisse, plerique Patres existimant; S. Hilarius, S. Ambrosius, S. Leo, Venerabilis Beda, atque in eo ipso magnum Mysterium ponunt; quasi significatum eo fuerit, fore ut, non credentibus Judæis, Gentiles Christi Crucem amplecterentur. Hunc tamen Judæum plerique recentiores existimant, haud ita futili conjectura: tum quòd à Marco fuisse dicatur *Pater Alexandri, & Rufi* Christi Domini Discipulorum, quorum in Epistolis Pauli mentio fit: tum quòd prædia, & possessiones propè Jerosolymam habuisse videatur; quæ Judæorum dumtaxat erant: unde dicitur, venisse tunc *de villa*, seu ex agro, ut habetur in Textu Græco.

Utcumque tamen se res habeat, Simonem hunc unà cum Jesu sociis hunc-

humeris Crucem gestasse, non vulgi modò, sed & virorum non imperitorum error est. Natum inde errorem arbitror, quòd Lucas Cap. 23. dicat, Milites *imposuisse Simoni Cyreneo Crucem portare post Iesum*: hinc quippe æstimatum est, ambos fatale lignum sociis portasse humeris; Christo præeunte, & partem superiorem ferente, sequente Simone, & partem infimam bajulante: uti pro more suo Pictores effingunt. Verùm reclamant Ecclesiæ Patres, Origenes in Matth. Cap. 25., S. Athanasius Serm. de Passione, S. Hieronymus in Cap. 27. Matth., S. Augustinus lib. 3. de Consensu Euang. Cap. 10., S. Leo Magnus Serm. 8. de Passione, Beda, Theophilactus, Euthymius: qui Crucem ex uno in alterum translatam referunt; Christumque onere liberum præivisse, Simonem verò solum eodem illo onustum processisse, apertissimè docent. Quin & hoc ipsum insinuant Matthæus, & Marcus, dum Simonem adactum ajunt, *ut tolleret Crucem ejus*. In Textu enim Græco est verbum *ἄρῃ*, quod non solùm *oneris lationem*, ut ita loquar, sed oneris ex uno in alterum translationem significat.

Non morabor hìc insanum Basilidis, & Marcionis errorem, qui, si qua fides est Tertulliano lib. de Præscriptionibus Cap. 26., D. Augustino lib. de Hæresibus, Eusebio lib. 4. Historiæ Eccles. Cap. 8., contendebant Christum Dominum, Ligno Crucis in Simonem translato, ita Judæorum oculos perstrinxisse, ut sese inde subduxerit, & evanuerit: unde effectum sit, ut Judæi crucifigentes Simonem, Christum crucifigere sint arbitrati. Hæc, inquam, non moror; adeò enim insulsa sunt, ut confutatione non egeant.

III. Unum tamen ex ea Dominicæ Crucis gestatione colligere præstat ad fabulosæ de illius proceritate traditionis confutationem. Si enim homo unicus Christus primùm ex multa jam sanguinis missione debilitatus, tum Simon de via fessus saluti ferum Lignum bajulavit, sustulitque; qui fieri potuit, ut illius quidem longitudo ad quindecim pedes, latitudo ad octo, uti fertur, ascenderet: maximè si quercus fuit, arbor utique præ cæteris gravis, & ponderosa? Et quidem Cruces eminentiores aliquando fuisse, nil dubito: verùm eæ eminentioris status, atque fortunæ viris, si quando eo supplicio necandi essent, parabantur: quod prudenter observat Baronius in notis ad diem 7. Aprilis: qualem profectò nec Judæi, nec Romani Christum nostrum habebant, sed fabrum, & fabri filium. Sunt eminentiorum hujusmodi Crucium exempla complura, at nonnisi pro summis, & eminentibus viris: lib. Esther Cap. 6., & 7. pro Amane: apud Justinum lib. 18. Hist. pro Cartalo: apud Svetonium in Galba Cap. 9. pro Cive Romano: apud Valerium Maximum lib. 6. Cap. 9. pro Tyranno Polycrate. Qua perinde ratione Imperator Augustus Erotem suum in Ægypto Procuratorem malo navis suffigi jussit; de quo Plutarchus in Apophtegmate. Humiles verò Cruces humilibus parabantur: adeout ferarum quadrupedum morsibus suffixi quandoque paterent: ut est apud Martialem, lib. 1. Epigr. de Laureolo, & apud Eusebium lib. 5. Historiæ Ecclesiasticæ Cap. 1. de Sancta Blandila Martyre. Accedit, quòd titulum in summo Crucis affixum præ-

transeuntes commodè legerent, referente Joanne Cap. 19. Euangelii v. 20. Is autem, ut erat tribus linguis incisus, Hebraica, Græca, & Latina; ac in tabella quidem non admodum ampla, qualis etiamnum Romæ visitur, & characteribus haud ita magnis; vix, ac ne vix quidem legi potuisset, si proceræ quindecim pedum Cruci suppositus esset. At de his satis.

IV. Christo ad Calvariæ locum ita pergenti turbam multam comitatum fecisse, narrat Lucas Cap. 23., præsertim verò mulierum plangentium, & lamentantium; quibus ille dixerit, ut non super se, sed super filios suos flerent, qui ad multas angustias erant adigendi. Quænam piæ illæ, ac religiosæ mulieres fuerint, quidve officii Christo præstiterint, tacet Euangelium. Fertur tamen, in iis unam extitisse, *Veronicam* nomine; quæ sudarium Christo exhibens, ut faciem sudore, & sanguine madentem abstergeret; hoc idem ab illo confestim restitutum acceperit, impressa vultus ipsius effigie insignitum. Audacior fortasse videar, si Historiam illam totam rejiciam, & exsufflem. Dicam tamen simpliciter, quid rei sit, ut de ea judicium quisque suum ferre possit.

Silentium facti hujus altissimum est, non modò in Euangelio, verùm etiam apud omnes Ecclesiæ Patres, veteresque Historiæ Ecclesiasticæ Tractatores, imò & apud omnes mediæ ætatis Scriptores. Primus omnium eam nobis Historiam prodidit Marianus Scotus in Chronico, Auctor lubricæ fidei, eruditionis exiguæ, recentis ætatis: quippe qui cadente dumtaxat undecimo sæculo scripsit. Laudat ille quidem Methodium quemdam, ex quo suam illam Historiam hauserit: at quis ille, cujusve ætatis fuerit, ignoratur. Certè non fuisse illum Magnum Methodium Tyriorum Episcopum, res illa probat vel maximè, quòd nihil hujusmodi in ejus Scriptis legere sit: fabulasque ex suo illo Methodio venditet Scotus, quas notæ sanctitatis, & eruditionis Episcopo nemo tribuerit. Libellum manu scriptum, de Sacræ hujus imaginis sudario impressæ translatione Romam factæ in Bibliotheca Vaticana servari, testatur Baronius: at quandonam, & à quo scriptus fuerit, non insinuat: nec eo solo titulo auctoritatem libellus obtinet, quòd in Bibliotheca Vaticana servetur. Hæc enim, ut alicubi idem Baronius scribit, *similis est sagenæ missæ in mare ex omni genere piscium congreganti*, bonos nimirum, & malos.

Ad hæc etiam, tota retrò antiquitate *Veronicæ* nomen ignotum est. Unde & illi ipsi, qui primi Historiam hanc retulere sæculo duodecimo, piam illam, religiosamque mulierem, alii quidem *Venicem*, alii *Veronicem*, nonnulli *Berenicem* appellant: unde postmodum per depravationem *Veronica* dicta est. Depravationem illam nominis aliunde natam existimant viri eruditi, quibus assentior maximè: quòd nimirum, ut primùm pingi cœpit pia mulier Christi faciem sudario impressam manibus gestans, *Veronica* dicta sit facies ipsa sudario impressa: *Veronica* enim idem Græcè Sonat, ac *vera imago*: ignari autem, quorum infinitus est numerus, *Veronicam* nomen esse existimarunt, non imaginis sudario impressæ, sed mulieris gestantis imaginem. Hinc orta *Sancta Veronica*, quæ numquàm in

Cœlo,

Cœlo, imò & numquam sub Cœlo fuit; quamquam in nonnullis Martyrologiis locum invenerit.

En quid prisca ferat antiquitas, altum nempe de toto illo facto silentium. Cæterùm si posterioris ætatis Scriptores audire libet, ab undecimo Ecclesiæ sæculo, ac deinceps factum referunt, Marianus Scotus in Chronico ad annum 39., & Lucius Dexter ad annum 48. Sacram quoque Christi imaginem sudario impressam Romam jamdudum translatam (qualis visenda proponitur in Basilica Vaticana) scribunt Petrus Mallius libro inedito *de Basilica S. Petri*, Petrus Diaconus Monachus Cassinensis libro manuscripto *de Locis Sanctis*, Matthæus Vvestmonasteriensis, in Floribus Historiæ Anglicanæ ad annum 1216., Jacobus Grimaldus, Augustinus Patritius, Jacobus de Trecis, Baronius. Quibus addere præstat Romanos Pontifices, Nicolaum IV., Clementem VI., VII., & VIII., Gregorium XIII. de tanto thesauro in Sacro Basilicæ Vaticanæ Cimelio asservato suis diplomatibus fidem facientes. Qui tamen sacram Christi imaginem sudario impressam *Veronicam* vocant, non mulierem gestantem imaginem. Ex his omnibus colligere facile est, factum ipsum piæ, ac religiosæ mulieris Christo sudarium præbentis, idemque Christi imagine insignitum recipientis incertum omninò esse, utpote quod sæculo dumtaxat undecimo vulgari cœperit: nomen verò *Veronicæ* mulieri huic attributum, popularem prorsus errorem esse. Cum non mulieris, sed imaginis sudario, ut putatur, impressæ nomen id esset; si tamen extitit aliquando. Sed redeamus in viam, & Christi, & nostram.

V. Ut ad Calvariæ locum ventum est, Cruci suffixus est Christus. Quæ Crucis salutiferæ forma fuerit, quæ materies, amplum disputationis argumentum est. Et quidem, si formam quærimus, Crucium duplex genus est: altera Crux simplex dicitur, altera compacta. Simplex nonnisi rude lignum, informe, ac simplex est, cui miser, seu clavis infigitur, seu funibus alligatur. Compacta duplici ligno obliquato compingitur: atque hujus rursus triplex species est, decussata, commissa, immissa. Decussata, quasi per medium secta; dum, scilicet, duo ligna directa inter sese obliquantur ex æquo ad speciem litteræ majusculæ X. qualis Andreana Crux fuisse dicitur. Commissa, dum erecto ligno brevius alterum in summo committitur sic, ut nihil extet desuper, nihil emineat: qualis est littera majuscula T. Immissa demum, dum erecto ligno transversum alterum secando injungitur, atque immittitur sic, ut recti ligni summa pars supra transversum emineat, eoque veluti secta videatur. ✝

Christum in simplicem Crucem, aut etiam in decussatam actum esse, nemo, quod sciam, scripsit, aut finxit. In immissam potiùs, cujus summa pali pars supra transversum lignum emineret, cui & titulus affixus esset, sublatum illum fermè omnes agnoscunt. Ego verò non immissæ, sed commissæ Cruci ternos dumtaxat angulos, seu fines habenti, ac litteræ T. speciem referenti Salvatorem affixum existimo: cui postmodum adjecta supernè titularis tabella coronamentum addiderit. Nulla itaque erecti ligni pars supra transversum tollebatur, cui affixus es-

 set

ſet cauſæ titulus, ut communiter creditur: ſed addititia dumtaxat tabella triglotton titulum referens commiſſam deſuper Crucem eminebat.

Hujus formæ Crucem Servatori Mundi aptatam ex priſcis Eccleſiæ Patribus, & Sacrorum peritis accipio. Hanc enim commiſſam fuiſſe, ac litteræ T. ſpeciem retuliſſe, plerique Veterum conteſtantur: Tertullianus lib. 3. contra Marcionem: *Ipſa littera Græcorum Tau, noſtra autem T ſpecies Crucis eſt*. Hieronymus in Cap. 9. Ezechielis: *Antiquis Hebræorum litteris, quibus uſque hodie Samaritæ utuntur, extrema Tau Crucis habet ſimilitudinem*. Paulinus Nolanus Epiſcopus Epiſt. ad Severum 2. *Chriſtus non multitudine, vel virtute legionum, ſed jam nunc in Sacramento Crucis, cujus figura per litteram Græcam Tau numero trecentorum exprimitur, adverſarios Principes debellavit*. Quibus accinunt Sozomenus lib. 7. Hiſt. Eccleſ. Cap. 15., Ruffinus lib. 2. Cap. 29., omnium verò diſertiſſimè Innocentius III. Rom. Pont. Serm. 1. habito in quarto Concilio Lateranenſi: *Tau*, inquit, *eſt ultima littera Hebraici Alphabeti, exprimens formam Crucis, qualis erat, antequam Domino Crucifixo Pilatus titulum ſuperponeret*. Ex quo perinde diſcimus, Pilatum nonniſi ſuffixo jam Chriſto commiſſæ Cruci titularem tabellam ſuppoſuiſſe, non ligno ſupra transverſum eminenti affixiſſe; eamque tabellam ternis Crucis angulis quartum addidiſſe. Et certè, ſi in eminenti deſuper pali parte titulus fuiſſet affixus, ut vulgò pingitur, dum Helena Conſtantini Mater tres Cruces, Chriſti ſcilicet, & Latronum, disjectumque ſeorſim titulum invenit, eruitque; nullo hominis redivivi portento fuiſſet opus ad diſcernendum, è qua Dominus pependiſſet; cùm vel ipſa affixi olim tituli clavorum veſtigia, atque foramina in ſumma ligni parte extantia prodidiſſent. Non ergo recti pali ſuprema pars ad tituli affixionem ſupra transverſum eminebat, quod immiſſæ Crucis proprium eſt: Maximè cum titulus ipſemet Cruci non eſſet affixus, ſed columnæ ſupernè impoſitæ inſcriptus, ſi Nicephoro Callixto fides eſt Dominicæ Crucis inventionem narranti lib. 8. Hiſtoriæ Eccleſ. Cap. 29. *Tres*, inquit, *ſparſim disjectæ Cruces, & tabula præterea albæ inventa, in qua diverſis litteris Pilatus Regem Judæorum inſcripſerat; eaque ſupra caput Chriſti collocata, in morem columnæ crucifixum illum Judæorum Regem eſſe promulgarat*. Eamdem ſalutaris ligni formam, commiſſam, ſcilicet, non immiſſam referunt antiqui Ægyptiorum obeliſci Romam advecti, picturæ antiquiſſimæ; quæque Magni quondam Antonii pænulam ſigno illo T. notatam repræſentant.

Neque huic repugnare cenſendi ſunt Patres illi, qui quadratam Crucis formam agnoſcunt, ut Hieronymus in Commentariis ad Caput 11. Marci, & Minutius Felix in Octavio: aut qui quatuor ejus extrema diſtinguunt, ut S. Maximus Taurinenſis Homil. 11., Damaſcenus lib. 4. de fide Cap. 12., & Sedulius lib. 5., aut demum qui quatuor illius dimenſiones exponunt, ut D. Auguſtinus Tract. 118. in Joannem, & Enarratione in Pſal. 103., cujus hæc verba ſunt: *Erat latitudo, in qua porrectæ ſunt manus; longitudo à terra ſurgens, in qua erat corpus affixum; altitudo ab illo innexo ligno ſurſum, quod eminet; profundum, ubi fixa erat Crux, & ubi omnis ſpes vitæ noſtræ*. Non, inquam, iſta repugnant: ſi enim commiſſæ Cru-

ci

ei titulum supernè addideris, maximè verò in columnæ modum, ut laudatus paulò ante Nicephorus observavit, quadratam formam, quatuor extrema, quatuor dimensiones habebis: etsi nihil horum præstiterit sectus in summo palus, ut in immissa Cruce contingit. Quod utique significatum voluit Augustinus, dum Crucis altitudinem petit *ab eo innexo ligno, quod sursum eminebat*. Hoc enim non aliud erat, nisi tabella titulum præferens, non ipsa defixi ligni summa pars. Unde Glossa supra Clementinam primam de summa Trinitate ait: *Tabulam supra Crucem loco quarti brachii fuisse*. Profectò quadratam Crucis formam nisi hoc sensu dixerint Patres, ut quartum angulum solus titulus redderet, secum ipsi pugnabunt: cùm & Hieronymus, & Tertullianus quadratæ formæ assertores, eamdem tamen Crucem litteræ T. speciem, atque figuram retulisse, alibi fateantur.

VI. Ad Crucis Dominicæ formam pertinere quoque censenda sunt suppedaneum, & sedile; in quibus falli video propemodum universos. Suppedaneum enim Cruci aptatum perpauci hodiè norunt, sedile vix ullus agnoscit. Et tamen ex veterum Patrum testificatione nil certius, quàm tabulam quamdam suppedaneam in infima Crucis parte fuisse positam, cui pedes supponeret crucifixus; imò cui crucifixi pedes affigerentur: itemque in medio Crucis stipite lignum perbreve, sive palum in cornu modum fuisse impactum; cui insederit, & quasi inequitarit crucifixus. De tabula suppedanea disertus est locus S. Gregorii Turonensis lib. de Gloria Martyrum Cap. 6. *In stipite erecto foramen factum manifestum est. Pes quoque parvulæ tabulæ in hoc foramen insertus est: super hanc verò tabulam tanquam stantis hominis sacræ affixæ sunt plantæ*. Cui subscribit Innocentius III. Rom. Pont. Sermone 1. de Martyre uno: *Fuerunt autem in Cruce Dominica ligna quatuor: stipes erectus, & lignum transversum: truncus suppositus, & titulus superpositus*: quo nomine trunci suppositi, quem titulo superposito Innocentius opponit, suppedaneum scabellum intelligere necesse est: ut sicut ille supra verticem, ita & iste sub pedibus esset, totique corpori supponeretur. Quod pervetustis Christi Crucifixi imaginibus admodùm multis confirmat Franciscus Fevardentius in Notis ad lib. 2. S. Irenæi adversùs Hæreses Cap. 42., & in veteribus nummis observarunt Franciscus Nansius, & Josephus Scaliger in suis ad Eusebium Animadversionibus. Sed & in argentea Crucifixi Imagine, quam Carolus Magnus à Leone III. coronatus Basilicæ S. Petri in Vaticano dono dedit sub annum Christi 815., idem suppedaneum cernebatur, cui bini pedum clavi infigebantur: ut scribit Angelus Rocca in descriptione Sacrarii D. Petri. De cornu autem, seu sedili ad medium stipitis Crucis infixo disertus est locus S. Justini Martyris in Dialogo cum Triphone Judæo: *In medio Crucis defixum est lignum, quod etiam ut cornu eminet, in quo vehuntur, & insident, qui Crucis supplicium subeunt*. Et S. Irenæi lib. 1. adversùs Hæreses Cap. 42. *Ipse habitus Crucis fines (seu summitates) habet quinque: duos in longitudine, duos in latitudine, & unum in medio, ubi requiescit, qui clavis affigitur*. Quod etiam non obscurè significat Tertullianus; palum illum medium in modum sedilis adnotans lib. adversùs Judæos Cap. 10. *In antenna navis, quæ Crucis*

pars

pars est, hujus cornua vocantur. Unicornis autem in medio stipitis palus. Et lib. 2. contra Marcionem: *Pars Crucis, & quidem major est omne robur, quod erecta statione defigitur. Sed nobis tota Crux imputatur cum antenna, scilicet, sua, & cum illo sedilis excessu.* Tres, scilicet, Crucis partes agnoscit; majorem, erectum, scilicet, robur; alteram, transversum lignum instar antennæ; postremam, *sedilis excessum*, seu palum ad sedendum eminentem. Nempe *sedilis excessum* nuncupat Tertullianus, quod *cornu eminens*, seu *summitatem ad insidendum*, *& quiescendum*, Justinus & Irenæus appellant.

Iis porrò Patribus eò major in delineanda Crucis forma danda est fides, quòd ante Constantini Magni tempora Ecclesiam illustrarint: quo videlicet, tempore Crucis supplicium adhuc apud Romanos ad sontes puniendos in usu erat; poterantque in ea describenda oculorum testimonio niti. Hoc enim reorum supplicium ad Christi Crucifixi venerationem lege primus omnium sustulit Constantinus: ut est apud Sozomenum lib. 1. Historiæ Cap. 8., & Nicephorum lib. 7. Cap. 46. Cumque Judæi protervi, ac pertinaces quadam anni festa die Crucifixi imaginem una cum Cruce flammis absumere soliti essent: ac ne sacrilegii à Christianis arguerentur, illud obtenderent, se non Christum nostrum, sed Amanem hostem suum tali olim supplicio affectum repræsentare: hujusmodi facinus novo edicto vetuit Theodosius junior, cujus hæc verba sunt, Cod. Theod. lib. 16. titulo 8., & in Cod. Justinianeo, titulo de Judæis, & Cœlicolis, L. *Judaos: Judaos quadam festivitatis suæ die solemni Aman ad pœnæ quondam recordationem incendere, & Sanctæ Crucis assimilatam speciem in contemptum Christianæ Fidei sacrilega mente exurere, Provinciarum Rectores prohibeant: ne locis suis Fidei nostræ signum immisceant. Sed ritus suos infra contemptum Christianæ Religionis retineant: amissuri dubio procul permissa hactenus, nisi ab illicitis temperaverint.*

At mihi videor, satis de Crucis forma disseruisse. Proximum est, ut de ejusdem materia disseramus. Erit id futuræ Exercitationis argumentum: in qua & de ligni specie, & de modo, quo suffixus est Christus, cumulatissimè disputabimus.

EXER-

EXERCITATIO LIV.

De ligno Crucis, & Christi in eo suffixione, cæterisque nonnullis Crucifixionis adjunctis.

I. DE Crucis Dominicæ forma ea in superiori prælectione sunt dicta, quæ, cum necessaria viderentur, præteriri à me, nec poterant, nec debebant. Nunc de ejusdem materia primo loco dicturus, vereor maximè, ne curiosa magis, quàm vera, ac necessaria sectari videar: cùm nihil certi hac in parte definiri, ac statui possit, veterum quidem Patrum suffragio, atque sententia.

Fuere, fateor, postrema ætate nonnulli, qui quatuor ligni species in salutari Cruce excogitarunt, Cedrum, Palmam, Cypressum, Olivam. In his est Auctor Glossæ ad primam Clementinam *de summa Trinitate*: *Fertur*, inquit, *etiam Crux quatuor genera lignorum habuisse, scilicet, Cedrum in stipite, Palmam in palo per longum, Cypressum in ligno ex transverso, Olivam in tabula super Crucem loco quarti brachii. Et datur Versus: ligna Crucis, Palma, Cedrus, Cypressus, Oliva*. At id non aliunde petitum, quàm ex insulso, & malenato Opusculo Venerabili Bedæ perperam inscripto, cui titulus, *Collectaneum de quatuor generibus ligni in Christi Cruce*; ubi Crux Christi quatuor lignis compacta dicitur, ac nec iisdem omninò, sed Cedro, Cypresso, Pino, & Buxo: *Crux Domini*, inquit, *de quatuor lignis facta est, quæ vocantur Cypressus, Cedrus, Pinus, & Buxus. Sed Buxus non fuit in Cruce, nisi tabula de ligno illo supra frontem Christi fuit, in quo scripserant Judæi titulum, Hic est Rex Judæorum*. Quæ porrò inepto Opusculo danda fides?

Misso Buxo, tria duntaxat ligna in Dominica Cruce commenti sunt alii, aliterque disposita: Cypressum in summo, Pinum in transverso, Cedrum in imo. Ita Cantacusenus *in Assertione contra Mahumetanos*. Nec defuere demùm, qui Abietem, Buxum, & Pinum statuerunt; deque Dominicæ Crucis lignis Isaiæ Oraculum exposuere: *Gloria Libani ad te veniet; Abies, & Buxus, & Pinus simul ad ornandum locum sanctificationis meæ*. Cap. 60. At quo teste, quo suffragatore somnia hujusmodi venditantur? Cùm aliàs certissimum sit, Isaiam non de Dominica Cruce, sed de lignis ex Libano Jerosolymam advectis ad Salomonis Templum construendum ista dixisse. Ut sileam, ineptum esse, duplicem ligni speciem in eodem recto Crucis palo, Cypressum in summo, Cedrum in imo, seu stipite, comminisci. Procul ergo commenta ista nulla certa auctoritate fulta.

Si quis in re obscurissima conjecturis est locus, ad Lipsium, cæterosque propiùs accederem, qui Christi Crucem ex unico ligno, & quidem quercu, seu robore fuisse, sunt opinati. Primò, quia viri fide digni, quibus propiùs intueri, atque conspicere licuit, quæ nunc extant Sacratissimi Ligni frusta, hujus ligni speciem referre, contestantur. Secundò, quòd crebra, & frequens in Judæa olim fuerit, ac nunc quo-

que

que sit arbor illa; Cruceſque, & furcas, ex obvio quoque, & promptó ligno fuiſſe conſtructas, veriſimillimum ſit. Tertiò, quia robuſtum eſt lignum, fixionis aptum, atque laturæ, reiſque ſuſpendendis aptari ſolitum. Hinc Silius lib. 1. *Quem, poſtquam diro ſuſpenſum robore vidit*. Et iterum: *Erecto ſuffixum robore, maſtis oſtentabat ovans populis*. Intereà tamen conjecturæ illæ ſunt, nec certam ſtatuunt opinionem. Præſertim cùm, quæ nunc fruſtra ſuperſunt, tenuiora ſint, quàm ut certum de ligni ſpecie judicium ferri poſſit.

II. Illud majoris momenti eſt, certiorique judicio definiri poteſt: quid de Crucis ipſius erectione, ac defixione ſentiendum veniat. Qua in re peccari ſæpè video à Pictoribus noſtris, qui Chriſtum in Cruce humi ſtrata, atque jacente affixum effingunt; quæ poſtmodum magno ſatellitum, militumque conatu erecta ſit. Cùm contrà, certo certius ſit, in Crucem jam erectam, terræque paxillis, & cuneis infixam actum illum eſſe: Sic enim Perſarum, & Romanorum ferebat uſus, ut in erectam Crucem reos agerent, non in depoſita figerent. Hinc familiares illæ apud prophanos Scriptores loquendi formulæ: *tollere in Crucem, ferre in Crucem, agere in Crucem, dare in Crucem*: uti & iſtæ apud Plautum frequentiſſimæ, *aſcendere in Crucem, ſalire in Crucem, excurrere in Crucem*: quæ certè erectam antea Crucem innuunt, quam in illam agatur reus. Hinc & Joſephus lib. 7. de bello Judaico: *Baſſus juſſit defigi Crucem, tanquam ſtatim ſuſpenſurus in ea Lazarum*. Et lib. 1. Eſdræ Cap. 6. v. 11. *Omnis, qui hanc mutaverit juſſionem, tollatur lignum, & erigatur, & configatur in eo*. Erectio itaque Crucis confixionem ſontis in Cruce antecedebat.

Secundùm hunc morem cum Chriſto Domino actum eſſe, ſignificat Chriſtus ipſe, qui crucifixionem ſuam, *exaltationem* appellat, Joannis 12. *Sicut Moyſes exaltavit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet Filium hominis* ...... *Si ego exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipſum*. Exaltatio ergo ipſa crucifixione fiebat, non crucifixionem ſequebatur. Quod & apertiùs ſignificarunt Judæi ad Pilatum ſucclamantes: *Tolle, tolle, crucifige eum*. Tollendus itaque fuit priùs, ut crucifigeretur, non crucifigendus, ut tolletur. Imò Lucas Cap. 23. tollere, & crucifigere pro eodem accipit, dum Judæos ad Pilatum clamantes inducit: *Tolle hunc, & dimitte nobis Barrabbam*. Evincunt hoc idem frequentes Patrum loquendi formulæ, quæ Chriſtum in Crucem aſcendiſſe, aut in Crucem elatum fuiſſe, ſignificant. Hilarius lib. 10. de Trinitate: *In lignum elevatus eſt*: S. Athanaſius Sermone de Paſſione: *venit ad locum, ubi erat illi aſcendenda Crux*; quæ certè lignum erectum denotant, non humi ſtratum, dum ei Servator affixus eſt. Caſtigandus igitur eſt hoc in capite popularis error Pictorum audacia inductus.

III. Exoritur adhuc hoc loco quæſtio altera minimè contemnenda de Chriſti in Cruce affixione. Chriſtum Cruci clavis affixum nemo negavit hactenus. Quamquam enim id Euangeliſtæ diſtinctè non notent, ubi Crucifixionem narrant; notant tamen maximè, ubi Thomæ increduli diſcipuli Hiſtoriam ſcribunt: Joannis 20. *Niſi videro in manibus ejus fixuram clavorum, & mittam digitum meum in locum clavorum, non credam*, ajebat ille.

te: Verùm in errore versari permultos invenio, quòd tribus dùmtaxat clavis Christum suffixum existiment; singulis, scilicet, singulas manus forantibus; tertio verò binos simul pedes, alterum alteri suppositum transfigente. Repugnat planè Patrum auctoritas clavos omninò quatuor agnoscentium: ut sicut singulæ manus, ita & singuli pedes propriis clavis configerentur. Ita Auctor lib. de Operibus Cardinalitiis, Sermone *de Passione*: *Clavis*, inquit, *sacros pedes terebrantibus*. S. Gregorius Turonensis lib. de Gloria Martyrum Cap. 6. *Clavi Dominici quòd quatuor fuerint, hæc est ratio: duo sunt affixi in palmis, & duo in plantis*. S. Augustinus lib. Meditationum Cap. 6. *Immaculata Christi vestigia diris confixa clavis*. Ex Scriptoribus etiam inventam ab Helena Christi D. Crucem referentibus plerique quatuor simul clavos, quibus affixus est Christus, inventos retulere. Theodoretus, scilicet, lib. 1. Hist. Cap. 18. Ruffinus lib. 1. Cap. 8. Cassiodorus in Historia tripartita Cap. 18. Nicephorus lib. 8. Cap. 19. Dum enim clavos alios fræno equino, alios galeæ Constantini insertos referunt, quatuor utut minimum fuisse pro certo ponunt. Ac si recentia documenta excipere juvat, idem sibi revelatum testatur S. Brigitta lib. 7. Cap. 7. Imò Lucas Tudensis lib. 2. contra Albigenses, & Lucas Vvadingus in Annalibus Fratrum Minorum ad Annum 1224. contestantur, sacra Divi Francisci Stigmata clavos omninò quatuor repræsentare. Pugnant quoque pro quatuor clavis Dominicæ Crucis Scaliger in Animadversionibus ad Eusebium, Casaubonus Exercitatione 35. Justus Lipsius lib. 2. de Cruce Cap. 9. Richardus Montacutius, *de Origine Ecclesiæ* tom. 1. Sanè ex Romanorum more fuisse, ut in reis cruci affigendis singuli pedes singulis clavis perfoderentur, ex Plauto discimus in Mustellaria, ubi de famulo cruci affigendo ait: *Affigantur bis pedes, bis brachia*. Non poterant autem bis pedes affigi, uti & bis brachia, nisi suus cuique pedi, suus cuique brachio clavus esset.

Non me fugit, sententiam oppositam de Christo tribus dumtaxat clavis Cruci affixo S. Gregorii Nazianzeni suffragio gloriari, *in Tragicomedia de Christo patiente*. At illud quoque novi, Opusculum illud S. Doctori abjudicari ab universis criticæ scientiæ peritis: illudque ceu parenti legitimo tribui Apollinari Laodiceno inepto Versificatori, nulliusque auctoritatis Scriptori. Non est ergo, quòd de Gregorii suffragio glorietur.

Obstupui non ita pridem, dum legerem apud Mellonium lib. de Stigmatibus, & apud Cornelium à Lapide, Christum Dominum clavis, non per volam manus, sed per carpum adactis fuisse confixum. Est autem carpus brachii extrema pars, quæ manui jungitur, ubi venæ pulsum attingere solet Medicus. Ecquæ verò tanti figmenti probatio fertur ab iis? Nulla planè: nisi quòd, ut ipsi quidem ajunt, clavorum per carpum infixorum signa in Sacra Sindone Taurinensi compareant. Quæ, & qualia signa illa sint prorsus ignoro, qui Sacram illam Sindonem numquam vidi. At volam, seu mediam manum clavo fuisse confixam, non carpum, ex Sacris, quas legi Litteris certò didici, Joannis. 20. *Nisi videro in manibus ejus fixuram clavorum* &c. Psal. 21. *Foderunt manus meas, & pedes meos*. Zachariæ Cap. 13. *Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarum?*

Quæ de Christo sunt prophetice dicta. Manus ibi lego, & quidem medias confixas, & plaga sauciatas, non carpum. Abeant itaque Mellonius, & Cornelius à Lapide, suumque, si possunt, commentum obvolvant Sindone Taurinensi: nos sacris Litteris stamus.

IV. Christum nudum omninò de Cruce pependisse, Patres affirmant, ac ne illas quidem velatum partes, quas in nobis naturalis pudor obtegi postulat: seu quòd Adamo innocenti simillimus nihil haberet in toto corpore, quod puderet, ut loquitur Augustinus; seu quòd ad passionis ejus gravitatem pertineret, ut hoc etiam oneraretur opprobrio. Ita S. Athanasius Serm. *de Passione, & Cruce Domini*, S. Ambrosius lib. 10. in Lucam, S. Augustinus lib. 16. de Civit. Dei Cap. 12., & lib. 12. contra Faustum Cap. 23., S. Joannes Chrysostomus Homil. 6. in Cap. 2. Epist. ad Coloss., S. Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi Mystagogica 2., Hesichius Homil. de S. Andrea, S. Bonaventura in Medit. Vitæ Christi Cap. 78. Ex recentioribus verò, Joannes Hesselius, Petrus Montanus, Joannes Molanus, Franciscus Lucas, Vicecomes, Paleotus, Gretserus, Suaresius. Quare illos, & ratio, & auctoritas longè fugit, qui Christum de Cruce pendentem femoralibus, aut certè perizomate, tenuive aliquo velo contectum arbitrantur: quique laudatos Patres de ea nuditate locutos existimant paulò latiùs accepta, qua quisque nudus dicitur, modò sit extimis indumentis exutus, utcumque sit genitalia contectus: cùm præsertim perizomata, sive succentoria non censeantur in veste. Aliam longè Patrum fuisse sententiam, illud arguit, quòd Christum sic nudum in Cruce fuisse dicant, *ut nascimur nos, ut Cœlum petemus, ut Protoparentes fuere in Paradiso*, unde nonnisi dejecti fecerunt sibi perizomata: hacque ipsa de causa Christi patientis opprobrium, & confusionem vehementer exaggerent.

Pictoribus attamen minimè succenseo, quòd Christum, seu de Cruce pendentem, seu ad columnam cæsum, seu in Jordane tinctum, renes velo contectum effingant: quando in eo ab illis pudori consulitur, etsi aliter Historiæ veritas habeat. Illos verò superbo nimis oculo esse puto, fastidioque delicatiori, qui nec sic quidem pudori satis consultum putant, magnasque præsertim Christi de Cruce pendentis imagines nonnisi talari veste contectas velent, putidamque ex Gregorio Turonensi libro *de gloria Martyrum* Cap. 22. fabulam occentant, Christi Domini imaginem suam de integro vestiri præcipientis, ne sic nuda conspiceretur. Næ illos, quæso, Ecclesiasticæ Disciplinæ emendatores, ac reductores, quæ nudas Christi de Cruce pendentis imagines probat, recipitque, tamquàm pietatis, ac religionis affectum maximè commoventes: ut conjectis in eas oculis, *aspiciamus in auctorem Fidei, & consummatorem Jesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit Crucem, confusione contempta*. Ad Hebræos Cap. 12. v. 2.

V. Nunc ad scenæ clausulam veniamus. Christo in Cruce extincto, dum de illius Corpore deponendo ageretur, *Militum unus lancea latus ejus aperuit*: proculdubio probaturus, num verè egisset animam; sin minùs, eumdem extremo illo ictu confecturus. Militem hunc equo insidentem Pictores adumbrant; atque ita vulgus equitem putat. Perperàm prorsùs,

ac falsò. Pedes enim, non eques id facinus perpetravit: ut multis ostendit Clar. Salmasius Epist. 2. ad Bartholinum, ac post illum Philippus Rhor in Pictore errante. Neque verò equites ad reos custodiendos, sed pedites expediebantur à Romanis. Huc accedit, quòd hastis, ac lanceis pedites, non equites apud Romanos instructi essent; ut videre est apud Titum Livium lib. 4., & apud Varronem lib. 4. de lingua Latina: ubi & hoc monet, hastam dici solitam esse à stando, quòd ab homine stante, non equo insidente ferri soleat. Pedes igitur erat miles ille, non eques. At puto, ea solùm ratione duci Pictores, ut equitem potiùs, quàm peditem fingant, quòd miles equo subvectus, faciliùs Christi ex alto pendentis latus attigerit. Nec observant imprudentes, militem lancea pro more oblonga fuisse usum; ut pedes licèt esset, Christi tamen ex humili Cruce pendentis latus attigerit.

VI. Longinus nomine communiter creditur miles ille; errore sat latè manante, ac in Martyrologia nostra jamdudum inserto. Sic enim Romanum habet Idibus Martii: *Cæsareæ in Cappadocia passio S. Longini militis, qui latus Domini lancea perforasse dicitur*: cui consentiunt Usuardus, Ado, Græcorum Menologium, Laurentius Surius Tom. 2. Sanctorum, Petrus de Natalibus lib. 3. Catalogi Sanctorum Cap. 201. S. Bonaventura in libello Meditationum, Scriptor apochryphus Manualis S. Augustino adscripti in appendice Tomi 10. Errorem hunc acriter reprehendit Cardinal. Baronius in Annalibus ad annum Christi 34., idque nominis, non militi Christi latus aperienti tribuendum monet, sed Centurioni Christum de Cruce pendentem Dei Filium visis miraculis confitenti. *Prædictum Centurionem*, inquit ille, *Longinum nomine appellatum fuisse, Christique Fidem secutum abdicasse se à militia, ac deinde ad Martyrii palmam advolasse, qui ejus res gestas scripsere, testantur. Ex quibus redarguuntur, qui ex Apocryphis quibusdam Scriptis tradiderunt, Longinum nomine, eumdemque cæcum fuisse militem illum, qui lancea latus Domini aperuit.*

Benè est, quòd Eminentissimum virum Martyrologiorum reprehensorem hoc in Capite habeamus: ne si nos propria auctoritate faceremus, nimiæ fortassis audaciæ argueremur. Eumdem tamen perinde hallucinatum existimo, erroremque errore altero emendasse. Nec minùs Longini nomen Centurioni per obreptionem datum arbitror, quàm militi Christi latus lancea perfodienti. Ex sinistra, si benè conjicio, Græci Textus intelligentia natus est error: lanceæque nomen, qua perfossum est Christi latus, in nomen militis incautè, imprudenterque translatum est. Quæ etiam Codri Urcæi Serm. 10., Gerardi Joannis Vossii Harmoniæ Euang. lib. 2. Cap. 11., & Joannis Talentonii lib. 2. Thesauri Cap. 9. sententia fuit. Cum enim Joannes ita scribat, εἷς τῶν στρατιωτῶν λόγχῃ τὴν πλευρὰν ἔνυξεν; Græcum lanceæ nomen λόγχῃ aliquantò corruptum Longi, seu Longini nomen ineptè creditum est: quasi dixisset Joannes: *Unus peditum Longinus Christi latus pupugit.* Lanceam enim Græci λόγχην dicunt: γ. autem apud Græcos ante χ κ. ξ. & aliud γ. profertur ut ν., & quando est ante κ. non solùm profertur, ut ν., sed etiam ipsum κ. profertur ut

 γ. ea-

γ. eaque propter πέφαγκα exprimentes dicimus *pephanga*. Quare cum dictione λόγχῃ, id est, *lancea* usus sit Evangelista, in qua γ. est ante χ., credens quispiam litteris Græcis mediocriter tinctus id convenire posse litteræ χ. quod litteræ κ. tribui solet; dictionem illam pronunciavit latinè *Longi*. Imperiti autem postea *Longin* debere legi existimarunt: eaque voce eum intelligi censuerunt, qui Christi Domini latus aperuit. Atque ita ex lancea factus est miles, ex λόγχῃ *Longinus*.

VII. Nec satis hic fabularum. Non modò commentitium nomen Militi datum est, sed & additum miraculum non vulgare priscis Ecclesiæ Patribus ignoratum. Militem, scilicet, antea cæcum, erumpente ex Christi latere aquâ simul, & sanguine, atque in oculos saliente, visum derepentè recepisse. Quod Baptista Mantuanus lib. Fastorum non ingrato Carmine cecinit:

> *Tu cæcus non mente minùs, quàm corpore, sanctum:*
> *Lancea, & admoto pectus mucrone petisti.*
> *Inde cruor confusus aquis, bastilia circum*
> *In digitos lapsus tetigit cum lumina, morbum*
> *Sustulit.*

Quis non risu ilia quatiat, dùm cæcum hominem ad reos custodiendos à Romanis expeditum inaudit? Cæcum, inquam, quòd lepidius magis, certo ictu Christi de Cruce pendentis latus lanceâ transfigentem, ut probaret, an re ipsa extinctus esset? Idcircò Petrus Comestor, & Petrus de Natalibus, ut stolidam fabulam incrustarent, Militis *oculis caligantes* dicere maluerunt, quàm militem omninò cœcum.

VIII. Quodnam ab eo milite Christi confossum sit latus, dextrumne, an sinistrum, quàm obscura, tam inutilis quæstio est. Pugnat pro sinistro Lucas Brugensis in Cap. 19. Joannis. Stant pro dextero Ivo Carnotensis Epist. 235., Innocentius III. R. P. lib. 2. de Sacro Altaris Sacramento Cap. 54., S. Bernardus Serm. 7. in Psalmos, Goffridus Abbas Vindocinensis Serm. 5. de Resurrectione Christi, S. Bonaventura in libello Meditat. quique omnibus præstat, Auctor Versionis Æthiopicæ *latus ejus dexterum* distinctè notans v. 34. Cap. 19. Joannis. In quorum ego sententiam lubens descendo. Quod etenim scribunt aliqui, utrumque simul latus fuisse confossum; Eustathius Antiochenus apud Theodoretum Dial. 1., S. Leo Magnus Epist. 98. Prudentius Peristep. Hym. 13., Evangelicæ Narrationi apertè repugnat, Joannis Cap. 19. v. 34. *Unus militum lancea latus ejus aperuit*: & Cap. 20. v. 25. *Nisi mittam digitum meum in locum clavorum, & mittam manum meam in latus ejus, non credam*. Nec ab errore excusari posse puto, nisi à summis viris per Synecdochen *latera* pro *latere* dictum sit. Quam tamen interpretationem Prudentius minimè patitur, qui utrumque Christi latus ita confossum cecinit, ut ex uno quidem Sanguis, ex altero aqua defluxerit:

> *Ipse loci est Dominus, laterum cui vulnere utroque,*
> *Hinc cruor effusus, fluxit & inde latex.*

Cui non absimile habet Auctor Tragœdiæ *Christus patiens*, Apollinaris Laodicenus apud S. Gregorium Nazianzenum.

IX. Hunc

IX. Hunc ex laterali vulnere aquæ defluxum prodigiosum, ac miraculi plenum negant ut plurimùm Medici: qui læso juxta Christi cor pericardio, lancea, scilicet, profundè infixa, aquam naturaliter effluxisse opinantur. Et quidem aquam in pericardio agnovit Hypocrates, aut alius quisquis apud illum est Auctor libri *de Corde*: itemque Galenus lib. 5. *de locis affectis*. Unde Georgius Bertinus Campanus lib. 5. Medicinæ methodicè comprehensæ Cap. 9. ita pronunciat: *Pericardium continet aquosum humorem, ut Cor calidissimum eo veluti rore madeat, & faciliùs palpitet. In vulnere cordis, cùm hic humor aquosus effluit, statim mors consequitur. Unde Evangelista ad significandam Christi mortem, ex corde, vulnere accepto in latere, aquam exiisse, verè, ac sapienter scriptum reliquerunt.* Imò non desunt, qui dicant, solam pleuram, sine pericardii, Cordisque læsione, lancea perforatam aquam illam reddere potuisse: cùm in capacitate thoracis plus, minusve aquei liquoris extet, pro cujusque temperamento; inque Christo Domino ob doloris acerbitatem liquor ille verisimiliter adauctus sit. Miraculum tamen agnoscunt, celebrantque S. Ambrosius lib. 10. in Lucam, & in explicatione Symboli, S. Augustinus Tract. 120. in Joannem, S. Cyrillus Alexandrinus lib. 12. in Joannem, Theophylactus in Cap. 23. Lucæ: seu quòd satis aquei humoris in pericardio non esset, ut effluxus hujusmodi naturaliter fieret: seu quòd veræ aquæ effluxus è confosso latere factus fuerit, non aquei dumtaxat humoris, qualis extat in pericardio: seu demum, quòd non admixti defluxerint gemini liquores, sed planè distincti, ac per vices; primùm quidem sanguis, tum aqua, ut scribit Nonnus in paraphrasi in Joannem: aut contrà, primùm aqua, tum subinde sanguis, quod Tertulliano, Ambrosio, Hieronymo, Damasceno, Doctori Angelico visum est.

X. Severiori virga sunt digni plerique Pictores nostri, qui Virginem Christi Matrem juxta Filii patientis Crucem adumbrant, non lugentem modò, atque dolentem, verùm etiam ejulantem, deliquio correptam, expiranti similem, ac inter brachia Magdalenæ, aut Mariæ Cleophæ collapsam exanimem. Itane quæso? Imò *stabat juxta Crucem Maria mater ejus*, inquit Joannes Cap. 19. Stabat autem, non modò corpore erecta, sed animo: stabat, inquam, Fidei firmitate, qua eum certò noverat surrecturum: stabat animi constantissimi fortitudine, qua sese Divinæ voluntati subjiciebat: stabat firma in Divinas promissiones fiducia, qua humanæ salutis opus extremo illo sacrificio consummari debuisse, non dubitabat. Ita Veteres, ita Patres de Virgine sentiunt. Nec audiendi, si quid aliter D. Bonaventura in Meditatione Vitæ Christi Cap. 77., S. Laurentius Justinianus de Triumphali agone Christi Cap. 21., Dionysius Carthusianus in Cap. 19. Joannis, S. Brigitta lib. 1. Revelationum Cap. 10., & lib. 4. Cap. 70. docuerunt: Virginemque animi deliquium passam, cum primùm Christum de Cruce pendentem aspexit, commenti sunt. Spurio enim, atque apocrypho libello delusi sunt, sub Divi Bernardi nomine volitante, *de Lamentatione B. Virginis*; in quo nugæ illæ omnes, atque fabellæ copiosè recitantur: quem tamen sanctissimo Abbati abjudicant, quotquot in censendis, judicandisque Patrum operibus

bus vel mediocriter sapiunt.

Audiendus meliori titulo S. Anselmus in hunc ipsum, de quo hic agimus, Euangelii locum: *Maria in fide Iesu constantissima, & patientissima..., stabat disciplinata, verecunda, licèt lacrymis plena, doloribus immersa.* Audiendus D. Ambrosius lib. *de Institutione Virgin.* Cap. 7. *Stabat juxta Crucem Mater, & fugientibus viris stabat intrepida.* Et in Consolatione super obitu Valentiniani: *Stabat Sancta Mater juxta Crucem Filii, & spectabat Virgo sui Unigeniti Passionem. Stantem lego, flentem non lego.* Vereor tamen maximè, ne hoc ultimo verbo, nisi de misso ejulatu intelligatur, excesserit D. Ambrosius. Quamquam enim Virginem *flentem* non dicat Euangelium, dicunt tamen cæteri Patres: dicit & Ecclesia sacro illo Hymno, quem ab Innocentio III. Pont. fice doctissimo editum ajunt: *Stabat Mater dolorosa juxta Crucem lacrymosa, dum pendebat Filius.* Neque lacrymæ animi fortitudini, atque constantiæ semper adversantur; cùm & Christum ipsum flevisse legamus in Euangelio, tum supra Jerusalem, tum super Lazarum. Sed aliud est, quòd Virgo pingatur modestè lacrymans, cui non omninò repugno; aliud quòd fingatur miseros ejulatus emittens, ac demum plorando fessa, animi deliquio correpta, & inter adstantium brachia collapsa: quod & ineptissimum, & Virginis constantiæ prorsus injurium esse contendo.

> *Non ejulantem cernimus,*
> *Non ungue vellentem comas:*
> *Silensque plus novit pati,*
> *Virtus dolore fortior.*

sacri Hymni verba sunt in Ecclesia Parisiensi inter precum Officia recitari soliti; quæ nuper Gallicis auribus cecinit Poeta ævi nostri disertissimus.

> *Nous ne la voyons pas s'abbamer aux pleurs,*
> *S'arracher les cheveux, perdre sa patience:*
> *Mais sa haute vertu surmontant, ses douleurs,*
> *Sçait d'autant plus souffrir, qu'elle souffre en silence.*

EXER-

EXERCITATIO LV.

De Latronibus unà cum Christo Cruci affixis.

I. ACcedit ad Passionis Dominicæ cumulum, quòd inter duos latrones medius Cruci suffixus sit Christus. Hinc ingens illi orta infamia: sic enim, ut vaticinatus est Isaias Cap. 53. *Cum sceleratis reputatus est*. Mirum quàm multa de miseris illis fatali ligno affixis conficta sint, quæ inemendata prætermittere nefas sit.

Præcipuum illud est, quòd non clavis, ut Christus, affixi, sed funibus potiùs alligati Crucibus vulgò credantur. Ecquæ verò hujus discriminis ratio; cùm Scriptura pari Crucifixionis verbo Græcè *σαυρῶ* ex æquo utatur in illorum supplicio enarrando? Certè, si sic esset, non crucifixi, sed crucibus suspensi dici debuissent. Sed & præsto nobis est decretorium Argumentum, quo eam vulgi hallucinationem revincamus, ex prisca, & indubitata Historia petitum. Cùm Helena Constantini mater ad sacra loca venisset, & de Christi Cruce quæsisset; fodit illa diligentiùs, ac tres invenit, Christi, scilicet, & latronum. Anceps diu hæsit, quænam illa esset, è qua Mundi Servator pependisset; propterea quòd titulus, quo dignosci potuisset, jaceret seorsim disjectus: ac demùm ingenti cadaveris redivivi miraculo, & Divina indicatione fuit opus ad discernendum. Sic sanè referunt S. Paulinus Epist. ad Severum, Theodoretus lib. 1. Hist. Cap. 18., Nicephorus lib. 8. Cap. 29., Alexander Monacus Orat. *de Inventione Crucis*. Quid autem eo miraculo, atque prodigio fuisset opus, si sola Crux Christi foramina, vestigia clavorum, habuisset, non item reliquæ sociorum? Ex æquo igitur clavis affixi sunt miseri, non funibus alligati. Quod suo etiam suffragio confirmant, S. Joannes Chrysostomus Homil. 15. in Epist. ad Romanos, & homilia *de Cruce, & Latrone*, S. Augustinus lib. 1. ad Simplicianum quæst. 2., & Tractatu 7. in Joannem, S. Gregorius Magnus lib. 18. Moralium Cap. 25., S. Basilius Seleuciæ Orat. 17., Alcimus Avitus Carmine 3. & Nonnus in Cap. 19. Joannis.

II. Latronem pœnitentem ad dexteram pependisse, reprobum ad sinistram, certa perinde Patrum sententia est: qui hoc ipso symbolo monstratum jam tunc docuere, quæ demum in Mundi excidio futura sit bonorum, malorumque discretio: S. Leonis Serm. 4. de Passione, S. Augustini Tract. 31. in Joannem, S. Hieronymi in Cap. 15. Marci, S. Hilarii Canone 33. in Matthæum, Ruperti Abbatis lib. 2. in Isaiam. Quibus communi consensu suffragati sunt recentiores; uno, quod sciam, excepto Adriano Junio, latronem reprobum ad dexteram locante, pœnitentem ad lævam, futili planè momento: nempe quòd Jacob proximè moriturus Ephraimo ad lævam posito potiora jura tradiderit, minora Manassi dexteram tenenti. Ecquis verò geminos illos Jacobi nepotes binos latrones præsignasse commentus est unquam? Quamquàm, si præsignasse fateremur, illud

illud reponi commodè posset: Jacobum nonnisi decussatis manibus utrique benedixisse; ut vel hoc pacto Ephraimus, qui jura potiora tulit, dexter benedicenti sit factus, Manasses verò sinister.

III. Cœtera, quæ de latronibus cum Christo Cruci affixis, maximè verò de pœnitente vulgo jactantur, aut incerta sunt admodùm, aut etiam omninò falsa. Incerta imprimis amborum nomina, de quibus ante sæculum undecimum nihil auditum. Bonum *Matha*, improbum, *Joca* primus omnium dixit Collectaneorum Bedæ adscriptorum ineptus Consarcinator. Eumdem illum bonum, *Dimam* primus, quod sciam, nuncupavit Goffridus Vindocinensis Serm. 10., quem alii subinde pari errore seu libertate, *Dismam*, ac etiam *Gismam*, *Gesmam*, *Gestam* vocitarunt. Nonnulli demum *Dismam* dixere reprobum, *Gestam* pœnitentem, & sanctum: unde est Carmen istud apud Petrum Grillardum:

Imparibus meritis tria pendent Corpora ramis:
Dismas, & Gestas, in medio est Divina potestas.
Dismas damnatur, Gestas super astra levatur.

Nullum tamen Latroni pœnitenti in Martyrologio Romano, cœterisque Bedæ, Usuardi, Adonis, adscribitur nomen: ubi ejusdem memoria ita simpliciter notatur: 8. Calendas Aprilis. *Jerosolymis commemoratio sancti Latronis, qui in Cruce Christum confessus, ab eo meruit audire: Hodie mecum eris in Paradiso.*

IV. Incertum perinde ejusdem Latronis Pœnitentis genus: quem Gentilem Chrysostomus dixit Serm. 7. in Genesim; alii Judæum cum Euthymio opinantur. Nec temerè prorsus, ut puto, cùm Christum promissum esse Messiam crederet. Unde porrò ea viro Gentili notitia fuisset? Incertum quoque, Christumne initio blasphemarit & ipse, nec nisi postea resipuerit: propterea quòd Matthæus Cap. 27. v. 44., & Marcus Cap. 15. v. 32. de duobus dixisse videantur: *Latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei*: atque ita intellexerint Origenes Tract. 35. in Matth., Athanasius Sermone de Passione, & Cruce Domini, Ambrosius lib. 10. in Lucam, Hieronymus in Cap. 27. Matthæi, Chrysostomus Homil. 88. in eumdem, S. Prosper lib. contra Colatorem Cap. 14., Theophylactus, Euthymius, & alii. Cum contrà cæteri plerique, quorum princeps est Augustinus lib. 3. de Consensu Euang. Cap. 16., contendant, unicum blasphemasse latronem, altero increpante, ac Christi partes suscipiente: quod apertè notavit Lucas Cap. 23. v. 39. *Unus autem de his, qui pendebant latronibus, blasphemabat eum dicens: Si tu es Christus, salvum fac temetipsum, & nos. Respondens autem alter increpabat eum dicens: Neque tu times Deum, quòd in eadem damnatione es? Et nos quidem digna factis recipimus; hic verò nihil mali gessit.* Quæ sanè ne pœnitens quidem alteri exprobrare potuisset, si & ipse paulò antea blasphemasset. Quare Matthæus, & Marcus, *latrones* indefinitè per Syllepsim dixerunt, loquendi formula Sacris Scriptoribus familiari; ut blasphemantis conditionem, non numerum adnotarent.

V. Falsa prorsus, quæ à Petro Exquilino, Dionysio Richelio, Francisco Mendoza narratur oblata olim occasio religioso Latroni exorandæ

randæ Divinæ misericordiæ. Quod ii ex Historica S. Anselmi narratione, lib. *ad Sororem de beneficiis Dei*, colligere sibi putant: ubi illum prædas olim agentem in Ægypto in Christum adhuc puerulum Herodis tyrannidem aufugientem incidisse narrat, his verbis: *Erat, ut dicunt, principis Latronum filius, qui præda potitus, cùm parvulum in Matris gremio comperisset, tanta ei ejus speciosissimo vultu splendoris majestas apparuit, ut eum supra hominem esse non ambigens, incalescens amore complexus est eum: Et, ò, inquit, beatissime parvulorum, si se aliquando tempus obtulerit mihi miserendi, tunc memento mei, & hujus temporis noli oblivisci. Ferunt, hunc esse latronem, qui ad Christi dexteram crucifixus est, cùm alterum blasphemantem corripuisset dicens: Nonne tu times Deum, quòd in eadem damnatione es? & nos quidem digna factis recipimus, hic verò quid mali fecit? Conversus ad Dominum, eum in illa, quæ in parvulo apparuerat, intuens majestate, pacti sui non immemor: Memento, inquit, mei, cùm veneris in regnum tuum.* Falsum hoc, inquam, & futilitatis plenum, ab ipsomet Divo Anselmo, De vita eremitica (cujus est illa narratio, quæ & inter Apochrypha Divi Augustini locum obtinuit, in Appendice Tomi primi) judicatum est: qui historiam hanc narraturus sororem præmonet: *Opinare verum esse, quod dicitur*: eademque narrata subjungit: *Hoc ad incentivum amoris, non inutile arbitror, hac uti opinione, remota tamen omni affirmandi temeritate*; nempe totum id falsum habet, ac sinè temeritate affirmari non posse putat, eaque dumtaxat mente narrat, quòd ad fructum spiritualem conferre possit; qui ex apologis quoque, & indubitatis commentis non repudiatur. Quid etiam ineptum magis, quàm animo sibi fingere, latronem per vias publicas prædas agentem, puerulum Jesum Menses vix duos natum seriò fuisse allocutum; ejusdemque misericordiam in futurum tempus imploraffe, in amorem illius jam tunc exarsisse, ac tum demùm post annos amplius triginta, dum in Cruce penderet, ex facie cognovisse?

VI. Falsa denique est, quæ à Jacobo de Voragine Sermone 3. de Innocentibus, & à S. Vincentio Ferrerio Sermone 4. Majoris Hebdomadæ memoratur conversionis illius causa: quòd nempe Christi de Cruce pendentis umbra in illum ad Septentrionem positum inclinarit; non item in alterum, qui, cùm penderet ad Austrum, à Christi corpore inumbrari perinde non potuit. Quomodo enim ipso Meridie, quo Christus in Crucem est actus, latronem perinde sublimem attingere potuit salutaris umbra? Aut quæ illi ex Christi corpore inumbratio fieri potuit; si, quod habet Evangelium, *ab hora sexta usque ad nonam*, hoc est, à Meridiæ ad horam inde tertiam, qua Christus spiritum Patri reddidit, *tenebræ factæ sunt super universam terram?*

VII. At nullus major, ac periculosior de Latrone pœnitente obtrusus est error, quàm qui à quinto Ecclesiæ Sæculo à nonnullis excogitatus est; imò in quem propendisse videri potest Doctorum aquila Augustinus: Latronem, scilicet, pœnitentem, aqua de Christi latere defluente, tanquam salutari baptismo fuisse perfusum. Equidem Latronis pœnitentis exemplo, adversùs Baptismi necessitatem sæpiùs à Donatistis, & Pelagianis lacessitus Sanctissimus Doctor; quòd is sinè Baptismate Paradisum esset adeptus; tria reponere solitus erat, lib. 4. de Baptismo contra Dona-

 tistas

tistas Cap. 22., Super Leviticum quæst. 84., lib. 1. *de Anima, & ejus Origine* Cap. 9., & lib. 4. Capite pariter 9. Primò, supplicium Crucis sponte ab illo susceptum, ac tanta cum spe, & charitate toleratum Martyrii vices tenuisse. Secundò, incertum esse, annon & ipse, antequam damnaretur, sacro Baptismate tinctus esset. Tertiò, aquam de Christi latere salientem Baptismatis loco illi esse potuisse. *Inventa est in eo* (Augustini verba sunt lib. 1. de anima) *mensura Martyrii, qui tunc in Christum credidit, quando defecerunt, qui futuri erant Martyres. Et hoc quidem oculis Domini clarum fuit, qui non Baptizato, tamquam Martyrii sanguine abluto, tantam felicitatem statim contulit. Sed etiam nostrum quis non consideret, quanta fide, quanta spe, quanta charitate mortem pro Christo vivente suscipere potuit, qui vitam in moriente quæsivit? Huc accedit, quia non incredibiliter creditur, Latronem, qui tunc credidit, juxta Dominum Crucifixum aqua illa, qua de vulnere lateris emicuit, tamquam sacratissimo Baptismo fuisse perfusum. Ut omittam, quòd eum, antequam damnaretur, baptizatum non fuisse, quoniam nemo nostrum novit, nemo convincit*. Et lib. 4. Cap. 9. *Latro ille, quamvis potuerit judicio Divino inter eos deputari, qui Martyrii confessione purgantur, tamen etiam utrùm non fuerit baptizatus, ignoras. Nam, ut omittam, quod creditur, aqua simul cum sanguine exiliente de latere Domini juxta confixus potuisse perfundi, atque hujusmodi sanctissimo Baptismate dilui: quid si in carcere fuerat baptizatus, quod & post persecutionis tempore nonnulli clanculò impetrare potuerunt? Quid si & antequam teneretur?*

Nichilosecius, binis illis Sanctissimi Doctoris responsis omissis, quæ nostra modò nil referunt; certo certius est, aquam illam de Christi latere simul cum sanguine salientem Latroni pœnitenti baptismatis loco esse non potuisse: cùm is antea confractis cruribus mortuus esset, quàm Christi latus perfoderetur, salíretque ex eo sanguis, & aqua. Constat id ex ipsa rerum gestarum serie apud Joannem Cap. 19. *Judæi ergo rogaverunt Pilatum, ut frangerentur eorum crura, & tollerentur. Venerunt ergo milites, & primi quidem fregerunt crura, & alterius, qui crucifixus est cum eo. Ad Jesum autem cùm venissent, ut viderunt eum jam mortuum, non fregerunt eius crura: sed unus militum latus ejus aperuit, & continuò exivit sanguis, & aqua*. Dicendum igitur, Augustinum tertium illud de aqua saliente responsum tamquam vulgatam, atque à multis ætate sua receptam narrationem ad solutionis cumulum addidisse; cui nec ipse integram fidem adjungeret. Unde subjungit è vestigio: *Verùm hæc, ut volet quisque, accipiat; dum tamen de Baptismo non præscribatur Salvatoris præcepto hujus Latronis exemplo*. Et sanè, quàm sit illud futile, & ineptum ad Baptismatis necessitatem oppugnandam Latronis pœnitentis exemplum; nemo prima fronte non videt: mirorque, Divum Augustinum bonas horas in eo refellendo collocasse, ad quod reponere satis erat: necdum tunc, cùm Christus de Cruce penderet, suscipiendi Baptismatis præceptum obligasse, Christumque suprema auctoritate posse se ipso effectum Sacramenti cuique conferre sinè Sacramento, atque ita Latronem pœnitentem, nullo Baptismate tinctum æternæ gloriæ fecisse participem.

EXER-

EXERCITATIO LVI.

De tempore, & loco Crucifixionis: Nec non de Lictoribus, atque tortoribus.

I. DUm, instante festivitate Paschali, publicas prælectiones intermittere coactus sum, eò processerat disputatio, ut de Christi Passione, & Crucifixione dicerem. Nunc pristino muneri restitutus, intercisum disputationis argumentum repeto, novoque conatu resumo. Neque vereor, ne rem faciam parùm tempori congruentem, si in hocce Paschali gaudio, de Christi Passione, & Crucifixione dicere pergam. Imò Christi ipsius jussis obtemperabo, qui è tumulo redivivus signa vulnerum, vestigia cicatricum, aperta etiam, & hiantia retinuit; Discipulosque, ut cernerent, digitosque in ea inserrent, manumque immitterent, provocavit. De Christi enim Passione dum dicam, quid, nisi hiantia adhuc vulnera conspiciam, atque palpabo? Quid, nisi in ea digitum inferam, manumque immittam? ac meliori etiam, quàm Apostoli, sorte. Viderunt quippe illi vulnera, tetigeruntque subdubitantes, ut docerentur: tangam ego, atque videbo certa fide, ut studiosos discipulos doceam.

Itaque ad intermissum de Passione, & Crucifixione institutum accedo. Rejectis, & confutatis nuperrimè vulgaribus opinionibus, quibus Christi Domini Passionis, ac mortis Mysteria deturparunt benè multi, tria nobis supersunt enodanda ad plenam, & integram luctuosi hujusce argumenti tractationem: primum de tempore, alterum de loco peractæ Crucifixionis: quæ duo non vulgaria ingenia, sed sublimia, Ecclesiæ Patres intellige, diu, multùmque torserunt: tertium de Ministris, seu de Lictoribus, atque tortoribus, qui ferale in Christum Dominum ministerium obierunt.

II. Ac tempus quidem quod attinet oppetitæ mortis Christi Domini: si de anno, tum sæculi, tum vitæ Christi quæstio vertatur; hoc est, quo anno Imperii Tiberii Cæsaris mortuus sit; quove vitæ suæ anno mortem oppetierit, arcanum arbitror insolubile. Quamquam enim probari utcumque possit, Christum anno tertio post Baptisma susceptum fuisse mortuum: quippe qui tres publici ministerii annos exegit: quia tamen quo annò, tum sæculi, tum vitæ suæ fuerit baptizatus, incertissimum esse demonstravimus, dum de illius Baptismate ageremus, restat, ut & quo anno sit mortuus perinde sit incertissimum.

Auget quæstionis hujus incertum Sanctorum Patrum de annis vitæ Christi mutuum inter sese dissidium, nullo unquam studio, nulla industria conciliandum. Christum enim anno ipso vitæ suæ trigesimo crucifixum esse, scribunt, S. Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromatum, Tertullianus libro contra Judæos Cap. 8., Julius Africanus apud D.

Hieronymum in Cap. 9. Danielis, Lactantius lib. 4. Institutionum Cap. 1., D. Hieronymus. Epist. 22., S. Augustinus lib. 18. de Civitate Dei Cap. ultimo, S. Prosper in Chronico, S. Bernardus serm. 2. Anno vitæ suæ trigesimo primo mortuum docuere Origenes Tract. 35. in Matthæum, S. Petrus Chrysologus Serm. 151., Philostrius Brixiensis lib. de Hæresibus. Anno vitæ suæ trigesimo secundo mortuum dixere, S. Epiphanius Hæresi 51., & S. Isidorus Hispalensis in Chronico. Anno trigesimo tertio Cassiodorus pariter in Chronico. Anno trigesimo quarto, S. Maximus parte prima computi Ecclesiastici, & Chronicon Alexandrinum septimo sæculo exaratum. Anno propè vitæ suæ quadragesimo S. Joannes Chrysostomus Homil. 54., & Regino Abbas Prumiensis. Anno propè vitæ suæ quinquagesimo, S. Irenæus lib. 2. contra Hæreses Cap. 39. (si tamen nullum in ejus textu mendum est, quod aliqui putant) Quid ergo certi, atque constantis in tanta Sanctorum Patrum dissensione statuemus?

III. Verùm si de die oppetitæ mortis quæstio moveatur, quam sextam Hebdomadæ fuisse, seu *Parasceven*, asserit Evangelium: eam sanè in diem octavam Calendas Aprilis, seu vigesimamquintam Martii anno illo incidisse, communis Ecclesiæ traditio est: cujus nobis testes locupletissimi sunt, Tertullianus lib. contra Judæos Cap. 8., S. Joannes Chrysostomus Homil. de Nativitate Sancti Joannis Baptistæ, S. Augustinus lib. 18. de Civitate Dei Cap. ultimo, Beda de ratione Temp. Cap. 28., S. Thomas in Cap. 2. Joannis. Quam quidem Traditionem, cum Rogerus Bachonus Ordinis Minorum rerum Mathematicarum peritissimus sæculo decimo tertio oppugnare aggressus esset, confestim de errore suspectus malè audiit, ut testatur Lucas Vvadingus lib. de Scriptoribus Ordinis Fratrum Minorum: cùmque rursus sæculo sequenti Alphonsus Tostatus Abulensis Episcopus eamdem Traditionem convellere tentasset, Senis in Etruria, datis ab Eugenio IV. Judicibus, ex illorum sententia damnatus est. In hujus Traditionis probationem, testatur Enschenius Actorum Bollandi Continuator, se, præter Martyrologia typis edita, viginti Manuscripta ex variis Europæ Bibliothecis consuluisse, quæ Christi mortem consignant die Martii vigesimaquinta. Eà tamen omnia nihil morati nonnulli ætatis nostræ Chronologi, Christum die quarta Aprilis Cruci suffixum existimant, astronomicis rationibus ducti, in quibus, fateor, me minùs esse versatum, ut de iis judicium ferre qualecumque possim. Illud tamen, quamquam non sum Astronomus, pronunciare ausim: nihil ea de re certi colligi posse ex Lunæ, Solisque motibus. Etsi enim in quamquoque anno, seu Martii, seu Aprilis diem inciderit Martium Plenilunium, retegi possit: quia tamen quo anno mortuus sit Christus Dominus, incertum omninò est, etsi in Plenilunio mortuus supponatur, certa mortis Christi dies ex Astronomiæ legibus definiri non potest.

IV. Si demum de hora ipsæ Crucifixionis controversia moveatur: non levem difficultatem ingerit apparens Marcum inter, & Joannem dissonantia. Marcus enim Cap. 15. disertissimis verbis habet: *Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum.* Joannes verò Cap. 19. *Erat*, inquit, *Para-*

Parasceve Paschæ, *hora quasi sexta*: nimirum more Judaico computata, quæ incidit in Meridiem. A Meridie autem usque ad horam nonam, Christo in Cruce pendulo, tenebræ factæ sunt super universam terram, ac tum demum hora nona meunte, Christus vocem magnam emittens tradidit spiritum.

Mirum quàm multæ ad hanc Marcum inter, & Joannem dissonantiam conciliandam quæsitæ fuerint responsiones. Nonnulli mendum in Marci Textum imperitorum Scribarum oscitantia irrepsisse respondent, ac pro hora sexta, ut initio legebatur, positum *hora tertia* in Textu Græco. Quod eò faciliùs fieri potuit, quòd Græci simplicibus elementis, seu litteris numeros notent: facilè enim ς. in γ. mutari potuit. Cui responso favent S. Hieronymus in Commentario ad Psal. 77., & S. Thomas 3. par. quæst. 46. art. 9. ad 2. Alii, quorum princeps est D. Augustinus lib. 3. de Consensu Euangelistarum Cap. 13., reponunt, stare salvum & integrum utriusque Euangelistæ contextum: & Christum quidem juxta Marcum crucifixum fuisse *hora tertia*, clamoribus Judæorum Christum ad mortem Crucis postulantium; crucifixum verò fuisse *hora quasi sexta* juxta Joannem manibus Lictorum, atque carnificum Pilati sententiam executioni mandantium. Alii demum, quorum & major est numerus, & expeditior nodi solutio, reponunt, Christum crucifixum esse hora tertia, ut loquitur Marcus, non quidem inchoante, sed finiente, ac desinente in sextam; unde à Joanne dictum sit, fuisse horam, non omninò sextam, sed *quasi sextam*. Quod ut ab omnibus Judaicarum horarum usum non habentibus faciliùs intelligatur, recolere necesse est, quod aliàs me arbitror observasse, dum de ultimæ Christi Domini Cœnæ celebratione disputarem: Judæos totum diurnum tempus à Sole oriente ad occiduum in quatuor dumtaxat horas distribuisse; primam, tertiam, sextam, & nonam, quas solas ex nomine appellabant; etsi illarum singulæ ternas horas justæ mensuræ complecterentur. Adeòque tertia hora judaica desinente, qua Marcus Christum dixit crucifixum, sexta hora incipere dicebatur; eratque quasi hora sexta, qua enim crucifixum Joannes asseruit. En totius ænigmatis solutionem, expeditamque Marcum inter, & Joannem speciosæ dissonantiæ conciliationem.

V. Sequitur, ut de loco, ubi crucifixus est Dominus, difficultatem haud ita contemnendam expediamus. Locus ille *Calvariæ dictus est* Matthæi 27., hebraicè *Golgotha*; estque mediocriter altus, Civitati Jerusalem proximus ad Occidentem, & Septentrionem. Veterum penè omnium sententia fuit, idcircò *Calvariæ* nomen obtinuisse, quòd illic Adæ caput, seu calvaria sepulta fuisset. Sic enim constanter affirmant, S. Cyprianus tractatu de Resurrectione Christi, Origenes Tract. 35. in Matthæum, S. Basilius in Cap. 5. Isaiæ, S. Joannes Chrysostomus Homil. 84. in Joannem, S. Ambrosius lib. 4. in Lucam, S. Epiphanius lib. 1. adversus Hæreses, aliique non pauci à me fusè, atque distinctè recensiti in vindicationibus Melchioris Cani Canariensis Episcopi. Repugnat nihilominus Divus Hieronymus, nec sine stomacho in Commentariis in Matthæum; locum Calvariæ dictum asserens à Calvariis, seu Capitibus decollato-

rum:

rum: propterea quòd ibi truncarentur Capita damnatorum, quæ sæpius jacebant insepulta. Divo Hieronymo subscribunt, S. Isidorus lib. 15. Originum. Cap. 1., Venerabilis Beda in Cap. 27. Matthæi, Paschasius Rathbertus lib. 12. in Euangelium Matthæi, ac etiam Doctor Angelicus 3. par. quæst. 47. art. 10. ad 3.

Fatendum tamen bona fide, priorem opinionem defensorum auctoritate, ac numero alteram vincere, imò & ratione etiam superare. Incredibile enim est, locum aliquem apud Judæos à truncatis eorum Capitibus nomen sortiri potuisse: cum decollationis supplicium, nec lege apud eos sancitum esset, nec consuetudine comprobatum. Quamquam non negaverim, sensim sinè sensu induci cœpisse supplicium illud, quo ex tempore Judæi Romanis subjecti fuere: exempla tamen decollationis apud Judæos rarò admodum occurrunt; ac unicum quidem Joannis Baptistæ, Herode jubente, capite minuti ante Christi Domini Passionem; quòd ita puella saltatrix postulasset.

At obiicit Hieronymus contra communem illam Sanctorum Patrum opinionem: Adamus non propè Jerosolymam in loco Crucifixionis Christi sepultus est, sed in Hebron, seu in Cariatharbe, ut legitur lib. Josue Cap. 14. v. 15. *Nomen Hebron ante vocabatur Cariatharbe. Adam maximus ibi inter Enacim situs est*. Verùm tanti Doctoris bona pace dixerim, meram æquivocationem illic esse, lusumque verborum. Agitur quippe ibi de sepultura *Arbea*, viri magnitudine corporis celeberrimi, & patris gigantum Enacitarum, quorum comparatione cæteri quique homines tanquam locustæ videbantur, ut habetur Numerorum Cap. 13. v. 34. Arbea ille sepultus est in Hebron, unde Civitas illa ab eo nomen acceperat; dictaque fuerat *Cariatharbe*, hoc est, Civitas Arbeæ. Id ergo est, quod liber Josue significat his verbis, *Adam maximus ibi inter Enacim situs est*: hoc est, homo maximus inter gigantes Enacitas ibi sepultus est. Adam enim quandòque commune nomen est, hominem quemcumque significans, ac non semper Protoparentem.

Possent tamen ambæ sententiæ commodè inter sese conciliari. Fieri quippe posset, ut ille ipse locus, ubi primus homo sepultus asseritur, postmodum etiam fit electus ad supplicia Damnatorum: unde illi duplici titulo Calvariæ nomen adhæserit; tum ob calvariam Protoparentis, tum ob calvarias decollatorum, quæ illic insepultæ relinquerentur: si tamen sat frequens apud Judæos extitit supplicium illud, ut ex insepultorum Capitum multitudine nomen huic loco posset imponi. Mitto singularem S. Cyrilli Jerosolymitani opinationem Catechesi 13., ubi locum hunc, nec ex Adami cranio, nec ex Capitibus damnatorum, sed ab ipso Christo Capite nostro ibidem aliquando passuro *Calvariam* propheticè nuncupatum affirmat. Sed affirmat solus, nulloque momento ostendit, ac probat.

VI. Tertiam quæstionem aliquantulum odiosam ægrè admodùm attingo, de Lictoribus, tortoribus, & carnificibus, qui ex Pilati sententia Christo Domino supplicia inflixere. Vereor enim, ne ad alicujus Regionis injuriam pronunciare, censeri possim. Quia tamen nil possum

contra

contra veritatem, dicam liberè, Christi Lictores, atque carnifices fuisse Bruttios, seu Bruttianos Italiæ populos, tractum illum Italiæ quondam incolentes, qui hodie Calabria dicitur. Constat siquidem ex Aulo Gellio, Noctium Atticarum lib. 10. Cap. 3., ex Festo Pompejo in verbo *Bruttiani*, ex Strabone lib. 6., ex Diodoro Siculo, Bruttios in pœnam, quòd primi totius Italiæ à Romanis ad Hannibalem defecissent, ea infamia notatos fuisse, ut Magistratibus ad regendas Provincias euntibus parerent; & ad infligenda supplicia delinquentibus suam operam exhiberent. Hinc illud Catonis lib. de falsis pugnis: *Jussit illius vestimenta detrahi, & flagro cædi, quem subinde Bruttiani verberaverunt*. Nempe ii Lictorum officio defungebantur. Nihil itaque dubitandum, Pilatum Judææ Procuratorem, ac Præsidem ex more, & usu Romanorum Bruttiis ceu ministris ad infligenda Christo supplicia usum esse.

Non me fugit, Cardinalem Baronium, ut Bruttiorum gratiam demereretur, ausum non fuisse asserere, Christum ab iis flagellis cæsum, & Cruci suffixum esse. At dum Bruttiorum famæ consulit scriptor Eminentissimus, haud satis consulit suæ. Eas enim, ut Bruttios infamia liberet, rationes affert, quæ minùs profectò congruunt, ac etiam contrarium evincunt. Nimirum, ait ille: Alexandrinos in Ægypto honoris gratia, non à Bruttiis Lictoribus, sed à suis popularibus virgis cædi fuisse solitos, ubi id judiciorum ratio postularet. Addit, ætate Tertulliani, non solos Bruttios ferali huic ministerio fuisse destinatos, sed cæteros cujusque Nationis milites, ut ex illius libro *de Corona militis* liquet. Sit ita porrò, ut Baronius observat; quid hoc, quæso, ad Christi flagella, atque supplicia: ne & ipse à Bruttiis cæsus dicatur, & crucifixus? Cùm Christus Alexandrinus non fuerit, ut eo privilegio frueretur, sed Galilæus; nec in Ægypto cæsus, & crucifixus sit, sed in Judæa. Imò, inquio ego, si Alexandrinorum hoc erat privilegium, ut non à Bruttiis, sed à suis popularibus cæderentur; argumento est, cæteros, atque ita Judæos à Bruttiis Lictoribus pro more, & usu Romanorum fuisse flagellis cæsos, extremoque supplicio affectos, ubi esset lata sententia. Fatendum itaque bona fide, quod res est, semotisque Regionum affectibus, id simpliciter asserendum, quod Scriptorum omni exceptione majorum testificatione compertum est; Bruttios Christi tortores, atque Carnifices extitisse.

VII. Quandoquidem autem de Christi Lictorum, tortorumque patria sermo incidit; non erit abs re, nonnihil etiam de Judæ patria dicere, de qua multos digladiari video, satis meo judicio inutiliter; cùm eam millies in Euangelio subindicatam habeamus. Judas enim Magistri sui, ac Domini proditor cognomento *Simonis* dicebatur; quòd quemdam nomine Simonem patrem haberet: & patria *Iscariotes* est dictus, quòd vir esset ex *Cariot* oriundus. *Is* enim Hebraicè virum sonat; *Cariot* civitatis est nomen: quare *Iscariot*, & *Iscariotes*, idem est ac *vir Cariot*, seu vir Carioti natus. Qua loquendi formula Hebræi Patavinum hominem dicerent *Is Patavii*; Romanum, *Is Romæ*. Ita Divus Hieronymus Judæ patriam retegit in Commentariis ad Caput 18. Isaiæ. Quia tamen duplex hujus nominis Civitas est, altera quidem in Tribu Juda, cujus mentio

est

est in libro Josue Cap. 15. Altera in sorte Tribus Ephraim, cujus meminerunt Amos Propheta, Cap. 2., & Jeremias Cap. 48., dubium utut maximè subesse potest, ex qua Cariot Judas oriundus esset. Ex Cariot Ephraim ortum existimat Divus Hieronymus loco laudato, etsi nullam sententiæ suæ rationem proferat: subscribunt Hieronymo S. Cyrillus, Adricomius, Vuillapandus, Caninius, Baronius, Maldonatus. Utcumque tamen se res habeat, seu ex Cariot Tribus Juda, seu ex Cariot Tribus Ephraim originem traxerit Judas proditor, perinde nobis esse debet, ut Ubertini, & Rubisii aberrationem rideamus; qui Cariot Piceni oppidum commenti sunt, ut Picentes eo probro onerarent, quòd Judam Christi proditorem concivem, & conterraneum habuissent. Vah putidam, insulsamque calumniam! Ecquis enim nesciat, Christum Apostolos suos omnes, non religione modò, sed & genere Judæos, & quidem Galilæos ascivisse sibi? Atque ita repugnare omninò, illorum aliquem, atque adeò Judam Picentem extitisse; aut etiam Gallum, Germanumve; quod alios etiam video delirasse.

Novi, qui Judam *Iscariotes* dictum existimant, non à patria, in qua natus esset, sed à Tribu Issachar, è qua suam originem traheret. At ii summos Ecclesiæ Patres repugnantes habent; Hieronymum, Chrysostomum, Cyrillum, Theophilactum, aliosque; hoc illi cognomen à patria inditum asserentes. Ad hæc, ipsum Judæ cognomen adulterant, depravant, vitiantque, qui id effutiunt. Sic enim non *Iscariotes*, ut habet Euangelium, sed *Issacharenus*, aut *Issacharita* à Tribu Issachar fuisset appellandus. Ut sileam, non fuisse Judæis familiare, ut à Tribubus cognomen acciperent; maximè post Captivitatem Babylonicam, quo ex tempore permisceri cæperunt Tribus, atque confundi. Dictis itaque standum, Judam à patria *Iscariotem* fuisse nuncupatum; nimirum à Cariot Civitate Tribus Ephraim. *Is cariot* Hebraicè *vir Cariot*; *Is cariotes*, *vir Cariotes*: uti planè *vir Patavii*, aut *vir Patavinus* dicitur, qui Patavii natus est:

EXER-

EXERCITATIO LVII.

Dè prodigiis, Christo de cruce pendente, patratis.

I. QUæ, Christo de Cruce pendente, patrata sunt naturæ portenta, atque prodigia, cùm ad patientis gloriam, tùm ad Judaici sceleris execrationem, ea duplicis generis esse dicuntur. Nonnulla à Sacris Evangeliorum Scriptoribus memorantur: ut tenebræ in universam terram effusæ, Sol obscuratus, velum Templi scissum, terra commota, disruptæ petræ, aperta denique monumenta. Aliqua à privatis dumtaxat Scriptoribus recensentur: ut collapsum derepentè Templi superliminare: audita ex intimis Templi adytis horrifica vox, discessum inde, ac secessionem inclamans, Magni Panos obitus à malis Geniis denunciatus. De primis, quòd Divina auctoritate constent, quin re ipsa patrata sint, nemo ambigit: quo tamen modo, quave ratione sint gesta, acriter disputatur. De cæteris humana dumtaxat auctoritate fultis, & hoc ipsum controvertitur, peracta ne fuerint, an temerè ficta. Quod utrumque nobis est inquirendum. Itaque ad rem.

II. Tenebras super universam terram factas ab hora sexta, qua in Crucem Christus est actus, usque ad horam nonam, qua spiritum tradidit, hoc est, à Meridie ad horam inde tertiam, referunt Matthæus, & Marcus; quibus factam Solis obscurationem addit Lucas Cap. 23. v. 44. *Erat autem ferè hora sexta, & tenebræ factæ sunt in universam terram usque ad horam nonam: & obscuratus est Sol*. Quocirca universæ terræ nomine totum terrarum Orbem, uti & nomine obscurati Solis veram eclipsim, prodigiosam tamen, intellexere cum Augustino Epist. 80. ad Hesychium, quotquot Magno Dionysio Areopagitæ tributa Opuscula, libros, videlicet, & Epistolas tamquam genuinos, germanosque illius fœtus incircumspectè, reque nondum expensa receperunt. Quandoquidem observatas à se, & ab Apollophane in Ægypto tenebras illas, notatamque prodigiosam eclipsim illam memorat larvatus Scriptor Epistola 7. ad Polycarpum data, in hæc verba: *Eramus unà ambo, & stabamus ad Heliopolim* (quæ inclita Æpypti civitas est) *ac cernebamus, nec opinatò, cùm Luna se Soli obiiciebat: neque enim conjunctionis tempus erat: rursusque cùm eadem ab hora sexta ad vesperam se media Solis lineæ præter naturæ ordinem opponebat*. Verùm quo ex tempore à viris criticæ scientiæ peritis deprehensum est, spurias, ac pseudepigraphas esse Epistolas illas, ac libros Magni Areopagitæ nomine venditatos: quæque illic de Dionisii, & Apollophanis observationibus recitantur, esse penitus commentitia, nemo est, qui non ultrò consentiat, nullam patiente Christo eclipsim accidisse, quæ tenebras illas in universum Orbem induxerit. Sed, vel ex prodigiosa radiorum subtractione, vel ex corporis cujuspiam opaci opposítu eam Solis obscurationem contigisse: ut nihil, aut certè modicum lucis à parte Judææ obversa diffunderetur. Quæ olim Origenis Tract. 35. in Matth., Chrysostomi Homil. 89.,

 Hiero-

Hieronymi, Theophylacti, Euthymii, aliorumque sententia fuit longè profectò verisimilior, quàm quæ Recentium quorumdam opinio fuit, Lunam plenam ex adverso Solis, Deo jubente, in locum Soli subjectum procurrisse; (quod ad veram eclipsim necesse erat) ac deinde post horas ternas in locum pristinum se recepisse. Deus enim vel miracula patrans non solet præstare pluribus, quod paucioribus potest: quid autem ad Solis obscurationem necesse erat, dissoluta cœlestium orbium machina, Lunam plenam in locum alterum subsilire; quò se Soli, terræque interponeret? Quod utique si contigisset, ut res est in natura omnium maximè prodigiosa, & observatu facillima, millenos habuisset illius observatores Astronomos, qui posterorum memoriæ prodidissent.

III. Ferunt equidem, Tertullianus in Apologetico Cap. 21., Eusebius, & Hieronymus in Chronico, Phlegontem Adriani Imperatoris Libertum, qui Historiam per Olympiades scripsit in libros sexdecim distributam, hujusce Solis obscurationis, quæ Christo moriente contigit, meminisse; eamdemque pro vera Solis eclipsi habuisse. Phlegontis verba latinè sic reddidit Hieronymus in Chronico Eusebiano: *Quarto autem anno ducentesimæ secundæ Olympiadis, magna, & excellens inter omnes, quæ ante eam acciderant, defectio Solis facta est. Dies hora sexta ita in tenebrosam noctem versus est, ut stellæ in Cælo visæ sint; terræque motus in Bithinia Nicææ urbis multas ædes subverterit.* Demus id verò, Phlegontem eclipsim dixisse, quam nos natam aliunde Solis obscurationem existimamus: Phlegontem tamen Historicum novimus, non Astronomum; qui, quam fortè in Actis à Pilato transmissis legerat, prodigiosam Solis obscurationem Jesu Nazareno patiente Jerosolymis factam, eclipsim existimavit, utque existimavit, simpliciter scripsit. Neque id à nobis temerè dictum. Patet enim, Phlegontem eclipsim illam suam, tametsi *magnam, & excellentem*, naturalem tamen existimasse: porrò si fuisset Astronomus, imò vel leviter Syderalis scientiæ principiis tinctus, id profectò novisset, non posse juxta naturæ leges in Plenilunio Solarem eclipsim accidere. Nec dubitandum, quin ad suæ hujus eclipsis excellentiam commendandam, illud potiùs dicturus fuisset, contigisse illam in Plenilunio, quàm stellas in Cœlo fuisse visas. Quid, quòd Phlegontem hac in parte deceptum fateri videtur ipsemet Tertullianus: tanquam Solis deliquium, seu eclipsim temerè credidisset, quæ aliunde nata Solis obscuratio fuit. *Eodem momento*, inquit, *quo Christus affixus est Cruci, dies, medium orbem signante Sole, subducta est. Deliquium putaverunt, qui id quoque super Christo prædictum nescierunt. Et tamen eum Mundi casum relatum in Archivis vestris habetis*. Viden, quo pacto *deliquium reputatum*, non quod verè fuerit, dixerit Tertullianus?

Addiderim, nec id quidem cæteris Patribus constare, quòd Tertullianus, Eusebius, & Hieronymus habent: Phlegontem de Solis obscuratione in Euangelio memorata scripsisse laudato loco. Negat id apertè Origenes Tract. 35. in Matth., neminemque eò contra Gentiles argumento agere vult, *quod neminem sapientem movere posset*. Nec temerè negat. Phlegon enim suum illud Solare deliquium Luna plena contigisse non ait, quod illi fuisset notandum maximè, si de Solis obscuratione in Euangelio notata

tata loqueretur. Silet, ad tres horas perdurasse, quod suæ hujus eclipsis admirabilitatem auxisset. Narrat terræmotus in Bithinia, maximèque Nicææ factos, siletque de terræ motibus factis in Palæstina; quod illi præcipuum fuisset. Anno demum quarto Olympiadis ducentesimæ secundæ magnum illud, excellensque naturæ phænomenon accidisse ponit: quæ dubia, incertaque Christi morientis est epocha. Num ergò ad portentum Christo moriente patratum digitum intenderit Phlegon, incertum est. Ut sileam, ignoranter illum asseruisse ex eclipsi, quam credidit naturalem, *Diem ita in tenebrosam noctem versum esse, ut stellæ in Cælo visæ sint*; quod planè repugnat. Cùm enim Luna sit Sole minor, numquam eum ita tegere, & obscurare potest; quin multum etiam lucis appareat, multumque etiam lucis diffundatur in terram.

Verisimilius igitur est, Solis obscurationem in Euangelio notatam à Phlegonte Adriani Imperatoris Liberto observatam non fuisse loco laudato: eamdemque ex Lunæ plenæ in locum Soli subjectum procursu non accidisse: sed, vel ex corporis cujusdam opaci oppositu, vel ex radiorum Solarium subtractione contigisse. Observat, fateor, Illustrissimus Præsul Huetius in *Demonstratione Euangelica*, Sinenses in rerum suarum monumentis, non ita pridem in Europa vulgatis, notatum habere: Ad id tempus, in quod annum ætatis Christi trigesimum tertium Christiani referunt, circa Mensem Aprilem Solare deliquium præter naturæ ordinem, & contra leges curriculis Astrorum præfixas contigisse: eaque rei novitate *Quamuutium* Sinarum Imperatorem vehementèr fuisse commotum. Quod vir summus ad Solis obscurationem Christo patiente factam inflectit, ut veram eclipsim fuisse convincat. Verùm quis nesciat, ea rerum Sinensium monumenta in Galliis ante annos aliquot publicata, pura, nudaque non esse, qualia in ipsis Sinensium tabulis continentur: sed alienis Editoris additamentis, & observationibus aucta, & illustrata? Nec enim quidpiam de anno Christi trigesimo tertio, in quem ea eclipsis inciderit, in ipsis Sinensium tabulis contineri putandum est: sed Europæi Editoris observatio illa fuit; qui vulgaribus de Christo ætatis suæ anno trigesimo in Crucem acto, deque Sole hac ipsa hora eclipsim patiente imbutus opinionibus, observatam ad illa circiter tempora à Sinis defectionem, cum observata in Euangelio Solis obscuratione confundit; ipsosque Sinas rerum nostrarum ignaros traxit in præconceptæ sententiæ probationem. In quem igitur, aut Christi Domini, aut Æræ vulgaris annum inciderit observata ab Sinis eclipsis, definire ex illorum tabulis impossibile est; multò minùs, num in Martium Æquinoctium inciderit, statui certò potest, cùm ea de re ne ipsi quidem documentorum Editores verbum habeant. Atque ita nihil commune habet Phœnomenon illud cum Solis obscuratione moriente Domino facta, quam non ex Lunæ in subjectum Soli locum procursu, sed ex Solarium radiorum subtractione, aut etiam ex opaci cujuspiam corporis oppositu contigisse, verisimillimum est.

IV. Utcumque autem acciderit, obortas inde tenebras in Euangelio perinde memoratas ultra Judæam non esse diffusas, quod putant aliqui,

certa mihi, indubitataque fides est. Tum quòd ita testetur Origenes Tract. 35. in Matth. *Arbitror ego, sicut cætera signa, quæ facta sunt in Passione ipsius, in Ierusalem tantummodo facta sunt: sic & tenebræ tantummodo super omnem terram Iudæam sunt factæ usque ad horam nonam*. Tum quòd propter solos Judæos, ad illorum, videlicet, sceleris execrationem inductæ sint. Tum quòd, si toto terrarum Orbe offusæ, cognitæque fuissent, incredibile omninò sit, Gentilium Scriptorum neminem posterorum memoriæ fuisse proditurum. Tum demum, quòd ne fieri quidem posset, ut per totum terrarum Orbem ab hora sexta ad nonam, seu à Meridie ad horam inde tertiam prodigiosæ tenebræ ex Solis obscuratione contingerent: cùm in media Orbis parte nox summa tunc esset, ac sine Solis obscuratione, oppansæ nocturnæ tenebræ citra prodigium, citra miraculum.

Quare, quod ait Euangelium, tenebras *in universam terram* factas esse, obscurato Sole, accommodatè ad locum, de quo agitur, oportet intelligi: ut quia res ipsa tota, de qua illic sermo fit, in Judæa agebatur, *universa* quoque *terra* Judææ tenebris oppleta intelligatur. Uti planè dum Lucæ 2. v. 1. dictum est, *Exiit edictum à Cæsare Augusto, ut describeretur universus Orbis*, non totus, qua latè patet, terrarum Orbis intelligendus venit, sed ille tantùm, cui imperitabat Augustus. Quidni etiam cum Origene reponamus: *tenebras in universam terram factas* per hyperbolem in Euangelio dici, ut longè, latèque juxta Jerosolymam offusæ significentur? Quemadmodum de Christi Domini gestis in Euangelio per hyperbolem dictum est: *si scribantur singula Mundum ipsum capere non posse, qui scribendi sint libros*: Joannis 21. v. 25., ut magnus gestorum, scribendorumque librorum numerus denotetur. Atque hæc de primo patrato prodigio, Christo adhuc in Cruce patiente: cætera, illo jam passo, atque extincto, contigere.

V. In his primo loco est Veli Templi scissio, de qua Matthæus Cap. 27. v. 50. *Iesus autem clamans voce magna emisit spiritum. Et ecce velum Templi scissum est in duas partes à summo usque deorsum*: ut nonnisi extincto jam Christo, non antequam extingueretur, ac dum obscuratus est Sol, velum scissum intelligamus. Quapropter quòd Lucas Cap. 23. v. 45. Veli scissionem cum Solis obscuratione conjungat, anticipatione factum est. Sed & hoc satis notum, ac pervulgatum est, illud maximè controversum, ac diligenti disquisitione dignum, unicumve, an duplex Templi Velum esset? Si duplex, utrum illorum extincto Christo discissum sit? Unicum plerique ponunt: in quibus est Gerardus Vossius lib. 2. Harmoniæ Euang. Cap. 11., eo præsertim momento nixus, quòd si duplex re ipsa fuisset, non simpliciter *Velum Templi scissum* dixissent Euangeliorum Scriptores; sed utrum Templi velum foret, addidissent. Fuisse tamen duplex, constanter affirmo. Cùm enim præcipuæ tres essent Templi partes: Atrium, in quo populus consistebat; Sanctum, in quo Sacerdotes sacra obibant ministeria; Sanctum Sanctorum, in quod unus Summus Pontifex, ac semel tantùm in anno ingrederetur: quemadmodum Sanctum Sanctorum à Sancto sacro Velo (quod nemo ambigit) distinguebatur; ita quoque Sanctum ab Atrio Velo altero dividebatur: quod Josephus ipse libro 6. de bello Judaico Cap. 6. *Velum Babylonicum* dicit, *hyacintho, & bysso,*

& coc-

& cocco, & purpura variatum, mirabili opere factum; & ab altero Sanctum Sanctorum velante, de quo subinde loquitur, omninò distinctum. Geminum illud Templi Velum agnovit Origenes Tract. 75. in Matth., Sacrasque Scripturas non negligenter intelligentibus perspectum esse ait: *Duo esse vela; unum quidem interius, quod velat Sancta Sanctorum; alterum autem exterius, sive Tabernaculi, sive Templi, quæ figuræ erant Tabernaculi Sancti, quod præparavit ab initio Pater.* Agnovit & Hieronymus Epist. ad Hedibiam 150. quæst. 8., ac primum quidem *exterius*, alterum *interius velum* appellat, quemadmodum & Origenes.

Utrum autem illorum scissum fuerit, haud ita facilè definierim. Dicam tamen, quotquot Patres geminum velum cum Flavio Josepho distinxerunt, extimum scissum docuisse, non intimum; nec sine mystica ratione. Sic Origenes loco laudato: *Duorum velorum Templi unum scissum est in duas partes à summo usque deorsum, quando voce magna clamans Jesus emisit Spiritum, hoc ostendens, sicut puto, mysterium: quoniam in Passione Domini Salvatoris velum, quod erat à foris, conscissum est à summo usque deorsum; ut ab initio Mundi usque ad deorsum, id est, usque ad finem ejus conscisso velamine Mysteria publicentur; quæ usque ad Christi adventum rationabiliter fuerant occultata. Et nisi ex parte cognosceremus, sed jam nunc manifestarentur omnia, adhuc in corpore constitutis dilectis Christi Discipulis utrumque velum fuerat conscindendum: id est, quod à foris est, & interius. Nunc autem, quoniam ad scientiam rerum novarum producimur, ideò quod à foris quidem fuerat velum, interim conscinditur à sursum usque deorsum; ut quando venerit, quod perfectum est, & revelata fuerint cætera, quæ restabant, tunc auferatur etiam secundum velum: ut videamus etiam, quæ intra secundum velum sunt occultata, veram Arcam Testamenti; & sicut ipsa se habet natura, videamus Cherubin, & Propitiatorium verum, & repositionem mannæ in aureo vase, & omnia manifesta, atque majora illis, quæ per legem Moysi fuerant demonstrata: in quibus dixit Deus ad eum, facias omnia secundùm formam eorum, quæ tibi ostensa sunt in monte.* Sic & Divus Hieronymus laudata jam Epistola 150. ad Hedibiam quæst. 8. *Quærendum, quod Velum Templi scissum sit, exterius, an interius? Mihi videtur in Passione Domini, illud velum esse conscissum, quod in Tabernaculo, & in Templo foris positum fuerat, & appellabatur exterius. Quia nunc ex parte videmus, & ex parte cognoscimus: cùm autem venerit, quod perfectum est, tunc & velum interius disrumpendum est: ut omnia, quæ nunc nobis abscondita sunt, domus Dei Sacramenta videamus.* Quotquot verò Patres Velum Sancto Sanctorum superpositum scissum existimarunt, ut Leo Magnus Serm. 10. de Passione, Cyrillus Alexandrinus in Caput 19. Joannis, Euthymius in Matth., in eam venere sententiam, quòd re minùs benè perspecta, unicum illud in Templo Velum agnoverint. Nec me movet, quòd *velum Templi scissum* simpliciter dixerint Euangeliorum Scriptores. Cùm enim duplex fuisse omninò constet: illud eos intellexisse perspectum est, quod in omnium oculis erat, populi, scilicet, & Sacerdotum, quod Sancta omnia obtegebat, quod miræ amplitudinis, & longitudinis erat: (unde & prodigii loco habent, quòd à summo usque deorsum scissum fuerit) quæ notæ in Velum extimum, non intimum cadunt.

Repentinæ hujus, ac prodigiosæ scissionis rationes referunt Patres numero multas, arcani plenas, atque Mysterii. Primam ex Origene, & Hie-

Hieronymo jam vidimus: quorsum extimum Velum, non intimum scissum fuerit: cæteræ, nulla gemini Veli distinctione posita, Veli scissionem simpliciter factam probant: 1., ut abrogata Synagoga, ac veluti dissoluta denotetur. 2., ut Judaici populi dissipatio, atque divisio, ipsiusque etiam Templi futura proximè violatio præsignetur. 3., Ut Christi Domini Passio finita, ejusque anima à corpore separata intelligatur. 4., ut eo portento significetur, veteris Legis arcana, figuras, sacramenta, quæ ante Christi mortem obducto quasi velo tegebantur, ne vel ab eruditissimis intelligerentur, Christo jam mortuo, reducto veluti, discissoque velo ab universis facilè percipi, Christianosque revelata jam facie contemplari, quæ nonnisi in figuris, atque arcanis Hebræi antea præsagibant. Ita Origenes laudato sæpè Tractatu 35. in Matthæum, Augustinus lib. 12. contra Faustum Manichæum Cap. 11., & Enarratione in Psalmum 70., S. Ambrosius lib. 10. in Lucam, S. Cyrillus Alexandrinus lib. 10. in Joannem, S. Hieronymus in Cap. 27. Matthæi, S. Leo Magnus Sermone 10. de Passione Domini.

VI. Veli scissioni, terræ motum, petrarum fracturam, sepulcrorum apertionem adjungit Matthæus v. 51. *Terra, inquit, mota est, & petræ scissæ sunt: & monumenta aperta sunt*. Puto in Judaici sceleris execrationem, iramque Dei in perfidos demonstrandam. Quàm latè portenta ista patuerint, quæret aliquis. Non ultra Judæam patuisse, respondet Origenes Tract. 35. in Matthæum; quod idem de factis tenebris definierat. *Arbitror ego, sicut cætera signa, quæ facta sunt in Passione ipsius, in Jerusalem tantummodò facta sunt: sic & tenebræ tantummodò super omnem terram Judæorum sunt factæ usque ad horam nonam. Quod autem dico, in Jerusalem tantummodo hæc facta sunt, quòd velum Templi scissum est, quòd terra contremuit; quòd petræ disruptæ sunt. Nec enim extra Judæam petræ disruptæ sunt, aut monumenta aperta sunt alia, nisi ea tantummodò, quæ in Jerusalem erant, aut fortè in terra Judææ. Nec alia terra tremuit tunc, nisi terra Jerusalem. Nec enim refertur alicubi, quòd omne elementum terræ tremuerit in tempore illo; ut sentirent, verbi gratia, & qui in Æthiopia erant, & in India, & in Scithia. Quod si factum fuisset, sinè dubio inveniretur in Historiis aliquibus eorum, qui in Chronicis scripserunt nova aliqua facta*.

Evincunt hoc idem rationes non paucæ, seu ab Origene insinuatæ, seu ab aliis Interpretibus excogitatæ. De apertis imprimis monumentis decretorium argumentum est. Quæ enim inde surgente Christo corpora prodierunt, Jerosolymis visa sunt, teste Matthæo v. 53. *Exeuntes de monumentis, post resurrectionem ejus venerunt in Sanctam Civitatem, & apparuerunt multis*. Quæ itaque, ut exirent, aperta sunt monumenta, ea, aut Jerosolymis posita erant, aut certè non inde admodum dissita. Nisi velimus, suscitatos in longinquis regionibus viros sanctos Jerosolymam novo portento per aera fuisse delatos: quod ad miraculi celebritatem Matthæus minimè tacuisset.

Ad hæc: si portenta illa ubique gentium in omnium oculis patrata fuissent: si totus terræ Globus, ut effutiunt aliqui, è centro suo convulsus contremuisset; quis putet, prophanarum Gentium Scriptorem

ptorem omninò neminem litteris fuisse commendaturum?

Accedit, quòd eos terræ motus in Judaici sceleris pœnam à Deo immissos Patres non semel affirment. Quid ergo exterarum etiam gentium in hujus sceleris partem minimè venientium urbes iis ipsis terræ motibus subversæ finguntur? Certè nihil tam à veri specie abhorret, quàm quod librorum *de Mirabilibus Scripturæ locis* Scriptor Apocryphus narrat lib. 2. Cap. 3., eo terræ motu in Evangeliis memorato *undecim in Thracia urbes corruisse*: plures etiam *in Bithinia Niceæ urbis ædes* eodem illo terræ motu fuisse subversas (quod à Phlegonte perperam intellecto memoriæ proditum aliqui putant) dum interim in Judæa, ubi scelus patrabatur, non modò urbem nullam, sed & Ædem nullam legimus corruisse. Nihilque ineptum magis, quàm ad terræ motum Christo Domino moriente factum trahere velle, quæ Plinius lib. 2. Hist. Cap. 84., & Svetonius in Tiberio Cap. 48. narrant de duodecim Asiæ urbibus ingenti terræ motu dirutis, atque disjectis; cùm hæc non ad annum Tiberii 18., quo Christus passus communiter creditur; sed ad annum quartum, aut quintum à Tacito lib. 2. Annalium, à Strabone lib. 2. Historiæ, ab Eusebio in Cronico referantur: quo tempore necdum Christus publicum ministerium auspicatus erat.

Certè apud priscos Ecclesiæ Patres, maximè verò apud S. Cyrillum Jerosolymitanum Catechesi 13., necnon in antiquis Ecclesiæ monumentis, in Actis, scilicet, S. Luciani Martyris, atque in descriptionibus Terræ Sanctæ, Golgothæ, seu Calvariæ petras scissas legimus; alibi tamen scissas non legimus: donec postremæ ætatis Scriptores rupium, petrarumque scissiones in Italia factas tota libertate commenti sunt, nulla Majorum fide, nullo Veterum testimonio suffragante: incertaque ruptarum, nescio quo casu, rupium vestigia ad portentum Christo moriente patratum temerè detorserunt. Id ergo verius, id certius, quod jam à tertio Christiani nominis sæculo propugnavit Origenes, narrata illa à Matthæo prodigia non ultra Judæam patuisse.

Quærendum nunc videretur: quinam ex apertis miraculo monumentis exierint? Numve ad illa secundò redierint? Mirum enim, quantùm ex de re Scripturarum Interpretes digladientur! Verùm quia nonnisi suscitato Christo ipsi quoque sunt suscitati, dicente Matthæo Cap. 27. v. 53. *Et exeuntes de monumentis post resurrectionem eius, venerunt in Sanctam Civitatem, & apparuerunt multis*: idcircò aptior de iis erit dicendi locus, ubi de Christi Domini Resurrectione, cujus illi socii, testesque fuerunt, ex instituto disputabimus. Videndum itaque modò de prodigiis aliis, de quibus Scriptura cùm fileat, nil nisi ab humana auctoritate habemus.

VII. In apocrypho Nazaræorum Evangelio scriptum refert D. Hieronymus Epistola ad Hedibiam 150., quæstione 8., Christo de Cruce pendente, *superliminare Templi miræ magnitudinis corruisse*. At refert tantùm Sanctissimus Doctor, non approbat, non fidem adjungit. Imò liquet ex Flavio Josepho, id esse falsissimum: qui cùm vastam illam Templi Jerosolymitani molem tam sæpè describat, maximè verò lib. 8. Antiquitatum Judaicarum Cap. 2., & lib. 6. de Bello Judaico Cap. 6., ejusdemque adver-

sos

sos casus, infaustosque eventus à Iudæis quavis ætate toleratos diligenter observet; nuspiam tamen eversum aliquo casu superliminare Templi vel leviter innuit.

In alteram fortasse fabulam consensisse videbitur Hieronymus: extincto, scilicet, Christo, auditam ex intimis Templi adytis horrificam vocem: *Transeamus ex his sedibus*. Hoc enim laudata jam Epistola non refert modò, sed & Flavii Josephi suffragio confirmat: *Velum Templi*, inquit, *scissum est in duas partes, ut compleretur illud; quod refert Iosephus, præsides Templi Virtutes dixisse: Transeamus ex his sedibus*. Non est tamen ita, ut prima fronte videri potest. Ac primò quidem, quod factum interest, nihil portentum illud, qualecumque sit, cum Christi morte commune habet: nec tempore Christi patientis, sed post annos triginta septem, obsessa à Romanis Jerosolyma, audita est illa terrifica vox, teste Josepho lib. 7. de Bello Judaico Cap. 12., (alibi est lib. 6. Cap. 31.,) quod est *de prodigiis excidium Ierosolymæ præcedentibus*, ubi sic habet: *Festo autem die, quem Pentecostem vocant, nocte Sacerdotes intimum Templum more suo ad Divinas res celebrandas ingressi, primùm quidem motum, quemdamque strepitum senserunt: postea verò subitam vocem audiere, quæ diceret: Migremus hinc*. Quod idem, phrasi ad gentilitatis superstitionem composita, Tacitus retulit Lib. 4. Annalium: *Expansæ repentè Delubri fores, & audita major humana vox, excedere Deos: simul ingens motus excedentium*. Dum itaque Hieronymus ait laudata ad Hedibiam Epistola, scisso Templi Velo, impletum illud esse, quod Flavius Josephus retulit; id sibi vult unum: jam tunc, dum scissum est Velum, Spiritum Domini è Templo Jerosolymitano abscessisse, quod faciendum significabat terrifica illa vox à Josepho memorata lib. 7. de Bello Judaico Cap. 12. Neque enim ita sui erat immemor Hieronymus, ut quod in Commentariis ad Caput 66. Isaiæ scripserat, ignoraret: non Passionis Dominicæ tempore, sed in Urbis excidio, sub Tito, videlicet, ac Vespasiano, ac dum propè erat, ut caperetur, terrificam illam Angeli vocem ex intimis Templi adytis insonuisse. Sic enim ille Isaiæ vaticinium exponens: *Vox fremitus de Civitate, vox de Templo, vox Domini reddentis retributionem inimicis suis. Vox illa, haud dubium, quin Ierusalem significet, Romano exercitu circumdatam, & in tres partes intus seditione divisam, quando unus Templum obtinuit, & omnia priùs Sancta possedit, forinsecus contra hostes, intrinsecus contra cives dimicans. Eo tempore, & in Urbe, & in Templo, tam Sacerdotum, & Levitarum, quàm vulgi ignobilis, mulierumque, ac puerorum ululatus auditus est, quando reddidit Dominus retributionem inimicis suis, implens comminationem, qua dixerat: Relinquetur vobis domus vestra deserta; et illam prophetiam: Dereliqui Domum meam; quando Præsides Templi consona Angeli voce dixerunt: Transeamus ex his sedibus. De quibus non solùm Iosephus Judaicæ Scriptor Historiæ, sed multis priùs sæculis Psalmista testatur, dicens: Vidi iniquitatem, & contradictionem in Civitate, quæ circumdedit muros ejus tota die, & tota nocte, ita ut subverteretur Civitas, & impleretur aliud vaticinium*. Mich. 3. *Sion quasi ager arabitur, & Ierusalem quasi casula in cucumerario relinquetur*.

VIII. Superest magni *Panos* obitus à malis Geniis denunciatus, quem ingentis prodigii loco viri etiam doctissimi ponunt: quo Deus homo factus mortem suam testatam malignis spiritibus, ac ipsi etiam Tiberio Cæsari

Cæſari voluit: quamquam ille falſis allati ſibi nuncii Interpretibus adhibitis rem totam præpoſterè intellexerit. Ad id, ſcilicet, trahunt, miſerèque detorquent, quòd apud Plutarchum legere eſt, Opuſculo *de Oraculorum defectu* à Cleombroto interlocutore recitatum, cujus vel ſumma facies fabulam refert omnium ineptiſſimam, quam, miror, à Viris ſummis non fuiſſe deprehenſam. Sic enim advocatus in ſcenam Cleombrotus ſermonem inſtituit: *De morte Geniorum narrationem audivi, viri nequaquam fatui, aut vani. Æmiliani Rhetoris, quem & veſtrum nonnulli præceptorem, atque magiſtrum audiverunt, Pater fuit Epitherſes civis meus, & Grammaticæ Doctor. Is ajebat, ſe aliquando in Italiam navigare contendiſſe, ac conſcendiſſe Navim, quæ mercibus, & multis vectoribus eſſet onuſta. Sub veſperam verò, cum juxta Echinadas eſſent, ventum poſuiſſe, navimque certo curſu prope Paxas delatam. Vigilaſſe tunc vectorum pleroſque, multos etiam à cœna potaſſe. Tum ſubitò ab Inſula Paxis auditam fuiſſe vocem, quæ Thamum quemdam nominatim diceret, non ſinè admiratione hominum. Erat autem Thamus iſte Ægyptius gubernator paucis unà vehentium de nomine notus. Hunc bis vocatum ſiluiſſe: tertiò vocanti ſe dediſſe. Eumque contenta voce dixiſſe: ubi ad Palodes veneris, annuncia, Magnum Pana eſſe mortuum. Perterritos, ajebat Epitherſes, hoc audito univerſos; ac inter ſe diſputaſſe, præſtaretne, exequi hoc mandatum, an verò omittere, neque quidquam curioſè agere? Thamum autem ſtatuiſſe, ſi ventus ſpiraret, tacitum ſe prætervecturum: ſin Malacia ad eum locum pervectis exiſteret, expoſiturum quod audiviſſet. Poſtquam ad Palodes perventum fuit, cum neque ventus eſſet, neque fluctibus mare agitaretur, Thamum è puppi versùs terram proſpexiſſe; ac quod inaudiverat dixiſſe: Mortuus eſt Magnus Pan. Vixdum conticuiſſe illum, & gemitum magnum exauditum fuiſſe, non unius, ſed multorum, admiratione mixtum. Quod autem fieri ſolet, cùm evenit aliquid multis teſtibus præſentibus, ſtatim rei famam Romæ fuiſſe auditam, Thamumque à Tyberio Cæſare fuiſſe accerſitum; ac Cæſarem ita pro certo crediſiſſe, ut de Pane illo diligenter inquiſierit. Doctos verò, quos ille multos ſecum habebat, conjeciſſe, eum eſſe, qui Mercurio, & Penelope fuiſſet natus.* Sic ſanè apud Plutarchum Cleombrotus Interlocutor: quem Euſebius Cæſarienſis excripſit lib. 5. Præparationis Euangelicæ Cap. 9.

Quid hìc tamen eſt, quod Chriſti mortem à Dæmonibus publicatam veriſimili aliqua ratione contingat? Si enim temporis notam, quo res ipſa peracta dicitur, dumtaxat exceperis, Imperium, ſcilicet, Tyberii Cæſaris, quo Chriſtus quoque morti traditus eſt; cætera, ne admotis quidem centum jugis boum, ad mortem Chriſti Domini trahi poſſunt. Cleombrotus quippe nomine *Magni Panos*, cujus interitum refert, Genium neſcio quem intellexit: cùm ad id fabulam narret, ut Genios interdum probet morti occumbere. Docti verò à Tyberio Cæſare in conſultationem adhibiti, *Pana* Mercurio, & Penelope natum intellexere ab Ægyptiis ſub hirci ſpecie cultum, diviniſque honoribus celebratum, de quo tam multa extant apud Herodotum, & Lucianum. Sed & factum ipſum per ſeſe ſpectatum, (ne ab Ethnicis perperam acceptum reponant aliqui) de Chriſto repugnat intelligi: ſeu *Magnus Pan* Chriſtus ipſe fingatur eſſe, quod Baronius, cæterique exiſtimarunt: ſeu Dæmon ipſe putetur eſſe ab Ægyptiis eo nomine ſub hirci ſpecie coli ſolitus; cujus interitus, regnive ipſius everſio, per Chriſti mortem illata eſt: quod Euſebio, alii-

ſque viſum fuit. Quid enim abſurdius, quam Dæmones Paxis inſulam occupantes Chriſti mortem cæteris Palodes obtinentibus nunciare à Deo juſſos, atque compulſos, (quod Baronius autumat) eumdem nomine *Magni Panos* indigitaſse, ac deſignaſse; quod infamis, ac ſpurciſſimi Ægyptiorum idoli proprium erat? Quid ineptius, quàm Chriſtum Dæmones mortis ſuæ nuncios voluiſſe, conſtituiſſe; quos virtutum ſuarum præcones noluit, rejecitque? Lucæ 4. v. 41. *Increpans non ſinebeat ea loqui, quia ſciebant ipſum eſſe Chriſtum*. Quid à recta ratione alienum magis, quàm alios aliis monitores à Deo Dæmones dari, qui illos de Chriſti morte commoneant? Quid demum à Dæmonum natura, & conditione abhorret magis, quàm ut, ſi quid fortè ſecum invicem communicare velint, prodere, aperire, nunciis utantur, ac tabellariis? Idcircò priſci Chriſtianæ Religionis defenſores, Tertullianus, Juſtinus martyr, Joannes Chryſoſtomus, aliique nonnulli, qui ex nunciis de Chriſto noſtro ſub Tiberio Cæſare Romam allatis, rebuſque inibi geſtis, tam gravia ad cauſæ defenſionem momenta petiere, totam illam Cleombroti apud Plutarchum narrationem futilem habuerunt; aut certè nihil cum Chriſti Domini morte habere commune exiſtimarunt: quippe qui nullum inde momentum ad cauſæ præſidium delibarunt. Eò verò faciliùs in eum Plutarchi Centonem induci fabellæ potuerunt, quòd non à ſe ipſo loquatur illic Plutarchus, ſed Cleombrotus Interlocutor; qui & rem narrat ab altero, Æmilio nimirum, acceptam; quam & ille ab Epitherſe parente ſuo didiciſſet. In ea autem alterius ad alterum narrationum multitudine nænias obrepere facillimum eſt.

EXER-

EXERCITATIO LVIII.

De Christi sepultura, ejusque descensu ad Inferos.

I. SEpulturæ Dominicæ apparatum, de quo mihi est in præsenti disferendum, brevi verbo complecti visus est dilectus Apostolus Cap. 19. Euangelii sui; Christum sepultum inquiens, *sicut mos est Iudæis sepelire*. Quod ideò fortassis ab eo diligenter est observatum, ne, sicut more Romano supplicio Crucis affectus erat, ita more Romano sepultus fuisse crederetur.

Ex more in primis Judaico fuit, quòd Christus circa horam nonam, & inclinante jam die Parasceves extinctus in Cruce, antequam dies ipsa elaberetur, de Cruce depositus fuerit, ac tumulo datus. Id enim lege sancitum erat, Deuteronomii Cap. 21. *Quando peccaverit homo, quod morte plectendum est, & adjudicatus morti, suspensus fuerit in patibulo, non permanebit cadaver ejus in ligno, sed eadem die sepelietur*. Postulabat & id religio diei Sabbathi proximè secuturi; ne, videlicet, deturparetur, & funestaretur horrendo illo corporum in crucibus suspensorum spectaculo. Quam rationem factæ tam citò depositionis insinuat Euangelium: *Ut non remanerent in cruce corpora sabbatho: erat enim magnus valde dies ille Sabbathi*: quòd nempe inter dies Paschales occurreret anno illo.

Ex more itidem Judaico fuit, quòd sacrum Christi Corpus, & sindone fuerit involutum, & linteis, fasciisque à pedibus ad collum usque colligatum; sudario capiti superposito, faciemque illius obvelante. Cujus rei etiam habemus exemplum in Lazaro; qui ad Christi Domini vocem è tumulo prodiit, *ligatus pedes, & manus institis, & facies illius sudario erat ligata*: Joannis Cap. 11. Cum contra, Romani defunctorum corpora igne absumerent, cineresque urnis conderent.

Ex more etiam Judaico fuit, quòd corpus aromatibus inunctum fuerit myrrha, scilicet, & aloe: quæ, cùm sint succi amarissimi, vim habent corporum à putredine servandorum. Quamquam porrò mos ille inungendorum corporum defunctorum Ægyptiis, Syris, aliisque nonnullis nationibus communis esset; à solis tamen Judæis in spem futuræ resurrectionis, quam ii soli noverant, ex religione tenebatur. Fuit autem mixtura illa myrrhæ, & aloes, qua Dominicum Corpus delibutum est, librarum circiter centum, ut loquitur Euangelium: quod argumento est, non modò fuisse illud iis unguentis, & balsamis inunctum, sed quasi iis immersum, atque sepultum.

Fuerunt autem hujus funeris curatores, ac pollinctores, non ex infima plebe viri, sed illustres, ac nobiles: Joseph, scilicet, Arimathæus, dives, & nobilis Decurio, qui Corpus Jesu à Pilato petierat; & Nicodæmus princeps Judæorum, qui magnam illam aromatum copiam ære suo profudit. Etsi enim nec Christum tertia die surrecturum scirent, nec uti Deum agno-

 scerent,

ſcerent, hunc tamen uti Prophetam habebant, virumque planè mirabilem, eoque honore digniſſimum. Joſepho, & Nicodemo Chriſti Corporis curatoribus Deiparam Virginem adjungit Simeon Metaphraſtès, quam ſacrum caput ſudario primùm deterſiſſe ait, ac tum illud Joſepho tradidiſſe, ut illo inter ſepulcralia lintea uteretur. Sed quis neſciat, quàm multa Scriptor ille Veteribus ignorata, vel è recentioribus lacunis hauſerit, vel ipſe confinxerit? Donec ergo graviori auctoritate id conſtet, pro certo, atque indubitato haberi non poteſt.

Ad Judaicos perinde mores referendum putaverim, quòd Chriſti Corpus ita in ſepulcro conditum ſit, *ut caput illius ad Occidentem, & pedes ad Orientem collocarentur*: uti Haimo Halberſtatenſis, Homilia in die ſancto Paſchæ habita, curioſiùs obſervavit. Quemadmodum enim in Jeroſolymitanum Templum obverſi orare Judæi ſoliti erant; ita quotquot in Judæa, maximè verò juxta Jeroſolymam tumulis condebantur, in hoc idem Templum obverſi, venerationis ergo, componebantur. Cùm itaque Chriſtus in monte Calvariæ ad Occidentem extra Jeroſolymam ſito ſepultus ſit; Templum autem ad Orientalem Jeroſolymæ partem ſitum eſſet; neceſſe profectò fuit, Chriſti caput ad Occidentem, pedes verò ad Orientem componi, ut Templum ſepultus ſpectaret, eòque ſacrum vultum obverteret. Neque huic Judæorum conſuetudini contrarium putes, quod Adamnanus lib. 2. *de ſitu, & locis terræ ſanctæ*, ac poſt illum Venerabilis Beda lib. 5. Hiſtoriæ Gentis Anglorum memoriæ prodiderunt: Patriarchas, ſcilicet, veteris Teſtamenti *plantis ad meridiem verſis, capitibus verò ad Septentrionalem plagam converſis fuiſſe ſepultos*. Ii quippe diu ante conſtructum Templum tumulo dàti fuerant; nec an ita humati re ipſa fuerint, certò liquet ex tam levi recentium Scriptorum auctoritate. Unde enim poſt annos ſupra bis mille reſcire Adamnanus, & Beda potuere, quam in partem plantas, & caput olim obverterent occluſa ſuis tumulis cadavera Patriarcharum; etiamſi extantem adhuc ipſorum ætate tumulorum illorum ſtructuram obſervaſſent? Cùm enim ampla olim conditoria eſſent, ac ſpatioſa, totius numeroſæ familiæ condendæ capacia; liberumque componendis ut liberet cadaveribus locum darent: nemo nunc, quo ſitu ſtrata intus cadavera fuerint, conjicere potis eſt. Non ſic temerè de Dominici Corporis in ſepulcro compoſiti ſtatu, habituque pronunciamus; quem non modò ex Judæorum illius ætatis moribus diſcimus; verùm etiam ex priſca Chriſtianæ Eccleſiæ diſciplina certò colligimus. Ab exemplo ſiquidem Chriſti Domini in ſepulcro compoſiti, vetus ille manavit ritus, quem doleo non eſſe ubique nunc uniformem; quo, ſcilicet, humatorum capita ad Occidentem, pedes ad Orientem collocantur: ut vel ſic Orientem Chriſtiani ſepulti ſpectent, in ſpem futuræ reſurrectionis, cujus Oriens ſymbolum eſt.

Sepulcrum porrò, quo ſacrum Chriſti Corpus conditum eſt, & novum erat, & exciſum in petra. Novum, inquam, *in quo nemo umquam conditus fuerat*; Deo ita providente, ne, ſurgente Chriſto, alius quiſpiam antea ſepultus ſurrexiſſe crederetur, aut fingeretur: exciſum in petra, ne, ſi ex multis lapidibus conſtructum fuiſſet, Chriſto ſuſcitato, ſuffoſſis tumuli funda-

fundamentis, aut refossa scrobe, ablatus à Discipulis furto diceretur. Quà etiam ratione, lapis ingens ad ostium tumuli est advolutus, qui & subinde à Principibus Sacerdotum publico sigillo signatus est, adhibitis etiam ad custodiam militibus. Ita volente Deo, ut quo magis sibi cavit perfida gens, ne fraus sibi ab Apostolis fieret, eò minùs factam sibi fraudem caussari possit, ex quo resurrectio facta est.

II. Totum id operis, quantum quantum erat, peractum, perfectumque fuit, ut dixi, antequam dies Parasceves elapsa esset, dum, scilicet, ad exitum inclinaret, hora, idest, de Meridie quinta, antequam Sabbatum Vespere, ut moris erat, inciperet.

Quid ergo, inquiet aliquis, sibi vult Lucas in Euangelio, dum ait Cap. 23. v. 54. *Dies Parasceves erat, & Sabbathum illucescebat*, dum Christi Corpus sepulcro conditum est? Si etenim Parasceves erat, quantumcumque ad exitum vergens, ut diximus, Sabbatum vespere, Soleque occiduo incœpturum imminere utique dici potuit, minimè tamen illucescere, seu matutinam Sabbathi lucem oboriri. Inepta æquivocatio illa est, ex rituum Judaicorum ignoratione oborta. Non enim, quod ait hìc Lucas: *Dies Parasceves erat, & Sabbathum illucescebat*, ad matutinam Sabbathi lucem alludit; cùm à fine Parasceves ad matutinam Sabbati lucem duodecim circiter horarum interstitium esset; sed alludit ad lucernarum, lampadumque lucem, quas, inclinante Parasceve, paulò ante primam Sabbathi vesperam, ac Sole ad occasum properante, accendebant Judæi; quòd eas toto subinde Sabbatho prohiberentur accendere. Quare id unum Lucas sibi voluit, Christi Domini sepulturam fuisse curatam, atque perfectam, dum adhuc Parasceves esset ad exitum vergens; Sabbathumque, accensis de more lampadibus, sub vesperam illucesceret.

Sic itaque curatum est Christi Domini Corpus, nonnullorum quidem pietate, ac religione, aliorum verò sagacitate, atque solertia: verùm beatissimæ illius animæ sors longè altera fuit. Hanc ad Inferos descendisse, Catholica Fides docet jam inde ab Apostolorum temporibus, ut ex illorum Symbolo compertum est: *Descendit ad Inferos, tertia die resurrexit à mortuis*: ac etiam ex Epistola ad Ephesios Cap. 4. *Quod autem ascendit, quid est, nisi quia & descendit primum in inferiores partes terræ?* Descendit porrò, non quo genere motus moventur corpora, sed quo genere motus moventur Angeli: eadem enim Angelorum, & animarum separatarum conditio est. Eumdem illum Animæ Christi descensum ad Inferos confirmat Petrus in Actibus Apostolicis Cap. 2. v. 24., & à Davide prædictum monet iis Psalmi 15. verbis: *Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem*. Quare ingentis impietatis, atque audaciæ reus est Joannes le Clerc sub Joannis Phereponi larva delitescens; qui pro *Inferno* sepulcrum illic intelligi vult; idque apud Hebræos sonare ait vocabulum *Scehol*, quo Regius Vates est usus: nihilque aliud laudato Psalmorum oraculo significari, quàm *non permissurum Deum, ut David ipse vulneratus, aut malè affectus moreretur*. Si etenim ita est, ut Phereponus effutit, hæbraici vocabuli potestatem ignoravit Petrus, Judæosque, quos illic alloquebatur, apertè delusit. Perspectum quippe est, eum Regii Vatis oracu-

lum

lum recitasse, ut Christi excitationem ex Inferis, ad quos descenderat, palam evinceret: *Quem Deus suscitavit*, inquit Petrus loco laudato, *solutis doloribus Inferni, juxta quod impossibile erat teneri illum ab eo. David enim dicit in eum: Providebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi, ne commovear: propter hoc lætatum est cor meum, & exultavit lingua mea; insuper & caro mea requiescet in spe: quoniam non derelinques animam meam in Inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem.* Et post pauca: *Providens* David *locutus est de Resurrectione Christi: quia neque derelictus est in Inferno, neque caro eius vidit corruptionem.* Licèt ergo Hebraica vox *Scebol*, qua Regius Vates à Petro laudatus est usus, sepulcrum quandoque significet, loca tamen infera solutarum corporibus animarum receptacula perinde significare, notum est, ex illo Genesis 37., v. 35. ubi Jacob de filio suo Joseph, quem à fera pessima devoratum, atque ita insepultum existimabat, dixisse fertur: *Descendam ad filium meum lugens in Infernum*: Hebraicè *Scebol*, in eum, scilicet, locum inferum, quò hominum animi à corpore soluti abeunt, & quò non dubitabat filium descendisse, cùm ad sepulcrum delatus ille non esset, sed nec delatus putaretur à Patre. Nihil itaque dubitandum, Christi Animam (quidquid in oppositum Phereponus obganiat) ad Inferos eo mortis triduo descendisse.

III. Verùm cùm Inferorum nomine varia loca intelligantur: primò Limbus Patrum, quò veterum Justorum animæ continebantur: secundò locus animarum, quæ Divinæ justitiæ necdum planè satisfecerunt, qui & Purgatorius nominatur: tertiò Infernus damnatorum, in quo pueros quoque cum solo peccato originali ex hac vita sublatos detineri docemus: non eadem planè ratione, eodemque modo descendit ad singulos. In Limbum Patrum, veterumque Justorum descendit secundùm essentiam, atque substantiam, ut peractum humanæ Redemptionis opus significaret, illosque prope diem in cœlestem patriam deducendos denunciaret. In cætera verò loca virtute dumtaxat, & operatione descendit: ad animas, scilicet, nondum plenè purgatas, ut eas in certam spem gloriæ obtinendæ erigeret: ad damnatos, ut illorum incredulitatem, atque malitiam redargueret. Ita Doctor Angelicus 3. par. quæst. 52. art. 2.

IV. Quare vitandus hìc venit geminus error: alter quidem perinde stultus, ac impius Joannis Calvini, qui Christi Animam damnatorum cruciatus, ac pœnas in Inferis sustinuisse blasphemavit lib. 2. Institutionum Cap. 16., cùm contrà Scriptura Sacra disertè testetur: *Deus Christum suscitavit à mortuis, solutis doloribus Inferni, quibus impossibile erat teneri eum.* Alter nonnullorum imprudentium Theologorum error devitandus est, qui Christum in Inferos damnatorum descendentem salutem, & liberationem etiam incredulis attulisse, commenti sunt. Quam sententiam hæresibus adnumeravit in antecessum Divus Augustinus lib. de hæresibus ad Quodvult Deum, num. 70., ac post illum Philastrius hæresi 74.: damnaruntque perinde S. Irenæus lib. 4. Cap. 39., S. Epiphanius Hæresi 69., S. Petrus Chrysologus Serm. 122., & S. Gregorius Magnus lib. 13. Moralium Cap. 15.; quamque subinde sæculo nono damnavit Concilium Valentinum quatuor Provinciarum Cap. 4.

Theo-

Theologos illos delusit perdifficilis, & obscurus locus Epistolæ primæ Catholicæ D. Petri Cap. 3. ita de Christo scribentis: *His, qui in carcere erant, spiritibus veniens prædicavit, qui increduli fuerant aliquando, quando expectabant Dei patientiam in diebus Noe, cùm fabricaretur Arca.* Unde colligi videtur, illos ipsos, qui tempore Noe increduli fuerant, quique infernali carcere detinebantur, fuisse à Christo Domino liberatos. At spuria hæc, falsaque consecutio est. 1., quia non de spirituum illorum liberatione, sed de prædicatione Christi spiritibus illis facta loquitur D. Petrus. Potuit autem Christus spiritibus illis incredulis in Inferno detentis prædicare ad increpationem, majoremque terrorem, nec tamen illos ex Inferis liberare. Ita S. Joannes Damascenus lib. 3. de Fide Cap. 29. locum illum exponit. 2., Quia non liquet, an de spiritibus incredulis in ipsa incredulitate defunctis loquatur Petrus: an potiùs de iis, qui cum adhortationibus, & admonitionibus Noe fidem non dedissent toto tempore, quo construebatur Arca; postea tamen, inundante Diluvio, ad Deum per pœnitentiam conversi sunt: qui idcircò non in carcere infernali damnatorum, sed in carcere purgatorio Justorum detinebantur. Iis Christum descensu suo salutem attulisse, aut certè imminentem denunciasse, nemo negaverit. Divi Hieronymi interpretatio est, in Quæstionibus Hebraicis in Genesim ad Cap. 63., Quia nequidem constat, loqui illic Petrum de Christi descensu ad Inferos, de quo nobis est disputatio. Imò verisimilius existimatur, loqui illum de Christi Divinitatis operatione, quam à principio Mundi exercuit; ut sit sensus, Christum iis spiritibus, qui in hoc mortali corpore tamquam in carcere inclusi erant, spiritu Divinitatis suæ venientem prædicasse per internas inspirationes; ac etiam per externas, Justorum, scilicet, ministerio, atque monitis: illisque eo modo speciatim prædicasse, qui increduli fuerunt tempore Noe. Interpretationem hanc Augustino debemus Epist. 95. ad Evodium, & D. Thomæ 3. par. quæst. 52. art. 2. ad 3. Quare nihil in illius erroris præsidium exsundi potest ex obscuro illo, ac perdifficili D. Petri testimonio.

V. Sed quid tandem de Divino Verbo statuendum toto illo mortis triduo, quo, & anima descendit ad Inferos, & corpus jacuit in sepulcro? Iis ne perinde, ac antea hypostaticè mansit unitum; an autem substantialis illa unio soluta est? Mansisse omninò unionem hypostaticam, Catholica Fides docet: adeò ut quamquam ambæ partes humanitatem constituentes, corpus, nimirum, & anima essent à se invicem separatæ; ambæ tamen Verbo Divino, ac Dei Filio hypostaticè unitæ remanerent. Quo enim titulo profitemur in Symbolo, Filium Dei unigenitum conceptum esse de Spiritu Sancto, natum ex Maria Virgine, & passum sub Pontio Pilato; ita profitemur, eumdem sepultum esse, & descendisse ad Inferos: at non aliò titulo profitemur, Filium Dei unigenitum conceptum esse de Spiritu Sancto, natum ex Maria Virgine, ac denique passum, quàm quia Filius Dei hypostaticè erat unitus humanæ naturæ, conceptæ, natæ, patienti: igitur nec alio titulo profitemur eodem in Symbolo, Filium Dei sepultum esse, & ad

Inferos

Inferos descendisse; quàm quia hypostaticè remanebat unitus Corpori sepulto, & Animæ ad Inferos descendenti. Quid etiam, quòd Ecclesiæ Patres, maximè verò S. Athanasius lib. de Salutari Adventu Domini, & S. Gregorius Nyssenus Oratione 2. contra Eunomium, probant adversùs Apollinaristas, Verbum Divinum in Christo Animæ vices minimè gessisse; quia hoc pacto Corpus ejus immortale fuisset; quippe quod à Verbo separari non posset, Animæ vices, ut ipsi fabulabantur, gerente? Principii itaque loco habent, Verbum numquam à corpore fuisse separatum. Quod utique tanquam constanti fide credendum proponit Catechismus Concilii Tridentini in expositione quarti articuli Symboli Apostolici. Accedunt angelicæ D. Thomæ rationes 3. p. quæst. 5. art. 2. *Id quod per gratiam Dei conceditur, numquam absque culpa revocatur. Unde dicitur ad Rom.* 10. quòd sinè pœnitentia sunt dona Dei, & vocatio. *Multò autem maior est gratia unionis, per quam Divinitas est unita carni in persona; quàm gratia adoptionis, qua aliqui sanctificantur, & etiam magis permanens ex sui ratione: sed gratia adoptionis numquam perditur sinè culpa: cùm ergo in Christo nullum peccatum fuerit; impossibile fuit, quòd solveretur unio Divinitatis Christi à carne ipsius. Et ideò sicut ante mortem, caro Christi unita fuit secundùm personam, & hypostasim Verbo Dei, ita etiam remansit unita post mortem, ut dicit Damascenus lib.* 3. *de fide Orthodoxa*. Et in 3. Sentent. dist. 21. quæst. 1. art. 1. *Corpus Christi in mortem non fuit separatum à Divinitate. Cuius ratio ex tribus potest accipi. Primò ex parte Dei: quia cùm ipse sit immutabilis, ei, quod sibi perfectè conjunctum est, immutabilitatem præstat, ut, scilicet, immobiliter ei adhæreat. Secundò ex parte ipsius assumpti: quia post mortem, quam per Patris obedientiam sustinuit, non debuit suam dignitatem amittere, sed magis glorificari. Tertiò ex fine assumptionis, quia ea, quæ post mortem ipsius circa ipsum acta sunt, salutaria nobis non fuissent, nisi Divinitas adjuncta esset.* Quæ omnia, etsi de unione Divinitatis cum corpore dumtaxat dicta sint, de unione tamen ejusdem cum Anima perinde concludunt. Unde 3. p. q. 50. a. 3. subjungit: *Anima unita est Verbo Dei immediatè, & per priùs, quàm corpus, cùm Corpus sit unitum Verbo Dei mediante Anima. Cùm ergo Verbum Dei non sit separatum in morte à Corpore, multò minùs separatum est ab Anima.*

VI. Neque verò huic dogmati repugnasse censendi sunt Patres nonnulli, qui Divinitatem ab humanitate ad tempus saltem recessisse docuerunt; dum Christus morti proximus in hæc verba exclamavit: *Deus Deus meus, ut quid me dereliquisti?* Ut S. Ambrosius lib. 10. in Lucam: *Clamavit homo separatione Divinitatis moriturus*: S. Hilarius Comment. in Matth. Cap. 3. *Clamor iste ad Deum Corporis vox est, recedentis à se Verbi Dei contestata diffidium*: S. Epiphanius hæresi 69. *Videns Divinitatem jam in procinctu esse, ut Sanctum Corpus desereret, vocem illam emisit*. Nihil enim aliud sibi volunt Patres illi, quàm Divinitatem à Christi Corpore recessisse, illudque deseruisse foris, ut non adesset illi ad defensionem contra tortores; non tamen defuisse intus ad unionem hypostaticam. Quæ Magistri Sententiarum interpretatio est lib. 3. Dist. 21., & D. Thomæ 3. p. q. 50. a. 2. ad 1. Aut etiam, ut nonnullis Theologis visum est, Divinitatem Christum in Cruce patientem deseruisse, subtractione delectationis spiritualis ex visione beati-

fica

fica in animam profluentis; non subtractione unionis hypostaticæ. Sunt etenim Theologi primæ notæ, inter quos Melchior Cano, Alphonsus Salmeronius, Joannes Maldonatus, Gregorius de Valentia, qui putant, Deum, qua ratione toto tempore vitæ Christi beatitudinem ex Divina, qua fruebatur, Visione promanaturam cohibuit, ne deflueret in Corpus, ut, videlicet, pati posset; ita eamdem in supremo Crucis sacrificio cohibuisse, ne & inde gaudium, ac delectatio redundaret in Animam; ut supremum, & doloris, & tristitiæ sensum pro nobis habere posset. Quod ingens ejus erga nos Charitatis argumentum fuit.

Non me fugit, sententiam illam aliis plerisque Theologis minùs probari; qui putant delectationem Animæ à Dei fruitione sejungi non posse: quia fieri nequit, ut summum bonum sinè gaudio, atque delectatione possideatur. Sed has quoque difficultates laudati Theologi diluere adnituntur; nosque utrumque diluimus in nostris Melchioris Cani vindiciis, quæ in postrema illius Editione in Patavino Seminario curata anno 1714. legi possunt. Illud tamen dissimulare omninò non possum, nihil esse necessitatis, in Theologorum illorum sententiam descendere; summumque gaudium ex Dei Visione profluens Christo in extrema Passione subtractum dicere, ut summa tunc tristitia, summoque dolore affici posset. Quo pacto enim in Christo Domino stare duo illa potuerint, summum gaudium, summusque dolor, atque tristitia, eleganter exponit Doctor Angelicus in 3. Sent. dist. 15. quæst. 2. art. 3. quæstiuncula 2. ad 5., cujus verba de integro recitare non pigebit: *Dicendum, quòd fruitio Deitatis, & gaudium inde consequens erat in superiori parte rationis in ordine ad suum objectum. Dolor autem non perveniebat ad superiorem rationem, nisi secundùm quòd fundatur in essentia Animæ: sed in ratione inferiori, & in sensualitate, & in sensu erat tristitia, & dolor etiam secundùm comparationem ad objecta inquantùm hujusmodi: qui tamen dolor erat quodam modo materia gaudii fruitionis; inquantùm gaudium illud se extendebat ad omnia illa, quæ apprehendumtur, ut Deo placita. Et sic patet, quòd dolor, qui erat in Anima Christi, nullo modo gaudium fruitionis impediebat, neque per modum contrarietatis, neque per modum redundantiæ. Tristitia enim contrarium gaudium impedit, sicut quodlibet contrarium impeditur à suo contrario: tristitia autem, quæ erat in Anima Christi, nullo modo gaudio fruitionis contraria erat, quod patet ex tribus: primò, quia non inerant eidem, sed vel in diversis potentiis erant, vel in eadem secundùm diversam operationem. Secundò, quia non erant de eodem. Tertiò, quia unum erat materia alterius: sicut accidit in pœnitente, qui dolet, & de dolore gaudet. Sed ulteriùs omnis tristitia secundùm Philosophum in 7. Ethicorum impedit omnem delectationem propter quamdam redundantiam, secundùm quòd nocumentum unius potentiæ redundat in aliam: talis autem redundantia non fuit in Christo, nisi quando ipse volebat. Unde gaudium, quod erat in superiori ratione per comparationem ad objectum non redundabat in vires inferiores, ut ab eis dolor, & tristitia tollerentur; neque ulteriùs in corpus, ut à læsione immune esset: nec per consequens in animam, neq in potentias, secundùm quòd in essentia animæ radicantur, prout læsio corporis ad essentiam animæ, & ad potentias in ea radicatas pertingit.*

VII. Illud nunc majori studio quærendum nobis esset: an sicuti Verbum Divinum Corpori, & Animæ Christi à se invicem separatis reman-

sit semper unitum; ita & Sanguini effuso, & ab exangui corpore in Passione separato unitum semper fuerit, atque conjunctum? Ea de re tamquam pro aris, & focis sæpenumerò disputatum est Dominicanos inter, & Franciscanos, anno 1351. sub Clemente VI., anno 1462. sub Pio II.; Dominicanis indivulsam, & constantem Divini Verbi cum Sanguine etiam effuso unionem propugnantibus; Franciscanis verò negantibus: Ecclesia autem priorum sententiam magis probante, & confirmante, ac tantum non definiente. Verùm, quia donec in publicum prodeat Apostolicæ Sedis judicium, à contrariæ sententiæ censuris interdictum est; idcircò pio silentio litabo, rerumque sub Pio II. gestarum simplicem narrationem subjiciam aliorum potiùs lingua, quàm mea; ne in causa domestica ad meorum gratiam loqui, pristinaque odia excitare videar. Sic igitur factum narrant Gobellinus lib. 2. de gestis Pii II., Henricus Spondanus, & Odericus Raynaldus ad annum 1462. & 63. „ Hoc eodem anno magna mota „ est controversia inter Fratres Minores, & Prædicatores de Sanguine „ Christi in triduo Passionis à corpore separato: utrùm Divinitati unitus „ perseveraverit? Cum enim apud Brixiam Jacobus Marchianus Ordinis „ Minorum die Paschæ Sermonem ad populum habens inter cœtera asseruisset, pretiosum Christi Sanguinem, dum triduo illo jacuit in ter„ ra sparsus, indignum fuisse latriæ cultu, quoniam fusus, & à corpore „ Dominico separatus Hypostaticam Verbi unionem protinùs amisisset: „ Hoc audiens Inquisitor Hæreticæ pravitatis Ordinis Prædicatorum, il„ lico Jacobo præcepit revocare tanquam erronea, quæ dixerat; & inte„ rim contrariam sententiam per unum è suis prædicari fecit. Crescente „ contentione, & Schismate in populo facto, nec valente Episcopo lo„ ci tumultum sedare, res ad Apostolicam Sedem remissa est. Qua de „ re Pius II. eo tempore Summus Pontifex Præfectis Ordinum manda„ vit, doctissimos eorum Theologos ad Curiam mittere, quos in festo „ Natalis Domini audivit disputantes tribus diebus in Palatio Apostoli„ co, præsentibus Cardinalibus, Episcopis, ac Divini, & humani juris „ Doctoribus, qui in Curia erant. Denique post triduum, cùm partes, „ quæcumque voluissent, in medium produxissent, dissoluto auditorio, „ Pium cum Cardinalibus plerisque diebus rem tractasse: majorem par„ tem sententiam Prædicatorum approbasse; paucos cum Minoribus sen„ sisse: Pium quoque in majori parte fuisse: sed non esse visum, eo „ tempore decretum fieri declarationis, ne multitudo Minorum, cujus „ erat contra Turcas prædicatio necessaria, offenderetur: ac propterea „ in aliud tempus decisionem referri placuisse. Quam tamen numquam „ placuit decidere. Sed biennio post Anconæ, dum esset navigaturus „ in Turcas, Calendis Augusti 1464, die ante obitum decimaquinta, „ Constitutionem edidit, qua ad pacem inter illos Ordines, & in uni„ versa Ecclesia super hac quæstione conservandam, statuit, nulli lice„ re, opinionem negantem Sanguinem Christi in triduo Passionis à cor„ pore separatum Divinitati unitum permansisse, ut Hereticam proscri„ bere, donec per Sedem Apostolicam, quid in hujusmodi quæstione „ sentiendum esset, definiretur.

EXER-

EXERCITATIO LIX.

De Christi Resurrectione.

I. DOminicæ Resurrectionis Mysterium tandem attigimus, ex quo, uti tota Christi Domini veracitas, ita & tota Fidei nostræ firmitas pendet. *Si Christus non resurrexit*, ajebat Apostolus 1. ad Corinth. Cap. 15., *inanis est prædicatio nostra*, *inanis est & fides vestra*. Cùm etenim Christus toties se resurrecturum esse promiserit, suæque Passionis ignominiam ea promissione depulerit: is, & falsa docuisse, & homines turpiter delusisse convincitur, si re ipsa non resurrexit. Sed nec una illa peractæ Resurrectionis ratio fuit; sunt & aliæ longè plures ex Sacris Litteris delibatæ, quas brevi complexus est Doctor Angelicus 3. parte quæst. „ 53. art. 1. Necessarium fuit, inquit ille, Christum resurgere propter „ quinque. Primò quidem, ad commendationem Divinæ justitiæ, ad „ quam pertinet exaltare illos, qui se propter Deum humiliant, secun„ dùm illud Lucæ 1. *deposuit potentes de sede*, *& exaltavit humiles*. Quia igi„ tur Christus propter charitatem, & obedientiam Dei se humiliavit „ usque ad mortem Crucis, oportebat, quòd exaltaretur à Deo usque „ ad gloriosam Resurrectionem. Unde ex ejus persona dicitur in Psal. „ 138. *Tu cognovisti*, id est, approbasti *sessionem meam*, id est, humilitatem „ & Passionem; *& resurrectionem meam*, id est, glorificationem in Resurre„ ctione: sicut Glossa exponit. Secundò ad Fidei nostræ instructionem: „ quia per ejus resurrectionem, confirmata est fides nostra circa Divi„ nitatem Christi; quia ut dicitur 2. ad Corint. ultimò: *Etsi crucifixus* „ *est ex infirmitate*, *sed vivit ex virtute Dei*. Et ideò 1. ad Corint. 15. dici„ tur: *Si Christus non resurrexit*, *inanis est prædicatio nostra*, *inanis est & fides ve*„ *stra*. Et in Psal. 29. dicitur: *Quæ utilitas in sanguine meo*, id est, in effusio„ ne sanguinis mei, *dum descendo*, quasi per quosdam gradus malorum, „ *in corruptionem*? quasi dicat: nulla. Si enim statim non resurgo, corru„ ptumque fuerit corpus meum, nemini annunciabo, nullum lucrabor, „ ut Glossa exponit. Tertiò, ad sublevationem nostræ spei; quia dum „ videmus Christum resurgere, qui est Caput nostrum, speramus & nos „ resurrecturos. Unde dicitur 1. ad Corint. 15. *Si Christus prædicatur*, *quòd* „ *resurrexit à mortuis*, *quomodo quidam dicunt in vobis*, *quoniam resurrectio mor*„ *tuorum non erit?* .... Quartò, ad informationem vitæ fidelium, se„ cundùm illud Roman. 6. *Quomodo Christus resurrexit à mortuis per gloriam Pa*„ *tris*, *ita & nos in novitate vitæ ambulemus*. Et infra: *Christus resurgens ex* „ *mortuis jam non moritur: ita vos existimate*, *mortuos quidem esse peccato*, *viventes* „ *autem Deo*. Quintò, ad complementum nostræ salutis: quia sicut per „ hoc, quòd mala sustinuit, humiliatus est moriendo, ut nos liberaret „ à malis; ita glorificatus est resurgendo, ut nos promoveret ad bona,

 „ secun-

„ secundùm illud Rom. 4. *Traditus est propter delicta nostra, & resurrexit pro-*
„ *pter justificationem nostram.*

Hæc ipsa necessariæ in Christo Domino Resurrectionis momenta nos movent, ut peculiari studio, ac diligentia Mysterium istud, ex quo tota Catholicæ Religionis ratio pendet, bono in lumine collocemus; omnes obortas difficultates expediamus, de die, & hora peractæ Resurrectionis, de probationibus, quibus veritas ejus asserta est, de dotibus Corporis Christi à mortuis redivivi, de iis demum justorum corporibus, quæ unà cum Christo Domino surrexisse leguntur in Euangelio. Ad rem itaque veniamus.

II. Christum prima hebdomadæ die, quæ nobis Dominica est, ad diluculum, subque Auroram surrexisse, compertum est. Mulieres enim religiosæ, quæ hac ipsa die summo mane, ac Sole vix illucescente ad Sepulcrum venisse dicuntur à Marco Cap. 16., & à Luca Cap. 23., factam jam resurrectionem invenerunt. Duo tamen difficultatem ingenerant non ita solutu facilem. Primum, quòd secum invicem pugnare videantur Euangelistæ in piarum illarum Mulierum ad Sepulcrum adventu enarrando; Matthæus enim venisse eas ait ipso vespere Sabbathi: *Vespere autem Sabbathi, quæ lucescit in prima Sabbathi, venit Maria Magdalene, & altera Maria videre sepulcrum:* Marcus verò *cùm transiisset sabbathum*, venisse illas observat. Rursus Joannes Mariam Magdalene venisse ait *mane, cùm adhuc tenebræ essent:* Marcus autem *valde* quidem *mane venisse*, scribit, sed *orto jam Sole*. En primum, in quo secum collidere videntur Euangelistæ. Secundò difficultatem ingenerat, quòd si Christus Dominica ipsa die sub Auroram, atque diluculum resurrexit (cùm die Parasceves, ut diximus, hora circiter de Meridie quinta fuerit tumulo datus) tertia die resurrexisse non videatur: quod tamen ille futurum spoponderat: multò minùs tribus diebus, & tribus noctibus in Sepulcro jacuisse dici possit; quod tamen eventurum prænunciaverat Matth. 12. *Sicut fuit Jonas in ventre Ceti tribus diebus, & tribus noctibus; sic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus.* En scopulum alterum, in quem videntur impingere Scriptores Euangelici.

III. Antequam primæ difficultati satisfaciam, observet necesse est studiosa Juventus, nomine *Sabbati*, seu *Sabbathorum*, non solùm septimam diem quieti destinatam intelligi Sacris in Litteris; verùm etiam totam quandoque hebdomadam diebus septem omninò constantem: quo sensu dictum legimus in Euangelio Luc. 18. *Jejuno bis in Sabbatho*, hoc est, in hebdomada: cùm una die bis jejunare impossibile sit. Sic ergo dum ait Matthæus: *Vespere autem sabbathi, quæ lucescit in prima sabbathi, Venit Maria Magdalene*, ad duplex Sabbathum statim alludit; Mariamque Magdalenam venisse significat *vespere Sabbathi*, nempe diei septimæ; & in *prima Sabbathi*, hoc est prima die hebdomadæ. Quia tamen & hæc duo etiam pugnare videntur, quòd venerit Vespere Sabbathi, & illucescente die prima hebdomadæ; quandoquidem ad Sabbathi vesperam nondum illucescit prima hebdomadæ dies: scire juvat, Matthæum *Vesperam Sabbathi* vocare, non vespertinum tempus, quod inter lucem desinentem, & tenebras obo-

rientes

rientes interjacet; sed totam noctem intelligit Sabbathum subsequentem; in cujus extrema parte, id est, mane jam lucescente, Maria cum aliis ad tumulum venit. Hebræi enim totam plerumque noctem vesperam vocant, & totam plerumque diem mane nuncupant: quod maximè videre est Genesis Cap. 1. *Factum est vespere, & mane dies primus*; adeò ut Matthæi sensus sit: *Vespere autem Sabbathi*, id est, nocte sequente Sabbathum. Eum porrò esse Matthæi sensum, liquet ex Græco Textu, ad quem Latinam Versionem debemus exigere; sic enim habet: *ὀψὲ σαββάτων τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων*; id est, *tardè post Sabbathum, ea die, quæ lucescit in primam Sabbathi, seu in primam hebdomadæ diem*. Quod tantùm abest, ut Marco repugnet, ut potiùs maximè congruat dicenti Cap. 15. *Cùm transiisset Sabbathum, Maria Magdalene, & Maria Jacobi, & Salome emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum*. Si quis autem in Latina Matthæi periodo grammaticum sensum requirat, quem putet vitiatum, dum ait: *Vespere autem Sabbathi, quæ lucescit in prima Sabbathi*, hunc ad Ludimagistros amandabimus, ut noverit, pronomina non semper ad priora, sed quandoque ad posteriora referri, hancque idcircò constructionem esse: *Vespere autem Sabbathi, in prima, quæ lucescit die Sabbathi, venit Maria Magdalene, & altera Maria videre sepulcrum*. Atque hæc de prima Matthæum inter, & Marcum antilogia.

Altera, quæ Marcum inter, & Joannem occurrit repugnantia de Mulieribus ad Sepulcrum properantibus; quæ ab uno quidem, *orto jam Sole*, ab altero, *dum adhuc tenebræ essent*, venisse dicuntur; priscos Ecclesiæ Patres non modicè torsit. Nonnulli enim Mulieres illas, non semel, sed bis, ac etiam tertiò ad tumulum venisse respondent: ac primùm quidem, *dum adhuc tenebræ essent*, quod Joannes ait: postea *orto jam Sole*, quod Marcus memoriæ prodidit. Ita Divus Hieronymus in Commentariis, & S. Dionysius Alexandrinus in Epistola ad Basilidem. Alii, non easdem prorsus Mulieres à Joanne, & Marco memoratas existimant; sed diversas omninò, aliasque aliis diligentiores. Ita S. Ambrosius lib. 10. Commentariorum in Lucam, & S. Gregorius Nyssenus Orat. 2. de Resurrectione. Attamen quia utrumque Euangelistam diligentiùs meditanti perspectum est, de iisdem prorsus Mulieribus, ac de eodem ad Sepulcrum accessu Marcum, & Joannem fuisse locutos: imò cùm hanc ipsam apparentem antilogiam in eodem Euangelista, eodemque Orationis contextu observemus; Marcus enim utrumque ait, & *valde mane* veniunt, & *orto jam Sole*: utrumque similiter Lucas habet; *valde diluculo* Cap. 23. v. 56., & *ante lucem* Cap. 24. v. 22., idcircò aptior, expeditiorque mihi visa est D. Augustini conciliatio lib. 3. de Consensu Euangelistarum Cap. 24., qui in eo Mulierum ad Sepulcrum accessu duas veluti partes, seu intervalla distinguit; egressum nimirum è domibus suis, & accessum ad tumulum; atque illum quidem non modico temporis spatio isto priorem; cùm Calvariæ locus, hortusque in eo situs, ubi Christus sepultus fuerat, extra Jerosolymam situs esset, ad Occidentem, & Septentrionem. Ita, scilicet, ut quæ ante diluculum è domibus suis Mulieres egressæ fuerant, nonnisi sub Solis ortum ad tumulum adventarint. Eaque ratione factum est, ut Joannes in ea scri-

scribenda historia egressum è domibus spectans, venisse Mulieres dixerit, *dum adhuc tenebræ essent:* Marcus autem in adventum ipsum, atque accessum intendens, venisse illas scripserit *orto jam Sole*. Quod tamen non de toto Solari corpore super terram apparente, sed de primis radiis noctis tenebras depellentibus intelligi vult Sanctissimus Doctor, ac post illum Theophilactus, Euthymius, & Venerabilis Beda. Quis etiam certò spondere audeat, nihil illis religiosis Mulieribus accidisse, unde illarum ad Sepulcrum adventus ad Solis ortum fuerit retardatus; quamquam ipsæ ante diluculum è suis domibus profectæ fuissent? Quid, si domos suas ad Orientalem Jerosolymæ partem sitas habuerint; cùm tamen extra Jerosolymam ad Occidentem situm esset Christi Sepulcrum? Quid, si portam Civitatis occlusam adhuc invenerint, ac nonnisi post diluculum aperiendam? Quid, si hortus, in quo sepultus est Dominus, muris, aut sepibus cinctus esset, qui obex superandus illis fuerit, antequam ad tumulum pervenirent? Nihil itaque mirum, Marcum ad utrumque respicientem utrumque perinde dixisse: *Et valde mane una Sabbathorum veniunt ad monumentum orto jam Sole*. Nempe valde mane profectæ, orto jam Sole perveniunt.

Mitto quorumdam loci hujus impeditissimi solutionem, plus scurrilitatis, & dicacitatis, quàm pietatis, & religionis habentem: Marcum, scilicet, Mulieres ad Sepulcrum *orto jam Sole* venientes dixisse, *valde mane* venisse: quòd nempe Mulieribus delicatis, atque ad surgendum è lectulo pro more pigris, Solis ortus summum mane censeatur. De iis enim Mulieribus sermo venit, quas ardens in Christum zelus, & amor, non modò supra sexum evexerat, verùm etiam viris, ac ipsis Apostolis antetulerat.

IV. Aliò me vocat objecta altera difficultas de tribus diebus, totidemque noctibus, quibus Christi Corpus in Sepulcro dicitur jacuisse, Matthæi Cap. 12., quod tamen ab hora circiter quinta post Meridiem diei Parasceves, qua tumulo datum est, ad diluculum usque diei Dominicæ, qua surrexit ex tumulo, triginta sex horas ut summè jacuit. Fuere, qui, ut eo se nodo exsolverent, Christi sepulturam anticiparint; eumque non die Veneris, sed die ipsa Jovis crucifixum, atque sepultum commenti fuerint, Euangelio palam, apertèque repugnante, ubi Christus die ipsa *Parasceves, quod est ante Sabbathum*, crucifixum legimus, ac sepultum. Alii, quos inter numeratur Alcuinus, lib. *de Divinis Officiis*, novo absurditatis genere Christi resurrectionem procrastinarunt; eumque à mortuis suscitatum posuere secunda dumtaxat Hebdomadæ die, Euangelio perinde reclamante, ubi Christum legimus suscitatum *prima Sabbathorum* . . . . , *& una Sabbathorum*, hoc est, prima hebdomadæ die. Nos, nec anticipata, ut prioribus placuit, sepultura; nec procrastinata, ut aliis visum est, resurrectione, satis abundè spatii inveniemus ad tres dies, noctesque totidem numerandas; non omnes quidem plenas, & integras, sed partiales aliquas, ac per Synecdochen computatas.

Quod ut faciliùs percipiat studiosa Juventus, observet, oportet, dies natu-

naturales ab Astronomis, & Romanis fuisse solitos computari à media nocte ad alteram mediam noctem; uti & illos Ecclesia computat in jejuniis. Quam naturalium dierum computationem à Romanis in Judæa tunc temporis imperitantibus Judæi ipsi fuerant mutuati. Etsi enim dies sacros, seu festivos à vespera ad vesperam ducerent; artificiales verò à Solis ortu ad ortum alterum; naturales tamen à media nocte ad altera mediam noctem computabant. Sic ergo, diebus naturæ ordine secundùm Astronomos computatis, tres dies, totidemque noctes à Christi morte ad resurrectionem facilè numeramus per Synecdochen. Christus enim hora nona Judaica Parasceves, seu tertia post meridiem mortuus est, & quinta circiter tumulo datus: quidquid ergo lucis residuum fuit, & quidquid tenebrarum accessit ante mediam Sabbati noctem, id ad naturalem Parasceves diem, noctemque pertinebat. En jam diem unam, noctemque unam per Synecdochen computatas, partem pro toto accipiendo. Tum à media nocte integra Sabbathi dies secuta est ad alteram mediam noctem, quæ Dominicam inchoavit: en rursùs diem alteram, noctemque alteram. Demum quidquid tenebrarum, lucisque fuit ab ea secunda media nocte ad diluculum Resurrectionis, totum id ad noctem, diemque Dominicæ pertinebat; alteramque idcirco noctem, diemque conflavit, per Synecdochen pariter computatas. A morte igitur ad Resurrectionem tres dies, totidemque noctes extitere. Dies nimirum una, itemque nox una plena, & integra, nempe Sabbathi: dies verò duæ, noctesque duæ dimidiatæ; illæ quidem ad Parascevem, istæ ad Dominicam pertinentes.

Cur autem hac ipsa die tertia fuerit suscitatus, elegantem rationem assignat Doctor Angelicus 3. parte quæst. 53. art. 2. *Resurrectio Christi*, inquit, *necessaria fuit ad instructionem Fidei nostræ. Est autem Fides nostra, & de Divinitate, & de Humanitate Christi: non enim sufficit, alterum sinè altero credere. Et ideo ad hoc, quòd confirmaretur Fides de veritate Divinitatis ipsius, oportuit, quòd citò resurgeret, & ejus Resurrectio non differretur usque ad finem Mundi. Ad hoc autem, quòd confirmaretur Fides de veritate Humanitatis, & mortis ejus, oportuit, moram esse inter mortem, & Resurrectionem. Si enim statim post mortem resurrexisset, videri posset, quòd ejus mors vera non fuerit, & per consequens nec Resurrectio vera. Ad veritatem autem mortis Christi manifestandam sufficiebat, quòd usque ad tertium diem ejus resurrectio differretur: quia non contingit, quin infra hoc tempus in homine, qui mortuus videtur, cùm vivat, appareant aliqua indicia vitæ.*

V. Verùm & hæc ipsa, tametsi per sese gravia, imò gravissima, fiunt tamen eorum, quæ de Resurrectionis veritate dicenda sunt, comparatione levissima. In id enim Theologorum desudare debet industria, ut Christum verè à mortuis suscitatum evincant, quod ni faciant, ruit ab imo Christianæ Fidei fundamentum. Compendio confecta res esset, si Judæis integram ea in re fidem faceret Flavii Josephi Scriptoris inter illos celeberrimi, cuique Apostolorum temporibus vixit, disertissimum testimonium lib. 18. Antiquitatum Judaicarum Cap. 4., ubi tam apertè Jesum no-

nostrum à mortuis suscitatum memorat, suisque post suscitationem Discipulis conspicuum scribit: *Fuit autem*, inquit ille, *hoc tempore Jesus, vir sapiens; si tamen virum illum oportet dicere: erat enim mirabilium operum effector, Magister hominum, qui vera libenter amplectuntur. Et plures quidem ex Judæis, plurimos etiam ex gentibus ad se pertraxit. Christus hic dicebatur. Cùmque eum à primoribus gentis suæ accusatum Pilatus ad crucem damnasset, ab eo diligendo non destiterunt, qui primùm cœperant. Nam post tertium diem redivivus ipsis apparuit: cùm Divini Vates hæc, aliaque quamplurima admiranda de eo prædixissent. Neque ad hanc diem deficit denominatum ab eo Christianorum genus.* Verùm cùm de hoc ipso Josephi testimonio, genuinum ne sit, an autem ejusdem Codicibus insertum, mutuò inter sese digladientur Christiani quoque Tractatores, ac viri etiam summè Catholici: ineptum planè fuerit, Judæos eo suffragio revincere velle. Attamen res ipsa tota in hocce Dominicæ Incarnationis miraculo ita gesta est, ut ipso etiam tacente Josepho, Apostolorum testificatio ad extorquendum protervorum ingeniorum assensum sola sufficiat, si singula pensitentur.

In primis enim, ut eruditè, sapienterque animadvertit Illustrissimus Præsul Petrus Huetius in Demonstratione Evangelica, eam Resurrectionis Historiam eo tempore scripsit Matthæus, quo infiniti supererant patrati portenti oculati testes, vel auriti, qui mendacium extemplò refellere potuissent. Tum addit alia non pauca Matthæus, quæ fidem veluti publicam faciant: multa, scilicet, Sanctorum corpora unà cum Christo suscitata, quæ deinceps Jerosolymis visa sint pluribus: habitum Judæorum consilium, ut satellites Sepulcri custodes numerata pecunia subornarent, qui publicè testarentur, ipsis dormientibus Christi Corpus ab illius Discipulis fuisse surreptum. Quæ, cùm facta publica sint, totique Jerosolymorum Civitati notissima, confingi pro arbitrio nequiverunt: utpote quæ unicuique refellere promptum erat. Rursus hanc ipsam Resurrectionis Historiam quinque Judæorum millibus in publica concione narravit Petrus, Actorum 4. Quingentos, & eò amplius testes, quibus Christus redivivus apparuerit, producit Paulus 1. Corinth. 15. Ecquis putet, eos pudori suo tam malè consuluisse, ut stolidum adeò, crassumque commentum ipsis rei gestæ consciis, oculatisque testibus venditarent? Aut certè si illos fabulatores imprudentes fuisse, hodierni Judæi velint, vel unum illius ætatis Scriptorem proferant nobis, quo constet, iisdem fuisse ab aliquo contradictum.

VI. Clamant, Jesu Corpus ab Apostolis fuisse surreptum, sopitis somno custodibus: hincque ortam opinionem de Jesu ad vitam vocato. Ac, ut idem prosequitur doctissimus Præsul, cùm Judææ principes Christi de futuro suo ad vitam reditu pollicitatione commoti Sepulcrum ipsimet obsignassent, custodes apposuissent, modisque omnibus præcavissent, ne sibi fraus ab illius Discipulis fieret: eadem opera factum est, ne intentatam sibi fraudem causari jam possint, postquam re ipsa revixit: nullaque jam iis suppetit de dolo malo criminatio, atque exceptio. Præterea quis putet, Apostolos viros simplices, rudes, imperitos, meticulosos, & ad satellitum adventum, imò ad unius ancillulæ vocem paulò ante trepi-

trepidantes, tantum ausos fuisse facinus; ut Corpus Jesu surriperent, & deceptis custodibus numerosissimæ Judæorum factioni os sublinirent? Quis credat, tantum ipsis fuisse otii, ut ingentem lapidem Sepulcri ostio advolutum amovere, sudarium, & institas corpori adhærentes explicare, atque disiungere possent, dum propè erant satellites semisomnes, quos vel levissimum murmur poterat excitare? Sed etsi daremus, id attentare Apostolos potuisse, quis eos id voluisse sibi persuadeat? Quis eos adeò insaniisse censeat, ut, nullo proposito operæ pretio, fraudem universo hominum generi, sibique ipsis struere vellent; & vitam pro mendacio, cujus essent sibi conscii, & pro fictitia religione pacisci, atque profundere? Quis fingat, tot homines in periculosum adeò flagitium, (cujusmodi erat surreptio Corporis Christi) falsamque de eo redivivo opinionem spargendam mutuò conspirasse.

Ad hæc, imprudenter omninò à Judæis excogitatum est commentum illud de custodibus somno correptis, qui surreptum Christi Corpus attestarentur. Quomodo enim sopiti homines deprehendere per somnum potuere, Corpus Jesu ab Apostolis fuisse surreptum? Quove pacto id resciverunt, quod insciis ipsis, ac dormitantibus factum est? Accedit & illud observatione dignissimum, Apostolos post vulgatum de Christo redivivo rumorem diu Jerosolymis substitisse, palamque fuisse conversatos. Si ergo Christus ad vitam minimè rediisset, sed ipsius è contrario Corpus emortuum de tumulo sustulissent: quid facilius Pontificibus, aliisque Synagogæ principibus, quàm ab iisdem sublatum Corpus iterum repetere, palamque spectandum plebi proponere: quo conspecto, rumor statim omnis de redivivo Christo conticuisset? At nihil hujusmodi quidquam ab iis tentatum est, quorum tanti nihilominùs intererat, vulgatum rumorem momento depellere.

VII. Erunt fortasse, qui dicant, Apostolos ad Sepulcrum subterraneos cuniculos egisse; suffossaque subtus humo, Corpus Christi ab ima parte surripuisse; qua arte facilè fuerit, custodes fallere. Sed & hoc ipsum brevi viri summi observatione refellitur: qua constat, Christi Sepulcrum in rupe fuisse incisum; aut potiùs fuisse rupem ipsam ferro excavatam; adeò ut per subterraneos meatus penetrare illuc, res fuerit immensi operis, atque temporis. Quamquàm etsi daremus, satis otii, atque audaciæ Apostolis fuisse, ut per durum silicem tam longos agere cuniculos possent; manifesta tamen in suffossa rupe extitissent furti indicia, quæ nulla arte, vel humo ingesta, vel infartis lapidibus, ac cæmentis celari ab Apostolis potuissent. Atque adeò Judæorum principes ad patefaciendam fraudem, refossa scrobe, Discipulorum cuniculos retexissent; neque absurdam illam suam de custodibus sopore correptis calumniam evulgassent.

Quid ergo? An alterum loco Jesu ex eo tumulo surrexisse fabulabuntur? At os illis in antecessum Matthæus occlusit; Jesum in novo monumento positum notans, ubi nullus unquam conditus fuerat: Deo ita volente, ne fortè, cæteris corporibus remanentibus, surrexisse alius homo fingeretur.

Sic ergo, quocumque se vertat misera gens, non aliis tantùm, sed & sibi ipsi facultatem ademit, Dominicæ Resurrectionis veritatem labefa-

ctandi. Quantò enim diligentius sibi cavit, ne fraus sibi ab Apostolis fieret, exciso in rupe sepulcro, ingenti advoluto lapide, atque signato, appositis ad custodiam satellitibus; ne Discipuli, surrepto clanculum Corpore, credulitati plebis illuderent; tantò luculentiùs sibi negandæ Resurrectionis, fraudisque Discipulis objectandæ potestatem eripuit, ubi semel Resurrectio facta est. Quas omnes animadversiones Illustrissimo Præsuli Huetio debemus; ut & ipse Divo Augustino, ac Divo Hieronymo maximam partem acceptas refert.

Quo loco passus est Christus, Veneris simulacrum Adriani temporibus à Gentilibus positum est; ut vel hac arte Christi mortis memoriam delerent ex hominum mentibus: uti & Resurrectionis Dominicæ locus, constituta illic Jovis statua, prophanatus est: donec Constantini pietate, submotis, dejectisque impiis Simulacris, suus Sacris Locis honor redderetur. Eusebius lib. 3. de vita Constantini Cap. 25., Theodoretus, Socrates, Sozomenus, Ruffinus, Hieronymus Epist. 13. ad Pammachium, cujus hæc verba sunt: *Ab Adriani temporibus usque ad imperium Constantini per annos circiter centum octoginta in loco Resurrectionis simulachrum Jovis; in Crucis rupe statua ex marmore Veneris à gentibus posita collebatur. Existimantibus persecutionis Auctoribus, quòd tollerent nobis fidem Resurrectionis, & Crucis, si loca Sancta polluissent.*

EXER-

EXERCITATIO LX.

Prosecutio ejusdem Argumenti. De variis Dominicæ Resurrectionis adjunctis.

I. PEractam Christi Domini Resurrectionem, ejusdemque definitam diem, & horam sat benè superiori relectione in aperto posuimus. Sequitur, ut de redivivi Corporis dotibus, deque triumphalis Resurrectionis locis, testibusque in præsenti dicamus. Ne autem in amplissimo pertractando Argumento satis nobis otii, temporisque non suppetat, ad rem ipsam statim accedimus.

II. Dotes Christi Corporis redivivi, quatuor de more Theologi ponunt, Claritatem, Impassibilitatem, Subtilitatem, Agilitatem. Nec immeritò. Cùm enim Christus à mortuis suscitatus futuræ hominum resurrectionis causa sit, & exemplar; iis profectò dotibus præditum resurrexisse necesse est, quibus Justos omnes in postrema resurrectione donandos esse, monet Apostolus 1. ad Corinthios Cap. 15. *Sicut stella differt à stella in claritate, sic & resurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione, surget in incorruptione: seminatur in ignobilitate, surget in gloria: seminatur in infirmitate, surget in virtute.* Maximè etiam cùm in Christo Domino uniuscujusque dotis experimenta, & probationes Sacris in Litteris observemus. Claritatis quidem, ad Philippenses Cap. 4. *Reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum Corpori claritatis suæ.* Impassibilitatis, ad Romanos Cap. 6. *Christus resurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur.* Subtilitatis, Lucæ Cap. ultimo, & Joannis Cap. 20. intravit in Cœnaculum sæpiùs *januis clausis*, & *evanuit ab oculis eorum*. Agilitatis demum; in Judæa etenim suscitatus, momento in Galilæa visus fuit, nulloque alieno subsidio in Cœlum tandem elatus est.

Neque verò gloriosæ Dominici Corporis claritati repugnat, quòd illud irretorta oculorum acie Apostoli viderint. Cùm enim corpus gloriosum Animæ plenè subdatur, potest ipsa, si velit, ita splendorem illius attemperare, ut sinè oculorum læsione, à quibus libuerit, cerni queat. Quod in Christo necessarium omninò fuit, ut per residuos quadraginta dies sese identidem Apostolis, aliisque Fidelibus spectandum exhiberet, ad Resurrectionis veritatem oculorum experimento certissimam faciendam. Nec gloriosæ subtilitati officit, quòd Corpus ejus palparint manibus Apostoli, & contrectarint: corpus enim subtile ex gloria factum sensibilibus qualitatibus perinde constat, potestque tangenti resistere, atque ita palpari ab aliis, & contrectari. Neque demum gloriosæ impassibilitati, seu incorruptibilitati adversatur, quòd alimenta sumpserit Christus, veraque comestione se verum habere Corpus ostenderit. Quia non nutritionis necessitate, sed naturali, atque vitali facultate comestio facta est. Nec propterea desiit esse vera comestio, quamquam

Christus corruptionis, augmentationis, alterationisque cujusque factus incapax, cibum in sui substantiam non converteret; sed potius in præjacentem materiam resolveret eo planè modo, quo Solis radius aquam absumit, non uniendo sibi, sed in vapores resolvendo: non, inquam, ob id desiit esse vera comestio; cùm talis naturæ corpus illud esset, in quod cibus naturaliter converti debuisset. Hinc videas discrimen ingens inter Christi à mortuis redivivi comestionem, & comestionem Angeli E.G. Raphaelis junioris Tobiæ ductoris. Prior etenim vera idcircò fuit, quòd Christi Corpus talis esset naturæ, ut vesci peteret, & nutriri; etsi per accidens nec vesceretur, nec nutriretur: altera ficta fuit, atque apparens, quòd assumptum Raphaelis corpus, utpote ex aere formatum, atque concretum, nec vesci natura sua peteret, nec nutriri. Quod ille utrique Tobiæ parenti, nimirum, & filio tandem denunciavit his verbis: *Videbar quidem vobiscum manducare, & bibere; sed ego cibo invisibili, & potu, qui ab hominibus videri non potest, utor.* Tob. Cap. 12. Cùm ex opposito Christus Dominus ex mortuis suscitatus sæpenumerò manducarit, etiam proximè ascensurus in Cœlum; *ut per effectum comestionis veritas patesceret carnis*. Gregorius Magnus Homil. 29. in Euangelia.

III. Gravior meo quidem judicio oboritur difficultas de naturali Dominici Corporis integritate: an ea perinde resurgendo præditum esset? Quandoquidem susceptorum in Passione vulnerum cicatrices resurgendo servasse, illasque non obductas, sed hiantes adhuc, atque patentes retinuisse, liquet ex historia Thomæ increduli, Joannis 20., quem Christus ad digitum plagis pedum, ac manuum inferendum, manumque in laterale vulnus immittendam legitur invitasse. Quin etiam, an exangue omninò fuerit Corpus Christi redivivum, dubitare visus est D. Augustinus. Cùm enim ab eo quæsiisset Consentius: utrùm *Corpus Christi ossa, & Sanguinem habeat, & reliqua Carnis lineamenta*? Respondit Sanctissimus Doctor Epist. 146., se nec inquirere, nec definire velle, an Christus sanguinem habeat. *Fides adsit*, inquit, *& nulla quæstio remanebit, nisi fortè de sanguine requirendum est. Quia cùm dixisset*, palpate, & videte, quia spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere; *non additur, sanguinem. Non ergo & nos addamus inquirere, quod ille non addidit dicere. Et de compendio, si placet, finita sit quæstio.*

Attamen nihil ista dictis officiunt. Demus enim, Christi Corpus non omninò integrum surrexisse, ob relicta susceptorum vestigia vulnerum: tantùm abest, ut id ejus officiat gloriæ, ut augeat potiùs; cùm non infirmitate, & impotentia sanandi res ipsa contigerit, sed justis de causis. 1., ut idem corpus surrexisse convinceret, quod fuerat crucifixum. 2., ut reportati triumphi insignia perennarent. 3., ut patentes etiamnum vulnerum hiatus, & cicatrices perenne veluti sacrificium Æterno Patri offerrentur. 4., ut in extremo Judicio solutæ Redemptionis pretium hominibus Judicandis ostenderet; Justis quidem ut incentivum amoris, Impiis in opprobrium, & ignominiam. Cæterùm non exangue surrexisse Christi Corpus, sed debito sanguine oppletum prisca sæculo-

rum

rum omnium fides docet, qua vinum in Christi sanguinem in tremendo Altaris Sacrificio converti profitemur: cui tantùm abest, ut repugnaverit Augustinus, ut eam potiùs modis omnibus adstruat lib. 3. de Trinitate Cap. 10., & lib. 17. de Civitate Dei Cap. 20. Si quam verò dubitationem habuit Sanctissimus Doctor, num Christi Corpus post Resurrectionem, ac etiam nunc in Cœlo sanguinem habeat; non de naturali, atque vitali, qui ad humani corporis naturam pertinet, dubitatio illi fuit; sed de excrementitio, qui ex humoribus efformatur, seu veriùs humor est. Hanc unam Augustini mentem, dubitationemque fuisse, liquet ex hac ipsa objecta Epistola. Idcircò enim à propositæ quæstionis solutione abstinere se ait, quia perinde quæri ab aliquo posset: num gloriosum Christi Corpus aliis humoribus, pituita, scilicet, atra, flavaque bili coalescat? Quod sanè argumento est, de solo humore sanguineo quæstionem illi fuisse propositam; deque solo illo dubitasse; non itidem de Sanguine naturali ad humani corporis integritatem attinente. Rursus, ideò quæstionem de Corporis redivivi sanguine supervacaneam dicit Augustinus, quia Christus simpliciter dixit: *Palpate, & videte, quia spiritus carnem, & ossa non habent, sicut me videtis habere*, nulla sanguinis facta mentione: at qui palpat, videtque carnem vegetam, atque viventem, qualis tunc certè erat Christi Domini caro, ex consequenti quoque palpat, videtque sanguinem vitalem, ac naturalem, uti palpat, videtque ossa: non itaque loquitur de eo sanguine Sanctissimus Doctor, sed ut summè de excrementitio, qui ad corporis viventis, & humani constitutionem necessariò non pertinet. Ut sileam, Augustinum ad calcem laudatæ Epistolæ significare, scribere se festinanti calamo, nec satis sibi superesse otii ad propositam sibi quæstionem maturè expendendam, ac resolvendam.

IV. Resurrectionis Dominicæ gloriam non mediocriter auget, quòd reportati triumphi socios sibi fecerit Christus Justos non paucos diu ante defunctos unà secum à mortuis suscitando. Rem planè prodigialem his verbis enarrat Matthæus Cap. 27., postquam Christum in cruce animam egisse significavit: *Monumenta aperta sunt, & multa corpora Sanctorum, qui dormierant, surrexerunt; & exeuntes de monumentis post resurrectionem ejus venerunt in sanctam Civitatem, & apparuerunt multis.*

Quinam illi fuerint cum Christo Domino suscitati, non ita curiosè Patres inquisiere. Existimare tamen facile est, eos præ cæteris fuisse veteris Testamenti Justos, qui peculiarem ad Christum ordinem referebant, illiusque figuræ, ac typi illustriores extiterant; ut Abraham, Isaac, Jacob, Moyses, David, Job, Melchisedech. Nonnullos etiam in iis fuisse, non ita pridem defunctos, ut Zachariam, Simeonem, Joannem Baptistam, qui cùm Apostolis, cæterisque Judæis ex facie noti essent, aptiores testes esse poterant, qui & surrexisse Christum, & sui ipsorum resurrectionis Auctorem esse testarentur.

V. Ecclesiæ Patres, Sacrarumque Scripturarum Interpretes longè magis anxios habuit altera quæstio: Num, scilicet, qui cum Christo surrexere, ad vitam immortalem subinde transierint; Christoque in Cœlum ascendente, ipsi quoque cum suis corporibus in Cœlum ascenderint?

Affir-

Affirmant Origenes in Cap. 27. Matthæi, Eusebius lib. 4. Demonstrationis Evangelicæ Cap. 12., S. Epiphanius hæresi 57., S. Ignatius Martyr in Epistola ad Magnesianos. Negant tamen alii, Justosque illos Christo surgente suscitatos ad sua iterum sepulcra rediisse contendunt, ut ad extremum diem cum toto Ecclesiæ corpore secundò resurgant: nimirum S. Augustinus Epistola 99. ad Evodium, S. Joannes Chrysostomus Homil. 28. in Epistolam ad Hebræos, Theodoretus in Caput 11. ejusdem Epistolæ, S. Gregorius Magnus lib. 1. Moralium in Job. Cap. 7., & S. Thomas 3. part. quæst. 53. art. 3. ad 2. Quorum sententia Sacris Litteris, communique Ecclesiæ sensui congruit magis, in quam idcircò lubens descendo.

Primò, quia Davidem ex eorum Justorum, qui cum Christo surrexere numero fuisse, verisimillimum est, fatenturque universi: at jacuisse illum adhuc in sepulcro suo in die Pentecostes, seu postquam Christus in Cœlum ascendit, perspectum est testimonio D. Petri in Actibus Apostolicis Cap. 2., ubi probat verba hæc Psalmi 15. *Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem*, de Davide intelligi non posse, *quoniam*, inquit, *defunctus est, & sepultus est, & sepulcrum ejus est apud nos usque in hodiernum diem*. Quæ ratio Divi Petri nihil evinceret, nisi tunc etiam in sepulcro jacuisset. Imò si cum Christo suscitatus David ad perpetuam incorruptionem transiisset, in eo maximè laudati Psalmi verba exitum habuissent: quod tamen falsum esse contendit Petrus.

Secundò, ex eo quoque suscitatorum Justorum numero fuisse, & Jobum, & Joannem Baptistam perinde verisimile est. At prior se in extremo judicio resurrecturum profitetur Cap. 19. libri sui: *Scio, quòd Redemptor meus vivit, & in novissimo die de terra surrecturus sum*; quod utique nullo pacto evenire potest, nisi à Christo resurgente suscitatus primùm in pristinum sepulcrum subinde redierit. Alterius autem reliquiæ servantur in terris; Caput quidem Romæ, Brachium Perpiniani. Non itaque cum Christo secundùm corpus in Cœlum ascendit.

Tertiò, Apostolus in Epistola ad Hebræos Cap. 11. De Justis veteris Testamenti universim pronunciat, illos consummatam felicitatem, quæ in corporis simul, & animæ glorificatione sita est, accepturos non esse, nisi cum totius Ecclesiæ corpore: *Hi omnes testimonio probati non acceperunt repromissionem, Deo pro nobis aliquid meliùs disponente, ut non sinè nobis consummarentur*. Fuissent porrò sinè nobis consummati, si ad vitam simpliciter immortalem resurrexissent, & cum Christo in Cœlum cum suis corporibus ascendissent.

Quartò, communis Catholicorum sensus est, neminem præter Christum, ejusque ut summè Virginem Matrem corporis simul, & animæ gloria potiri in cœlis. Dixi, ejusque ut summè Virginem Matrem: quia non desunt Ecclesiæ Patres, (quorum tamen judicio non stamus) qui illud corporeæ glorificationis privilegium solius Christi esse velint: maximè verò Divus Ambrosius, & S. Avitus Viennensis: de quibus, dum de Virgine in Cœlos assumpta quæstio fiet, pleniùs dicemus. Ut quid ergo tam eximium, tam singulare privilegium ad Justos illos omnes proten-

demus,

demus, qui cum Christo surrexere? Ecquis etiam putet, Lucam Christi in Cœlos ascensum tam accuratè, imò tam curiosè describentem, partim in Euangelio, partim in Actibus Apostolicis, nihil de illo sensibili tot corporum gloriosorum comitatu fuisse dicturum, si quid hujusmodi contigisset?

Quintò, Christi Domini solius Resurrectio perfecta à Patribus dicitur: quòd is ita fuerit à mortuis suscitatus, ut ad vitam immortalem rectà transierit: non itidem alii, qui ab Elia, aut ab Eliseo in veteri Testamento, aut ab ipsomet Christo in novo ita sunt suscitati, ut secundò sint mortui, Apostolusque tanquam singulare Christi Domini privilegium ponit ad Romanos 6., quòd resurgens ex mortuis non esset jam moriturus, nec ultra illi dominatura mors esset. Quæ profectò falsa omninò essent, si & illi, qui ab eo resurgente sunt suscitati, non ultra sub inde sunt mortui; sed ad beatam cum illo perennitatem pervenere.

VI. At, inquiunt recentiores nonnulli, quibus aliter sentire lubet, decebat, Christum mortis, ac resurrectionis suæ fructum statim ostendere, procurata Justis illis constanti, perennique resurrectione. Decebat, eosdem illos ascensus sui comites in Cœlum efferre; ut & illos secum corpore quoque beatos habeat, quorum aspectu, & collocutione externa pascatur ejus humanitas. Quis, quæso, ratiuncularum illarum futilitatem non rideat? Quid Christum deceat, novit ille, nihilque decere putandum est, quod Sacris Litteris adversetur. Hunc resurrectionis suæ fructum ostendit ille, quem pro temporis conditione censuit necessarium, ut nimirum illius veritas certò constaret. Ad id porrò temporanea, sed vera interim Justorum illorum resurrectio satis erat. Sui in Cœlos ascensus comites tales habuit, quales ad peragendum, celebrandumque triumphum opportunos judicavit; Justos veteris Testamenti penitùs universos, quorum animas in Cœlum triumphator evexit, suis tamen corporibus exutas; quorum gloria ad generalem nostrum omnium resurrectionem, Deo pro nobis ita disponente, dilata est. Nihilque refert, si externa corporum beatorum collocutione nondum in Cœlis pascitur Christi humanitas; satis se ipsa fœlix, atque beata, ut eo non egeat felicitatis adminiculo.

Urget nihilominus Maldonatus. Observat Matthæus, Sanctos illos surgente Domino suscitatos, non omnibus quidem, *sed multis* apparuisse: illorum itaque corpora gloriosa erant; maximè cùm talia beatis illorum animabus deberentur: si autem gloriosa, non igitur ultra mortua sunt, sed æterna cum Christo felicitate donata fuere. Egregiè verò! Et nonne Moysis anima perinde beata erat, dum à Christo transfigurato ad breve tempus suscitatum est corpus ejus? Nonne tunc Moyses paucis apparuit, non item omnibus? Et tamen quis dicat, corpus Moysis jam tunc ab ipsa Christi Domini transfiguratione fuisse gloriosum, ac non ultra ad tumulum rediisse? Potuerunt itaque pari modo Justorum corpora cum Christo Domino suscitata non omnibus apparere in Sancta Civitate, sed multis; non quòd gloriosa essent, sed quòd sese conspicua non omnibus darent: nec necesse omninò fuit, ut beatæ illorum animæ gloriosis corpo-

ribus

ribus jungerentur. Ac si illis aliquæ fortè gloriosorum corporum dotes Divina largitate concessæ sunt; eæ non instar habitus permanentis fuere, sed instar dispositionis fugitivæ; uti planè corpori Moysis ad Christi Transfigurationem suscitato contigisse existimatur. Quare quæ subinde corporibus illis secunda mors contigit, dum ad pristina rediere sepulcra, non alteratione, aut corruptione naturali, aliave vi illata est; sed simplici animarum è suis corporibus solutione, citra dolorem, uti & citra culpam.

VII. Non eorum dumtaxat corporum à mortuis excitatorum testimonio suam ipsius Resurrectionem testatam voluit Christus Dominus; sed & distincta, manifestaque sui ipsius specie Discipulis, cæterisque Fidelibus frequenter exhibita. Quot, quibusve vicibus sese spectandum præbuerit, ex Sacris Litteris facilè colligitur; accuratissimèque percenset D. Augustinus lib. 3. de Consensu Euangelistarum Cap. 25. At cui se primùm visendum dederit statim à mortuis excitatus, miror, tam multos, inconsulta pietate, contra Scripturarum, ac Patrum fidem comminisci. Honorem hunc Virgini Deiparæ, utpote omnium optimè meritæ, datum plerique volunt. Nonnulli etiam, ut Catharinus lib. de *consummata Christi, & Deiparæ gloria*, tanquàm Fidei caput ostentant: nihilque faciundum ajunt Sacrorum ea de re Euangeliorum silentium: tum quòd eas dumtaxat Christi visiones memoriæ prodiderint Scriptores Sacri, quæ Resurrectionis Dominicæ veritati stabiliendæ inservire possent; qualis (illorum quidem judicio) non videtur facta Deiparæ visio, cùm Maternum testimonium nemo à Christo alienus duxisset idoneum: tum quòd superfluum Sacris Scriptoribus videretur, hoc piissimi Filii in Matrem pro illo afflictissimam studium scripto prodere, de quo vix ullus, nisi in Caucaso natus possit ambigere. Ita plerique pro arbitrio fabulantur. Quisquis tamen, semotis præjudiciis, rem totam intimiùs pensitarit, comperiet sanè, non esse in Caucaso natos Chrodobertum Episcopum Turonensem, in *Iudicio de Muliere adultera*, Petrum Blessensem Epistola 50., Guillelmum Estium, & Joannem Hesselium in Cap. 16. Marci, Cornelium Jansenium Gandavensem Episcopum Cap. 45. Concordantiarum, Natalem Alexandrum sæculo 1., qui ea de re non ambigunt modò, verùm etiam constantissimè diffitentur.

Primum enim Christi à mortuis redivivi conspectum Virgini Deiparæ concessum, non modò silet Euangelium, sed & apertissimè negat, Marci 16. v. 9. *Surgens autem mane Christus prima Sabbathi apparuit primò Mariæ Magdalene, de qua ejecerat septem Dæmonia.* Qui etenim Christi redivivi conspectum Mariæ Magdalene primò concessum ait, Deiparæ primò concessum apertè negat. Sed & Ecclesia Marci dictum ita universim, ac generatim intelligit, ut Mariam Magdalenam in obtinendo Christi redivivi conspectu cæteris mortalibus anteponat in solemnibus precum officiis, quibus Sanctissimæ Pœnitentis memoriam recolit: *Celsi meriti Maria, quæ Solem verum resurgentem videre meruisti mortalium prima: obtine, ut nos visu gloriæ suæ tecum lætificet in Cœlis.* Quotquot etiam Ecclesiæ Patres de variis Christi resurgentis manifestationibus, seu *apparitionibus* scripsere, ut illarum ordi-

ordinem, ac numerum definirent, primam omnium Magdalenæ factam constantissimè posuerunt: donec, duodecimo vertente sæculò, Rupertus Abbas Tuitiensis lib. de Officiis Cap. 25., & Edmerus libri de excellentia B. Virginis Sancto Anselmo tributi, genuinus Auctor Cap. 6. primam omnium factam Deiparæ scriptitarunt; nullo Sacrarum Scripturarum, ac Patrum prælucente suffragio, sed allatis paulò ante rationibus nixi, quarum futilitatem ostendere facillimum est.

VIII. Et quidem excellens Deiparæ meritum altiùs exaggerant, cui id honoris, atque solatii, præ cæteris deberetur. Bellè id quidem: ecquis enim excellens Deiparæ supra creaturam omnem reliquam meritum neget? At unde habent ii, Christum redivivum, in concedendo sui conspectu, ac visione, personarum excellentiam spectasse, & ad meritorum ordinem attendisse; ut illos priùs suo recrearet aspectu, quibus plus esset meritorum, & excellentiæ? Imò cùm aliàs certò liqueat, priùs Christum visendum se præbuisse piis, religiosisque mulieribus, quàm Joanni, quàm Petro, quàm aliis quibusque Apostolis; perspectum est, eum, non ad personarum excellentiam, ac meritum attendisse in concedenda per ordinem sui Corporis visione; sed infirmitati potiùs, atque necessitati Fidelium consuluisse: iisque se primùm visendum præbuisse, quos eo præ aliis eguisse subsidio noverat: aut alio fortasse fine, atque consilio humanæ prudentiæ prorsùs ignoto primas tanti honoris, ac beneficii partes in aliquos contulisse. Certè si Christum, in hujusmodi gratiis, ac beneficiis concedendis, ad personarum excellentiam, ac meritum attendisse omninò volumus; quid aliud reliquum est, quàm ut Deiparam Virginem inter Apostolos, ac etiam supra Apostolos Eucharisticæ Cœnæ discumbentem effutiamus, Corporis Dominici participem ante omnes, ac supra omnes effectam? In his ergo Scripturarum, ac Patrum auctoritati standum omninò; non excogitatis quibusque rationibus, quæ uti petuntur ex congruis, ita sæpissimè fallunt: Deo longè aliter, quàm quod homini congruere visum est, decernente, ac statuente. *Non enim cogitationes meæ cogitationes vestræ; neque viæ meæ viæ vestræ; dicit Dominus.* Isaiæ 55. v. 8.

IX. Cæteræ, quæ feruntur servati à Sacris Scriptoribus silentii rationes, futiliores sunt longè multò. Eccur enim, si quæ Christi Domini redivivi visio Deiparæ primùm facta esset, ea Dominicæ Resurrectionis veritati stabiliendæ non fuisset idonea; eaque de causa silentio mitti debuisset? Estò enim maternum de Christo redivivo testimonium nemo (ut ajunt) alienus à Christo duxisset idoneum: idoneum tamen, locupletissimumque duxissent Christi Discipuli. Porrò quæ primùm religiosis mulieribus visiones factæ sunt, quæque tamen accuratè ab Euangeliorum Scriptoribus referuntur, non ad id profectò sunt factæ, ut Christum à mortuis suscitatum alieni à Christo Domino testarentur, sed Discipulis ejus. Unde & Christus iis conspicuus factus ait: *Nolite timere, ite, nunciate fratribus meis, ut eant in Galilæam, ibi me videbunt.* Matth. 28. v. 10. Quidni ergo factam tunc Deiparæ visionem (si qua fortè contigisset) Euangelistæ perinde narrassent, ad confirmandos Discipulorum animos plus reliquis

valituram? Quidni ardens illud piissimi Filii in Matrem afflictissimam studium memoriæ prodidissent; de quo tam multi non omninò in Caucaso nati dubium movent, ac etiam constantissimè negant: multòque digniùs Deiparæ Virginis gloriæ, summisque meritis consultum putant; si eam præpropera illa Christi redivivi visione non eguisse dicant, ut peractæ Resurrectioni fidem adjungeret; quam ex ejusdem pollicitatione certissimam, indubitatamque tenebat?

Illud demum levitatis plenum est, quod ultimo loco Rupertus observat ex ordine Romano: Stationem, scilicet, ad S. Mariam Majorem indici ipso Paschatis die; ut prima omnium adeatur Deipara, eique congaudeatur ob Filii regressum ad vitam. Sit ita porrò: quid ergo, ut hæc ipsa contra Marci testificationem prima omnium Christi redivivi conspectu recreata demonstretur? Potest enim Ecclesia illi præ cæteris congaudère, quòd Christo suscitato intimiùs conjuncta esset; eaque ratione prima fuisset gaudii particeps. Imò potuit peractæ Resurrectionis prima omnium certior fieri; tametsi prima omnium corporali illius aspectu recreata non esset: tum suscepto fortè per Angelum nuncio; tum maximè Fidei certitudine; qua eum, ut spoponderat, noverat suscitatum.

X. Dum finem dicendi faciam, inemendatum præterire omninò non possum errorem in vulgus sat latè manantem, cui locum solita Pictorum inscitia dedit. Ii quippe, dum Christum à mortuis surgentem penicillo adumbrant, patens omninò Sepulcrum, lapidem revolutum, Custodesque timore concussos, in terram prostratos, ac semimortuos repræsentant: unde facilè prophanum vulgus inducitur, ut existimet, Christum Dominum monumentum, quo conditus fuerat, surgendo resignasse, lapidem submovisse, militesque in terram perterritos dejecisse. Res tamen ipsa longè aliter cessit, Patrum quidem judicio, atque sententia. Christus, ut clauso Virginis utero in lucem nascendo prodiit; ita morti traditus, ac tumulo datus, clauso monumento, obsignatoque lapide, ad vitam rediit immortalem, quin Custodes adverterent, aut etiam advertere possent. Nec nisi peracto de morte triumpho, dum ad videndum Sepulcrum religiosæ mulieres processerunt; Angeli de Cœlo delapsi virtute excitatus est terræ motus, lapis revolutus, exterriti Custodes, factique exanimes. Quod à Matthæo disertè notatum est Cap. 28. *Vespere autem Sabbathi, quæ lucescit in prima Sabbathi, venit Maria Magdalene, & altera Maria videre Sepulcrum. Et ecce terræ motus factus est magnus: Angelus enim Domini descendit de Cœlo: & accedens revolvit lapidem, & sedebat super eum. Erat autem aspectus ejus sicut fulgur, & vestimenta ejus sicut nix. Præ timore autem ejus exterriti sunt Custodes, & facti sunt velut mortui.*

EXER-

EXERCITATIO LXI.

De Christi in Cœlos ascensu.

I. QUæ Christum rationes impulerint, ut, impleto humanæ Redemptionis officio, reportatoque de morte triumpho, in Cœlum tandem ascenderet, nemo est, qui non statim intelligat. Is etenim locus partæ jam, tum corporis, tum animæ gloriæ debebatur: hæc mortis oppetitæ debita merces: hæc novi Regni sanguine suo quæsiti digna Regia: hoc novi Dominatoris solium triumphale. Eo etiam in Cœlum ascensu Doctrinam suam, ac Legem cœlestem esse; Regnum suum æternum, non temporarium palam ostendit: quodque cæteris præstat, Spiritum S., quem Doctrinæ suæ confirmatorem in Discipulos misit, ex ipso, & ab ipso esse demonstravit.

Verùm, quæ Christum ratio moverit, ut in Cœlum ascendere cùm posset statim, ad quadragesimum tamen diem distulerit, non ita fortè divinare facile fuerit. Quamquam enim dies aliquot necessarii viderentur, ut Resurrectionis suæ veritatem certis argumentis ostenderet, quorsùm tamen ad quadragesimum usque diem ascensus dilatus est? Ænigma solvit D. Augustinus quæstione 26. inter sexagintaquinque ad Orosium: factum id asserens, ut quadraginta circiter horarum absentiam, qua discipulos suos vehementer afflixerat moriendo, quadraginta dierum præsentia, antequam ad Patrem ascenderet, compensaret. Ab hora siquidem nona Parasceves, qua in Cruce extinctus est, ad Auroram Dominicæ, qua surrexit, quadraginta circiter horas numeramus. Solvit hoc idem Ænigma Doctor Angelicus observatione hallegorica. Quemadmodum enim post transitum maris rubri Deus Moysi Legis suæ Nuncio, & Administro sese per dies quadraginta visendum exhibuit, quò eum pleniùs, uberiùsque de Legis arcanis, atque mysteriis erudiret; ita Christus, transacto Passionis suæ mari rubro, Apostolis Euangelicæ Legis Administris totidem diebus visendum præbere se debuit, ut eosdem secretiora publicæ Legis arcana multò distinctiùs edoceret. Unde communis Patrum sententia est, Apostolos eo quadraginta dierum spatio à Christo Domino accepisse, quæcumque ad nos de dogmatibus, de Sacramentis, de sacris ritibus traditione transmisere, quorum altum in Euangelio silentium est. Ut mittam, quadragenarium dierum numerum Divinis in Litteris sacratum esse jejunio Moysis, Eliæ, ipsiusque Christi Domini.

Neque tamen, dum Christum per dies illos quadraginta Apostolos præsentia sua recreasse dicimus, continuatam, ac nusquam intermissam præsentiam intelligimus; uti nec eam Lucas intelligit Cap. 1. Actuum Apostolicorum, dum ait: iis *præbuisse se ipsum vivum in multis argumentis, per dies quadraginta*: sed præsentiam interpolatam intelligimus, ac per vices exhibitam; iisdem, scilicet, interdum *apparendo*, ut Lucas addit, *& loquendo*

de Regno Dei: quantum, scilicet, existimavit necessarium ad fidem Resurrectionis adstruendam, Apostolosque docendos, atque solandos. Imò non desunt, qui Christum toto illo quadraginta dierum interstitio majorem traxisse moram existiment, versatumque frequentiùs in eo terrenæ fœlicitatis loco, ubi Enoch, & Elias ad extremum usque Judicium ævum agitant. Quamquam & id quærere vanum est, & definire temerarium. Quis enim, citra peculiarem Dei revelationem, id scire quæat, cujus nullum Sacris in Litteris, nullum in antiqua Traditione vestigium est?

II. Quæ, & quanta Ascensus hujus gloria fuerit, ex quatuor præsertim capitibus colligi potest. 1. ex causa illius physica. 2. ex natura motus, quo in Cœlum ascendit. 3. ex termino motus ejusdem. 4. ex fructibus, seu effectibus inde derivatis.

Causa enim Ascensus hujusce non alia profectò fuit, nisi Christus, qui non alienis præsidiis, sed virtute Divinitatis suæ, ac etiam Animæ propriæ unitum sibi Corpus pro agilitatis dote ad nutum, atque arbitrium moventis elatus est, juxta Oraculum Isaiæ 63. *Iste formosus in stola sua, gradiens in multitudine fortitudinis suæ*. Quocirca Gregorius Magnus Homil. 29. in Euangelia: *Notandum est*, inquit, *quòd Elias in curru legitur ascendisse, ut videlicet apertè demonstretur, quòd homo purus adjutorio indigebat alieno. Redemptor autem noster, non curru, non Angelis sublevatus legitur; quia qui fecerat omnia, super omnia virtute sua ferebatur*. Quare quod Cap. 1. Actuum Apostolicorum, & Cap. 16. Marci de Christo ascendente legimus, *Assumptus est in Cœlum*, non ad Angelos, aliamve quamcumque virtutem externam est transferendum, sed ad ipsam Divinitatem, qua in Cœlum elatus fuit: maximè cùm Textus Græcus simpliciter habeat ἀνελήφθη, hoc est, *sursum ascendit*. Quin etiam sicubi fortè legeretur, Christum à Patre in Cœlum fuisse assumptum; non illicò consequens esset, eum propria virtute nòn fuisse elatum; cùm Patris, & Filii una, eademque sit virtus, una potestas. Quod sapienter observat Doctor Angelicus 3. p. quæst. 57. art. 3. ad 1. *Sicut Christus dicitur, propria virtute surrexisse, & tamen est suscitatus à Patre, eò quòd eadem est virtus Patris, & Filii: ita etiam Christus ex propria virtute ascendit in Cœlum, & tamen à Patre est elevatus, & assumptus*.... Nubes autem illa, quæ *suscepit eum ab oculis Discipulorum, non præbuit adminiculum Christo ascendenti per modum vehiculi; sed apparuit in signum Divinitatis; secundùm quòd gloria Dei apparebat super Tabernaculum in nube*, art. 4. ad 4.

III. Nil minùs admirabilitatis habuit natura motus, quo sese Christus in Cœlum extulit. Quousque enim intuentium Discipulorum oculi pertingere potuere, sensim, ac pedetentim elatus est, ut commodiùs observaretur. Ubi verò subduxit eum nubes, illicò fulguris instar vibravit sese in Cœlum Empireum, non motu quidem instantaneo, quo corpora tametsi gloriosa moveri non possunt; sed velocitate, ac pernicitate tanta, ut penè momento infinita propemodum spatia emensus, Empirei culmen attigerit. Quæ res prodigium vincit omne, ac penè fidem superat Astronomorum; quorum concors sententia est, Terram à concavo dumtaxat Firmamenti, in quo sunt stellæ fixæ, distare octoginta millionibus

nibus Milliarium: adeò ut lapis molaris pondere suo è Firmamento decidens per annos nonaginta casurus esset, antequam Terram attingeret. Novo perinde portento ad Empirei verticem pervenit Christus, non disrupta soliditate Cœlorum; sed infinita illa quantitatis mole penetrata: dicente Apostolo ad Hebræos 4. *Habemus Pontificem, qui penetravit Cælos.*

IV. Tam prodigialis, tam stupendi ascensus terminus fuit concessus ad dexteram Patris, Marco attestante: *Assumptus est in Cælum, & sedet à dextris Dei.* Qua loquendi formula absit, ut Antropomorphitarum errorem insinuatum putemus, Deo humana membra adscribentium; sed parem cum Æterno Patre regnandi, judicandique potestatem intelligere oportet, ipsi etiam Humanitati Christi concessam: *Dedit ei Pater judicium facere, quia Filius hominis est.* Joan. 5. Quod certè singulare Christi privilegium fuit, quo vicit, ac superavit Angelos universos: *Ad quem enim Angelorum dixit aliquando; sede à dextris meis?* inquit Apostolus ad Hebræos Cap. 1. Quare sicubi in Sacris Litteris legimus, Sanctos regnare cum Christo, eosdemque sessuros super sedes duodecim; sicque judicaturos duodecim Tribus Israel: hos inferiori longè gradu, & sessuros, & judicaturos intelligere præstat; ac veluti Christi supremi Judicis servos, & administros.

V. Fructus demum mirandi hujus in Cœlos ascensus, non unus, aut alter extitit, sed longè multiplex. 1., Missio Spiritus Sancti in Apostolos; unde Christus sæpiùs eosdem alloquens ajebat: *Expedit vobis, ut ego vadam, si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos.* Joan. 6. Secundus, apertio Regni Cœlorum, cujus nobis januam Protoparentis inobedientia clauserat; nemo enim hominum ante Christum Cœlesti fœlicitate potitus est. Tertius, erectio spei nostræ; ut quò pervenit gloria Capitis, eò tendat membrorum affectus. Quartus, jugis Christi ad Patrem pro nobis interpellatio; Advocati enim officio defungitur ex hoc loco. 1. Joan. 2. *Advocatum habemus ad Patrem, qui etiam interpellat pro nobis.* Quintus demum, supremæ potestatis suæ manifestatio, juxta Apostoli dictum ad Ephesios. 4. *Ascendit super omnes Cælos, ut adimpleret omnia.* Nempe, ut sicuti signis supremæ potestatis suæ terram impleverat, quam sanctificavit; Inferos, quos spoliavit; ita & Cœlos, ubi regnat, impleret.

VI. Iis ita explicatis, quæ ad ipsam, ut ita dicam, Mysterii hujusce substantiam attinent; ea nobis explicanda veniunt, quæ ad externas ejus circumstantias spectare dicuntur: quo, scilicet, tempore, quoque ex loco Christus in Cœlum ascenderit?

Ac de die quidem triumphalis hujus Ascensus: quænam, scilicet, illa fuerit, tota ex Paschatis consignatione quæstio pendet. Cùm enim à Resurrectione ad Ascensum dies quadraginta notet Lucas in Actibus Apostolicis: quotquot Christum surrexisse ponunt die 27. Martii, (uti certè ponere necesse est illos omnes, qui mortuum illum asserunt die 25. Mensis ejusdem) eumdem ascendisse decernunt die 5. Maii, quæ in feriam quintam, seu in diem Jovis necessariò incidit. Quare rejicienda omninò est S. Joannis Chrysostomi singularis opinio, Christum ascen-

ascendisse afferentis die Sabbathi, Homil. 3. in Acta Apostolorum. Quacumque enim die Mensis Christum surrexisse ponas; cùm hæc Dominica certò fuerit, diem inde quadragesimam, Jovis diem esse necesse est: Sabbathum esse omninò non potest. Nec rationibus Theologicis nobis est opus, ut id evincamus: satis est calculos adhibere.

Qua verò diei hora ascenderit, non ita certò statuero, quamvis vulgò putetur, circa Meridiem, aut certè paulò post Meridiem ascendisse. Unde enim id habent? Nimirum ex hoc uno, quòd Christus *convescens* cum Apostolis ultima illis monita dederit: *Et convescens praecepit eis, ab Jerosolymis ne discederent*; ac postea, *videntibus illis elevatus* sit, Actor. 1. Illud verò *convescens*, de prandio cum Apostolis circa Meridiem sumpto scriptum existimant. Itane quæso? Sed age, demus de prandio id esse dictum, quod circa Meridiem sumi solet: prandium tamen illud Jerosolymis sumptum est: antequam antem in Cœlum ascenderet, ad culmen montis Oliveti pervenit Christus, sex stadiis Græcis distantis ab Jerosolymis: quo in itinere quantum temporis posuerit, ignoratur, cùm illuc pergeret tota comitante caterva. Sed & hoc ipsum incertum est, Christum *convescentem*, seu prandentem ultima Discipulis dedisse monita, antequam ascenderet. Latini enim plerique Codices pro *convescens*, quod in vulgata legitur, habent *conversans*: Græci etiam constanter legunt συναλιζόμενος, hoc est, conversans cum *eis in eadem aula*; aut etiam συναλιζόμενος, hoc est, *congregans in eodem loco*: quæ profectò, seu *conversatio*, seu *congregatio* nihil cum prandio commune habet, & quavis hora diei fieri potest. Græci Textus lectionem exprimit Versio Arabica: *Cùmque se collegisset cum eis, praecepit eis, ne discederent ab Jerusalem*. Eamdem amplectitur Augustinus lib. 1. de Actis cum Felice Man. Cap. 4, locum illum Actuum Apostolicorum ita recitans: *Quibus praebuit se vivum post Passionem in multis Argumentis dierum; visus eis dies quadraginta, & docens de regno Dei, & quomodo conversatus sit cum illis. Et praecepit eis, ne discederent ab Jerosolymis, sed sustinerent pollicitationem Patris*. Congruitque quàm maximè cum eo, quod paulò post sequitur iisdem in Actibus Apostolicis v. 6. *Igitur qui convenerant, interrogabant eum dicentes &c.*, quæ verba factum tunc conventum, seu congressum innuunt, non sumptum prandium.

Non me fugit, Marcum Cap. 16. memoriæ prodidisse, Christum *recumbentibus undecim Discipulis*, nimirum ad mensam, *exprobrasse incredulitatem eorum, & duritiam cordis*: ac postmodum illius in Cœlos ascensum enarrare. At perspectum est, longè aliud istud esse, quàm quod enarratur à Luca in Actibus; tametsi *convescens* illic legeremus, & non *conversans*. Alioquin, si Christus hac ipsa in occasione, de qua loquitur Marcus, unà cum Discipulis recubuisset, seu comedisset, id certè distinctè notasset; nec solos undecim Discipulos recubuisse significasset. Qua itaque hora diei Christus in Cœlum ascenderit, ex Divinis Scripturis incertum est. Sed nec id ex Sanctis Patribus extundi potest, quippe qui ab ea movenda quæstione penitus abstinuerunt, nec quidpiam ea de re vel obiter insinuarunt.

VII. Non

VII. Non perinde incertus est locus, ex quo in Cœlum elatus est; tametsi prima fronte secum ipso in ea redescribenda pugnare, Lucas videatur. Is etenim Cap. ultimo Euangelii, Christum ex Bethania in Cœlum ascendisse significat: *Eduxit*, inquit, *Discipulos foras in Bethaniam, & elevatis manibus benedixit eis: & factum est, dum benediceret illis, recessit ab eis, & elevatus est*. In Actibus autem Apostolicis, quorum ille perinde Scriptor est, ex Monte Oliveti Christum in Cœlos elatum apertissimè scribit: quandoquidem Discipulos Ascensus illius spectatores, ac testes, peracto, consummatoque Mysterio, reversos ait Jerosolymam *ex monte, qui vocatur Oliveti, qui est juxta Jerusalem, Sabbathi habens iter*. Verùm hæc ipsa secum minimè pugnare, imò congruere maximè, facilè intelliget quisquis animadverterit, Bethaniam sub ipso monte Oliveti, ac in ipsius declivio fuisse sitam. Bethaniam ergo priùs pervenit Christus, fortè ut Lazarum, ejusque sorores Martham, & Magdalenam postremi triumphi sui testes secum adduceret; ac tùm postea, tota comitante caterva, ad montis cacumen ascendit, unde in Cœlum elatus est. Dicitur porrò, montem Oliveti Jerosolymam usque iter habuisse Sabbathi; hoc est, tanto distasse spatio, quantum Judæis in Sabbatho licebat conficere. Est autem spatium illud sex circiter Stadiorum Græcorum, seu unius Milliarii nostri. Quapropter, dum legimus apud Joannem Cap. 11., Bethaniam, quæ certè in declivio montis Oliveti sita erat, *stadiis quasi quindecim* distasse Jerosolymis; de stadiis Hebraicis accipi debet, quæ Græcis duplo minora erant.

VIII. Christum in Cœlos elatum petroso montis Oliveti cacumini impressa plantarum suarum vestigia reliquisse; ibidemque extructum templum ab Helena Constantini matre numquam contegi, & concamerari potuisse, testantur S. Hieronymus libro de locis Hebraicis, S. Paulinus Nolanus Episcopus Epist. 11. ad Severum Sulpitium, S. Augustinus tract. 47. in Joannem, Optatus Milevitanus lib. 6., Severus Sulpitius lib. 2. Historiæ Cap. 48. Quin etiam addit Venerabilis Beda lib. de locis Sanctis Cap. 7., per annos singulos, ipso die festo Ascensus Dominici, Missa peracta, validi Flaminis procellam desursum venire consuevisse; totaque ibi nocte lucernas ardere, ut non tantùm illustrari, sed conflagare mons Oliveti videatur. Quod ad Bedæ ætatem usque contigisse verosimile est, ne illum in mendacio habeamus; nihil enim hujusmodi, aut observatur in presenti, aut à Scriptoribus Bedæ ævo posterioribus memoriæ traditum est.

IX. Christi in Cœlum ascendentis spectatores, ac testes adfuisse numero centum viginti, scribit Cornelius à Lapide in Commentariis ad Cap. 1. Actuum Apostolicorum, quos ibidem versiculo 15. notatos ait, his verbis: *Erat autem turba hominum quasi centum viginti*. Verùm errat toto ostio vir aliàs eruditus: nec enim de Christi ascendentis spectatoribus agit ibi Lucas, sed de Fidelibus ad electionem Matthiæ in locum Judæ proditoris convocatis. Imò si totam Sacræ hujus Historiæ ab illo descriptæ seriem observemus attentiùs, non alios, nisi Apostolos adnotatos inveniemus: uti non alii nisi Apostoli à Marco recensentur Cap. ultimo Euangelii.

angeli. Si quis alios adjicere velit, maximè verò Deiparam Virginem, non repugnabo. Illud tamen admoneo, nihil hujusmodi Sacris in Litteris, aut etiam apud Ecclesiæ Patres haberi. Multò minùs sacra illa colloquia apud Patres leguntur, à piis recentioris ævi Contemplatoribus ficta; quibus se invicem Christus, illiusque Mater ultimò salutarint, summumque sibi vale dixerint. Quæ certè, si qua fuere, pio silentio venerari satius est, quàm humano, ac repente per humum sermone, imitari velle. Mirorque, nonnullos Homiliam nescio quam *de Ascensione*, ubi data ultima salutatio, pingui admodum, crassaque Minerva describitur, S. Joannis Chrysostomi nomine venditare; quæ simplicis cujuspiam, rudisque Monachi partus est, Euangelium Fratribus suis inculté, & imperitè explicantis: ut observat Card. Bellarminus in Censura Operum S. Joannis Chrysostomi.

X. Illud nunc pro coronide superest explicandum: quid rei sit, quòd Christus Sacris in Litteris *in cœlum* dicatur ascendisse, itidemque *super omnes Cœlos*? In Actibus enim Apostolicis Cap. 1. *Hic Iesus, qui assumptus est à vobis in Cœlum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in Cœlum*. Ad Ephesios autem Cap. 3. *Ascendit super omnes Cœlos, ut adimpleret omnia*. Num quæso secum pugnant ista duo? Qui enim in Cœlum ascendit, sedetque in Cœlo, supra Cœlos esse non potest: maximè cùm nullus supra Celos omnes extet locus, quo Christi Corpus contineri possit. Nec verò difficultatem expediunt, sed intricant multò magis, qui Christum super omnes Celos eatenus esse respondent, quòd in suprema parte supremi Celi collocetur. Sic enim non est Christus supremo Celo superior, qui intra illud continetur: ideòque nec supra omnes Celos est.

Nodum fæliciùs expendit Doctor Angelicus 3. parte quæst. 57. art. 4. ad 2. modum exponens, quo Corpus Christi gloriosum in Celo, ac supra Celos est. *Locus*, inquit, *habet rationem continentis; unde primum continens habet rationem primi locantis, quod est primum Cœlum. In tantùm igitur corpora indigent esse in loco per se, in quantùm indigent contineri à corpore Cœlesti. Corpora autem gloriosa, & maximè Corpus Christi non indiget tali continentia: quia nihil recipit à corporibus Cœlestibus, sed à Deo mediante Anima. Unde nihil prohibet, Corpus Christi esse extra totam continentiam corporum Cœlestium, & non esse in loco continente. Nec tamen oportet, quòd extra Cœlum sit vacuum, quia non est ibi locus. Nec est ibi aliqua potentia susceptiva alicujus corporis. Sed potentia illuc perveniendi est in Christo. Quod autem Aristoteles probat lib. de Cœlo, quòd extra Cœlum non est corpus, intelligendum est de corporibus in solis naturalibus constitutis, ut per probationes apparet*. Uno verbo, supra omnes Cœlos ideò est Christi Domini Corpus, tametsi in Cœlo sit; quia ita in Celo est, ut tamen in eo non egeat contineri.

Risum tenere vix potui, dum paucos ante dies, Christum in Cœlos elatum eleganti penicillo expressum cernerem, benedictionem Discipulis impertientem, elata manu dextera, depressisque in palmam digitis auriculari, & annulari, cæterisque erectis, Crucemque signantibus; in eum planè modum, quo Sacerdos sub Sacri finem præsenti populo benedicit. Nempe Pictor sanè bonus, sed pessimus antiquarius, Christum Discipulis benedictionem in Cœlos ascendisse, utcumque noverat; quis tamen benedi-

nedictionis impertiendæ ritus tunc temporis esset, penitus ignorabat; deque priscis moribus ex hodiernis Ecclesiæ ritibus statuebat. Quod & ii imprudentissimè faciunt, qui Isaacum extenta pariter manu, Crucemque signante, Jacobo filio benedicentem nobis effingunt. Inscientes, ignari! Nesciunt, scilicet, benedictiones illas, de quibus tam sæpè sacris in Litteris sermo venit, nil nisi faustas comprecationes fuisse, benèque ominatas preces, quibus boni quique prospera cæteris precabantur: quæ dum solemni ritu à Sacerdotibus fierent, extensis ad populum manibus fundebantur. Levitici Cap. 9. v. 22. *Extendens Aaron manus ad populum, benedixit ei.* Quod fecit & Christus in Cœlos ascendens: *Elevatis manibus benedixit eis*, Lucæ Cap. ultimo. At quòd dextra manu, digitisve Crucem signantibus benedictio concedatur, Ecclesiæ nunc ritus est, nullo Christi Domini Apostolis benedicentis exemplo, paulatim inductus: ob id certè, quòd sit illud nobis salutis signum: *Quo benedixit nos Deus, in omni benedictione spirituali in Cælestibus, in Christo.* Ad Ephes. 1. v. 3.

EXERCITATIO LXII.

De missione Spiritus S. in Discipulos.

I. QUam Christus Apostolis suis fidem dederat, missurum se, cùm primùm abiret, Spiritum Sanctum, hanc ipsam post dies non ampliùs decem exsolvit: eoque postremo beneficio omnium maximo tanquam extremo sigillo humanæ Redemptionis opus absolvit. *Amen dico vobis*, ajebat ille in humanis degens, Joan. 16. *expedit vobis, ut ego vadam: si enim non abiero Paracletus non veniet ad vos; si autem abiero, mittam eum ad vos;* idcircò cùm primùm in Cœlos assumptus est, promissi benè memor, Spiritum veritatis in Discipulos misit sui ipsius operis consummatorem, initique cum Ecclesia fœderis obsignatorem. Cujus Mysterii elucidatio, & explicatio hodiernæ exercitationi materiam ministrabit.

Ne porrò ipso statim in limine ambiguo illo, atque æquivocis obnoxio *Missionis* vocabulo deludatur studiosa Juventus: neve Spiritum Sanctum Filio ipso minorem, illiusque ministrum existimet, quem ab ipso missum inaudivit: illud sciat oportet, Theologos *Missionis* nomine, ubi de Divinis Personis sermo venit, nihil aliud intelligere, quàm unius personæ ab alia processionem ad intra, & productionem alicujus effectus ad extra cum aliquo signo sensibili effectum ad extra productum indicante. Quare, nec pro potestate, nec pro imperio missio fit in Divinis; sed tribus hisce perficitur: 1. processione ad intra, quo fit, ut quæ persona à nulla procedit, uti Pater, à nulla mittatur. 2. productione alicujus effectus ad extra; quo fit, ut ex æternitate nulla sit missio, quia nihil ex æternitate ad extra productum est. 3. Signo sensibili effectum editum indicante: ut nimirum solemnis, & visibilis missio à secreta, & invisibili distinguatur, qua quotidie Divinus Spiritus Justorum animis intimiùs per gratiam illabitur.

Ut ergo Missionis Spiritus Sancti Mysterium pro modulo nostro, ac pro suscepti officii parte explicemus; quinque potissimùm, quæ difficultatem non levem habent, ad examen vocabimus. 1. Quo tempore Spiritus S. missio facta sit? 2. Quo loco? 3. Ad quos? 4. Quo externo signo prodiderit sese Spiritus Sanctus? 5. Quos tandem effectus produxerit? Iis quippe omnibus bono in lumine positis, nihil ultra, quod quæratur à Theologo, reliquum erit.

II. Illapsum Spiritus S. die ipsa Pentecostes, seu die quinquagesima contigisse, nemo nescit: id quippe Græco illo vocabulo denotatur, Luca in Actibus Apostolicis Cap. 2. v. 1. distinctè scribente: *Cum complerentur dies Pentecostes, factus est repentè de Cœlo sonus &c.* Verùm quia duplex

plex distinguitur Pentecostes; altera Judæorum, quæ die quinquagesimo post immolationem Agni Paschalis agebatur in memoriam datæ à Deo Legis in monte Sina: altera Christianorum, quæ die pariter quinquagesimo à Christi Resurrectione celebratur: dubium non leve suboritur, de qua Pentecoste dixerit Lucas. Si etenim de Christiana Pentecoste dixit, die ipsa Dominica Spiritus S. illapsus est: quandoquidem dies quinquaginta à Resurrectione, quæ in Dominicam incidit, numerati, Dominica post septima consummantur. At si de Judaica Pentecoste locutus est Lucas, Spiritum S. die Sabbathi illapsum esse, necesse est. Siquidem Pascha Judaicum eo anno in diem Parasceves inciderat: dies verò quinquaginta ad Judaicam Pentecostem numerandi exordium ducebant, non ab ipsamet prima die Azimorum, seu Paschatis; sed à die secunda Azimorum, qua primus messis ordeaceæ manipulus offerebatur; uti monet Josephus lib. 3. Antiq. Cap. 10.; quæ dies anno illo in Sabbathum incidit: atque adeò septimo post Sabbatho quinquaginta dies impleti sunt.

Hoc igitur opus, hic labor est, divinare, quam Pentecostem Lucas velit intelligi. Ego quidem, quantum capio, quantum sapio, Judaicam Pentecostem intelligi puto, quidquid plerique Sacrarum Scripturarum Interpretes aliter sentiant. Nondum enim inducta tunc erat distinctio illa duplicis Pentecostes, alterius quidem Judaicæ, alterius Christianæ, sed sola tunc Judaica obtinebat: ac sicuti Pascha suum eadem cum Judæis die Apostoli unà cum Christo Domino celebraverant; ita eadem cum Judæis die Pentecostem suam celebrasse putandi sunt: hæc enim solemnitas alterius veluti consectarium erat; atque ex ejus designatione, & definitione pendebat. Certè eam Pentecostem Lucas intelligit, quam anno illo Apostoli celebrabant, quamque pro more aliarum festivitatum à primis vesperis cœperanr celebrare: at repugnat, Apostolos anno illo Christianam Pentecostem à primis Vesperis celebrasse, dum in illos sub horam tantùm diei tertiam illapsus est Spiritus Sanctus: cùm nonnisi ad illapsum illum celebrandum Christiana subinde Pentecoste fuerit instituta: sic enim Mysterium celebrare cœpissent, quo necdùm tempore peractum erat.

III. Reponent fortasse, qui secùs sentiunt: nondum quidem anno illo primo duplicis Pentecostes distinctionem invaluisse, Apostolosque nonnisi Judaicam celebrasse: fuisse tamen hujusmodi distinctionem, quo tempore Actus Apostolicos scripsit Lucas, anno circiter post Christum 28. atque adeò, dum ait: Spiritum Sanctum in Apostolos illapsum esse, *cùm complerentur dies Pentecostes*, id sibi voluisse unum, illapsum nimirum esse, dum illius Pentecostes complerentur dies, quæ sua jam cœperat ætate celebrari. Verùm, ut mittam, interpretationem illam Lucæ verbis vim facere apertissimam; & hoc ipsum constar esse falsissimum, quod tanta fiducia ponunt, anno, scilicet, post Christum 28. eam Solemnitatum Judaicarum, & Christianarum distinctionem, quantùm ad dies attinet, fuisse inductam: cùm nonnisi post Jerosolymorum ruinam invecta sit. Judæi enim omnes ad Christum vocati, ad id usque temporis

Mosaicæ Legis æmulatores erant tenacissimi, ut legimus Actorum Cap. 21. v. 20., eamque idcircò distinctionem Solemnitatum passi non essent, nec executioni demandassent. Hinc Joannes Apostolus, & Philippus Diaconus Pascha semper eadem cum Judæis die celebrarunt, teste Eusebio lib. 5. Historiæ Eccles. Cap. 24., etsi Petrus, & Paulus Romæ degentes, ubi major Gentilium, quàm Judæorum ad Fidem conversorum copia erat, secùs agerent. Sed & Paulus ipse, cui viarum comes Lucas aderat, legitur *festinasse*, (Actorum 20.) *ut si possibile sibi esset, diem Pentecostes faceret Jerosolymis*. Ut quid porrò festinatio illa, nisi quòd Pentecoste Judaica Jerosolymis celebranda esset juxta legem Exodi 23., & Levitici 16. latam; cùm ex adverso Christiana Pentecoste ubivis celebrari posset. Liquet ergo, quo tempore Lucas scriberet, anno, scilicet 28. post Christum in Cœlos assumptum, nondum ex publica Ecclesiæ lege Christianam Pentecostem à Mosaica quantùm ad diem fuisse distinctam; ipsumque Paulum Pentecostem more Judaico celebrasse. Ex quo verò publica Ecclesiæ lege decretum est, ut Pascha in memoriam Dominicæ Resurrectionis, non Luna 14. Martii Judaico ritu celebraretur, sed die ipsa Dominica sequente, qua Resurrectio peracta fuit; eadem quoque lege, & necessaria consecutione sancitum est, ut Christiana Pentecoste, in memoriam illapsus Spiritus S., septima post die Dominica ageretur. Quod unum ex primæva traditione descendit: non quod à Baronio fingitur, Spiritum S. die ipsa Dominica missum esse; qui veriùs Sabbatho missus est, in quod anno illo Judaica Pentecoste inciderat. Laudantur, fateor, in fictitiæ hujusce Traditionis probationem Clementis Constitutiones, Sermo S. Augustini 154. de Tempore, & S. Leo. Serm. de Pentecoste. At Clementis Constitutiones nemo tanquam supposititias non rejicit Eruditus; Sermo verò Augustini de tempore 154. in Apocryphorum classem in postrema, eademque castigatissima Benedictinorum Editione rejectus est. Solus superest Leo Magnus, qui, ut cadente 5. Sæculo vixit, Traditionem unus ille non facit.

IV. Urget nihilominus Cardinalis Baronius, ut in diem Dominicam incidisse Pentecostem evincat. Tametsi, inquit ille, ex communi Legis præscripto dies quinquaginta ad Pentecostes celebrationem numerari soliti essent, à secunda Azimorum die, qua primus manipulus metendus, offerendusque Deo erat: quia tamen quo anno Christus est mortuus, secunda illa Azimorum dies in Sabbathum incidit, qua per eamdem Legem metere non licet; (Exodi 34.) nonnisi à tertia Azimorum die, quæ Dominica fuit, & in qua metere licuit, numerati sunt dies illi: atque ita dies inde quinquagesimus, non in Sabbathum, sed in Dominicam incidit. Verùm aberrat purpuratus Historicus; nec advertit, communem tantùm messem ex generali Legis præscripto fuisse Sabbatho vetitam: non item tamen peculiarem manipuli messionem, qui in Templo secunda die Azimorum, utcumque caderet, offerendus erat. Auctor mihi est R. Moyses Ægyptius in Commentariis super Misna, & in lib. *Jad Akazzachà*: *Quantùm ad manipulum attinet, qui offerebatur secunda die Azimorum, meti ille, & colligi debebat nocte diem decimam sextam precedente*.

Metcba-

Metebatur autem, quamquam dies Sabbathi esset. Nec solùm hoc erat licitum, sed etiam praeceptum. Quod idem confirmat, & probat ex *Alacot Temidim* Cap. 7., & ex Tractatu *Menabot* pag. 71., ubi distinctè habetur: *Generatim quidem opus omne, quod ante Sabbathi diem fieri posset, ante diem Sabbathi fieri debuisse: excepto tamen praecepto de metendo manipulo, qui etiam nocte ipsa Sabbathi metendus erat*. Neque verò id mirum; cùm demessio manipuli servile opus minimè censeretur, sed potiùs Religionis actus. Atque ita in Sabbatho, intacta diei religione, fieri licitè poterat, ac etiam debebat. Eo sanè modo, quo licebat etiam in Sabbatho nonnulla in Templo obire ministeria; (ut ignem ad Sacrificia componere, atque accendere) quae in privatis domibus exercere nefas erat. Quia in Templo religionis actus erant; in privatis domibus, opera servilia. Id itaque certum, indubitatumque, quo anno Christus est mortuus, Pentecostem in diem Sabbathi, non in Dominicam, ut Baronius existimat, incidisse.

V. De hora verò diei, qua Divina haec Missio facta est, nullum unquam dubium fuit. Tertiam fuisse diei horam, à Sole, scilicet, oriente Judaico more computatam, ex D. Petro discimus, Actorum Cap. 2. Cùm enim Apostoli Spiritu S. pleni, variisque idcircò linguis derepentè loquentes à Judaeis tanto portento attonitis sugillarentur, tanquam ebrii, ac musto pleni essent; Petrus communem, & sui, & sociorum causam agens, converso in illos sermone, ait: *Non, sicut vos aestimatis, hi hebrii sunt, cùm sit hora diei tertia*. Unde Spiritum S. in Apostolos tertia diei hora effusum consentiunt universi, ipsaque Ecclesia festo jubilo canit: *Dum hora cunctis tertia, repentè Mundus intonat, orantibus Apostolis, Deum venisse nuntiat*. Curiositatem fortasse vestram excitabit ea Petri ratio, qua non esse ebrios Apostolos probat, quòd esset hora diei tertia. Ecquid enim vetat, inquiet aliquis, hominem hora Solis orientis tertia ebrium esse; cùm bonos interdum potatores à summo mane ebrios videamus? Imò vetabat id maximè recepta tunc apud Judaeos, & tanquam publica lege probata Disciplina; qua cautum erat, ne quis diebus festis ac Sabbathis ante sextam horam cibum sumeret. Meminit hujus disciplinae, ac legis Flavius Josephus in vita sua: *Sexta hora nostros ad prandium vocare solet in Sabbathis*. Quia iis diebus offerebatur Sacrificium solemne in Templo Jerosolymorum, ac nonnisi circa horam sextam consummari solitum erat: donec porrò consummaretur, cibum sumere nefas erat. Qui ritus in praesenti apud Judaeos exolevit, quia everso, dirutoque Templo, non ultra Sacrificia offerunt. In hanc igitur disciplinam, ac legem intendens Petrus aetate sua vigentem meritò ait: *Non, sicut vos aestimatis, hi ebrii sunt, cùm sit hora diei tertia*, qua nimirum ne quidem cibum sumere illis licuit. Ex quo etiam novum petitur fundamentum statutae à nobis paulò ante Sententiae confirmandae: Spiritum S., non die Dominica Christianorum, sed ipsa die Sabbathi, in quam anno illo Judaica Pentecoste inciderat, missum esse. Nisi enim festum Judaicum, Sabbatumve fuisset; Apostolis ante horam tertiam cibum ea die sumere licuisset: atque adeò Petri se, suosque

que ab impacta calumnia vindicantis adducta ratio futilis omninò, ac nulla fuisset. Sed videamus de loco patrati tanti Mysterii.

VI. Ac de communi quidem loco non est dubium, Spiritum S. in Apostolos effusum esse Jerosolymis, ob Christi præceptum illis impositum, (Act. 1.) *ab Jerosolymis ne discederent, sed expectarent promissionem Patris;* Divini, scilicet, Spiritus effusionem. At de proprio, privatoque loco nonnulla inter Interpretes dissensio est. Etsi enim privatarum quarumdam ædium Cœnaculum fuisse constet, ex versiculo 13. Cap. 1. Actuum Apostolicorum; cujus tamen essent Ædes illæ, disceptatur. Joannis Euangelistæ fuisse putant Nicephorus, lib. 1. Hist. Eccles. Cap. 28., & Cedrenus. Fuisse Simonis leprosi, contendit Theophylactus in Caput 26. Matthæi. Josephi ab Arimathia, aut fortè Nicodemi fuisse, opinatur Euthymius. Verius tamen, certiusque fuisse crediderim, Ædes Mariæ matris Joannis cognomento Marci: quæ quidem ædes ob id ipsum, aliaque ibidem patrata mysteria in Templum subinde conversæ sunt, teste Divo Hieronymo Epist. 27., & Venerabili Beda lib. de locis sanctis Cap. 3. Id ut asseram, cogit me ratio longè gravissima. Capite siquidem primo Actuum Apostolicorum v. 13. apertè significatur, domum illam, in qua erant Discipuli congregati, dum in eos orantes, ac supplicantes Spiritus S. effusus est, fuisse solitam Petri, aliorumque Apostolorum habitationem, dum Jerosolymis hospitabantur: *In Cœnaculum ascenderunt, ubi manebant Petrus, & Joannes, Jacobus, & Andreas &c.* Capite verò 12., ubi narratur Petri è carcere Herodiano liberatio ministerio Angelico facta, distinctè notatur: Petrum de nocte è carcere liberum in domum statim venisse Mariæ matris Joannis cognomento Marci, tanquam ad solitum hospitium; eoque januam pulsante, puellam quamdam nomine Rhode, quæ ad audiendum processerat, vocem ejus illicò cognovisse: ac tum postea Petrum, narrata Fidelibus illic congregatis liberationis suæ serie, abiisse in locum alterum, ne, videlicet, à Judæis solitum ejus hospitium probè scientibus secundò comprehenderetur. Quæ omnia plus satis indicant, domum illam Mariæ matris Joannis cognomento Marci solitam Petri, aliorumque Apostolorum habitationem fuisse Jerosolymis: atque adeò hac ipsa in domo Spiritum Sanctum in Apostolos die sacro Pentecostes effusum esse.

VIII. Num autem in solos Apostolos, an in alios quoque Spiritus S. effusus sit die illa, non erit supervacaneum investigare: præsertim cùm datum à Christo præceptum, ne abscederent Jerosolymis, donec in eos Spiritus S. illaberetur, solis Apostolis legatur impositum, Actorum Cap. 1., iisque solis tanti beneficii promissio facta sit. Fidenter tamen pronuncio, eodem beneficio alios longè multos die ipso Pentecostes affectos esse, & quidem ad centum circiter, ac viginti. In eos enim Spiritus S. ea die effusus est, qui *pariter in eodem loco erant*, seu in Cœnaculo congregati, ut legitur Actorum 2. *Sedit enim supra singulos eorum* Spiritus S. At ex Cap. 1. v. 4. liquet, non solos Apostolos, sed & alios in Cœnaculo fuisse; disertissima verba sunt: *Hi omnes*, nempe Apostoli, *erant* in Cœnaculo *perseverantes unanimiter in oratione cum mulieribus, & Maria matre Jesu, & fratribus*

tribus ejus : hoc est, cognatis tam Mariæ, quàm Jesu: non igitur in solos Apostolos ea die Spiritus S. effusus est. Confirmat hoc idem Joelis Oraculum Cap. 2., quod in ea Spiritus S. effusione impletum esse, ait D. Petrus Cap. 2. Actuum Apostolicorum: *Effundam de Spiritu meo super omnem carnem, & prophetabunt filii vestri, & filiæ vestræ, & juvenes vestri visiones videbunt, & seniores vestri somnia somniabunt*. Ex quo profectò discimus, omnis sexus, omnisque ætatis homines Divinæ hujus effusionis fuisse participes; atque ita non solos Apostolos. Hoc verò tanto donatos beneficio ad centum circiter, & viginti fuisse, inde fit verosimile, quòd totidem fuisse legantur Actorum 2. in eodem Cœnaculo congregati paucis ante diebus, dum de Matthia in locum proditoris eligendo actum est. Unde & Augustinus Serm. 186. de Tempore scribit, Spiritum Sanctum duodecim Apostolis à Christo promissum decuplo numero datum esse: duodecim porrò decuplicati centum sunt, ac viginti. Ea quippe Christi liberalitas fuit, ut quod paucis Apostolis promiserat beneficium, multis contulerit. *Passus est*, inquit Augustinus, *resurrexit, ascendit: restabat, ut impleret, quod promisit. Hoc expectantes Discipuli ejus, animæ, ut scriptum est, centum viginti; decuplato numero Apostolorum. Duodecim enim elegit, & ad centum viginti Spiritum misit*. Et Tract. 19. in Joannem: *Centum, & novem tum Apostolis undecim, centum, & viginti erant, quando simul congregati post ejus Ascensum expectaverunt, & receperunt promissum Spiritum Sanctum*. Cui præiverat S. Joannes Chrysostomus Homil. 4. in Cap. 2. Actuum Apostolicorum: *Quid autem, an in duodecim venit tantùm, non etiam in cæteros? Nequaquam: sed venit etiam in illos centum viginti*.

IX. Jam verò quo se externo signo prodiderit Spiritus Sanctus in eam hominum multitudinem effusus, paucis verbis enarrat Lucas Actorum 2. Nempe prodidit sese sub symbolo linguarum ignearum: *Apparuerunt illis dispertitæ linguæ tanquam ignis, seditque supra singulos eorum*. Quæ verba ita communiter accipi video, ut vulgò putetur, miraculum illud, ac symbolum in eo fuisse positum, quòd super singula Apostolorum, cœterorumque Fidelium capita apparuerint *dispertitæ*, seu distributæ linguæ, velut igneæ. Unde & Pictores linguas Celo delapsas depingere solent, sursum flammantes, & figura piramidali ex cujusque capite in acumen surgentes. Rem tamen aliter gestam existimant Eruditi nonnulli, patratumque miraculum in eo positum dicunt, quòd, cùm omnes illic sedentes ad repentinum sonitum advenientis veluti spiritus vehementis stupentes hærerent, atque attoniti, ore hianti, atque aperto; illorum ipsorum linguæ in ore proprio sint visæ velut igneæ, & quidem *dispertitæ*, seu dissectæ; ut sicut linguarum igne præsignabatur infusæ charitatis ardor; ita sectili linguarum forma concessa illis polyglottia designaretur. Et quidem veteres Patres vocabuli hujus ambigui, unde vulgaris sententia nata est, certam intelligentiam dedere; & *dispertitas* linguas, pro discissis, atque divisis, non pro distributis super Apostolorum capita accipiendas monuerunt. Sic D. Cyprianus lib. 3. Testimoniorum ad Quirinum Cap. 101., D. Augustinus lib. 5. de Actis cum Felice Manichæo Cap. 5., Idacius Clarus lib. 3. adversùs Varimadum Arianum, aliique communiter legunt: *Visæ illis*

sæ illis linguæ divisæ sicut ignis. Vetus etiam Translatio habet : *Visæ sunt illis dissectæ linguæ velut igneæ*. Scholion quoque Vatabli, & Hugo à S. Charo Cardinalis, *dispertitæ linguæ, id est, divisæ*. Quin & hunc ipsum sensum Textus Græcus apertissimè refert. Pro eo enim, quod in vulgata Versione Latinè legitur, *apparuerunt illis*, Græcè habetur ὤφθησαν αὐτοῖς; & pro eo, quod legimus, *dispertitæ linguæ*, Græcè habetur, διαμεριζόμεναι, hoc est, dissectæ in duas veluti partes; non distributæ, ut vulgò creditur : dissectæ, inquam, in ipsorum oribus, non capitibus insidentes. Profectò, inquiunt Eruditi viri, ut ardor ille Divinus, variarumque linguarum peritia, quibus tunc ad prædicandum Euangelium Apostoli donabantur, opportuno signo monstraretur; congruentius longè erat, illorum ipsorum linguas ignitas, ac sectiles divinitùs apparere, quàm symbolicas linguas ex alto demissas illorum capitibus insidere. Data quippe divinitùs signa, quorum exempla tam multa leguntur Sacris in Litteris, quamquàm supra naturam esse soleant, eam tamen quantum aliundè fieri potest, imitantur. Quid autem à recto naturæ ordine abhorret magis, quàm linguas capitibus insidere? Quare quod additur ibidem in Actibus : *Seditque supra singulos eorum*; non de illo igne symbolico dictum est, seu de linguis flammantibus, quasi illorum capitibus insederint : aliàs vitiata locutio esset, dicendumque fuisset : *Apparuerunt illis dispertitæ linguæ tanquam ignis; sederuntque supra singulos eorum* : sed de ipso Spiritu Sancto dicitur, qui supra eos sedere intelligitur, in quorum cordibus habitat : de quo idcircò proximè subditur : *Et repleti sunt omnes Spiritus Sancto*. Ipsa etiam Ecclesia eum Scripturæ locum usurpans, atque transcribens in solemni precum Officio tempore Pentecostes ita disertissimè legit : *Apparuerunt Apostolis dispertitæ linguæ tanquam ignis : seditque supra singulos eorum Spiritus Sanctus*. In Resp. feriæ tertiæ. Sedit igitur Spiritus ipse, hoc est, constanter in Apostolis mansit, non igneæ linguæ; quæ ut erant symbola dumtaxat fugacia, & transitoria, sedisse dici non possunt. Hinc Chrysostomus Homiliæ 4. in Acta : *Insedit singulis illorum Sp. S., hoc est, mansit apud illos, & in illis requievit. Nam sedendi verbum stabilitatem, ac mansionem declarat*. Totum id observavit Laurentius Valla in Cap. 2. Actorum, *Erant autem linguæ eorum, & multifidæ, & velut igneæ, ad significandam idiomatum varietatem; non linguæ igneæ super vertices eorum, ut quidam volunt*. Observavit perindè Philippus Rohr in Pictore errante Cap. 26. *Conspectæ sunt illis, non super illos, aut in Capitibus illorum, linguæ; quæ in proprio stant significatu, à quo, nisi urgeat necessitas, non est recedendum*. Cui prælusit Ursinus lib 6. Analectorum Cap. 38. Quorum tamen auctoritati nihilo plus tribuo, quàm Viris eruditis, linguarumque peritis, quos ab Ecclesia segreges fecit Hæresis, tribui debeat.

X. Superest, ut de effectibus à Spiritu S. productis disseramus, maximè verò de dono linguarum Apostolis tunc, cæterisque Fidelibus concesso. At quia novam Argumentum istud industriam desiderat, ac laborem, idcircò in alteram Relectionem mittimus, accuratiùs pertractandum.

EXER-

EXERCITATIO LXIII.

De effectibus à Spiritu S. productis: maximè de dono Linguarum.

I. NOvum, illudque magni moliminis opus aggrediar, si de universis effectibus à Spiritu S. in Apostolos die sacro Pentecostes effuso productis velim in præsentia disputare. Longa enim, ac propemodum infinita concertatio mihi esset instituenda, de gratia sanctificante, de donis Spiritus S., de fructibus, de gratiis gratis datis; quæ, cùm ad alias Theologiæ partes intimiùs spectent, de iis quoque alia occasione cumulatissimè disputavi. Ne tamen officio omninò desim, universos effectus compendio percensebo, ut levem saltem illorum informationem habeat studiosa Juventus: ac tum de illo specialiter disputabo, qui, cùm præ cæteris conspicuus esset, & ad id usque temporis inauditus, Judæos, atque Gentiles in patrati prodigii admirationem præsertim adduxit.

II. Illapsus itaque Spiritus S. in Discipulos effusi effectus quadruplicis generis extitere. Primus fuit gratia sanctificans, non prima illa quidem, quæ spiritualis regenerationis est, sed secunda, quæ roboris, perfectionis, atque consummationis à Patribus dicitur; quamque Christus ipse *virtutis*, seu fortitudinis gratiam dixerat ad publicam sui nominis confessionem, Lucæ ultimo: *Ego mittam promissum Patris mei in vos, vos autem sedete in Civitate, quoadusque induamini virtute ex alto.* Et Actuum Apostolicorum 1. *Accipietis virtutem Spiritus S. in vos; & eritis mihi testes in Jerusalem, & in omni Judæa, & Samaria, & usque ad ultimum terræ.*

Alter effectus est gratia septiformis, seu dona septem, quæ vulgò Spiritus Sancti dicuntur, ab Isaia Cap. 11. recensita: Donum, scilicet, Sapientiæ, donum Intellectus, donum Consilii, donum fortitudinis, donum scientiæ, donum pietatis, donum timoris Domini. Sunt autem dona hæc generatim accepta *habitus supernaturales, quibus homo justus disponitur, ut promptè, faciliterque sequatur instinctum Spiritus S.* ex D. Thoma 1. 2. quæst. 68. art. 1. Donum quidem Sapientiæ *ad indicandum de rebus Divinis, quibus debeat adhærere*. Donum Intellectus *ad rectam de ultimo fine æstimationem habendam*. Donum Consilii *ad rectè deliberandum in difficillimis, & præsertim inopinatis*. Donum Fortitudinis *ad consequendum finem operis ardui propter Deum suscepti, & superanda quæcumque mala ex adverso imminentia*. Donum Scientiæ *ad discernenda credenda à non credendis, rectèque judicandum de rebus humanis, quatenus ducunt ad Deum*. Donum Pietatis *ad exhibendum cultum Deo debitum*. Donum Timoris *ad Deum reverendum, timendumque, timore utique, non servili, sed filiali.*

Tertius Spiritus S. in Discipulos illabentis effectus ex donis ipsis promanans est fructus duodenarius ab Apostolo notatus Cap. 6. Epist. ad Galatas: *Fructus autem spiritus est Charitas, Gaudium, Pax, Patientia, Benignitas, Bonitas, Longanimitas, Mansuetudo, Fides, Modestia, Continentia, Castitas.* Sunt autem hujusmodi fructus spirituales hominis operationes, ex altiori Spiritus S. vir-

tute tanquam ex semine prodeuntes cum perfectione, & suavitate. S. Thom. 1. 2. quæst. 7. art. 1. Quare alio titulo Fides, exempli gratia, Charitas, Continentia, Castitas virtutum albo censentur; alio fructuum: Virtutum enim titulo gaudent, ut sunt habitus perficientes in ordine ad objecta sua: fructuum verò Spiritus S. titulo potiuntur, ut perfectionem, suavitatemque referunt ex Spiritu S. tanquam interno semine prodeuntem: juxta illud 1. Joan. 3. *Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quia semen ipsius in eo manet.*

Quartus effectus effusi in Apostolos Spiritus S. gratia est gratis data, cujus novem species recenset Apostolus in Epist. 1. ad Cor. Cap. 12. *Alii per spiritum datur sermo Sapientiæ: alii autem sermo scientiæ secundùm eundem spiritum: alii fides in eodem spiritu: alii gratia sanitatum in uno spiritu: alii operatio virtutum: alii prophetia: alii discretio spirituum: alii genera linguarum: alii interpretatio sermonum.* Quo nomine gratiæ gratis datæ, non eam intelligunt Theologi, quæ sine meritis data est: sic enim gratia nulla non est gratis data, sed eam, quæ ad suscipientis profectum minimè datur, sed ut ejus ope ad alterius salutem, & conversionem cooperetur; non quidem interiùs movendo, quod solius Dei est, sed exteriùs docendo, persuadendo, convincendo. Qua ratione fit, ut novem ab Apostolo gratiæ gratis datæ numerentur: cùm totidem ad alterum de Fide, ac Religione Christiana edocendum, in Magistro, atque Doctore sint necessariæ. Tres quidem, ut Magister ipse probè norit, quæ sint alii tradenda: Sapientia nimirum, Scientia, & Fides. Duæ, ut, quæ docenda noverit, aptè, & opportunè proponere possit: nempe Genera Linguarum ad opportunitatem idiomatis, & Interpretatio Sermonum ad planum sententiarum sensum aperiendum. Quatuor demum, ut, quæ tradit, ac docet, prodigiis, atque portentis confirmare valeat: Nimirum Gratia sanitatum, qua salutem corporibus impertit; Operatio virtutum, qua Divinam in elementa, aliaque id genus potestatem exercet; prophetia, qua futura prænunciat soli Deo nota; Discretio spirituum, qua secreta cordium uni Deo perspecta scrutatur, ac detegit. Sic enim maximè probat, se Dei nomine loqui, qui ea præstat, quæ solus in illo Deus præstare potest.

III. Cæterùm in eo gratiarum gratis datarum ordine, quibus cumulatissimè donati sunt Christi Discipuli, in ea prodigiali Divini Spiritus effusione, prima omnium illis in usum venit Linguarum gratia; cujus illicò publicum Jerosolymis dederunt experimentum, scribente Luca Cap. 2. Actuum Apostolicorum, *Repleti sunt omnes Spiritu S., & cœperunt loqui variis linguis, prout Spiritus S. dabat eloqui illis.* Quæ res in causa est, cur graves de ea difficultates obortæ sint, quas modò expedire necesse est. 1. An singuli Apostoli linguis omnibus loquerentur? 2. Quomodo id factum sit? An quòd propria dumtaxat loquentes lingua, nempè Syrohebræa à variarum nationum populis, tanquam illorum lingua loquentes intelligerentur? An autem, quòd exteras, ac peregrinas linguas callerent ipsi, easdemque revera loquerentur? 3. Num singulare Apostolorum privilegium illud fuerit; an cæterorum quoque Fidelium, in quos Spiritus S. die sacro Pentecostes effusus est?

IV. Prin-

IV. Principio itaque, ut viam agitandis hisce quæstionibus faciam, singularis S. Joannis Chrysostomi sententia fuit, Oratione 40., totum quidem Cœtum Apostolicum gentium omnium linguas calluisse, non tamen de cœtu singulos, sed alios alias, prout erant variis in Regionibus Evangelium nunciaturi: imò hoc ipsum fuisse Divinæ voluntatis indicium, ut in eas regiones pergerent singuli, quarum linguæ intelligentiam Divino munere fuerant assecuti.

Difficultatem ea in re non mediocriter auget, quòd plerique Apostoli, ac inter illos celeberrimi, ut Petrus, & Paulus in ministerio Apostolico obeundo Interpretibus uterentur: quibus certè non fuisset illis opus, si linguarum omnium intelligentiam assecuti fuissent. Vulgata enim est sententia Patrum, Irenæi, Melitonis, Hieronymi, Clementis Alexandrini, Marcum fuisse interpretem Petri, Titum interpretem Pauli. Quin & addit Clemens Alexandrinus lib. 7. Stromatum, Marco tandem Alexandriæ relicto, Glautiam Petro interpretem adfuisse. Paulus etiam 2. ad Corinth. Cap. 2. scribit: *Cùm venissem Troadem propter Evangelium Christi, & ostium mihi apertum esset in Domino; non habui requiem spiritui meo, eò quòd non invenissem Titum fratrem meum, sed valefaciens profectus sum in Macedoniam*. Quæ verba sic intelligit D. Hieronymus Epist. 150. ad Hedibiam quæst. 11., ut Apostolo ingentis doloris causa fuerit, quòd Tito interprete destitutus, Troade pro concione dicere non potuerit; *Quia prædicationis suæ fistulam, organumque, per quod Christum caneret, non invenerat*. Quocirca observat: *Paulum Divinorum sensuum majestatem digno non potuisse Græci eloquii explicare sermone*. Notat insuper Sanctissimus Doctor, geminas, quas habemus Divi Petri Epistolas: *Stylo inter se, & Charactere discrepare, structuraque verborum, quod pro rerum necessitate diversis interpretibus in conscribendis Epistolis usus esset*.

Nihilosecius communis Sanctorum Patrum sententia est, Apostolos singulos omnium nationum linguis fuisse locutos: S. Augustini tract. 93. in Joannem, S. Ambrosii in Psal. 18., S. Cyrilli Alexandrini Catechesi 17., S. Leonis Serm. 1. de Pentecoste, S. Gregorii Magni Homil. 30. in Evangelia. Hinc Paulus ipse 2. ad Corint. 14. *Gratias ago Deo meo, quòd omnium vestrum lingua loquor*: omnium, scilicet, qui ex variis Orbis partibus oriundi Corinthi habitabant. Atque id quidem ministerii Apostolici necessitas postulabat: cùm unus quandoque Apostolus ad variarum linguarum populos mitteretur; nec tot addiscendis idiomatibus tempus suppeteret, nec facultas adesset.

V. Illud ergo explicare necesse est, qua ratione, quo titulo Petrus, & Paulus, & in habendis concionibus, & in conscribendis Epistolis Interpretibus uterentur? Illud enim unum difficultatem patitur aliquam.

In primis itaque dici posset, gratias gratis datas, quale est donum Linguarum, non semper ad instar habitus permanentis obtineri; sed plerumque instar transitoriæ motionis, & vialis cujusdam afflatus, & impetus Spiritus S. Compertum id est exemplo prophetiæ, quæ altera est gratia gratis data. Propheticum quippe lumen non semper Prophetis affulget, ut quacumque in occasione quæcumque futura prænuncient: sed

certis dumtaxat in casibus, dum peculiari quodam afflatu, ac transitoria veluti coruscatione docentur, & illustrantur à Spiritu S., quod in Nathane Propheta videre fuit lib. 2. Regum Cap. 7., & in Elisæo lib. 4. Cap. 3. Tale in Apostolis fuisse donum Linguarum videri potest, juxta Lucæ dictum in Actibus Cap. 2. *Cœperunt loqui variis linguis, prout Spiritus S. dabat eloqui illis*: quasi dicat, pro tempore, & loco, quo à Spiritu Sancto peculiariter agebantur: quo tamen afflatu, motuque Divino cessante, perinde ac cœteri homines interpretibus indigerent, si peregrinæ linguæ homines alloqui vellent. Ac sic certè aliquibus Theologis visum est.

Quia tamen Apostolos donum Linguarum instar habitus permanentis obtinuisse communiter existimatur: idcircò objectæ difficultati veriùs respondetur, ac certiùs: Apostolos, ac in iis maximè Petrum, & Paulum interpretes habuisse Sententiarum, atque Doctrinæ, non itidem idiomatis; nisi fortè ad elegantiam, atque ornatum. Quæ enim Apostoli afflati Spiritu S. plerumque alta, & obscura Mysteria eructabant, illi plano, facilique, atque ad captum simplicium accomodato sermone reddebant. Cum enim impetum Spiritus S., quo ducebantur, interdum temperare non possent, altiora, obstrusioraque aliquando fundebant oracula, quorum explanatio Interpretibus relinquebatur. Quæ quidem explanatio ad aliam gratiam gratis datam pertinebat; nempè ad Interpretationem sermonum, quæ non semper, omnique momento cum dono Linguarum conjuncta erat: ut patet ex 2. Epist. ad Corint. Cap. 14. *Volo autem, vos loqui linguis, magis autem prophetare: nam major est, qui prophetat, quàm qui loquitur linguis, nisi fortè interpretetur ..... Qui loquitur lingua, oret, ut interpretetur*. Quare ad id peculiares interpretes constituebantur: interpretes, inquam, non idiomatis, sed Doctrinæ, ac Sententiarum.

Neque verò is est verborum Apostoli sensus 2. ad Cor. Cap. 2., qui prima fronte videtur esse: Paulum, scilicet, ingenti dolore fuisse affectum, quòd Tito interprete destitutus, Troade pro concione dicere non potuerit. Non enim se ab habenda concione fuisse retardatum ait: sed id unum innuit; requiem spiritui suo non habuisse, quòd Titum Corintho reversum non invenisset, cujus relatione certior fieret de statu illius Ecclesiæ: quod sanè à præsenti difficultate longè abest, imò nihil cum ea commune habet, quod nostram exerceat diligentiam.

Quod autem ait Hieronymus, *Paulum Divinorum sensuum majestatem digno non potuisse Græci eloquii explicare sermone*; non de ignorantia Græci idiomatis dictum est, sed de ornatu, & elegantia, quibus erat destitutus: unde & ajebat 2. Cor. Cap. 11. v. 6. *Etsi imperitus sermone, sed non scientia; in omnibus autem manifestati sumus vobis*. Quam ob causam Patres observant, Epistolam ad Hebræos, utpote patrio sermone ab Apostolo scriptam, cæteris Græco idiomate exaratis longè esse ornatiorem, elegantioremque.

Nec est, quòd quis nobis obtrudat, Dei opus fore imperfectum, si linguarum peritia Dei dono accepta eo ornatu careat, qui naturali facultate, atque industria comparatur. Deus enim prodigialibus hujusmodi donis ea dumtaxat Apostolis largitus est, quæ ad Ecclesiæ utilitatem

sunt

sunt simpliciter necessaria, qualia profectò non sunt ornatus, & elegantia sermonis.

VI. Nunc quod ad alterum institutæ disputationis Caput attinet, ea Divo Gregorio Nazianzeno sententia stetit, Oratione 44, in eo prodigium illud fuisse positum, quòd propria dumtaxat lingua loquentes Apostoli Syrohebræa, à variarum nationum populis intelligerentur. Qua de causa in Actibus Apostolicis Cap. 2. observatum sit, diversarum Nationum populos inclamasse: *Quomodo nos audivimus unusquisque linguam nostram, in qua nati sumus?* Et infra: *Audivimus eos loquentes nostris linguis magnalia Dei:* quasi id audirent illi tantùm, non item ipsimet Apostoli loquerentur.

Equidem si nihil aliud in Actibus Apostolicis adnotatum esset, æstimari utcumque posset, ita planè rem accidisse, quod & postremis hisce temporibus in viris nonnullis Apostolicis, Vincentio Ferrerio, Ludovico Bertrando, & Francisco Xaverio accidisse fertur, ut patria lingua locuti, à dissonis gentibus intelligerentur. At & hoc alterum in laudatis Actibus legimus: *Cœperunt loqui variis linguis:* quod variarum linguarum peritiam Apostolis infusam apertè significat. Ad hæc etiam, Apostolus 2. ad Cor. Cap. 14. *Omnium vestrum lingua loquor.* Et Christus Marci 16. Id futurum spoponderat, ut *linguis loquerentur novis;* quibus nempe antea minimè loquebantur. Quapropter quòd à variis populis auditi sint Apostoli illorum linguis loquentes, idcircò fuit, quia re ipsa illorum linguis loquebantur.

Et sanè, quamquam, Deo volente, utroque perinde modo prodigium illud patrari potuerit: seu quòd sua dumtaxat lingua locuti Apostoli à diversarum nationum populis intelligerentur: seu quòd variarum nationum linguis instructi loquerentur universas; congruentiùs tamen fuit, posteriori modò rem fieri, quàm priori; aliàs non in Apostolis, sed in Auditoribus miraculum accidisset: non, inquam, in Apostolorum mentibus, ac linguis, sed in auribus auditorum. Nec satis Euangelicæ prædicationis necessitati fuisset provisum. Quomodo enim Apostoli mutuos cum exterarum Nationum populis sermones serere potuissent, illosque secum loquentes intelligere? Plura etiam fuissent necessaria miracula. Ut enim propriam linguam loquente uno, varii varias suas linguas inaudiant, necesse est, vocem, seu sonum nativæ linguæ uniuscujusque auditorum in äere efformari, atque ita ad aures uniuscujusque efferri: totque idcircò sunt patranda miracula, quot adsunt ibi auditores: Deus autem, tametsi possit hæc omnia; absque necessitate tamen miracula patrare non solet: Gratia enim, non secùs, ac natura nihil frustra operatur.

VII. Nolim tamen inficiari, certis in casibus, ubi necessitas postulabat; dum, scilicet, ad variarum gentium populos pro concione dicendum erat; id contingere potuisse, ut una lingua loquentes Apostoli, ab omnibus intelligerentur. Quamquam enim omnibus linguis instructi essent, multis tamen simul linguis loqui nequibant: nisi fortè præter naturam, ingentique prodigio iis in casibus experti essent Apostoli, quod Diodorus Siculus lib. 5. Cap. ultimo narrat: homines Insulæ cujuspiam lingua fectili instructos esse; ac una quidem linguæ parte idiomate uno, altera altero

ro simul loqui, ut lubet, libetve. At in Diodoro Siculo fidem desidero: nec id ipsum Apostolis iis in casibus suffecisset. Ecquis etiam id Apostolis primitias spiritus habentibus negatum putet, ubi necessitas postulabat, quod postremis hisce temporibus viris aliquibus Apostolicis datum est? Hinc Venerabilis Beda ad ea Actuum verba, *Audivimus unusquisque linguam nostram, in qua nati sumus*, addit: *Aut quia linguis omnibus loquebantur, aut quia sua lingua loquentes ab omnibus intelligebantur*.

VIII. De cætero, non solos Apostolos, sed & reliquos omnes, in Cœnaculo sedentes, in quos Spiritus S. effusus est, eo perinde linguarum dono fuisse cumulatos æquè liquet. 1., quia de omnibus in Cœnaculo positis communiter scriptum est, Act. 2. *Repleti sunt omnes Spiritu S., & cœperunt loqui variis linguis*. 2., quia aliis in occasionibus, ubi per manus Apostolorum conferebatur Spiritus S., Fideles etiam privati, & ad ministerium Apostolicum minimè destinati, quin & ipsi Gentiles ad Christum conversi eo linguarum dono cumulabantur, ut legitur Actor. Cap. 10. *Obstupuerunt ex Circumcisione Fideles, qui venerant cum Petro, quia & in Nationes gratia Spiritus S. effusa est: audiebant enim illos loquentes linguis, & magnificantes Deum*. Quocirca D. Augustinus Serm. 186. de tempore Cap. 2. *Omnes, qui aderant* (in Cœnaculo) *unam linguam didicerant. Venit Spiritus S., impleti sunt, cœperunt loqui linguis variis omnium gentium, quas non noverant, nec didicerant. Sed docebat ille, qui venerat, intravit, impleti sunt, fudit. Et tunc hoc erat signum, quicumque accipiebat Spiritum Sanctum, subitò impletus Spiritu linguis omnium loquebatur, non illi solùm centum viginti. Docent nos Litteræ ipsæ, postea crediderunt homines, baptizati sunt, acceperunt Spiritum Sanctum, linguis omnium gentium locuti sunt*.

Cur itaque, inquis fortasse mihi, Judæi in tanti prodigii admirationem adducti succlamarunt: *Nonne omnes isti, qui loquuntur Galilæi sunt? Et quomodo nos audivimus unusquisque linguam nostram illos loquentes?* Soli igitur Apostoli variis linguis loquebantur: nam eo Galilæorum nomine designantur. Responsio in promptu est: Ita Judæos admirabundos succlamasse; quia quamquam Fideles omnes Cœnaculo conclusi, & Spiritu S. perfusi linguarum donum accepissent, soli tamen Apostoli primo illo impetu foras erumpentes, accepti doni experimentum dedere, utpote verbi duces, susceptæque gratiæ præcones à Christo Domino constituti. De reliquo tamen alios perinde variis linguis fuisse locutos, quæ protulimus testimonia, plus satis evincunt.

EXER-

EXERCITATIO LXIV.

De Christi virtutum, ac prodigiorum Narratione à Pilato ad Tiberium Cæsarem missa; deque ejusdem Apotheosi apud Senatum Romanum tentata.

I. VIxdum Christus Cœlo redditus erat, ejusque Divinus Spiritus in Discipulos effusus, cùm virtutum ejus, ac prodigiorum fama longè latèque diffusa Romam quoque ipsam occupavit. Pilatus Judææ Præses res, quæ illic contigissent magni momenti, ad Cæsarem scribere solitus, patratorum à Christo prodigiorum, Divinarum virtutum, excitationis ipsius à mortuis, novæque ab eo conditæ Religionis narrationem ad Tiberium misit. Is, perceptis Actis, reque, quantùm licuit, intellecta, retulit ad Senatum, ut & Christus inter Deos, quos Roma coleret, referretur. Renuit Senatus Augustus. Cæsar tamen perstitit in sententia; Christianosque ob eam, quam de Christo conceperat opinionem, singulari benevolentia fovit.

Totum id tamen variis difficultatibus obstructum est: & à nonnullis quidem ex parte, ab aliis ex integro vocatur in controversiam. Quare, ut sua dictis veritas constet, tria nobis quærenda sunt: 1., Constet ne prorsùs, Pilatum de rebus à Christo præclarè gestis Tiberium Cæsarem monuisse: Cæsaremque Christi apotheosim tentasse apud Senatum Romanum? 2. Quæ causæ, ut renueret, Senatum impulerint? 3. Quid de Epistolis, quæ vulgò circumferuntur, à Pilato ea in occasione ad Cæsarem datis sentiendum veniat? Quibus ad liquidum perductis, plana, expeditaque res erit.

II. Primum, illudque potissimum usque adeò, meo quidem judicio, certum est, ut citra summam audaciam in dubium verti nequeat: utpote testium omni exceptione majorum suffragio communitum.

Tertullianus in Apologetico adversùs Gentes Cap. 5. *Apud vos*, inquit, *de humano arbitratu Divinitas pensitatur. Nisi homini Deus placuerit, Deus non erit. Homo jam Deo propitius esse debebit. Tiberius ergo, cujus tempore nomen Christianum in sæculum introivit, annunciatum sibi ex Syria Palæstina, quæ illic veritatem ipsius Divinitatis revelaverat, detulit ad Senatum cum prærogativa suffragii sui. Senatus, quia non ipse probaverat, respuit. Cæsar in sententia mansit, comminatus periculum accusatoribus Christianorum.* Et Cap. 21., præmissa brevi prodigialium Christi gestorum analysi, ita subdit. *Ea omnia super Christo Pilatus & ipse jam pro sua conscientia Christianus, Cæsari tunc Tiberio nunciavit: sed & Cæsares credidissent super Christo, si, aut Cæsares non essent sæculo necessarii, aut si & Christiani potuissent esse Cæsares.*

S. Ju-

S. Justinus Martyr in Apologia 2. ad Antoninum Imperatorem, in hæc ipsa Acta à Pilato ad Tiberium missa digitum intendit, dum, nonnullis Christi prodigiis enarratis, subjungit: *Hæc ita gesta esse, cognoscere ex Actis, quæ sub Pilato sunt scripta, potestis*. Tum aliis interjectis: *Et quod ista fecerit Christus, ex eis, quæ sub Pilato conscripta sunt commentariis, cognoscere potestis*.

S. Lucianus in Deciana persecutione Nicomediæ Martyr ad eadem illa Pilati Acta videtur Præsidem provocasse, dum diceret: *Consulite Annales vestros, & invenietis Pilati temporibus, dum pateretur Christus, media die fugatum Solem, & interruptum diem*. Verisimile quippe est, Pilatum inter tam multa, de quibus ad Cæsarem scripsit, portenta, atque prodigia mirabilem illam Solis obscurationem, quæ Christo patiente contigerat, minimè siluisse. Aliàs observari Romæ nequivisset, cùm portenta, Christo moriente, patrata non ultra Judæam, uti loco suo docuimus, patuissent. Longè minùs, tacente Pilato, sciri Romæ potuisset, eam obscurationem qua Christus hora de Cruce pendebat, Jerosolymis accidisse.

Eusebius Cæsariensis lib. 2. Hist. Eccles. Cap. 2. Rem totam sat fusè prosequitur. *Cum per omnem jam locum de Resurrectione, & mirabilibus Domini Jesu Christi, & de Ascensione ejus ad Cœlum fælix fama loqueretur; ac per omnium aures, beati hujus rumoris volveretur opinio: quoniam antiqui moris erat apud Romanos, ut Provinciarum Judices, si quid fortè novi in his, quas regebant, Provinciis accidisset, vel Principi, vel Senatui nunciarent; ut ne ex his, quæ gerebantur, ignorare aliquid viderentur: de Resurrectione à mortuis Domini, & Salvatoris nostri Jesu Christi, quæ jam in omnem locum fuerat promulgata, Pilatus Tiberio Principi refert. Sed & de cæteris mirabilibus ejus; & ut post mortem, cùm resurrexisset, à quamplurimis jam Deus esse crederetur. Tiberius, quæ compererat, retulit ad Senatum. Senatus autem sprevisse dicitur, pro eo quòd non sibi priùs hujus rei judicium fuerit delatum, sed auctoritatem suam prævenit vulgi sententia; lex etenim erat antiquitùs designata, ne quis apud Romanos Deus haberetur, nisi Senatus decreto, atque sententia confirmatus. Porrò autem pro vero hoc erat, quod gerebatur, ne Divina virtus humanis putaretur assertionibus indigere. Cùmque secundùm ea, quæ supra diximus, renuisset Senatus; Tiberius tamen tenuit sententiam suam, ut ne quid adversùs doctrinam Christi contrarium moliretur*.

S. Joannes Chrysostomus hujus perinde fidem facit Homilia 26. in Epistolam 2. ad Corinthios. *Romanorum Senatus hanc potestatem habebat, ut Deos crearet, atque conscriberet. Quippe, cùm res omnes à Christo gestæ nunciatæ sunt, Romam misit is, qui Judæorum nationi præerat, sciscitans ex ipsis, num eum quoque Deum creare placeret. Id verò illi facere recusarunt, quòd iniquo, atque infenso animo ferrent, ante decretum suum, atque sententiam, Crucifixi potentiam affulgentem, universum Orbem ad sui cultum, & venerationem attraxisse*.

Hegesippus, non ille quidem, qui Aniceti, & Eleutherii Romanorum Pontificum temporibus floruit; sed alter junior, qui, cadente sæculo quarto, post Constantini tempora vixit, in Anacephalæosi librorum suorum de excidio Urbis Jerosolymorum. *Quamvis Pilatus*, inquit, *manus laverit dicens: mundus ego sum à sanguine justi hujus, vos videritis; nequaquam tamen minùs extitit reus, qui gloriam Dominicæ Resurrectionis agnoscens, prædicare invitus studuit;*

duit ; sed credere perfidus contempsit , sicut testatur ejusdem Epistola Cæsari in hunc modum directa : &c. Tum Epistolam subiicit, de qua nobis paulò post sermo erit.

Paulus Orosius lib. 7. Histor. Cap. 4. *Posquam passus est Dominus Christus , atque à mortuis resurrexit , & Discipulos suos ad prædicandum misit , Pilatus Præses Palæstinæ Provinciæ ad Tiberium Imperatorem, atque ad Senatum retulit de Passione , & Resurrectione Christi , consequentibus virtutibus , quæ , vel per ipsum palam factæ fuerant , vel per Discipulos ipsius in nomine ejus fiebant ; & de eo , quòd certatim , crescente plurimorum fide , Deus haberetur. Senatus indignatione motus , cur non sibi priùs secundùm morem delatum esset , ut de suscipiendo cultu priùs ipse decerneret , consecrationem Christi recusavit , edictoque constituit , exterminandos esse urbe Christianos ; præcipuè cùm & Seianus Præfectus Tiberii suscipiendæ Religioni contradiceret. Tiberius tamen edicto accusatoribus Christianorum mortem comminatus est.*

S. Gregorius Turonensis lib. 1. Histor. Cap. 24. factum paucis enarrat : *Pilatus Christi gesta ad Tiberium Cæsarem mittit ; & ei tam de virtutibus Christi , quàm de Passione , & Resurrectione eius insinuat. Quæ gesta hodie apud nos retinentur scripta. Tiberius antem hoc ad Senatum recensuit : quod Senatus cum ira respuit pro eo , quòd non ad eum primitus advenisset.* Rem posteris pergratam fecisset Gregorius , si quæ gesta apud se scripta retinere dixit , publicasset : cujus illa coloris sint probaremus.

Extremum facto, quod hic unicè quærimus , sigillum ponit Nicephorus Callixtus lib. 2. Histor. Cap. 8. *Consuetudo jam inde à plurimis annis obtinuerat, ut qui Præfecturas , ac Provincias sortiti essent , res novas , quæ sub eis accidissent , singulas summum imperium habenti Cæsari significarent , ut illum nihil prorsus rerum lateret. Itaque de Resurrectione ex mortuis , aliisque prodigiis Iesu Christi Tiberio Cæsari scribens Pilatus , cùm res eius plerasque ; tum quòd ex mortuis redivivus , sibique ipsi superstes , Deus jam à multis , & quidem præcipuus esse crederetur , renunciavit. Quam rem Tiberius ad Senatum retulit. Senatus autem non esse deliberandum de ea censuit , sub illo quidem prætextu , quòd ille non priùs veteri more , ipsius Senatus sententia in Deos esset relatus : re autem ipsa , quòd Divinæ doctrinæ disciplina humano prorsus non indigeret auxilio. Sed enim etiamsi Senatus ad eum modum verbum de Servatore rejecisset , Cæsar tamen in sententia sua perstitit , salutarique prædicationi impedimento non fuit.*

III. Sic sanè summi viri per omnem ætatem , à secundo Christiani nominis sæculo , ad decimum tertium summo consensu tradiderunt. Iis porrò refragari , ac repugnare velle , annon summæ temeritatis est , atque audaciæ ? Repugnat tamen , ac refragatur hac ipsa ætate nostra Tanaquillus Faber in Protestantium Schola Professor Salmuriensis ; Tertullianum ex Actis Pilati apocryphis fabellam hausisse dictitans ; quam cæteri deinceps ex ejus fide descripserint imprudenter , transmiserintque ad posteros. Scilicet , non advertit imprudens ipse , Acta Pilati de Christi virtutibus ad Tiberium missa , ad quæ deinceps Tertullianus , S. Justinus , & S. Lucianus , ambo Martyres , Romanos , cæterosque Ethnicos provocabant , ab iis longè diversa esse , quæ à Maximino Tyranno Christianis infensissimo conficta esse , narrat Eusebius lib. 9. Histor. Eccles. Cap. 4. plena impietatis , atque blasphemiæ. Ab iis quoque longè esse distincta , quibus , ut

Auctor est D. Epiphanius Hæresi 50., Quartodecimani hæretici insigniter abutebantur: nec ad ea summos, quos retulimus, viros digitum intendisse: sed ad illa potiùs, quæ, curante Pilato, à publicis Notariis excepta, Romamque transmissa, in publicis Archivis summa cura, & integra fide servabantur. Unde & ad illorum Annales, ad illorum Commentarios, atque Archiva Tertullianus, Justinus, Lucianus liberè provocabant. Quis autem putet, illos, & famæ suæ, & Christiani nominis gloriæ tam malè consuluisse, ut ad spuria instrumenta, quæ in Romanorum manibus essent, tam fidenter, tam liberè provocarent; quorum falsitatem Romani ipsi tam facilè retexissent, nec sinè Christiani nominis derisione, atque ludibrio suggillassent?

Sed nec ab omni veri specie abhorret, utì Tanaquillus obtendit, Tiberium Christo, ejusque Religioni minimè addictum, de illo adeò curasse, ut de ejus Apotheosi retulerit ad Senatum. Quidni enim id eum tentasse verisimillimum sit; Christi quidem, quæ didiscerat, operum admirabilitate permotum? Certè nec Christo, nec ejus Religioni addictus erat Adrianus Imperator: & is tamen, ut auctor est Ælius Lampridius Ethnicus ipse in ejus vita: *Templa sinè Simulacris jusserat fieri; quæ ille ad hoc parasse dicebatur, ut Christo Jesu consecraret, nisi Sacrorum consultores deterruissent*: veriti nempè ne, si id egisset Adrianus, ad Christi partes relicto idolorum cultu, universi transirent. Nihilo magis Christo, ejusque Religioni addictus erat Alexander Severus: & hunc tamen *Christo templum facere, eumque inter Deos recipere voluisse*, idem Lampridius memorat; tametsi nefariis consiliis circumventus executioni non dederit. Quid ergo, simile quidpiam tentasse Tiberium, à veri specie prorsùs abhorreat?

Abhorret multò minùs à vero, (qui alter Tanaquilli cavillus est) Senatum Romanum respuisse, quod placuisset Tiberio. Ea quippe Tiberius erat animi moderatione, ut sibi, suisque consiliis Senatum repugnare, ubi justa subesset ratio, molestè non ferret. *Quædam*, inquit Svetonius, *adversùs sententiam suam decerni, ne questus quidem est*. Imò, cùm vocem minùs idoneam, seu fortè barbaram inter scribendum usurpasset aliquando, quam idcircò honoris gratia usu imposterum recipiendam, ac jure Latii donandam aliqui dicerent: Marcum Pomponium Marcellum morosum verborum exactorem æquo animo tulit liberè pronunciantem: *Tu Cæsar, Civitatem dare potes hominibus, verbis non potes*: ut scribit Dio Cassius Lib. 57. Et mirabimur, Senatum Romanum optatam à Cæsare Christi Domini Apotheosim rejecisse, idque tulisse Tiberium?

IV. Mirabimur longè minùs, si quæ Senatum Romanum, ut repugnaret, rationes impulerint, perpendamus. Quod caput est susceptæ disputationis alterum.

Prima à Patribus paulò ante laudatis diligenter observata, ista fuit: quòd antea Christo Dominò Divini honores delati fuissent, quàm integra ad Senatum delata res esset. Quare præreptam sibi Sacrorum honorum decernendorum auctoritatem cùm ferret ægerrimè, Apotheosim à Tiberio licèt optatam decernere noluit. Altera, quòd, nisi cæteris Gentium Diis sua sede pulsis, Jesus solemni Apotheosi consecrari non posset:

set: quippe qui solus coli vellet; neminemque Divinorum honorum consortem pateretur. Tertia, quòd Christum cernerent, paupertatis, humilitatis, patientiæ assertorem: quibus omnibus nil magis Romano Imperio, quod armis stabat & opibus, contrarium videbatur. Quarta, quòd externa Sacra recipi vetuisset non ita pridem Senatus Augustus, ut est apud Titum Livium lib. 39. Quinta, quòd infami supplicio Christus fuisset affectus, Judæis quidem popularibus suis instantibus, atque urgentibus; at viro Romano Sententiam pronunciante. Quibus tamen omnibus, ut ad negandam Christo Domino Apotheosim rationibus moverentur, Divini judicii sapientia fecit: ne Christus falsorum Numinum instar, Divinitatem ab hominibus precario videretur accipere: neve Christiana Religio toto Orbe propè diem diffundenda Senatus Romani judicio, atque præsidio tuta, ejusdemque auctoritate propagata censeretur.

V. Restat, ut de Epistolis videamus, quæ à Pilato ad Tiberium tunc temporis datæ referuntur: quas spurias, ac pro arbitrio à quibusdam nebulonibus fictas nullus dubitat. Harum tria producuntur exempla, quorum falsitas, suppositio, notheia in ipsos incurrit oculos. Primum, illudque pervetustum, *Claudio* inscriptum exhibet Hegesippus in Anacephalæosi librorum suorum, de Excidio Jerosolymorum, quarto cadente Christiani nominis sæculo: ex quo illud transcripsit Baronius in Annalibus ad annum Christi 34. Alterum in eumdem omninò sensum elegantioribus tamen verbis *Claudio Tiberio Neroni Imperatori* inscriptum refert Sixtus Senensis, lib. 2. Bibliothecæ Sanctæ; *in vetustis*, ut præmonet, *Bibliothecæ Vaticanæ monumentis repertum*. Tertium in lucem edidit Florentinius in Notis, & Exercitationibus ad Apostolorum indiculum: quod *à Notatore quodam*, ut ait, *in antiqua pagina cum aliis memoratu dignis circa annum* 1480. *scriptum* invenit à superioribus exemplis, & verbis, & sensu longè diversum. Quod, quia à viris hodie eruditis melioris aliquanto notæ judicatur, integrum subjicere non pigebit. Est igitur hujusmodi apud Florentinium loco laudato pag. 113.

Pilatus Tiberio Cæsari Salutem. De Jesu Christo, quem tibi planè postremis meis declaraveram, nutu tandem populi acerbum, me quasi invito, & subticente, supplicium sumptum est. Virum hercle ita pium, ac sincerum nulla unquam ætas habuit, nec habitura est. Sed mirus extitit populi conatus, omniumque Scribarum, & Seniorum populi consensus, suis Prophetis, & more nostro Sybillis præmonentibus, hunc veritatis Legatum crucifixere: signis etiam super naturam apparentibus dum penderet, & Orbi universo Philosophorum judicio lapsum minantibus. Vigent illius Discipuli opere, & vitæ continentia Magistrum non mentientes, imò in eius nomine beneficentissimi. Nisi ego seditionem populi propè extuantem pertimuissem, fortasse adhuc nobis ille vir viveret. Etsi tuæ magis dignitatis fide compulsus, quàm voluntate mea adductus pro viribus non restiterim. * *Sanguinem iustum totius accusationis immunem, verùm hominum malignitate iniquè in eorum tamen (ut Scripturæ interpretantur) exitium pati, & verecundari. Vale. Quarto nonas Aprilis.*

VI. In singulis tamen Epistolarum exemplis, seu Hegesippi, seu Sixti, seu demum Florentinii aperta sunt falsitatis, & suppositionis indicia. Vel enim iis ipsis Epistolis constant Acta integra à Pilato ad Tiberium

rium Cæsarem missa, ad quæ Justinus, Tertullianus, Lucianus Ethnicos provocabant: aut certè transmissis fusioribus Actis comites Epistolæ datæ sunt. Primum illud tam falsum est, quàm quòd maximè: cùm nonnulla iis Actis contenta notent laudati Patres, de quibus nihil extat citatis Epistolis. Alterum non est verisimile: cùm submissa simul Acta nequaquam appellent Epistolæ illæ; sed paucula Christi prodigia compendio notent; nulloque interim verbo significent, fusiùs illa, atque prolixiùs adjunctis Actis contineri: quod Pilatum facere congruebat, si prolixiorum Actorum conjunctas Epistolas dedisset Imperatori.

Quid etiam, quòd ejusdem sensus, ejusdemque sententiæ ab Hegesippo, & Sixto Senensi producuntur Epistolæ, verbis duntaxat inter sese, ac loquendi formulis discrepantes: ut qui eas legerit, binas ejusdem Autographi, Græci fortè, aut, si mavis, Hebræi interpretationes latinas putet? Pilatus porrò, si quas tunc Tiberio unà cum submissis Actis dedit Epistolas, latinas profectò dedit; ut binas illarum versiones latinas facere, necesse non esset. Nisi fortè quis dicat: Hegesippum græcè scribentem, Pilati qualescumque Epistolas græcè reddidisse; unde variæ deinceps interpretationes latinæ prodierint, verbis duntaxat, loquendique formulis aliquanto diversæ. At nec id quidem constat; Hegesippum Judæum genere græcè scripsisse: cujus potiùs operum nullum græcum extat exemplar. Quod Renatus Laurentius Barrensis in Prænotatione ad libros de Excidio Jerosolymitano sapienter admonet.

VII. Insuper priora exempla duo ab illius ætatis stilo non parùm abhorrent: maximè verò primum ab Hegesippo publicatum. Nonnulla præterea continent ambo, quæ Pilatum virum Romanum, ac Cæsaris administrum litteris ad ipsum datis significasse, non est verisimile: ut quòd Jesus *Judæorum Rex jure, ac meritò diceretur*: cùm alium Judæis Regem constituisset Tiberius. Unumquodque etiam illorum complectitur aliquid, aut apertè falsum, aut Pilato minùs congruens. Falsa, inquam, est prioris Epigraphe: *Pontius Pilatus Claudio salutem*. Quamquàm enim ex Claudiæ stirpe natus Tiberius, *Claudius* quoque sit dictus; nuspiam tamen ita simpliciter est appellatus; sed *Tiberius Claudius Nero*: unde & vulgatum scomma à Svetonio fertur, ut *pro Tiberio Biberius*, *pro Claudio Caldius*, *pro Nerone Mero* ab æmulis diceretur. Pilato quoque minùs congruit periodus illa posterioris Exempli: *Hoc expectabant Judæi, ut Deus illorum, per Virginem juvenculam mitteret, qui jure Rex eorum diceretur: hunc me præsente misit in Judæam*. Unde enim rescire Pilatus potuit, Jesum ex Virgine Matre in lucem fuisse editum? Non utique à Judæis à Christo aversis; qui eum uti Mariæ, ita & Josephi habebant filium. Sed nec à Judæis sectatoribus Christi: quorum perpauci illibatæ illius conceptionis Mysterium noverant; qui verò noverant; necdum ante illapsum Spiritus Sancti, & publicam Euangelii prædicationem propalandum agnoscebant.

VIII. Postremum tandem, quod descripsimus Epistolarum exemplar, tametsi notæ aliquanto melioris Eruditis hodie videatur, multis tamen capitibus peccat, quæ fraudem prodant patentissimam. Ipso enim statim initio significat Pilatus, se de Christo, antequam morti addiceretur, priores

priores ad Tiberium Epistolas destinasse: *De Christo Jesu*, inquit, *quem tibi planè postremis meis declaraveram, nutu tandem populi, acerbum, me quasi invito, & subticente, supplicium sumptum est. Virum hercle ita pium, ac sincerum ulla unquam ætas habuit, aut habitura est*. Quod scripsisse Pilatum, nemo sibi facilè in animum inducet. Si enim talem Jesum Tiberio datis antea litteris declarasset, incredibile omninò est, eum tam citò, ac ne spectato quidem rescripto, importunis Judæorum querelis, atque clamoribus cessurum fuisse, ut acerbum de illo Judæi supplicium sumerent. Imò qui illum à morte liberare tantoperè cupiebat, eo præsertim obtentu expectandi rescripti Cæsarei, causam saltem traxisset in longum; non hac ipsa die, qua cœpta est, lata suis ingratiis sententia finivisset. Addit subinde Pilatus: *Judæos veritatis Legatum crucifixisse, signis etiam supra naturam apparentibus dum penderet, & Orbi universo Philosophorum judicio lapsum minantibus*. At qui Philosophi Jerosolymis aderant, qui ea de re judicium ferrent? Attendit haud dubiè Epistolæ fabricator ad vulgatum Dionysii verbum, qui Solem, quo tempore penderet Christus, præter naturæ leges obscuratum cernens exclamasse fertur, *Aut Deus naturæ patitur, aut Mundi machina dissolvitur*. At id, præterquam à recentioribus dumtaxat est traditum, vertiturque in dubium, Athenis tamen à Dionysio dictum fertur, non Jerosolymis: cujus idcircò notitiam Pilatus, dum scriberet, nullam habuit. Subjungit: *Vigent illius Discipuli opere, & vitæ continentia Magistrum non mentientes, imò in eius nomine beneficentissimi*. Nempe ad prodigia ab Apostolis in hominum beneficium patrata alludit: qualia tamen nulla ante illapsum Spiritus Sancti sunt facta. Et tamen, si Superis placet, data notatur Epistola *quarto Nonas Aprilis*, diu antequam in Apostolos Spiritus Sanctus illaberetur. Prosequitur Epistolæ quisquis est Auctor: *Nisi ego seditionem populi extuantem pertimuissem, fortassis adhuc nobis ille vir viveret*. Certè de Christo extincto, ac nondum à mortuis excitato ista dicuntur: de viro enim ad vitam reduce nemo sic diceret. Secunda tamen Aprilis die, qua data notatur Epistola, ad vitam redierat Christus; si, quod habet communis Ecclesiæ Traditio, die vigesima quinta Martii in Crucem est actus: aut certè nondum secunda Aprilis die extinctus erat, si, quod nonnulli ætatis nostræ Chronologi putant, die dumtaxat Aprilis quarta suffixus est. Quocumque ergo res cadat, in vitio deprehenditur Epistolæ fabricator. Nec est, quod quis nobis obtrudat, secundam illam Aprilis diem, qua data perscribitur Epistola, sequentis anni esse, non illius, quo passus est Christus: eaque idcircò verba *fortassis adhuc nobis ille vir viveret*, Christi ad Superos ascensum subindicare. Ecquis enim credat, Pilatum suam illam de rebus à Christo præclarè gestis, deque nova ab eo inducta Religione narrationem, in annum alterum distulisse? Cùm tanti Cæsaris interesset, ista rescire: ut si quos fortè motus exciret nova per Christum inducta Religio, prudentia sua sedaret, atque compesceret. Superest Epistolæ postrema periodus sensu vacua: *Sanguinem justum, totius accusationis immunem, verùm hominum malignitate iniquè*

quæ in eorum famen (ut Scripturæ interpretantur) exitium pati , & verecundari . Quod tamen , non ipsi Epistolæ fabricatori , sed antiquæ paginæ à Notatore descriptæ vitio tribuendum existimo.

Rejiciendæ sunt itaque , & ad quisquilias amandandæ , quæ à Pilato Judææ Præside ad Tiberium datæ feruntur Epistolæ : quamquam eum , submissis ad Cæsarem Actis , & Instrumentis , patratorum à Christo prodigiorum fidem facientibus , litteras Actorum comites, addidisse , verisimillimum sit , quæ vetustate temporis interierint.

EXER-

EXERCITATIO LXV.

De morte Deiparæ Virginis.

I. Explicatis in hanc diem Christi Mysteriis, quibus humanæ salutis opus absolvit, & consummavit: illud unum ad suscepti instituti coronidem nobis superest explicandum, quo Virginem Matrem ad cœlestem gloriam evocavit. Et quidem, nisi velimus ariolari, & fabularum more fabulas ludere, nihil est aliud, quod de Virgine explicemus: cùm ab illapsu Spiritus Sancti, de quo diximus, cui præsentem adfuisse Jesu Matrem, monet Lucas, Actorum 1. v. 14., nihil ultra gestorum ejus Sacris in Litteris, Patrumque monumentis habeamus. Quia verò Filii sui imitatrix Mater Sanctissima, nonnisi obita morte, immortalem gloriam est assecuta: (*oportuit enim Christum pati, & ita intrare in gloriam suam*, Luc. 24.) de ejus morte, quæ & immensæ quæstionis est, in præsentia dicemus; tum de ejus ad cœlestem gloriam assumptione. Isthæc porrò quæremus hodie, de quibus contentionis funem ab aliquibus duci video: Sit ne re ipsa mortua? Ubinam, Ephesine, an Jerosolymis? Quo anno, tùm vitæ suæ, tùm Christi? Quo genere mortis, martyrio ne, an placido transitu? A quibus, & quo apparatu curatum funus? Quæ priùs expedire necesse est, quàm ad ejus in Cœlos assumptionem veniamus.

II. De morte Deiparæ primus omnium dubium movit Divus Epiphanius Hæresi 78., non eam quidem perfractè negans, sed ut negare, ita affirmare non audens, ob silentium videlicet Scripturarum. *Quærant*, inquit, *vestigia Scripturarum*, (Ex versione Jani Cornarii) *& invenient utique, neque mortem Mariæ, neque an mortua sit, an non mortua; neque an sepulta sit, an non sepulta .... Non omninò definio hoc, & non dico, quòd immortalis mansit; sed neque affirmo an mortua sit. Excellit enim Scriptura mentem humanam, & in suspenso reliquit propter vas prætiosum, & excellentissimum, ut ne quis ad suspicionem veniat carnalium de ipsa rerum. Sive igitur mortua est, non novimus; sive sepulta est, non copulata fuit carni, absit.* Quàm elumbis ratio illa sit, qua in eam dubitationem adductus est Epiphanius, nemo non videt. Quid enim necesse est, Deiparæ mortem Sacris in Litteris enarrari, ut hanc ipsi tandem aliquando contigisse, fateamur? Quasi non hoc satis ad certam probationem esse debeat, quòd tam disertè, tam luculenter Sacræ Litteræ contestentur: *Statutum est omnibus hominibus, semel mori*, ad Hebræos. 9. v. 27. *Quis est homo, qui vivet, & non videbit mortem*? Psal. 88. v. 49. Quidve Deiparæ mors in Evangelio narranda erat, quod Christi dumtaxat Historiam continet ad ipsius in Cœlos ascensum? Quid in Actorum libro commemoranda, qui Apostolorum dumtaxat gesta complectitur; omnium quidem in commune ad dispersionem usque; tum speciatim Petri, & Pauli ad annum circiter Neronis quartum, Christi verò 63.?

III. Non-

III. Nonnulli Epiphanio secutis temporibus audaciores, Deiparæ mortem non modò in dubium vertere, verùm etiam perfractè negare ausi sunt, quos longo ordine percenset Franciscus Macedo Tom. 1. de Clavibus Petri lib. 4. par. 2. de Peccato Originali, Sect. 3., tametsi non omnes iisdem rationibus adnitantur. Alii quippe, cùm mortem originalis peccati pœnam existiment, quo titulo Virginem ab originali peccato liberam putant, eodem quoque à subeundæ mortis necessitate prorsus absolvunt. Alii ab exemplis præsidium petunt, Enochi, Eliæ, ac ipsius etiam Joannis Euangelistæ; quos, quia ex hac luce morte non oppetita translatos existimant; ita Deiparam eodem privilegio donatam arbitrantur. Utri pejus argutati sint, haud ita facilè definierim. Ac de primis quidem, ut mittam illud Augustini Concione 2. in Psal. 34., quo vel uno tota illorum ratio in fumum abit: *Maria ex Adam mortua est propter peccatum: Adam mortuus est propter peccatum, & caro Domini ex Maria mortua est propter delenda peccata*: adhuc tamen, posita illibata Virginis conceptione, ejusdemque ab originali peccato immunitate etiam admissa, duæ prorsus explicandæ objectæ difficultatis apparent viæ, ab ipsis immaculatæ Conceptionis defensoribus ultrò tentatæ. Prima est, dum ajunt, mortem duplici titulo spectari posse: primùm, ut est humanæ naturæ ex contrariis qualitatibus compactæ nativa conditio: secundò, ut est ejusdem naturæ immortalitatis privilegio in sui creatione donatæ, consecuta deinde pœna, ex originali peccato: ac propterea Mariam mortem, ut originalis peccati pœna est, minimè subiisse; etsi eam, ut est nativa humanæ naturæ conditio passa sit. Quandoquidem Christus ipse, quem ab originali peccato immunem Catholica Fides docet, nativæ hominis conditioni relictus, progressu temporis mutationes ætatum, & mortem ipsam senescendo subiisset, judice Augustino, lib. 2. de Peccatorum meritis, & remissione Cap. 29. *Quia in eo erat similitudo carnis peccati, mutationes ætatum perpeti voluit ab ipsa exorsus infantia, ut ad mortem videatur, etiam senescendo, illa caro pervenire potuisse, nisi juvenis fuisset occisus*. Altera solvendi nodi via est, dum inquiunt: Mortem humanæ naturæ pœnam esse ex Adami peccato consecutam, ut ab ipso actu admissum est, non ut est transfusum in posteros. Ex hoc enim unico actu Protoparentis tota natura immortalitatis privilegio exuta est: *In quacumque die comederitis, morte moriemini* Gen. 2., adeòque nihil mirum, si ea etiam morti obnoxia fuerit, in quam hæreditaria illa culpa carnali propagatione transfusa non sit.

Cæteri ab Henochi, Eliæ, adhuc etiam & Joannis Euangelistæ exemplis momentum petentes exorbitantiùs aberrant. Elias enim, & Henoch in Cœlestem patriam vitæ, & sensuum integri translati non sunt, sed in terrestrem locum aliquem mortalibus impervium, quem ob sui amœnitatem Paradisum de more dicunt: ita tamen ut mortem tandem aliquando sint subituri, antequam ad beatam æternitatem, Antichristo devicto, & superato, perveniant. Nec alia Joannis Euangelistæ sors erit, si (quod Hilario, Ephræmo Antiocheno, Gregorio Nazianzeno, Eliæ Cretensi, Joanni Damasceno, Andreæ, & Aretæ Cæsariensibus, aliisque nonnullis visum est,) morte non oppetita translatus alicubi vivit, adversùs Anti-

chri-

christum depugnaturus. Sed hanc falsam opinionem esse, ex præpostera Christi oraculi (Joan. 21. *sic eum volo manere, donec veniam*) intelligentia derivatam, evincit antiquorum Patrum auctoritas, qui Joannem reipsa mortuum, & Ephesi sepultum tradiderunt; ut Polycarpus Joannis ipsius discipulus, Polycrates Ephesinus, Tertullianus, Irenæus, Eusebius, Hieronymus, Augustinus, Cyrillus Alexandrinus, Joannes Chrysostomus, ipsaque Synodus OEcumenica Ephesina, cujus suffragium paulò post expendemus.

Nihil igitur est, quòd Virginem reipsa mortuam negemus; quam & mortuam profitetur Ecclesia in secreta incruenti Sacrificii Oratione, *pro conditione carnis migrasse* inquiens: necnon in pia illa supplicatione ex S. Gregorii Magni Sacramentario petita, quæ in illius Assumptionis festo die, à plerisque recitatur: *Sancta Dei genitrix Virgo mortem subiit temporalem*: & mortuam certissimè ponunt illi ipsi mediæ ætatis Scriptores, ac Patres, qui eam corpore simul, & animo in Cœlos assumptam docuerunt; de quibus nobis prælectione altera sermo erit.

IV. Illud ut summè quæstioni esse potest, Ephesi ne, an Jerosolymis mortua sit? Ac vix scio, quam in partem dirimi possit: cùm spuria, & apocrypha sint ea veteris memoriæ documenta, unde lucis aliquid peti posset. Apocryphus enim est, & à Gelasio Summo Pontifice in Concilio Romano confixus *liber, qui appellatur transitus, id est, Assumptio B. Virginis*, Melitoni Sardensi in Asia Episcopo per summam fraudem à Græcis affictus sæculo quinto. Apocryphus liber *de Divinis nominibus*, cæterique de Cœlesti, & Ecclesiastica Hierarchia, ac de Mystica Theologia Dionysio Areopagitæ pari audacia suppositi eodem vertente sæculo. Apocryphus liber, seu *Sermo de Assumptione* ab aliquibus Hieronymo, in cujus appendicibus extat; ab aliis Sophronio illius amico, & familiari affictus; sed post obortas hæreses, Nestorianam, & Eutychianam fabricatus. Apocryphi demum ejusdem Argumenti Sermones Divo Athanasio, & Divo Augustino tributi, & in apocryphorum classem ab eruditis quibusque Criticis amandati. Quæ omnia à Baronio, & Possevino sapienter sunt observata. *Quæ dicuntur de morte, & vita Mariæ: è Nicephoro, & Damasceno de dormitione ejus: ex Athanasio de Assumptione: (ubi item agitur de Apostolis ad mortem illius convolantibus) ex Dionysio de Divinis Nominibus: ex Hieronymo de transitu Mariæ, & de plerisque hujusmodi; ea probat Baronius Cardinalis, esse aut commenta, aut apocrypha mera: neque verò Athanasii, neque Hieronymi unquam illa scripta fuisse.* Possevini verba sunt, tomo 2. Apparatus sacri in *Maria Virgine*. Ex quibus omnibus priscæ memoriæ Documentis, pretiosæ mortis adjuncta discere licuisset, si aliqua apud eruditos starent auctoritate, ac fide. Quare, iis nihil suffragantibus, aliò confugere necesse est, ut oppetitæ mortis locum, aliaque adjuncta, si fieri quidem id potest, retegamus.

De Virginis itaque tumulo Jerosolymis, ut jam communiter creditur, asservato nihil unquam auditum ante annum 451. Tunc, scilicet, Juvenalis Jerosolymorum Episcopus mortalium primus Marciano, & Pulcheriæ de retegendo, sicubi foret, Virginis corpore piè sollicitis, respon-

disse fertur, Marianum sepulcrum Gethsemani juxta Jerosolymam situm esse; inane tamen, ac vacuum. At fertur datum illud Juvenalis Responsum, non tamen certò liquet: cujus testis omnium primus producitur, Euthymius Historicus ignoti nominis Scriptor, ac tota retrò antiquitate ignoratus; ex quo tamen uno Joannes Damascenus, Andreas Cretensis, Nicephorus Callixtus, aliique mediæ ætatis Scriptores narrationem hanc totam mutuati sunt, atque ad posteros transmiserunt. Nec, si quid hujusmodi Marciano respondit Juvenalis, integram illicò fidem facit; quem lubricæ fidei virum, turbarum in latrocinio Ephesino excitarum incentorem, variorum criminum reum, & falsatorem instrumentorum manifestum dicunt, S. Cyrillus Alexandrinus, & S. Leo Romanus Pontifex.

Et quidem D. Hieronymus, qui magnam vitæ partem Jerosolymis egit, & D. Epiphanius non longo inde locorum spatio disjunctus; cùm sacra Palestinæ loca, & diligenter, & curiosè descripserint, nihil unquam de Virginis tumulo vel obiter insinuarunt: uti nec Eusebius, Theodoretus, & Sozomenus. Quin etiam Leo Magnus, destinatis ad Juvenalem Epistolis, anno post datum, ut fingitur, Marciano responsum circiter tertio, nihil de Virginis sepulcro omninò habet; quamquam de sacris Jerosolymorum locis Fidelium cultu, ac religione frequentatis agat ex instituto. Adeò, scilicet, subblestæ fidei est, quod vulgò jactatur datum à Juvenali Marciano, & Pulcheriæ responsum de Virginis sepulcro Jerosolymis asservato. Aut, si ita respondit, falsa dedit, dum verba dedit.

V. Quare Ephesi mortuam Virginem, ac sepultam, verisimiliùs existimaverim, ob luculentum Concilii OEcumenici, ibidem anno 431. celebrati, testimonium in Epistola Synodica ad Clerum, & populum Constantinopolitanum, ubi Nestorium in urbe Ephesi damnatum scribunt, *in qua Theologus Joannes, & Dei Genitrix Virgo Sancta Maria*. Qua loquendi formula nihil aliud significatum voluere, quàm Joannem Theologum, & Virginem Deiparam illic esse; subintellecto, scilicet, verbo *est*; quod juxta Græcæ, & Latinæ Grammaticæ leges, non modò subintelligitur commodè, verùm etiam eleganter: illic verò esse, utique inhumatos, cùm alio tunc modo illic esse non possent. Quod enim reponunt aliqui, mutilam esse Synodi phrasim, supplendumque, *aliquando habitarunt*; aut *sacras ædes habent*; aut *magno in honore sunt*; ut alius planè reddatur sensus; frivolum est: cùm textus mutilationem, & depravationem nullis productis Codicibus probent: contra verò nulla fingenda sit mutilatio, ut verbum *est*, pro Græci, & Latini idiomatis usu subintelligatur.

Ad hæc: Idem de Deipara, ac de Joanne ea phrasi significatum voluere Ephesini Patres: at liquet planè, significare illos voluisse verbis illis, Joannem illic esse inhumatum; ac non tantùm illic *aliquando habitasse*, aut illic *sacram Ædem*, *seu Templum habere*, aut *magno illic in honore esse*: cùm Joannem illic inhumatum esse, suumque sepulcrum habere alia Sacræ Synodi monumenta contestentur. Cœlestinus enim, data ad Ephesinos Patres Epistola, illos ipsos hortatur, ut Joannis documentis firmiter hæreant, *cujus reliquias præsentes venerantur*. Orientales etiam, qui eò convenerant,

nerant, Episcopi conqueruntur, factam sibi moram, ne Martyrum sepulcra, ac ipsius Joannis Euangelistæ deosculárentur.

Præterea: Si Ephesi Deipara aliquando habitavit, Joannem utique secuta, qui eam in sua officia, & obsequia receperat: quod alii non ægrè concedunt: quid tam naturale est, quàm ut illic quoque mortua sit, ac sepulta? Cùm & tunc ultimum vitæ cardinem premeret; nec nisi ægrè Jerosolymam redire posset, extremum illic diem obitura. Quod enim scribit Epiphanius, Hæresi 78. *Cùm Joannes in Asiam instituerit profectionem, nusquam dicit Scriptura, quòd abduxerit secum Sacram Virginem, sed simpliciter siluit*: non eò tendit, ut factum neget, virginemque, quandiu vixit, Joanni dato sibi filio adhæsisse inficietur: sic enim cæteris plerisque Patribus repugnaret, qui Mariam individuam Joannis sociam agnoscunt: sed id in Scripturis prudenti silentio pressum esse, simpliciter monet Epiphanius, *propter miraculi excellentiam, ut ne ad stuporem perduceret hominum mentes, ... ac ne quis ad suspicionem veniret carnalium de ipsa rerum*. Quæ tamen servati ea de re silentii ratio, bona Epiphanii pace dixerim, futilis est: quandoquidem alii plerique Apostoli pias secum, religiosasque mulieres sororum loco circumducebant, ut loquitur Paulus 1. ad Corinthios Cap. 9. v. 5. nullaque inde sinistra suspicio oriebatur. Multòque minor de Deipara Virgine, Joannis in conficiendis itineribus socia, poterat esse suspicio, ob perspectam ejus omnibus pietatem, religionem, castimoniam.

VI. Non est hìc omittenda objectio, quæ à viro ævi nostri summo, (Natal. Alexand.) ac mihi impensè colendo fit, adversùs Ephesinum Mariæ sepulcrum. Polycrates, inquit ille, Ephesiorum Episcopus in Epistola ad Victorem Romanum Pontificem, quam refert Eusebius lib. 5. Historiæ Eccles. Cap. 24, ubi magna sanctitatis lumina in Asia extincta commemorat, & sepulta, ac nominatim unam ex Philippi Apostoli filiabus, quæ Spiritu Sancto afflata vixit, Ephesi requiescere; & Sanctum Joannem, qui in sinu Domini recubuit, Ephesi extremum diem obiisse; non meminit Deiparæ Virginis: cujus certè meminisset eo loci ad Ecclesiæ suæ commendationem, si illam Ephesi obiisse, ac sepultam fuisse novisset.

Fateor & ego, Mariani sepulchri meminisset Polycrates, si ad Ecclesiæ suæ commendationem extincta illic magna sanctitatis lumina commemorasset. At non ad id ea dinumeratio, ac recensio à Polycrate facta est; sed ut illorum exemplo Victori Rom. Pont. palam faceret, Pascha die 14. Martii celebrari oportere: id enim tunc agebatur: unde facta recensione subjungit: *Isti ergo omnes diem Paschæ in die decima quarta Mensis observarunt secundùm Euangelium, nihil omninò extrinsecùs agentes, sed Fidei regulam per omnia conservantes*. Quare cùm breve duntaxat Ephesi tempus duxerit Virgo Deipara, recensque illic advena ex hac mortali vita sublata fit; adeò ut nullius fortè celebrandi illic Paschatis occasio data fuerit: non erat, cur à Polycrate cum aliis Pascha decimaquarta die celebrantibus laudaretur.

VII. Illud modò quærendum venit: quo anno vitæ suæ, tum etiam

Christi sublata sit: quamquam vereor maximè, ut aliquid certi statui possit. Eusebius Cæsariensis in Chronico, quem sequitur Baronius in Annalibus, anno Christi 48. mortuam Virginem ponit. Nihil tamen hujusmodi in Græco Scaligeri Textu, probatisque editionibus legere est. Ut sileam, nonnisi futiles, inanesque revelationes in hujus epochæ definitionem obtrudi, in hac ipsa Eusebii malè suta lascinia; quæ nugivendum potiùs sapiant, quàm Eusebium. Andreas Cretensis, nullo distinctè anno definito, Virginem extrema jam senectute affectam ex hac luce sublatam scribit, oratione 1. in Dormitione S. Mariæ: *Ferunt*, inquit, *ubi ad extremam devenisset senectutem, migrasse ab humanis*. At jactatur ab eo fama sinè capite. Aliunde verò in Scriptore cadentis sæculi septimi, nemo fidem in ea re statuenda, ac definienda non desideret. Desiderabit multò magis, quisquis sapit, in D. Antonino postremæ ætatis Scriptore, mortuam Virginem afferente anno ipso Christi in Cœlos recepti, 3. par. tit. 19. Cap. 21., nondum enim tunc temporis in varias Orbis regiones Apostoli dispersi erant. Quotquot Pseudo-Melitonis, & Pseudo-Dionysii lucubrationes genuinas habent, & Dionysium Areopagitam unà cum Apostolis Deiparæ Virginis morti præsentem adfuisse contendunt, mortem differant necesse est du post annum Christi 52., cùm eo dumtaxat anno, prædicante Athenis Paulo, Dionysius Areopagita Christianam Religionem amplexus sit. At ut commentitia ruit historia, ita ruit, quæ illi superstruitur Epocha.

Quid nos ergo, qui, ablegatis commentis illis, atque fabellis, mortuam Ephesi Virginem diximus, dum illuc unà cum Joanne Euangelista viæ socia pervenisset? Quantùm conjicere licet, anno circiter Christi 37. mortuam Virginem ponimus: dum, scilicet, dispersis per Orbem Apostolis, Joannes primùm ad breve tempus in Asiam venit, & Ephesinam fundavit Ecclesiam: quam paulò post, variis jactatus persecutionibus, deserere coactus est; donec secundò reversus post annum Christi 65., ad extremam usque senectutem universas Asiæ Ecclesias fundavit, ac rexit. Hoc porrò Christi Domini anno 37. annum vitæ suæ 52. numerabat Virgo Deipara; si (quod vulgus putat) anno 15. Christum peperit: annum verò 61. agebat; si (quod nos cum Cajetano posuimus) anno ætatis suæ 24. Servatorem enixa est.

VIII. Jam de genere mortis, quo sublata est, dicam fidentiùs, ac certiùs. Paucis enim mediæ ætatis Scriptoribus exceptis, qui Simeonis prophetico oraculo delusi, Lucæ 2. *Tuam ipsius animam pertransibit gladius*, Virginem gladio ictam, martyrioque sublatam commenti sunt, ut apud Isidorum legere est lib. de vita, & morte Sanctorum Cap. 68., & apud Bedam in Cap. 2. Lucæ: cæteri planè omnes placida morte Virginem obiisse consentiunt: & Simeonis dictum mysticè interpretantur de doloribus animi, quos, Christo patiente, Virgo persensit. Cujus & hoc luculentum argumentum est, quòd gladium, non corpus pertransiturum dixerit Sanctissimus Senex, sed animam, quæ materiali gladio transfigi nequit. Quotquot etiam Patres Virginem *Martyrum Reginam*, ac *plusquam Martyrem* vocavere; ejusdem dolores supra cæteros quosque Martyres exaggerarunt, momento dumtaxat petito ex doloribus animi, Christo patiente,

re, ac moriente, toleratis: nemo violentam illi mortem persecutionis gladio illatam asseruit: quod utique fecissent, si vetus aliqua mortis martyrio oppetitæ memoria extitisset. Quod sapienter monet Ambrosius lib. 2. in Lucam ad Cap. 2. *Nec Littera*, inquit, *nec Historia docet, ex hac vita Mariam corporalis necis passione migrasse*. Placida itaque morte citra dubium sublata est.

IX. A quibus demum, & quo apparatu curatum sit funus ejus, amplum dicendi argumentum esset; si Pseudo-Melitonis, & Pseudo-Dionysii memoratos libros, Tractatusve, atque sermones *de Assumptione*, Athanasio, Hieronymo, Augustino à nebulonibus affictos transcribere vellemus: quibus Apostoli ex universis, quas jam adierant, Mundi partibus ad decumbentis stratum acciti, & momento temporis in sublime elati, & factæ visiones Angelicæ, & Cœlestes cantus ad totos tres dies auditi referuntur: idque, quod notandum magis, anno dumtaxat altero post Christi in Cœlos ascensum; (sic enim Pseudo-Meliton scribit) quo necdum tempore egressos Jerosolymis, perque varias Orbis partes dispersos Apostolos scribit Lucas in Actis Cap. 8. At ut nemo jam eruditorum est, qui spuria illa, & apocrypha instrumenta, (quibus oscitanter, & inconsideratè mediæ ætatis Scriptores tam multi delusi sunt) non rejiciat, & ad quisquilias non amandet; silere de curato funere satius est, quàm pias gerras, ac nænias, à Venerabili Beda data opera confutatas, credulis auditoribus occentare. Ac licèt verisimillimum fateamur, Deum felicem Virginis transitum ostentis, ac prodigiis omnium maximis celebrasse: id enim illius dignitas postulabat, quæ solo minor est Deo: quæ tamen ostenta illa fuerint, quæ prodigia, silentibus probatis historiis, ignorare nos ingenuè profitemur.

X. Unum tantùm, (ad fabulas, quantùm fieri potest, procul amovendas) addere non gravabimur: prodigialem illum Apostolorum ad Virginis exequias convolantium accessum, Pseudo-Dionysii suffragio, & auctoritate minimè niti: quamquàm illius in eo referendo commento nomen ostentent, Joannes Damascenus, & Simeon Metaphrastes in Orationibus de *dormitione Deiparæ*, & Nicephorus Callixtus lib. 2. Historiæ Cap. 20. Quod enim Capite 3. *de Divinis nominibus* habet Pseudo-Dionysius, non de Virginis corpore, ad quod conspiciendum accesserint, dictum est; sed de Christi Domini sepulcro. Indeque natus est error, quòd σώματος pro σήματος in Græco Textu legerint laudati Scriptores, & corpus fecerint ex sepulcro; corpus, scilicet, Virginis ex sepulcro Christi Domini. Quæ virorum eruditorum, Claudii Joli, Jacobi Combefisii, Ludovici Thomassini, Tillemontii observatio est; S. Maximi, & Hincmari Rhemensium Archiepiscopi auctoritate roborata, qui *sepulcrum* diu olim legerunt, non *corpus*; σῆμα Græcè, non σῶμα. En Pseudo-Dionysii conceptissima verba: *Apud ipsos etiam Pontifices nostros, qui numine Divino permoti erant; cùm & nos, ut scis & tu, & multi ex sanctis fratribus nostris sepulcri*, (non Corporis) *quod Auctorem vitæ, Deumque recepisset, videndi causa convenissemus; (aderat autem, & Jacobus frater Domini, & Petrus, maximum antiquissimumque Theologorum columen) placuissetque, eo viso ab omnibus Pontificibus, ut quisque idoneus erat,*

erat, infinita potentia preditam bonitatem Divina imbecillitatis laudari. Quæ verba de viso Christi sepulcro, non de viso Deiparæ corpore esse intelligenda ipsa etiam rei ratio postulat; quamquam nulla summorum virorum suffragaretur auctoritas. Quid enim est, quòd eo viso laudasse dicuntur Apostoli *bonitatem Divina imbecillitatis*; nisi quòd assumptæ à Deo imbecillitatis fuit, quòd mortuus sit Christus, atque adeò sepultus? *Crucifixus est ex infirmitate, sed vivit in virtute*. 2. Cor. 13. v. 4.

Imò tametsi *corpus*, non *sepulcrum*, *σῶμα*, non *σῆμα*, in ea Pseudo-Dionysii lascinia legeremus; non illicò ad Deiparæ extremè decumbentis corpus necessariò trahendum esset; ad quod visendum Apostoli toto jam Orbe dispersi, ingenti portento convolarint: sed ad ipsum Christi Domini corpus multò certiùs traheretur; ad quod post peractam Resurrectionem contuendum, Apostoli cum aliis plerisque Fidelibus accesserunt, ut de patrato miraculo proprio oculorum experimento certiores fierent. Hanc enim loci hujus expositionem, utì præ cæteris congruentem dedit Doctor Angelicus; qui pro ætatis suæ genio librum illum Magni Areopagitæ esse credidit, & commentatiis illustravit. *Dico ergo primò, quòd ipse Dionysius similiter cum Timotheo, & ipso Jerotheo, & multis aliis sanctis fratribus convenerunt apud Apostolos ad videndum Corpus ejus, qui est principium totius vita, & quod suscepit Deum. Et potest intelligi de corporali visione Christi, de qua facit mentionem Apostolus, 1. Corinth. 15. v. 6. Corpus enim Christi est Corpus Dei, qui est vita principium, & illud Corpus per unionem Deum suscepit: unde & Templum dictum est, secundùm illud Joan. 2. v. 21. Hoc autem dicebat de Templo Corporis sui.*

Restat, ut de Virginis resurrectione post mortem, ejusdemque ad cœlestem patriam Assumptione dicamus: quod amplum futuræ Exercitationis argumentum erit.

EXER-

EXERCITATIO LXVI.

De corporea Deiparæ Virginis in Cœlos Assumptione.

I. VIrginem Dei facti hominis Genitricem placida morte terris ereptam in Cœlos statim assumptam esse, quis neget, aut vertat in dubium, quam ipso transitu suo super Angelorum choros ad Cœlestia Regna vocatam Catholica profitetur, & colit Ecclesia? In quod intendens D. Bernardus Epist. 174. ad Canonicos Lugdunenses: *Accepi*, inquit, *ab Ecclesia, illum diem cum summa veneratione esse colendum, quo Assumpta de sæculo nequam, Cœlis quoque intulit celebritatem gaudiorum*. Non itaque illud est, quod hic vocamus in controversiam; impii si negamus, otiosi si quærimus. Verùm quia ex prisco Ecclesiæ, ac Patrum usu, non una *Assumptionis* vocabulo, si nihil aliud addideris, notio subest; iique perinde *in Cœlos assumpti* dicuntur, quorum Gloriosa in Cœlos elatio, & ad æternam fœlicitatem commigratio, animo tantùm, non item corpore facta est. Sic etenim D. Cyprianus Epist. 9. ad Martyres, instantem Apostoli mortem, seu resolutionem, (de qua is ipse Epist. 2. ad Timot. Cap. 4. *Tempus resolutionis meæ instat*) *Assumptionem* interpretatur, & vertit. Gregorius Turonensis lib. de gloria Confessorum Cap. 99. *Assumptionem S. Aviti* commemorat, qua nimirum in Cœlos assumptus est. S. Livinus Martyr Deum enixè precatur, ut illos gratiis, ac beneficiis cumulet, qui *Assumptionis suæ diem* devota memoria recoluerint; ut est in ejus vita à Bonifacio Moguntino Episcopo descripta. Parique loquendi formula Constantinum Imperatorem ex hac luce ereptum, *ad Deum suum assumptum* scribit Eusebius lib. 4. de Vita Constantini Cap. 64. Gorgoniam sororem *Assumptam in Cœlum* dicit Gregorius Nazianzenus in panegyrica illius Oratione. *Assumptum temporaliter* fratrem suum S. Paulinus Nolanus Episcopus Epistola ad Amandum. *Assumptum ab Angelis* S. Malachiam Episcopum Bernardus in ejus vita. *Assumptum omnimodis* D. Laurentium Maximus Taurinensis in ejusdem Historia. *Assumptum in requiem Apostolorum, & Martyrum* Divum Petrum scribit Augustinus lib. de Pastoribus Cap. 11. Quin & ipse Sanctissimus Pater, ac D. Martinus, *Assumpti cum Angelis* in sacris precum Officiis ab Ecclesia prædicantur. Quamquam horum omnium nemo corporis simul, & animæ gloriam sit adeptus. Idcirco quærere juvat, cujus conditionis, & gloriæ fuerit Deiparæ Virginis in Cœlos Assumptio: plena ne, integra, cumulata, corpore simul, & animo perfecta; an parte sui altera, quod in Divis reliquis accidit, diminuta?

Cùm etenim ea sit Justorum omnium sors, atque conditio, ut relicto terris corpore, animus tantùm, cui nihil luendum superest, addatur Cœlo; nec plena, cumulataque corporis simul, & animæ gloria perfruantur, donec generali resurrectione facta, tota, ut loquitur Apostolus, Hebræ.

Hebræ. 12. v. 23., *Primitivorum Ecclesia* Christo jungatur; illud nec insipienter, nec otiosè quæri potest: num Virgo Deipara, speciali donata privilegio, è mortuis statim ab obitu excitata, corpore simul, & animo in Cœlum assumpta sit, consummata jam tùm fœlicitate potitura? Qua in re, ne tempus vanis proloquiis ludam, ita fidenter pronuncio: Virginem non animo tantùm, verùm etiam corpore in Cœlos fuisse assumptam, piè, ac religiosè tenendum est; nec nisi ingenti temeritate negari hodie potest.

II. Ecclesiæ imprimis auctoritate, atque suffragio assertio nititur: quæ, non modò assumptam in Cœlos Virginem celebrat die Augusti quintadecima, aliisque sequentibus; verùm etiam illas D. Joannis Damasceni, & D. Bernardi Homilias legendas Fidelibus tradit, quæ eamdem corpore simul, & animo assumptam affirmant verbis omnium disertissimis paulò post referendis. In quod intendens Cardinalis Baronius, in Notis ad Martyrologium Romanum ita colligit: *Dei Ecclesia propensior in eam partem videtur, ut unà cum corpore assumpta sit in Cœlum. Nam in hujus diei celebritate illas Sanctorum Patrum Homilias legendas tradit, quibus ea de Assumptione firmantur.* Nititur perinde Sanctorum Patrum mediæ, ac postremæ ætatis, necnon insignium Theologorum suffragatione: qui magna ex parte se ad eam sententiam amplectendam, pietate, religione, rectaque ratione adductos disertissimè profitentur.

S. Gregorius Turonensis, qui primus assumptæ Virginis Solemnitatem in Ecclesiam Gallicanam creditur intulisse sexto cadente sæculo, sic habet lib. de Miraculis Cap. 4. *Dominus susceptum Virginis corpus sacratissimum in Paradisum deferri jussit, ubi nunc, resumpta anima, cum electis ejus exultans, æternitatis bonis nullo occasuris fine perfruitur.*

S. Andreas Jerosolymitanus, Cretensis Episcopus, qui eamdem Solemnitatem primus apud Græcos invexit sæculo septimo, Oratione 2. de Laudibus Assumptæ Virginis: *Erat*: inquit, *novum re ipsa spectaculum, animique rationibus inaccessum, Mulierem Cœlorum naturam munditie supergressam, Cœlestium adytorum Sancta corpore penetrare: Virginem Divini partus miraculo ipsa Seraphin superantem, primæ illi naturæ, Deo universorum Creatori propiùs accedere: Matrem vitæ ipsius partu claram, proli consimilem vitæ exitum nactam esse. Quemadmodum enim parientis incorruptus uterus, ita nec morientis disperdita caro. O res mira! partus incorruptionis expers, nec sepulcri corruptionem admisit.*

S. Gregorius cognomento Magnus Romanæ Ecclesiæ Pontifex, in Sacramentario, quod ex Gelasii codice dicitur collegisse, uti secutis inde temporibus variis additamentis auctum est, hanc pro assumptæ Virginis solemnitate Orationem recitandam præfigit, quam & Ecclesiæ privatæ nonnullæ in præsentia recitant: *Veneranda nobis, Domine, hujus diei festivitas opem conferat salutarem, in qua Sancta Dei Genitrix mortem subiit temporalem, nec tamen mortis nexibus deprimi potuit, quæ Filium tuum de se genuit incarnatum.* His porrò *mortis nexibus*, queis depressa non est Virgo Mater, quid verius, certiusque, quàm corporis resolutionem, corruptionemque intelligamus; quas ipsa triumphali in Cœlos ascensu devitavit? Quòd enim *mortis nexibus* peccata intelligi, dicunt aliqui, levitatis plenum est. Illos enim *mortis*

tis nexus Gregorius intelligit, qui cæterorum Justorum mortem communi lege consequuntur: quis verò peccata Justorum mortem consequi sibi fingat; cùm potiùs morte ipsa fœlicem quamdam impeccantiam Justi quilibet sortiantur?

S. Ildephonsus Toletanus Episcopus Serm. 6. de Assumptione: *Nec sanè illud omittere debemus, quod multi pietatis studio libentissimè amplectuntur; eam hodierna die ad Cœli palatia corporaliter fuisse sublevatam.*

S. Joannes Damascenus Oratione 2. de Dormitione Deiparæ: *Cujus in partu*, inquit, *incolumis Virginitas mansit, eadem è vita migrante, corpus ita conservatum est, ut non dissolutum, sed ad præstantiorem, & diviniorem sortem, quæque non jam morte interrumpatur, verùm in infinita sæculorum sæcula perduret, translatum sit ...... Nec corpus illud tuum immaculatum, ac labis omnis expers in terra relictum est: verùm in Cælo, ac regiis sedibus tu, Regina Domina, hera, & verè Mater, & Genitrix translata es.* Et paulò ante: *Quomodò corruptio invaderet corpus illud, in quo vita suscepta est? Huic recta, plana, & facilis ad Cœlum parata est via. Si enim ubi ego sum, illic & minister meus erit, inquit via, & veritas. Christus; quomodo non potiùs Mater cum ipso erit?*

S. Fulbertus Carnotensis Episcopus Serm. 2. de Nativitate Virginis: *Credit christiana pietas, quia Christus Deus, Dei Filius Matrem suam gloriosè resuscitaverit, & exaltaverit super Cælos: & quòd B. Joannes Virgo, & Evangelista gloriam ejus participare meretur in Cœlis.*

B. Petrus Damiani Serm. de Assumptione: *Hæc est illa dies, quæ Cælorum officinas sublimiori gaudio cumulavit; amuua Mundo, Angelis continua, homines Angelis, & Angelos hominibus fœlici fœderatione conjungens. Intuere mentalibus oculis Filium ascendentem, & Matrem assumptam; videbis aliquid excellentius in Ascensione Filii exhiberi, & aliquid gloriosius in Assumptione Virginis demonstrari. Ascendit enim Salvator in Cælum potestativa virtutis imperio, sicut Dominus, & Creator, Angelorum comitatus obsequio, non auxilio fultus: Assumpta est Maria in Cælum, sed gratiæ sublevantis indicio, comitantibus, & auxiliantibus Angelis, quam sublevabat gratia, non natura ...... Tota conglomeratur Angelorum frequentia, ut videat Reginam sedentem à dextris Domini virtutum, in vestitu deaurato, in corpore semper immaculato, circumdatam veritate, Virtutum multiplicate distinctam.*

Pius ac religiosus Auctor libelli de Assumptione B. Virginis, inter Apocrypha Augustini in Appendice Tomi 9. *Qui in vita præ cæteris illam gratia sui conceptus honoravit, pium est credere, singulari salvatione eam in morte speciali quoque gratia honorasse. Potuit enim à putredine, & pulvere alienam facere, qui ex ea nascens potuit virginem relinquere.*

S. Bernardus Serm. 1. de Assumptione Virginis: *Si Joannis parvuli needum nati anima liquefacta est, ut Maria locuta est; quid putamus, quænam fuerit Cœlestium exultatio, cùm & vocem audire, & videre faciem, & beata ejus frui præsentia meruerunt? Sed & illud quis cogitare sufficiat, quàm gloriosa hodie Mundi Regina processerit, & quanto devotionis affectu tota in ejus occursum Cœlestium legionum processerit multitudo? Quibus ad thronum gloriæ canticis sit deducta, quàm placido vultu, quàm serena facie, quàm Divinis amplexibus suscepta à Filio, & super omnem exaltata creaturam, cum eo honore, quo tanta Mater digna fuit, cum ea gloria, qua tantum decuit Filium? Fœlicia prorsus oscula labiis impressa lactentis, cui virgineo*

Nnn Mater

Mater applaudebat in gremio. Et Sermone 4. *Tempus loquendi est omni carni, cum assumitur incorrupti Verbi Mater in Cœlum: nec cessare debet à laudibus humana mortalitas, cùm hominis sola natura supra immortales Spiritus exaltatur in Virgine*. Quæ Bernardi verba, etsi de prima facie haud ita diserta videantur, ut Virginem corpore simul, & animo assumptam evincant; evincunt tamen, si penitiùs perpendantur. Nisi enim ad violentam figuram totus Mellislui Patris sermo flectatur; quì fieri potuit, ut in ipso Cœlorum aditu, Mariæ vocem audirent Angeli, viderent faciem, beataque illius præsentia fruerentur; ipseque Dei Filius Matris labiis oscula figeret, Materque vicissim virgineo gremio applauderet; si animo tantùm, non ita tamen corpore in Cœlos Virgo Mater assumpta est? Cur etiam *omni carni* loquendi, lætandique tempus tunc demum datum Bernardus diceret, nisi quòd Matris Domini carnem tunc demùm in Cœlos assumptam existimaret? Aut quid *solam* tunc *hominis naturam* corpore simul constantem, & animo, supra immortales Spiritus exaltatam in Virgine prædicaret; nisi quòd in Christo Domino cœlestem gloriam assecuto, non sola per sese hominis natura, sed ut Dei Verbo unita, supra omnes immortalium Spirituum choros evecta fuerat?

Hugo à S. Victore lib. 3. Eruditionis Theologicæ, ex Miscellaneis secundi codicis Cap. 125. *Septimum Virginis privilegium est, quòd cum corpore suo, quantùm credimus, in Cœlo vivit. licèt enim B. Hieronymus* (in Sermone Apocrypho de Assumptione) *opiniones ponat, non tamen factum abnuit ..... Non impossibile Deo fuit, ut illud Divinitatis habitaculum singulare corruptioni non subjaceat, vel vermibus. Qui enim trium puerorum vestimenta in camino ignis illæsa servavit, corpus Matris propria incorruptum servare, & voluit, & potuit.*

Petrus Blessensis Sermone 28. de Assumptione: *Hodie verisimile est, quòd B. Virgo, & animæ beatitudinem, & corporis glorificationem adepta est. Quod ne alicui veniat prorsus in dubium, auctoritatibus astruimus, opinando tamen, non asserendo. Hodierna clamat Oratio: Nec tamen mortis nexibus deprimi potuit &c. Eadem etiam admiratio Angelorum in Ascensione Domini dicentium: Quis est iste, qui venit de Edom, fuit & à Propheta prænunciata de Assumptione Virginis: Quæ est ista, quæ ascendit velut Aurora consurgens, pulchra ut Luna, electa ut Sol? Non solet autem in Scriptura plenitudo Solis, & Lunæ, nisi corporibus propriè adaptari.* Quod idem *probabili inductione* confirmat integro fermè sermone.

S. Thomas 3. par. quæst. 27. art. 2. Virginem in utero sanctificatam probaturus, argumentum petit à simili, ex corporea ejusdem Virginis Assumptione: *Dicendum*, inquit, *quod de Sanctificatione B. Mariæ, quòd scilicet fuerit sanctificata in utero, nihil in Scriptura Canonica ponitur, quæ etiam nec de ejus nativitate mentionem facit. Sicut tamen Augustinus in Sermone de Assumptione*, (qui tunc sub ejus nomine ferebatur, etsi ejus re ipsa non sit) *rationabiliter argumentatur, quòd cum corpore sit assumpta in Cœlum; quod tamen Scriptura non tradit: ita etiam rationabiliter argumentari possumus, quòd fuerit sanctificata in utero*. Quibus verbis corpoream Virginis Assumptionem probabili, ac verisimili argumentatione deductam agnoscit. Quæ, ut aliàs ad Virginis honorem, & gloriam cedit maximè, potest planè, ac etiam debet ex pietatis, ac religionis sensu defendi.

Et

Et in 4. Sent. Dist. 43. quæst. 1. art. 3. cùm probandum sibi sumat Angelicus Doctor, perfectam Fidelium resurrectionem ad finem Mundi protrahi debuisse; inter objiciendum, argumentum in oppositum petit, quòd *piè credatur de B. Virgine, & Joanne Evangelista, illorum resurrectionem ad finem Mundi dilatam non esse*. Ad quod respondet loco secundo, factum id esse *ex speciali privilegio, non ex debito conformitatis ad Christum*: atque ita parem non esse cæterorum Fidelium sortem. Id itaque principii loco ponit Sanctissimus Doctor, factam jam Deiparæ resurrectionem, ejusdemque corporis in Cœlos Assumptionem, ex pietatis sensu à Fidelibus credi. *Piè creditur*. Ac demum Opusculo 8. *Terra*, inquit, *maledictio fuit communis in mulieribus, scilicet, ut in pulverem reverterentur. Et ab hoc immunis fuit B. Virgo; quia cum corpore assumpta est in Cœlo. Credimus enim, quòd post mortem suscitata fuerit, & portata in Cœlum*.

Durandus Episcopus Mimatensis lib. 7. de Divinis Officiis Cap. 24. *Piè credendum est, eam fuisse totaliter assumptam, animo nimirum, & corpore*.

Claudet Theologorum agmen Dominicus Soto Concilii Tridentini Theologus celeberrimus in 4. Sent. Dist. 43. quæst. 2. Art. 1. *De Sacratissima Virgine*, inquit, *si resurrexit, non est dubium, quin in vitam sempiternam resurrexerit, qua in Cœlis cum Filio fruitur. Hoc autem Hieronymus eodem Sermone*, (spurio scilicet & apocrypho) *sub dubio reliquit. Jam vero temporum curriculo opinio hæc, seu credulitas, quod in corpore, & anima fuerit in Cœlum assumpta, plurimùm inolevit. Nondum tamen inter Fidei articulos creditu necessarios relata est; quamvis sit pientissimè credendum: nam in Collecta illius festi ait Ecclesia, quòd nexibus mortis deprimi non potuit*. Cui geminum est, quod habet Melchior Canus pari eruditionis, ac pietatis fama eodem in Concilio celebris, lib. 10. de Locis Theologicis Cap. 10. *Beatam Virginem non esse in Cœlos cum corpore assumptam, licèt Fidei minimè adversum sit, quia tamen communi Ecclesiæ consensioni repugnat, petulanti temeritati diceretur*.

III. Piæ ac religiosæ sententiæ, de assumpto in Cœlos Virginis corpore, tot summorum Virorum testimonio, ipsiusque Ecclesiæ consensione, piaque credulitate firmatæ, rationes quoque Theologicæ suffragantur: quales tamen in eo argumenti genere ferri possunt; ex congruis, videlicet, ductæ. Ubi enim facti res agitur veriùs, quàm dogmatis, quæque ex Dei nutu, atque arbitrio pendet unicè, rationes, ut schola loquitur, demonstrantes frustra quæsieris.

Prima ex Dei Matris dignitate petitur, qua solo Deo minor facta est. Quid enim sacro corpori, in quo, & ex quo Dei facti hominis formata est caro, congruat magis, quàm ut nulli pateat corruptioni, dissolutioni omninò nulli? Quæ Joannis Damasceni superiùs insinuata ratio est.

Altera ab excellenti virginitate ducitur, qua corpus sinè corporis corruptione generavit. Quid enim ex communi morientium lege corruptionem carnis incurreret, quæ corruptionem ex communi parientium lege nequaquam incurrit?

Tertia ab excellenti supra homines omnes, & Angelos sanctitate derivatur. Cui totum, & integrum præmium in corporis, & animæ gloria positum, statim à morte rependi debuit: ne si pars illius altera, ad ex-

tremum usque Judicii diem debita gloria fraudaretur, Angelis Deo interim plena, & integra fœlicitate potiuntibus esset inferior.

Quarta ex intima cum Christo Filio conjunctione, & consensione. Quæ etenim Christum præ cæteris Cœlitibus imitata est, in hacce mortali vita dum degeret, eidemque intimiùs reliquis omnibus adhæsit corpore simul, & animo; nulla demum sui parte post hanc vitam ab illo avelli debuit; ut ubi corpore simul, & animo regnat unus, corpore quoque, & animo regnet altera.

Quinta ex filii in Matrem dignissimam affectu petenda est. Quam, cum is supra creaturas omnes summè dilexerit, nil dubitandum, quin eum illi honoris, & gloriæ gradum in Cœlis dederit, quo reliquos Cœlites modis omnibus antecelleret.

Sextam plerique rationem adjiciunt, non ex congruis, sed ex facto ipso petitam: Virginisque Deiparæ corpus elatum in Cœlos idcircò colligunt, quòd nuspiam terrarum inveniatur. At nolim inde probationem accersere, ne causam aliunde optimam prodere videar potiùs, quàm defendere. Quid enim, quòd nuspiam terrarum Virginis corpus inveniri contingat? Itane argumento id erit, fuisse illud in Cœlos elatum, beata illic æternitate ante consummationem sæculi potiturum? Quot enim Sanctorum, Justorumque corpora eamdem sortem subiere; quæ tamen in Cœlos elata esse, nemo unquam affirmaverit? Sed & peculiaris ratio subesse posset, cur Deus sacrum Virginis corpus, tametsi in terris fortasse residuum, ignotum mortalibus esse vellet. Qualis nimirum in veteri Testamento fuit, ut, Moyse mortuo, *non cognosceret homo Sepulcrum ejus*, Deuter. ult. ne tanti viri excellentia permori Hebræi, torque beneficiorum, quibus ab illo affecti fuerant, benè memores, tanquam Divinum aliquod Numen colerent; aut certè majori, quàm par esset, cultu, atque veneratione prosequerentur. Quæ ratio, ubi de Deipara Virgine agitur, eò graviùs urgeret, quòd infinitis titulis Maria Moysem antecellat; Mater Dei servum, & famulum Dei. Quare, futili probatione relicta, quæ causam proderet veriùs, quàm defenderet; cæteris unicè standum arbitror: ac tum maximè Sanctorum Patrum, graviorumque Theologorum testificationi, ipsiusque Ecclesiæ suffragationi; quæ Virginem Dei Matrem tanto à Christo Filio, privilegio auctam, cumulatamque veneratur.

IV. Dispendium operæ faciam, si surda aure præteriero objectionem prolixam æquè, ac gravem, quæ adversùs statutam hactenus assertionem solet identidem fieri. Patres videlicet aliquos, summosque mediæ ætatis Viros, pietate, ac religione præstantes, illosque numero multos, de corporea in Cœlos Assumptione dubitasse; illosque certò affirmare non ausos, eo Virginem Matrem donatam fuisse privilegio.

Horum chorum ducit S. Epiphanius sæculo quarto, Hæresi 78. *Ego*, inquit, *non audeo dicere, sed cogitans silentium mihi impero. Fortassis enim alicubi etiam vestigia inveniremus sanctæ illius, ac beatæ Virginis; sicut neque invenire datur mortem ipsius. Alicubi enim Simeon dicit de ipsa, & tuam ipsius animam pertransibit gladius, quo revelentur ex multorum cordibus cogitationes. Alicubi verò Apoca-*

pocalypsis Joannes dicit, quòd Draco festinavit ad mulierem, quæ genuit masculum; & datæ sunt ipsi alæ aquilæ, & Assumpta est in desertum, ut ne ipsam acciperet Draco. Fortassis autem potest de ipsa accipi, & impleri. Non tamen omninò definio hoc. Et non dico, quòd immortalis mansit, sed neque affirmo, an mortua sit. Excellit enim Scriptura mentem humanam, & in suspenso relinquit propter vas pretiosum, & excellentissimum, ut ne quis ad suspicionem veniat carnalium de ipsa rerum. Sive igitur mortua est, non novimus; sive sepulta est, non copulata fuit carni: absit.

Sequitur sæculo septimo S. Ildephonsus Toletanus Episcopus paulò ante laudatus, Serm. 6. de Assumptione: *Nec sanè illud omittere debemus, quod multi pietatis studio libentissimè amplectuntur, eam hodierna die à Filio suo Domino nostro Jesu Christo, ad Cœli corporaliter sublevatam palatia. Quod licèt pium sit credere, à nobis tamen non debet affirmari, ne videamur, dubia pro certis recipere. Verum enim hoc sit, necne, nos tamen credere convenit, eam Filio suo in Cœlestibus conregnare.*

Succedit ignotus Auctor Epistolæ, seu Sermonis de Assumptione B. Virginis, à multis D. Hieronymo, à quibusdam Sophronio perperam adscripti, eodem sæculo septimo: cujus tamen eò major, graviorque auctoritas habenda est, quòd olim in solemni precum Officio, die Assumptioni sacro legeretur in Ecclesia Romana; quæ idcircò hoc idem orando profitebatur, quod illo ipso Sermone continetur: incertam scilicet esse, dubiamque corpoream Virginis assumptionem. *Multi nostrorum dubitant, utrùm assumpta fuerit simul cum corpore, an abierit relicto corpore. Quomodo autem, vel quo tempore, aut à quibus personis sanctissimum corpus ejus inde ablatum fuerit, vel ubi transpositum, utrùmve resurrexerit, nescitur: quamvis nonnulli astruere velint, eam jam esse suscitatam, & beata cum Christo immortalitate in Cœlestibus vestiri. Quod & de B. Joanne Evangelista ejus ministro, cui Virgini à Christo Virgo commissa est, plurimi asseverant. Quia in ejus sepulcro, ut fertur, nonnisi manna invenitur, quod & scaturire cernitur. Utrùm tamen quid horum meliùs censeatur, ambigimus. Meliùs tamen Deo totum, cui nihil impossibile est, committimus, quàm ut aliquid temerè definire velimus auctoritate nostra, quod non probemus.*

Dubitationem ea de re suam palam significavit Venerabilis Beda: qui non modò Pseudo-Melitonis librum *de Transitu Virginis*, data opera confutavit, in Retractatione in Acta Apostolorum ad Caput 8. eosque velut incautos, ac temerarios traduxit, qui illi fidem adjungunt: sed & hanc brevem notam appinxit Virginis tumulo, qui tunc Jerosolymis esse ferebatur: *In eadem valle Sanctæ Mariæ rotunda est Ecclesia, lapideo tabulatu discreta, cujus in superioribus quatuor altaria, in inferioribus unum habetur in orientali plaga: & ad ejus dexteram monumentum vacuum, in quo B. Maria aliquando pausasse dicitur; sed à quo, & quomodo sit ablata, nescitur.* Lib. de locis sanctis Cap. 6.

Dubius perinde hæsit eruditus, ac pius Scriptor Sermonis de Assumptione B. Virginis, qui inter Augustinianos extat 35. de Sanctis, cujus hæc verba sunt: *Hodierna die ad Cœlos assumpta fuisse creditur Virgo Maria: sed quo ordine hinc ad superna transierit regna, nulla catholica narrat Historia. Non solùm autem respuere apocrypha, verùm etiam ignorare dicitur hæc eadem Ecclesia. Siquidem sunt nonnulla sinè Auctoris nomine de ejus Assumptione conscripta, quæ, ut*

dixi, ita caventur, ut ad confirmandam rei veritatem legi minimè permittantur. Hinc sanè pulsantur nonnulli, quia nec corpus ejus in terra invenitur, nec assumptio ejus cum carne, ut in Apocrypha legitur, in catholica reperitur Historia. Quibus dicendum est, quia si Moysis corpus non invenitur ab homine in terris, cum quo locutus est Deus facie ad faciem; illius quærere dementiæ est, per quam idem majestatis Deus incarnatus effulsit in terris ..... Restat ergo, ut homo non mendaciter dicat apertum, quod Deus voluit manere occultum. Vera autem de ejus Assumptione sententia hæc esse probatur, ut secundùm Apostolum, sive in corpore, sive extra corpus ignorantes, assumptam super Angelos eam esse credamus.

Dubius non absimiliter hæsit Odilo Cluniacensis Abbas, Sermone de Assumptione, quem manu scriptum servat Bibliotheca domestica: *De ejus meritis, & gloriosissima ejus Assumptione, Divinæ Legis interpres S. Hieronymus,* (tunc vulgò creditus) *& alii egregii Doctores tanta, & talia potuerunt, & noluerunt dicere, quibus nos non debemus aliquid adjicere.*

Auctor demum Chronici manuscripti Abbatiæ S. Victoris Parisiensis, ad calcem Operum Hugonis Victorini: *Utrùm autem B. Virgo assumpta sit cum corpore, an abierit relicto corpore, multi, ut ait S. Hieronymus, nostrorum dubitant.*

V. Nec modò privatos Scriptores, atque Doctores de hoc ipso, quod religiosè defendimus, corporeæ Assumptionis privilegio dubitasse contendunt adversæ partis Actores; verùm etiam Ecclesiam ipsam ea in re incertam, atque ancipitem pependisse diu, multis ostendunt. Auctoritate imprimis Martyrologii ab Usuardo conscripti, quo pridem Ecclesia Romana, aliæque non paucæ ad multos annos usæ sunt, ad diem Augusti decimam quintam: *Dormitio Sancta Dei Genitricis Mariæ, cujus sanctissimum corpus, etsi non inveniatur super terram, tamen pia mater Ecclesia ejus venerabilem memoriam sic festivam agit, ut pro conditione carnis eam migrasse non dubitet. Quò autem venerabile illud Spiritus S. Templum nutu, & consilio Divino occultatum sit, plus elegit sobrietas Ecclesiæ cum pietate nescire, quàm aliquid frivolum, & apocryphum inde tenendo docere.* Quotquot ergo Martyrologium illud usurpabant Ecclesiæ, corpoream Virginis Assumptionem ignorare se solemniter profitebantur.

Tum S. Adonis Viennensis Episcopi testimonio, lib. de Festivitatibus, ubi sic habet: *Virginis dormitionem decimo octavo Calendas Septembris omnis celebrat Ecclesia; cujus & sacrum corpus non invenitur in terra. Sed nec D. Moysis sepulcrum, quem Sacra Scriptura dicit à Domino sepultum. Tamen pia mater Ecclesia, quæ suis observationibus integerrima fide fundata consistit, ejus venerabilem memoriam sic festivam agit, ut pro conditione carnis eam migrasse non dubitet. Ubi tamen Venerabile Spiritus S. templum illud, id est, caro ipsius Beatissimæ Virginis Mariæ Divino nutu, & consilio occultatum sit, magis elegit sobrietas Ecclesiæ cum pietate nescire, quàm aliquid frivolum, & apocryphum inde tenendo docere. Sufficiunt enim ei ad sanctitatem, & vitam Virginis & Matris Domini, Evangelistarum testimonia; nec de ea quærere ultra, necessarium.*

Guiberti quoque Abbatis Novigentini lib. 1. de Pignoribus Sanctorum Cap. 4. *Tanta est in totius Ecclesiæ ore pudicitia, ut etiam Matris Domini corpus resurrectione glorificatum dicere non audeat, ob hoc videlicet, quòd necessariis argu-*

mentis

mentis probari non possit ...... Hic tamen, etsi ratio eam ad integrum corpore resuscitato glorificatam opportunissima undequaque comportet : quia evidentia probamenta non suppetunt; credere quidem de ipsa quidquid gloriosum est, etsi facilè possumus, neutiquam verò approbare valemus.

Ac demum Notkeri Abbatis Monasterii S. Galli, in Martyrologio ad diem 18. Calendas Septembris, Usuardum penè ad verbum exscribentis, ac tum subjicientis: *Hoc certissimè cum universa Ecclesia, & credimus, & confitemur, quia si reverendissimum illud corpus, ex quo Deus est incarnatus, adhuc alicubi in terra celatur, revelatio utique illius ad destructionem Antichristi reservatur.* Quibus verbis id ex Ecclesiæ sententia relinquit incertum, num alicubi celetur in terris sacratissimum Deiparæ corpus.

VI. Absit tamen à nobis, ut hujusce argumenti difficultate deterriti terga vertamus. Imò firmiori stamus animo, qui laudatorum antea à nobis Patrum, summorumque Virorum asserrationem pluris facimus, quàm productorum ab adversa parte dubitationem, anxietatem, hæsitationem. Affirmantis enim judicium certum est, dubitantis consilium omninò nullum. Ut sileam, laudatos à nobis certos Mariani privilegii testes, auctoritate, numero, gravitate, dubios, & ancipites vincere: quos in eam maximè dubitationem adduxit spurius, & apocryphus D. Hieronymi Sermo *de Assumptione*, in sacris precum Officiis olim legi solitus; quo concessa Virginis corpori gloria dubia, & incerta relinquitur. Tantùm creditus Hieronymus apud mediæ ætatis Scriptores auctoritatis obtinuit! Nec melioris est notæ, quod inter objiciendum adjicitur: Ecclesiam ipsam, eum crediti Hieronymi Sermonem inter precum Officia olim recitantem, hoc idem orando professam esse, quod illo ipso Sermone continetur: incertam scilicet esse, dubiamque corpoream Virginis Assumptionem. Sit ita porrò, ac de ipsa tunc temporis dubitarit Ecclesia: ex quo tamen novis à Deo acceptis luminibus, dubitationem excussit; rejectoque spurio Sermone, eas Patrum Homilias legere cœpit, quibus corpoream Virginis Assumptionem publicè profitetur, & colit; pietatem quoque nostram, ac religionem, ut idem profiteamur, atque colamus, inducit. Nec pensanda modò pristina Ecclesiæ, si qua olim fuerat, dubitatio; sed hodierna professio, piaque credulitas æmulanda, tenendaque est.

VII. Meliori fortasse titulo eorum nobis Patrum opponeretur auctoritas, qui Christum solum, numquam deinceps moriturum, hactenus surrexisse, apertissimè docent. Si enim Virgo Deipara à mortuis post transitum excitata, æternam corporis simul, & animæ fœlicitatem adepta est, ipsa quoque numquam deinceps moritura resurrexit: cùm æterna semel fœlicitate donatum corpus, morti deinceps occumbere nequeat. Ita porrò scribit D. Ambrosius lib. 1. Interpretationum moralium in Job Cap. 6. *Ipse est resurrectio, ipse est primogenitus ex mortuis; in quo omnes quidem prærogativam futuræ resurrectionis accepimus. Solus tamen ipse adhuc resurrectione perpetua resurrexit.* Cui planè concinit Alcimus Avitus in fragmentis, in Sermone habito die prima Paschatis: *Christus hactenus solus est, qui non moriturus resurrexit; hoc etiam suis postmodum largiturus, cùm eos à morte perpetuò victuros*

stros suscitabit. Quocirca illa jam secunda lætitia est, qua Fideles resurgent. Cæterùm primum resurgendi gaudium primogenito ex mortuis jure debetur.

Sed nec quidquam boni succi ex iis Patrum dictis elicias, ad Marianum privilegium rescindendum. Quid enim jure summo uni Christo Domino nostrum omnium resurrectionis auctori debeatur, simpliciter docent Ambrosius, & Avitus: quid verò Virgini Matri ex peculiari privilegio contingere potuerit, non attingunt: nec ut attingerent, quod illic tractant argumentum, postulabat. Imò si multorum judicio Patrum, Ignatii martyris, Origenis, Eusebii, Epiphanii, de quibus sat multa diximus loco suo, quotquot Sanctorum corpora surgente Christo surrexere, non ultra morti occubuerunt; sed ad vitam deinceps immortalem, ascendente in Cœlos Domino, transierunt; non unus itaque Christus *resurrectione perpetua resurrexit*; sed & alii longè multi eo donati sunt privilegio. Porrò si tot illi, quidni quoque, multoque meliori titulo Virgo Deipara? Patrum quidem illorum judicio, atque sententia.

VIII. Nihil est itaque quòd eo donatam privilegio negemus Virginem: in quam quidquid honoris, quidquid dignitatis, quidquid meriti, quidquid gratiæ, quidquid demum est gloriæ, cumulatissimè à Christo Domino profusum est. Cæterùm quo pacto, quave ratione à mortuis excitata sit Virgo, ut corpore simul, & animo tolleretur in Cœlum: num statim atque è vivis excessit, num die post humationem circiter tertia, an potiùs quadragesima, definire impossibile est. Nihil quippe certi ea de re probata narrat Historia: quidquid verò mediæ ætatis Scriptores, cùm latini, tum Græci scripto mandarunt, nonnisi ex Apocryphorum somniis sumptum est: quodque dolendum magis, in referendis humationis, & excitationis adjunctis, secum invicem pugnant, nec satis ex rei dignitate historiam scribunt; sed nugas identidem miscent, vix dignas lucubrationibus anicularum. Quare silere de his satius est, quàm certi quidpiam statuere velle; nullo veteris memoriæ, probatæque notæ suffragante documento.

IN-

INDEX MATERIARUM.

B

C

Chri-

L

quo

Cur

FINIS.

INDICULUS ERRATORUM.

Pag.	*Lin.*	*Errata*	*Corrige*
28.	28.	Zachariæ	Malachiæ
29.	17.	Nec	Næ
31.	22.	perfidiæ	*adde* caput
34.	5.	conſequendam	conſecrandam
40.	37.	aperto	in aperto
46.	10.	illo	illos
59.	18.	cum	eum
83.	10.	eoque	eaque
84.	29.	ergo	*adde* de
87.	21.	ſequtoris	ſequioris
107.	27.	aliæ	alia
109.	27.	autumnant	autumant
113.	30.	Levi	Juda
118.	27.	ut	*dele*
120.	38.	portenderet	portenderat
136.	34.	anno 1556.	*delle.*
169.	3.	iſta	ita
171.	10.	cur	*adde* non
201.	25.	fœtum	fotum
237.	28.	Partis	Perſis
254.	36.	Berradius	Parradius
275.	1.	majorem	majores
291.	1.	inciderit	inciderint
297.	39.	eos	eo
313.	29.	nullis	nonnullis
320.	30.	vultuſque	vultuque
329.	6.	promanante	promanantem
330.	18.	illiuſque	nulliuſque
363.	16.	ſtatis	ſtratis
	17.	Hebræi	Hebræis
346.	8.	Onneboſi	Oncheloſi
352.	5.	cucubia	concubia
278.	34.	velent	vellent
396.	34.	unicumve	unicum-ne
406.	18.	obganiat	obganniat
409.	14.	utrumque	utcumque
416.	38.	ac	at
425.	34.	quæ	qua
432.	26.	expendit	expedit

Cætera Lector emendabit, & condonabit.